

ЯРОСЛАВ
СТЕЦЬКО

ТВОРИ Ч. 1

УКРАЇНСЬКА
ВИЗВОЛЬНА
КОНЦЕПЦІЯ

THE CONCEPT OF UKRAINIAN LIBERATION
CONCEPTION UKRAINIENNE DE LIBERATION
DIE UKRAINISCHE BEFREIUNGSKONZEPTION
LA CONCEPCION UCRANIA PARA LA LIBERACION

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО

Т В О Р И

ТОМ ПЕРШИЙ

УКРАЇНСЬКА ВИЗВОЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ

ВИДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

1987

Редагувала колегія
Остання редакція й порядкування до друку д-ра В. Косика

Видано коштом
Організації Українських Націоналістів
й Українського Інституту Політичної Освіти в Мюнхені

ISBN 3-926636-00-9

© Ukrainischer Verlag München

Druckgenossenschaft CICERO eG, Zeppelinstraße 67, 8000 München 80

З М І С Т

Біографія	8
Передмова — Володимир Косик	9
Завваги (Мої думки на маргінесі дискусії про Орден)	17
Небезпечні сугестії (завваги до дискусії про національно-суспільну ролю інституцій і «боротьбу» за них)	21
Боротьба для боротьби, чи змагання за вартості?	26
За синтезу вартостей	31
За творців нової дійсности	34
Слово на процесі у Львові	42
За ґратами (З переживань українського націоналіста-революціо- нера, в'язня польської тюрми)	47
Коли минає одне десятиліття	116
Новий суспільний лад	123
Націоналізм і демократія	131
Без національної революції немає соціальної	133
За програмовість руху	141
Визвольна революція народів АБН	144
На шляху боротьби	156
АБН і Паневропа	165
За владу і землю	170
На робітничий фронт	175
Україна в боротьбі за свободу народів і людини	182
До минулого немає повороту	186
Привітальне слово на демонстрації АБН в Менчестері	199
Чи Англія над берегом руїни?	201
Наша визвольна концепція	206
Треба бити на сполох	268
За єдиний фронт поневолених народів	273
Ідеологічний фронт і його цілі	280
Хто боронитиме Європу?	283
Чого бракує Заходів для перемоги? (На маргінесі подій в Порто- Ріко)	291
До історії бактеріологічної війни	297
Опортунізм підносить голову (Перед новим Мюнхеном або тре- тьою світовою війною)	299
Спільний фронт — запорука перемоги	302
Завдання ОУН під сучасну пору	306

Міжнародна ситуація і перспективи для української визвольної боротьби	320
Напередодні вирішальних подій	340
Чи можлива перемога над Росією без світової війни?	344
Росія і Захід	355
Україна в боротьбі за ідею свободи народів і людини	361
На шляху боротьби за УССД	363
Захід на небезпечних роздоріжжях (промова на конвенції АБН у Мюнхені 3 червня 1951 року)	370
В перші роковини смерти героя національної революції	380
Дві революції (З приводу геройської смерти ген. Т. Чупринки)	383
Виконаймо наші обов'язки перед батьківщиною	392
Десять запитів до містера Дж. Кеннана	396
На манівцях американської політики	407
Глум над справедливістю	414
Ідеї воюючої батьківщини	418
Вияснення	424
Про кондомінію не може бути дискусії	425
На позиціях воюючої України	426
Лист до А. Г. Керка	432
В чому наша сила?	437
У спільному фронті з воюючою батьківщиною (З промови до українців ЗСА і Канади на зустрічі 2 і 3 серпня 1952 р. в Торонті)	441
Компроміс виключений	446
На порозі нового року	460
Ми вимагаємо	466
Незмінна політика польських імперіялістів	473
Тенденції американської і британської політики	478
Між миром і війною	487
Сучасний стан у ССРСР і політика Москви	494
Захід, Росія і українська визвольна справа	505
Ідеї, люди, боротьба	523

Спирин С. М.

КОРОТКА БІОГРАФІЯ

Ярослав СТЕЦЬКО народився 19. 1. 1912 р. в Тернополі в священничій сім'ї о. Семена й Теодозії з Чубатих. Обдарований непересічними здібностями, він з відзначенням закінчив гімназію в Тернополі й студював у 1929-34 рр. право й філософію у Краківському та Львівському університетах. Ще юнаком Я. Стецько зарані включився в національно-визвольну боротьбу, ставши членом нелегальної організації «Українська націоналістична молодь» і відтак підпільних УВО та ОУН. З 1932 р. Я. Стецько був членом Крайової Екзекутиви ОУН, ідеологічним референтом і редактором підпільних видань. За націоналістичну діяльність зазнав репресій з боку польських окупантів, які в 1934 р. засудили його до 5 р. ув'язнення. Звільнений у 1937 р. за загальною амнестією. У січні 1938 р. полк. Е. Коновалець доручив Я. Стецькові підготувати черговий Великий Збір і у 1939 р. він бере участь в Римському Конгресі ОУН. У лютому 1940 р. Я. Стецько був співініціатором створення у Кракові Революційного Проводу ОУН, а на II Великому Зборі ОУН у квітні того ж року в Кракові Я. Стецька обрано заступником С. Бандери. З вибухом німецько-російської війни Я. Стецько, пробившись із групою однодумців зараз за фронтовою лінією до Львова, скликає Національні Збори, які 30. 6. 1941 р. проголосили відновлення української держави й обрали Я. Стецька прем'єром Українського Державного Правління. За відмову на ультимативну вимогу Гітлера відкликати Акт відновлення української держави, Я. Стецька заарештували і запроторили до концтабору Саксенгаузен, де він до вересня 1944 р. перебув у бункері смерті. Після звільнення, утікши з-під нагляду гестапо, Я. Стецько в дорозі до американської окупаційної зони був тяжко поранений. У 1945 р. Крайова Конференція ОУН обирає Я. Стецька членом Бюра Проводу ОУН, до якого належали ще С. Бандера й Р. Шухевич. У 1945 р. Крайова Конференція ОУН обирає Я. Стецька членом Бюра Проводу ОУН, до якого належали ще С. Бандера й Р. Шухевич. У 1946 р. Я. Стецько очолив АБН, президентом якого був до кінця свого життя. Після війни Я. Стецько розгорнув широку діяльність на всесвітній антикомуністичній арені. Найпомітнішими успіхами у міжнародній службі Я. Стецька справи визволення України є, між іншим, підписання домовлення з Китайською Антикомуністичною Лігою на Формозі про співпрацю і створення в Тайпеї Місії АБН (1957-60) і згодом — до 1971 — Представництва АБН, активна участь у підготові й заснуванні в 1970 р. в Токіо «Світової Антикомуністичної Ліги», в якій Я. Стецько був постійним членом Екзекутиви; з ініціативи Я. Стецька постала Європейська Рада Свободи, яка його обрала досмертним членом почесної Президії ЕРС. У 1968 р. Я. Стецька обрано головою революційної ОУН, яку посаду обіймав до кінця свого життя. Я. Стецько помер 5. 7. 1986 р. в Мюнхені, де його й поховано.

П Е Р Е Д М О В А

У цьому першому томі творів Ярослава Стецька поміщені статті різних періодів його публіцистичної і політичної діяльності. Вони, безперечно, характеризують Ярослава Стецька як людину, мислителя, політика, ідеолога і стратега української революції, свідчать про його духовність, містять його роздумування, передбачливі проекти й концепції, вдалі і пристрасні аналізи ідей і явищ. Але в них відбиваються також події його епохи. Вони, отже, — теж документ часу.

Ярослав Стецько вже замолоду замислювався над складними питаннями боротьби за волю й майбутність народу. Він став членом Крайової Екзекутиви Організації Українських Націоналістів (ОУН) у 1932 році, маючи двадцять років. У цьому періоді він написав перші визначніші статті на ідеологічні теми. Ці статті зовсім природно порушують проблеми характеру українського націоналізму й українського націоналіста.

Був це початковий період ідеологічного оформлення ОУН. Шляхи, що ведуть до волі і самостійности народу, можуть бути, звичайно, різними. Але боротьба за ідеал волі й самостійности починається від усвідомлення прав цього народу. Знову ж усвідомлення кристалізується в щоденному житті, воно утверджується вихованням у родині і суспільстві. Звідси постійна дискусія про якість еліти, тобто тих, які виховують, унапрямують, керують.

Власне цим питанням і присвячені перші статті Ярослава Стецька на ідеологічні теми. У них він підкреслював, що від якості еліти залежать форми виховання і високий рівень свідомости народу. Еліта впливає в народ хотіння бути народом, волю діяти, вона стимулює діяльність народу. Ярослав Стецько вважав, що націоналістичний рух найкраще може мобілізувати сили народу «на всіх ділянках життя» і творити «свої форми, свій зміст суспільного життя».

Відкидаючи ту частину волюнтаристичної філософії Ніцше, яка заперечує релігію, висуває принцип боротьби для боротьби і веде до створення надлюдини-егоїста, молодий Ярослав Стецько обороняв філософію націоналістичного індивідуалізму, філософію «індивідуального почину» на користь національної спільноти. Він твердив, що український націоналізм побудований на синтезі

вартостей та що його характеризує «гармонія між волонтаристичним ідеалізмом у філософії й ідеалістичною життєвою практикою».

Українські націоналісти, — писав Ярослав Стецько, — як творці нової дійсності, повинні бути свідомі своєї ролі, бути сильними індивідуальностями й плекати в собі найкращі прикмети людини і борця. Їхня боротьба не може бути «боротьбою для боротьби», вона має бути змаганням за вартості.

Засуджений на т. зв. Львівському процесі Степана Бандери (травень-червень 1936) на 5 років ув'язнення, Ярослав Стецько був звільнений за амністією 1937 року. У 1938-1939 роках він опублікував у паризькому «Українському слові» спомини п. з. «За ґратами», які становлять хвилюючий опис тюремного життя, допитів, знущань та твердої постави українського в'язня польської тюрми.

У 1939 році Ярослав Стецько опублікував декілька статей, в яких виклав свої думки про майбутній суспільний і політичний лад. Ці статті, по суті, віддзеркалювали позицію українського націоналізму у цих питаннях. Ярослав Стецько нагадував, що йдеться про реалізацію в Україні такого ладу, який був би оснований на високих вартостях українського народу. Він писав, що лише така національна революція є доцільною і може бути успішною, яка водночас є і соціальною революцією. Тому без соціальної революції немає національної революції і навпаки. Вони себе доповнюють.

Ярослав Стецько вважав, що націоналістичний світогляд, в основу якого покладено націю, є демократичний і «найбільше демофільський», бо він закликає боротися з любови до свого народу за кращу долю всіх — робітника, селянина, ремісника, інтелігента.

Крім того, Ярослав Стецько одночасно пригадував, що треба працювати з метою скріпити й збагатити українську духовість. Але для цього треба «заглянути до історії», «розкопати засипану криницю», йти до джерел українського духу. Треба також повернути належне місце другій по нації суспільній клітині — сім'ї. Націоналізм, — писав Ярослав Стецько, — підносить працю до «етичної засади», він пропонує «самовиявлення людей працею, ідейністю, характером». Вільний громадянин «у праці для нації знаходить себе, розвиває свою особовість».

Як передбачливий політик, Ярослав Стецько писав: «Грядучий час — це вже не час боротьби самих армій, а цілих народів. Щоб вдержатися в цій борні й її виграти, — необхідна єдність, витривалість, працездатність і активність цілої нації». Виходячи з цієї досконалої візії майбутнього, він уважав, що в цій ситуації вимогою часу для українського народу були: довір'я, праця, со-

ціяльна справедливість, ліквідація руїної клясової боротьби та об'єднання всіх українців довкола однієї ідеї.

У вересні 1939 року розпочалася друга Світова війна. Використовуючи напад націонал-соціалістичної Німеччини на Радянський Союз, за ініціативою ОУН під проводом Степана Бандери 30 червня 1941 року було проголошено відновлення самостійності української держави. Ярослав Стецько був призначений головою українського уряду.

Заскочені таким ставленням українців, німці вжили заходів проти ініціаторів проголошення. Вже 3 липня в Кракові переслухано Степана Бандеру і членів Президії Українського Національного Комітету. 5 липня німці заарештували Бандеру (він був конфінований від 29 червня) і вивезли до Берліну. Беручи до уваги ситуацію на українській території й на фронті, німці завагалися відразу заарештувати голову Українського Державного Правління Ярослава Стецька. Його ув'язнили щойно 9 липня і теж вивезли до Берліну, де заряджено слідство в справі проголошення української держави. 15 липня його перевели з тюрми на домашнє ув'язнення під поліційним наглядом. Дня 15 вересня 1941 року обидвох українських провідників німці ув'язнили в берлінській тюрмі, а згодом (Я. Стецька 24 січня 1942 р.) запроторили до концтраційного табору Саксенгаузен. Вони були звільнені щойно 27 вересня 1944 року, коли Україну вже зайняли війська червоної армії й українське питання не було вже небезпечним для Німеччини.

Уже на Львівському процесі 1936 р. Ярослав Стецько був висловив одну з основних ідей українського націоналізму: «...Україна повинна стати ідейним, моральним і культурним центром, навколо якого повинні зосереджуватися змагання інших поневолених народів... Україна має бути їх ідейним і моральним провідником у їхніх визвольних змаганнях».

Конкретну реалізацію цієї ідеї ОУН під проводом Степана Бандери розпочала в 1941 році, про що свідчить бюлетень «Наш Фронт». Пізніше, коли розгорнулася боротьба Української Повстанської Армії, за ініціативою ОУН-Бандери відбулася, в днях 21-22 листопада 1943 року, перша Конференція поневолених народів Східної Європи й Азії. ОУН-Бандери продовжувала реалізувати цю ідею також після війни. Вона скликала 1-ий Конгрес Антибільшовицького Блоку Народів (АБН), який відбувся 16 квітня 1946 року в Німеччині. Головою АБН обрано Ярослава Стецька, тодішнього керівника сектора зовнішньої політики Закардонних Частин ОУН. Відтоді Ярослав Стецько присвячував багато уваги справам спільної боротьби поневолених народів за незалежність, формулюючи її ідеологічну спрямованість.

Статті Ярослава Стецька повоєнного періоду, які ввійшли до цього першого тому його творів, відносяться в більшості, очевидно, до зовнішньої діяльності ОУН-Бандери та до питання співпраці поневолених народів на основі ідей АБН. Ярослав Стецько порушував у них також політику Заходу щодо України й інших поневолених народів, відношення українців до росіян і поляків, ряд інших важливих проблем.

Відкидаючи всілякі інтернаціональні і федералістичні ідеї, якими деякі держави часто користуються з метою вигіднішого поневолення інших народів, Ярослав Стецько стверджував, що кожна нація, навіть найменша, хоче бути вільною і незалежною, «не зважаючи на те, якої вона раси й величини». «Інтереси світової культури та поступ життя людства, — писав він, — не вимагають «пожирання» малих народів великими або заганняння їх у багатонаціональні касарні та імперіяльні в'язниці народів.»

Єдиною формою співжиття між народами має бути справді глибока, дружня співпраця між ними, визнання національних інтересів кожного народу і створення нової побудови взаємин у світі, в яких кожний народ міг би здійснювати свої національні цілі. Ярослав Стецько підкреслював, що таку міжнародню конструкцію висуває АБН, який в основу нового ладу кладе свободу і добробут народу, добро сім'ї, свободу людини.

В іншій статті Ярослав Стецько стверджує, що «АБН є за єдність світу, за виключення воєн як засобу розв'язання міжнародніх спорів, за вічний мир між народами», за «взаємодопомогу всіх свободних і рівних народів, без різниці раси, величини, багатства». Але разом з тим «АБН уважає здійснення *національного принципу організації світу за передумову єдності всього світу*». АБН є також за єдність Європи, однак «*передумовою єдності Європи є знищення російської імперії і відновлення на її руїнах вільних, самостійних, повністю незалежних національних держав, в яких господарями будуть самі народи. Вони вільним рішенням... визначать свою участь в об'єднаній Європі*».

Ярослав Стецько невтомно нагадував, що СРСР — це твір російського імперіялізму, який є ворогом Європи й вільного світу. Він наголошував, що АБН відкидає будь-яке пов'язання поневолених народів з Росією у формі федерації чи конфедерації, бо найвищою формою буття нації може бути лише національна держава в етнографічних кордонах кожного народу. Тому західні держави повинні вможливити поневоленим народам «завалити большевизм і ліквідувати російську імперію».

Ярослав Стецько розвинув ці ідеї зокрема в писаннях 1951-1952 років. Тоді в Україні ще боролася УПА. А на Заході далі го-

ворили про «народи Росії». З допомогою американців постав «Совет Освобождения Народов Росії», американці створили теж «Американський Комітет Визволення Народів Росії». Ярослав Стецько з цього приводу писав, що, як виходить, американці готувалися «закріпляти нове ярмо на шиях поневолених Росією народів». Сьогодні відійшов у минуле цей період історії, під час якого деякі американські кола, вважаючи, що українці є одним з «народів Росії», намагалися включити їх у спільний комітет з росіянами, щоб спільно боротися проти большевизму.

ОУН під проводом Степана Бандери виступила проти цієї концепції і повела широку кампанію проти участі українців у цьому комітеті. У статтях і листах до американських політиків Ярослав Стецько переконливо доводив, що співпраця українців з росіянами буде можлива лише тоді, коли буде знищена російська імперія, на місці якої постануть самостійні національні держави, в тому і російська держава в її етнографічних кордонах. Він писав, що ні АБН, ні українці не є проти мирного російського народу. Але доки цей нарід не зречеться своїх імперіялістичних цілей, не відмежується від панівної кліки російських імперіялістів і не багатиме задовольнитися власною державою на його етнографічній території, «доти не можемо трактувати російського народу нашим союзником у боротьбі за волю».

А втім, створений американськими колами СОНР не має жадного мандату, тоді як АБН «має такий мандат, писаний кров'ю сучасників», — писав Ярослав Стецько. Він безнастанно підкреслював, що немає «народів Росії», а є «боротьба поневолених народів за їх визволення від гнобителя-Росії всякої — большевицької, демократичної, республіканської, монархічної, централістичної чи федералістичної».

Це питання глибоко непокоїло Ярослава Стецька. Він до нього повертався багато разів, уживаючи часто ці самі аргументи, підкреслюючи, зокрема, що «західний світ мусить зрозуміти, що поневолені народи ССРСР не зараховують себе до «народів Росії», нічого спільного з Росією не мають, не хочуть мати і не будуть мати! Навіть Кремль у своїй пропаганді вистерігається назви «народи Росії», бо свідомий того, що це є неймовірний анахронізм...»

Заторкуючи питання суті большевизму, Ярослав Стецько виявляв, цитуючи теж і російських авторів (Бердяєва), що большевизм — це витвір росіян, він зродився на російській традиції месіянізму. Але росіяни закордоном намагаються скинути відповідальність за терор і поневолення большевизмом інших народів на всі народи, в тому й на поневолені Росією народи. В дійсності ж ці народи не несуть жадної відповідальності за больше-

визм, навіть якщо знайшлися серед них коляборанти з большевизмом.

Дальшим аспектом боротьби на зовнішньому відтинку було питання «самовизначення» і «непередрішенства». Американський комітет уважав, що «самовизначення» — це те саме, що «непередрішення», тобто, що кожний народ зможе виявити свою волю за допомогою плебісциту щойно після повалення большевизму. Відкидаючи принцип «самовизначення» України, Ярослав Стецько у листі до А. Г. Керка писав, що *«ми (українці) вже самовизначилися, ми і наші предки, в довгих і кривавих змаганнях з Росією, «самовизначилися» плебісцитом крові, що вважаємо важнішим від плебісциту картками голосуючих... Для нас свобода — це визнання нашої державности, повної незалежности від Росії і від інших держав. Іншої свободи ми не розуміємо»*.

Ярослав Стецько пригадував, що в Україні йшла збройна боротьба, українці зброєю говорили про потребу розподілу тюрми народів, реалізували відокремлення України від Росії. Тому Захід не має права накидати українцям що вони мають пропагувати і за що боротися. Ярослав Стецько підкреслював, що у випадку України й інших поневолених народів розв'язка може йти лише по тій лінії, яка була застосована під час другої Світової війни стосовно Франції та інших окупованих гітлерівською Німеччиною країн. Західні союзники вважали їх своїми союзниками, допомагали їм визволитися та дозволили їм перебрати владу в свої руки негайно після відходу німецької армії. Так повинно бути і щодо окупованих Росією народів.

Ярослав Стецько відкидав аргумент «невміщування» у внутрішні справи Росії. Навпаки, він уважав, що американці вміщуються у внутрішні справи Росії тоді, коли підтримують проти-комуністичних росіян, бо питання ладу в Росії — це внутрішня справа росіян, тоді як «змаг за рівноправність націй, за їх національно-державне визволення — це міжнародня, а не внутрішня проблема».

У роки напружених взаємин між Заходом і Москвою Ярослав Стецько розробив політичну й стратегічну концепцію на випадок війни, основу на співпраці двох фронтів: вільного світу і повстанських армій. У цей час, зокрема під час корейської війни, виглядало, що війна між Заходом і Москвою неминуча. Згодом міжнародня ситуація змінилася, і Ярослав Стецько висунув концепцію альтернативи до атомної війни, про що він писав в пізніших статтях.

Ярослав Стецько піддав гострій критиці теорію прихильників великопростірних держав, згідно з якою малі держави є причи-

ною воєн. Він писав, що причиною світових воєн завжди були імперії, великі держави з імперіялістичними намірами, а не малі держави. Не малі держави, а імперії «балканізують» цілі регіони чи навіть увесь світ. Від світових воєн можна врятуватися не страхом перед атомною бомбою, а «здійсненням національного принципу».

Друга світова війна змінила ситуацію України в тому, що силе відношення на Сході Європи докорінно змінилося. До війни українці мали чотирьох окупантів. Ярослав Стецько звертав увагу на те, що після війни три колишні окупанти опинилися фактично в однаковому становищі з українцями. Вони й українці мають того самого ворога, який є ворогом також цілого світу. Це значно полегшує реалізацію ідеї самостійності України.

Польсько-українська співпраця, — писав Ярослав Стецько, — можлива, але не коштом відступлення полякам західніх земель України. Українські націоналісти, — писав він далі, — підтримують існування польської держави в її етнографічних межах і прагнуть визволення польського народу. «Вони раді співпрацювати з тими польськими колами, які визнають ті самі права українського народу». Він жалів, що поза незначними групами, немає можливостей дійти до порозуміння з поляками.

Ярослав Стецько багато уваги присвятив питанням соціального устрою в самостійній Україні, в основу якого клав народовладдя, самоврядування і добро нації. Кидаючи гасло «до минулого немає повороту», він виключав повернення до давнього експлуататорського капіталістичного ладу, але водночас засуджував зокрема соціалістичну, колективістичну господарку. Він обороняв потребу забезпечити кожній меншості «доходити до влади легальним способом, як також свободу слова, асоціацій» тощо. Ярослав Стецько вважав націоналізм «синонімом народовладдя, влади народу-нації»; «націоналізм — це свобода нації всередині і назовні». Він писав, що «український націоналізм виключає всяку експлуатацію людини державою чи людини людиною».

Ярослав Стецько заступав думку, що якщо ОУН має залишитися «з народом і в народі» та реалізувати ідею самостійності України в повному масштабі, то її члени повинні пам'ятати, що «толерантність до чужої думки» — «це привілей і обов'язок кожного справжнього патріота, націоналіста». Але українські націоналісти повинні поборювати чужі, ворожі ідеї.

У працях Ярослава Стецька відчувається непохитну віру у правильність націоналізму. Він звертає увагу на те, що не інші партії, а націоналісти-революціонери пішли на шлях збройної боротьби проти німецького окупанта й одночасно проти російсько-

большевицького окупанта, оголосивши «найсправедливіше гасло нашої епохи: Свобода народам! Свобода людині!».

У статтях Ярослава Стецька помітна також глибока віра, що Україна здобуде свободу лише власними силами. Очевидно, українська справа потребує мати приятелів у світі і про це повинна дбати еміграція. На Заході поволі, але послідовно до голосу приходять нові сили, нові люди і нові концепції, українська справа знаходить щораз більше прихильників. Ярослав Стецько вірив, що українське питання не вдасться ізолювати. Тому українці повинні дивитися в майбутнє з вірою, бо «українська справа має світліші, ніж досі, перспективи, і немає причин до песимізму».

Духова спадщина Ярослава Стецька обширна, багатогранна. Очевидно, перший том його творів не передає її в повному обсягу. Для дослідників української політичної думки й істориків уміщені в цьому томі праці й статті становлять цінне джерело досліджень. А для багатьох інших читачів, які цікавляться зовнішньою політикою, вони будуть джерелом роздумувань і надхнення у політичному мисленні.

Володимир Косик

ЗАВВАГИ

(*Мої думки на маргінесі дискусії про Орден*)

Коли з перспективи часу глянути на історію нації, то легко побачити її хвилястість: яри й долини та високі, освічені сямом сонця, гори. Тобто її піднесення й упадки. І тоді можна зрозуміти, що рушійною силою, мотором нації, що не дасть їй згинутися, є її воля жити, рости й володіти. Вона — а не щось інше — двигач націю з упадку, вона несе її на вершини слави. Бо ззовні оцей двигун прийти не може, бо зовнішні сили, навпаки, саме приспішують розклад народу, ждуть на його упадок, бо це в їх інтересі.

І як нація занепадає здебільша через здегенерування її еліти, що кожночасно мусить бути втіленням і найкращим виразником її волі, якщо вона хоче бути елітою, — так і зрушити націю мусить її ж еліта, що віднаходить згублений впродовж десятка літ давній міт та його продовжує. Коли ж еліта — тобто найкращі з усіх соціальних шарів народу — характером слабне, коли вона невихована, сама не виховується і народу свого не виховує, приходиться занепад нації, залежність від інших націй, що мають здорову еліту.

Відпорність і сила волі нації є так нерозривно зв'язані з виховним процесом, який провадить еліта самим таки *характером еліти, що як ця воля дає початок і поштовх діяльності*, так *виховання* впливає на зріст і силу тієї волі. Бо воля нації (націоналізм як історичне явище) існує й діє завжди в живих людях, а поза ними її немає. Кожне відродження нації виходить із неї самої, з її внутрішніх вартостей, з її волі, яку усвідомлює собі дана еліта, захопившись нею в цілості і беззастережно її здійснює. З моментом цього усвідомлення і всебічного захоплення елітою приходиться нова доба в житті нації, в якій вона здійснює свої актуальні завдання. Приходить історичне ставання нації. Коли занепад нації був такий, що вона стала парієм, еліта виховує народ саме змаганням за цілковите знищення статус кво і створювання таких вартостей, що будуть повсякчасно творчими; силою законів життя, еліта наближає день, який згодом стає історичним днем...

І пригадуються тобі слова Горація: «Про Тебе оцю казку розказують...» Коли ж тут змагається нація-несуверен і коли приходять всі ті наслідки, що є засобами для вдержання в рамках своєї державности нацією-сувереном нації-несуверена, чуєте про еліту: Герої чи люди?

Ось таке настирливе питання виринає перед вами, коли ви дивитесь навколо себе. І гадаю, що це запит риторичний, що відповіді на нього непотрібно, як непотрібно відповіді на те, чи день тепер чи ніч в буквальному значенні цих слів. Це для кожного ясно, хіба що хто божевільний. Ясним це є і для людей злої волі, що не хочуть формально цього признати, та в душі своїй одну й безумовно правдиву відповідь мають, бо не заперечиш того, що сонце зійшло, коли ти бачиш його на обрії і жарять тебе його промені ясні, хіба що ти божевільний?!

В ім'я чого ж діють члени еліти? Що виповняє їхню свідомість? *Ідея нації*. Вони змагають за її здійснення. Оце змагання виповняє усю їхню свідомість. *І воно їх еднає в один суцільний гурт*. Ідея їх еднає, а не ніякі пов'язання... шнурочком. І саме це становить суть націоналістичного Ордену (вживаю цього слова тому, що є воно так дуже в нас сприйнятливим для порозуміння і єдино для цього; ми ж маємо далеко краще і правильніше окреслення).*

Дехто окреслює істоту ордену вичисленням ряду вказівок, чого членові Ордену не вільно робити. Але це неправильно. *Позитивні* вартості видвигають Орден і вони є істотні, що робити, а не, що не робити! Саме тому, що свідомість члена Ордену виповняє велика ідея, на більше нічого там місця не має, все інше є достосоване до того, щоби якнайкраще її здійснити.

Для націоналістичного Ордену існує ідея нації і про нього зокрема йде тут мова. Послух, карність і т. п. це лиш неодмінні додатки. Вони випливають зі захоплення одною ідеєю, в ім'я якої саме він існує, з абсолютної зіграности, гармонії під тим оглядом. Не є критерієм добору до Націоналістичного Ордену, напр., аскетизм, а захоплення націоналістичною ідеєю, — бо цей аскетизм (в кращому розумінні) мусить бути тільки наслідком захоплення національною ідеєю, бо не є ідеєю цього Ордену аскетизм. Засаднича вимога, ставлена до членів Ордену — одна: та, в ім'я якої він постав і неодмінні додатки, що загально для всіх випливають з одної засади; та тут не можна механізувати цілості життя кожного члена Ордену, брати усе механічно під один шаблон, бо кожний член Ордену — це окрема індивідуальність і

---

* У цій статті, з огляду на цензуру, автор ужив слова «Орден», маючи на думці ОУН. Ред.

індивідуальність непересічна. Не можна накидати, напр., аскетизму, бо це не є критерій добору . . . Зрештою, члени Націоналістичного Ордену — це ніякі сумні аскети-песимісти, зневірені життям люди, навпаки — це радісні творці життя, діти весни.

Безумовно знайтися можуть між членами Ордену люди, що вестимуть одного типу життя навіть в найменших дрібничках, але це не кваліфікує їх як членів Ордену, це не є передумовою приналежності до Ордену. Зазначу зокрема, що залишається фактом, що не сміє і не може бути в ніодного члена Ордену те, що зветься налогом. На це в його свідомості місця немає. Здається, не треба підкреслювати того, що «стоїть на першому пляні в Ордені виховання характерів».* — Це вже надто очевидне зі з'ясованого вгорі.

Коли люди, що привикли до неглибокого думання, додатки, хоча б і внутрішні, то тільки акцесорії, і зовнішні позначки Ордену окреслюють як суттєві йому, то очевидно в них може бути бажання, щоб такий Орден створився, бо вони не розуміють істоти Ордену. Вони можуть тужити за ним ще десятки років і його не побачуть. Слушно каже д-р Донцов: «Простак, щоб розуміти, мусить бачити». Для них однострій члена Ордену — це важне. Що там внутрішні вартості?! І не побачать вони його хіба аж після здійснення за його проводом його ідеї, бо тоді він... натягне однострій.

Тимчасом не завсіди, не в кожночасних обставинах він видний фізично-особово; натомість кожночасно видні є його вчинки. Орден не тільки існує сьогодні, але й якісно настільки сильніший, що існує жорстокий фільтр, крізь який він переходить, існує цей фільтр саме в цій політичній системі, яку даний Орден руйнує, за що вона грозить кожному з його визнаців особистим фізичним небуттям.

Факти життя — це вимовно й яскраво підтверджують. Воля, характер, усі сили духа, мають небуденний гарт і кожночасну пробу видержливості й витривалості. І нездари без чистки мусять відпасти. Це не значить, очевидно, що від цих об'єктивних умов узалежнене існування Ордену (від них можуть бути узалежені до деякої міри форми і т. п.), бо *єдино суб'єктивні* мотиви обумовляють його постання. Джерело його лежить у хотінні повсякчасно здійснити ідею нації, хотінні повному — без «решти». А що здійснення її не кінчиться зі здійсненням актуальної цілі, то й існування його не може бути залежне від об'єктивних умов. Саме з огляду на цю *позитивну й підметну* генезу Ордену немає побоювання про ослаблення його, тим більше, що здійснена

---

* Донцов: *Партія чи Орден?* («Вісник», лютий 1933).

актуальна ціль стає розгоновим етапом до чергових змагань, чергової мети. Змагання базуються на традиціях попередників, на їх виховних елементах, на відгребаних вже з нетрів народньої душі вартостях, що їх скріпляти треба. Скріплює їх своя держава, що підтримує виховання (виховання — як основний чинник — зумовляє здобуття держави, її закріплення й поширення, а вона витворює йому найкращі можливості для діяння), кладучи в основу *ту саму* ідею, ідею нації. Ті, що продовжуватимуть діяння, точніше їх ядро, по суті на вартості та якості своїй не страять.

Ясна річ, що отак всеціло віддатися ідеї може тільки меншість, тому «ідеєю Ордену є активна меншість», тому «це не рецепта для масового вжитку».* І не закладається Ордену, як закладається партію. Орден твориться. Не після згідного уложення партійної програми постає Орден. Елементи глибин душі еднають членів Ордену. І не «вписується» до Ордену, не «вибирається» його, бо не може вибирати безкомпромісовий борець безкомпромісових шляхів змагання, бо нутром своєї душі він є органічно зрослий з Орденем.

І ти бачиш у реальному житті спаяний великою ідеєю фанатичний гурт людей, що без озву й скарги йде крізь темряву сьогоднішніх днів. І ти бачиш, що він вже давно є реальним фактом. Якщо б його не було, ти міг би тужити за ним, коли б в тебе не було настільки сили, щоб стати початком його ядра.

Можна б відрізнити два важніші завдання дискусії в згаданій справі — або вона зафіксує те, що вже заіснувало, або стверджує конечність заіснування даного явища, якщо природно його немає, даючи товчок до думання про це, тощо. Коли ж те, що є предметом дискусії, є фактом, тоді може бути мова тільки про здійснення першого завдання дискусії. В данім випадку в інших дискутантів (за малими виїмками!) є навпаки, предмет дискусії є фактом, але дискусія ведеться в другій площині. Це наслідок нерозуміння суті справи або гіпнози чужого слова, що в'яже зі собою деякі чужі асоціації, які не мають застосування на нашому ґрунті, бо ширина справи в нас є більша і своя. Саме ж чуже слово, окреслення, не віддає цілості суті і є зайве, бо є своє, з традицією, краще, що віддає повноту . . .

Стаття ця появилася за підписом е-о в журналі «Студентський Шлях», Львів, ч. 4-5 (24-25), квітень-травень 1933, стор. 140-143.

---

* Цит. стаття.

НЕБЕЗПЕЧНІ СУГЕСТІЇ

(Завваги до дискусії про національно-суспільну ролю інституцій і «боротьбу» за них)

Організоване культурне, економічне, політичне життя нації — це наслідок діяння її основної суті: волі до життя. Це сфера реалізації цієї волі до життя; це вияви тієї волі в конкретних реальних явищах. Суспільні форми (інституції) це отже явища похідного порядку. Організоване суспільне життя не є *одиноким* проявом існування нації, не вичерпує вповні її змісту, не є формою, що всеціло охоплювала б собою оту її *основну волево-динамічну суть*. Навпаки сама його генеза, самі його такі, а не інші — не тільки національні, але взагалі специфічні лише йому — форми є *зумовлені* діянням отої найглибшої, найзагальнішої, *первопричинної, динамічної волі нації до життя*. Воля до життя згори окреслює й перерішує (детермінує) форми й устрій установ. Явища суспільного життя людей виступають отже *щойно серед нації*, і тільки серед нації.

Факт отже, що існують організовані форми суспільного життя людей *не може бути чинником*, що зумовлює саме існування нації, бо саме його форми і конкретний змістовий вигляд є впливом її діяння. А перемішання понять, з яким нерідко зустрічаємося, походить з *тісного зв'язку*, який заходить між суттю й формою. Бо форми суспільного життя і їх зміст мають *постійну і живу тенденцію відповідати* своїм обличчям *найглибшій істоті національної душі*, мають тенденцію бути живою *відбиткою* якості і силової динаміки волі нації до життя. Тому не всі форми суспільного життя, не всі інституції є життєві, не всі вони скріплюють динамічний ріст волі нації; деякі з них є штучно насажені. І лише ті форми перетривають життєву пробу, які дають волі *найбільший розмах*, відкривають найширші перспективи до максимального розгорнення її творчих енергій. Організоване життя даного історичного моменту не є отже ніколи ціллю самою в собі; воно є *лише вихідною позицією* волі нації до шукання дальших *досконаліших* форм свого реального втілення. Організоване суспільне життя, будучи *назверхньою відбиткою «я»*

нації, творить з нею органічну цілість, вони кожночасно себе взаємно скріплюють і творять *суть історичного розвитку нації*.

Суспільні організації (установи) не є *отже рішачим чинником*, що зумовлює ріст чи занепад нації як такої. Вони не є стабільною величиною, абсолютною вартістю, в яких і задля яких нація існує. Вони в даний якийсь момент *не можуть проголошувати*, що зберігають національну суть, що дані рамки існуючого суспільного порядку є абсолютні, що без них нація перестане існувати.

Це саме є й з *нинішними українськими* видами і формами організованого суспільного життя. Крім цього види ті і форми *не відповідають основним тенденціям і можливостям найширшого розгорнення життєвих енергій української нації* вже хочби з причини «об'єктивних», накинених ззовні силових умов. Тому твердження політиків і діячів опортуністичного табору, що нинішні види культурних, економічних і взагалі суспільних організацій є вартостями, які треба вдержати «за всяку ціну», бо без них, мовляв, нація перестане існувати, є *засадничо неправильні*. Українство не є похідною *племінною культурною* чи якоюсь іншою вартістю, що мала б на меті зберігати себе як *статичну* величину. Українська Нація є феноменом соціологічного порядку, що має тенденцію *жити, рости, могутіти*, — як окремих живий організм. І тому процес розвитку українських суспільних форм має йти (і очевидно йде без участі в тому, а часто й проти волі згаданих діячів) з одного боку в напрямі усування форм і видів суспільної організації, *накинених ззовні*, а з другого боку в напрямі створювання чи перетворення *внутрі українства власних оригінальних форм*, які сприяють і посилюють якнайбільший зріст нашої національної сили. Врешті є *засадничою справою*, що наша сила не зростає завдяки саме тим більше або менше українським формам суспільної організації, завдяки тим установам, що зараз існують, але вона росте як *наслідок основної волі української нації до життя, проявляючи себе поза цими інституціями і установами в ширшому багатстві і більше українській нації по суті відповідаючих виявах*.

«Доля» нації не залежить *отже виключно від успішної національно-суспільної діяльності інституцій чи установ*, бо вони можуть *лише сприяти і посилювати ріст сили нації*. Тому мені видаються *небезпечними сугестіями*, що їх піддає деяка частина українських громадських діячів, ставляючи українському загалові *однобічні тези*: «Просвіта», «Рідна Школа», кооперація — це «будучність нації». *Однобічність* цих тез, *неправильний підхід до справи* має такий наслідок, що коли основи існування якоїсь інституції, установи чи взагалі суспільної організації загрожені,

вони витягають мильний висновок, що «загроженої основи нації». Не може Т. П. О. зібрати потрібних фондів на допомогу студентству, паде його стан, голоситься, що «гине будучність нації»; загрожено українське приватне шкільництво, постають перед «Рідною Школою» матеріальні чи іншого рода політично-правні труднощі, проголошується, що «грозить це необчислимими наслідками для існування (!) нації», паде кооперація — «основи добробуту української нації загроженої». Поминувши те, що такі твердження є недопустимі зі соборницької точки погляду, бо ані ці установи не діють (в силу політичних умов) серед цілої української дійсності, ані не мають і не можуть мати з причини правно-політичного порядку (якого не визнають в ідейній площині, але погоджуються чи радше мусять визнати його зі статутно-правних мотивів) соборницьких перспектив, — такі твердження затемнюють і зменшують повагу чоловічої ідеї українства, яка за підшептами таких наївних сугестій (обчислених переважно на звишкун матеріальних доходів) мала б капітулювати перед дійсністю з таких благих причин.

Такі явища мають свою глибшу причину. Вони в'яжуться тісно з постановкою опортуністичним табором т. зв. «органічної праці». Постулять т. зв. муравлиної чи органічної праці виріс в тому таборі на тлі *перебільшення національно-суспільної ролі* тих нинішніх організованих форм життя, які (як було сказано вище) не відповідають в засаді можливостям повного розгорнення національно-суспільної творчості українства. В дійсності треба було поставити перспективи *більше далекойдучі*, беручи до уваги *цілість* ідейних зацікавлень українства, поставити *цілість справи в найширшу* площину. Цею конкретною живою синтезою може бути лише *правильна постановка політичної боротьби*. В цій питанні пішли однак «люди старої віри» на *опортунізм*, проголосили постулят: *вдержати існуючий стан посідання*. І хоч цей стан міг пізніше кількісно (квантитативно) збільшуватися в цих старих формах, то всеж таки він представляв якісно (квалітативно) *ту саму статичну* величину. Праця в *невідповідаючих нам формах* і *невідповідаючими методами* не давала потрібних наслідків, яких вимагається і які могли прийти при іншій постановці справи. Треба було менше ваги прив'язувати до форм і метод діяльності даних інституцій, а якраз скерувати українські творчі національні енергії на *найширшу площину*, поставити їм найдалі перспективи і провести підготовку для них по лінії найбільших шансів перемоги.

Таку постановку дав український *націоналістичний рух*. Це є ставка на максимальні осяги. В ділянці організованого суспільного життя це не був постулят «вдержати те, що маємо», «що

нам ще лишилося», але змагати на всіх ділянках життя, протиставляючись чужій дійсності творити свої форми, свій зміст суспільного життя. І тому націоналістичний рух звернувся не тільки проти деправуючих чужих форм, але в першу чергу в протиставленні опортуністичному таборові видвигав свої власні форми, свою позитивну постановку організації суспільного життя, яка відповідала б більше українській духовості, а зати́м і скріплювала жагу і агресивність за реалізацію чоловічих постуля́тів українства взагалі.

Опортуністичний табір, не добачуючи історичної далекодучости такої постановки, прийняв це як загрозу для цілоти «нашого стану посідання» з внутрішнього українського боку. Факт, що націоналістичний рух випирає з українського життя чужі форми, чужі розкладові «ідейно»-організаційні почини назвали опортуністи «боротьбою проти установ», а те що він випирав з українського життя його *опортуністичну постановку*, атакуючи очевидно опортуністичний табір політично назвали вони «боротьбою за установи», яка, мовляв, ведеться не на те, щоб їх «перейняти», але щоб «лише опоганувати національний провід» (диви «Діло» 7. I. ц. р.) Перший «закид» націоналістичному рухові («боротьба проти установ») має на цілі «виробити — йому — опінію», мовляв, це «протисуспільні анархічні елементи, що визнають недоцільні анархічні методи боротьби». Довело це навіть до глупого ствердження і фабрикування такої інсинуації, мовляв, націоналісти визнають тезу «чим гірше, тим ліпше» (!). Друге ствердження, що націоналістичний рух веде «боротьбу за установи», але «щоби лише опоганувати національний провід» — це *свідоме промовчування* позитивної націоналістичної програми організації суспільного життя. Воно має на меті представити націоналістичний рух на терені громадського життя як неповажну, несерйозну появу.

Очевидно того рода наклепи і твердження розраховані на політичний зиск, *партійний жир*. Український націоналістичний рух *не бореться проти установ*. Що він викидає з них чужий зміст, усуває чужу форму і що це — річ ясна — комусь, хто зацікавлений тим, щоб українство жило його «ідеями» і ходило в його тісному вбранні з петлею на шиї, не подобається — то це *не значить* «боротьба проти установ». Що націоналістичний рух атакує опортуністичний табір це так, але що він «опоганює національний (опортуністичний! — прим. автора) провід» — це далєбі переборщення, бо щоб збудити в людей відразу і погорду до нього, не треба його зовсім «опоганувати», а представити скромно лиш таким, яким він є в дійсності. Відносно самої боротьби «за» установи треба завважити, що з боку націоналістичного руху вона ведеться не за їх *механічне опанування*, як це роблять партійні

кліки між собою — але за *поставлення в них і переводжування ними націоналістичної постановки*, яка збільшує і посилює зріст цих позитивних сил, які поставили собі за завдання не «вдержати те, що маємо», але *здобути те, що хочемо*.

Отже боротьба націоналістів «на терені» установ не є боротьбою ні «за» ні «проти» установ. Це є відтинок тієї загальної боротьби, в якій націоналізм, відбиваючи чужу ворожу дійсність, її «ідеї», її форми, її нам «позичені» напрямні суспільного розвитку, *видвигає власні ідеї, власні методи і способи їх реалізації* — такі, що ставлять нам *найширші перспективи* і створюють під нами найтвердший ґрунт, найсильніші випадові позиції проти сучасної дійсності.

Орест Юрїїв: Небезпечні сугестії. «Студентський Шлях», ч. 1-2 (33-34), Львів, 1934, стор. 2-6.

БОРОТЬБА ДЛЯ БОРОТЬБИ, ЧИ ЗМАГАННЯ ЗА ВАРТОСТІ?

Цілеспрямований момент у боротьбі; вирішальні критерії її вартости: апотеоза боротьби за національні ідеали.

Ця проблема — хоча й багатьом, можливо, відома й зрозуміла — вимагає, проте, роз'яснення з причини свого рода гіпнози неправильної інтерпретації відірваних фрагментів націоналістичної ідеології.

Буває, що для протиставлення якійсь означеній вартості минулого підноситься й сильно підкреслюється властиву вартість сучасного й майбутнього, не раз не як інтегральну, абсолютну вартість саму по собі, як усе, як початок і кінець, зміст і змісл зусиль, але як питоменну *рису-елемент*, як цінність, що — хай дуже важлива, — одначе повноту позитивної розцінки знаходить як цілість з усім, з вихідними й цільовими своїми позиціями. Вона може бути одним із *основних елементів життя*, найбільш яскравим і позитивним його знаменем, але трактована *окремо*, може бути однаково *творчим як і руйнним чинником*. Йде нам про клич: боротьба для боротьби. Існує властиво для нас боротьба за вартості й змагання до вартости.

Люди, що бачать поверховно, зокрема ж люди *злої волі*, що не хочуть бачити акутний тон, акцентуючий один із основних елементів даного світогляду у протиставленні до відсутности чи спрощення його в ворожому, *частину беруть за цілість, засоби за мету, шлях за ціль*. Парс про тото. Тим часом подвижники даної ідеї приймають його лише в цілості з ціллю, яка вирішує його вартість. *Боротьба*, що пронизує усю діяльність людини, кожний її крок і чин, є того характеру радісно-творчим елементом, без якого *не живе людина*, без якого немає світу. У цілому світі йде змаг, іде боротьба серед свідомої й несвідомої природи, бо тон світу це *дужання сил за означені ідеали*. Однаково ж *боротьба не існує як абсолютна вартість*. Вона уявляє повноту вартости щойно тоді, коли є змаганням за позитивні, *національно-етичні ідеали*, які намагається здійснити. Вона існує тоді, коли є опір. Опір може бути тоді, коли здійснюється точно означену ідею, коли валиться колоди, що лежать на шляху. Отож уже в самому понятті

боротьби знаходиться момент *цілевий*. Про *безцілевість* боротьби не доводиться говорити.

Тут, ясна річ, при позитивному з'ясуванні цієї справи заходить питання *телеологічного порядку світу*. Звичайно, заходить питання: *в ім'я чого* поборюється опір. Можливе й таке, що поборюється опір ради самого поборювання, властивіше ради самої перемоги. Але для *націоналістичних елементів* боротьба представляє вартість *тоді*, коли вона є боротьбою за *точно означені національні ідеали*. Саме *ідея*, в ім'я якої ведеться боротьбу, *перерішує* в позитивному або негативному сенсі саму боротьбу, напр., боротьба національних шкідників, які хочуть, перехитривши репрезентантів і подвижників націоналістичної ідеї, витягнути свої *особисті користи*, через свою етично злу ідею, *ціль і мотиви*, може бути тільки *негативною появою*.

Говоримо отже про *апотеозу боротьби за національні ідеали*, боротьби, яка їх здійснює. Про *вартість боротьби* *рішає її ідея*, чи *національно-етично* вона добра чи зла. Коли ж не означається точно ідеї боротьби, себто її *цілі*, а *апотеозувалось* би її без огляду на мету, то було б не раз *шкідливе*.

Межі боротьби в індивіда; націоналізм за й проти Ніцше.

Не можна ставити зокрема в *індивідуальній площині* — для поодиноких людей тези: сам факт боротьби для боротьби є абсолютною етично доброю вартістю, тим паче для одиниць, що діють, по *напрямних своєї егоїстичної волі*. Очевидно, боротьба як така має свої радісні, позитивні моменти, *насолода й втіха* у ній, у *дужанні* для *дужання*, *перемоги*, як у *функції бачення*, щоб *добачити*, щоб *побачити* (тут *завважте* *теж момент змагань*), але це, так мовити б, *регенеруючі засоби*, *основно й цілево підпорядковані засадничому тонові й постулятові боротьби за вартості*, *боротьби за націоналістичні ідеї*. Тому й підносимо ми якнайрізкіше *постулят боротьби*, *боротьби найінтенсивнішої, найбільш зусильної, найбільш ризиковної, але боротьби за національні ідеали*. Ми *жит-терадісний факт боротьби заковуємо в рамки національної ідеї і лише в рамках її і для її здійснення він діяти повинен*.

Апотеоза боротьби осіб, по шляху їх егоїстичної волі, по шляху боротьби так, як їм цього хочеться, це апотеоза нездисциплінованої, метушливої борні; це у висліді — як соціологічного порядку явище — може бути не раз негациєю суспільности, всякого суспільного життя, навіть анархізацією! Це примат одиниці над спільнотою.

І не піднесенням індивіда понад спільноту взором нам Ніцше, а підкресленням волі і визначенням їй належного місця. Не

штірнерівець Ніцше — як подвижник нових соціологічного характеру ідей (особа понад суспільність), а Ніцше — філософ-волюнтарист, хоч теж не в цілому. Сприемливе для нас видвиження ним волевого елементу (уже, напр., його негачія релігії нам не підходить!), елементу сили, боротьби, дужання, непоборности, постійних змагань тощо.

У нас всі явища виходять від Нації й обертаються кругом Нації. У нас нація над особою. Особовість проявитися може у відношенні до національної спільноти й у спільноті. Націоналізм — це антитеза анархістичного індивідуалізму (Штірнер). Націоналістичний індивідуалізм — це збереження принципу індивідуального почину, щоби проявившись, виходив він у користь національної спільноти. Це не індивідуалістичний егоїзм, це засаднича переставка вартостей, це з «жертвовности» зроблення повинности.

Тому й негує він тезу боротьби для боротьби особи, неопроміненої національною ідеєю і не реалізуючої її. Ідеалом його не тип егоїстичної особовости (нехай навіть сильної волею), не ніцшеанівської надлюдини-егоїста — підкреслюю — в соціологічному змислі, а звершений тип національно-суспільної людини волі, героя, що є надлюдиною. Отже діяння поодиноких людей, що йшло б по шляху необмеженому і невизначеному ідеєю і шкодило б їй, оцінюється як негативний факт.

Національні вартості — це етичні вартості — й клич: боротьба для боротьби.

Але чи ця боротьба для боротьби національного організму як цілости, себто у зв'язку з його поставою до всіх, що поза ним, як окремої появи, чи вона є остаточною ідеєю його?! Чи цей суттєвий елемент нації, ці етичні спійла й переживання, які дають обґрунтування і визначають цілеві становища прямувань осіб, ці суттєві — психо-моральні — складники нації як окрема цінність у самій боротьбі для боротьби знаходять свою ціль?!

Тут треба повернути до згаданої вже вгорі проблеми. Принцип соціальности є вирішальний у діянні для особи. Він не є негачією особовости, тільки унапрямяє її шлях і визначає ціль і критерії її оцінки. Вона проявитися може позитивно тільки в конструктивізмi для національно-суспільного росту. Про приналежність особи до даної нації вирішає не пасивне признавання її, а активне заангажування в здійснюванні її ідей. Традиційно-історичні, волеві, етичні вартості, що виповняють зміст нації, існують у душах особовостей і ці останні для їх здійснення ведуть боротьбу, віднаходячи в ній свою душу і повнячи отак свою функцію на землі. Отже ці вартості є вищоступневими послідовностями від-

вічних законів і тими ж законами, незмінними цінностями, це не значить стабільними, а незмінними динамічними. Вони об'єднують людей на життя і смерть.

Вони — сутні первні вічного порядку світу, є законами спільного життя, ідеями особистого існування людей. Представляють собою цілеві позиції одиниць і повну окремішню цілість саму для себе. Існують для перемоги своєї, для удосконалення і росту в душах одиниць як закони, сотворені Абсолютним Добром і Волею, уявляють для себе інтегральну абсолютну вартість і функційність їх є тільки позитивна. Закони Національного Росту й Боротьби.

Отож усяке змагання їх, всяка боротьба їх з первнями світу зла й упадку, застою — чи елементами другого світу боротьби, що настає на їх упадок, є окреслена саме цією ідеєю власного національно-етичного самоздійснювання, при неодмінній причастності особистих воель як шляху до осягнення повного їхнього індивідуального щастя. Коли одиниці ці закони інтенсивніше прийматимуть і за ними діяти, тим величніший буде тріумф цих законів. Для них їхня постійна потуга й перемога, ріст у ширину й глибину одиниць і об'єктивізації назовні в міжнаціональному переможному змаганні — це метове назначення.

Боротьба є найсуттєвішим нервом цих вартостей, як постійне, неблаганне, тверде й непохитне — повне радості — змагання до перемоги й потужности та самостановлення. Боротьба, якій присвічує ідея росту й перемоги, скріплювання себе, етичних цінностей (бути потужним, володарем, і т. п.) може бути в тому зміслі (річ у рості національних сил) тільки позитивним фактом. Вона — це ніяке конечне зло! Це при позитивній ідеї — етично добра поява життя, питама кожному життєвому явищу й становить його найрадіснішу творчу частину.

Тому й бачимо кругом таку велику апотеозу боротьби. Одначе в теоретичному з'ясовуванні проблематики життя мусять бути завжди збережені властиві межі. Ніяка апотеоза безумства боротьби, ні реву для реву, ні божевільного круговороту її. Це лиш віддзеркалення рвучкого динамізму напр. непоборної душі молодого поета,* без ніяких претенсій на ідеологічний підмурівок усіх вартостей, що ставить лиш вимогу цьому українському дефетизмові й скастрованій духовості добачити радісно-творчі елементи боротьби, що не дають спокійно жити, ні дома на соломі тихо й

---

* Мова про вірш В. М. Янева, який викликав в останнім часі живу дискусію («Перемога», ч. 2 з 15. XI. 1933, ч. 12 з 15. IV. 1934 і реферат о. д-ра Конрада й рецензії з цього реферату).

поволі умирати, а женуть за чином. І заакцентування цієї радості боротьби — це дуже позитивний факт.

І не йде нам про ризик грача, що все кладе на сліпий випадок, сліпе щастя, а не на творчість і натугу своєї волі, ні не ради життя ідеї, а ради самої гри. Він воліє ризикувати своїм життям, як рятувати других. Він ризкує ним, бо воно для нього не цінне, він не володар життя і не переможець, не нагинає його до своєї волі, а піддається його ходові, — як схоче, мовляв, доля. Це — пасивний ризик, і такий грач радше пасивний тип. Ми ж за ризик героя,* бо ми за боротьбу й змагання до вартості, за ідею.

Абсолютність чи релятивність вартостей

Ці вартості є вартостями інтегральними, не зв'язаними з оцінкою *сучасно-живучих*. Бо, коли б здегенеровані сучасні протиставлялися, наприклад, ідеї героїзму чи патріотизму, то вони проте остануть цінністю, бо це вартості *понадчасові і позапростірні*. Про релятивізм цього рода вартостей не доводиться говорити: не є це вартості, які впливають лише з оцінки вчора чи нині живучих. Існують вартості, які відповідно до суб'єктивного наставлення осіб різно можуть бути оцінювані. Але вартість ідеї боротьби за здійснення національних ідеалів є однаково позитивною для минулих, сучасних і майбутніх, отже не є релятивною вартістю, навіть в оцінці людей. Це означає, що навіть, коли б такої оцінки згідної пр. в сучасних людей не було, вони не перестали б бути вартостями цього порядку. Цінності й критерії етичні не є релятивними. Абсолютні, інтегральні вартості, визначають критерії оцінки всяких життєвих явищ. І коли суб'єктивізм оцінювання означених людей є співзвучний з цими основними безумовними цінностями, означає, що він у повноті здійснює їх, що ці люди є повними носіями й борцями за ці вартості. Це дається мимо суб'єктивізму оцінки безумовно ствердити на тлі історичної дійсності.

Не може бути мови про здійснювання всіма національних вартостей, хоча й постулат цей невідклично стоїть перед усіма. Правда не є релятивною (відносною) річчю. Національна сила й могутність — це правда. І ми за інтегральність, абсолютність національно-етичних вартостей, які існують незалежно від відносної оцінки осіб-людей догматично для них!

Євген Орловський: Боротьба для боротьби чи змагання за вартості?. «Студентський Шлях», Львів, 1934, ч. 5-6 (37-38), стор. 136-140.

---

* Про це в статті «За творців нової дійсності».

ЗА СИНТЕЗУ ВАРТОСТЕЙ

Вміти дати в оцінці своїй належне місце кожній життєвій вартості, в цілій їхній сокупності, *в одному цілому, це означає* — мати *синтезу вартостей*.

Дуже часто в багатьох бачимо брак цієї синтези. Зчаста перецінюється одну складову вартість на шкоду другій; зрозуміло, при синтетичному погляді на життя на шкоду цілості. При збанкрутованій т. зв. теорії факторів ця справа стояла б інакше. Але ми за синтезу, за гармонію, якої немає тоді, коли навіть один «найнезамітніший» тон не є достроений до цілості. Чи можна говорити, котрий тон важливіший, коли ви хочете мати якнайідеальнішу гармонію?

Інша річ, коли говорите про основу, первопричину й мотор усього.

Не раз наголошується одну вартість не так відповідно до її ролі в цілості (себто функції похідного явища, не первопричини), а для відмежування, чи гострого зазначення її сприйняття. Усе в порядку, коли маєте на увазі її властиве значення.

Буває, що нехтується деякі цінності у гіпнозі перебільшеної їх ролі, домінуючої чи навіть *основоположної*, мотивуючої все, у світогляді противників. А тут ішло б тільки про те, щоб їх відповідно до їх питомої ваги оцінити. Але говорім конкретно.

Візьмім матеріяльні, економічні вартості. Нерідко чуєте: «матеріяльна продукція й її засоби («матеріяльні продукційні сили») — є основою існування людського суспільства. Без цього не може бути ніякої «суспільної свідомості», ніякої «духової культури». «Первісним, суттєвим є матерія, дух є продуктом матерії». Усі психологічні й ідеологічні процеси це — хоча й не тип матеріяльної продукції — бо це був би вже наявний навіть спекулятивно-логічний абсурд, але особливий тип суспільно-економічної праці, яка в усьому, засадничо — генетично-принципово й цілево зводиться й зумовлюється економічною структурою суспільства, механікою економічного життя.

Це матеріялістичний погляд на життя. Ляпідарно зформулював його Л. Фюрбах:

«Дер Менш іст дас, вас ер ісст».

Негуючи цей, ніяким чином не видержуючий критики, бездонно глупий світогляд, деякі визнавці ідеалістичного світогляду нехтують і самі економічні вартості. Та про це нижче.

Матеріалістичному світоглядові протиставляється єдино волюнтаристично-ідеальний в повноті, в теорії і практиці, в філософії і соціології, в індивідуальному й суспільному житті. Рационалістично-ідеалістичний світогляд, ідеалістичний тільки філософічно, на тлі ж життєвої дійсності (у нас, прим., от хоча б класократично-гетьманський), є *матеріалістичний*. Зв'язання з філософічно-ідеалістичним є тільки *формальне*. Фактична життєва постановка ним національно-суспільних і інших проблем, їх організаційно-ідейні принципи, не мають нічого спільного з ідеалізмом. Сама ідея класократизму вміщає в собі матеріально-продукційний (матеріалістичний) критерій розцінки людей і явищ і принцип організації.

В (гетьмансько)-клясократичних публікаціях читаєте не раз, що трагедія українського визвольництва лежить у тому, що немає, мовляв, ніякої матеріально-продукційної верстви (мають на думці багатих землевласників), що визвольну українську справу вважала б своїм матеріальним інтересом.*

Звичайно, в матеріалістів національний ідеалізм — як вирішник — не існує. У цих «націонал»-матеріалістів є він тільки етикета, фраза. Отож прірва між метафізичним ідеалізмом і життєвою класократичною ідеологією існує. *Немає синтези вартостей*. А є конгломерат, формальна позірна сполука.

Не розглядаємо питання можливості існування синтези в них, а стверджуємо факт її браку.

Гармонія між волюнтаристичним ідеалізмом у філософії й ідеалістичною життєвою практикою існує в нас. *Націоналізм — це їх життєва синтеза. Ідеї, люди і чини — це повсякчасно засвідчують*. Ця синтеза має і ті консеквенції, що він вміє кожній вартості надати її властиве місце, *разом з нею творити синтезу. Так і з економічними вартостями*. Нація, що є організмом, проявляється на всіх «царинах життя». *Вона живе й економічними вартостями. Вона й крізь них діє й проявляє свою силу. Економічна експансія, економічні вартості є функціями її волі*.

Дух сотворив матерію. Всюди й завжди існує *конечність* проявлятися національній волі *різними вартостями — це закон її*

---

* Такі приховані класократичні маячення можна додати і в «Перемозі» (зокрема в статтях «Пакса»), в якій ви крім того маєте ще псевдо-революційну фразу, ундо-радикальне політиканство й марксо-бухарінський «панекономічний» погляд на життя, дійсну 105% саламаху, як влучно завважує у «Вістях» О. Г. — Ев. Ор.

всеобіймаючої волі. Вона охоплює динамізмом своїм все. Всяка негачія економічних вартостей, нехтування їх — є хибним.

Оцінювати економічні вартості самих по собі, як конечно зло, як причини всякого лиха, якого, мовляв, не можна усунути, отже хоч-не-хоч треба з ним погодитися — в основі неправильно.

Світ є таким, яким ми його *хочемо бачити*. Не приймаємо подій і фактів, зумовлених якимись незалежними від нас обставинами, але *створюємо їх по власній волі й розумінні*. *Життя робимо таким, яким ми його хочемо бачити!* Але не беремо таким, яким воно є! *Ми є підметами, власновільними творцями й формувальниками життя*. Від *етичних* вартостей людини, від її характеру, волі, залежить таке або інше ставлення до світу. Що оточення, зовнішні чинники можуть мати деякий вплив — це очевидно, але в іншому розумінні й мірі. (М. ін. можливе є тому виховання тощо). *Одначе вирішною є власна підметність особи, її свобідна воля.*

Тому ж економічні вартості самі по собі не є причиною зла, самі по собі не є злом, але залежно від волі людини, її *етичних* спонук вони виконують — якщо взагалі так можна висловитися — етично добру, або етично злу функцію. Рішає *суб'єкт*. *Оцінка ця торкається відношення й способу користування ними людей.*

Проте ж одною з вимог соціально-економічної структури української націоналістичної державности є створити *самою засновною постановкою економічної проблематики* як найбільше пригожі об'єктивні умови для етичного розміщення всіх співгромадян. Економічні вартості існують не тільки для заспокоєння *фізичного* існування людини. Вони існують в остаточному цілевому визнанні для можливости виконання *національно-етичних вимог кожної* особи. І це є питання кардинальної ваги. І видвигані принципи економічної побудови суспільства мусять це включати в собі.

Яке відношення економічних вартостей до інших, як функцій національного волевого ядра?

Питання, котре із похідних явищ, котра із функцій волевого ядра важливіша, в обличчі *синтетичного погляду* на національні вартості, не існує. Для правильного функціонування національного організму кожна мусить уявляти відповідну вартість; всі ж бо разом як функції волевого ядра, як прояви його життя й росту, творять окрему одну цілість, *творять з ним органічну синтезу*.

С. Орловський: За синтезу вартостей. «Студентський Шлях», ч. 7-8 (39-40), Львів, 1934, стор. 229-231.

ЗА ТВОРЦІВ НОВОЇ ДІЙНОСТІ

1. Регенеруючі товчки. Зариси душі індивідуальності. 2. Інтермеццо: Естетика Землі — один із елементів виховного тла росту індивідуальності й суспільства загалом — і складовий елемент поняття Української Нації. Критерій естетичних вартостей. 3. Героїзм. «Жертовність» чи повинність?

Коли прагнеш для контрасту тиші й далеких візій, щоби дух творчости, відпочивши, віродився, йди на Могили, що в них Моці Святих спочивають, на Могили Героїв — і в ночі. Там не страх тебе огорне — ні! — і не тривога, а якесь дивне почуття маєстатичности, величі й творчої радості, що до глибин душу проймає. Почуття радості не зважаючи на трагізм й саме з причини перемоги над трагізмом життя, його владарного скоплення, що зміцнює диспозицію творчости. Ти мусиш бути душею біля них, бо потребуєш, коли ти в постійному напруженні мізку й нервів, хоч на хвилину знайтися біля тих, що найближчі душі твої, які дадуть тобі нераз потрібний спокій, який віроджує будуючу й перероджуючу світи творчість. Вони ближчі тобі за батька й матір, бо ти й вони — це одне. Бо ви й майбутнє — це одне. Бо музика ваших душ — це симфонія прийдешнього. І це відблиск героїчного минулого. Це — без дисонансів великий гимн побіди світла над темрявою.

Душі індивідуальностей погіблх, живучих і тих, що житимуть, не мають нічого з простоти. Вони складні й багаті в найрізноманітніші, найглибші й найрізноманітніші переживання. Вони мають у собі маєстатично-динамічну тишу безкрайого океану, кипіння і буревій найбільше первісних осередків землі, її нетрів і джунглів, трістанську рвучкість і тугість, та парсіфальську музику засвітніх просторів. Індивідуальності знаходять у творчості свою душу, регенерують і оживляють її. Індивідуальність не потребує ніяких зовнішніх товчків. Віродитися може тільки зі себе самої і в собі самій знайти сили до життя!

Коли не знаходять їх, приходять її кінець. Чиж важно, в якій формі?! Коли гине її творчість, вона перестає бути собою. Її творчі думки й діла — це частинки її душі, це не механічні відбитки! Змістом її душі — є ідея, яку проводить у життя. Коли б ідея померла, померла б з нею індивідуальність. Бо метове самовизначен-

ня і ціль її існування пропали б. *Ніколи навпаки*. Коли за ідею (говоримо про національну ідею) індивідуальність гине, *ідея*, звичайно, *перемагає і стає наявною дійсністю*, з реально-психологічної і моральної дійсності індивідуальності вона стає наявною — об'єктивною — реальністю, *цебто перемагає*. Тоді індивідуальність тріюмфує.

Немає більшого й глибшого душевного болю, ніж біль душі творця в наслідок *невдачі*. Біль душі, що переходить у фізичний, що сягає меж божевілля. Але... *Етичні вартості, підметна віра й сила духа*, наказують почати наново й *зробити це саме краще*. Скарга на особисті невдачі має багато дечого з комічності, хоч, може, й знаходить співчуття. Шукати співчуття для свого горя в других — це не прикметна риса великих індивідуальностей.

Вмираючи, вони залишають наступникам *золотий мит і легенду героїчних досмертних зусиль за ідею*. І на цьому ростуть *нові борці*, що криваво-блискучу нитку традиції продовжують. Ті, з-за гробу стоять на сторожі й бережуть непорочність і святість Ідеї.

І з Могил несеться Їх голос:

«Хай бій ваш — буде перемогою,

А перемога помстою!»

Він дає свідцтво існуванню невмирущої волі *української національної спільноти жити й володіти*. Тим сильніше цей поклик лунає із розритих Могил, що завжди на весні й в Свято Героїв вони квітням оповиті й оживлені гомоном бадьорих пісень непроглядних мас, а то й скроплювані кров'ю паломників, що йдуть на свою Святу Землю, Святі місця, щоби сил набрати й поклін Тіням Національних Героїв віддати і протиставитися блюзнірству вандалів.

Із Могил ви чуєте голос: «Іду на вас»... шляхетного Лицаря, князя Святослава, стогін землі під ударами Ігоревих комонників, брязкіт шаблук Богданового Лицарства, пронизливі звуки гострення свячених ножів Гайдамаків, радісні пісні героїчного новітнього вояцтва, що йде в рукопашній бій і т. д. Ви бачите тіні поляглих над Калкою і Каялою, під мурами Царгороду і Синопу, Завихостом, над Жовтими Водами й під Берестечком, під Конотопом і Полтавою, під Крутами й Базарем, що геройсько в минулому, сучасному чи майбутньому боролися, борються і будуть боротися за ідею Української Держави. З-за їх могил визирає Сонце, а з українського чорнозему підноситься *грізна рука переможця*.

2.

— «Ні! Повернуся, хай зловлять! Хай уб'ють, але візьму ще грудку її — цієї святої землі нашої, — щоби, вмираючи на чужині,

в останнє глянути на неї...» «Її — цю землю — таку чудову, таку божесько гарну віддати й залишити ворогам, *нашу землю?!...* О, ні! ніколи! Щоби святотатська рука дотикалась до неї й держала, — це нестерпне, це жахливе! Хай радше згину, хай вона забере мене! Святотатських чинів ворога на ній не знесу!»

Цю стихійну — органічну — тугу й любов до власної землі відчув в усій гостроті хіба той, що був розлучений із нею, що за ґратами — або на чужині.

Туга й любов до *естетики рідної землі*, її золотої опроміненої сонцем зелені, туга за безмежною рівниною буйних піль і степів, де око не знаходить місця спочинку, а лине у безкраї далини, у безвісті, туди, де зустрічаються Творець і природа, за маєстатичною величчю гір і бурхливими хвилями козацького моря, дає таке сильне почуття *власної сили й величі*, що людина ставала б до бою з усіма й найважчими перешкодами — це щось добре знане, але й незбагнуте. Чи туга й любов до тих естетичних цінностей і всіх невичерпних *багатств* тієї землі, не ради користюлюбності й утилітаризму, а ради тієї *свідомості*, що вона у цілій своїй божеській красі вічно, від віків і по віки — *наша*, чи це прив'язання до неї, до всіх її вартостей — *не є одним із елементів, що складаються на поняття Української Нації?!* Коли на тлі цієї краси і серед неї, на тлі цих природних умовин діяли наші діди, батьки й діють та діятимуть діти, коли встеляється вона кривавою багрянницею, коли могили й кургани святими трупами воїнів начинені, коли на ній росли й виростали Національні Герої, клали голови холодноярські повстанці, коли узбіччя Маківки вкращали білі тіла Стрілецтва, коли існує ота свідомість, що вона *наша*, — то топтання її чужинецьким чоботом є святотатство і вимагає кари й кличе до помсти, як належить за святотатство...

Не розглядаю, як видно з останнього, моменту краси й багатств з погляду географічної, навіть і геологічної будови української землі (саме землі! — не так території в простірному розумінні), туги й любови до неї, *у відірванні* від усіх інших основних елементів, що *разом узяті* творять *поняття Української Нації*. Тому й не може бути в нікого такої думки, мовляв, коли б не були діткнені чужинцями економічні й інші багатства й естетика її — то все було б в порядку. Таке розуміння було б в основі хибне, бо ми можемо тільки в *цілості* розглядати проблему складових елементів української нації, яка є *неподільною органічною цілістю*, при внутрішньо-притаманній (імманентній) кожній нації *волі рости й володіти*. Я тут хочу звернути увагу на ще один — поза традицією — складовий елемент. Для ясності вжюю порівняння з людиною-одиноцею. Ніхто розумний не скаже, при аналізі фізичної і психічної конституції людини, що заспоко-

ення естетичних вимог одиниці є повним заспокоєнням її гонити взагалі. Людина — це цілість, тим більше нація — найвищо-ступнева цілісна органічна поява — вимагає виповнення усіх своїх вимог під засадничим знаменником волі володіти й виявлятися як цілість.

Ця любов і туга до землі — це один з мотивів тієї суворості й залізної відваги і твердості, непохитності її жителя, що на про викликає самого Бога (а все таки «я мав рихт, Боже!»),* того Бога, в якого вірить і якого любить своєю суворістю любов'ю... Вона є й одною із причин, чому так *сильно відпорна душа українця на асиміляційні впливи на чужині*, чому не *акліматизується так швидко*, як інші національності. Українець своєї землі забути не може. Він любить і тужить за нею.

Хочу ще звернути зокрема увагу на естетику землі у відношенні до етики людини. Не говоритиму тут докладніше про естетику літературної й загалом мистецької творчості людини, і критерії оцінки цього рода творчості, а зверну увагу в першу чергу на естетику вартостей не створених людським хистом, *на естетику живої природи*.

Це факт, що *естетичні вартості* є одним із чинників, що *скріпляють і зроджують етичні цінності*. Естетичні переживання впливають на зміцнення і ріст етичних елементів, тому естетичні вартості як такі мають у собі етичні первні.

Естетичні вартості — це не тільки вартості форми, *це вартості й суті*. Естетика — це не тільки форма для думки й ідеї. Справжня естетика вже вміщає в собі етичні вартості, тим більше, коли ідея, висловлена в естетичному творі є етично добра. «Естетична творчість» в якій перемагає етично зла ідея не є естетичною творчістю. *Бо естетично добре може бути тільки те, що є й етично добре*. Естетична вартість — це, звичайно, не етична вартість, але те, що викликають естетичні вартості — є й цінністю етичного порядку. *Це не означає, що естетичне почування є те саме, що етичне, а означає, що естетичне почуття є підложжя також і етичних переживань*. Буває, що естетичні елементи приглушують етично злу тенденцію своїм динамізмом та іншими вальорами й на перший плян висувають в індивідуальній площині сприймачів, тобто перемагають етично злу ідею. Отже естетичні враження можуть витворити етично добре підґрунття. Етично добре підґрунття, створене справжньою естетикою, перемагає етично злу думку. Коли б, однак, всеж таки перемогла — при сприйманні етично зла ідея, — то тоді вона перерішує вартість естетичної творчості, і то очевидно негативно. Отож, оскільки є перемога

---

* Так у творах Стефаніка.

етичних цінностей в аперцепції (у сприйманні), остільки в теоретичній площині можна говорити про естетичність твору етично злої ідеї, бо можна говорити й про перемогу етично-доброго елемента над етично-злим.

Маєстатична краса природи, безкраїх буйних піль і степів, бурхливих хвиль моря, величних обрисів гір — ушляхотнює душу. Естетика вчить чесноти. Чи не зроджує вона найрізноманітніші позитивні почування, почуття величі, непоборности й гордості?! Чи не порушує ниток ідеалістичного відношення до світу?! Естетика природи — це позитивна вартість, бо створена Доброю рукою. В ній бачиш і відчуваєш ідею й душу світу, душу всесенної; що співає від віків і по віки гимн Боротьбі, Величі й Перемозі, гимн Гідности, *гимн Непоборности*.

3.

Це є один із елементів цього виховного тла, на якому росли й ростуть Герої і на якому загалом виховується в однаковій мірі ціла суспільність. Відношення цього тла до ідеалізму й героїзму борців кидається у вічі. Виховне тло росту Героїв не є інше від тла ставання всього громадянства. Лише у них є вміння належно вглиблюватись й добачати етичні вартості. Є в них сильна *напруга волі*, глибоке сприймання і органічне засвоєння й витворення (з власного почину) в собі етичних максим, *фанатичне захоплення ідеєю*, *різке проводжування її в життя в обличчі й проти всіх небезпек і перешкод*, а для перемоги її з нараженням власного життя і з відданням його. *Героїзм — це вислід ідеалізму*. Це не тільки потенціальна диспозиція, а реально-діюча в житті, це прояв ідеалізму в чині, реальний прояв ідейности й етичности, в обличчі найгіршої небезпеки для індивідуального життя. Виповнити силою своєї волі прірву між *реально-можливим і бажаним*, між метою і засобами, коли *приходиться ризкувати життям — це змаг Героя*.

Герой ризкує життям і віддає його не тому, що воно йому байдуже, що його не цінить і не цінить своєї індивідуальности. Навпаки. Він найбільш *радсний творець і любить життя*, який за життя і для життя нації, з усією свідомістю і радістю приймає смерть, бо *над усе цінить ті ідейні вартості життя, для яких він живе*. Коли цим вартостям грозить *послаблення чи занепад*, він, щоби зберегти їх, *віддає життя*, ризкує ним, бо тільки тоді для нього життя має вартість, коли *ці вартості тріюмфують*. Для збереження й перемоги їх він існує і діє. Мати як найінтенсивніше *хотіння жити*, прийняти добровільно органічно за свої ідейні вартості й вимоги національного росту, утотожнити ціль свого

життя із змаганням, зберегти, скріпити й поширити дужчання національних сил і задля росту їх ризикувати чи віддати особисте життя та гідно й мужньо видержати до кінця — це означає — *іти дорогою національного героя.*

Людина, що заломлюється, тратить віру, — виказує, що її етичні вартості були за слабкі. Виконати геройський чин і, ставши перед обличчям смерті, непохитно до останнього віддиху держатися і своєю гордою поставою давати свідоцтво правді своїй, невмірущій своїй ідеї, не ломитися й після чину, а відважно скласти своє «вірую» боротьби й творчості — це *вимоги героїчної постави.*

Національний борець прагне не смерті людини, а *перемоги національної ідеї.* Він усуває не людину, а персоніфікацію чужого панування над його нацією. Не тужить він за «щастям ножа й крові», а за *щастям перемоги ідеї.* Коли шлях перемоги веде крізь кров і трупи й священі ножі, так кров, трупи й мечі — це засоби для здійснення мети. І радість із того, що вживаємо їх — це радість того, що *єдино ними можна досягнути перемогу, здійснення ідеї.* І усунення насильно людини чи перешкоди є спричинене лише тим, що вона стоїть на шляху до здійснення ідеалу. І не йде тут головню про те, чи на її місце стане нова, але тут іде про усунення перешкоди, про виховний й інструктивний момент для власної суспільності, як і про *стратегічний.*

Герой, віддаючи життя за інших, не робить із себе «бідної жертви». «Жертва» — це хіба той, що, напр., будучи політичним опортуністом, сидить в тюрмі за націоналізм. Це дійсно «бідна жертва» сліпого припадку, життєвих непорозумінь. Герой в діянні для загалу знаходить своє *індивідуальне щастя*, бо його індивідуальне щастя — *це щастя загалу.*

Нація — це одна духовна спільнота. Перемогти в собі *відосередні сили* й нахили супротивні основній рисі позитивних вимог і піти по напрямних праці для загально-національного добра — це не означає *зробити із себе «жертву».* Це означає — піти шляхом призначення і *волевого самовизначення людини-героя*, виявити свою непересічну індивідуальність.

Створити в собі — перемагаючи й перемігши інтенсивно діючі відосередні сили, — *позитивні вартості* такої напруги, що підносили б індивідуальності на височини недосяжних для загалу вершин, — це не самозаперечення, не заперечення себе, а *самовиявлення, себто виявлення усіх позитивних, прометеївських динамічних ідейних сил для національного росту!* Це не самозаперечення, але перемога над деструктивними елементами у людини! В цьому заслуга індивідуальності і це ми звемо *героїзмом, повинністю, а не трагедією «жертвості».*

Говоримо про *повинності*, а не про «жертвність». Про обов'язок, а згодом про право. Говорити про «жертвність» — означає говорити про *санкціонування негативних, егоїстичних сил у людини й про «зречення» дечого в «користь загального добра»*. Треба доосновно змінити цю психіку й мораль егоїста. Треба докорінно перемінити вартості й переставити поняття. Ствердження і санкціонування *слабостей* — хоч це може виглядає парадоксально — зветься «жертвністю» в людей нинішньої доби. Треба зрозуміти, що хто поставив би знак запитання над своїм українським патріотизмом, поставив би знак запитання над своїм існуванням взагалі як людини. Дати, напр., пожертву на загальні цілі, чи працювати в громадській інституції і т. д. — це «велика жертва» для загибаючого світу егоїстів. Ідеалом нового, майбутнього світу — довести до того, щоби розміри сьогоденної «жертвності», по нашому — повинності були бодай рівні розмірам сьогоденних егоїстичних вживань, в найширших колах громадянства. Сучасна т. зв. жертвність — гумористично мінімальна в порівнянні зі сучасним *задоволенням* егоїстичного порядку — *мусить бути поставлена на місці егоїстичних задоволень, як повинність*, а вони мають зійти принаймні до її нинішніх розмірів.

Як сьогодні від егоїстично-індивідуального принципу життя ця «жертвність» є «ухилом» (хай і позитивним навіть у розумінні егоїстів), так у майбутньому (від національно-суспільно-альтруїстичного життя) егоїстичні тенденції будуть ухилами (але негативними). Іде боротьба, змагання за новий *повний тип, за повну національносуспільну людину* (волі), за ідеал її у найширшому розмірі, серед найширших мас. Загально-громадською працею *ніякої ласки нікому людина не робить, лиш сповняє свій обов'язок, свою повинність, через що щойно вона становить собою вартість*. І ці обов'язки виконує вона добровільно й без натиску, з внутрішньої конечности, а не зі зовнішніх спонук. Як існує егоїстичне в змислі гедоністично-утилітаристичного й матеріалістичного вдоволення по сповненні егоїстичних забаганок, так *мусить заіснувати вдоволення індивідуально-ідеалістичне* після сповнення індивідуальних бажань *у відношенні до спільноти*, тобто з причини сповнення вимог спільноти завдяки зусиллям індивідуальности. Це є надання нового змісту й змислу життя індивідові — людині. Це, звичайно, ніяка негація індивіда! Своє індивідуальне *щастя і вдоволення* знаходить він *у діянні для спільноти й сповненні її цілей*. Коли ж ви окреслювали б всяке намагання знайти своє особисте щастя — поверховно егоїзмом, то я — в нашому випадку — назвав би це парадоксально-альтруїстичним егоїзмом. Але тут мусите теж пам'ятати про існування

внутрішньої боротьби в людині й перемоги завдяки тільки її підметним зусиллям, зусиллям її свобідної волі з більшим нахилом у бік зла, — над відосередними — руїнними — силами й включити в оцінку цей момент.

Безумовно, повний тип національно-суспільної людини волі, без егоїстичних ухилів (себто без вчинків мотивованих і цілево визначених егоїстичними моментами) творитимуть дуже *немногі*, що будуть без протизорічностей втіленням цього виміряного образу. Тому вони є і будуть завжди *провідним елементом*, бачитимуть лиш національну ідею і перемога її чи поразка — *буде питанням їх життя в цілому без егоїстичних ухилів, їх радости і смутку*. Це *володарі людських душ і взори чеснот*. Це поклонники, але й володарі ідеї. Звичайно, звемо їх ми героями.*

*

Свято Героїв — це свято не тільки минулих, погіблнх Борців, не тільки тих, що нині падають — але й тих, що *завтра й по всі часи гинуть* за ідею *Української Державности*, її здобуття, оборони, поширення і ріст. Це Свято й в честь тих Героїв-Борців, що без озву й скарги йшли від віків і йдуть не впавши в бою, до Світла і Сили, і тих, що *по казатах і на засланнях, по Соловках*, і в славу тих, що борються сьогодні і тих, що прийдуть і будуть змагатися у майбутньому. Це — Свято Героїв погіблнх, живучих і тих, що житимуть, *Свято — на всі часи*.

Ми можемо їх зрозуміти й вірно зобразити їх душу, бо вони живуть і діють серед нас. Зпоміж нас родяться і вмирають невгнуті. Тепер вони великі безіменні. Вони невидні, але видні їх діла. І здається — не один, читаючи оці рядки здригнеться. А може це й про мене? Так, про тебе й до тебе, про кожного і до кожного з вас, *бо всі ви мусите стати героями*. Є і грядуть часи; що *вимагають і вимагатимуть людей залізної волі, недосяжних звичайним смертником етичних вартостей, сильних нервів і холодної розваги*. І тому геть із скаргами, геть з неможливістями!

«Хай бій ваш *буде перемогою*,
а перемога ваша помстою» —
говорять Могили.

А душа твоя оживає. Вона віднаходить себе. Вона проектує чини. Голос із Могил — це голос твоєї душі. Дух Борців і згадка про їх чини, героїзм, виховують народ.

Євген Орловський: За творців нової дійсности. «Студентський Шлях», ч. 5-6 (37-38), Львів 1934, стор. 147-153.

---

* У зв'язку з деякими з'ясованими тут проблемами стоїть стаття (е. о.) в «С. Ш.» ч. 4-5, 1933 п. з. «Завваги (про орден)».

СЛОВО НА ПРОЦЕСІ У ЛЬВОВІ

Підс. Стецько: Хочу заявитися відносно моєї діяльності в ОУН, яку подав п. прокурор.

Тому кілька тижнів, як станув я тут перед судом, я зовсім добровільно сказав, що належу до ОУН, зовсім добровільно сказав, що я працював в ідеологічному рефераті, як його провідник, був редактором «Бюлетеню», офіційного органу Крайової Екзекутиви ОУН, редактором виховно-вишкільних органів української молоді «Юнак» і «Юнацтво». Я подав, що я в слідстві мовчав, бо уважав за відповідне мовчати. Я знаю правду, але не знаю вимушеної правди. Тут я заявив, що належу до ОУН, бо вважав за відповідне так поступити. Прокурор, оцінюючи мою діяльність в ОУН, сказав, ось що: «Підс. Стецько в своїй публіцистичній діяльності затроював душі української суспільности, зокрема української молоді». Хочу сказати, чи те, що я писав і друкував, як головний редактор усіх нелегальних видань, так і в легальних націоналістичних часописах, чи це можна оцінювати так, як оцінив прокурор?

Мій оборонець проф. Старосольський поставив внесення допустити доказ із тих статей, які я писав.* Прокурор спротивився, але

---

* Д-р Володимир Старосольський сказав наступну промову:

«Бороню п'ятьох підсудних. Дуже характеристична річ у цьому процесі — це момент признання. Є групи обвинувачених, які відразу, не примушені до того, з вільної волі стають перед вами і кажуть: так, я належав до ОУН; так, я був учасником чи справником того чи іншого вчинку. І є група обвинувачених, які перечать. Це не випадок. На цьому процесі існує такий внутрішній наказ, який примушує всіх, що до ОУН належали, явно до цього признаватися. Без ризику можу сказати, що хто в цій залі й на цій розправі в цій констеляції каже, що до ОУН не належав, то в дійсності не належав. З цього погляду мої клієнти дуже маркантно розставлені на цій лінії, яка веде від точки абсолютної непричастности до ОУН, аж до цього місця, де починається ця організація. З одного боку п-і Федаківна і Ярош, далі Коцюмбас, який стоїть на границі певного обтертя об організацію, і, вкінці, Ярослав

рівночасно оцінив те, що я писав, як таке, що ним я затруював душі української суспільности.

Я писав на теми ідеологічно-суспільні, на теми політичні, на теми етики й іншого роду. У своїх працях публіцистичних я виводив ось що: оцінюючи нинішню ситуацію взагалі і дійсність, яка існує в українському суспільстві і на українських землях, поставив я тези такого порядку: — сьогоднішній сенс життя узмістовлюється в тому, що ідеалом людини, який мусить перейти в життя, як не нині, то в майбутньому, що тим ідеалом органічним, який має виповнити весь зміст життя людини, є ідеал національно-суспільний. Національно-суспільну працю не трактую як заслугу окремих людей, але як обов'язок кожної людини. Я тверджу, що досьгоднішня оцінка, наче б суспільна діяльність є позитивним «ухилом» від засадничого егоїстичного змісту життя — мусить перейти до архіву. Усім зміслом життя має бути націо-

---

Стецько і Володимир Михайло Янів, які ясно без ніяких застережень, багато більше навіть, як мусіли, сказали, що належать до ОУН.

Щодо приналежности обох перших моїх клієнтів, нема і не дала розправа ніяких доказів.

Щодо Коцюмбаса, то прокурор влучно назвав його резервою ОУН. З резерви до чинної служби покликати хіба тепер ОУН не може. Це не війна. Тільки активна участь може бути карана, ніколи резерва. Резерва — це ніщо інше, як тільки вичікування і, якщо б хтось хотів карати Коцюмбаса, то мусить заждати, аж він буде покликаний до чинної служби.

Дальшими моїми клієнтами є Стецько і Янів. Ми вже перейшли границю, ми вже на терені ОУН. Вони оба призналися абсолютно нічим не примушені. Ані роки в'язниці, ані самота, ані допити не заломали їх. Кожний з них мовчав тоді, коли все, як здавалося, впливало на це, щоб вони призналися. Призналися тут, хоч ані проти одного з них нема найменших доказів щодо участі в ОУН. У слідстві, ще заки я пішов до них до в'язниці, обзнайомився з актами, з усім що до них могло відноситись і вийшла була — нуля. Але прийшли вони на розправу й так, як мені ще у в'язниці заповіли, заявити тут: так, належу до ОУН. В організації займалися один і другий ідеологією українських націоналістів. Однак, мимо волі обох підсудних, я буду просити про їх звільнення. Так! Можу й мушу, бо, як рідко коли, мені дане є щастя говорити про своє переконання, про те, що є святая святих мого світогляду.

нально-суспільний ідеал. Вияви егоїстичного елемента в суспільному житті мають стати щонайвище негативним ухилом від національно-суспільного ідеалу життя кожної одиниці. Цього не можна оцінити, як затруювання душ суспільности. Якби хтось серед польського народу проголосив того роду ідею, то цілком певно прокурор не мавби відваги так її оцінити.

Мій оборонець проф. Старосольський заявив, що я зокрема розглядав соціальний зміст українського націоналізму. Як редактор «Бюлетеню» і як редактор «Юнака», видаваних для молоді, я містив в них між іншими статті про соціальний зміст українського націоналізму.

Страшна правда життя: ділати легко, думати тяжко, ділами відповісти на ситуацію, на дійсність, що витворилася, молодій генерації психологічно є багато легше, навіть, щоб це життя не коштувало, тільки шукати шляхом духової творчости відповіді на ті питання є їй важко. І тут я є при своїх клієнтах. Маю право й обов'язок сказати, що з усіх тих обов'язків, які брали на себе молоді українці, вони належать до тих, що вибрали собі обов'язок найтяжчий, обов'язок, на який дуже тяжко рішитися, особливо молодій людині, думати, знайти розумне розв'язання тої страшної тяжкої і критичної ситуації, яка існує для цілого світа, а для української нації зокрема. Щоб не бути зле зрозумілим, я скажу, що оба мої клієнти напевно запротестували б, коли б я в тій їх праці шукав способу зробити їх менше винними у ваших очах, або, коли б я у тім виборі шукав оправдання, або казав, що те, що вони зробили, не в'яжеться з революційною роботою ОУН. Напевно запротестували б. Вони стали ідеологами українського націоналізму і, засадничо, вони є відповідальні за існування і за те, чим є ОУН. Але це не звільняє мене і вас — кожний момент мати перед очима. Візьмім хочби статтю Стецька (Орловський), писану на тему «Боротьба для боротьби, чи змагання за вартости» — яка глибина міститься в тій темі, як далеко старався автор сягнути в життя. Далше стаття під заголовком «Національні вартости — етичні», знову ж інша стаття про «Етичний зміст націоналізму». Уважаю, що праця думки, праця глибокої думки, праця звернена на те, щоб зрозуміти життя, щоб розв'язати його найскладніші проблеми, така праця, без огляду в якій констеляції вона не була б ведена, не може бути карно суджена.

В ім'я тої засади, яку напевно поділяє зі мною весь світ великої думки, навіть проти волі обох обвинувачених Стецька і Янова — прошу дати їм звільняючий вердикт.»

При оцінці розв'язки соціального питання можна узмістовити його в чотирьох точках, які я, як ідеолог українського націоналізму, видвигав: момент національний, момент проти- і безклясовий, момент етичний, і момент праці. Я твердив, що єдино праця рішає про вартість людини, і що єдино суспільна справедливість може бути критерієм у вирішуванні соціальної проблеми. Я твердив, що єдино в національних рамках кожна одиниця може знайти сенс життя. Я висунув при цьому у розв'язці економічного питання тезу, що вимогою соціальної справедливості є передання без викупу землі — усіх без різниці поміщиків — у власність українського селянства та копалень у власність українського робітництва, передання без викупу землі з московських колективів у власність українського селянина; те саме стосується фабрик і копалень на східньо-українських землях. Це одна з найважливіших точок справи розв'язки української соціальної проблеми. Я видвигнув ідею нового суспільного порядку. Тим новим суспільним порядком має бути ідея солідаризму професій, не кляс в економічному розумінні, бо українська суспільність є безкласовою суспільністю людей праці.

Чи того роду думки й ідеї можна назвати затруюванням душ української суспільності й молоді?

Далі, я висунув у своїй діяльності тезу, що Україна повинна стати ідейним, моральним і культурним центром, довкруги якого повинні зосереджуватися змагання інших поневолених народів, що Україна має бути їх ідейним і моральним провідником у їхніх визвольних змаганнях.

Дальше, призадумуючись над долею цілого українського народу, я підкреслював соборність ідейну, психологічну й моральну, і соборність політичних змагань. Чи це можна назвати затруюванням душ української суспільності й молоді?

На запит проф. д-ра Старосольського я сказав, що писав і про українське право, про те, чи право бездержавного народу існує і чи обов'язує членів його, чи ні. Я прийшов до висновку, що воно існує. Бо тверджу, що право існує тоді, коли його психологічно й морально визнають члени даної суспільності. Визнаю, що істотним правом є признавання його даною суспільністю. Не є суттєвим моментом права примус, фізична сила. Цим мотивом керуючись, я, з правового й ідейного огляду, робив те, що робив.

Я виконував мій обов'язок, який мені диктувала приналежність до української суспільності. Я визнаю, що українська держава існує, існує потенціально в серцях українського народу. Не існує покищо реально, але існує морально, існує і правно в

наших душах. Змислом мого цілого життя було, є і буде: Україна вільна, Україна Соборна, Україна без холопа і без пана. Я вірю в перемогу, я вірю так сильно, що можна вмерти. З цього шляху мене не заверне ніщо, ані тортури, ані пекло тюрем, ані смерть...

Предсідник: Маєте себе боронити, а не обвинувачувати.

Стецько: Це моє останнє слово до українського народу з цієї залі.

«Визвольний Шлях», Лондон 1951, ч. 6 (45), стор. 8-10

ЗА ГРАТАМИ

(З переживань українського націоналіста-революціонера,
в'язня польської тюрми)

Тюрма — символ непоборности духу

Тюрма вже стала синонімом української дійсности, змагань, боротьби. В ній — найкращі сини українського народу. Там кожна п'ядь землі, кожна понура келія чи глухий, кромішньою темрявою оповитий льох — зрошені нашою кров'ю, начинені незбагненними думами про волю і прагненням до волі.

Скільки матерів по всій Соборній Україні лине сьогодні думкою поза ті сірі, тюремні мури? Там син або донька, чи живуть ще?! Чи розлучені назавжди або на довгі-довгі роки? Не одна мати ще чує голос свого сина, коли востаннє бачилася з ним крізь тюремну решітку, а завтра вже його не буде. Тільки тінь шибениці, що лягла над українською землею, нагадувала їй любого сина і його безсмертні слова: «Не плачте, мамо, будьте горді, що ваш син не вмирає тихо й поволі дома, на соломі... Не плачте, мамо, щоб лях не сміявся» (сл. пам. Павло Голояд).

Або син другої страдниці матері-українки (а скільки їх!) — був на слідстві, сподівалася, що вийде на волю. А віддали їй домовину з трупом замордованого сина. Казали... помер на сухоти. Він же був таким свіжим, здоровим, веселим, коли прощався з нею і потішав: «Це випадково мене арештували». Ніхто не сказав матері, що її сина-одинака тримали в карцері, в холоді й голоді, і він занедужав на горло. Ніхто не сказав їй, що коли він, важко хворий, мовчав на допитах ляцької поліційної банди, що йому довгі дні й ночі не давали примружити й ока, що йому, творому, коли вже не міг проковтнути й ложки води, давали твердий в'язничний хліб, який важко і здоровому їсти; про довгу дев'ятиденну голодівку виснаженого в'язня ніхто на «світі» не чув. Все таємницею окутане. І коли прийшли «наглі» сухоти до глибокої, невилікуваної в тюрмі рани від револьверової кулі, — то й тоді ніхто не заінтересувався його здоров'ям. Він місяцями не бачив із своєї келії-одиначки соняшного світла, не вдихав і свіжого повітря, тому мусіла прийти смерть, так хотіли кати. Мати дістала синього трупа. Тисячі українських

селян віддали йому свій останній поклін над високою могилою, що стоїть край села, сторожена мов око в голові нашими селянськими хлопцями. Ще добре, що бодай неживого оддали: ні Дмитра, ні Павла, ні Старика, ні Березинського моцїв матері не бачили, а то й не знали довго, де їх похоронили; а коли довідалися, то недолюдки вкрали їх із тих могил і збезчестили.

Або ось лист в'язня, сестра якого не мала відваги передати його матері. Він писав: «Я рішуче забороняю вам і прошу — не брати мені оборонця. Я буду боронити Ідею, а не себе, навіть тоді, коли б мені прийшлося одержати . . .» Не кінчив, щоб матері ще болючіше не було . . . «Коли б ви проти моєї волі взяли його, то одним своїм словом я це перекреслю. Я не буду боронитись, — якби мав оборонця, то він мусїв би уможливити мені якнайуспішніше боронити Ідею, а не себе».

Чи такі слова як О. Мащака: «Україна для мене така свята, що не тільки жити, а й умерти для неї замало», — не розкривають усієї глибини великої душі революціонерів? Або заява Д. Данилишина: «Я знаю, що мене жде, і смерти не боюся, тільки мені жаль, що вже більше не зможу працювати для Неньки-України».

Вільною, гордою й непоборною була душа в'язня. І тоді, коли тижнями в кромішній тьмі перебував, коли довгі-довгі ночі й дні проводив без хвилинки сну, під наглядом ляцьких посіпак, цілий опухлий, із жахливими болями, не промовивши ні слова, коли від кайданів із його рук стікала кров, — було чути ляцький голос: «Он сен сьмеє, он кпі себе з нас».

А коли Великодні дзвони звіщали українській землі, що «Христос Воскрес», — біля ґрат стояла німа постать в'язня, ніхто не бачив ані здригання його уст, ані зідхання не чув, хоч душа його з усіх сил рвалась у світ. Тільки твердість і невгнутість малювались на його кам'яному обличчі.

І так само було тоді, коли із в'язничної каплиці лунав спів езуїтської перфідної зграї «побожних» посіпак і їх прислужників — пузатих ксьондзів — «о мілосьці блізьнего», а з-під підлоги престола, де в глуху ніч в'язні чули крик катованих людей і брязкіт кайданів, тепер до них долітав, немов із гробу, спів їхнього друга:

«А як нам умерти прийдеться
По сірих казармах — тюрмах,
То месник новий підніметься
На наших зболілих кістках».

А ось інша жива картина: Зелені Свята. Нагорі, в каплиці, «мша свента», співають «о мілосьці й мілосердзю» і «Боже цось Польскев», а в її підземеллі (копулисте середньовічне склепін-

ня) — вонючий льох, бетон, вода на ньому, кромішна тьма... Там в'язень. Кусок хліба, кварта води, зимно, але чути його спів: «Не пора», «Ще не вмерла», «Як нам умерти прийдеться», «Родились ми»... Раптом вереск вартових: «Мільчець, к-ви с-не, бо кайдани на ноги!»

На українських землях іде боротьба на життя й смерть. Тут немає пробачення. Або-або. Боротьба і її невідривна частина — тюрма, стали вже насущним хлібом українського народу і будуть так довго, доки він не здобуде своєї державности. Немає тюрми на українських землях, якої не «відвідали б» українські революціонери. Мабуть, не багато таких тюрем і в цілій Польщі.

Відаємо життя чи йдемо в тюрму не тому, що не любимо життя й свободи, — ні! Ми найбільші любителі життя й волі, але життя вільного. Ідею і честь ставимо вище понад наше особисте життя і волю. І хоч ми з глибини душі, як вільні люди, ненавидимо тюрму, — в ній нас найбільше. Але й у тюрмі ми не раби, хоч фізично безборонні, в ній ми люди вільні, вільні духом, хоч і замкнені в клітках. Ні ідеї, ні чести нашої там не даємо зневажати, і хоч бряжчать кайдани на ногах чи руках, то духом ми вільні й непоборні. В нас незламна свідомість і ідейна відвага стати на прю із дійсністю, нам ворожою. Ми не мученики! Ми не пасивні фанатики! Ми не поклонники смерті Сенеки, що на наказ блазня, Нерона, вчинив собі смерть, ми не пересичені «життям», навпаки — жагуче спрагнені життя, але вільного... Я вірю у перемогу, я вірю так сильно, що можу вмерти. З того шляху мене не заверне ніхто і ніщо, ні тортури, ні пекло тюрем, ані смерть». Або можуть слово Бандери: «Наша ідея в нашому понятті — така велика, що не одиниці, не сотні, а коли йде про її реалізацію, то й мільйони жертв треба посвятити».

... І з очей Матері вже не кануть сльози, коли колише свою дитину й співає їй пісню про Басарабову, Данилишина чи Бандеру, і бачить свого сина, свою дитину, що ще в колисці, як уже позирає глибоко-глибоко з-за ґрат матері увічі, всміхається тужно-сумно. І зникає голова сина. Другий син уже в могилі... «Чого ти ходила на могилу?» — не скаже, не плаче скорбна мати. Завеликий біль, і гордість незламна.

Вони були найкращі! Вони за «Святую Святих» відійшли з цього світу. «Візьми ще й того, оцю останню дитину», — казала мати Отаманові. Скільки їх сьогодні це саме скаже — по всій широкій, топтаній і збезчещуваній окупантським чоботом українській святій землі?! Скільки їх повторяє у молитві до Святої Матері: «Ти дала одного, а я двох». Свята українська мати.

Вона дала двох синів, а чи тільки синів? А її найлюбіші дочки? Навіть одну-одинокую випечену доню вона дала на жертovníк України.

«Іде бій зтяжний, бій нерівний,
І ллеться кров і падають трупи,
І чорніють на обрїю мури казамат.
І тіні шибениць лягають над святою
Любов'ю і жаждою помсти палаючою землею».

Так мусить бути, доки чобіт окупанта топче українську землю, доки всі українці не стануть до бою, доки славу давніх русичів не привернуть.

Ось знову картина: бачу й чую — мій маленький двоюрідний братчик, восьмолітній, клякає вранці й увечері і молиться «за тата й за маму», «а тепер — каже він — «Отче наш» і «Богородице Дїво» за Дмитра і Василя...»*

«А ким ти хочеш бути?» — «Я хочу вмерти так, як вони», — відповідає хлопчина.

І стає перед очима образ селянського хлопчика, що питав свого батька: «Тату, чи дуже боліло, як Дмитра вішали?» Батько мовчав. Що мав відповісти синові, коли серце стискалося на згадку про Данилишина.

13-літній пастушок (М. Т.), в якого поліція знайшла летючки ОУН, звернені до дітей у справі української школи, і заарештувала його (він пас корови й читав), заявив: «Повісьте мене, я нічого не скажу» — хоч поліцаї били його, допитуючи, хто йому дав летючки. І сидів він сам у келїї. Увечері дуже плакав, бо було страшно, казав: «Я все спав із татом, а тут сам — так страшно, темно».

Або синевідські діти, що так незламно боролися за українську школу, не зважаючи на репресії поліції (їх брали й до тюрми). В них у руках синьо-жовті прапорці й «Ще не вмерла» на устах, а десь заховані, писані до них, дітей українських, відозви неперборної ОУН: «Малі Друзі! Українські Діти! Вчіться про Україну, а не про Польщу»...

«Не скуе душі живої...
Встане правда, встане воля...»

Тюрми, табори, тортури, розстріли, шибениці, потайні вбивства, голод — ось чим встелений шлях окупантів.

Даремно. Не затріюмфують. Вони нас не вбили й не вб'ють. Ми живемо і в тюрмах. Наш полум'яний вогонь не зотлів, живе

---

* Данилишина і Біласа. — Ред.

й б'ється наше невгасне й непоборне серце. Ні зневіри, ні нарікання, ні жалів у нас немає! Ми сильні вірою й ідеєю, ними перемагаємо ворога. Не здаємося! І не нарікаємо на пекло, в якому живемо, воно на те, щоб його перемогти. Коли й згадуємо про страхіття, то тільки тому, щоб дати доказ про силу ідеї, яка робить нас непоборними (у львівській тюрмі виходив підпільний орган «Непоборні» — писаний на папірцях до цигарок), — щоб показати, яку силу являє собою ОУН, коли таких засобів ворог уживає у боротьбі з нею. Це не самохвальба, а незаперечний доказ, що наша боротьба не припиняється навіть у тюрмі, хоч ворог намагається усіма засобами винищувати український провідний елемент, сподіваючись, що таким способом відхилить момент остаточного бою. Та він прийде, бо як не можна відхилити дня, що мусить прийти після ночі, так не можна відхилити і його. Даремні зусилля! Не допоможуть ворогові ні шибениці, ні тюрми!

Тюрма має за мету: 1) ізолювати від української спільноти найактивніший, найідейніший державно-творчий, керівний елемент. 2) Задовольнити жагу помсти ворога на невловних підпільниках, що одчайдушно усувають усе, що стоїть на шляху до відбудови Самостійної Соборної Української Держави. 3) Заломити морально й ідейно керівний елемент, щоб компромітувати ідею Української Національної Революції (напр., на судових процесах) і захитати довір'я до Організації Українських Націоналістів, до ідеї Революції в народі. 4) Фізично винищувати провідних людей. 5) Терором у тюрмі викликати жах серед суспільства і страх перед революційною діяльністю, за яку жде пекло тюрми.

Це плянова боротьба окупантів з українськими визвольними силами:

«Руйнували, мордували,
Церквами топили . . .
А тимчасом гайдамаки
Ножі освятили . . .»

Польська поліція має голос

Була важка атмосфера. Поліція ставала на «п'яти», «хлопці» падали. Як гончі пси, метушилися поліцейні конфіденти. Не можна було перейти свобідно вулиці. То з-поза рогу, то з-поза брами кам'яниць, то з протилежних вікон у спеціально для цього піднаймлених мешканнях — сторожили таємні агенти і з допомогою далековидів обсервували наші «хати». Ніде не було спокою. Ось недавно один із наших людей висмикнувся з рук поліції, зійшов із поїзду, але вже на вулиці впав. Багато наших перехо-

дять на нелегальне життя з «лівими» або й без жодних документів; вони ніде не зголошені, скитаються з місця на місце, цьковані поліцією. Вранці не знати, де наступну ніч провести, може саме цей день уже останній на «волі», а увечорі будуть кайдани на руках і ославлені допити «на Яховича». Але кожний добровільно виконував свої обов'язки, свідомо йдучи небезпеці назустріч. Репресії окупанта ще більше сталили завзяття, гартували тіло і душу.

Доля не дозволила й мені довше побувати на «волі». Нас багатьох «накрили».

— Отвожиць! Поліція!

Зриваюся. Іду до дверей, бо за хвилину вони можуть вилетіти під ударами прикладів рушниць. А тим часом проковтую записки, зроблені вчора увечорі на папірцях.

— Оддаць добровольне бронь і вшистке нелегальне жечи!

— Не маю.

Докладна ревізія, навіть дошки зривають у підлозі, але без жодного успіху.

До речі, в Академічному Домі бували ще й не такі обшуки-«ревізії»! Вночі впадає сотня-дві поліцаїв, прикладами рушниць «відчиняють» у подиноких кімнатах двері, їх мешканців б'ють гумовими «палками» і в самій білизні виганяють на коридор. В кімнатах нищать усе — книжки, скрипти, особисті речі. Убрання, сінники, коци — потоптані, все на підлозі. У льокалях студентських товариств усі шафи порозбивані, урядові книги подерті, книжки з бібліотеки валяються по підлогах, студентська крамниця виглядає так, як у 1930 році під час пацифікації виглядало багато наших кооператив. Одна руїна. Так було майже під час кожного загального обшуку в Академічному Домі, що називався «огульною ревізією», зокрема в 1932-33 роках після атентату Лемика. Але я не пам'ятаю ні одного випадку, щоб будь-коли поліції пощастило знайти якісь підпільні речі в кімнаті котрогось із мешканців Академічного Дому, тому й якась індивідуальна ревізія тут була безцільна.

По ревізії поліція забрала мене з собою. Запровадила до поліційної кімнати, де списували «генералії», приймали заарештованих. Відповідаю тільки по-українськи.

— Тутай ест польська земля, мувіць по-польску!

— По-польськи говорити вмю, але не буду.

Привели двох моїх товаришів. Я сиджу на одній із лавок, вони сіли недалеко мене. Починаємо порозуміватися: якщо вже «засипані» — відмовляємось від зізнань. Поліцаї завважили мої рухи і поставили мене лицем до стіни. Врешті якась «риба» гукає: «До цель вшисткіх!»

«Обстановка» келії — голі стіни. Сумерк. Ходжу. Вирішую заперечувати навіть незначні факти, які — на перший погляд — не мають значення у моїй справі. А коли ж зорієнтуюся, що поліція має конкретні дані про мою діяльність, то перестану заперечувати і відмовлюся давати будь-які вияснення.

Нараз чую на коридорі брязкіт і мені відразу пригадалося перше арештування (я мав тоді 18 років), коли я вперше почув холод заліза-кайданів на своїх руках... Ох, як тоді пекла шкіра на руках, як в'їдалися в кості залізні кайдани...

Недуга також не давала мені спокою. Мене забрали з ліжка хворого. Втомившись ходженням по келії, я приліг на долівку відпочити... Раптом чую крик: «Вставаць!» Я здригнувся. Пронизливий фізичний біль перешкоджав мені встати і мене вхопили під руки поліцаї й просто понесли кудись бігом. Заковують, кидають в авто. Їдемо.

Я в кімнаті слідчого. Всі обвинувачування, як також знайомства з людьми, яких підозріває поліція, — заперечую. Говорю по-українськи. «Сендзя не розуме!» — «Інакше говорити не буду». — «А може пан уме по-російську?» — іронізує комісар поліції, — «то нех пан муві по-російську, а я пшетлумаче пану сендзе».

Мене відводять. Впроваджують мого друга. Він заявляє це саме. Розлючений суддя не списує навіть «генералій» і викидає його за двері, зазначивши в протоколі, що «сендзя по руску не розуме, а подежжани освядча, же тилько по українську бендзе зезнавал».

В нас знову (котрий уже раз?) роблять докладний обшук, розбирають до білизни і відставляють до судової тюрми. Там ще один обшук. Забирають наш одяг і дають тюремний, подертий. Наш спротив безуспішний.

Я опинився в келії осоружних злочинців (грабіжники, торгівці живим товаром, гвалтівники). Їхне відношення до мене вороже. Ідеови вензень...» «Що то значи?»... — підсміхаються.

— Що сталося, — запитає дехто, — що поліція так швидко пустила нас із своїх рук? Відповідь зовсім проста. Польська судова тюрма це те саме, що й поліційні тюрми. Польський слідчий суддя насправді — експонент польської поліції. Він усе робить так, як вона хоче. Це не означає, що суддя, напр., з тим не згідний, бо він сам є співтворцем усіх тих метод, що їх звать поліційними. Він уме їх краще й доцільніше стосувати, ніж поліцаї. Критерієм якости польського судді є вміти витиснути із в'язня уявні й дійсні факти його діяльності на «світі». Суд, прокуратура, поліція й в'язнична сторожа — всі ревно й однозгідно співпрацюють у моральному ломанні й фізичному знищенні

українських політичних в'язнів. Їхні методи тотожні, різниця хіба в тому, що загально одні з них безпосередні виконавці, другі моральні, наказодавці. Але й вони деколи самі безпосередньо хапаються за «різкіші» методи. Своєї співпраці не відпекуються перед в'язнями. В одній кімнаті в тюрмі урядують суддя, в другій поліція. Виснаженого тортурами в'язня, що вже заломаний і «сипле», зараз після списання протоколу агентами ведуть до кімнати судді, який дослівно переписує (справляючи хіба стилістично й «правничо») зізнання з поліцейського акту й каже напівпритомному в'язневі підписати. Що більше таких «зізнань» в'язнів, то швидший аванс.

Тому факт, що в'язень уже опинився із слідчої у судовій тюрмі, зовсім його не заспокоює. Він знає, що репресії супроти нього будуть тривати так довго, як довго він буде в слідстві. Навіть рік або й більше. Змінена польська карна процедура формально «легалізує» такий стан. Так звані прокурорські «поліцейні доходження» можуть тривати, на основі цієї процедури, два місяці, але у випадку потреби окружний суд може продовжити їх, що він звичайно і робить. Судове слідство «законно» може тривати до шість місяців, але у випадку потреби може бути продовжене «ад інфінітум» (без кінця-краю). Суддя під час слідства може завжди, як хоче, «викрутитися» сторонніми чинниками, себто поліцейними. Коли ж в'язень заявляє, що він у судовому слідстві й поліція не може мати до нього доступу, то йому ставлять перед очі «уповноваження», що вони виступають від імені суду. А кодекс карної процедури цього не відкидає.

Всі доручення судді й поліції ревно виконують в'язничні сторожі, які додають ще й дещо із свого «досвіду». Так в'язень мусить бути готовим на все. Його чекають «одиночки», ізоляційні келії, «пости», «тверді лежа», карцери, льохи, побої, як і взагалі «спеціальні» келії, у яких сидять рафіновані бандити, що за «добре панське слово» дозорців і подвійну страву по-бестіяльськи знущаються над нашими в'язнями. Не один з українських політичних в'язнів сидів у келії з венерично хворими бандитами, а наших арештованих дівчат завжди дають між проституток.

Моя келія — мала, на три-чотири особи, а нас — тринадцять. Три ліжка і три сінники на підлозі. Чотирьох «найзнатніших» сплять на ліжках, решта — на підлозі. Блощиці «тнуть» аж до крові. По тюремну «баланду» виходимо гусаком на коридор, перші — очевидно — злодії-злочинці. Брудний «баняк», «обмитий» водою під водотягом у кльозеті, брудні послугачі, що чистять ті кльозети, тепер розносять страву й наливають в'язням. Все огидне, обридливе.

У келії також сморід, тільки два маленькі віконця, двері постійно замкнені. Тут же і «кібель» для природних потреб (звичайне бляшане відро з накриткою).

Короткий прохід на в'язничному подвір'ї. Мої товариші розпорошені по інших келіях, далеко від моєї. Всі вони у в'язничних мундирах, навіть важко їх пізнати.

В мене є кусок графіту, який мені вдалося під час «перемундирування» відломити з олівця і заховати в черевіку, щоб не знайшли під час обшуку. Папірці маю. Можна буде щось написати.

Листів на «світ» не пускають. Часописів і книжок нема. Час від часу нас випроваджують на коридор, розбирають до нага і роблять обшук.

Одного дня, перед полуднем, мене привели до комісара поліції. Він почав обвинувачувати мене за такі «злочини», яких я ніколи не вчинив, а це було доказом, що він на фальшивому сліді. Заперечую все.

За кілька днів мене викликали на конфронтацію. Не розпізнають, тому поліція каже мені передягнутися у мій власний одяг. Наказують «проходжуватися». Намагаюся змінити рухи. Успішно, двері замикають і я залишився з вартовим на коридорі. Чую: «То не тен!»

За кілька днів мене перевели до келії-одиночки. Мабуть, щось погіршилося. Пізно увечорі мене знову викликав той самий комісар. Подає мені прізвище мого товариша, що заломився на допитах, і декілька характеристичних дрібниць із його зізнань. Кажу, що не знаю цього прізвища і вперше його від комісара чую.

— Нех пан над тем дзісяй помисьлі!

Комісар мав правдиві інформації. Невже, товариш сипле? Я свідомий, що цю вістку він подав мені тому, щоб захитати мою рівновагу.

Хто попав у тюрму, той відразу мусів рішатися на те, що з неї не вернеться. В такому випадку всі тактичні методи поліції провалювалися. А я був рішенням на все.

За два дні повторився виклик до комісара. Тепер він уже мав докладніші інформації про мене.

— Чи пан сен юж намисьліл? — питає.

— Я нічого не знаю про ці справи.

Глуха ніч. Сплю. Раптом відчинилися двері келії. Пробуджуюся. Наді мною стоїть трьох: старшина в'язничної сторожі (аспірант), підстаршина («пшодовнік») і один дозорець.

— Встаць! Ідземи!

Я вийшов на коридор тільки у білизні.

— Убраць сен!

Мій одяг був на коридорі. Одягаю на себе в'язничний мундир. Ідемо по сходах і виходимо на в'язничне подвір'я. Розглядаюсь довкола. У тюрмі темно. В'язні сплять, годинник на вежі б'є дванадцятку. Попід мурами ходять вартові з наладованими рушницями. Чорні щелепи тюремних вікон...

— Пшеспацеруе сен пан трохон, бо так заседзял сен на целі! — дразнить мій слух іронічний голос комісара.

— Вночі люди сплять, а не «спацерують»! — і мене огортає злість.

— На вольносьці, але не тутай!

Іду за ним. Кімната «переслухувань», у ній згашене світло. Наближаємось. Агенти цілий час мене «заговорюють». Бачу якусь постать у вікні, що відбивається плямою на тлі темноти. Невже хтось, хто не знає мене по прізвищу, хоче розпізнати з автопсії? Провокатор чи конфідент? Мені стало соромно. Силою волі відвертаю голову... Мене з усіх боків оточили агенти і напереміну питають про різні речі, хочуть, щоб я звернувся обличчям до вікна (там вільний простір).

Комісар вернувся з кімнати «переслухувань», до якої був непомітно зайшов, невдоволеним. Відчуваю це по тоні його голосу. «Прохід» триває далі. Комісар подає мені нові факти, намагається мене розхвилювати. Довкола нас темно, мене кругом стиснули агенти.

— Цо пан на то? — питає комісар.

— Все це брехня?

— К... е... м...! — чую лайку і удар... — Даць му! Он втеди бендзе мувіл!

— Гайдамака, ему тутай за добже! — відзивається другий.

— Тобе ближей, дай му там! — заохочує перший.

— Дайце спокуй, хлопци, он сен еще намисьлі. Одпровадзіць го до целі! — глузує комісар.

Знову розраховують на наслідки нервового напруження і застрашування побоями. Пригадую собі одну сцену з мого перебування у поліційній тюрмі. Я сидів закутий на лаві в одній кімнаті, а в сусідній, крізь навмисне відхилені двері, бачив, як гумовими палицями били закутого нашого в'язня. Я чув його несамопитий крик. А ось друга картина: Під дверима моєї келії поліцаї били одного нашого селянського хлопця і я бачив як із голови йому стікала кров по лиці й очам, краплями падала на землю. Жахливий крик катованої людини... Я бачив це крізь «візитирку» (віконце в дверях келії), яку навмисне відкрив поліцай. Найважче те, що в такій ситуації людина безсила. Один тільки вихід: видержати.

Я знову в келії. Хвилює мене атмосфера непевности, виживання. Нараз крик: «Ой-ой-ой!» — і знову тихо. А потім із котрогось вікна тюремних келій до мене долітає тихий свист: «Коли ви вмирили, вам дзвони не грали, ніхто не заплакав за вами...» Кидаюсь до вікна. Високо. Важко вилізти. Стаю на стіл і дістаюся у віконне заглиблення. Наслухую. Блимає світло — це дозорець підглядає, чи не пилюю ґрат. Питає, що я робив на вікні.

— Голова болить, — відповідаю. — Хочу свіжим повітрям подихати, чомусь не спиться.

— Ютро помувіми!

А пісня замовкла. Це друг давав знати, що він також тут.

Дозорець пішов. Жду. Вартові, що пильнують келій, мають т. зв. «тихолази», щоб в'язень не чув, як вони підкрадаються під «візитирку». Тиша. Раптом блисне світло й в'язня зловили «на гарячому». Тоді його у льох, закутого в кайдани кидають на бетон.

Пробую ще раз. Треба ж дати другові знак, що я також тут. Я знову на вікні й тихенько свищу: «Гей, там на горі Січ іде». Він відсвистує «Гриця». З карцерів чути крик: «Ой-ой-ой!»

Скільки нас сидить? Що знають про нас? Кого б'ють? Хто ще залишився на «волі»? Як іде праця? І знову оте «може?»... Н., М., З. впали також. Може, я був замало обережний, може, непотрібно брав інших? «Може?» і «може?»... Вічно хвилююче «може»?!

Мене знову запровадили до кімнати «переслухувань». Входжу мовчки. В кімнаті надкомісар, комісар і плеяда агентів. Комісар питає мене, чому я не привітався? Відповідаю, що добровільно сюди не прийшов, тому засади «гостинности» й доброго тону мене тут не зобов'язують. Він вимагає, щоб я подав «албі», де був у той і той час. Рішуче заперечую мою приявність на інкримінованому мені місці, але відмовляюся подавати свідків, які підтвердили б мою приявність деінде. За причину подаю аргумент, що поліція заарештує і тих, що мене бачили, скаже, що вони мої спільники.

Комісар хвилюється і подає мені прізвища багатьох осіб, які об'єктивно підтверджують висунене мені обвинувачення. Відповідаю, що він бреше, зневажаю його. Комісар не витримав і кидається на мене з кулаками. Це типовий позер і комедіант, мені чомусь видавалося, що він грав ролю блазня і я розсміявся. Комісар розлютився і наказав мені стати на «бачносьць». Не хочу. «Поставіть го сілов!» — До мене кинулися агенти і силою (кулаками) поставили мене «на струнко». Доки мене тримали, виглядало, що стою так, як він хоче, але як тільки мене пустили із своїх обіймів — я знову став вільно, склавши руки. Така

«забава» тривала понад дві години. Вкінці комісар закричав: «Зараз бендзеш спевал!» Я відповів, що відмовляюся від будь-яких зізнань і навіть «генералій» до найбільш «невинних» протоколів не подам.

Надкомісар викликав аспіранта поліції на коридор, щось йому сказав і разом з комісаром вийшов. Я думав, що тепер будуть «говорити» зі мною «п'ястиковими методами». Але аспірант каже мені сідати на стілець. «Добротою» хочуть брати. Сідають довкола мене. Починають переконувати на всі лади, покликаючись на ундівсько-польську угоду, на мою матір, що живе у злиднях, якій я повинен допомогти на старість. Коли ж буду мовчати, то зігну в тюрмі, такий ще молодий, не зазнавши навіть «розкоші життя». А далі намагаються захитати в мене довір'я до Проводу Організації, обіцяють мені «малу кару», якщо скажу все, що знаю про ОУН. І так цілу ніч торочать.

«Все покажем, тільки дайте
Себе в руки взяти:
Як і тюрми мурувати,
Кайдани кувати,
Як їх носить, і як плести
Кнути вузловати.
Всьому навчим, тільки дайте
Взяти свої гори,
Ті останні, бо взяли вже
І поле й море!»

Переконують мене, але безуспішно. Тоді посипалися погрози. Один (розподіл роль!) спокійним голосом каже, що мене чекають побої, льох, бетон. Другий кричить, лає мене огидними, грубіянськими словами, обіцяє, що мене будуть тримати ось так без сну цілі дні й ночі.

Мовчу. Уже день. Змінюються. Згодом прийшов надкомісар. Він каже, що піду до темниці, «на бетон», тоді буду «співати». А якщо мені в «тей новей целі» не подобається, то можу зголосити, що хочу зізнавати, а тоді дадуть кращу. Відповідаю, що всі їхні заходи даремні.

Тюремна сторожа провадить мене сходами вниз.

— Длячого пан не хце зезнаваць? — питає мене відділовий на темному коридорі, що веде до «моєї келії», і відмикає двері.

Заходило вже сонце, отже моє «переслухування» тривало без перерви цілу добу.

«Смійся лютий враже,
Та не дуже, бо все гине,
Слава не поляже».

Я в моєму новому «помешканні». Темно, не видно навіть, куди рухатися. Шукаю рукою тапчана. На бетоні хлюпає болото. Дотикаю стіни. Мокра. Вдаряю головою об неї. Зимно, вогко — воняє цвіль. (А надворі гарно, соняшно й тепло). За кілька годин я дуже перемерз, на мені тільки тонке літнє, в'язничнє убрання. Мене огортає лють. Побачимо, хто переможе. «Пан бендзе мувіл»... — ще чую голос агента. Ніколи!

Минула ніч. Мені навіть води не дають, спочатку пити взагалі не хотілося, але згодом, після соленої страви, спрага росла. На моє рішуче домагання, мені принесли воду з іржею, що смерділа, немов з каналу.

Минув тиждень. Моя хвороба погіршилася. Я діставав напади болів. Послугачі, що деколи, під час неуваги вартового, забіжать під мою келію, намовляють мене почати голодівку й таким способом добитися перенесення до іншої келії. Я не хотів оголошувати голодівки, бо чомусь думав, що це було б ознакою своєрідного духового занепаду, від якого я був далекий. Подруге, я здавав собі справу з того, що це в інтересі поліції нас фізично винищувати, тому відкинув думку про голодівку, яка підриває здоров'я назавжди.

«Бачность!» — до мене увійшов комісар в'язничної сторожі. Питає, як я почуваю себе, чи вже був «переслуханий». Здогадуюсь, до чого він зміряє. Відповідаю, що почуваю себе «добре».

— Целя пшецеж не ест така добра?

— Така добра не є, але сидіти в ній можна, щоб тільки води мені дали.

— Но-но, даць водев! (Потім я довший час і смердячої не діставав). — А як длуго еще пан (Ов! відколи «пан»?) ту бендзе седзець?

— Не знаю. Я тут не з власної волі.

Вийшов невдоволений. Лямпа згасла.

Я перестав орієнтуватися в днях тижня і місяця. Одного разу, ввечері, (тоді зміна служби й нічна варта перебирає в'язнів, перевіряє, чи є всі) я почув у сусідній «кацябі» стукіт і голосну розмову в дверях. Це в'язень, покараний дисциплінарно 24-годинною «кацябою», домагався сінника й коца.

На другий день послугачі радять мені домагатися, щоб мене перенесли до сусідньої келії, бо там бетону нема, сухо. (В'язня із сусідньої келії вже забрали). Я відмовився, ворога просити не буду.

Вже минав третій тиждень. Дуже важко було витримати в цьому льоху, боротися у темряві з тяжкими думками. Я вже

усвідомив собі, що дехто з моїх товаришів заломався, не видержав тортур. Напруження думок було таке велике, що я діставав завороти голови. Були хвилини, коли хотів перервати мовчанку, щоб боронити гідність своїх друзів. Але роздумавши, прийшов до висновку, що честь рятувати можна саме мовчанкою. Мені здавалося, що кожний з тих, хто мовчить, тримає будівлю честі, яка валиться. Таке почуття, без сумніву, дуже суб'єктивне, але одночасно воно стимулює. Мабуть, не кожний розуміє суб'єктивізм тих, які зуміли мовчати, а одночасно осуджували (хоч також і співчували їм) тих, які під тортурами заломилися і своїми зізнаннями обтяжили інших. Що більше, ми визнаємо за суспільством право судити всіх тих, які заломилися. Тут не можна застосувати засади, що воно не має права осуджувати слабих з-поміж нас, коли само не дало доказів своєї незалежності.

Коли хтось узяв на себе обов'язок репрезентувати народ, керувати боротьбою за здійснення його Ідеалу, той мусить бути незламним, мусить бути зразком чесноти, визнати і за іншими право критики. Коли осудом спільноти керує журба за святість, чистоту й непорочність Ідеї, то це доказ, що вона, ця спільнота, здорова. Це також доказ, що вона визнає за нами право й обов'язок берегти святість Ідеї. Тому кожний чесний українець, а навіть і ворог — мусить схилити голову перед таким духовим велетнем, як Степан Бандера: «Вам відомо, — заявив він на суді, — що я жив рік з перспективою втратити життя і я мав можливість його рятувати... Але я ніколи не переживав того, що пережив тоді, коли посилав на певну смерть Лемика, чи того, що вбив міністра»...

Можливо, що в людей, запроторених у тюрму, є деякі елементи егоцентризму, але хто живе у постійному напруженні нервів, волі й мозку, хто в час пекла тюремних переживань ішов не раз на допити і рішався з них не вернутися, той знає також свою деяку вартість. А скільки тих «переслухвань»? Скільки ночей і днів? Чи є льох, карцер, де бряжчать кайдани, свищать гумові палиці й дзвонять в'язанки ключів на плечах, у якому не ступила б нога українського революціонера? Чи є багато таких наших в'язнів, які під час поліційних масакр у келіях, нібито за «бунт», не мали розбитих голів чи синіх від побоїв плечей?! Чи є багато таких наших в'язнів, над якими і під час довготривалих голодівок не знуцалися польські посіпаки?! І, можливо, тому вони «егоцентрики», тому й нетолерантні!...

*

Я дошкульно відчував недугу. Холод і вогкість проникали ввесь мій організм — до костей. Ходити було неможливо, бо

вдаряв головою об стіну. Але на всі запитання слідчих агентів я відповідав, що почуваю себе «добре», відкидав їхні оскарження і відмовлявся скласти зізнання.

Нарешті мене знову перевели до звичайної келії. Денне світло просто приголомшило мене, закрутилася голова і я впав. Але вже наступного дня комісар поліції знову грозив мені, що «вернусь там, звідки прийшов». Я сидів ізольований.

Минуло кілька тижнів, перериваних конфронтаціями. Націоналістів у тюрмі багато. Нас усіх силою «перемундирували» (злочинці мали свій власний одяг!), суворо ізолювали від світу, без часописів і книжок. І кожен почав думати про боротьбу в обороні нашої честі. Голодівка всіх або якісь нові методи боротьби?! А передусім треба було пов'язатися з друзями, себто — непомітно вискочити на вікно і тоді, коли вони верталися із «проходу», сказати щось чи запитати (нелегко було їх розпізнати, в'язничні мундири в усіх однакові!). Розвідавши, що потрібно, я витягнув із черевика графіт і написав на папірцях деякі вказівки в справі задуманої акції. Чекав нагоди, щоб записку передати або кинути крізь вікно. Але в той час, коли моя увага була зосереджена на справі акції, комісар «дотримав слова»: забрав мене з келії. В останній хвилині я ще успів кинути до кібля мій «Грипс».

Аспірант каже, що є двох суддів, які будуть мене допитувати. Він провадить мене до знаного вже «покою переслухувань». Спадає мені на думку: чи не спробувати грати ролю наївного студента, що — крім студій — нічим іншим не интересується, себто тільки тим, що потрібне пересічному студентові, а політично-суспільними справами цікавиться настільки, щоб знати, — як то кажуть, — що в світі діється. Дотепер мені це вдавалося і одного разу агент, який мене допитував, сказав такому ж другому агентові: «Он жечивісьце тим сев не интересує. То фільзоф. Нех ідзе додому». Але, тепер, мабуть, буде важче, можна себе осмішити, якщо вже мають докази проти мене. Тому вирішую продовжувати дотеперішню тактику — мовчати.

Входжу. В кімнаті чотирьох агентів. Кажуть сідати на стілець без спинки (вищий, ніж звичайний, ногами не досягаю землі). Біля печі стоїть відро з водою. Один з агентів, що сидить напроти мене, виголошує довгу нудну політичну «промову» на тему «недоцільности революційної діяльности ОУН» та «правильности українського становища у енерівсько-ундівсько-радикально-паліївсько-хомишинівської політики». «Аргументи» взяті з української преси згаданих груп.

— Чи ви суддя? — питаю.

По довгих крутіствах мені показали уповноваження від судді допитувати мене «в його імені». Отже, поліція. Агенти. Заяв-

ляю, що жодних зізнань не буду складати. Так зв. прокурорські «доходження» вже закінчені, тепер я в розпорядженні суду й буду зізнавати тільки перед ним. Вони покликаються на «кодекс карної процедури» (другого дня принесли мені й показали дотичну статтю), мовляв, вони в «праві». Я обстоюю свій погляд. Агенти сміються, «обіцяють», що будуть біля мене так довго, аж почну говорити або збожеволію від безсонности. Намагаються насамперед втягнути мене в розмову, щоб я говорив на будь-які теми, які не мають нічого спільного із слідством. Отже, хочуть, щоб я «розговорився», але я вперто відмовляюся, кажу, що я не прийшов сюди на дискусії з ними, а тільки на допити. Я тут проти своєї волі, отже мене не зобов'язують жодні засади «доброго тону», на які вони часто покликаються.

Час іде, я сиджу на високому твердому стільці. Терпнуть ноги. Хочу присунути стілець до столу, щоб опертися, — не дозволяють. Хочу встати, щоб пройтися по кімнаті, — забороняють. Стілець, як я вже згадував, такий високий, що ногами долівки не досягнеш, він стоїть далеко від стіни й столу. Ось відчинили вікно і мій стілець пересунули ближче вікна разом зі мною. Вже була холодна осінь, а я тільки в тюремному сіраку! Холод прошиває ціле моє тіло, хвороба також дошкулює. Ноги терпнуть. Агенти сідають на канапу і м'які крісла, їм тепло, бо одягнені в плащі.

Говорять навпереміну, безперервно. То просять, то погрожують, то переконують, щоб я склав зізнання. Даремно. Нарешті один лягає спати на канапу. Опівночі прийшла зміна.

Так минула ніч. Ранок. Знову зміна. Прийшов комісар. Репорт: «Мільчи далей».

І знову один день минув, знову минула ще одна ніч. Відчуваю сильний біль у ногах-кістках, це ж уже третя доба.

Ввечорі розмова з комісаром. Спочатку він говорить мені «пан», а закінчує криком: «Альбо бендзеш мувіл, альбо достанеші грузьліцев музгу і згінеш ту». І знову: «Цо пан вибера: жице чи сьмерць — бо мувіць пан мусі». Пригадує, що їх десятки, вони можуть допитувати мене «на зміни», а я — один, не видержу. Заявляю, що зізнавати не буду, хоч би прийшлося і вмерти.

Сьогодні ввечорі запалили в печі. Тепла хвиля розливається по моєму тілі. Мене посадили біля печі. Вони знають, що тепло посилює жадобу сну. Нагло до мене підходить один із агентів і подає мою функцію і працю в Організації. Отже, вже знають. Агент пильно дивиться на мене, чи я схвилювався. А другий кричить: «Дивись, як він (себто я) налякався!» — «Правду кажеш. Він зараз буде говорити!», — продовжує перший.

Почав говорити надкомісар, у нього репертуар слів вичерпувався лайкою. Ось він кидається на мене з кулаками й кричить,

висуваючи проти мене ще одне оскарження. Агенти оточили мене як круки і вдивляються у моє обличчя: «Патш, юж сев сланя, юж бледне. Правдев муві пан начельнік».

Я відрухово червонію. Вони використовують це, викрикують, що оскарження правдиве, що я вже перестрашився і зараз буду «співати як канарок».

Відповідаю, що червонію так змалку, просто «з привички». Їхнє оскарження брехливе.

До речі, в цілому комплексі переживань в'язня така відрухова дрібничка (червоніння) не раз розкладала в'язнів, послаблювала їхню відпорність і разом з іншими поліційними методами допитів приводила до нервового вибуху.

Над ранком, коли стало ще холодніше, мене знову посадили біля відчиненого вікна.

Так кожної наступної доби комісар двічі повторяв мені свою вимогу — негайно скласти зізнання, бо іншого виходу в мене вже нема. Він пильно прислухувався до звуку мого голосу, шукаючи в ньому познак знемоги.

Четвертї доби мої ноги опухли так, що мені важко було рухати ними в черевиках. Я витягнув із черевиків шнурівки. Ноги аж багряні.

Ввечорі прийшло ще більше агентів, між ними і «достойники». Розсілися довкола мене, а мене посадили на тому ж стільці біля печі. Починає говорити перший:

ОУН вже не існує, вже розгромлена. Ввесь її актив і головні керівники в тюрмі або в Березі Картузькій. Вона вже ніколи не відродиться. А нас, «недобитків», будуть стріляти, як псів на вулицях. Натомість підготовляються «великі концесії» для угодовецьких елементів серед українців. Отже, для «добра української справи» всі ідейні українці повинні скористати з таких можливостей, щоб співтворити базу для будівання української держави за Збручем, а поляки, згідно з традицією Пілсудського, українцям допоможуть. Уже є серед українців «мудрі люди», які зрозуміли це й осудили та осуджують ОУН. Агент покликається на статті Целевича, Мудрого, Кузьмовича, згадує Палієва, якого уважає за колишнього увіста, який зрозумів, що проти Росії треба йти з Польщею, чому перешкоджає ОУН. Згадує статті соціалістів-радикалів із «Громадського Голосу», брошуру якогось Петришина «Руйнують чи будують?» і т. п. Обіцяє, що принесе мені цю літературу прочитати, щоб я, мавши «вільний» час, міг ще раз усе «розважити» й піти за вказівками тих українських «патріотів», зірвати з ОУН, засудити її діяльність, допомогти поліції своїми зізнаннями розкрити її таємниці. Я не повинен, мовляв, боятися, що зломлю присягу. Сумління моє буде чисте, коли такі «визнач-

ні українці» називають членів ОУН убивцями, трусами й бандитами. Наприкінці питає, чи я приймаю його пропозицію?

Відповідаю коротко: Не буду тут оцінювати політичних концепцій УНО, УНДО, ФНС, УСРП, ані — ОУН, ще раз повторюю, що свої зізнання дам перед судом, а не перед поліцією.

Відчуваю колючий біль у мозку, пронизливі болі в крижах, шиї і ногах. Морить сон.

Тепер говорить другий агент. Він «нав'язується» до уенерівської варшавської еміграції, яка має забезпечений прожиток з польського «скарбу», а одночасно працює і для України. А це означає, що можна погодити патріотизм з особистими інтересами. Бачите, — каже він, — і патріот, і посада. А ундівські послі? Це саме. Яка ж ваша перспектива? Тюрма і смерть! України й так не збудujete. Ми маємо зброю, військо, поліцію, — і частина українців із нами, уенерівці й всі «розумні патріоти» нам допомагають, а тим самим і Україні. Ніхто не збудував держави без чужої допомоги. Пілсудський ішов з Австрією, хоч вона була, як ви кажете, окупантом. Отже, ви можете йти тільки з нами. Коли залишите революційну роботу — все дістанете: автономію, університет, українські школи. Вас тільки горстка фанатиків-загорільців і ми знищимо вас. Отже, рятуйте себе, коли вже не можете врятувати ОУН. Що ви на це?

Мовчу, нічого не відповідаю.

Два агенти вийшли, інші залишилися. Починає третій, говорить по-українськи. Каже, що я молодий, маю вбогу матір. Вона ж чекає моєї допомоги на старість. Посилала мене до школи, все віддала, щоб вивести мене в люди. А хто я тепер? Чи не плаче в цю хвилину, в цю глуху ніч, моя мати, чи не проклинає свою й мою долю, що доведеться їй на старість жити у злиднях, а мені гнити в криміналі? А чия вина? Моя? Ні, не моя, а ОУН, для якої я не повинен мати пощади, бо вона вбила мої найніжніші почування — почування сина до матері. «На сльози матері, яка може тепер, у глуху ніч, плаче над вашою долею, закликаю вас: знайтеся й видайте своїх співтоваришів — швидше побачите її і витрете їй сльози». Хитрий агент закінчив вигуком по-польськи: «Мув, чи не кохаш своей маткі?»

Продовжує інший, вже четвертий: Ви ще не знаєте життя, його принад, — каже він. Ви ще молодий, понад двадцять років? Правда? (Я мовчу). Чи маєте наречену? (Мовчу). А знаєте радість і задоволення, що їх дають дівчата? Ні, ви ж не мали навіть часу думати про них! Все «робота» й «робота». Правда? Ну, але колись мусить все це скінчитися. Ви ж мусите трохи зазнати радощів життя! Але, коли? Якщо будете далі вперто мовчати, то звідси не вийдете, зігнієте, або ще під час допитів збожеволієте. Ох, як

ви хочете спати! Ледве сидите. Ми ж від вас нічого злого не вимагаємо, хочемо знати тільки правду. Скажіть, хто і що робив в ОУН? Якщо мали відвагу давати доручення іншим, бунтувати їх, то мусите мати відвагу і тепер перед нами — сказати правду. Як «богатер, то богатер»! Ви ж навіть не мусите своїх товаришів видавати, але скажіть тільки про себе і підете спати. «Богатер, мільчи? Мув! Тхуж!» — і брудна польська лайка.

З дошкульним болем ніг, що звисали в повітрі, крижей, шиї, шпиганням у мозку, з невимовним прагненням заснути, мокрий від води, якою час від часу мене обливали, з неймовірним напруженням нервів — я зустрів світанок. Мене знову посадили біля відчиненого вікна, а «втомлений» агент поклався спати на канапу.

Тепер заговорив п'ятий агент, «по-батьківськи», чистою українською мовою: Любов до ближнього диктує мені, старому, досвідченому, вас повчити. Говорю до вас не як службовець поліції — забудьте на хвилину, хто я, бо перш за все я людина, що бажає вам добра. Ми ж усі — люди! Я християнин і ви християнин. Обидва віримо в одного Бога. Клянуся на всі святощі, на мою щасливу смерть, на життя моїх дітей, що говорю до вас як приятель, який бажає вам тільки добра. Адже я також боровся за Польщу, знаю, що означає любов до батьківщини. Розумію ваш ідеалізм. Але, як старий, уже над гробом, чоловік знаю, що такі методи боротьби, як ваші, зайві, навіть шкідливі. Ви ж ідете в тюрми, на шибеницю, а України як немає, так і не буде. Отже, пощо це? Шкода найкращих, молодих літ! Пробачте, заговорився старий, а ви напевно голодні, бо ту «саламаху», яку вам дають у в'язниці, то й здоровому важко їсти, а ви ж хворі. Ось беріть булку з маслом і яблуко, будемо їсти разом. Але не спіть, треба ж зізнавати! (Я мовчу, нічого не беру). Не хочете булки, яблука? «То ти ігноруєш мене, ужендніка паньствоваго, ктури сен поніжа, дзельонц сен з вензьнем хлебом!» — верещить уже по-польськи на цілу кімнату. — «Вставай, мув ти з нім!» — і будить агента, що спав на канапі.

Він устав, розлючений, що йому перервали сон, говорить різко й брутально:

— Ціла ваша організація — то банда убивців, батярів, дегенератів, що любуються в мордах чужих і своїх. Робите «те ваше екси», — а де гроші? Пропиваєте й «пробатяровуєте». Посилаєте людей на смерть, а гроші берете собі на батярку. Так?! Якщо не правда, то скажи, де ті гроші? «Мільчиш, не маш одвагі запшечиць, бо так било». А ваші дівчата? — Проститутки! Нібито організаційні зустрічі, а насправді ті ваші «хати» — публічні дома (він ужив тривіальнішого окреслення). А ваша зустріч у цій «хаті» з Н.? — нібито організаційна, а насправді найогидливіша зу-

стріч під прикриттям нібито великої справи. І ми докажемо це на судовій розправі. Ти знаєш, що ми поставимо таких свідків, які будуть свідчити, що все на власні очі бачили, отже так, як їм скажемо. Правда чи неправда — слухність завжди буде наша! — кричить мені над ухом. «Ти то веш!» Як хочеш рятувати свою особисту честь і честь дівчини, якщо ти джентлмен, скажи про зміст вашої розмови, які інструкції ти давав. Тоді врятуєш честь не тільки власну, а й дівчини і організації. «Цосьце спісковали?» — ставить, як холодне лезо меча до шиї, різкий запит.*

Нерви напружуються. Живіше б'ється серце. Чи можуть вони піти й на таку підлість? Залізна логіка каже, що вони завжди, в кожній ситуації пішли б, якби могли, якби їм хтось повірив, що українські революціонери — це злочинці й розпусники...

Тому дивлюсь спокійно, навіть байдуже у вічі напасникові, що чигає на моє заломання. На подвір'ї вже чути рух. В'язні-робітники замітали і здалека позирали на «мое» вікно. Його примкнули.

Прийшла зміна. І знову говорили й говорили безперервно. Оскаржували, що ми працювали за гроші в «користь чужих держав», що були «платними агентами», заявляли, що на розправі «докажуть» все це свідками і скромпромітують ОУН та її провідників.

Минають година за годиною, день за днем; ніч за ніччю. Постійне, незмінне, настирливе намагання комісара добитися від мене зізнання стало вже стереотипне, але й не менше загрозливе.

Я пухну. Шпигання в мізку міцнішає. Ціле тіло болить. То зимно, то гаряче, бо вдень сиджу біля вікна, а ввечорі біля печі. Штовхають, обливають холодною водою. Цілий мокрий.

На п'яту добу вимагаю від «пшодовніка» в'язничної сторожі (він випадково зайшов подивитися, як «тен українець сен тшима»), щоб запровадив мене до в'язничного лікаря. «Добже, добже!» — підсміхається до нього агент.

---

* Таким трюком, як додатком до всіх інших поліційних метод допитів, поліції деколи вдавалося вимусити зізнання в'язня, зокрема тоді, коли його оскаржували, що він працює «за гроші в користь чужих держав», що він агент і на судовій розправі вони докажуть це свідками, скомпромітують його і ОУН. Наслідком таких інсинуацій, хвилювання й браку тверезої думки, себто запаморочення розуму жакливими тортурами, безсонности впродовж багатьох днів, було те, що в'язні, захищаючись від огидних наклепів, признавалися, що належать до ОУН і подавали правдиві факти із своєї діяльності, щоб заперечити наклепи на них і Організацію. Коли приходили до свідомости і зорієнтувалися, що впали жертвою інсинуацій, було вже запізно заперечувати свої зізнання. Тоді приходила жаклива депресія, що дався «набрати», а поліція це використовувала. Хто раз промовив, мусить мати незвичайну силу волі, щоб потім замовкнути.

Увечері прибіг до мене якийсь, дотепер незнаний мені агент. Він поздоровляє мене, навіть подає руку: «Як сен пан ма, пане Н. (подав моє здрібніле ім'я), — ну, мувіми цось? Ніц? Длячого пан не хце подаць мі ренкі?» Намагається здобути від мене прихильність і довір'я до нього, щоб почати зі мною будь-яку розмову. Даю йому коротку відповідь: «Не знаю, чи перед хвилиною ця ваша рука, яку подаєте мені, не біла котрогось із моїх товаришів». Проковтнув мою відповідь мовчки, тільки додав, що навіть Н. (подав прізвище мого зверхника) признався, очевидно, нікого не обтяживши, але гідно й гордо заявив, що є членом ОУН. (Агент бреше, Н. знає нашу тактику: признатися ніколи не пізно, завжди є час на розправі). Агент каже, що я ідейний, що взагалі члени організації ідеалісти. Але, «марнесьце жилі», — ніби із співчуттям говорить про наше нелегальне життя, що ми спали не раз по лісах, під голим небом, що жилилися, чим попало, «аби тільки робота шла?» І чекає на моє підтвердження: «Так»?

Я вперто мовчу, а він зручно переходить до цілком «невинних справ». Питає мене, які мої «заінтересування наукові»: література, право, філософія? Просить, щоб я йому дещо сказав про Коперника, потім про Ніцше, бо все це його дуже цікавить. Відповідаю, що я не прийшов сюди на дискусію, мене силою тримають і ми не маємо спільних тем для розмови.

— Ви напевно давно не їли помаранчі? Беріть і споживайте! — і подає мені помаранчу.

— Від поліції жодних «ласощів» не приймаю.

Він не образився і далі улесливо розпитує мене про мої «родинні справи».

В той час прийшли два інші агенти. Один з них знову починає мене переконувати, що «Провід заграничний» жирує на «крайовиках», що ми не повинні йому довіряти. Натякає, що вони (себто поліція) мають у Проводі «свого чоловіка», який про все їх інформує. Отже, нема за кого «розпинатися». Що більше, це не тільки їхня (поліції) думка, а й «української» громадськості, що устами своїх представників, які ведуть «легальну» боротьбу, ясно говорять це саме.

Я далі вперто мовчу, тоді починають і мені «дорікати»: Мовляв, ви теж «риба», бо мали «своїх підвладних», які також сидять у тюрмі. Отже, через вас їх будуть судити, це ви їх бунтували. Не маєте докору сумління за те, що через вас покутують інші? Вони ж може й несвідомі були того, що чинять, а ваша рука дала їм злочинну зброю! Беріть на себе їхні вчинки!

Огидна хитрість агентів. Вони знали, чому так говорили: Вдаряли в найчутливішу для кожного націоналіста-революціонера струну — журбу за своїх друзів, долею яких кожний з нас сто-

крат більше турбується, ніж своєю. До речі, про це ясно сказав у своєму останньому слові на процесі Степан Бандера.

— Як так далей бендзе мільчал, — репетує котрийсь з агентів, — то з него зробіми купен менса!

Агенти пригадують мені смерть сл. пам. Басарабової і усіх тих, чий прізвища голосним відгомоном лунали із судових заль, усіх катованих поліцією в'язнів. Один з агентів чваниться, що це він застрілив сл. пам. коменданта Головінського, врешті кидається на мене, трясє мною, штовхає.

— Зостав, — каже інший, — он еще бендзе мувіл.

І той «ліпший» (розподіл роль!) пригадує мені, що за «щере пшизнане сен» цей з-під Городка, Мащак, дістав тільки два роки, бо польська «справедлівосьць» вміє оцінити «розкаяння» за вчинений «злочин» і бажання «поправитися». (Поляки, даючи інколи заломаним в'язням малі присуди чи замінюючи кару смерти на 15 років в'язниці, напр., Жураківському, хочуть надією втечі від смерти чи багатолітньої тюрми спонукати інших в'язнів, щоб «щиро призналися», тому завжди під час допитів подають їм приклади, як ось «помилуваного» Жураківського і страченого Данилишина).

Так кожний агент, як тільки вміє, цілими днями й ночами «втовкмачує» мені «необхідність» і «доцільність» якнайшвидше скласти їм свої «зізнання».

На другий день рано вони звітують комісарові: «Мільчи як груб». Комісар висуває проти мене «закиди» важчі й легші. Є, мовляв, певні об'єктивні причини, які дають підставу оскаржувати мене за співучасть у деяких важчих «починах». Від тих «важчих закидів» — каже він — я можу захистити себе «легшими», бо коли признаюся до «легших закидів», то це означає, що я не міг одночасно вчинити більшого злочину. Був тут або там, а не на двох місцях одночасно. Коли ж вперто буду мовчати, то вони поставлять «лівих» (фальшивих) свідків, які докажуть мою співучасть у «венкших зброднях», або навіть примусять заломаних моїх товаришів скласти фальшиві свідчення проти мене. — «Ми все можемо, — каже комісар — ви знаєте це!» Словом, маю до вибору, кінчає він: «альбо диндаць* за ценжке зажути», або признатися до «легших вчинків».

Я рішуче кажу, що й далі відмовляюся подавати будь-які «ви-яснювання».

До речі, таких аргументів поліція дуже часто вживає. Витворює таку атмосферу, щоб примусити в'язнів зробити «вибір», після якого іншого виходу нема, як тільки зізнавати далі. Буває, що

---

* Відбувати кару за важкі обвинувачення. — Ред.

оскаржують за «шпигунство» в користь котроїсь із сусідніх держав, однак, кажуть, коли в'язень признається до ОУН, то цей закид відпадає. Обезсилений довгими допитами в'язень може не здогадатися, яку пастку йому готують і признається. Насправді, якщо поліція має будь-які докази, то буде судити в'язня і за «великі», і за «малі злочини». Отже, і за «шпигунство» в користь чужих держав, і за приналежність до ОУН, тим більше, що поліція за всяку ціну хотіла скомпромітувати Організацію. Оскарження за «шпигунство» було шантажем, бо тут ішла мова вже про особисту честь в'язня і добре ім'я ОУН. Отже, в'язень буде захищати себе і Організацію від злочинно-брехливого «закиду». Захищаючись, попаде в пастку, бо тоді його питають далі й далі. Тому — тільки мовчати й мовчати.

Вже шоста доба без хвилини сну, я сиджу на високому стільці (без жодного опертя, ноги звисають) то біля гарячої печі, то біля відчиненого вікна. Заснути не дають, обливають зимною водою у холодну осінь. Мої нерви постійно напружені, біль у костях ніг постійно збільшується, шпигання у мізку все дошкульніші, шия, голова, крижі аж розкладаються від болю. Мене штовхають і штовхають («будзене» п'ястукове), щоб не дати відпочинку виснаженому фізично й нервово організмові . . .

✱

Я в тюремного лікаря.

— Нех пан — каже він до мене — зложи прендко те зезнання, пшецеж пан ценжко хори, і за парев годзін бендзе юж в шпіталю.

Відповідаю рішуче, що жодних зізнань не дам.

— Я ніц не вем! — вигукує лікар і втікає до свого кабінету. (Мене оглядав на коридорі).

Я знав, що так буде, але хотів надати методам допитів польських агентів якнайбільшого розголосу, покликатися навіть на лікаря, якщо мені пощастить ще вийти з тюрми умово здоровим, використати факти головно для оборони тих друзів, що заломилися під час тортур і признавалися до «злочинів», яких ніколи не вчинили. Коли вони заявляють на суді, що їхні зізнання вимушені терором, їм не вірять, мовляв, вони очорнюють поліцію, бо хочуть захистити себе від суду ОУН, виправдати себе, що вони заломилися тому, що їх жажливо тортували.

Очевидно, я здавав собі справу і з того, що польський суд моїх зізнань також не візьме до уваги, бо він і поліція мають однако-ву мету, але вважав за відповідне використати кожную обставину, яка могла б мати будь-яке значення у майбутньому. Тут згадаю, що один з моїх товаришів писав кілька разів у справі тортур і до окружного, і до апеляційного суду, хоч дуже добре знав, що

поляк, чи він у тозі судді, чи в мундирі поліциста, всюди однаковий.

Я сподівався, що моя «візита» в лікаря дасть поліцаям ще один аргумент, який вони використають. Будуть покликатися на лікаря, адже він каже, що я важко хворий і пропонує мені йти до шпиталю, що у в'язниці трапляється тільки у випадку важкої недуги. Отже, моєму життю загрожує велика небезпека: «Венц тшеба сен ратоваць». (Тому агенти і погодилися пустити мене на лікарську «перевірку»).

І справді, як тільки я вернувся до кімнати «переслухвань», мое припущення виправдалося. Що більше, агенти подавали мені й такі «аргументи»: Вони, мовляв, розуміють, що я не міг так відразу, як тільки прийшов сюди, признатися, бо в мене є особиста гідність і гордість, не випадало добровільно зізнавати. Що сказав би я Організації? Чому признався до вини? А тепер вже маю виправдання, якого не мають інші. Поперше, рятую своє життя, адже є діагноза лікаря; подруге, вже шоста доба без сну, — отже навіть такі суворі судді, які є в ОУН, напевно зрозуміють і виправдають мене, тим більше, що я і в майбутньому потрібний Організації. Мудрих і характерних людей, «таких як я», Організація дуже потребує, тому «перспективи» неспівмірні з якимось там «зізнанням». Отже, виспиться «чоловік», і житиме, і здоровим буде, і далі буде працювати для України.

«Правда мудрі!
Спасибі за раду!
Теплий кожух, тільки шкода,
Не на мене шитий,
А розумне ваше слово —
Брехнею підбите.
Вибачайте! Кричіть собі!
Я слухать не буду! . . .»

Коли й такі «поради» не помагали, агенти знову почали кричати, погрожувати, лаяти мене, обливати зимною водою, щоб «не заснув». І навпаки: привабливі перспективи життя на «світі» — посада, жінка, родинне щастя, кіна, театри, розваги, розкоші . . .

А мені так хочеться спати! Так пече, болить, коле, ніє ціле тіло . . .

Комісар кричить: «Муф, бо сконаш, зварюеш!» Каже дивитися йому в очі. Він категорично твердить, що я вже заломаний, що ось-ось відкрию уста й заговорю.

— Пан юж муві! — кричить мені над вухом. — Венц пан належал до ОУН? — бере папір і пише.

Я дивлюся на нього і мій погляд каже йому, що даремні його зусилля. Він ховає папір: «Як не дзись, то ютро бендзеш мувіл».

Я то біля печі, то біля вікна. Пливе година за годиною. Опівночі принесли мені обіцяну «літературу» — це критика ОУН. «Цар (член ОУН) був трусом, — читаю. — Із страху перед людською карою, стрілив собі в лоб. Але не unikне Божої кари. Скристовбивник». Як же так? Двадцять-кількалітній хлопець, що віддав душу і тіло за Україну, мав сміливість власноручно перервати нитку свого юнацького життя, один з кращих постатей нашої дійсності — «трус і скристовбивник»? Цар, що смертельно поранений у голову, під час поліційних допитів писав на таблиці (спараліжований, не міг говорити): «Я виконав наказ. Я вбив зрадника. Не жалію, що вмираю». Цар, який виконав найболючіший для нас присуд Революційного Трибуналу, присуд на колишнього українця, суворий, але справедливий, бо за національну зраду, за співпрацю з польською поліцією, — цей Цар був «трусом» і «скристовбивником»? Чи не важче, безмірно важче виконати присуд на колишнього українця, ніж вбити польського міністра?! Яку моральну силу мусить мати виконавець, які важкі його переживання насамоті в тюремній келії? Не вінчає його суспільність ореолом героїзму, навпаки — опортуністичний світ п'ятнує його, як «труса». Така людина рідко коли переходить до історії з ім'ям героя, бо, мабуть, такий закон життя — історія його чин старається замовчати, заховати, забути! Про таку людину звичайно й не згадують. Виконавець наказу Бандери, що вбив польського міністра, став історичною постаттю, а виконавець присуду смерти на ренегата, Цар, уже майже забутий. Чи не героїчний трагізм постаті сл. пам. Царя? Цікаво, що ті наші «патріоти», які українському судові, Революційному Трибуналові, відбирають компетенцію судити своїх зрадників і чужих злочинців, визнають таке право за окупантськими судами! Де тут правні й моральні критерії?! Чи тому український суд, наш суд, Суд Революції, «беззаконний», що він таємний? А польський суд законний тому, що він явний? Чи може тому, що наш суд, не судить так, як польські професіонали (за пенсію, за гроші, за посади) і його члени відповідають головно за кожний свій присуд?

Страшний занепад моралі! Писав Тарас:

«— . . . несете
І душу й шкуру
За отечество! Єй — Богу,
Овеча натура!
Дурний шию підставляє
І не знає, за що,

Та ще й Гонту зневажає,
Ледаче ледащо».

Гортаю листки брошури «Руйнують чи будують?» і ще якусь одну проти ОУН, а далі — «Громадський Голос», «Діло», «Нову Зорю». Читаю з цікавістю людини, яка давно не бачила друкованого слова, тим більше такого, з якого можна довідатися, як там «наші» на світі — хоч би крізь призму осуду. І відчуваю, що на «світі» пульсує життя, що ОУН діє, коли опортуністи мають що осуджувати.

Агенти допитуються, як оцінюю те, що пишуть про нас самі ж таки українці, і то «високопоставлені». Свердлять мене поглядами, може я вже захитався в доцільності революційної боротьби: ще тільки «позую» чи ще вірю?

✱

— «Бандити, мордерци!» — це голос «ваших», — кажуть агенти.

Вони виходять, залишився тільки один. Він присунув до мене стіл і каже, щоб я оберся й трохи задрімав, але так, щоб «тамті» не завважили, бо й він, мовляв, буде мати неприємність. Відповідаю, що такої ласки не хочу. Він запевняє мене, що говорить до мене, як «ойцец», радить припинити «нерозумний спротив», рятувати своє життя і т. п. Бачу, він хоче нав'язати зі мною «приятний контакт», викликати «симпатію» до нього, а це передумова успіху поліційних допитів. І ще раз рішуче заявляю, що не буду говорити з поліційними агентами. Він розлютився і відсунув від мене стіл.

Все по-старому: «І ніч іде й день іде»... Шість діб уже за мною. Поліційні методи вже не викликають у мене реакції, мене окрилює тільки одна думка: мовчати. Дозорці, як звичайно, приносять мені «саламаху», я випиваю тільки воду. Мимохіть спадає на думку, чи не почати голодівку? Швидше ослабне організм, швидше втрачу притомність, швидше прийде кінець усьому. Але відкидаю таку думку, як і прагнення покластися на долівку і взагалі не підноситися. Ні, треба непохитно видержати все, що тільки мене зустріне. Не буду робити і жодних «комедій», які є виявом нервової реакції на поліційні методи допитів, і деколи навіть допомагають.

Комісар нагло ставить переді мною питання про моє звільнення з тюрми за ціну заяви, що я осуджую ОУН і революційну боротьбу (таку заяву хотіли використати на процесі).

— Своєю мовчанкою ОУН не врятуєте, пишіть заяву, а я сьогодні вас звільню. Суддя погодився.

Дає мені папір і чорнило, — показує карту звільнення («наказ звільнення»).

— Пишіть, що осуджуєте ОУН (присунув до мене стіл і папір) і йдіть додому.

Відсуваю папір. Він пише сам. (Зміст таких заяв відомий із варшавського та інших процесів).

— Тільки підпишіть заяву і йдете додому. Розумієте про що я говорю? Про волю, про рідний дім, про свободний сон, про життя, про здоров'я, про радість, про красу, про ваше майбутнє...

Він хоче розбудити в мене іскри життя. А мені стають перед очима всі радісно-творчі, хоч інколи й важкі моменти революційного життя...

Я взяв заяву, подер її і звернув йому.

Комісар осатанів:

— «Глупец!» — крикнув і вийшов.

Тепер заговорили агенти. Почали зневажати мене за зневагу комісара... Крики, прокльони, лайка. Обливають мене водою, щоб «не спав». Штовхають...

В мене в голові колочий біль, жажливо болять ноги, печуть очі. То зимно, то гаряче, бо вдень я біля вікна, а увечорі біля печі. Нестерпний мізковий біль, мое обличчя палає вогнем...

По полудні прийшло більше агентів і оточили мене. Один із них щось тримає в руці й постійно наближає до мого обличчя, а те «щось» дуже смердить, аж до нудоти. Обертаю головою — то сюди, то туди, а він далі робить своє. Чи хочуть мене запаморочити? Зриваюся із стільця, свідомо паду на двері й «вилітаю» на подвір'я (кімната мала безпосередній вихід на подвір'я, яке було багато нижче від входу до неї). Знову втягнули мене до кімнати.

— Досить цієї комедії, вона вам також нічого не допоможе! — кажу.

— Он юж зварйовал! — кричать. — Якесь нонсенс муві!

Не знаю, що було, чи дійсно якийсь середник, щоб запаморочити мене, чи тільки хотіли «трюком» морально мене заломити і послабити мою волю? Тепер я більше схильний до цієї другої можливості. До речі, треба сказати, що деякі в'язні, які заломилися, потім не могли вияснити причини свого заломання, ані нелогічностей у їхніх зізнаннях. Їхня відповідь була коротка: «Я не знаю, чому заломився».

Вечорі знову «розмова» з комісаром: він говорить — я мовчу.

Прийшла сьома ніч. Я намагаюся показати агентам, що в мене ясна думка, що всі їхні заходи заломити мене даремні. А вони регочуться, котрийсь із них каже:

— Он юж навет не потрафіл би нас пшеслухіваць, так хце спаць! — І сміються з «дотепу».

Заперечую, кажу, що можу і їх допытувати.

Зраділи, думають, починаю говорити. Витягають папір, чорнило. Мені смішно, я нібыто комісар, а вони — в'язні.

— Чи належите до ОУН? — питаю.

— Так! — відповідає один із них.

— Від котрого року?

Він подає рік, менш-більш той самий, відколи я належу до Організації. Зручна тактика.

— А хто вас «втягнув» до ОУН?

Вони регочуться:

— Скажемо пізніше, а тепер будемо вас питати. Реванж!

— Ні, — відповідаю — ваш реванж триває вже сім діб. Маєте доказ, що добре почуваю себе і можу ще чергових сім днів тут сидіти!

Відчуваю, що я морально ще сильний, може й сильніший ніж сім днів тому. Думаю ясно, але колючі болі в мозку постійно посилюються.

Восьма доба. Зголошують комісареві: «Мільчи! А дзісяй навет нас пшеслухівал».

Агенти кажуть, що хтось із наших (котрась товаришка) вже 5 діб не спала, «але юж муві». Запевняють мене, що я вже «всіпаній», про мене все знають... Приносять мені «зізнання» товаришів, читають з них фрагменти. Немає сумніву, хтось із друзів заломився, але я далі вперто мовчу. Тоді показують мені «зізнання», щоб я, мовляв, сам «дещо прочитав», коли їм не вірю. Кидаю оком — серія псевд. Орієнтуюся, що заломаний товариш не подав всього, що знав, видно, що рятував себе, як міг, від страхіть «покою пшеслухань».

— Нема глузду далі заперечувати вашу приналежність до ОУН, — кажуть агенти. — Все розкрите, зрештою, самі бачите, — подайте тільки кілька «доповнень» і врятуєте своє життя, свою волю! За «щире зізнання» — малий присуд. Вас і без «зізнань» засудять, бо повірять «сипачам», а не вам. Ваші «зізнання» Організації не пошкодять, бо поліція вже знає про все від інших. Ви нічого нового не скажете, тільки себе вирятуєте. Зрештою, ви не мусите признаватися до того становища, яке мали в Організації, — піддає мені «думку» агент, — подайте нижчий пост. У справі відвідин у Н., не подавайте організаційної мети, тільки підтвердіть, що були в неї просто як товариш. Адже вам вільно в товариських справах бувати в різних людей.

Агент називає свідків, які підтвердили правдивість поліційних «закидів» проти мене. Словом, тепер будь-яке заперечування без-

глузде. Від інкримінованих чинів — каже він — ви вже не можете себе захистити, є свідки, ви знаєте їх особисто. Як бачите, товариші «сипнули», заперечення на суді їхніх «зізнань» — неможливе. Суд повірить «сипачам». Ось складайте «зізнання» і йдіть спати. Коли ж не вірите, що товариші «сипнули» вас, то зробимо конфронтацію. Скаже вам котрийсь до очей.

І справді, зарядили конфронтацію з моїм колишнім товаришем. Мене обернули лицем до стіни. Його посадили біля дверей, позаду мене. Хочу глянути на нього, щоб схаменувся, але мене оточили агенти. Поки його привели до кімнати, то під дверима полиці відбули з ним довгу «розмову». Догадуюся, тероризують його, щоб повторив своє вимушене «зізнання».

Сидимо так: я спереду — він за плечима. Паде запитання агента, чи він мене знає. Я не бачу навіть його профілю. Відповідь глуха, мов із гробу: «Так»! Подає моє ім'я і прізвище. (Я твердив, що взагалі його не знаю).

Агенти питають далі, чи я мав таке й таке становище в ОУН? Мовчанка. Хвилина-дві. В нього відбувається страшна боротьба, а я не можу глянути йому увічі, бо він за моєю спиною. Мовчить далі, агенти хвилюються... Ось один накинувся на нього криком: «Чого мовчиш, ти ж уже здемаскував його, все записане в протоколах». Називає його підлим «трусом», мовляв, поза очі маєш відвагу «обтяжити», а до очей боїшся сказати. Подруге, йому (себто мені) вже ніщо не допоможе, бо твої «зізнання» і без конфронтації важливі. Чи хочеш, щоб ми «говорили» з тобою інакше?!

Ще хвилина мовчанки. Потім, як з могили: «Так». Агент допитує далі, чи я вчинив це і те? Знову довга мовчанка. Нарешті: «Так».

Агенти відчують, що він не в силі щось більше сказати. Вони бояться, що в нього може нагло прийти моральна реакція (бо й таке бувало в подібних ситуаціях з тортурованими) і він почне кричати: «Все це неправда. Я брехав, щоб рятуватись від «покою пшеслухань».

Один з агентів сам «доповняє»: «Зрештою, ви відкликаєтесь до всіх ваших зізнань, складених перед конфронтацією», — і, не чекаючи відповіді, протоколує. Каже йому підписати протокол конфронтації і дає наказ: «Одпровадзіць!»

Дивлюсь на свого колишнього товариша. Він ледве на ногах тримається, видно, що багато ночей не спав. Його піддержують агенти, щоб не впав, і виводять.

Я забув і про сон, і про нестерпні шпигання мозку, так мене сильно вразила зруйнована постать мого колишнього товариша...

Агенти ехидно підсміхаються:

— Кламалісьми? — питають.

— Але чому не скажете, що ви тортурами зробили з нього руїну?

— А що пан на конфронтацію?

— Не знаю цієї людини, вперше її побачив. Все, що він сказав — брехня!

— Брехня?! — перепитує, іронізуючи, агент.

Під час конфронтації декому, в психічному запамороченні, аргументи поліції видаються раціональними і для в'язня виринає велика небезпека, бо тоді не вільно підтвердити навіть відомих уже поліції фактів. Зовсім інакше признаватися на судовому процесі, бо це вже належить до «ставлення» процесу. Хто раз похитнувся і відійшов від обраної і обгрунтованої ним тактики, той мусять мати велику силу волі, щоб знову вернутися до неї.

Хто сказав поліції хоч би «дещо», того поліція так притисне, що він скаже багато більше. Вона тоді йому «докаже», що його злочин (заломання) перед ОУН такий страшний, що вона ніколи йому не простить.

Для польського суду — скажуть йому — має значення тільки повне і «щире зізнання», інакше його засудять якнайгостріше, тим більше, що поліція і без нього знає про його «злочини». Отже, спати не пустять, допити будуть тривати. Він і так уже вчинив злочин супроти ОУН, хоч поліції нічого нового не сказав — його чекає важкий вирок. Єдиний вихід для нього, вмовляють агенти, сказати ще два три «зданя». І коли він скаже, все повториться від початку, від нього знову вимагатимуть чергових кільк «здань» і так у безконечність. В'язень попадає у вир страшної внутрішньої, моральної, боротьби, його охоплює майже божевілля, а поліція все тисне й тисне і він скочується у безвихідне провалля. Хто раз упав, тому важко встати, тим більше, що безсонність притьмарює розум, вичерпує нерви, виснажує фізичну відпорність і в'язня полонює єдине, непоборне прагнення — спати, за всяку ціну спати.

Не вільно й підтвердити «зізнань» такого заломаного в'язня, бо це створює враження, що всі його «зізнання» правдиві, навіть і те, що інші в'язні рішуче заперечують. А коли окремі частини його «зізнань» підтвердять інші в'язні, напр., під час конфронтації, то суд робить висновок, що ціле його «зізнання» вірогідне, правдиве, і тільки ті «вперті» підсудні, які не заломилися, не признаються. Кожне підтвердження «зізнань» заломаного в'язня під час допитів шкодить і тому, хто підтвердив (бо потім відкликаним на розправі чи в слідчого судді зізнанням ніхто не вірить), і всім іншим товаришам, які мовчать, а яких обтяжив заломаний (бо підтверджує правдомовність заломаного), навіть

шкодить і самому заломаному, бо він також вже не може відкликати своїх «зізнань» на судовій розправі, захищаючи себе тим, що його зізнання фальшиві, вимушені тортурами. Коли всі інші в'язні заперечують «зізнання» заломаного, то й він ще має можливість відкликати їх. Признатися до «вини» завжди є час на судовій розправі, а під час слідства треба мовчати й заперечувати.

Так само необхідна обережність і тоді, коли поліція під час допитів намагається нав'язати «інтимніший» контакт із в'язнем. Вона робить усе, щоб в'язень забув, що довкола нього поліцаї і агенти, які чигають на нього, як голодні вовки, грають на струні «щирости». Краще, як агент кричить до в'язня, ніж коли говорить до нього, «як батько», українською мовою. У тюрмі між в'язнем і агентом нема сантиментів. Наприклад, деякі заломані в'язні казали: «Якщо б мене були били, я був би мовчав. В мене прийшла б моральна реакція фізично зневаженої людини, мене охопила б лють, яка замкнула б мені уста, скріпила б завзятість. А тут стільки діб не давали спати і ехидно, граючи на нервах, видобули з мене зізнання» (очевидно, це суб'єктивний погляд, бо одні легше витримують моральні, а інші фізичні тортури).

Поліція не раз «грає» на «такті» інтелігентної й добре вихованої людини, «грає» так зручно, що в'язень не заперічує, яку пастку йому готують, тим більше, що від безсоння він втрачає обережність і глузд. Не раз краще спровокувати авантюру, ніж бути в атмосфері підступної «приятні» агентів. Тому не можна брати від них нічого — ні цигарок, ні яблук, ні помаранч, не можна підтримувати «дружніх» розмов, що їх вони накидають, навіть тоді, коли їхньою темою є погода, родина, астрономія чи африканські джунглі. Не варто надмірно вірити в «гнучкість» свого розуму і думати, що агентів можна перехитрити, бо кожна їхня розмова — це пастка на в'язня, це павутиння, яким вони його обмотують, і вирватись потім із цього дуже важко.

Наприклад, одного разу під час допиту комісар говорив мені ні про що інше, а тільки про... джунглі, звичайні африканські джунглі. І раптом упало його «невинне» запитання: «А чи не думаєте ви, що таким джунглями є польсько-українська проблема, яку ОУН хоче розв'язати мечем, бо як же інакше можна?»

Не треба забувати, що в агентів свіжий ум, рутинна, всебічний досвід із допитів соток в'язнів, вони спільно обговорюють тактику для «розробки» в'язнів. Крім цього, вони на волі, мають силу і відчувають її, — натомість в'язень мусить опанувати свою сонливість, свої болі, побороти холод, голод, завороти голови, нерви, жадобу волі, яка із стихійною силою пробуджується в ньо-

го тоді, коли він найменше цього прагне (провокують агенти!). В'язень мусить постійно поборювати думку, що вже не вийде живим із тюрми, мусить постійно опановувати себе, щоб уста не промовили зайвого слова, щоб обличчя не задрожало, щоб не змішатися, щоб удавати байдужість до тих справ, які проходять його до глибини, щоб мовчати тоді, коли хочеться кричати. Ворога не можна ні обезцінювати, ні легковажити. Не можна думати, що він дурень, бо самому можна легко стати дурнем. Доцільніше бачити його сильним і відповідно приготуватися до боротьби з ним, бо тільки тоді його можна перемогти. Вірити тільки в одне: в силу свого духу, у свою непереможну волю, у свою мораль, у свою расу, у перемогу своєї ідеї, своєї нації.

✱

Мене привели в тюремному літньому сіряку на конфронтацію. Свідок уважно приглядається мені, мабуть, виглядаю жахливо. Не пізнає.

— Але ж то пшецеж тен! — кричить суддя й подає мое прізвище.

— Але ж он не подобни на человека! — відповідає свідок.

Йому показують фотознімок, який поліція зробила тоді, коли мене заарештували. Тепер розпізнає. Каже, що того чоловіка, що на фотознімку бачить, знає. «Он пожондни, працювати» й т. д. — коротко подає позитивну характеристику про мене.

Звертаюся до судді, щоб запротоколував свідчення свідка, до якого стану мене допровадили поліційні агенти і протестую проти таких метод допитів. «Про це пізніше поговоримо», — відповідає суддя.

Заявляю, що без цього запису (себто свідчення свідка) не підпишу протоколу конфронтації.

— А цо пан на зезнання съядка? — питає суддя.

Мені важко було закинути свідкові брехню: він же говорив правду, без жодної ехидної думки, навіть хотів своєю позитивною характеристикою допомогти мені. Вісім діб я відповідав поліції, що всі її оскарження проти мене — брехливі, а тепер цьому старому, вже над гробом, свідкові я не міг сказати це саме. Але й «так» не міг сказати, бо такий принцип, бо цього вимагає добро Організації.

— Я не перечу, — відповідаю, — що свідок суб'єктивно говорить правду. Але об'єктивно — ні. Я там не був. Може, це якийсь мій двійник — тому об'єктивно свідок помиляється. Це об'єктивна неправда.

Пригадую судді, щоб запротоколував наслідки поліційних метод, застосованих до мене.

— Нех сен пан прендко пшизна, то вшистко бендзе добже,
— викручується.

Я знову між агентами. Комісар ходить конферувати із суддею. Агенти також.

В мене в мізку колючий біль, ніби хтось свердлом свердлить. Ніг уже не чую. Крижі, шия — ціле тіло задубіло, тільки десь всередині щось рве й рве. Очі болять, повіки самовільно склеюються. Агенти штовхають. Зимно, гаряче, вікно, піч, вода. Відчуваю гарячку в усьому тілі. Обличчя палає. Починаю відчувати немов якесь внутрішнє роздвоєння, немов душа відокремлюється від тіла, кудись відлітає... В очах дивні блиски, агенти чомусь дуже приглядаються мені, перешіптуються, нарешті пішли до судді. Цікаво, що в моєму вигляді таке розумче? Чому цей свідок сказав, що я «вже не людина?»

Страшна втома. Вже довший час відрухово вдаряю головою об гарячу піч або паду із стільця. Щось говорю.

— Цо, цо пан муві? Цо за Америка? — допитуються агенти.

Божеволію? — блиснула в голові жахлива думка. Що буде, як засну проти моєї волі? Як буду говорити, збожеволівши, або заснувши? Коли в непритомному, сонному стані підтверджу поліційне оскарження? Мене обляв зимний піт...

Напружую рештки всіх своїх сил і розпачливо борюся із сном. Потішаю себе тим, що коли втрачу притомність і напівживий упаду на підлогу, то агентам уже ніщо не допоможе — ні зливання мене водою, ні штовхання, ні крики, ні погрози. Мене огорне мертвий сон, мозок перестане працювати, а тоді відпаде й небезпека, що можу говорити у сні.

Агенти зорієнтувалися, в якому я стані, тому тиснуть з усіх сил, щоб я відізався.

— Ти вже не маєш рятунку! — кричать до мене. — Таємниця не збережеш, збожеволієш, крізь сон будеш говорити. Твої таємниці вже наші, рятуй своє здоров'я, своє життя!

Але їхній крик мене вже не хвилює...

Почалася дев'ята доба. Все сильніше відчуваю «роздвоєння». Мені ніби вже легше, вільніше, час від часу моя істота розпливається у якомусь незнаному, безмежному просторі. Здається, що я переступив якийсь поріг і тепер ні агенти, ні суддя не мають на мене жодного впливу — я поза їхнім обсягом.

А агенти тиснуть, короткі стереотипні допити комісара закінчуються запитанням:

— Як длуго еще витшимаце?

— Побачите, я почуваю себе зовсім добре, — відповідаю байдуже.

Комісар прислухується до тону мого голосу і виходить, каже, що йде до судді.

Агенти залишилися, говорять різні теревені, недбало, отак, щоб час минав. Вони вже не переконують мене, тільки пильнують, щоб я не заснув. Розумію їхню тактику. Тепер, коли всі їхні заходи заломити мене морально виявилися безуспішними, вони розраховують на моє повне фізичне й нервово вичерпання. Вони чекають кризового моменту, коли мої нерви не витримають невимовного напруження і я почну кричати: «Вже буду говорити!» — Не дідждетесь ніколи! — це моє останнє рішення.

Іде останній змаг. Мені не дають заснути. Брутально трясуть мною. Я впав на землю, вдарив об неї головою. Мене підносять, штовхають, зливають водою, кленуть, лаються... А в мене все дуже болить, ніби тіло моє розривається і розпадається на куски. З болю гризу уста аж до крові.

— Будеш говорити, с... сину?! — кричать агенти.

Прийшов комісар:

— Муві?

— Не, мільчи!

Він сідає біля мене й ще раз з'ясовує мені мою ситуацію: я буду сидіти тут — каже він — так довго, аж почнеш говорити або тебе винесуть звідси вже мертвого чи божевільного. Тебе чекають ще й інші методи допитів. «Ве пан яке?» — Побої, насилля! Тому він вимагає від мене «станнього слова».

— Я вже сказав і нічого не зміню! — відповідаю рішуче.

Ще якийсь час він пильно мене обсервує. Заглядає в мої очі, в яких ніби застигла незламна рішучість:

— Шкода з панем мувіць. Може пан ісьць спаць!

Я навіть не ворухнувся, далі сиджу на стільці. Кпить собі з мене, — думаю, — а як встану зараз усі почнуть реготатися. Він питає, чому сиджу, чому не йду? Викликає дозорця, отже, не жартує.

Я вже не міг сам іти, хоч і не хотів показати свого повного виснаження. Дозорець взяв мене під руку. (На подвір'ї чекав другий).

— Іле годзін пан не спал? — питає ще комісар.

— Порахуйте...

— Но, юж 200 міневло... Побіл пан рекорд...

Хоч один «рекорд» маю, — думаю.

— До відзєня пану!

— Чи одпове? — кидає іронічне запитання один з агентів.

Без слова виходжу. Чую за собою: «Невиховани!»

Мене запровадили до келії, у якій я сидів у перші дні. Всі дозорці й багато в'язнів знали, що «якісь українець» уже стільки-

то дів на допитах, не спить і мовчить. В келії мене не пізнали, так змінився мій вигляд.

Я не відчував жадної особливої радості, що вирвався живим із кімнати «пшеслухань». Мав хіба тільки сатисфакцію, що витримав і мовчав. Відділовий (що належав до «білих круків») не заборонив мені покластися вдень, але я не міг заснути. Виразно відчував далі якийсь «роздвоєння», а одночасно мені видавалося, що з мене спав якийсь тягар і мені стало легше. Розмову в'язнів розумію. На вежі б'є годинник, рахую, але ворохнутися не можу, лежу горілиць.

В'язні питають, чому не сплю. Мені взагалі важко реагувати на все те, що діється довкола мене. Відчуваю сильні болі, страшно втому, кров живіше бурлить, стає тепло, очі заслонює туман — помалу засипаю.

Нагло мене будять. Наді мною стоїть дозорець. Викликає суддю. Блиснула думка: не піду! Але ні, подумають, що найшли засіб на мене. Я спав, як потім мені казали в'язні, годину-півтора. Повели.

Конфронтація. Подібна, як попередні. Потім суддя хоче мене «переслухувати». Застосовує такі самі методи допитів, як поліція. Погрожує, що знову піду до кімнати «переслухувань». Отже, мені дали «посмакувати» трохи сну, щоб тепер він ще з більшою силою мене ломив, щоб я побачив безпосередньо прірву між спокійним сном і страшною жадобою сну. Все знову може повторитися, після короткого відпочинку. В мені все бунтується проти такої рафінованої підлоти, хоч сила моїх вражень і моєї реакції вже притуплена. Я до краю виснажений, фізично втомлений, все ж воля моя і мораль не послабли.

Заявляю судді, що ні з ним, ні з поліцією не маю про що говорити і не буду давати жодних «вияснювань». Хай роблять зі мною, що хочуть, хай знову беруть на чергових десять дів до кімнати «переслухувань», а я не промовлю більше ні слова.

Суддя сердито глянув на мене і гукнув дозорцеві:

— Одпровадзіць го!

Я вернувся до келії. Спав із малими перервами 48 годин. Дозорці одверто говорили в'язням моєї келії, що їм важко зрозуміти, як людина може видержати так довго без сну.

Минув ще один тиждень. Я вже на «проході». У вікнах келій бачу постаті наших в'язнів, хоч дивитися крізь вікно їм суворо заборонено. Помахом руки вони вітають мене. Помало (швидше ще не можу) йду попри вікна келій, з яких долітають до мене оклики: «Слава Україні!» — «Слава!» — відповідаю і додаю: — «Тримайтесь добре!» — «Гаразд!» — чую бадьорий голос із глибини келії.

Того ж дня мені сказали спакувати свої речі, віддали з магазину мій одяг і мене привели на вартівню. Тут повно поліції. «Знайомий» комісар питає, чи знаю, куди їду? Відповідаю з іронією: «Не знаю, мабуть, додому».

Поліцаї силою сковують мене, даремний мій спротив, дістаю за це кілька ударів прикладами рушниць. Одним ланцюгом обмотують мені руки, до нього чіпляють другий ланцюг і поліцай навиває собі його на руку й хоче вести мене, як пса. Я знову ставлю спротив, тоді мене вхопили поліцаї, винесли на вулицю і кинули до поліційного авта. Мої руки від напруження і сильного стиснення терпнуть, синіють.

Кудись їдемо.

Дивлюсь на свої кайдани, що бряжчать на моїх руках, на озброєних від стіп до голови польських поліцаїв, що тримають мене на ланцюгу, — і в мене ще сильніше бурлить ненависть до окупантів моєї Батьківщини.

А авто мчить, везе мене у невідоме...

(II)

БОРОТЬБА В ТЮРМІ ПРОТИ ТЕРОРУ

«Мученики, неповинно потерпівши, кричать до вас із гробів своїх, вимагають помсти за їхню кров і кличуть вас до оборони самих себе і своєї Батьківщини».

Богдан Хмельницький («Історія Русів»)

Кайдани вгризалися в кості. Кров'ю червоніли ланцюги. Поліцист побрязкував у кишені «гончим»... Мене везли, немов собаку.

Години пливають. З авта до поїзду, з поїзду до авта. Та ось і мета — Льва-город. А далі? — Бригідки!

Напередодні Листопада... «Ви, що по тюрмах, ви, що за новий, соборний Листопад сюди попали, тямте, що біля брами цієї казарми падали трупом українські воїни. Міцно стискаючи в руках рушницю, душу за Україну давали. Пам'ятайте, що тоді на Кия і Льва городах маяли синьо-жовті прапори, що їх силою зняли окупанти. Чи тямите, що ті прапори маємо і мусимо підняти ми, хочемо й можемо тільки ми, українські націоналісти-революціонери», — читав я рік пізніше в нашому тюремному органі «Непоборні», у присвяченій 1-му Листопадові статті.

Мене розкували. Обтираю хусткою кров, що сціпеніла на руках. Поволі розтираю сині пруги, але без успіху. Жду, аж запровадять до келії і тоді змию кров.

Бачу якогось в'язня, мабуть, його також звідкілясь привезли. Хочу спитати, чи він націоналіст. Неможливо. З трудом підношу руку на знак привіту. Крик поліцистів. Мене забрали до іншої кімнати.

Списали «генералії» і зареєстрували...

Я знову на коридорі. Куди він провадить? Читаю: «VIII одзял». Отже, я в карцері. Карцерні приміщення навмисне звали «відділом», мовляв, таж ви «на відділі», а не в карцері. «Так же й написано», — казав прокурор.

Нема нічого — ні тапчана, ні сінника, тільки долівка-бетон. Гримаю об двері. Завели мене до «магазину»: кажуть узяти собі кілька дощок (замість ліжка-тапчана), але я навмисне починаю голосно сваритися з ключником, бо напроти на дверях камери бачу напис: «Стисла ізоляція». Отже, там хтось із наших! Мабуть, спить... Та ні! Чую, хтось рухається за дверима. Наближаюся до них. Постійно сперечаюся з ключником, що дощок не візьму, хочу сінника, заговорюю його. Кажу, що я (і голосно подаю своє прізвище) вже не раз тут сидів і знаю місцеві порядки. І друг з «ізоляції» почув моє прізвище. Кидаю слово: «Мовчу» — і далі домагаюся від ключника сінника. — «Тут Б...», — долинуло до моїх вух. Тоді я взяв дошки і вернувся до карцеру.

Другого дня мене запровадили до «лазні», забрали моє цивільне убрання і дали тюремне. Ми, українські націоналісти — політичні в'язні, боремося проти цього, не хочемо тюремного одягу, бо це один із засобів зрівнювати нас із звичайними «посполитими» в'язнями, з різними злодіями, бандитами й обманцями...

Тюремного одягу я не взяв, а мого не віддали. Сиджу голий. У камері зимно. Адже вже кінець жовтня. Тоді на мене силою надягнули тюремний «мундир». Заявляю, що силою нічого не досягнуть, бо я знову скину його зі себе. Тоді мене викликали чомусь до судді і в'язничний старшина обіцяє повернути мені мій одяг, як тільки його дезинфікують, бо в тюрмі — воші. **Суддя підтверджує його обіцянку.**

Ось і конфронтація. Як звичайно, заперечую. Від мене вимагають свідків на підтвердження моєї протилежної тези, а я відповідаю, що подам їх аж наприкінці слідства. (До речі, жадних свідків не маю, але іншого виходу з цієї ситуації не бачу).

Я ізольований. Дні пливуть монотонно, безбарвно. Конфронтація — і до камери. І знову конфронтація, і знову... до камери. Від ранку до вечора чотири кроки сюди, три туди. Книжок і

газет уже довго не бачив, з дому жадної вістки. Там напевно навіть не знають, чи ще живу, де я, що зі мною...

Пробую пов'язатись із в'язнями сусідніх камер. Стукаю то в одну, то в другу стіну. Відповіді нема, всюди тиша. Тільки увечорі собаки, що їх приводять під мої двері, будять мене зі сну... Ось хтось гримає об двері, — пробуджуюсь, але до камери ніхто не входить. Це «сторож» так пильнує, щоб я і вночі не спав спокійно...

1-го листопада. До моєї келії, крізь щілину в дверях, упала якась «билинка»... Дивлюсь — синьо-жовта стрічка. Яка радість, я висмикнув із штанів ниток і прикріпив ними (ні голки, ні шпильки нема) стрічку на своїх грудях. Входить стражник, побачив стрічку і хоче її зірвати. Вже націлівся рукою, — не даю, захищаю її... Почалося борсання, тоді я сам зірвав стрічку й сховав до уст... Розлючений стражник пішов, а я знову причепив її на своїх грудях і носив аж до вечора.

— Що, на весілля вибрався? Пан — молодий? Чи дружба? — глузували з мене як дикуни.

А дні пливли. Довгі ночі, понурі й глухі. «І знову не принесла мені нічого пошта...» Не знаю, що діється на світі, тільки інколи від послугача почую, що десь там сидять інші, когось там б'ють, когось забрали... І тут спокою не дають — суддя, «шпики», конфронтації, допити...

Одного дня біля вікна моєї камери якийсь шепіт, прикладаю вухо до нього і чую: «Націоналісти готуються до голодівки. Їх сильно мордують під час допитів, у судовій тюрмі мліють від виснаження і побоїв... По карцерах їх тримають закутими в кайданах, на бетонній долівці з водою... пекло».

Невже голодівка? А може це вістка не від наших, може провокація «шпиків»? А коли справді від наших, то коли початок голодівки? — нічого не знаю...

Надвечір хтось кинув до моєї камери записку від Проводу українських політичних в'язнів. У ній реченець голодівки й інструкції, щоб в усіх справах, зв'язаних із голодівкою і її причинами, відсилати тюремну адміністрацію до нашого представника «старости», який буде вести переговори з «начальством» від нас усіх. Записка-доручення — для всіх націоналістів.

В тодішніх умовах я вважав голодівку за недоцільний засіб боротьби, бо вона дуже знищувала фізично наших людей. Голодівкою в'язні нічого не досягали. Примушена йти на поступки тюремна адміністрація обіцяла здійснити вимоги політв'язнів, але потім обіцянки не сповняла, а виснажені першою голодівкою в'язні не могли вже запротестувати другою. Голодівку можна застосувати найбільше два рази на рік, а в теперішніх харчевих

і загальних тюремних умовах не більше, як раз на рік, бо вона перетворюється на засіб самознищення. Треба придумати інші методи боротьби з ворогом, бо це вже не доба гуманности, до якої колись ще можна було апелювати. Тепер окупант став хижим звірюкою. Він рафінований, хитрий, підступний. Звір нападає одверто спереду, а він — підступом, обманом і брехнею. Та не зважаючи на такі мої думки, для мене наказ був наказом. Завтра починаю голодівку...

Вранці під час снідання я заявив відділовому, що відмовляюся від їжі й припиню голодівку аж тоді, коли наш «староста» усно її відкличе. Він подасть тюремній адміністрації причини голодівки і наші вимоги.

Тут треба згадати, що кілька місяців перед тим наші політв'язні вже були проголосили голодівку, але тодішній начальник тюрми, що мав на сумлінні якісь господарські «недотягнення», побоявся розголосу й пішов на поступки в'язням, тому вже на другий день голодівку припинено. Тепер був новий начальник тюрми, що прибув із Польщі.

Я почав голодівку, прийшов дижурний «пшодовнік» і питає, чому голодую. Потім прийшов і аспірант, але я відіслав їх обидвох до нашого «старости». До речі, я й не знав тоді, хто був нашим «старостою», бо в одержаному повідомленні його прізвища не подано. На запитання, як він називається, я відповів, що він сам до них зголоситься. — «Вам тут задобре! Захотілося ще й голодівки!» — погрозливо вигукнули і вийшли з камери.

Минають день, другий, третій. «Хатраки» шукають, чи я не заховав десь хліба або кусників цукру, одержаних від когось на час голодівки. Але не знайшли, бо я нічого й не мав.

Голод все більше дається взнаки. «Менажку» (посуд на їжу) я викинув з камери на коридор. Пусто, глухо й моторошно...

Минають четверта й п'ята доба. Приходять «пшодовнік» і аспірант (садист), брешуть, що голодівка вже припинена, мовляв, всі націоналісти їдять, тільки я один голодую. Вони знають, що я ізольований і перевірити не можу. Відповідаю, що нехай наш «староста» сам повідомить мене про припинення голодівки; вдаю, що знаю, хто він.

Вночі мені сняться Свят-Вечір, Великдень та різні... страви. Організм домагається свого проти моєї волі.

Шостої доби я вже поклався, бо ходити не міг. Гарячка і моя давня хвороба... Мені сниться навіть в'язничний хліб і сіра кава чи «дембувка» (найбільш осоружна в'язнична їжа).

Сьомого дня до мене прийшов асистент начальника тюрми і запитав, чи буду добровільно їсти. Відповідаю, ні! Він вилаявся,

скинув мене на землю і наказав стражникові стерегти, щоб я знову не поклався на тапчан. З великим трудом підводжуся із землі й сідаю на лавку. В голові шум, світ коливається, немов валиться, а голод ще сильніше корчить кишки.

Тюремна адміністрація вирішила не поступитися вимогам в'язнів і всіма засобами довести їх до заломання. Мене забрали до тюремного шпиталю, яким завідувала тоді фельдшерка. Вона подала мені склянку молока, але я відмовився від нього. «Бога-тер! Налити його силою!» — закричав начальник тюрми, що та-кож був присутнім.

На мене кинулись стражники, силою посадили на крісло. Один сів на мої коліна, другий схопив мене за руки, третій підніс мою голову догори, а двох інших допомагали, всією силою придушували моє знеможене тіло. «Отвожиць писк!» — я ще міцніше зімкнув уста, тоді один із них натиснув мені на бороду і залізними щипцями розімкнув стиснені мої зуби. До моїх уст вкинули залізну галку, щоб я не перекусив гумової рурки, вкладеної до кормового проводу. Дихати не можу, душуся, пручаюся, але даремно...

Нарешті скінчили наливати мене молоком і підвели на ноги. Я впав і втратив притомність, очунав аж у камері. У шлунку, в грудях, у горлі — нестерпні болі, від яких мене заливає піт. «Покладу пальці до уст і верну все, що в мене вляли, хай знають, що даремно кормити мене силою», — але всі мої намагання були безуспішними, шлунок не звертав ні краплини. З безсилля я упав на тапчан.

Відчинились двері, увійшов аспірант, що весь час приглядався крізь «візитирку», що я роблю. — «Шкода труду, бендзеш ядл!» — злобно вигукнув і пішов.

На другий день це саме — несуть-ведуть і приносять-приводять, але «кормлення» вже відбувається не у шпиталі (не хочуть, щоб інші в'язні бачили, як мене ведуть), а на коридорі, в дижурці відділового. Чую нестерпний біль у грудях, невже під час «кормлення», коли пручаюся, вони ллють молоко до... легенів?

Дев'ятий день, я вже цілком виснажений, але добровільно не приймаю їжі й мене далі «кормлять» силою. В камері лежу не-порушно, заплющую очі й думаю: Що роблять з іншими, чи ви-тримають усі? Скільки нас помре?

На десятий день під двері моєї камери прислали українця-послугача, він каже, що голодівка вже закінчена, радить, щоб і я почав їсти. Не вірю, догадуюсь, що мене хочуть обдурити, ад-же наш «староста», себто провідник наших політв'язнів у тюр-мі, у наказі писав, що сам відкличе голодівку.

Хоч фізично я цілком вичерпаний, навіть не можу підвести-ся з тапчана, проте морально почуваю себе добре. Все ж не дають мені спокою тривожні думки: Чи виграємо наше змагання з тюремною адміністрацією? Краще не жити, ніж бачити нашу поразку після таких зусиль! Чи видержать усі наші друзі? Послугачі говорять, що деякі з них, мовляв, ломляться, приймають їжу. Це важка, дуже важка боротьба, кожен мусить свідомо рішатися навіть на смерть, і то повільну, в тюремних мурах...

Вже десять днів триває голодівка, лежу виснажений фізично, в гарячці. Організм стихійно домагається корму і треба силою волі переборювати нестримний гін природи.

Прийшли стражники й забрали мене «кормити». Знову силою вклали мені в уста залізну галку. Міцно тримають, щоб я не пручався, і вливають у мій організм молоко... Я знову втратив притомність і очунав аж у камері, на долівці.

Прийшов аспірант в'язничної сторожі й переконув мене, щоб я перервав голодівку. Відповідаю йому коротко: «Голодівку перерву хіба тоді, коли винесете мене звідси мертвим». Він осатанів, стягнув із мене покривало і залишив мене в холодній камері тільки в тюремній білизні... Аж увечері мені принесли старий, подертий коць.

Мене морозить. Гарячка... З великим трудом я заліз у подертий сінник, у трухляву, перегнилу соломку, і наклався дір-вим коцьом... Не тільки холод, а й голод не дає мені спокою...

Починаючи голодівку, я був певний, що фізично її не видержу, тому рішившись на неї — був одночасно готовий і на смерть. Тепер мусів боротися сам із собою, бо гін до збереження життя ставав усе сильнішим, мірою того, як зростала небезпека його втрати. Тож треба було постійно боротися і перемагати його, бо над *гоном життя стояла честь!* Я не сподівався практичних успіхів голодівки, бо був певний, що тюремна адміністрація не виконає жодних обіцянок, знаючи добре, що виснажені в'язні вже не будуть спроможні вдруге повторити голодівку. Тому думав про те, як знайти інші, нові методи боротьби з ворогом, більш дошкульні йому і більш успішні для нас. Але голодував, бо наказ нашого провідника в тюрмі — був для мене безумовним.

Ясна зимова ніч. Проміння місячного сяйва вдирається крізь тюремне вікно до моєї камери й немов завмирає на протилежній стіні. Під вікном, на замерзлій землі, чути скрипіт чобіт вартового. Відчуваю все сильнішу тугу за волею, яка могутньо, стихійно огортає мою душу...

Одинадцятий день голодівки... Я й далі не знаю, чи переможемо тюремну адміністрацію, чи поступиться вона домаганню в'язнів? А коли й пообіцяє, чи виконає обіцянку? А найголовні-

ше, чи видержать оцей змаг усі наші друзі? Не знаю, що з нашими в'язнями в інших відділах, що також голодують. Чи всі ще живі? Що думають про нашу голодівку «на світі», що роблять, чи протестують? Такі питання-думки роєм обсіли мою голову, не давали спокою, бо відповіді на них я не міг знайти.

Лежу непорушно в полоні тривожних думок, чекаю, що ось-ось знову придуть тюремні посіпаки «кормити» мене силою, щоб «не здох передчасно»...

На коридорі гомоном відбиваються чийсь кроки, наближаються до дверей моєї камери. Ось двері відчинилися і, мов грім з ясного неба, в мою істоту вдарили чийсь слова, наказові, по-українськи:

— Друже, голодівка перервана!

З трудом підношуся і здивовано дивлюсь на поріг камери...

— Він не вірить, — чую голос аспіранта.

— Це правда, друже, не пізнаєш мене? Я — Р.*

Так, я пізнав його і з моїх уст виривається розпачливе питання:

— А чи виграли ми?

Замість відповіді, я почув раптовий грюкіт зачинених дверей... Наш «староста»-провідник відійшов, йому не дали змоги відповісти на моє питання. І я знову залишився сам із тривожними думками.

Отже, голодівка закінчилася... Але як, чим, чи ми зберегли нашу гідність? Чи виграли змагання з тюремною адміністрацією? А може, друзі заломилися? Хто дасть мені відповіді? Як із такими сумнівами знову вертатися до життя?

Принесли молоко, я випив його з великим трудом і цього дня вже більше нічого не дістав. На другий день мені дали звичайну тюремну їжу, призначену для всіх в'язнів. Їсти не міг, бо після довгої голодівки шлунок був такий виснажений, що випивши тюремний «борщ» — я дістав нестерпні болі. Завдяки наполегливим заходам, мої друзі почали одержувати зі «світу» сухарі й молоко, необхідні по виснажливій голодівці. Але я нічого не дістав, тюремна адміністрація на розшуки за мною відповіла, що мене в тюрмі нема. Мого листа також не пустили у «світ» і я залишився на тюремних харчах. На сніданок одержував «мішанку» з ячменю, житнього грису, картоплі і «буру» каву, т. зв. жур; на обід — «борщ» із гнилих буряків і картоплю або горох, т. зв. дубівку; на вечерю — картопляну зупу або знову «дубівку».

Через два дні після закінчення голодівки мене повели на

---

* Іван Равлик. Ред.

конфронтацію до слідчого судді. Силою волі, опановуючи слабкість і виснаженість організму, я ледве зайшов до його кабінету. «Ти вже досить відпочивав, аж цілих 11 днів, а тепер до праці», — злорадів суддя. Я непомітно сперся на крісло, щоб не впасти, і дивився на Н., з яким мав конфронтацію. Дивився йому прямо у вічі, підсміхаючись. І Н. заперечив свої раніші зізнання, заявивши, що не знає мене, не може розпізнати. Суддя почав дещо нервуватися, наказав мені відвернутися від Н., бо я, мовляв, йому «сугерую»... Ще раз запитав його, чи він пізнає мене, але одержав таку саму відповідь. Розлючений суддя звернувся до мене: «Ти знаєш його, кажи!» — і показав на Н. — «Ні, ніколи не знав і не знаю!» — «До камери, ми ще поговоримо!» — наказав суддя і мене забрали.

По дорозі до камери я випадково зустрів друга Б. Привітавшись сердешно, я побажав йому витривалости й успіху на слідстві. Він почорнів, як земля, від голодівки, але тримався мужньо, як людина свідомо своєї гідности. Нас розлучили вартові. «Слава!» — кидаю йому на прощання. «Слава!» — відповів Б. і ми розійшлися.

І знову одноманітно плили сірі тюремні дні, з численними конфронтаціями з поліційними агентами. Я рішуче заперечував все: «Не знаю, не був, не бачив, все брехня». Суддя настирливо вимагав від мене «зізнання про ОУН», а я придержувався своєї незмінної тактики.

Нарешті, одного дня по полудні, мене викликали з камери, казали забрати свої речі й запровадили до слідчого відділу. Тут я опинився у загальній камері. Фізично був так дуже виснаженим, що виглядав, як тінь, адже мій друг Б. розпізнав мене тільки по голосі. До того ж в ізоляторі-камері зимно і моєму життю справді загрожувала велика небезпека. Мої «опікуни», побачивши, що не зломлять мене, видно, вирішили ще продовжити моє життя, тому й перевели до загальної камери.

Я радів, що нарешті опинився у спільній камері, бо тут була нагода під час «проходу» побачити когось із наших в'язнів, перекинутися кількома словами з ними і дати знати про себе іншим. Нова моя камера напроти тюремної каплиці, дуже темна, найгірша з усіх, бо над тюремною кухнею, звідки до неї доставалися кухонні випари. Але я був задоволений навіть такою зміною, бо сподівався, що попав між своїх. Увійшовши до нового «помешкання», я привітав присутніх тут в'язнів націоналістичним «Слава!» — «Слава!» — відповів сільський хлопчина-в'язень, який, як згодом виявилось, був у цій камері єдиним націоналістом, решта — злодії і комуністи. Я сердечно приві-

тався з ним, хоч ніколи його не знав, але насєднала спільна ідея. Від нього довідався, що він із своїм батьком сидить тут уже вдруге. Батько десь на іншому поверсі й він не знає, що з ним діється. Я обіцяв допомогти йому порозумітися з батьком, як тільки зорієнтуюся в нових обставинах.

На другий день в'язні нашої камери мали «прохід» разом із в'язнями іншої камери, в якій чекав на касаційну розправу один із наших друзів, засуджений на кару смерті.* Зустрівшись із ним, мене охопило велике зворушення: ось сьогодні ми ще йдемо разом, а за кілька днів його можуть повісити. Він поводився мужньо, у тюремному одязі, виснажений, але спокійний. Його очі блищали якимсь неземним огнем. На суді мовчав, нікого не зрадив, нічого не сказав, хоч знав, що його чекає жорстокий присуд — смерть. Я не хотів потішати його пустими фразами чи надією на уласкавлення під час перегляду його справи касаційним судом, тому ми говорили про велич нашої ідеї і про перспективи нашої непереможної боротьби. Він заявив, що кожного дня його викликають агенти, обіцяють йому уласкавлення президента, якщо він зрадить їм таємниці Організації і видасть своїх друзів. Але його відповідь завжди була однакова: краще загинути ніж зрадити!

Говорив щиро й сердешно, хоч його обличчя було кам'яно-спокійним. Прощаючись, я запевнив його, що ми всі своїми думками і серцем завжди будемо з ним, зокрема в останні хвилини його життя, а пам'ять про нього вічно житиме в серцях українського народу. Ми міцно стиснули один одному руку. Глянувши мені у вічі, він усміхнувся з гідністю правдивого героя і ми розійшлися до своїх камер.

Через два дні я знову зустрівся з ним на «проході». Він сказав мені, що агенти далі не дають йому спокою, намовляють, щоб склав зізнання, чим урятує своє життя, але він ще раз рішуче й остаточно відмовився... Міцним потиском його руки я мовчки висловив йому щиро подяку й глибоку пошану від себе і всіх друзів за те, що він не сплямив ні своєї, ні нашої чести. Це була наша остання зустріч, бо наступного дня мене перевели до іншої камери, щоб унеможливити нам дальші зустрічі й розмови.

До моєї нової камери привели також друга Н. і тепер почалось зовсім інакше моє тюремне життя: я був між своїми. Але ще багато наших друзів сиділи в карцерах, ізольовані від інших, де з ними жорстоко розправлялися поліція і тюремні стражники. Треба було шукати способів успішної протидії сваволі й насиль-

---

* Це був Зенон Матла. Ред.

ству тюремної влади. Голодівка мало допомогла, всі обіцянки тюремної адміністрації поліпшити умовини в'язнів, згідно з домаганням нашого «старости» під час голодівки, виявилися обманом. Нас хотіли зломати морально, знаючи, що другої голодівки ми вже не спроможні повторити після повного фізичного виснаження. Тому треба було шукати нових метод боротьби, таких, якими можна б шахувати адміністрацію без особливої шкоди для нашого життя і здоров'я.

Близько моєї камери сидів наш новий провідник сл. пам. Володимир Нидза — людина високої моралі й кристального характеру. Згадую його з глибокою пошаною не тому, що «про мертвих говоримо тільки добре», а тому, що ще за його життя я так само думав про нього і без вагання підпорядковувався всім його наказам. Я написав оцінку голодівки і вислав йому до апробати, а він покликав мене до проводу політв'язнів-націоналістів і доручив провести слідство в справі тих, які заломилися під час голодівки. Наш суд суворо покарав усіх «страйколомів», позбавивши їх на довший час членських прав в Організації або накладши на них дисциплінарні голодівки. Вони були зобов'язані демонстративно відмовлятися від їжі, підкреслюючи таким способом тюремній адміністрації, що в нас існує дисципліна і повна солідарність.

Моїй оцінці голодівки не щастило і я писав її аж три рази на цигаркових папірцях. Один з таких примірників моєї оцінки попав у руки адміністрації під час передавання з камери в камеру. Інший малоощо не попав у руки стражників під час писання, але я в останню мить успів знищити його і стражники відійшли з нічим. Коли за кілька днів вони переловили переписаний примірник моєї оцінки, то зробили мені «рапорт», як згоданому авторові, але доказу не мали і я уникнув кари — карцеру.

Тим часом відносини між адміністрацією і в'язнями далі загострювались. В'язнів били, поліція «урядувала» в тюрмі так, як сама хотіла. Умови життя в'язнів ставали нестерпними. Адміністрація заявила нашому «старості» (провідникові), що не буде вести з ним жадних переговорів.

Одного дня під нашою камерою розлягся крик — били одного з наших друзів. Я кинувся до дверей і з усієї сили почав кричати: «Не бий! Не бий!» Мене підтримали в'язні з моєї камери, а за хвилину з усіх камер залунав голосний крик-протест: «Не бий! Не бий!» До нашої камери увірвалися стражники і мене забрали. Аспірант-садист поставив мені питання, хто перший почав кричати? — «Я почав», — відповідаю коротко. Він здивувався, що я добровільно признався і далі питав: «Чому?» — «Тому, що коли катують безборонних людей — не можу мов-

чати!» Він почав грозити мені карцером і кайданами, а я відповів, що в карцері вже був і кайданами мене не залякає.

Нас усіх забрали до холодної камери, розібрали з усього (надворі — люта зима) і голих поставили біля вікон нібито для проведення «ревізії». В тій же камері, також голого, катували до непритомности д-ра О. — били ланцюгами і ключами, а коли зімлів — обляли водою, знову били, а потім кинули до темниці на бетон.

Після «ревізії», нас відпустили до камери. А в карцерах сиділи вже інші друзі — у холоді й голоді, без плащів і накриття. За одне українське слово клали «спати» на тверду й холодну долівку. Але ми рішуче відмовилися говорити з тюремною владою по-польськи. «Шпіцрутена» (биття прутами-лозою) аспіранта-садиста, катування в'язнів стражниками, кайдани на ногах і карцери — стали «хлібом щоденним» політв'язнів-націоналістів.

Я важко захворів на очі й мене забрали до шпиталю. Незносний біль очей не давав мені навіть задрімати. Я майже нічого не бачив.

Тут, у шпиталі, випадково зустрів одного з наших друзів, який голодував 16 діб, не знаючи, що голодівка вже відкликана. Його кормили силою, а він пручався і стражники навмисне вливали в нього молоко так, щоб воно дісталось до легенів. Тепер, після важкої операції, він ледве дихав.

Як тільки мені трохи покращало з очима, мене знову забрали до камери.

29-го січня ми відзначили «Крути» голодівкою. Друзі, які одержували допомогу ззовні, заощаджені під час голодівки гроші передавали на «Рідну Школу», як пожертву. Я був майже виїмком, бо жодної допомоги із «світу» мені не передавали.

Відзначали ми і 22-го січня, взагалі відзначали кожне національне свято зовнішніми ознаками — синьо-жовтими стрічками, яких тюремна адміністрація ніколи не могла в нас знайти і відібрати. В роковини смерті Біласа і Данилишина чи інших наших національних героїв ми демонстративно відмовлялися іти на «прохід», а наші синьо-жовті стрічки перев'язували чорною.

Провід Українських Націоналістів-Політв'язнів (УНПВ) видавав популярні реферати для відзначення згаданих роковин, а окремим наказом оголошував у визначеній годині мовчанку у цілій тюрмі для вшанування пам'яті поляглих. Я певний, що ніде так урочисто не відзначали наших історичних подій і героїв, як у тюрмі. А коли в камері було більше наших друзів-націоналістів, то відбувалися ще й спільні гутірки, розважання і т. п., що мали особливе значення. Наш тюремний провід докладав усіх зусиль, щоб дати в'язням відповідний ідеологічний вишкіл

із допомогою рефератів, опрацьованих в особливо важких і складних тюремних умовах.

Впарі з цим треба було розв'язати найважливішу справу — скласти плян і застосувати відповідні методи боротьби з адміністрацією. В той же час нагло забрали з нашої тюрми сл. пам. Низду і я перебрав провід українських політичних в'язнів націоналістів. До нас дійшла глуха вістка, що уряд відкинув касаційну справу д. Н. і смертний присуд на нього затверджений. Його забрали до «камери смерти», де він чекає на екзекуцію. Тоді Провід УНПВ дав такий наказ: кожного дня, почавши з години 4-ої вранці, націоналісти, зокрема в тих камерах, вікна яких від шпитального подвір'я, мають стежити, коли засудженого Н. будуть вести на страчення. Як побачать, подадуть знак іншим і всі в'язні, головно націоналісти і їх симпатики, мають супроводжати засудженого гимном «Ще не вмерла Україна» та окликами «Слава Україні!», «Хай живе Українська Національна Революція!», «Слава Героям!» Одночасно треба приготуватися до того, що до камер можуть налетіти поліціанти і будуть масакрувати в'язнів.

Здається, понад два тижні тримали в «камерах смерти» засуджених на страчення наших друзів, а потім, несподівано, їх забрали і вивезли з нашої тюрми, замінивши їм кару смерти на до смертне ув'язнення.

Саме тоді появилось перше число нашого тюремного органу п. з. «Грати», що його редагував Ш. Але періодичне видавання журналу в тюремних умовах було понад наші сили, тим більше, що головним нашим завданням у тодішній ситуації стало питання оборони від терору адміністрації. І я рішився, як слідчий, перебрати на себе офіційний провід нашого змагання та відповідальність за нього. Насамперед треба було зорганізувати до такої боротьби всіх наших в'язнів — наладати зв'язки, встановити умовлені знаки (коди) для провідників камер, членів тюремного проводу і суду. Отже, я мусів підшукати послугачів для передавання «грипсів», для розвідування, де хто сидить, визначити провідників камер і відділів, навчити їх, як писати і передавати тюремні накази, реферати та різні «грипси». Такі заходи вимагали багато зусиль і праці, що я особливо відчував тоді, коли з нашої камери забрали до іншої мого друга.

Виринали також і багато інших справ, що їх треба було вирішувати, зокрема пов'язаних із нашим ставленням до в'язнів-комуністів, які намагалися втягати наших сільських хлопців, неознайомлених з тюремним життям, у різні авантюри. Наприклад, комуністи оголосили бойкот вечірньої і ранішньої тюремної молитви. А відбувалася вона так: у той час, як на коридорі співала-відмовляла молитву одна камера в'язнів-послугачів, у всіх каме-

рах в'язні мали встати і мовчки вислухати її. Дотепер, хто хотів — стояв, а хто не хотів — його не примушували. Я завжди стояв, як і більшість в'язнів-націоналістів. Але коли прийшов наказ тюремної влади, що всі в'язні мусять стояти під час молитви, комуністи почали вести акцію, головно серед посполитих в'язнів, щоб бойкотували цей наказ, бо це, мовляв, примус. Як я вже згадував, більшість в'язнів-націоналістів і раніше добровільно стояла під час молитви. Тому вирішив не давати в тій справі окремого наказу, хіба наші в'язні самі будуть звертатися до мене. І дійсно — стук-стук, друзі питають, що робити? Комуністи повели акцію серед в'язнів-зłodіїв і вони прилучилися до них, будуть бойкотувати молитву. Отже, всі в'язні, крім націоналістів, солідаризуються з комуністами, для яких християнська молитва не має жодного значення, тим більше, що 80% з них — жида. Справа складна, комуністи демагогічно твердять, що ми допомагаємо тюремній адміністрації запровадити примусову молитву. Я знав, що спілка зłodіїв із комуністами хвилева, бо коли тюремна адміністрація погрозить репресіями — зłodії підкоряться, а з ними замовкнуть і комуністи. В'язні націоналісти не можуть стати знаряддям демагогії комуністів, мовляв, ми не проти молитви, а проти примусу, тому дав такий наказ: комуністів не підтримуємо, як і раніше стаємо до молитви, адміністрації заявляємо, що це не означає виконання наказу начальника в'язниці, а тільки те, що шануємо релігійні почування інших, бо націоналісти християни, тому добровільно ставали до молитви ще й перед наказом.

Написавши ширше пояснення, на другий день, коли ми йшли на «прохід», я кинув його кризь «візитирку» до сусідньої камери з дорученням переписати в кількох примірниках і передати далі. В той час у тюрмі було біля 250 в'язнів-націоналістів. Нам удалося налагодити зв'язки так, що — не зважаючи на терор — вони успішно функціонували.

Мої припущення сповнилися, незабаром посполиті в'язні заломилися і почали ставати до молитви, комуністи ще деякий час «бунтувалися», а потім пішли на компроміс із тюремною адміністрацією, бо не хотіли зазнати «розкошів» темниць і карцерів, у яких сиділи націоналісти. Загальною тюремною адміністрацією, як і поліцією, поводитися з комуністами багато м'якше — їх ніколи не тортували безсонністю, вони не сиділи в карцерах і не відчували, що таке терор, застосований до нас, націоналістів.

Коли в нашому відділі, на коридорі, знову почали бити одного з наших друзів, ми почали протестувати криком: «Не бий!» Начальник тюрми викликав мене до «рапорту» й погрожував, що сам спровокує крики — скаже своїм стражникам кричати «Не бий», а коли цей крик підхоплять в'язні — вчинить масакру за «бунт».

Це саме повторив мені і його аспірант, а потім підтвердив начальник тюрми в нашій келії, коли я навмисне спровокував його до «розмови», щоб мати свідків на його погрози. Я добре знав, що такі погрози можуть бути здійснені, але знав також і те, що тюремна адміністрація хоче залякати нас, щоб ми не вживали жадних самооборонних заходів. Ми щойно готувалися до плянованої оборони від терору тюремної адміністрації, тому протест-крик, покищо, був єдиним засобом протесту, бо тюрма була серед міста і крики в'язнів продиставалися поза мури — їх чули люди. Але підготовка до успішних оборонних акцій примушувала нас стримуватися з криками-протестами, щоб не дати можливості тюремній адміністрації провокаціями звести нашу дію нанівець.

А тим часом тюремний режим ставав все більше нестерпним. Нам не давали ні часописів, ні листів від рідних, постійно карали карцерами і темницями. Поліційні тортури і знущання стражників стали нашим «щоденним хлібом». Хворі в'язні-націоналісти, без жадної лікарської опіки, днювали і ночували в карцерах і темницях, в неосвітлених і неопалених камерах із бетонною долівкою. Тому боротьба з тюремною адміністрацією стала невідкличною. Підготувавши друзів до найгіршого, я оголосив акцію в'язнів-націоналістів, поділивши її на чотири частини: 1) внеможливлувати судові його працю, 2) виступити проти адміністрації, викликати хаос-безладдя у її ригористичному порядку, 3) розбурхати суспільство, батьків, оборонців і взагалі українську публічну опінію, 4) внести фермент між посполитих в'язнів, а коли буде можливість — протиставити і їх тюремній адміністрації.

Наш тюремний провід заборонив в'язням-націоналістам, які були під слідством або на судових розправах, складати будь-які зізнання. Вони мали заявити судові, що як довго в тюрмі існує терор — на судовій розправі будуть говорити тільки про тюремне пекло. Жадних протоколів, крім зізнань про терор у тюрмі, не підписують, жадних судових писем не приймають.

Крім цього, наші в'язні мали відмовитися від «проходу», від пакунків та побачень із рідними, за виїмком з оборонцями. Не стригти волосся, не голитися. Створено також комітет із посполитих в'язнів-українців, який мав підготувати — згідно з нашими вказівками — акцію серед усіх неполітичних в'язнів.

Наші методи боротьби були поступовими, себто — ми не застосовували усіх наших засобів оборони відразу. Насамперед відмовлялися від «проходу» що другий день, а потім взагалі перестали виходити чи то на «прохід», чи на побачення.

У «наказі» я подав своє прізвище, як відповідального за цілість боротьби з тюремною адміністрацією, зазначивши, що наша акція може закінчитися тільки тоді, коли перемажемо. Про це я особи-

сто повідомлю всіх друзів, тому нехай не вірять жадним провокативним запискам, що їх може підсувати в'язням тюремна адміністрація. У випадку перенесення мене до іншої тюрми, є визначений заступник, про якого знає кількох друзів, і він сам зголоситься як черговий провідник УНПВ. Якщо тюремна влада буде відвідувати камери в'язнів, заявити їй, що переговори і рішення належать до мене, а одночасно ставити наші вимоги, а саме:

- 1) Скасувати карцери і негайно звільнити з них репресованих,
- 2) припинити знущання і побої в'язнів,
- 3) припинити поліційні тортури,
- 4) визнати нашого провідника за офіційного представника українських політв'язнів-націоналістів, який в імені всіх буде ладнати справи в'язнів із начальником тюрми,
- 5) відмежувати в окремих келіях політв'язнів від кримінальних злочинців,
- 6) дозволити на українські книжки й газети для політв'язнів і на безкарне вживання української мови,
- 7) усунути аспіранта-садиста з посту заступника начальника тюрми,
- 8) усунути з відділів стражників-садистів,
- 9) дати політв'язням потрібну лікарську опіку і забрати від них венерично хворих кримінальників. Крім цього, висунуто ще інші численні домагання, що стосувалися до покращання тюремного побуту всіх в'язнів, як ось харчування, «проходи», пошанування гідності в'язнів тощо. Завдяки таким вимогам після двомісячної нашої акції нам удалося опанувати цілу тюрму, себто — 1.200 в'язнів.

Так почалася наша затяжна боротьба з тюремною адміністрацією. Розпочинаючи її, я написав до начальника тюрми письмо, в якому повідомляв, що за акцію політв'язнів-націоналістів відповідаю особисто. Припинення цієї акції можливе тільки тоді, коли будуть здійснені наші домагання. Одночасно я зголосився до «рапорту»-пертрактації, але начальник тюрми мене не викликав. Натомість прийшов його аспірант і заявив, що я «збожеволів». Начальник тюрми зі мною говорити не буде, а він (себто аспірант) «вилікує мене від таких зухвальств», на мене вже чекає готова темниця... І справді, я опинився в темниці...

Пливли сірі, тяжкі дні... Репресії не припинялися, адміністрація вирішила зломити нас за всяку ціну...

Вернувшись із темниці до спільної камери, я доручив нашим в'язням писати демонстративні письма до прокуратури, а одночасно повідомив суд, що всі українські політв'язні відмовляються від будь-яких судових зізнань аж до припинення терору.

Коли ж прийшов прокурор, всі в'язні кожної камери, один за одним, почали «рецитувати» йому наші домагання та оскарження тюремної адміністрації. У відповідь, він наказав сміливіших кидати до карцера. Врешті прийшов і до моєї камери. Аспірант «представив» мене прокуророві, як «бунтівника цілої тюрми», а

він запитав, чи маю до нього якісь справи? Я відповів, що хочу говорити з ним про всіх політв'язнів і про здійснення їх домагань. Прокурор заявив, що не буде говорити зі мною, як з провідником політв'язнів, бо тюремний режим взагалі не визнає жодних політичних в'язнів, а тим більше їх провідників. Можу говорити з ним тільки про себе самого. Почувши від мене відповідь, що тюремний режим не змінить того факту, що я виступаю від імені понад 200 політв'язнів, які обдарували мене своїм довір'ям, і тільки я можу відкликати акцію, — прокурор розлютився і вийшов з камери, грюкнувши дверима.

Тепер тюремна адміністрація розпочала протизаходи, якими хотіла припинити контакти між політв'язнями і їхню організовану акцію. Мене та інших друзів нагло перекинули на інший відділ, у якому камери, крім ґрат, мали на вікнах ще й дротяні густі сітки. Пускаючи до камер, нас розібрали, зробили суворий обшук, перетрусивши все, де міг бути захований кусник олівця чи папірця. Дротяні сітки на вікнах мали унеможливити нам спускати і ловити «голоту» — шнурок із прив'язаним папірцем, яким ми передавали вказівки з одного поверху на другий. Але ми далі давали собі раду — з прутиків мітли робили гачки, пропихали їх крізь дротяну решітку і ловили «голоту». Писали на цигаркових папірцях. Тоді начальник тюрми заборонив видавати в'язням папірці, а замість них дозволив «тутки». Але до «туток» були необхідні цигаркові машинки, якими злодії, під час бійки, ранили собі очі. І адміністрація була примушена забрати від в'язнів цигаркові машинки й знову дати папірці.

Не зважаючи на те, що нас розкинули по різних відділах і камерах, наша акція не переривалася. Поборовши великі труднощі, мені знову вдалося налагодити зв'язки з друзями. Наша акція загострювалася, а тюремна адміністрація шаліла. Мене кидали то до карцеру, то до темниці... Приходив аспірант і кпив собі з нашої акції, мовляв: «Ну що ж, пане старосто, коли, нарешті, капітулюємо?» В одному із наших звідомлень про перебіг акції, підписане Проводом УНПВ, цього аспіранта названо «святохресним бандитом», бо він масакрував наших в'язнів у тюрмі «на Св. Хресті». Тепер він допитував мене, хто писав цей комунікат. Я заявив, що відмовляюся з ним говорити, переговорювати можу тільки з начальником в'язниці.

Та ось одного дня аспірант викликав мене до себе, щоб, нібито, повідомити, що начальник тюрми виїхав на відпустку і тепер він урядуює — буде ліквідувати нашу акцію. Чи хочу з ним говорити?

Я відразу зрозумів, що ситуація особливо тяжка й складна. Начальник тюрми виїхав на чотири тижні, залишивши нас на пошталу аспірантові-садистові. Все ж ми не можемо підкоритися, то-

му відповідаю, що буду говорити тільки з начальником, отже — зачекаю на його повернення. «За той час я зломлю вас силою!» — злорадісно вигукнув аспірант.

Проте в тій жорстокій грі-боротьбі й у наших руках були свої «козири»: суд хвилювався, бо солідарна відмова в'язнів складала зізнання зупинила цілу його «суддівську машинерію». Крім цього, ми могли «збунтувати» цілу тюрму, себто й посполитих в'язнів, і перетворити наші змагання на загальну боротьбу з тюремною адміністрацією.

Аспірант-садист почав «урядувати» — в'язнів силою виганяли на «прохід», заковували в кайдани так міцно, що аж ноги мліли. Гнали силою стригти волосся, голити бороди . . .

Але політв'язні-націоналісти не заломлювалися. А завдяки тому, що в загальних домаганнях ми поставили і поліпшення тюремних умовин для всіх, нас почали підтримувати й посполиті в'язні, бож ми, мовляв, боремося і за «їхні права». Використавши такі настрої, я доручив одному з друзів переорганізувати дотеперішній комітет посполитих в'язнів і звернутися до них із закликом брати участь в акції за покращання загальних умовин для цілої тюрми. Нашій акції ввесь час перешкоджали комуністи, що хотіли диктувати комітетові посполитих. Деякий час це їм вдавалося просто тому, що ідеалізм політв'язнів-націоналістів не завжди був зрозумілий посполитим. Все ж правом першости в акції нам удалося перемогти комуністів і наші домагання до тюремної адміністрації почали підтримувати й посполиті в'язні, як свої власні.

Коли появився заклик до посполитих в'язнів, тюремна адміністрація вмить зорієнтувалася у чому річ і відразу вирішила спинити поширену акцію. Карцерами, темницями, побоями, кайданами намагалася зломати політв'язнів-націоналістів, жадних писем чи усних домагань по-українському не приймала під час «рапортів» і карала навіть за саме вживання української мови. Але успіху не могла добитися, політв'язні не капітулювали.

Врешті аспірант викликав мене до своєї канцелярії і почав обіцяти, що домагання в'язнів будуть поладжені. Вже перед тим, не переговорюючи зі мною, звільнено з карцерів частину наших політв'язнів, між якими були й такі, що сиділи в карцері півроку або й більше. Керівник дозорців водив мене по тюрмі й здалека показував, що з карцерних камер знято віконниці і в'язні вже мають денне світло. Я заявив, що часткових поступок не приймаємо, хочемо, щоб усі наші домагання були здійсненні й гарантовані словом начальника тюрми й прокурора, що терор у тюрмі не повториться. Таке моє домагання адміністрація знову відкинула.

Начальника тюрми не було, а його аспірант урядовав, як сам

хотів. Із «світу» приходили розпачливі вістки, мені радили перервати акцію, мовляв, вона й так безуспішна. Батьки деяких друзів просто просили, щоб я «дав спокій», бо ми не тільки не виграємо боротьби, а й утратимо право на зарахування нам до судових вироків слідчого арешту. Нас усіх, мовляв, розкинуть одинцем до найгірших польських тюрем, а крім цього — ми відбираємо «сипачам» (тим, що заломилися під час слідства) можливість відкликати свої зізнання, бо Провід УНПВ заборонив їх складати.

Сиджу в камері фізично вичерпаний, під впливом прикрих настроїв. Приходив секретар відділового, також в'язень, і намовляв мене припинити акцію, бо вона безцільна. Після нього приходили стражники і далі переконували мене, що мої вимоги — безглузді. Переконували, погрожували, вимагали припинити акцію. Але моя відповідь була однакова: Ні!

Аспірант, одержавши мою рішучу відмову, наказав забрати мене до темниці. Все ж, поки мене забрали, я ще успів вистукати об стіну такий наказ для друзів: «Акцію вести і загострювати далі. Аспіранта бойкотувати, не звертатися до нього із жадними справами. На «світ» переказати, що акції не припинемо аж до нашої перемоги. Мене забирають до темниці, заступником залишається Н. Всі дотеперішні накази незмінні».

З темниці мене перевели до карцеру із закритими віконницями. Темно, як у льоху. Що робити далі? Із «світу» вимагають, щоб ми перервали акцію, а це означає нашу повну поразку з усіма її наслідками. З другого боку, продовжування акції також буде мати свої прикрі наслідки — в'язням (деякі з них сидять уже й по два роки) не зарахують до судових вироків слідчого арешту, а «сипачі» не можуть відкликати своїх зізнань, якими нас обтяжили. Такі важкі думки не дають мені спокою ні вдень, ні вночі. Остаточно рішаюсь продовжувати акцію, бо коли виграємо боротьбу з тюремною адміністрацією, то доб'ємося від неї поступок, а коли скапітулюємо, то вона ще більше посилить терор. Суд і без того знайде претекст не зарахувати засудженим в'язням слідчого ув'язнення. Ми мусимо протиставитися тюремному теророві й захищати честь українських політв'язнів. А втім, я вірив у перемогу.

Одного вечора, коли тюремний послугач відхилив віконниці карцеру, я почав насвистувати (умовленим кодом), пробуючи таким способом пов'язатись із котроюсь камерою. Тюремна адміністрація камеру наді мною опорожнила (карцери на партері), щоб не дати мені можливості порозумітись з іншими в'язнями. Але в сусідстві з цією порожньою камерою сиділи жінки-в'язні, між якими була одна наша подруга. Вона почула й відповіла на мій свист, тоді я сказав їй (свистом) іти в кут камери і відібрати моє доручення. Виліз на піч і обережно, наслухуючи, чи нема під две-

рима карцеру вартового, почав вистукувати по бляшаному горнятку доручення жіночому відділові наших політв'язнів (через перенесення до іншого будинку я не міг раніше з ним сполучитися) такі самі розпорядження, як і чоловічому. Наша подруга відстукала мені, що все зрозуміла і на другий день жіночий відділ включився у спільну акцію всіх політв'язнів.

Не зважаючи на дуже докладний обшук, мені все ж удалося заховати й зберегти кілька цигаркових папірців і кусник графіту з олівця. Коли послугач (українець) відчинив віконницю карцеру, я виліз на вікно і в проблисках світла написав такий наказ: «Всі посполиті в'язні розпочинають акцію в обороні своїх прав — не виходять на «прохід», не голяться, не приймають пакунків; після шістьох днів демонстративно відмовляються одного дня від обіду, а другого від вечері; через два дні приймають все, а потім знову відмовляються від їжі. Аспіранта бойкотувати, себто не зголошуватися в нього до рапорту. На побачення з рідними йти, щоб з'ясувати їм, що адміністрація перетворила тюрму на катівню, тому необхідна інтервенція адвокатів». Далі я перелічив домагання посполитих в'язнів, як ось припинити побої, запровадити в тюрмі людські умовини, дати в'язням краще харчування, світло в камерах і т. п. Цей наказ-«грипис» я передав посполитими в'язнями, що мали «прохід» біля мого карцеру, і на другий день друзі розповсюдили по камерах комунікати в справі акції всіх в'язнів. Заскочений аспірант негайно викликав мене до себе і допитував, яким способом я з ізолятора передав черговий наказ, але я відмовився дати йому будь-яку відповідь. Побачивши, що відокремлення в карцері від інших в'язнів безуспішне, мене знову перевели до камери на відділі.

Розпочалася акція всіх в'язнів, за виїмком комуністів, які намагалися її зірвати. Вони видали свої «окулярнікі», підписані «Зажондом комуні» і «Комітетом вензьнюв посполітих», доручаючи в'язням протестувати криком проти побоїв. Ми знали, що аспірант тільки чекає такої нагоди, щоб мати претекст масакрувати в'язнів і зломити нашу загальну акцію, тому негайно видали контркомунікат, заборонивши в'язням будь-які крики. Все ж аспірант використав акцію комуністів.

Одного ранку він викликав до тюрми поліцію, яка — разом із стражниками — почала бити котрогось із в'язнів. Крик битого в'язня негайно підтримали комуністи. Поліціанти і стражники озвіріли, аспірант стріляв з револьвера. Я негайно вискочив на вікно й почав кричати до в'язнів: «Мовчіть, не кричіть, бо це провокація аспіранта!» Але було вже запізно, провокація вдалася — з вартівні прибігли поліціанти, вривалися до камер і масакрували

в'язнів. Крики, зойки, справжнє пекло . . . Б'ють наших подруг у жіночому відділі, масакрують в'язнів у карному відділі, і так камерою за камерою . . .

Ми чекаємо на свою чергу. Ось у сусідній камері крики вже затихли і чути тільки стогін побитих в'язнів. Відчиняються двері нашої камери і вриваються п'яні умундировані садисти, між ними заступник начальника тюрми в цивільному одязі. Він показав на мене рукою і крикнув садистам: «Даць му!» І вони, як роз'юшені пси, кинулися на мене. Міцно стиснувши уста і примкнувши очі, відчуваю нещадні удари палками по цілому тілі. В голові шум, в очах темно, потім червоно-чорно і я впав на землю . . . А садисти далі копають, топчуть мое тіло, що час від часу здригається в судорогах . . . Коли, нарешті, я опритомнів, побачив над собою керівника стражників і почув його голос: «Залишити, вже має досить!»

За якийсь час до камери знову прийшов садист-аспірант в оточенні своїх посіпак і фельдшера. Моя закривавлена голова була перев'язана рушником, посіпаки зірвали його на наказ аспіранта, що почав глумитися наді мною: «Ну, як там акція, пане старосто? Будемо тепер пертрактувати?!» — Я мовчав.

Біля 12-ої години опівдні (масакра в'язнів почалася десь біля год. 7-ої вранці) прийшов прокурор. Зайшовши до нашої камери запитав, хто кричав? — «Я кричав, — відповідаю, — але своїм криком перестерігав в'язнів від провокації аспіранта, заповідженої начальником тюрми і ним самим, щоб мати претекст вчинити масакру». Далі я вимагав від прокурора судової розправи за вчинені аспірантом-садистом злочини. Аспірант усю нашу розмову підслухував за дверима і хоч я звертав на це увагу прокуророві — він нібито не закримічував. Раптом до камери вбіг один із стражників і показав на мене пальцем: «Це він кричав до в'язнів, щоб мовчали, бо це провокація аспіранта!» Таке несподіване підтвердження мого обвинувачення аспіранта викликало замішання, я негайно почав вимагати від прокурора записати мою скаргу, що стражник, який хотів зробити на мене донос, мимохіть «засипав» самого аспіранта. Влетів другий стражник і випхав першого за двері, а роздратований прокурор крикнув до аспіранта (що весь час підслухував нашу розмову) — «Не заглядати!» Все ж коли я вимагав від прокурора відповіді, чи аспірант буде покараний, він не відповів нічого і також вийшов з камери, грюкнувши дверима.

Боротьба політв'язнів із тюремною адміністрацією загострювалася. Підтримувала її також більшість посполитих в'язнів і комуністи притихли. Провід УНПВ звернувся до в'язнів із закли-

ком продовжувати боротьбу аж до перемоги, бо найтяжчі випробування вже за нами.

Нарешті вернувся з відпустки начальник тюрми. Слідчий суддя, довідавшись, що — не зважаючи на побої — я не поступаюся, звелів знову кинути мене до карцеру. Але всі політв'язні-націоналісти далі відмовлялись від будь-яких слідчих чи судових зізнань, заявляючи, що без здійснення наших домагань мої розпорядження не будуть відкликані. Суд шаленів, але був безрадний.

Тоді начальник тюрми викликав мене до свого кабінету на «переговори», хотів переконати мене про безуспішність нашої акції, тому наша розмова закінчилася тим, що я вернувся до карцеру. На другий день до мене, до карцеру, прийшов начальник, проте він далі відкидав усі наші передумови-домагання. На третій день — це саме. Нарешті, через кілька днів, він знову викликав мене до себе в кабінет. Саме в той час подзвонив до нього апеляційний суддя до справ виїзткового значення і питав про наслідки переговорів. Я догадався про що йде мова саме з відповіді начальника тюрми: «Якраз розмовляю!» Мене забрали до іншої кімнати, а його розмова із суддею продовжувалася. Закінчивши її, він знову покликав мене до себе. Тепер «переговори» з начальником ішли легше (мабуть, під впливом телефонічної розмови із апеляційним суддею), він годився здійснити всі наші головні домагання і навіть обіцяв, що усуне аспіранта-сади́ста із посту свого заступника. Але відкинув мою останню передумову, що я сам усно повідомлю в'язнів-націоналістів про вислід переговорів і відкликання акції. Мене знову забрали до карцеру.

Тут мені вдалося випадково передати друзям вістку про те, що зближається наша перемога. На другий день начальник тюрми ще раз викликав мене і погодився на мою останню передумову. До його кабінету викликали представників камер і я кожного з них інформував, що начальник тюрми прийняв наші передумови, тому акцію припиняємо. Сам же начальник відвернувся обличчям до вікна і вдавав, що не чує моїх директив викликаним друзям.

Але виникли несподівані труднощі з повідомленням тих друзів, що сиділи в карцерах і темницях одинцем. Начальник заявив, що суддя заборонив пускати мене до них, бо вони мої спільники-змовники. Я повідомив їх запискою, але не мав певности, що вони її одержали.

Мене знову перевели до спільної камери. Всі друзі невимовно раділи нашої перемогою, радів і я, хоч для мене наша акція ще не була остаточно закінчена. Коли мене викликав суддя і заявив, що хоче закінчити зі мною слідство, я відповів, що далі відмовляюся від зізнань, як провідник акції, бо мені не дозволено осо-

бисто повідомити про наслідки переговорів з адміністрацією тих друзів, що сидять у карцерах і темницях. Тому вирішив боротися так довго, аж буду певний, що кожний націоналіст повідомлений про здійснення наших вимог, які були передумовою відкликання нашої акції.

Наша перемога припинила на довший час репресії тюремної адміністрації і морально й духово дуже скріпила політв'язнів. Проте ми знали, що її тривалість залежить від нашої чуйности й готовости відповісти на кожну спробу тюремної адміністрації зламати умову і привернути раніший терористичний режим. І справді одного вечора від нас забрали кудись молодого в'язня, 17-літнього селянського хлопчину. Щойно через чотири дні я довідався, що він на поліційній вартівні, де його допитують-тортурують. Я негайно вирішив zorganizувати протест, але такий, щоб адміністрація думала, що це нова акція. До пізньої ночі виступував друзям доручення: «Завтра вранці всі в'язні-націоналісти оголосять тюремній адміністрації, що починають нову акцію, яку припинять тільки тоді, коли вона дасть заяву, що не буде ламати своїх зобов'язань і негайно звільнить нашого друга від допитів-тортур». Тому, що не було жодних письмових комунікатів Проводу УНПВ, які могли попасти в небажані руки, адміністрація розгубилася і не знала, що робити.

На другий день мене викликав заступник начальника тюрми, питаючи в чому річ. Я відповів, що адміністрація зламала умову, забрала від нас нашого друга і мучить його на поліційній вартівні. Моя інтервенція закінчилась успішно, бо чергового дня його звільнили.

Ми знали, що наші протести-домагання тюремна адміністрація може взагалі відкинути, але вона мусіла відчувати нашу постійну готовість до боротьби, що єдине могло стримувати її від посилення терору. Крім цього, тортуровані друзі не почували себе самотніми, бо знали, що за кожного з них усі наші політв'язні були готові звести найтяжчу боротьбу з адміністрацією.

Під час нашої акції Провід УНПВ доручив усім політв'язням-націоналістам, яким тюремна адміністрація забрала їх власний одяг, скинути з себе в'язничий і залишитись тільки у білизні. Адміністрація пильно «дбала» про те, щоб політичних в'язнів зовнішньо уподібнити до кримінальників, тому силою надягала на них тюремний одяг. Був випадок, що один із наших друзів 8 місяців сидів у тюрмі тільки в білизні, відмовившись від тюремної уніформи. У холодні дні, коли стражники не бачили, він загортався в покривало з ліжка, за що його не раз били і карали карцером.

Не зважаючи на те, що адміністрація погодилася повернути політв'язням їх власний одяг, вона далі робила труднощі, мовляв, поверне тільки тим, які вже засуджені за приналежність до ОУН. Мої заходи і протести, як представник всіх політв'язнів, були безуспішними, тому я вирішив zorganizувати черговий протест.

Пізно вночі, ставши на піч, почав вистукувати друзям (до камери наді мною і до сусідньої з нею) доручення розпочати нову акцію і навіть не запримітив, як тихо відчинились двері й увійшла нічна сторожа. Мене зловили на «гарячому вчинку». Я розраховував на те, що вночі ключі від камер є на вартівні, а якщо вартовий і почує мій стукіт, то не буде знати, в котрій камері. Коли ж почне перевіряти, то за той час я вспію покластися у ліжку. Але цим разом прорахувався. Ніч переночував у тюремному льоху, на бетоні з водою, а на другий день мав «рапорт» у комісара тюремної сторожі. Очевидно, я не зміг заперечити мого «стукання», бо мене зловили «на гарячому», але заявив, що як представник усіх політв'язнів мушу мати з ними контакти. А коли легальні контакти мені заборонено, то роблю це нелегально, тим більше, що тюремна адміністрація ломить свої зобов'язання, не повернула політв'язням їхнього одягу, не доставляє їм обіцяних часописів і не полагоджує інших справ, від яких було узалежене припинення нашої акції. Якщо адміністрація не виконає наших передумов-домогань, на які погодилася, будемо продовжувати нашу акцію усіма дотеперішніми методами. Комісар дуже обурився моїм «зухвальством» і назвав мене «бунтарем», для «присмирнення» якого вони мають інші відповідні методи, бо дотеперішні «не впливають».

Все ж мене звільнили з темниці. Своєю постійною готовістю боронити наші права і честь політв'язнів ми стримували тюремну адміністрацію від відновлення терору і захищали те, що здобули в боротьбі з нею.

Заступника начальника тюрми, жорсткого садиста, усунули, перевели на якесь інше, нижче становище. Масові побої в'язнів припинили. Врешті доставляли нам і пресу та листи з дому. Більшість засуджених в'язнів перевели до спільних політичних камер і повернули їм цивільний одяг. Не карали вже і за вживання української мови. Словом, наша вперта боротьба не була даремною. Позичії політв'язнів-націоналістів зміцнилися, ставлення посполитих в'язнів до нас змінилося на позитивне. Тепер рідко траплялися випадки, щоб посполиті в'язні, намовлені тюремними ключниками, били і знущалися над політв'язнями. Навпаки, вони навіть признавалися, що їх цькують на нас, але безуспішно. Виявилося, що різним забіякам, не зважаючи на їхню мо-

раль, також імпонує наша сила і мораль. Нашим прикладом ми скріпили своєрідну мораль кожного в'язня, який почав розуміти, що тюремний стражник — і його ворог, а за зраду таємниць камери, в якій сиділи разом політичні й посполиті в'язні, його чекає кара. Кількість «капусів» (донощиків) зменшилася. А треба сказати, що ця язва під час нашої акції була особливо дошкульною. Довелось провести проти «капусів» відповідну акцію, в якій не одному з них наші політв'язні «обмолотили боки», за що мандрували до темниць і зазнавали побоїв від тюремних стражників. Все ж язву донощиків ми майже знищили.

Найбільше конфліктів ми мали з комуністами, що виявилися справжньою голотою, і то особливо дошкульною. Багато політв'язнів-націоналістів воліли сидіти у спільній камері із кримінальними злочинцями, ніж з комуністами, які ненавиділи націоналістів і дошкуляли їм своєю набридливою брехнею, мовляв, «ми захищаємо інтереси українських робітників, а ви вислугуєте польській і українській буржуазії». Спочатку націоналісти кпили собі з їхньої примітивної брехні, але згодом, коли вона повторялася в безконечність, уже не могли її терпіти, тим більше, що комуністи «націлювались» своєю агітацією на наших сільських хлопців і робітників, яких хотіли завербувати проти нас (щоправда, всі їхні намагання були даремними). Це й призвело до спонтанної розправи наших хлопців із комуністами, яких ми уважали за «рідних ренегатів», зрадників українського народу.

Коли в одній камері член ЦК КПЗУ, в'язень Г., підбурював посполитих в'язнів проти націоналістів і назвав провідника політв'язнів-націоналістів «вислужником тюремної адміністрації», бо він, мовляв, переговорює з «адміністрацією, не хоче співпрацювати з комуністами і «присвоює» націоналістам право на провід у цілій тюрмі, друг Ф. не витримав і добре побив його паршиву пику. Наші хлопці в інших камерах також не залишалися «позаду». Така, єдино переконлива «розмова» з комуністами повторилась кілька разів. Тюремна адміністрація, знаючи ненависть комуністів до нас, і навпаки, навмисне організувала спільні «політичні камери», у яких приміщувала націоналістів разом із комуністами.

Одного разу комуністи дістали звідкись газетний портрет Леніна й причепили його на стіні камери. На домагання наших сільських хлопців, щоб вони зняли його із стіни, комуністи відповіли лайкою, погрозами і врешті спровокували бійку, яка закінчилася тим, що комунарі, з подертим Леніном та «обмолоченими» головами й пиками, зчинили пекельний ґвалт, мовляв, «націоналісти мордують нас». Почали бити кулаками об двері й кликати ключ-

ників. Очевидно, тюремні стражники стали на боці комуністів і наші хлопці помандрували до темниць, проте комунарі дістали добру науку на майбутнє.

Провід УНПВ окремих наказом заборонив нашим політв'язням сперечатися з комуністами, спілкуватися з ними, як з іншими в'язнями, бо вони — явні вороги української нації і її державної незалежності. Натомість збаламучених комуністами, несвідомих сільських хлопців, зокрема з Волині, притягати до себе, освідомлювати і допомагати їм (насправді т. зв. волинський комунізм — не був жодним комунізмом, а тільки несвідомістю).

Я ніколи не забуду «ґрипса», якого одержав від прозрілих волинських селян. Це вже було під час нашої судової розправи, коли нас, націоналістів, закованих у кайдани, оточених поліцією, вивели з вартівні. Деяких друзів, які не хотіли дати себе добровільно закувати, поліція біла, кидала на землю, копала й топтала ногами. Закутих і побитих вели нас біля сусідніх камер, у яких, як ми знали, сиділи засуджені «за комунізм» волинські селяни. Ми дивились на ті камери і побачили у вікнах їхні обличчя, з яких спливали сльози... Раптом із їхніх уст залунали оклики: «Слава Україні!» А в згаданому «ґрипсі», який я одержав кілька днів пізніше, вони просили простити їм їхню колишню несвідомість, що привела їх до комунізму. Не мавши національної преси, вони не знали правди, не знали, що таке ОУН, за що вона бореться, тепер прозріли і щиро просять уважати їх бодай за симпатиків націоналістів, давати їм реферати і накази, що мають робити, щоб виправити свої помилки.

✱

Тюрма заповнилася в'язнями. Нас, націоналістів, розкинули по різних відділах і камерах, що дуже утруднювало вдержувати зв'язок: тюремні послугачі, переважно «капусі», на вікнах камер густі дротяні сітки... Все ж необхідність вимагала поборювати найважчі перешкоди, щоб не залишити друзів самотніми, без зв'язку. Провід УНПВ, до якого, крім провідника належали ще його заступник (що був одночасно вишкільним референтом), референт організаційних справ для зв'язків із відділами (а їх було шість) та ще один член, безпосередній помічник провідника, вирішив видавати тюремний періодик, спочатку раз у місяць, а згодом — два рази. Ми назвали його — «Непоборні» (орган Проводу УНПВ), писали рукою на цигаркових папірцях, а мав він 50-70 «сторінок». На його зміст складалися ідеологічно-програмові статті, святкові (з нагоди різних роковин), огляди преси, тюремна хро-

ніка (відомості, де хто сидить, кого засуджено, хто прийшов новий і т. п.), а офіційна його частина була під рубрикою «Накази». Був змістом подібний до «Бюлетеня», органу КЕ ЗУЗ. Співпрацювали в ньому такі автори: Євген Озерський,* Зорян, Сук, Шуст, М. та інші. Переписували цей журнал досвіта та увечорі в 3-4-ох примірниках і пересилали до провідників відділів, а вони — до провідників камер.

Перше число «Непоборних» мало «пеха». Одержавши вістку від Зоряна, що примірник «Непоборних» переписаний і він чекає тільки на ніч, щоб «вислати» мені, я відразу звернув увагу на те, що журнал «загрубий», його важко втягнути крізь дротяну сітку у вікні до камери, а стражники можуть дуже легко зірвати тичкою «голоту» (шнурок) разом із журналом. Крім цього, нам на лихо, саме цієї ночі стражники влаштували «засідку» на нашу «голоту» (це вони робили і раніше, але майже безуспішно), чекали на неї під муром тюрми. Хоч я не знав про це, казав насамперед пустити пробну «голоту» з чистим, незаписаним папером. І саме тоді, коли я ловив пробну «голоту» крізь дротяну сітку, тичка стражників вирвала мені її з рук. Чергову спробу відкладено на пізніше, але десь опівночі наші хлопці на другому поверсі вирішили «спробувати щастя», навіть — як я пізніше довідався — без пробної «голоти», і перший примірник «Непоборних» попав у руки стражників, що були на засідці. Вранці таким способом попав і другий примірник.

В моїй камері провели обшук, а мене викликали на допит, намагаючись довідатись, хто випустив журнал. Я рішуче відповів, що не знаю. Грозили, наказували занехати це діло, бо «в тюрмі ще ніхто не видавав газети», тож даремні й наші спроби . . .

Очевидно, погрози нас не переконали і «Непоборні» почали виходити «нормально», вже не попадали в руки стражників. Зокрема раділи наші сільські хлопці, діставши свою тюремну «газету». З неї вони черпали не тільки вістки з тюрми і «світу», а й духовий корм, який давали їм вишкільні та ідеологічно-програмові статті.

Згодом ми поширили нашу видавничо-освітню і вишкільно-виховну діяльність випусками різних окремих рефератів, як ось Зоряна про московський більшовизм, Озерського про соціальне і релігійне питання, М. про демократію і політичні партії тощо. Вишкільну працю ми поділили на два ступені — для заавансованих і початкуючих. Першим ступенем займалися Озерський і Зорян, а другим — М. та інші.

Вчили ми й читати і писати тих в'язнів-українців, які не зна-

---

* Євген, потім Борис Озерський — Ярослав Стецько. Ред.

ли грамоти. Коли нашого «учня» переносили до іншої камери, то й там ним опікувалися наші друзі-націоналісти.

☆

Як правило, тюремна адміністрація кидала політв'язнів-націоналістів у найгірші камери, як небезпечних для «держави» та «життя» її обивателів. Так, напр., під час першої нашої акції я сидів у такій напівтемній камері, що читати, а тим більше писати на цигаркових папірцях можна було тільки біля віконця, вбудованого на двометровій висоті над долівкою. Камера мала два маленькі віконця з ґратами й дротяною сіткою. Коли віконця були примкнуті, то в камері, навіть у найясніший соняшний день, панував повний сумерк. Крім цього, поблизу стояв будинок тюремної каплиці, який своїми мурами заслоняв нам навіть сонце. Камера — довга, але вузька, призначена на 6-7-ох в'язнів, проте бувало, що в ній сиділо 25 осіб, або й більше. В'язні спали, де попало, де було місце. Повітря жахливе, особливо влітку. Фізіологічні потреби в'язні мусіли полагоджувати тут же, в камері, до звичайної бляшаної «польської параші», якої ніколи не дезинфікували, а тільки щодня два рази випорожнювали. Отож навіть за дезинфекцію треба було вести боротьбу з тюремною адміністрацією. Не раз у камері була така задуха, що ми зливали себе водою, рятуючись від втрати притомності. Тільки в білизні сиділи біля віконця і жадібно втягали в себе свіже повітря. «Прохід» на тюремному подвір'ї, оточеному мурами, тривав найбільше кільканадцять хвилин.

Сонце, як здавалося, взагалі щезло, бо ми ніколи його не бачили, а з вікон наших камер пробивалися надвір тільки випари людських тіл. Камер ніколи не перевірювали — неймовірний бруд і сморід. З наших сінників, виповнених вже зогнилою, бо незмінюваною соломою, виповзали блощиці й обліплювали долівку і стіни. Не раз, коли стражники не бачили, ми згортали їх до купи й палили папером.

Взагалі гігієнічні умовини були страшними. Така ж і лікарська «опіка» — аспірина, рицинус і йодина, якими «лікували» всі хвороби в'язнів, без жодних лікарських оглядин. Крім цього, не було й лікарських перевірок заразливо хворих в'язнів, яких приводили до спільних камер. І так між здорових в'язнів попадали й венерично хворі волоцюги. Коли в'язні запримічували їхню хворобу, негайно зголошували сторожам, але даремно, без жадних наслідків, бо ні ними, ні небезпекою для здорових в'язнів ніхто не цікавився. Не помагали і мої протести перед тюремною адміністрацією. А жити в келії разом із венерично хворими в'язнями — явище нестерпне. Ви постійно лякаєтесь інфекції, ховаєте свій тюремний посуд, обмиваєте його водою, скільки можете, обминаєте

хворого, проте «спілкування» з ним необхідне — ось хоч би спільна «параша». Отже, ви в постійному напруженні, яке вичерпує вас нервово. Тому ми мусіли боротися навіть за окремі камери для венерично хворих, що врешті досягнули.

Тяжкими були й переживання самотнього політичного в'язня між злодіями, вбивцями, альфонсами, гомосексуалістами, грабіжниками, обманцями та різними іншими злочинцями, які весь час говорили тільки про їхні «пригоди» і сексуальні збочення. Не раз політв'язня огортала така огида до свого тюремного оточення, що за одинь день самотності віддав би Бог зна що. Тоді навіть карцер і темниця були... моральним відпочинком. Тому ми мусіли звести таку завзяту боротьбу за окремі камери для політв'язнів, бодай для засуджених друзів, чого й добилися завдяки нашій акції.

Після вуличних авантур, спровокованих жидівсько-польськими комуністичними ватажками, до тюрми попало кілька соток т. зв. люмпенпролетаріату. Насправді, це були покидьки суспільства, які не мали нічого спільного з робітництвом, різні злодії і злочинці, що крадуть чуже майно і жирують на ньому.

Коли на наказ проводу УНПВ всі політичні в'язні відмовилися протестувати проти «кривавого терору буржуазії», замість проти окупантів українських земель, комуністи розгорнули проти нас шалену агітацію. Але успіху не мали, бо навіть українські робітники, які також попали до тюрми, після нашої вияснювальної акції прихилилися на наш бік.

Якось випадково, йдучи на побачення з ріднею, я зустрів голову чи члена страйкового комітету будівельних робітників, українця, звільненого урядовця. Після закінчення слідства, я вже чекав на розправу, тому й побачення з рідними відбувалося не в слідчого судді, а в т. зв. коритарні, крізь ґрати і решітку бар'єри. В'язнів було більше, між ними й кількох комунарів, жидів і поляків, що юрмилися біля українця-робітника. Почувши моє прізвище під час виклику стражником, він дискретно підійшов до мене й почав виправдувати себе, чому попав між комуністів. Далі заявив, що він з нами, політв'язнями-націоналістами, тільки просить брати до уваги й робітничу проблему, бо робітники нас підтримують, але мусять боротися і за хліб для своєї родини. Марксистки захопили профспілки в свої руки і баламутять робітників. Все це він сказав похапцем, бо почали підбігати комуністи, прислухуючись до нашої розмови.

Про правдивість його слів я потім, коли сидів із збаламученими львівськими робітниками, переконався багато разів. Вони дуже швидко знаходили спільну мову з нами, націоналістами, що

викликало в комуністів скажену лють. Ніколи не забуду одного зворушливого факту. Убогий вуличний продавець краваток, що попав у тюрму «за комунізм», довідавшись, що в камері є українські націоналісти, відмовився від пропозиції комунарів жити з ними в т. зв. господарській комуні, хоч комуністи мали повні полиці харчів і тютюну. Я підійшов до нього й запитав, чи він комуніст? У відповідь, він — усміхнувшись — сказав: «Я перш за все українець. У мене жінка полька, маємо дитину і вона хоче охристити її в костьолі, а я — в церкві. І ось тому дитина вже другий рік нехрищена. Як вийду з тюрми — охрищу в церкві, хоч би жінка й покинула мене. Я не комуніст, вірю в Бога, почитаю себе українцем, хочу мати працю і хліб. До комуні не піду, буду з вами, хоч знаю, що не почастиєте мене тютюном, бо й самі не курите, ані не маєте повних полиць харчів, як мають їх комуністи». Цей приклад — тільки один із фрагментів національного почуття українських робітників, хвиливо збаламучених агітацією комуністів.

Спільне життя у камері проявлялося у тому, що кожний із наших друзів, одержавши, напр., харчовий пакунок чи якусь іншу допомогу від родини або знайомих — передавав для спільного вжитку. Таким чином кожний політв'язень, навіть той, що нічого не одержував із «світу», діставав рівну пайку. Але таке спілкування обмежувалося тільки в'язнями-націоналістами, посполитих ми не приймали. Ми могли поділитися з ними одержаними із «світу» харчами, але вони не могли віддати одержаних пакунків нам для спільного вжитку. Комуністи навпаки — співжили в «господарській комуні» навіть із волоцюгами. Така наша засада спочатку обурювала посполитих, але згодом вони привикли до неї і не протестували. Про будь-яке співжиття в'язнів-націоналістів із комуністами не було й мови.

Була ще одна категорія в'язнів, на яку Провід УНПВ звернув особливу увагу — наші селяни, що попали в тюрму за бійку («за межу»), за дрова з панського лісу чи за подібні «кримінальні вчинки». Вони, звичайно, симпатизували з нами, бо у своїй основі були морально здоровим сільським елементом, що ставав жертвою важких життєвих умовин під польською окупацією. Провід УНПВ заопікувався ними, дав доручення учити їх грамоти, ознайомлювати з історією українського народу і його визвольною боротьбою за свої національні й соціальні права.

Звичайно наші селяни, що випадково попадали в тюрму, перед засудженням не сиділи в камерах, вони радо йшли працювати і саме з них складався тюремний робітничий відділ. А коли перебували на слідчому відділі, то під виховним впливом політв'язнів-

націоналістів не раз виявляли свою благородність. Так, напр., коли під час однієї з численних наших акцій мене кинули до карцеру, вони демонстративно зголошувалися у начальника тюрми до рапорту і вимагали негайного звільнення з карцеру провідника націоналістів.

Згодом з допомогою своїх «капусів» (донощиків-сексотів), тюремна адміністрація зорієнтувалася, що спільне перебування селян із політв'язнями-націоналістами для неї небезпечне. Селян почали розкидати по різних камерах між комуністів і кримінальних злочинців, але не могли повністю зреалізувати свого пляну, бо майже в усіх камерах були й націоналісти, яких не мали де подіти.

Випадково склалося так, що я попав до тієї самої камери, в якій раніше сидів сл. пам. Білас, і тут було вирите його прізвище на одній із полиць. Вигостривши ложку об поруччя ліжка, я вирізав нею цей напис і передав на світ одним нашим симпатиком. Не знаю, що з ним сталося, але думаю, що він десь зберігається, може в котромусь із наших сіл, захований у хаті за образом і чекає на своє оприлюднення...

В камері, вже раніше описаній, я сидів понад рік, з малими перервами (шпиталь, карцер, ізоляція, темниця). Вона була вогка, неопалена, а взимку така холодна, що ми мусіли весь час ходити-рухатись. Тому, що була мала, тісна, ми «проходжувалися» групами — одна група ходила, друга сиділа і так навпереміну. Вночі також мерзли, бо покривала були дрантиві; щоб хоч трохи загрітися, ми спали по двох під спільним покривалом або зв'язували його в рульон і влізали всередину.

Мені дуже дошкуляли осіння і зимова негоди, тоді погіршувалась моя грудна хвороба і давались взнаки всі наслідки карцерів і темниць. Зокрема боліли очі, я дістав запалення дугівок і майже не бачив. Давали мені якісь краплі, від яких очі ще більше боліли. Вже третій тиждень лежав у камері й від болю очей мені, як здавалося, тріскала голова. Тюремний лікар мною не інтересувався, аж вкінці, на численні інтервенції адвокатів, прийшов цивільний лікар і ствердив, що мені вже загрожує осліплення.

Недуга очей повторялася що кілька місяців і я завжди мусів боротися за краплі атропіни, за гарячу воду і якусь масть... Одного разу, влітку, саме на наші Зелені свята, вертаючись із темниці я упав і щойно за кілька годин міг дивитися на денне світло. Після цього знову дістав запалення дугівок, знову давали «краплі», від яких мені тільки гіршало, і знову аж на інтервенцію ззовні я дістав ліки і якимось виважав.

Життя в'язнів у камерах пливло своїм руслом, але ми ні на мить не втрачали нашої чуйности у боротьбі з тюремною адміністрацією. І ось одного дня комісар тюремної сторожі оголосив, що від наступного тижня в'язні дістануть тільки одну страву на обід. Дотепер нас годували так: рано — т. зв. кава (в'язні називали її «люрою»), чвертка хліба із житньої, вівсяної, ячмінної, картопляної, кукурудзяної мішанки; обід — картопляна зупа або «борщ» (гаряча вода з картоплею або буряком), картопля або каша, або т. зв. дубівка; вечеря — зупа або «дубівка». Взагалі харчування було дуже погане, із хробаками (коли один націоналіст показав це стражникові, пішов . . . до карцеру), а тепер адміністрація вирішила давати на обід тільки одну страву — «зупу».

В'язні заворушились, комуністи хотіли скористати з нагоди і накинути їм своє керівництво. Але Провід УНПВ вирішив діяти негайно і створити Комітет акції з посполитих в'язнів, щоб перешкодити комуністам вести серед них свою агітацію, якою вони їх обманювали. Отже відразу оголосив акцію, висунувши ясні домагання до адміністрації. Поки члени «зажонду» комуністів вирішували це питання, ми на протязі однієї ночі вже мали плян акції і передали до всіх камер відповідні доручення.

В неділю начальник тюрми викликав провідника українських політв'язнів-націоналістів і почав переконувати його, що йде тільки про ощаджування палива, потрібного для готування харчів, але він гарантує, що й в одній страві буде така сама кількість кальорій, як у двох. Отже нема жодних обмежень чи надуживань із боку адміністрації, є тільки конечність щадити паливо. Очевидно, його аргументи були безуспішними і мене не переконали.

Наша акція проти адміністрації розпочалася тим, що в'язні відмовилися брати обід з одної страви, заявивши, що будуть боротися аж до перемоги. З цієї акції виломилась тільки одна категорія посполитих в'язнів — т. зв. мальверзанти (урядники, крадіж яких називають «мальверизацією», багаті купці та взагалі «дрібноміщани-фальшивники»). Комуністи казались, бо всі таємні інструкції їхнього «зажонду»* ми знали раніше ніж вони. Нам удалося розкрити ключ до їхнього шифру (в моїй камері був один член «зажонду» комуністів, який користувався тим шифром у кореспонденції із «світом»). Цей шифр я передав нашим провідним друзям у камерах, доручив контролювати «грпси» комуністів та повідомляти мене про їх зміст. Наші друзі ловили їхні «голоты» і поки комуністи в камері зорієнтувалися — ми вже роз-

---

* Управа (керівництво).

шифрували їхні «ґрипси». Коли, напр., у моїй камері комуністи (а було їх двох — жид і поляк) перешіптувалися і потім щось писали, я підходив до вікна і умовленим свистом викликав нашого друга з горішньої або долішньої камери, а тоді вистукував домовлені знаки, щоб сконтролювати їх «ґрипси». Якщо під час нашої акції проти тюремної адміністрації комуністи висилали свої «окульнікі» з наміром диверсії проти нас серед посполитих в'язнів, то ми переловлювали їх і нищили. Зорієнтувавшись, що сталося з їхнім «окульніком»* — вони писали другий, але знову безуспішно, бо завдяки нашій контракції він уже не міг досягнути своєї мети.

Ми не розраховували на якісь симпатії від рафінованих злодіїв, злочинців та різних волоцюг-кримінальників і уважали загальну акцію тільки як засіб у боротьбі з тюремною адміністрацією, щоб скріпити наші позиції. Головне було те, щоб тюремна адміністрація відчула нашу акцію і наш вплив серед посполитих в'язнів та вилучила нас з-поміж них до окремих камер політв'язнів-націоналістів, за що ми й боролися. Крім цього, ми не хотіли допустити до того, щоб комуністи керували посполитими в'язнями, що могло статися у випадку нашої інерції. Ми знали, що коли комуністи захоплять у тюрмі керівництво у свої руки, то будемо примушені також прилучитися до їхньої акції, щоб не стати «страйколомками». Щоправда, до нашої тактики були й застереження, але вкінці її визнали і прийняли всі в'язні, за виїмком комуністів.

Мене викликав комісар тюремної сторожі й рішуче вимагав, щоб я відкликав акцію. А коли я так само рішуче відмовився, він дав наказ кинути мене до карцеру. Сподіваючись цього, я заздалегідь визначив свого заступника для керування акцією під час моєї ізоляції — друга Зоряна, людину характерну, з почуттям відповідальності.

Мене кинули до найгіршого карцеру — бетон, темно, зимно. В ньому я перебував понад тиждень. Начальник тюрми не хотів зі мною говорити, тим більше, що комуністи почали диверсію, виявивши готовість припинити акцію і йти на компроміс із тюремною адміністрацією. Коли до мене прийшов комендант в'язниці і заявив, що комуністи акцію припинюють, я відповів: «А націоналісти будуть продовжувати її аж до перемоги!»

Компроміс комуністів не вийшов їм на користь. Мені вдалося переказати друзям, щоб вони не йшли на жадні компроміси, а на диверсію комуністів треба відповісти мобілізуванням спротиву їм серед посполитих в'язнів. Невдовзі я отримав повідомлення, що

---

* «Окульнік» (польською мовою) — обіжник, інструкція. — Ред.

до нашої акції прилучився т. зв. робітничий відділ. Комуністи налякалися наслідків свого «страйколомства» (боялися «паціфікації», яку влаштують їм в'язні по камерах) і знову включаються в акцію.

Побачивши безвихідну ситуацію, начальник тюрми викликав мене з карцеру до свого кабінету. Насамперед намагався залякати тим, що, мовляв, всі в'язні вже заломилися, за виїмком націоналістів, а я ізольований і нічого не знаю. Був дуже заскочений, коли почув мою відповідь, що це неправда, бо навіть робітничий відділ підтримує нашу акцію. Не одержавши відповіді на свої настирливі намагання довідатися, яким шляхом я дістаю інформації про все, що діється в тюрмі, він, озлоблений, знову відіслав мене до карцеру.

Два дні пізніше мене викликав на переговори комісар в'язничної адміністрації, але вони також закінчилися нічим. Через день — знову переговори і, нарешті, адміністрація тюрми пішла на поступки, погодилася відкликати своє зарядження давати тільки одну страву на обід і повернути попередній стан. Крім цього, зробила нам ще й поступки «політичного характеру», що для нас було найсуттєвіше. Тільки одне моє домагання начальник тюрми рішуче відкинув — моє особисте відкликання акції в кожній камері. Я не ставив цього домагання на «вістрі меча», бо знав, що це завеликий ризик — посполити в'язні можуть заломитися і дальша наша акція зазнала б поразки. Тому погодився, що нашу акцію відкличу впродовж трьох днів із допомогою «голоти» і стукання, за що не буде жадної кари. Насправді, я мав інший плян відликання акції . . .

Я вернувся ще до карцеру. На коридорі, крізь «візитирку», викликав друга Сука і повідомив його: «Виходжу з карцеру, наші домагання здійснені, акцію відкликаю».

Потім мене знову запровадили до камери на звичайному відділі. Тут я зараз виліз на вікно і почав кликати друзів з інших камер. За кілька хвилин вікна камер були «обліплені» політв'язнями-націоналістами і я проголосив їм кінець акції, бо ми виграли — тюремна адміністрація прийняла наші домагання. У відповідь залунали оклики друзів: «Слава!»

Комуністи програли, до чого самі призналися у своїх листах, «цензурованих» нами. Позиції націоналістів серед в'язнів ще більше скріпилися, а тюремна адміністрація ще раз побачила, що політв'язні-націоналісти не дозволять їй самовільно знущатися над в'язнями.

Наших подруг-політв'язнів перенесли до іншої тюрми, поза комплексом тюремних будинків, і ми втратили з ними зв'язок. Раніше, хоч вони сиділи у відокремленому від нас відділі, зв'я-

зок з ними був постійним. Тепер виникла нова важка проблема: як висилати їм повідомлення, реферати та інші матеріали із засягу нашої тюремної діяльності? Доклавши великих зусиль, нам вдалося побороти всі труднощі і зв'язок далі існував, але вже не такий рівномірний. Про останню нашу акцію ми повідомили їх вчасно, а про відкликання її — із дводенним спізненням. Проте це не мало особливого значення, бо їх повідомила тюремна адміністрація, а крім цього вони самі побачили ефективність виборених нами поступок адміністрації.

✱

Масакра політв'язнів, про яку ми згадували раніше, була предметом «слідства» прокурора. Під час його «візити» камер, я питав його про наслідки слідства, головню про те, чи будуть покарані оскаржені в'язнями садисти (мова про аспіранта-садиста). Він дещо нервувався і відповідав, що «не зобов'язаний давати звідомлення в'язневі із своєї службової чинности». Прокурор приходив до нас раз у місяць і я завжди повторяв йому це питання, а потім, на доручення Проводу УНПВ, в цій справі зверталися до нього й інші друзі, за визначеною чергою. Прокурор відповіді не давав, а за окреслення згаданої поліційної акції «масакрою» карав карцером. Згодом сам уже не приходив і висилав до нас свого заступника, який «виправдувався» тим, що він, мовляв, «нічого не знає».

Очевидно, «слідство» прокурора закінчилося без жадних наслідків для тюремних садистів. Рука руку мие. А ми мали одну сатисфакцію — аспірант-садист «полетів» із свого становища заступника начальника тюрми.

Аскольд: За ґратами. «Українське Слово», Париж 1938/1939. Передрук: «Визвольний Шлях», Лондон 1974, кн. 7-8, стор. 835-864; 1975, кн. 11, стор. 1259-1267; 1976, кн. 1, стор. 83-89; кн. 2, стор. 195-200.

КОЛИ МИНАЄ ОДНЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ

Від хвилини, коли вперше зійшлися представники всіх земель України, щоб заманіфестувати пройдений у житті — кров'ю й жертвами виправданий — етап національної боротьби, щоб узгіднити ідеологічно-програмові позиції й створити формально-правні основи для організаційної розбудови шляхів — від тої хвилини уплинуло тільки дев'ять років . . . * Але яких же вагітних на події!

Наймаркантнішим виразником боротьби на українських землях був у той час гурт людей, які не припинили збройних змагань Української Армії, що перейшла в підпілля. Ці люди створили нам світлу традицію чину й не допустили до того, щоб наступила перерва у величному здвигові.

Злиття всіх державно-творчих революційних елементів на українських землях в один зорганізований чинник — обумовило новий етап у розвитку націоналістичного руху. Коли ще тільки перед дев'ятьма роками наша еліта сама консолідувалася в площині праці й боротьби, то якже ж далеко вперед пішли ми в житті сьогодні! Наш Рух став твердою підставою й захисником національно-революційної думки в Україні і здобув для ідеї націоналізму все здорове в українському суспільстві.

Зовнішнім показником цього факту є явище «сальваторів» ідеї — отих усіх «тоже-націоналістів», які беруться «рятувати» ідею перед тими, що за неї давали свою свободу й життя! Ця йзва єгипетська наших днів супроводила й супроводить кожний великий і глибокий соціально-етичний і політичний рух. Вона добре відома в історії й соціології! Непокликані пророки появлялися також, щоб «рятувати» й християнізм, коли він був динамічною, революційною ідеєю. В наших обставинах вони торгують ідеєю, бо вже заперечити її не в силі. А властиві їй носії й реалізатори, як усі справжні творці, що в болях діють — надто цінять куски відриваної душі своєї, якими перетворюють духа своїх друзів, щоб казати, щоб їх проголошувано пустословними герольдами . . .

Добу маніфестаційности націоналізм пройшов переможно, як фазу свого росту й вимогу зорієнтувати на себе спільноту. Він

---

* Від першого Конгресу Українських Націоналістів, що відбувся 1929 р. Ред.

увійшов у глибину, в нетрі душі народу й його еліти — до останніх її фібрів. І, здається, не видно його; він не кричить, не обнажується на базарі ідей. Ріст націоналізму не тільки поземий, зробіть вертикальний перехрест життя, а побачите, що він став силою, яка вже до глибин пройняла душу й тіло. Нам сьогодні вже не треба розмірковувати, як дістатися до душі народу. Бо ми є вже в ній. Маємо тепер думати, як утвердитися й який лад завести, щоб внутрішню українську силу скріпити до її zenіту — для вирішального бою. Маємо збагнути, яку побудову й організацію життя — в усій його цілості — встановимо в українській державі.

Нам не йде про насаджування механістичних систем. Мистецтво в установлюванні засад революційного росту полягає в тому, щоб сьогодні так зацепити українському суспільству конкретні принципи й гасла організації життя, щоби органічно його зв'язати з розвитком революції. Безумовно, часом заходять об'єктивні перешкоди в конкретному здійснюванні суспільно-організаційних засад і гасел, але вага проблеми в тому, щоб ці, глибоко розбуджені й зацеплені гасла та принципи намагалися позначити свою рацію в кожній ділянці життя. Іде про те, щоб сучасне власно-підметне українство органічно зв'язати з майбутнім; щоб ця туга за українською державністю, ця гравітація до неї, ішла всіми царинами життя.

Таке наставлення вже існує на всіх українських землях. Воно кристалізується й на СУЗ всупереч московському теророві й примусовому ладові. Революційний чин проявляється там уже не тільки у фізичній ліквідації репрезентантів Москви й її, накиненого нам, устрою — але й у тенденціях встановлювати проти волі окупантів свій власний лад. Численні факти свідчать, що натискові української стихії Москва мусить іноді поступатись.

Українська держава має конкретний зміст. Ідея — це не фікція й не інтелектуалістично-спекулятивний твір. Коли кажемо: національна (стисліше — націоналістична) ідея, то тим самим кажемо: точно означений зміст життя. Захищаємо тезу, що тільки та національна революція входить у глибину й є тривалою, яка є водночас соціальною революцією; української національної революції без соціальної немає. В різні епохи могло бути різне; та нас цікавить доба, в якій живемо й яку творимо. Очевидно, без національної революції немає соціальної.

З погляду на внутрішню глибину нових суспільно-етичних засад і фанатичне їх сприймання не тільки одиницями, але й масами — ми порівняли б нашу добу до епохи перших віків християнства. Візія християнського життя — це була не тільки візія його фрагментів, але цілості! Візії реформ не творили

фанатиків і не гнали людей на ешафоти, але за візії революції, за ідеї визволення багрянїла від крові земля. Нїякі фрагментарні ідеї не є сьогодні виключними кличами, що мобілізують на смерть.

Тільки образ цілісної будови життя, що бере до уваги всі творчі первні людської природи; тільки візія власної української суспільної правди, як образу нового життя — життя нації й у нації; тільки захоплення новими етичними ідеями й принципами організації суспільного існування; тільки ідеєю, якої змістом буде синтетичне споєння всіх гонів і змагань творчого духа й прагнень тіла людини — ідеєю, в якій збігаються в одне ціле різні по змісту стежки життя української людини, яка, будучи первочинном, змістом і органічно-духовою еманациєю, вирівнює всі протиставлення, охоплює все — серце, розум, душу й тіло, встановлює етичний, господарський і культурний порядок; ідеєю, що по власній волі обрана, так в'яже свого визнавця, що «визволятися» від неї не сила, бо пропадає моральний глузд життя — тільки такою ідеєю захоплюється людей! Революція з таким ідейним змістом не знає програної. І діє вона на шляху свідомої свободної волі індивіда, що, обравши дорогу добра, вже не може зійти з неї.

Основи суспільної революції спираються на практичному застосуванні правдивих національно-етичних засад у житті. З цієї перебудови ладу на нових етичних, культурних, господарських і суспільних засадах, з цього концентрування різних вартостей на одній площині національного росту — промінюватиме в часі й у просторі українська визвольна ідея...

Для нас тільки одна вартість є абсолютною: національно-етична вартість; прийнявши її й виконавши обов'язок супроти нації — одиниця робить те, що до неї належить. Це є знаменем сучасної епохи. Стиль культури світу сьогодні є суспільним. Хочемо цим сказати, що не абстрактні міркування про всевіт непокоять сучасне творче покоління, а філософія живого буття суспільства, нації, історії, людства, народів; цей суспільний елемент впливає з усіх усюдів. Створити власний, глибокий стиль нової суспільної культури — ось завдання, якого підніметься Україна, щоб вирити на земській кулі печать свого духа.

Суспільна проблематика стає для нас актуальною не тільки з уваги на майбутній лад України, але й як мобілізуюче безупинне намагання встановляти проти волі окупантів свою рацію. Нам іде саме про ці потенційні вартості й диспозиції, про те, щоб вони перейшли в площину не тільки інтелектуального, але органічного, життєвого зрозуміння, що в українській державі кожна конкретна ділянка матиме можливість повного розвитку на точно означених

засадах; щоб образ цієї державности був бачений у кожній ланці життя, на кожному кроці й в кожній думці, бо й думати українець буде інакше в державі, ніж тепер — під окупантами.

Справедлива в національному розумінні розв'язка соціальної програми представляється нам, як органічна еманация нинішнього ставлення революції. Маса повинні мати довір'я до нас і під цим оглядом. Його ми здобуваємо вже тепер обороною їхнього права на суспільному відтинку й чинністю згідно з засадою: все, що обіцяємо — дотримуємо!

Тільки довір'я мас до Руху, а не ліцитація в гаслах на зразок партій, допоможе у відбудові української держави. Треба нам тямити комуністичну стратегію революції; нам засадничо не підходить підбехтування лихих інстинктів юрби! Кинені нами гасла здійснюватиме практично в часі визвольної війни законними методами українська влада — не юрба. Упорядкування цілоти й перебудова в усій ширині може прийти аж після закріплення політичної влади. Доки окупанти стоятимуть на українській землі — вся наша увага повинна зосереджуватися насамперед на боротьбі з ними. Пенетрація ідеї в маси, наше ініціативне втручання в усі соціальні процеси вже сьогодні — має витворити таку ситуацію, щоб у мент зриву нації наші гасла були вже знані й самозрозумілі масам. Цього ж досягнемо теперішнім їх видвигненням і розгортанням революції на всіх царинах і в усій її величі. Бо що означають соціальні гасла національної революції? Це рефлекс життєвих органічних суспільних процесів, які ініціюємо, і яких засадниче розуміння синтетично оформлюємо в ударні — сприйнятливі й зрозумілі для маси — окреслення. Всякі прогнози, які ми ставимо, повинні містити й єднати в собі оте оригінальне українське обличчя, встановлювати цей зв'язок і охоплювати вогники, що блискають у народній стихії.

Українська духовість має свої властиві питоменності, як кожна інша. За творчими первнями цієї духовости загляньмо й до історії, розкопаймо засипану криницю, збагнім українську душу — що дає й давало їй силу, пізнаймо добре які закони її росту.

Суспільно-етичні основи організаційної побудови українського життя виявлялися впродовж цілої історії, і нарід давав цьому вислів у своїй творчості. Багато говорять нам збірники фолкльору — з них визирає народня душа. Там знайдемо підтвердження тих суспільних ідей та інституцій, які відповідають ростові нашого життя; схопимо здоровий дух української старовини, дух нашого права й первні національної культури. Наше гасло: *до джерел українського духа!* Глибина його виявляється в тому, що побудований він на власних підставах, що впливають з надрів народу.

Одною з основних ідей, що пронизують нашу сучасність, є ідея

української мілітарної сили. Як в історії, так і в сучасності, збройну силу, яку творимо, окрилює німб священної недоторканости. Український вояк — цей анонімний герой — вийшов із кривавої боротьби моральним переможцем. Проте ми знаємо стиль Мольтке, Тухачевського та інших, але не знаємо воєнного стилю Святослава, і нашого стилю виконання майбутніх завдань, що їх поставили перед собою.

Українська Соборна Держава внесе революцію в зовнішньополітичну дійсність світу. І то не тільки в геополітичному сенсі нового укладу сил в Європі й Азії, але й в ідейному, національному, суспільному, моральному й господарському значенні. Центральною проблемою сьогоднішніх часів, без огляду на все, є Євразія — Росія. Існування Антикомінтернпакту є характерним моментом! Після упадку Комінтерну, що має захист і є ідеєю Москви, українська держава внесе зміни у відносини держав світу.

В княжій добі Україна мала дані стати світовою потугою; це давав їй доступ до Середземного моря. Коли після 1492 р. на зміну середземній прийшла атлантийська доба — володаркою в ній стала Англія («пануй, Британіє, над морями»). Тепер увага світу концентрується на Орієнті. Не обов'язково на основі якогось телелогічного призначення, але згідно з законом діяння волі нації в площині найвищої своєї рації — Україна виринає, як нова, великого значення сила... Проблема Окциденту-Орієнту в географічному розумінні, мабуть, не завжди покривається зі суспільним, етичним і психологічним Заходом чи Сходом (приклад: Японія).

Як життя не знає останнього слова про себе, так і ми не скажемо останнього слова про нього. Ми змагаємо до найкращого, в умовах даної епохи, нашого росту. А втім, ми — в майбутньому; і добре, що так є. Думками, чином та інтуїцією ми змагаємо до його найбільш совершенного образу. Даймо синтезу життя й його теорію; встановім кардинальні основи його розвитку — відчитавши це з книги українського буття! Зосередившись — вийдім із глибин української істоти й відкиньмо все, що зайве, чуже.

Коли визнаємо націю за абсолютну цінність та її право до життя й свободи одиниць, то тим самим стверджуємо й її право до інших дібр людини — зокрема матеріальних. Це ствердження є важливим в етичному змислі. Як правно-порядкуючий чинник, що є синтезою всіх вартостей життя — нація вирішує й проблему власности. Іде про етичну, правну й суспільну свідомість членів нації щодо її надрядности в усьому.

Нація зберігає засаду родини, як твердої підстави моралі й основної органічної клітини суспільства; вона порядкує й розв'язує складні проблеми суспільного життя з погляду на її (родини)

добро та забезпечує якнайкращі можливості її розвитку. Ми високо цінімо індивідуальність у родині. Батько — це глибокий моральний авторитет, якому дана можливість рішень. Ця особистість органічно виявляється й діє, створювана працею батька для родини — як конкретної фізичної й духової тягlosti, зложеної з тих, що вже існують, і тих, що колись прийдуть — внуків, правнуків (існує характеристичний вислів: «щоб рід Карпенків не загинув»). Матір завжди була в нас співвирішальним партнером і головним виховником дітей, що так чудово представив Шевченко.

Індивідуальність (одиниця) хоче мати в нас можливість вільної праці, свобідного творення й можливість розпоряджатись наслідками своїх зусиль; але кермована здоровими суспільно-етичними засадами, вона свою діяльність спрямовує на добро родини й нації. Ця можливість мусить бути їй забезпечена. Лібералізм ставив понад усе одиницю — поминено не тільки націю, але ще й другий головний чинник — *родину*. Тому, коли хочемо знайти правильні шляхи розв'язки суспільних проблем, треба повернути належне місце ще й цій — другій після нації, але вищій за одиницю — органічній клітині.

Заперечуємо питому комунізму *колективістичну* власність, як також і *необмежену* приватну власність демолібералізму. Видвигаємо натомість власність національну — в її *моральному* розумінні, що має свою конкретизацію в природних формах і тенденціях суспільного життя та виявляється в *індивідуальному* *дідичному* *посіданні й вільній праці*. В нашому розумінні власник — це повірник заповіту найвищої спільноти (нації); він є виконавцем її волі й вона може покласти вето на його права, коли він піде в розріз із етичними законами національно-суспільного життя; законами, що беруть під увагу добро цілості нації, родини й одиниці (яка не раз сама не розуміє власного добра).

Таким чином, власність одиниці в нашому розумінні набуває *солідаристичний* зміст, що віддзеркалює органічні тенденції суспільного життя. Визначаючи й розвиваючи здоровий індивідуалізм, узгляднюючи всі його творчі гони для національно-суспільного розвитку й споєння родини — цей зміст плекає життям і мораллю визначені вартості, що впливають із глибини душі української людини й кажуть їй творчо виявлятися. Звідси — видвигнення ідеї праці на п'єдесталь національно-етичної вартости; оперте передусім на обов'язку праці — право власности; узгляднення здорової приватної ініціативи; удержавлення певних засобів виробництва й засада органічно-плянового, національного господарства.

Видвигаючи цілий комплекс нових вартостей із усіх царин —

створюємо новий стиль і зміст життя. Націоналістична ідея має не тільки романтичні й емотивні елементи! Завдання, які стоять тепер перед нами, ширші за ті, що були перед дев'ятьма роками. Далеко більша, глибша й наша відповідальність! В попередньому періоді можна було багато декларативно голосити, бо проблеми не були ще назрілі. Тепер же за деклараціями приходять зобов'язання, і то тим більше, що грядуть події далекойдучого значення.

Кожний наш виступ має презентувати наш Рух і наші досягнення в організації моральних і фізичних сил нації; має віддзеркалювати всю глибину тих революційних процесів, що відбуваються на наших землях. Творчість нашої інтелектуальної еліти має показувати здобутки нашої думки, давати її синтезу в площині того, що довершується в житті на засаді чину, встановлювати *перегляд діючої й потенціальної сили Української Національної Революції* й того всього, що є в житті, і що ми передбачуємо; має робити це все не пустословно, але читаючи живий літопис нашого росту на українських землях!

Одне десятиліття минає . . . Входимо в новий історичний етап боротьби й творчості!

Зиновій Карбович: Коли минає одне десятиліття. Альманах «На службі нації». Париж 1938, стор. 49-54; «Визвольний Шлях». Лондон 1980, кн. 3, стор. 264-269.

НОВИЙ СУСПІЛЬНИЙ ЛАД

Суспільний лад, до якого прагнемо, базується на двох основних засадах: *національній і етичній*. Перша з них висуває вимогу нівеляції соціально-економічної боротьби клас та встановлення здорових критеріїв у користуванні суспільними благами. Рівності в здобутках, що залежать від *якісної* вартости індивіда, немає; рівність повинна натомість виявлятися в установленні однакових об'єктивних умов для кожного громадянина, що має моральні дані для здобуття означених осягів, незалежно від того, з якої соціальної верстви (інтелігенції, робітництва чи селянства) він походить.

Націоналізм створює для всіх справедливі об'єктивні умови росту, залишаючи решту — творчості й волі кожного. Він є *демократичним* у тому розумінні, що понад усім ставить вимогу й засаду *чину*; з цього правила не признає вийнятків і *від кожного жадає максимуму зусиль цілої індивідуальности*. А тому, що осяги поодиноких індивідуальностей, навіть при релятивно-однакових зусиллях, все бувають різні, то вже самі закони природи встановлюють нерівність. Поняття абсолютної рівности взагалі не існує; її можна уявляти хіба тільки в абстракції. Тим більш нереально стає вона в суспільному житті, що позначається законами змагу багатьох різних людських воль і сил. *Ніхто так переконливо не підтвердив цього факту, як саме большевизм, з банкрутством його початкових теорій комуністичної нівеляції індивідуальности й суспільства.*

Саме поняття справедливости стоїть не раз у суперечности з поняттям рівности. Зокрема в суспільному житті вимога справедливости стоїть перед вимогою рівности. Демократизм націоналізму виявляється в тому, що перед кожним громадянином він ставить *етичний постулат* і його консеквенцію — *постулат праці*, як імператив, від якого ніхто не сміє ухилятися. *Націоналізм підносить працю до рівня етичної засади*. І саме це піднесення її на п'єдесталь моральної цінности, негує питоменну демоліберальному капіталізові ідею *найманої праці*. При такій інтерпретації праці самий капітал перестає бути тим, чим він є в умовах демолібералізму. Бо в консеквенції цієї засади працедавцем стає фактично

не одиниця, а найвище суспільне єство, що має абсолютні вартості й право встановлювати етичні закони, себто — *нація*. Ця остання вправді делегує свої компетенції окремим одиницям чи їх колективам (підприємці й підприємства), але вони (в націоналістичній інтерпретації власности) виступають тільки суб'єктами *переданого їм нацією* права володіти майном і бути працедавцями, бо, наприклад, за діяння на шкоду суспільства можуть бути державою експропрійовані. При такому зіставленні ідеї праці й власности — право абсолютної власности на всі добра належить остаточно нації. Її члени є постійними, *дідичними* ужитковцями й посідачами дібр; вони можуть по власній свобідній внутрішній диспозиції міняти даний предмет праці (чи власности) на інший і т. д., але нація-держава залишає в своїй компетенції нормування їх прав (наприклад — заборона роздрібнювати певні предмети власности, уживати їх незгідно з обов'язуючими правно-етичними нормами і т. д.) включно до конфіскації власности.

Це є обмеження анархістично-свобідного диспонування засобами продукції з погляду на добро цілоти — нації, суспільства й родини. Рівнобіжно із зростом у ширину й глибину національно-суспільної ідеї, з її пенетрацією в широкі суспільні маси — настає переоцінка вартостей; повільний, важкий, повний труднощів перехід із *індивідуально-егоїстичних позицій на суспільно-етичні*. Живемо в добі убагороднення людини, скермування її на шлях добра духово й кровно їй близьких та нації; в добі *героїчної моралі й героїчного стилю життя!*

Після так усвідомленої компетенції нації-держави, стає зрозумілою вся хибність поняття «абсолютної» приватної власности. На релятивність цього вказувала ще аристотелівська теза, що людина є «політикон». Сучасний ступінь суспільної свідомости вводить обмеження права власности на користь загального національного добра. Поняття приватної власности, як «абсолютної» категорії, компромітує принцип здорової індивідуальної ініціативности, запроваджуючи на її місце анархізм (цим власне й визначається демоліберальний капіталізм). В другу, ще більш абсурдну, крайність — попадає комунізм. Ні один, ні другий із них не має в суспільному житті творчого застосування. Обидві ці системи призабули кардинальний життєвий феномен — *націю*, що є органічною синтезою й регулятором усього.

Хто каже «необмежена» приватна власність — той виказує брак розуміння законів суспільного життя; чейже й у його уяві не вільно цю «необмеженість» вжити, наприклад, на те, щоб висадити... дім у повітря — бо це забороняють певні правні норми. Справді, бувають такі характерні факти, як ось, наприклад, в

Бразилії, де плянтатори-капіталісти висипують каву в море в той час, як її не мають подостатком бразилійські ж робітники, що її вирощують... Але чи є це до подумання в націоналістичному суспільному ладі?! На цей приклад ліберали можуть відповісти, що бразилійським капіталістам йде не про те, щоб не дати кави робітникам, але щоб вдержати господарську рівновагу в державі й у міжнародних торговельних відносинах. Але таку економічну «політику» можна виправдати хіба релятивно, себто, що при даній суспільно-виробничій структурі не існує інших можливостей до вдержання цієї рівноваги.

Нам проте йде не про релятивності, а про преміси, про суть, про основні зміни. Коли сучасна економіка доходить до таких абсурдів, то треба в основі змінити лібералістично-капіталістичний устрій, а не ліквідувати його паліятивами (напівзасобами — ред.), що, зменшуючи хвилево гарячку, залишають розкладові бактерії в самому організмі. Треба творити організацію суспільного життя *на нових основах, вартостях і принципах* та надати речам таке окреслення, яке відповідало б їх *істотній суті*.

Новий світогляд вносить у життя глибокі зміни. Остаточне встановлення їх виявляється навіть у термінологічних окресленнях, в номенклатурі. Однакові окреслення мають у нас і, скажимо, у демолібералів цілком різний зміст. Наприклад, «самовідречення» й «самозаперечення» означають для демолібералів негування *егоїстичного* тенору життя даної людини й заперечення того, що становить для неї суть і глузд життя. У нас же самозаперечення зовсім не є запереченням себе, своєї суті й змісту, а *самовиявленням* тих вартостей, що характеризують справжню українську людину. Як бачимо, одне слово, чи окреслення відбиває діаметрально протилежні погляди на світ. У них (демолібералів) — *гедоністичний егоїзм*, як суть життя; у нас (націоналістів) — *національно-суспільний глузд існування й суворий героїзм*, як *неодмінну рису ідеалізму* — *трагічну й глибоко-життєрадісну концепцію життя, що має в своїй основі героїчну етику*.

Коли кажемо, що визнаємо (в питомому нам розумінні) засаду приватної власності, то зміст цього формулювання (як бачимо з повищого прикладу) не покривається з дотепер існуючим. Вся атмосфера переоцінки різних вартостей життя визначає іншу ситуацію й для цієї вартости (власности). Абсолютність демоліберального поняття власности відпадає; вона набуває новий етичний зміст, — стаючи виразником природної людської тенденції виявляти себе індивідуально, творити свій світ праці й родини та сповняти обов'язки супроти національної спільноти.

Стимули творчости в демолібералізмі (як і мотиви приватної власности) лежать тільки в колі егоїстичних побудників і бажань

передусім зиску. Ми ж виховуємо загал у площині національно-суспільницьких мотивів і цілей. Тому, не раз подібний щодо форми, суспільний інститут у своєму внутрішньому змісті стає цілком відмінним від того, що його встановила демоліберальна доба, як «святий і непорушний»... Визнаючи свободне диспонування означеними засобами й предметами праці в рамках державних законів, що узгляднюють добро нації, родини й одиниці — цим належно оцінюємо позитиви суспільного росту людини, які їй дають і, віддані до її користування, матеріальні вартості.

Характерною рисою української народньої вдачі є високе почуття особистої гідності, сильна — у великій мірі з землею зв'язана — родинна й родова самоокресленість, що протиставиться «общинницькому» стилю життя й духа московської маси. Європейські принципи особистої гідності й духового аристократизму — принципи *noblesse oblige* завжди були чужі Московії. «Московское дворянство, — пише в своїй «Історії русской культури» П. Мілюков, — нікогда не удавалось приучить к европейскому чувству военной чести, воспитавшему сословный дух европейского дворянства»... В тому напрямку нічого не міг вдіяти й Петро І. Характерний момент: в році 1722 «один із многих», якийсь «советник Степанов», коли його побили, так писав у своєму «рапорте»: «я о моей персоне не говорю, только характер канцелярии советника не допускает не токмо побои, но и брани терпеть»... Зовсім не те бачимо ми в поняттях гідності в українців: «Це ж племя славного Народу Руського, з насіння Яфетового, котре державу Грецьку морем і суходолом воювало», і т. д. З цим духовим аристократизмом української історичної індивідуальності треба нам не тільки рахуватися, але саме до неї нав'язувати свій чин. Заналізувавши характер українця, пізнаємо, куди йде загальна пряма його суспільного розвою; наше завдання лежить у розбудові органічно врослого в нього національно-суспільного ідеалізму, через синтетичне споєння всіх його сил в ідеї батьківщини.

Одним із елементів цієї розбудови є й своєрідного стилю — підпорядкована усталеній ієрархії вартостей — індивідуальна власність. *Обмежуємо не свободу, а вилімінуємо анархію!* Ніде немає більш розумних свобод, як у націоналістичній державі; ніде немає кращих середників задоволення розумних потреб і прагнень народніх мас, як саме в державному устрою націоналістичного типу, що своєю формою й методами кермування є диктатурою *цілої нації*. Ідею цієї життєвої, конструктивної ієрархії — демоліберали намагаються компромітувати всіма силами...

Про нарід піклуються тільки його найкращі, що органічно виростають із-поміж усіх його верств. Керма цих найкращих елементів із усіх суспільних прошарків — це й є *справжнє наро-*

доправство. Іде тут про якість і ті методи, якими цю керівну якість здобувається... Ідеться про самовиявлення людей працею, ідейністю і характером.

Розбудова суспільного життя йтиме по шляху уможливлення кожній одиниці, щоб вона дала максимум своїх сил і здібностей для національного росту. Індивідуальність матиме можливість широкого й повного розвитку, але в національних рамках; її інтерес буде гармонізуватися з загальним добром і творитиме з ним єдність. *Не невільника власної держави хочемо творити, але вільного громадянина, що в праці для нації знаходить себе, розвиває свою особовість.* Найкращі, найактивніші, найбільш творчі з цих вільних громадян творитимуть провідну верству, що триматиме керму масами й, будучи органічно, з ґрунту зв'язаного з ними, сумлінно дбатиме про їх добро.

Провідна еліта нації, щоб мати право бути такою, повинна стати уосібленням ідеалізму й героїзму. Вона перша ставить чоло небезпекам і остання відступає, здійснюючи своїм власним прикладом і соціальною справедливістю. Щойно тоді зможе вона видобути з нетрів душі народньої вартості, необхідні для національного росту й перекувати, в огні боротьби за свої ідеали, цілий наряд у армію воїнів.

Індивідуальна ініціатива має в націоналістичному суспільстві такі широкі можливості, що та орбіта — яку для неї закреслив демолібералізм, чи комунізм (альфа й омега — економічні вартості) — не тільки не вистачає для людини квантитативно, але й зв'язує її якістю, і щодо мети. Нова людина в своїй ініціативності не шукатиме, йдучи за гоном гедоністичного егоїзму, якнайбільших досягнень тільки у матеріяльній (господарській) площині, але змагатиме до розбудови цілоти життя за стимулом націоналістичної ідеї, як того одинокого побудника чинности, що надає вартість людині й глузд її змаганням.

Критерій керівної меншости, — що найкраще знає інтереси цілоти, — не матеріяльно-продукційний і не класовий, але *ідейно-етичний*. Він уможливить вступ у ряди провідної верстви кожному українцеві, — від пастуха до професора й від капраля до маршала, — що гідний цього високого покликання.

Встановлюючи свій суспільний устрій, не трактуємо його стабільною вартістю; він може мінятися в формах і методах відповідно до розвоєвих процесів та вимог життя. В нашій загальній тенденції міститься прагнення якнайкраще скріплювати в кожную дану історичну добу силу нації для внутрішнього розвитку й зовнішнього промінювання. Ми хочемо направляти умови суспільного життя, але *не тільки* апелем до доброї волі й сумління громадян, а покликаючись на християнське милосердя, гуманність

тощо. Бо вважаємо, що коли тільки це є мотивом усунення експлуатації й інших дефектів суспільного устрою — то це було б плеканням культури образи й приниженням гідності людини.

Немає нічого більш понижуючого для гідності людини, як одержання милостині, що її побудником є милосердя! Це був би устрій жебраків, а не вільних і гордих людей. Кожний справедливий суспільний устрій має в собі елементи білятеральних (двобічних) умов, взаємних зобов'язань — без ніяких ласк, милосердя й покори. Ніщо не допоможе апелювати до сумління капіталіста чи керівника большевицького совхозу, щоб не експлуатував робітника! Суб'єктивно людяний капіталіст може особисто краще трактувати своїх робітників, але нічого їм не порадить, бо він самий є тільки звеном у системі, шрубкою в машині, що силою своїх власних законів диктує йому робити саме так, а не інакше. І «найкраща» людина в зломому устрої нічого не вдіє, хіба що стане . . . філантропом, коли вона не видвигає іншої ідеї, іншого стилю й організації життя та не стане борцем за нього. *Борцем за ідеалістичну й героїчну етику життя!*

Ні толстовське духове «непротівлення» злу, ні сучасна декадентська інтерпретація моралі, ні відклик до гуманності, ні пасивні мученики — не знищать існуючого лиха! «Бастилії» знищували ідейні герої, що мали відвагу *протиставлятися* злу; ті, що не пасивним терпінням хотіли спасати друзів своїх, а жертвою й чином. Пасивний, хай і загорілий, фанатизм не приносить рятунку, й не може служити критерієм для оцінки етичної вартости діяння. Тільки активний, героїчний фанатизм творить життя й є його змістом.

Вертаючися до нашого прикладу, рекапітулюємо: без національної ідеї, без героїчного й етичного підходу до життєвих проблем — все залишиться по-старому. Дана людина може роздати все своє майно бідним, але устрій залишиться тим самим і в його системі нічого не зміниться. Може дехто й «послухає» закликів до «милосердя», але решта, що творить систему, залишиться й надалі з нею. «Просимо, допоможіть!» — бачимо на мурах міст, і образ заплаканої дитини, яка простягає руку, щоб зворушити серце . . . І це є так зв. «суспільна опіка»! Коли це хтось зачисляє до шляхетних жестів людини, то ми далекі від ідей, що їх змістом є жебрацтво! Або інший образ: голодна дитина ділиться хлібом із собакою, а поруч . . . оргії zdeгенерованих багатіїв, що можливо тільки вчора продали зброю ворогам батьківщини і, не дивлячись на те, перебувають під охороною законів «великих демократій»! Стверджуємо: українській душі чужий демоліберальний капіталізм, як і його антипод, а водночас матеріалістичний спільник — комунізм.

Як доказ наших повищих тверджень, вкажемо ще на приклад Католицької Церкви, що, замість поборювати лібералістичний гіперкапіталізм, апелювала до . . . сумління його представників, а в наслідках сама опинилася під його впливами; протисупільні й неетичні засади капіталізму знайшли в колах церковників своє деяке застосування, хоч декларативно вони й є проти них. Нічого не pomoже «Рерум новарум» ні «Квадрагесімо анно», доки гасло лишатиметься пустою фразою! Але власне це й знаменне для римської Церкви (також і православної), що в них не знаходять підтримки ідеалістичні (націоналістичні) рухи, які стають на шлях боротьби з «правими» й «лівими» інтернаціоналізмами та проведення далекосяглих соціяльних реформ. Націоналізм виклинається, як «дикунство», «зоологізм», як «туга за ножем і кров'ю» — натомість кокетується його профанаторів, що виступають під маркою «творчих», «католицьких» та інших «націоналістів» . . .

Який же лад обіцяють Україні ці «творчо-католицькі» націоналісти? . . .

Наш псевдокатолицизм нічого не навчився з минувшини й сучасности. А на цьому тратить Церква й релігія! *Між тим грядуть важкі події й конфлікти. Нові катакомби розкриваються перед справжньою Українською Церквою. Хто лякається їх — той не ввійде до Христового Царства!*

Націоналізм не заперечує певних досягнень суспільних устроїв у минувшині, приймаючи з них те, що зберегло ще вартість і актуальність. Доосередні національні сили, діючи постійно впродовж віків, внесли нові творчі елементи. Ця неусвідомлена воля до консолідації шукала шляхів свого виявлення. Її підхопив соціялізм, видвигнувши робітничу класу, як рішаючий фактор суспільного життя. Робітництво справді видвигнуло себе, як соціяльний фактор, але соціялізм спростачив усе і схотів стати гробокопателем національної ідеї. Життя викинуло його за свій борт!

Український націоналізм збагнув глузд новітнього суспільного життя й впродовж кількох років зумів відродити націю, що пішла за його ідеалами. Націоналізм не твердить, що сказане ним в дану епоху є його останнім словом. Бо він — життя, а життя вічно мінливе; в ньому відбувається вічна зміна понять, прагнень і інститутів. Суспільний лад розвивається у формах і методах, проте в засадах свого розвитку лишається незмінним. В процесі історії вага й взаємовідносини суспільних груп були різними; відповідно до вимог епохи на кін життя видвигалися ті чи інші творчі суспільно-виробничі сили, здійснюючи національну ідею. В нашій добі й у наших умовах цією вирішальною національно-суспільною силою стають широкі народні продукуючі маси. І саме вони

будуть підметом розбудови нового суспільного ладу. Задоволення їх розумних потреб, зміцнення волі й патріотизму, унешкідливлення всіх руйнівних відосередніх сил — ось методи скріплення нації.

Грядучий час — це вже не час боротьби самих армій, а цілих народів. Щоб вдержатися в цій борні й її виграти, — необхідна єдність, витривалість, працездатність і активність цілої нації. Такою ж вона може стати тільки тоді, коли її внутрішнє існування буде побудоване на взаємному довір'ю, почутті справедливості та ідейно-етичній пов'язаності громадян у одне ціле; і не лише для зовнішньої перемоги, але й з мотивів почуття духової спорідненості та етичних спонук («діти одної матері — Батьківщини»).

Базуючи свій лад на принципах нації понад усе, протиклясовості й праці, що виходять із непорушних преміс етичної природи — тим самим не можемо не заперечити демолібералістичний капіталізм із усіма його похідними наслідками, що виявляються в своєрідних інституціях: «працедавці-пани» — «робітники-наймити»! Мусимо творити такий суспільний лад, щоб робітник мав повну свободу страйку, але щоб страйкова боротьба для робітника стала зайвою, бо ми змінимо дотеперішній експлуаторський соціальний устрій як несправедливий і такий, що мусів бути змінений. Бо сама страйкова боротьба вже свідчить про несправедливі підвалини цілої соціально-економічної будови, що згори припускає й санкціонує законність визиску, супроти якого треба боротися методами насильства (страйки й льокавти).

В націоналістичному устрою не сміє бути місця для визиску, а тим самим і самочинних виявів боротьби з ним. Держава тут виступає не якимсь механічним регулятором (і не «поліцаєм»!) між працею й капіталом, бо в обличчі з'ясованих вище засад зникає його експлуатуюча сила; держава є еманациєю всіх доосередніх суспільних сил і чинником, організуючим націю, яка стає її джерелом і підставою. Держава це власність усіх громадян — і всі будуть дбати за найсправедливіше її порякування і найсправедливіший соціальний лад, де робітник буде співгосподарем своєї держави, співкерівником її, учасником влади нації.

Зиновій Карбович: Новий суспільний лад. Альманах «На службі нації», Париж 1938, стор. 55-62.

НАЦІОНАЛІЗМ І ДЕМОКРАТІЯ

Новий націоналістичний світогляд побороє той хаос, ту деморалізацію, той розклад, який несуть нечесні й несовісні люди, що при демагогічних методах мають можливість виплисти наверх, бо там не треба мозольної праці, творчости, зусиль, недоспаних у трудах ночей, а вистане: гарно говорити й обіццювати золоті гори, а потім не додержати обіцянок.

Але в основі новий націоналістичний світогляд є демократичним. Коли під демократією розуміти доступ до влади найкращих із народу, але не методом обману й демагогією, а творчою працею над поліпшенням долі народу, тих, що між ним самим заслужили собі довір'я й признання; коли під нею розуміти любов до народу не тільки до глибин слова, але й до глибин кишені; коли під нею розуміти невідкличну вимогу до кожного, без розбору, важких трудів, праці й уможливлення завдяки праці й чистоті характеру та здібностям кожному з народу перейти в ряди провідної верстви; далі — соціальну справедливість, відповідний до зусиль праці та здібности розподіл дібр між усіх громадян держави, однакова на ділі, а не, як у демолібералів на папері, можливість як у робітника, так у селянина і промисловця — впливати на державні справи і керувати ними, коли тільки характером, працею і розумом викажеться гідним цього — якщо так розуміти демократію, то націоналізм найбільше демократичний з усіх існуючих нині у світі програм будови державного ладу й перебудови світу.

Новий націоналістичний світогляд не лише не є ворогом правдивої демократії, але він за справжню, дійсно демократичну, народню владу, бо націоналізм дбає передусім за народ, за селянина й робітника. Бо запитаємо, чого потребують всі оці наші Герої й Борці, що гинуть в окупантських тюрмах, за кого вони дають життя? За кого страждають сотні і тисячі по Соловках, Сибірі й у Березах Картузьких та у Ніредьгазах? З якої соціальної верстви походять всі наші Косинки? За яку Україну вони в повній свідомості гинули?

Чи є мислиме подумати про визиск простого народу в того типу людей, які в своїй глибокій душі страждають долею і

нуждою українського робітника й селянина й, ідучи в передніх рядах, ведуть його у бій за його кращу долю й за велику візію й мрії своїх мрій?

Ні, не вороги вони народовладдя, але вороги демагогів й обманців, що на народній нужді жирують. Найкращі з народу — селяни, робітники й ремісники є між творцями нового ладу в Україні, і вони, що з народу вийшли, про народ дбають.

Тому новий світогляд, що кладе в свою основу націю як найвищу вартість, є найбільше демократичний з усіх існуючих світоглядів, бо він найбільше демофільський, значить з найбільшою жертвенністю бореться з любови до свого народу за його кращу долю, за долю українського робітника, селянина й ремісника!

З. Карбович: Націоналізм і демократія, «Пробоем», Прага, травень-червень 1939; «Визвольний Шлях», ч. 4, 1982, стор. 402-403.

БЕЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НЕМАЄ СОЦІАЛЬНОЇ

1.

Українська Національна Революція є одночасно соціальною. Що це означає?

Українська Національна Революція — це доосновна зміна і спрямування в її ж напрямі всіх вартостей та установ індивідуального та суспільного життя української людини.

Соціальна революція — це доосновна зміна відношення поодиноких людей та суспільних верств по відношенні до найрізноманітніших елементів — цінностей життя: духових і матеріальних.

Політична революція — це захоплення влади поневоленим народом і ним продовжувана, здійснювана соціальна програма в національних рамках.

Бо, треба підкреслити: соціальна програма охоплює не тільки відношення людей до економічних вартостей, хоч — в нинішньому часі загальної нужди й експлуатації — в першу чергу економічних, але, в цілому, відношення до всіх вартостей життя і співучасництво в користуванні ними — всіма доосередньо-творчими українськими національними елементами.

Соціальні зміни так довго не є революційними, як довго їх виконує, проводить панівна нація, хоч вони інколи й виходили б в користь поневоленої нації. Бо хоч окупант під натиском нашої сили буде поступатись, буде приневолений, як, напр., на Східніх Землях, згодиться на приватну власність на деякі предмети виробництва, зокрема в хліборобстві, то все це не є повною революцією, бо повну соціальну революцію для себе провести може той, хто перед тим був поневолений, — тільки захопивши політичну владу. Всякі соціальні переміни, dokonувані пануючою нацією, є реформами, а інколи вони мусять бути поступкою поневоленій нації, завдяки силі тієї останньої; коли ж є репресивними у відношенні до поневоленого народу, то є — контрреволюційними.

Без захоплення влади поневоленим народом, себто без політичної революції, немає соціальної.

Яке відношення політичної революції до соціальної?

Політичний момент є екстрактом-синтезою усіх доосередніх процесів життя, є їх збіжною точкою й передумовою повного

здійснювання вимог суспільної, господарської, культурної натури. Він як мотив і цільовий момент виростає органічно з життя і його очолює, його в цілому та кожну царину зокрема, він є тим спільним елементом усіх царин життя. Коли тією найістотнішою його сторінкою є момент влади, то влади зрозумілої як *духової*, так і її наслідку: можності диспонувати матеріяльними вартостями по власній волі, — влади *фізичної*, що є другою, неodrивною сторінкою духової, і без якої не існує повне володіння, — по-нашому зрозуміле, — *духове*. Бо *духова* влада хоче й мусить переходити в чин, теж чин *фізичний*. Бо тільки зброєю здобувається держава, бо тільки зброєю розвалюється імперія, зброєю, яку одуховлює ідея та мораль. Тільки в збройному чині є проба моралі та вияв страждання ідеєю. *Дух* мусить втілитися в *чин*! Ідея та мораль у мечі! *Влада* духу мусить стати повним володінням тіла й кидати його у вир ризику, щоб там знайти свій пробний камінь, свою справжню вартість. Страждання ідеєю, що не переходить у чин, є мучеництвом, а не фанатизмом активної, героїчної людини, смільчака, прометейця!

Отак, політичний момент спільний усім царинам життя, байдуже, чи зватимемо його всеохоплюючим володінням національного духу, чи якнебудь інакше.

Істотною є проблема влади. Бо розуміння політики досі було спрощуване, воно зводилося до таємного кабінетного «керування» горсткою людей справами життя, тоді коли проблема влади є проблемою кожної клітини життя, бо кожна з них змагається за свій розріст, рацію.

Отож справа політики — це справа всього життя, без решти.

Звичайно, не тільки самої влади варварсько зарозумілої, влади Чингіс-хана, але влади в ім'я вищих, національно-етичних вартостей життя, що для їх здійснення українська людина прагне влади, хоч й не заперечує творчої ролі й самого гону влади, що є теж товчком праці, змагу. Але, передусім влади в ім'я *творчости*!

Етичні вартості мають своє творче відношення до соціальних проблем життя. Від їх здійснення залежить здійснення соціальної програми. З героїчною поставою до життя стоїть у тісному зв'язку вможливлення диспонувати матеріяльними вартостями життя.

Етична постава в житті диктує *постулят праці, соціальної справедливості, ліквідації руйнної клясової боротьби, об'єднання всіх українців навколо однієї Ідеї*, якою живуть, яку здійснюють, яка визначає їх вартість як людей. Бо — хто поставив би знак запиту над своїм українським патріотизмом — поставив би знак запиту над собою взагалі, як людиною.

Всі ці елементи вміщає в собі наша революція, що змагає за краще, величніше, шляхетніше життя в майбутньому.

Наша революція не кінчиться з моментом заіснування державности. Перед нами стоятиме вимога перебудови цілого життя на нових засадах, перевиховування громадянства в нових, героїчних, ідеалах, нав'язання до золотої нитки нашого росту в минулому, яку треба далі прости, а яку в клубок Аріядни заплутали наші доморослі соціялісти та «демократи»; провести засади аграрної, промислової та торговельної переміни, узглядивши не тільки господарську сторінку (хоч її в першу чергу), але цілість проблематики, що існує на тих ланках життя, а які є частинами одного великого: *Нації*.

І, як *революційний*, націоналізм є тим, що він дає нові, протилежні сучасним, цінності життя, так і є він *консервативним*, коли йде про збереження тих добрих вартостей нашого минулого, сучасного — та нав'язання до них у майбутньому. Бо він, бо наша революція — це не тільки сучасне, але це передовсім майбутнє та зв'язок і консервування героїчного минулого. Націоналізм — це синтеза, це органічне поєднання світлого минулого — Богом нам даного гетьмана Хмельницького, Володимира Великого Святого, Залізняка та Гонти, Великого Здвигу 1917-20 рр., героїчного сучасного та ще кращого, величнішого — майбутнього; «Мертвих, живих і ненароджених, в Україні і не в Україні суцїх»; і тих, що на полях над Калкою і Каялою, і тих, що під Жовтими Водами й під Берестечком, і тих під Завихостом і Полтавою, тих під Крутами й Базаром, тих на Маківці й Лисоні, тих у підпіллі сучасного, тих на Сибірі й на широких морях і поза ними і усіх тих, що колинебудь і денебудь за Україну життя віддали. Націоналізм — це той духовий організм, що нерозривно зв'язаний з Українською Землею — від правіків існування у вічність, що перед нами був, є і буде вівки існувати на Богом нам даній, нами добутій Землі, — Землі, що не з чийсь ласки, а на праві меча нашою стала.

Як большевики могли називати себе революціонерами раніше, маючи в *своєму* розумінні на це оправдання, так зараз, не тільки з нашого погляду (бо наш погляд від початку був однаковий), але й зі свого — вони контрреволюціонери. Справжніми соціальними революціонерами є ми, та й не тільки революціонерами, не тільки людьми майбутнього, ні! Ми вже були! Ми є і ми ще прийдемо! Ми революціонери, але ми й традиціоналісти, ми за світлим минулим, ми його зберігачі й продовжувачі! Ми вічні в минулому й ми вічні в майбутньому. Україна — це вічність, не тільки сьогоднішня, але передусім майбутня й минула. Тому ми й революціонери, ми й консерватисти! Ми й творці вартостей для

сучасного. Тому ми будівничі, тому ми й ті, що руйнують усе лихе, бо той, що буде, мусить руйнувати!

Ми руйнуємо весь сьогоднішній соціяльний лад — в ім'я свого національно-справедливого, ново-солідаристичного.

2.

Те, що національна революція є водночас соціяльною, означає, що вона створює означене відношення до матеріяльних та духових вартостей українців усіх верств та кожного зокрема в площині рівного права користуватися ними та справедливого їх розподілу, який заключається в тому, що кожний має однакові умови для творчости. Висліди тієї творчости та кількість здобутків уже залежать від кожного зокрема — з тим же, що кількість досягнених матеріяльних вартостей не може перейти означеної горішньої границі на саме індивідуальне користування, як теж ступінь-величина долішньої границі — не можуть були нижчими за встановлені державою. Досягнення та їх кількість залежні від творчости людини, але ця творчість є стисло визначена національними рамками та національною ідеєю, яка з тієї творчости промінює й її мотивує.

Соціяльна справедливість означає не задоволення всіх егоїстичних забаганок одиниці, але створення ладу, який видвигає відносні суспільні верстви, які наймогутніше скріплюють націю, та задовольняє їхні життєві потреби в такій мірі, як цього вимагає ріст цілости, суворе, тверде життя, але — якраз життя, а не животіння! Зараз цими верствами є *найширші маси українського населення*. Отже соціяльна справедливість вимагає задоволення всіх розумних потреб найширших мас, подавляючої більшости населення.

Тому ми проти ліберал-капіталізму, який задовольняє зчаста вимоги населення, капіталістів, не раз вимоги гедоністичні. Алеж соціал-комунізм видвигає, власне, ті вимоги більшости, маси! — скаже хтось. Навряд. Він тільки фраза-обман. Чому? Соціал-комунізм у теорії хоче зрівняти всіх людей, лінєвих з трудолюбивими, чесних з підлими, розумних, ініціативних з недотепами, безвольними. На практиці він створив бюрократичну буржуазію отих усіх поганячів, керівників колхозів, совхозів, фабричних заводів і т. п., і знову — меншість кар'єристів та чужинців, передусім москалів чи запроданців, — експлуатує більшість, маси, бо живе з їхньої творчости, з їхньої праці.

Москво-комунізм є окупантським продуктом для поневолення чи експлуатації багатств України та визиску праці українських людей.

Лібералістичний капіталізм у Польщі, Румунії й Чехо-Словаччині є окупантським продуктом для поневолення й визиску наших багатих земель.

«Наймана» праця, якої ми є противниками, є вислідом окупантських соціальних устроїв. Ми не знаємо наймитів! Ми знаємо *вільних та гордих людей праці!* Ми не знаємо насильної, «примусової» праці, а працю вільну! Примус праці — це ненависть праці!

Ми видвигаємо любов до праці, працю — як сенс життя, як стихію життя, як честь, як радість життя. Тільки лінох «мусить» працювати. Героїчна людина *хоче* працювати, бо без праці не може жити! Примушувати треба до праці лінивих людей, а український загал цього примусу не потребує, бо він сам *хоче* працювати, але теж прагне *вільно* розпоряджати продуктами своєї праці.

Отже вільна праця і вільне диспонування продуктами власної праці! А не як у підмосковській українській землі, або під Польщею чи під іншими, де брак варстату праці (Польща та інші), чи (як московський державно-бюрократичний капіталізм) всі продукти на нашій не своїй землі (колгосп і обезвласнення українця-продуцента) йдуть у руки московського окупанта (в Польщі — польського; через приватні руки польських промисловців чи поміщиків і колоністів), а він щойно «обділює» українських працюючих людей продуктами ними ж створеними, з їх праці, з їх землі, левину частину загарбуючи в свої московсько-експлуататорські нетрі.

Ми проти ліберал-капіталізму й проти комунізму. Ми за лад людей праці, за лад солідарности всіх продукуючих українців, за *рівність усіх при життєвому старті*, за створення кожному українцеві однакових обставин для праці, але вже за *не-рівномірність при осягах*, бо той, хто краще, більше, з запалом та любов'ю працює, здобуде більше і по справедливості йому належить більше за того, хто менше й з неохотою працює. Не всі люди є добрі, не всі є працюючі, тому не всі є однакові, не всі є рівні.

Тому й ми не є такими «демократами», які кажуть, що всі люди однаково вартісні. Але ми знаємо життя й ми з серця життєві демократи, такі, які твердять, що кожний українець, з якої він не походив би верстви, коли він працюючий та героїчно сприймає життя — повинен увійти в ряди нашої аристократії духу й творчости та кермувати життям, будувати соціальний лад та перестерігати, щоб злі елементи його не залили; ми демократи, які твердять, що перед кожним без різниці стоїть в однаковій мірі постулат чину та кожний, що цю вимогу сповняє, згідно

нашими етичними засадами, має тотожну розцінку, з якої соціальної верстви він не походив би.

І пастух, і професор університету, і рядовик, і маршал, і замітач вулиць, і їх будівничий, і «служниця» (по-нашому: помічниця) і господар-власник, — всі вони в нас морально однаково вартісні, коли вони живуть тією самою ідеєю. Бо кожний з них дає із своєї творчости те, на що спроможний. Кожний з них прагне дати те, що тільки є в його силі. Тому мірило розцінки людей лежить не в роді праці, а в моральному ставленні до праці, не в тому, *щоб* хтось матеріально чи духово продукує, а в тому, *для чого* він це продукує і чому, — *в ідейно-етичному ставленні до життя*. І коли хтось це *ідейно-етичне*, національно-героїчне ставлення та здібності має, чи буде він шевським челядником, хліборобським робітником, чи замітачем вулиць — він увійде у ряди нашої провідної верстви, він стане, коли матиме дані на це, й провідником нашим! Наш соціальний лад є власне побудований на засаді етичної рівності усіх працюючих та раціональної вимоги праці для кожного. І в тому сенсі ми щирі демократи, бо не з гроша, а з серця ми *демофіли*.

І коли в нас таке етичне розуміння людей та їхньої творчости, то в нас немає боротьби «робітничої» верстви з «буржуазною» — боротьби кляс зрозумілих не як, скажім, промислова кляса, яка вміщає в собі «робітників» і підприємців разом, спільно, — кляси «пролетарів» проти «буржуазії», «робітників» проти «не-робітників». У нас немає ні «робітників» ні «неробітників-працедавців-буржуазії».

Ні! В нас усі робітники, всі *працівники*, ніхто не дармоїд. Один працює безпосередньо фізично, інший *організує* працю, але всі працюють. Усім дає можливість праці нація і вона є працедавцем, а не одиниця, хоч, звичайно, свої повновласті зчасти «переливає» на здібні для цього одиниці, для яких вона саме є моральною дійсністю (як і для організації праці здібних безпосередніх виконавців, т. зв. робітників) і вони виконують тільки її волю. Таке ідейно-етичне відношення до праці є гарантією морального росту людини.

Тому в нас нема руїної клясової боротьби, бо є національний моноліт, є поділ праці, поділ продукції, а й також поділ на здібних і менше здібних людей, вартість яких оцінюється все ж по їхнім моральним ставленні. Беручи його на увагу, задовольняється їхні потреби з тим, що, згідно з природним поділом людей на різних, згідно з природною нерівністю, неоднаковістю всіх — один досягає більше, другий менше, але завжди стільки, скільки він і його рідня потребують на прожиток та взагалі на *всецілий ріст у житті*.

І всі українці співпрацюватимуть взаємно — хліборобські «робітники» з хліборобами, замітач вулиць з будівничим, «робітник» у підприємстві з підприємцем, робітник в удержавленому підприємстві з його керівником. Хліборобство як цілість (до якого входять багатші і бідніші хлібороби) з промислом як цілістю (до якого входять багатші й бідніші промисловці, техніки, «робітники» і т. д.), купецтво-торгівля як цілість (до якого входять і торговельні учні й купці, що вчать і т. д.) з обидвома попередніми. І в середині тих верств (кляс) між поодинокими групами, що продають однакові добра (бо промисел, як цілість, витворює промислові товари, хліборобство хліборобські — значить, рід творчости є однаковий) є солідарна співпраця та й назовні між родами іншої продукції, себто іншою клясою, на площині взаємних потреб, виміни продуктів і передусім *національної солідарности*. Тому наш соціальний устрій є *ново-солідаристичним*, або згрецька нео-солідаристичним, тому «ново», бо в нас зав'язки того устрою вже були в минулому. За княжих часів не було українців «наймитів», а були всі вільні й співпрацюючі. Оформлятися на принципах зрізничкованого життя починав цей лад за гетьмана Хмельницького, та не довелося. Лад вільних, гордих українських людей відновлюємо ми! До минулого нав'яжемо, але й минуле скоригуємо, до нових умовин примінімо, але наших умовин, з нашого життя відчитаємо сили його росту, не потребуючи наслідувати чужих зразків, а маючи свій власний соціальний лад.

Ще кілька речень практичного змісту, коли йде про конкретизацію деяких вимог нового соціального ладу:

а) колгоспи підпадуть поділові на індивідуально-родовому, трудовому принципі (збірна технічна форма господарювання на добровільній умові між хліборобами-власниками зовсім не заперечує принципу приватної власности; держгоспи (совхози) будуть частинно поділені, а частинно будуть збережені, але на нових основах);

б) важкий промисел підляже удержавленню, легкий, мануфактурний, велика більшість харчової промисловости (крім монополів) і т. д. перейде на власність працюючого в даній галузі робітництва (кооперативну чи індивідуальну). На принципах приватної ініціативи закладатимуться нові підприємства, а в них робітництво на засаді своєї праці з часом ставатиме співвласником. Бо не тільки за гроші купується право власности, але й за працю тим паче. Право приватної власности нашого розуміння — буде привернене;

в) торгівля кооперативна, індивідуальна і теж державна;

г) На західньоукраїнських землях — вивласнення без викупу поміщицьких земель на індивідуально-родову власність україн-

ського хлібороба малоземельного і безземельного і то в такій мірі, щоб кожний з наділених міг удержати родину. Значить, родина є тут принципом. Решта безземельних дістане працю в промислі, тощо. Вивласнення колоністів. Робітництво матиме можливість набути право власності пайка у предметі свого виробництва — теж на підставі своєї праці, яку вкладатиме.

Ще одне ствердження на закінчення й завершення цих з'ясувань:

Національна революція з'єдинена з соціальною — окреслюється коротко: *націоналістична революція*. І коли хто каже: націоналістична революція, то вже не потребує додавати — *соціальною*. Коли хто каже: *український націоналіст* — то це означає *національний суспільник-революціонер*.

Степан Борецький: Без національної революції немає соціальної. Альманах «Ідея в наступі». Париж 1938, стор. 16-23; «Визвольний Шлях», Лондон 1980, кн. 3, стор. 131-137.

ЗА ПРОГРАМОВІСТЬ РУХУ

Програма має для революційної організації особливе значення, зокрема в світоглядно-політичній організації. Вона зобов'язує її членів далеко більше, ніж у всякій іншій організації. Бо світоглядові групи змагають за доосновну переміну не лише організації життя, але передусім за перетворення душі народу. Наша програма дає не тільки образ і зміст державности, але й погляд на новий тип характеру українця та шляхи до його досягнення! Вона говорить теж про нову мораль українця, себто про обов'язки і про права.

ОУН належить до типу світоглядних організацій, в основі яких лежить передусім віра! Вимоги, які вона ставить, є дуже суворі й ригористичні. Це є послідовність завзятости, з якою вона реалізує всі свої постуляти. Коли ж, отже, наша програма, не зважаючи на цю елементарну рису кожного ордену — насамперед обов'язок, а потім право — приемлива широким масам, то це свідчить, що дійсність, яку будуюмо, може й буде кращою, як ми її накреслюємо в нашій програмі. Не в нашому стилі обіцювати речі, яких не здійснимо! Вона не розрахована на те, щоб демагогічними гаслами здобувати собі прихильників! Кожна частина її творить з цілістю органічну конструкцію. Деяко в нашій програмі ми змінили . . . Зовсім не соромимося того признати. Наша думка й творчість поступає. Ми — не замкнута каста, а організація людей життя! Життя ж у вічному поступі, з нього ми читаємо закони нашого росту, а не творимо їх спекулятивно. Власне це індукційне творення й формулювання наших засад дає запоруку життєвості програми. Коли ж щось і корегує нашу програму, то це життя! Проте ж основні засади завжди остають незмінними. Суверенна, Соборна Державність, праця, земля, хліб — усім українцям — і, зокрема, героїчне сприйняття життя — це ніколи не підляже зміні! У правильність наших первонаочальних засад ми віримо так сильно, що, коли треба, нашу програму й ціною життя нашого будемо здійснювати, як це було й досі.

Програма, даючи образ нової дійсности в Україні, усвідомлює кожного українця за що він бореться, як ця дійсність буде виглядати, які засади керуватимуть нею. Емотивне горіння, психо-во-

льове наставлення знаходять своє завершення в ясному погляді на майбутнє, за яке боремося. Коли віра ще скріплена свідомістю, коли стихійне бажання й хотіння до предмету мрії зосереджується на ясному пляні її реалізації, коли віру зміцнює ще переконання — рух має тривкі основи росту. Зникають усякі сумніви, розум утверджує віру, а не послаблює. З того погляду програма має велике значення.

Справи програми ми ніколи не легковажили. Інтелектуальну підбудову руху завжди належно доцінювали. Особливо тепер, коли націоналізм закріпився в душі народу й виправдав себе в житті, прийшов час і на те, щоб у площині свідомости його утвердити. Коли приймали ми першу програму, така конечність не існувала. Мусимо признати, що тоді в нас, на землях, мало хто цікавився нашою програмою. Усім були вистачальними наші чини! Автор цих рядків, стаючи членом УВО, перед багатьма роками — й не мав на гадці питати людину, що його вводила в Організацію, яка її програма. Йому вповні вистачало те горіння Ідеєю, яке об'єктувалося в чинах Героїв УВО. Сама нага — Ідея Української Держави. Сама нага Ідея Свободи. Йому подібних — легіон! Ми не прочитували програм різних партій, щоб найбільше відповідну собі обрати; нас ніякі програми тоді не інтересували, нас цікавило лише одне, за що згинули сл. пам. Ольга Басараб, Крупи, Луцейки — й їм нема числа... Одне магічне слово — Вільна Україна! Чи буде нам у ній особливо краще, ніхто не думав! Нас це не цікавило зовсім. Ми взагалі не читали ніяких партійних програм, ми горіли! Ми творчо страждали Україною, яку хотіли бачити ідеалом усього найкращого, сили й величі! Вона для нас, як небо ввишки, як земля вширшки! Україна — наша віра! Була, є й буде! Знаємо, нам скажуть — «анальфabetи йшли в боротьбу, не знаючи за що». Ні, панове дискусанти! Ми знали за що! За велику героїчну Україну! А не за мамону, заради лакомства нещасного!

Але й програма в нас є й так основно опрацьована, як у ніодної іншої політичної групи в Україні. Ми повищими ствердженнями хочемо лише підкреслити властиве місце програми в русі. Програма — це ще не все! Програму реалізують люди. Які люди — така дійсність. А не яка програма — таке життя! Від характеру людей це залежить, а не від теорій!

Зараз людська цікавість вимагає, яка наша програма. Тепер, коли вже усім ясно, хто ми, приходить й посилене бажання спільно з нами маршувати й будувати ту нашу Велику Державність! З поширенням руху в масах приходять постуляти поширення його програмовости. Новий етап. Для нас, провідного активу, програма не є стимулюючим чинником у боротьбі; нам вистачає назавжди,

як пориваючий елемент — воля! Ми волиємо загинути борцями, як животіти рабами! Проте ж ми високо доцінюємо важливість програмовості руху. Наша програма каже, як має виглядати в нашому уявленні — наша Держава. Програма потрібна нам теж у боротьбі з противниками. Вона дає аргументи для їх поборовання нашим словом.

Кожен, хто без облуди погляне на дійсність, признає, що безглузними є всякі заміти, мовляв, убога націоналістична думка. Інтелектуальні сили нашого руху у порівнянні з такими ж інших українських груп, перевищують їх на цілу голову. Ми диспонуємо не лише найбільшими характеристиками серед українства, але й інтелектами. Наші публікації за останні роки не тільки якісно не можна порівняти зі сумою всіх видань усіх противних нам українських політичних груп. Тим більше й нашу програму й не годиться зіставляти. Передусім тому, що за нею стоять наші чини, наша кров й наша віра. Воно й природньо, що ніхто з нами не витримує «конкуренції», бо ми єдиний життєвий чинник в Україні. Життя стимулює нашу творчість. Якже ж отже люди, які нехтують його залізні закони, можуть нам рівнятися!

Нам дає силу — вірність законам життя!

Згідна з його заповідями й наша програма. Вона — замітний крок уперед у розвитку нашої думки.

Проте ж треба завжди пам'ятати, що перед словом у нас — чин . . . З чину життя й смерти зродилася ідеологія націоналізму. Тому постійно ставитимемо на перший плян — *Чин*.

З. Карбович: За програмовість руху. Журнал «На варті». Прага 1939 р., стор. 2-8. Передрук: «Шлях Перемоги», Мюнхен, ч. 33 (1323), 19. 8. 1979, стор. 3.

ВИЗВОЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ НАРОДІВ АБН

I. Соціалні ідеї Визвольної революції народів АБН

Наші ідеї Визвольної революції можемо сконкретизувати в одне коротке, але глибокозмістовне заложення, яке висловлюємо гаслом: «Вся влада народам!» Одначе без національного визволення не може бути й мови про визволення соціалне, тому не може бути й мови про владу. Лише національне і соціалне визволення дасть народам державну владу. Хто цього не розуміє, той не може взагалі розуміти нашого змісту Визвольної революції народів АБН.

Протиставляючи фальшиві тези Маркса, що «у пролетарів немає батьківщини», великий революціонер Мацціні сказав: «— не надійтесь досягнути свого звільнення від несправедливого соціального стану до того часу, доки ви перш за все не досягнете свободи для своєї батьківщини. Не дайте обдурити себе думкою, що ви зможете поліпшити свої матеріальні умови життя без попереднього рішення цієї проблеми. Це вам не поведеться. Лише батьківщина, ваша власна батьківщина, зможе здійснити ваші бажання» . . .

Звідси, як бачимо, першою причиною всілякого соціального лиха, яке переживають народи, поневолені большевизмом, є національне поневолення.

Большевицький імперіалістичний центр, Москва, насильно накинув нашим народам чужу і ворожу для цих народів владу. Він поневолив їх національно, а це потягло за собою і поневолення соціалне. Отже, тому наші соціалні революції можуть бути лише національні, бо, як уже зазначено раніше, без національного визволення не може бути визволення і соціального. Наша Визвольна революція народів АБН є і національною і соціальною революцією. В чому ж, властиво кажучи, полягає зміст такої революції? Зміст кожної соціальної революції лежить в першу чергу в тому, що поневолені до цього часу різні народно-громадські прошарки-кляси беруть безпосередньо в державі політичну владу в свої руки і самі, на своє зрозуміння і на власну волю, устанавлюють на власну користь соціально-політичний і

господарський устрій, усталюють підвалини цього устрою та підвалини власного культурного життя. Коли володіння всіма засобами та продуктами виробництва переходить до рук нового громадського прошарку чи суспільної верстви, або нової класи, коли усталюється і нормується форма суспільности, а культурні вартості є власністю цих клас чи прошарків, то лише в цьому випадку можемо говорити про соціальну революцію. Потрібно підкреслити, що соціальні революції ніколи не здійснюються пануючими до цього часу класами, але завжди без них, скорше проти них, а інколи і на їхніх трупах. Серед народів АБН, що вже давно поневолені большевизмом, нині немає ніяких соціальних клас «власного походження», котрі б протиставилися одна одній всередині наших народів. Наші народи є нині фактично загальнопограбовані маси, перетворені в злидарних «пролетарів», які є голодними та визискуваними невільникми большевицької державної машини. Робітники, селянство, трудова інтелігенція — всі вони в ССРСР знаходяться на одному рівні, живуть однаковим, жалюгідним життям та несуть на собі тягар непосильної, невілницької, каторжної праці. Всі вони прикуті, як арештанти, до свого місця праці. Ця праця не має нічого спільного з тією «радістю і героїзмом», про яке голосить большевицька влада визискувачів. Таким чином в ССРСР існує лише одна пригноблена «класа», яка і політично і соціально поневолена. Цією «клясою» є кожний нарід зокрема, а разом вони в цілості складають одну соціально пригноблену та визискувану «класу». Серед тих народів немає, як це було за капіталізмом, клас власної буржуазії, поміщиків, класи робітників, трудового селянства, інтелігенції і т. п. Щоправда розуміють ще таку назву як «робочі», «селяни», «інтелігенти», але це є лише назви відомих професійних груп, які нині охоплені єдиним поняттям «класа трудящихся» — себто фактично «народ», або згідно відповідного щабля його розвитку — нація. Цей нарід, або іншими словами нація, або має державу, або прагне до власного державного життя. Над цими народами стоїть паразитна влада москалів, державно-партійної бюрократії. Вона є головною складовою частиною всієї системи поневолення, що утвердив над цими народами, чужий і ворожий їм, російський імперіалістичний центр, який керується центральним ядром, що знаходиться в Москві.

Народи-нації в ССРСР протиставляються весь час імперіалістично-диктаторській системі большевизму, носієм котрої є ВКП(б) та російський апарат насильства, який у своїх діях спирається на НКВД, а також і на обдурену, стероризовану советську армію. Як органічно-цілісні спільноти, народи-нації намагаються повалити чужу і ворожу для них большевицьку систему поневолення. Зни-

щення цієї системи та будова нового соціального устрою у власних інтересах цих народів, згідно з принципами, що відповідають їхній власній волі і питоменним їм якостям, це і буде змістом їхніх власних соціальних революцій.

Але соціальні інтереси цих народів тотожні з їхніми національними інтересами, а тому і їхня боротьба в першу чергу спрямована проти головного ворога, себто Росії, большевицько-імперіалістичного поневолюючого центру. Ця боротьба основним своїм завданням має: відокремити поневолені народи від російської «метрополії» та зруйнувати тюрму народів — СССР. Це є фактично боротьба народів-націй за народню владу у своїх країнах, бо лише володіння цією владою є головною передумовою соціальних змін. Влада сьогодні не знаходиться в руках наших народів. Таким чином, наші народи-нації, що сьогодні зовсім не роз'єднані внутрішніми протиріччями і є одноцілісними соціальними організаціями, і, як єдині моноліти, протистоять чужій, ворожій поневолюючій системі. Тому цілковито закономірно наша соціальна революція повинна бути національною революцією, вірніше — національними революціями наших народів.

Ще не було і не може бути ніяких національних і соціальних революцій без захоплення всієї влади тими, які ці революції здійснюють, у даному випадку народами-націями. Але потрібно мати на увазі, що в боротьбі за владу наші народи мають сьогодні ворога не в особі пануючої кляси у власнім середовищі (бо вони — обезвласнені середовища, трудові народи), а в особі чужого їм, примусово накиненого російського способу життя, бо большевизм — це насправді синтез російського історичного імперіалізму й комунізму. Отже, соціальна революція для нас, для народів АБН, одночасно означає і революцію національну. Наша Визвольна революція народів буде революцією національно-соціальною. В першу чергу вона буде революцією політичною, себто боротьбою за владу. Коли ж політичну владу захоплять у наших країнах в свої руки народи, вони здійснять всі ті зміни, до котрих вони прямують, себто вони здійснять у власних інтересах справедливий соціальний устрій. І коли ми говоримо, що ми боремося за свої власні, незалежні, суверенні національні держави, то це те саме, що ми в той же ж час боремося за владу наших народів у цих державах, за наповнення всього державного життя таким змістом, котрий дійсно і правдиво відповідав би інтересам наших народів сьогодні і в майбутньому. Джерелом всього лиха для поневолених большевизмом народів є те, що вони сьогодні в СССР позбавлені властиво всілякої влади. Цю владу потрібно силою вирвати з рук ворога. А це якраз і є те, що наша національно-соціальна революція передовсім є революцією політичною.

II. Вихідні позиції нашої революції

У нащій революції є суттєвим той факт, що її соціальний зміст лежить в органічних потребах наших народів і вона здійснюється без усякого і проти всякого інтернаціонального обману й облуди. Для нас вихідним моментом є життєвий інтерес та добро кожної нації. Міжнародні та загальнолюдські цілі ми ставимо на порядок залежно від того, наскільки вони відповідають реальним інтересам кожного народу-нації зокрема.

Поняття людство і світ розглядаємо не як якусь абстракцію, але як певну кількість конкретних народів-націй, з їхніми реальними життєвими інтересами. Таке ставлення справи немає нічого спільного з вузьким національним егоїзмом та з запереченням інтересів інших націй, бо це є здоровий національний принцип. Він має на увазі дружбу і співпрацю з іншими націями не тільки на ґрунті обопільного зрозуміння, але і взаємної поваги. І цей принцип не заперечує ідеї світової гармонії, а навпаки, стоїть ближче неї, ніж різні інші ідеї, що намагаються заперечити існування нації і будови на цих ідеях інтернаціональних конструкцій, котрим як правило заслонюються хитрі, ненажерливі імперіялісти, а в першу чергу большевики.

Справді глибока, дружня співпраця між народами при одвертому визнанні національних інтересів кожного народу і створення на цьому підкладі природних міжнародних конструкцій, в яких кожний народ може здійснювати свої національні цілі, це єдино тривка та справедлива форма справді творчих взаємовідносин між народами. Ми відкидаємо всякі фальшиві «інтернаціональні ідеї», якими кожний імперіялізм маскує свої загарбницькі цілі, «ушляхетнюючи» їх для затуманення розуму народів ідеями «світового комунізму», «світової держави» або іншого подібного шахрайства.

Тільки вільний народ, у своїй власній державі створює вартості загальнолюдської культури та служить загальнолюдському прогресові. Метою нашої боротьби є національне добро кожного народу. Інтереси світової культури та поступ життя людства не вимагають «пожирання» малих народів великими або заганняння їх у багатонаціональні касарні та імперіяльні в'язниці народів. З погляду загальнолюдського поступу (модного слова прогресу) для нас немає різниці між «малими» і «великими» народами-націями. Кожна, навіть найменша чисельно нація хоче жити вільно і незалежно, не зважаючи на те, якої вона раси й величини. Нація — як духово-органічна спільнота вважає своє життя і свої закони головними постулятами буття світу. Інакше бути не може. Тому кожна міжнародня побудова, якщо вона на-

магається бути тривкою і органічною, повинна це враховувати. Вона не може утворюватися від якихсь «вищих» від національних законів, бо це буває обманом. Вона повинна намагатися погоджувати, на загальних для всіх народів основах, їхні різноманітні національні інтереси, що впливають з їхніх безпосередніх життєвих цілей, а не гвалтувати їх в ім'я фантастичних, абстрактних понаднаціональних ідеалів. І тільки добровільне погоджування інтересів може бути запорукою тривкого творчого миру поміж людьми й народами. На такій базі збудована міжнародня співпраця виключає всіляке гноблення одного народу другим, хочби навіть під претекстом «найвищих цілей». Лише таку міжнародню співпрацю в своєму майбутньому ставить АБН, тобто органічний бльок пов'язаних спільною долею народів.

АБН, як нова міжнародня формація висуває таку міжнародню конструкцію майбутнього, яка гарантує забезпечення національних інтересів кожного народу, визнаючи, що вищою ціллю для кожного з народів АБН є його національна свобода і національний добробут.

Отже ми визнаємо першенство національного принципу над інтернаціональним міжнароднім життям. Першенство національного принципу ми визнаємо й у внутрішньому житті народів. А це означає, що добробут народу-нації ми ставимо вище від добробуту одиниці, загальні інтереси понад особисті...

В такому розумінні ми ставимо інтереси сім'ї, як головні підвалини народньої сили, бо ці інтереси є вищі, як інтереси одиниці. Закони наших держав будуть твердо охороняти добробут сім'ї, як і добробут народу.

Але це зовсім не означає, що не доцінюється людини як особи, або що утискується її свобода. Навпаки, кожна особа є складовою частиною таких органічних спільнот, як нація і сім'я, і тільки у них може бути реальне щастя і добробут. Існує ієрархія вартостей, згідно з якими при різноманітних інтересах чийсь інтереси повинні бути поставлені на перше місце, через те добро сім'ї, як другої після народу-нації органічної спільноти, стоїть на другому місці, а потім вже йдуть окремі інтереси індивідуумів. Добробут нації є запорука добробуту сім'ї, а міцна сім'я є ґрунтом міцної нації. В цьому й складається в кінцевім висліді зміст добробуту особи.

Ми захищаємо повну творчу свободу особи. Наше гасло «свобода людині» визначає, що людина повинна мати ті права, за котрі вона вела боротьбу і веде тепер. Ми не передбачаємо і не можемо допустити, щоб заіснувала ліберал-капіталістична розгнуданість, концентрація важливіших матеріяльних багатств в одних руках, а тим самим — чергова павперизація народніх мас. Ми не

можемо обмежувати свободу людини, але захищаємо інтереси народніх мас. Ми є за поширення приватної власности на маси.

Тому ми виключаємо неорганічну ліберал-капіталістичну або поміщицьку власність, бо в такому разі свободою користуватимуться лише невеличкі кола, а для тих, що не мають майна, свобода існуватиме лише на папері.

Всі повинні бути однаково рівні і вільні на ділі, а не на папері. Необмежений лібералізм, який не добачає органічних спільнот, а розуміє націю як механічну збірноту одиниць та як перехідну історичну категорію і презирливо ставиться до ідеї сім'ї, повинен бути переможений. Тим більше повинен бути знищений большевизм, котрий цілковито перекреслює націю і сім'ю, а людину перетворює в невідьмака партійно-державної бюрократичної машини. Отже він повинен бути знищений, щоб людство було врятоване від поневолення у всьому світі. Знищити його можуть тільки сили, які висувають діаметрально-протилежні йому вартості, а їх висуваємо ми.

За своїм змістом розгнuzданий лібералізм веде до перемоги большевицьких тоталітарних партій у всьому світі. Він створює добрий ґрунт, щоб вони ширилися. Соціяльна несправедливість капіталістичного устрою полегшує большевизмові обдурювати маси народів міражем комунізму. Така форма ліберальної демократії, що співпрацює з большевизмом, не буде здібна його подолати. Демолібералізм не здібний висунути цілісність змісту нового, справедливого соціально-політичного устрою, без котрого боротьба проти большевизму завжди буде безвслідною. Цим і пояснюється такі факти, що сучасний демолібералізм, який безсилий перемогти большевизм, є капіталістичного типу і коляборує з червоним нацизмом. Не йому врятувати світ від большевизму. Це завдання історія висунула перед національно-соціальною Визвольною революцією народів АБН, що підняла прапор боротьби за новий справедливий соціяльний устрій.

III. Принципи нового справедливого соціяльного устрою

Руйнуючи большевицький світ, ми в той же час рішуче відкидаємо намагання реставрувати в наших країнах минулий лад. Після перемоги над большевизмом, ми ніколи не дозволимо повернення капіталізму. Повстаючи проти всілякого поневолення народніх мас та визиску їхньої праці, ми висуваємо як основну — ідею нового соціяльного устрою, того устрою, за який ми боремося, ідею творчої праці. Праця і її вислід визначають розмір заробітку. Праця є також і підвалиною власности. Творча, радісна, вільна праця — це наймогутніший соціяльний чинник наших часів, який так

презирливо спаплюжив реакційний большевизм — той большевизм, що перетворив працю в прокляття невільничої каторги і ярма, накинувши на шию як кару, від котрої втікають усі працюлюбні та вся життєрадісна людність наших країн. Основне завдання в ідейно-моральній площині, що стоїть перед нами при створенні нового соціального устрою, — відновити, піднести й поставити працю на належний їй п'єдесталь.

Ідею власности ми розуміємо як володіння певним майном, що здобує власною працею в рамках народніх дібр. Власність має суспільний характер і користування нею не може йти врозріз з суспільним добром. Але ми категорично відкидаємо большевицького типу, звироднілу, примусово накинену державно-капіталістичну власність, яка є тільки засобом визиску народніх мас державно-партійною бюрократією.

Ми визнаємо тільки трудову власність: індивідуальну, індивідуально-родинну і загальну. Ми відкидаємо засаду наємної праці, як засіб володіння власністю. Ми визнаємо також і спадкову власність, але тільки набуту працею батьків і утримувану надалі працею дітей. Колективна власність, як непритаманна для наших народів, відкидається. Зміст суспільної власности в новому справедливому соціальному устрою проявляється в тому, що нею володіє якась органічна спільнота, наприклад, нація, нарід, родина. Власність механічно зібраних одиниць в колгоспах та інших большевицьких підприємствах немає нічого спільного з суспільною власністю. Форма большевицької колективної власности придумана большевиками спеціально для замаскування того факту, що ніхто інший як тільки большевицька плютократична кліка державних капіталістів є там правдивим власником. Тому, що сім'я є основною складовою частиною суспільного організму, то й індивідуально-родинна власність є суспільною власністю. В кінцевому висліді всяка власність в лоні даної нації є національною власністю. Нація лише уповноважує суспільні інститути й окремі особи диспонувати даним об'єктом вартости. Виходячи з цього, державна, міська, індивідуально-родинна, індивідуальна та інша власність, яка вживається для загальної вартости, є національною власністю. Суть лежить в тому критерію, чиє добро є конечно вирішальне. Для нас мірилом усього є вартості і добро народу. Ми приймаємо і боремося за такі форми власности, які повністю відповідають органічним нахилам людини й її істотних органічних людських спільнот. Такою нашою точкою погляду є погляд на суспільну і приватну власність. Але головне міститься не у формі власности, а у тому, як вона використовується: а це значить чи на користь народу і людини в народі, чи врозріз із їхньою користю. Большевицька примусова колективна власність нічого не має спільного з прогресом. Нав-

паки — це регрес до темних часів. Большевицька насильна колективізація — це повернення назад із дороги соціального прогресу, бо в основі соціального прогресу лежить створення найсприятливіших умов до виявлення творчих можливостей людини, щоб забезпечити повну свободу творчості. Було б також регресом думати нині про реставрацію великого приватного землеволодіння і капітало-смітного способу промислового виробництва з приватною власністю на копальні, залізничні шляхи і т. д. Трудова приватна і суспільна власність, яка цілком відповідає творчим нахилам людини і природі людських спільнот, в основі котрої лежить власний труд, створюючи силу і здоров'я нації — ось в чому є прогрес. Найбільшою облудою є урочення про те, що, мовляв, індивідуально-родинна й індивідуальна власність є перешкодою для технічного прогресу. Техніка може застосуватися і розвиватися при всіх формах власності, в тому і при дрібній індивідуальній власності. Але головним фактором при встановленні тих чи інших форм власності важливим є не технічний прогрес сам по собі, а ідея соціальної справедливості. Технічний прогрес ніколи не потребує насильства над соціальною справедливістю, але навпаки, самою своєю природою і своїм історичним призначенням він мусить сприяти їй.

Техніка існує для людини, а не людина для техніки. Технічно-цивілізаційний прогрес знаходиться в повній гармонії зі соціальним прогресом. Розвиток техніки повинен улегшувати здійснення ідеї соціальної справедливості. Так, наприклад, при кількісній рості людства, техніка дає можливість інтенсивніше використовувати земні багатства, щоб задовільнити потреби всього людства. Тільки гармонійне сполучення цих двох елементів створює умови всебічного росту людства. Ми не випадково так дуже підкреслюємо момент соціальної справедливості. Ми вважаємо, що причиною всіх соціальних революцій перш за все було завжди почуття несправедливості, і ніколи причиною їх не були лиш господарські злидні. Коли всі голодують, не всі бунтуються. Заворушення і бунти постають лише тоді, коли одні голодують, а інші живуть в розкошах. Ні разу ще ніодин революціонер не йшов на барикади тільки за восьмигодинний робочий день або за декілька відсотків підвищення заробітної платні. За це ще не пролилася жадна краплина крові. Але кров лилася і буде литися за великі ідеї перебудови, ґрунтовної зміни несправедливих соціальних взаємин. За правду, за поборення несправедливості — ось за що завжди були і будуть надалі революції. Восьмигодинний робочий день або підвищення платні були лише приводом, безпосереднім поштовхом до зриву соціального незадоволення, джерело якого завжди лежить у почутті несправедливості, в со-

ціяльній нерівності, в факті існування панів і невільників. Тільки прямування до правди, себто безмежний ідеалізм штовхає цілі народи і окремих людей на барикади революцій. І тільки тому, що на відтинку економічного життя найяскравіше відбивається соціальна несправедливість, ставалося так, що економічному чинникові почали в історії надавати значення першості.

Отже, крім природного інстинкту самоохорони людини і народів і їх волі до життя, підставою усіх соціальних революцій завжди було прямування до соціальної справедливості, для здійснення котрої економічні умови життя є тільки тлом.

Якщо б освіта напр. існувала лише для певної касты (еліти), тоді б на цьому відтинку ми обов'язково мали до діла зі соціальним конфліктом і соціальними революціями, котрі певно нічого загального з економікою не мали б. Отже етика, моральний момент і воля до життя лежать в основі всіляких соціальних революцій. Такий етичний момент лежить в основі праці, вартість якої визначає її суспільна користь. У підвалинах суспільних процесів лежить зовсім не якась надприродна економічна закономірність, але тільки життєві постулати людей, людських спільнот і людських одиниць, що бажають жити за якостями власних життєвих проявів, зростаючи духово і фізично. Ці процеси визначаються тим чинником, що народи й одиниці є психофізичними формаціями, свідомими, які мають власну волю і бажання як істоти, що самі творять закони розвитку, а не тільки механічно їм підлягають. Так, напр., необхідність диференціації суспільного життя не є тотожною з невідкличною історичною необхідністю існування кляси, їхньої боротьби і панування одної над одною. Напр., не було ніякою закономірністю в Росії те, що до влади дійшли большевики. Большевизм міг бути знищений в самому зародку і тоді історія людства виглядала б зовсім інакше. Також не було ніякої закономірности в тому, що Україна, Білорусія, Грузія, Північний Кавказ та інші втратили свою свободу і попали в залежність від Москви. Причини цього не були економічні або інші (закони), а тільки живі реальні люди. Також зовсім не повинно бути і не повинні існувати паразитарні капіталістичні кляси або паразитарна кляса большевицької державної бюрократії. Большевизм міг би був не прийти до влади, якби не люди типу Леніна і партія большевиків, які силою власної волі спрямували події у бажане їм русло. Ці події мали б також (автоматично, закономірно) привести до зовсім інших вислідів, якби ними володіли інші люди, які також, як і Ленін, знали ясно чого хочуть, а також сильно і без страху до того прямували. Люди визначають зміст історії. Це підкреслення людського початку в історії не заперечує ролі соціальних умов. Безперечно

— люди діють тільки в рамках певних соціальних умовин, в певному соціальному середовищі, які дають їм загальні можливості росту і нахилу до дій. Але необхідність пов'язання з соціальним середовищем не має ніякого стосунку до механічного розуміння історичних процесів. Йому, а не соціальному моментові в історії, протиставляємо людину з її соціальними інтересами, соціальним ґрунтом і життєвими потребами взагалі. Механічне розуміння історичних процесів належить до основних заперечень в творчій побудові большевизму при його порівнянні з життям.

Большевизм, наперекір марксистській доктрині, прийшов до влади в країні з найменш розвиненим капіталізмом, на переломі фєвдальної епохи в колишній Росії, а не прийшов до влади «в силу економічних закономірностей», в країнах капіталізму — Англії, Німеччини або Америки (ЗСА) і навіть взагалі не має ніяких виглядів на те, щоб він там колинебудь, «в силу економічних процесів», а не за допомогою зовнішнього завоювання, прийшов до влади. Нащо ж тоді всі теорії механічних закономірностей? Ані концентрація капіталу, ані монополістична форма фінансового капіталу, ніде в світі не вказує на те, щоб це «автоматично» і «закономірно» привело до влади большевизм.

Навпаки — країни клясичного капіталізму — Англія, Німеччина і ЗСА найтвердше протистоять большевизмові і найнаглядніше заперечують на ділі всі большевицькі діалектичні спекуляції і весь марксизм-ленінізм в теорії і на практиці. Таким чином повинно йти не про механічні «законои», а про людей живих, реальних, які розуміють свої цілі, і народні маси, які також вповні розуміють свої цілі. Ідеться і про політичних організаторів народніх мас, що вийшли з гущі народів, у чиїх руках знаходиться таємниця всілякої революції.

Ми відкидаємо панування кляс, паразитизм окремих соціальних прошарків суспільства. Ми відкидаємо паразитарні кляси і самоподілення суспільства на кляси.

Але якщо в розуміння «кляси» вкладати лише розуміння групи продуцентів однакового типу товарів, напр. рільництво — продукти живлення, індустрія — промислові товари і т. д., тоді існування таких кляс необхідно вважати нормальним поділом творчості праці в суспільстві. Це природний і необхідний поділ суспільства на професійні групи. Тут суспільство диференціюється у професійнім відношенні тим більше, чим вищий щабель його розвитку. Ми приймаємо поділ суспільства на виробничі кляси. Але в кожній з цих виробляючих відомого типу вартости кляс можуть постати керуючі експлуаторські групи, напр., в капіталістичному світі серед землеробів — поміщики, серед промислових робітників — фабриканти-капіталісти і т. д.

Проти цих визискувачів чужої праці ми боремося. Але сьогодні в наших країнах такими експлуаторами вже не є поміщики і капіталісти (бо їх там немає), а в сто разів гірші паразити в особах пануючої в ССРСР кляси большевицької партійно-державної бюрократії, що спирається на опричників НКВД-НКГБ. Це кляса, що існує і діє в лоні кожної виробничої кляси ССРСР: серед примусово загнаних в колгоспи селян, серед позбавлених всілякої свободи і вільних дій кляси промислових робітників, серед всеціло зв'язаних зашморгом робітників культури. І всіх їх ця кляса визискувачів і гнобителів немилосердно експлуатує та держить під страхом в безпросвітній неволі.

Отже проти цієї кляси, в лоні кожної виробничої групи — прошарку ССРСР і йде сьогодні наша боротьба, а не проти поділу на виробничі клясові групи, існування котрих обумовлено самим життям. Ми уявляємо собі соціальні кляси наших народів нині як рухомі колони, вірніше, як колони в рухові, що несуть на своїх плечах загальний тягар, котрим для них є большевицькі паразити і котрих необхідно скинути з плечей, щоб було легше й скорше рухатись вперед.

Большевицькі визискувачі, жахаючись, щоб маси не зрозуміли, що вони сьогодні є єдиною причиною їхнього лиха, хочуть відвернути увагу мас від себе, а тому постійно годують ці маси пропагандивними балаканинами про «пекло» капіталізму, про капіталістичне ярмо за кордонами ССРСР.

Але сьогодні нас не менше цікавить, що діється в «капіталістичнім світі», бо для нас важливим є інше: чому у нас, в «раю» соціалізму, продуценти хліба умирають з голоду, концтабори переповнені мільйонами в'язнів, а весь нарід без винятку позбавлено найпримітивнішої свободи? Чому це так, коли в ССРСР існує не капіталістичне «пекло», а соціалістичний «рай»? В наших країнах нам необхідно боротися не проти поміщиків і капіталістів, яких там вже давно немає, бо це буде те саме, як дон Кіхот боротися чи воювати з вітраками. Поміщиками й капіталістами у нас сьогодні большевики можуть лякати лише дітей. Того типу буржуазії, про яку говорять большевики, у нас сьогодні немає. Ми проти капіталізму і проти його реставрації у наших країнах і тим самим сьогодні для нас це питання вичерпується. Проти якої буржуазії у наших країнах ми будемо вести боротьбу, коли ми її не маємо? Але наш фронт сьогодні спрямований перш за все і виключно проти большевизму і большевиків, цієї «нової советської буржуазії». Ніяких інших фронтів у нас сьогодні немає. Навпаки, ми шукаємо собі союзників у всьому світі. Знищувати большевизм ми можемо навіть з дідьком. Найважливіше є те, щоб при цьому сьогодні не загубити своїх влас-

них позицій. Наші антикапіталістичні позиції потрібно розуміти в тому змислі, що ми проти капіталізму в наших країнах. Але це зовсім не означає, що ми збираємося виступати проти капіталізму у всьому світі. Ми зовсім не думаємо і не маємо наміру «рятувати» світ від капіталізму, як це хочуть робити большевики, хоч сам світ цього не хоче.

Нам необхідно нині одне: рятувати наші народи від большевицького державного капіталізму й імперіялізму, а потім ми вже зуміємо дати спротив і всяким іншим капіталізмам та імперіялізмам, якщо б такі намагалися посягти на нашу свободу. Сьогодні наша ціль — це антибольшевицька Визвольна революція народів ССРСР і його сателітів, руйнування большевицької тюрми народів і створення національних держав з справедливим соціальним устроєм. Ми руйнуємо большевицьку імперію і будемо руйнувати також всяку іншу імперію, яку будуть хотіти різні реакціонери збудувати на руїнах большевизму, чи то буде імперія фашистська, демократична, чи яканебудь інша, з центром у Москві, або в Петербурзі, або ще в якійсь іншій столиці. Це головне для нас і цього ми досягнемо силами народніх мас наших народів, котрі повинні нарешті взяти в свої руки всю владу у власних країнах.

Влада — це головна таємниця успіху нашої революції і запорука цілковитого здійснення її ідей.

Без завоювання політичної влади, цебто без політичної революції не може бути й мови про якусь революцію взагалі. Отже, головне, за що нині йде наша боротьба, це є: «Вся влада народам».

З. Карбович: Вся влада народам. «Набат». Орган міжнародньої вільної думки, ч. 1. (5), 1947, стор. 3-4. Передрук: «Визвольний Шлях», Лондон 1948, кн. 2, стор. 4-6, кн. 3, стор. 4-5, кн. 4, стор. 2-6.

НА ШЛЯХУ БОРОТЬБИ

I

Життєва програма мобілізує в боротьбі

Це не випадок, що за програмову цілеспрямованість, за зміст Української Держави відбувається в нас такий гарячий бій. Помилкові цілеспрямованості, нежиттєві і протиприродні цілі, що не відповідають органічним тенденціям життя — такі цілі демобілізували б революційну боротьбу народніх мас, спиняли б її плянове, свідоме, організаційно спрямовуване зростання.

Народ відчував би хаос або прірву між образом власної держави, який він вимріяв, і нечітким розв'язанням питань, особливо для нього важливих. Для ясности: чи можна сьогодні — за умов зтяжної боротьби народу проти колгоспної системи — лишати відкритим питання, чи Україна буде далі колгоспною, чи ні? Ні, не можна так. Так само і в інших ділянках життя. Отже, питання програми є важливим чинником у визвольному русі соборної України. Без виразної безсумнівної (не «і так і сяк», але «так, а не інакше») основної лінії наших програмових проєкцій успішно організувати соціально-політичну боротьбу неможливо, тим більше — у вирішальний момент повести до боротьби маси. Держава — це не тільки форма, але передусім зміст.

Наша програма-ціль, тобто зміст Самостійної Соборної Української Держави, органічно пов'язана з програмою боротьби, з визвольно-революційною соціально-політичною концепцією. «Земля селянам у приватну трудову власність!» — це не лише гасло боротьби, але й засада ґрунтовної перебудови соціального устрою самостійної України. Сьогоднішні кличі нашої боротьби — це не агітаційні оманні вивіски, а цілі, що послідовно мають здійснюватись в Українській Державі. Боротьба за них уже тепер органічно в'яже боротьбу сучасного з майбутнім. Сучасна боротьба проти колгоспів і державно-капіталістичної організації промисловости означає змагання за іншу, протилежну, нашу позитивну побудову життя, яка відповідає інтересам нації, нашим народнім масам, що є сьогодні незламним носієм і захисником української національної ідеї.

Українська національна держава — це пряме протиставлення поліційній державі — і тоталітарно-соціалістичного типу (большевізм), і «націонал»-імперіялістичного (націонал-соціалізм, гітлеризм). В осередку всіх соціально-політичних установ нашої держави стоятиме *людина*, а не соціалістичний молох — абстрактне класове суспільство. Отже, той, хто таврує український націоналізм як носія «ідеї» партійної української держави, — замилює очі українському громадянству. Ніхто інший, як саме український революційний націоналізм висунув у час тріумфу тоталітаризму обох видів найсправедливіше гасло сучасної доби: «Свобода народам, свобода людині», — і здійснює його послідовно, організувавши *єдину в своєму роді визвольну армію світу: УПА і міжнаціональну формування боротьби за свободу взагалі — АБН.*

Боротьба, що точиться в Україні, організована політично-революційною ОУН, змагає за здійснення народом вимріяного ідеалу української держави. Факт, що за ідеями ОУН (революціонерів) ідуть маси, стверджує їх правильність, *народність*, їхню «справедливість». Рух народів мас України, органічний життєвий змаг цілого народу за Українську Державу, за її конкретизовану форму в різних галузях буття, яка відповідає українському характерові й українській духовості — ворог спинити неспроможний. І коли український націоналізм, ідучи назустріч прагненням народу, кидає гасло «Геть колхози!» — то він його цим самим позитивно формулює: перехід землі в приватну трудову власність селянина. Це є те, чого прагне селянин, що дасть йому у власній державі свободу. Свобідний лиш той, хто є власником землі, а не наймитом колгоспу. Коли ми кажемо: «Фабрики й заводи робітникам» та «вільна праця», то це означає, що фабрики й заводи повинні стати або приватною трудовою власністю робітників, або робітник повинен стати в них дійсно вільним і матеріально забезпеченим працівником. Отже — боротьба з тими, що стоять цьому на перешкоді.

Для проведення ґрунтових змін на користь трудящої людини також у тих галузях продукції, які будуть удержавлені на нових основах, згідно з українськими національними, а не чужими інтересами, всіх паразитів треба усунути. Так само, коли ми кажемо: «Геть многонаціональну советську армію насильства й терору», то це означає поділ її на національні армії свободних народів і вільних людей у своїх національних державах. Коротше: всі це є неодмінною послідовністю здійснюваного клича: самостійна, соборна, ні від кого незалежна, національна народовладна Українська Держава!

Шлях до тоталітаризму, до поліційної держави накреслює в нас нині соціалізм, носії якого, на вигляд недолугі й мирні, на-

справді мають властиве їм антидемократичне обличчя. В основі їхніх думок і писань лежить ідея насильства. Під «клясовим суспільством» розуміється олігархія тиранів, під ширмою влади «кляси пролетаріату» — насильство над творчою волею людини.

Шляхом до свobodної народовладної держави є в нас націоналізм, який висуває людину і забезпечує її трудовою власністю, яка є найбільш реальною гарантією свободи у здобутій народом і ним керованій державі.

Раб держави або панський наймит ніколи свobodний не буде, хоч би мав і семиприкметникове виборче право. Але хлібороб, власник землі або робітник, власник чи господар на фабриці, мавши при тому *всі політичні вольності*, — володар держави і найбільша перешкода для охлократії, тобто тоталітаризму. І, власне, за такий зміст держави, де українська людина матиме владу, *бореться український націоналізм, бореться УПА і революційна ОУН, бореться весь народ, очолюваний у боротьбі УГВР.* Питання змісту держави — це не питання тактики, яку можна міняти відповідно до тих чи тих зовнішніх умов. Це суттєва справа, від правильного поставлення якої залежить великою мірою успіх самої боротьби.

II

УПА і революційна ОУН захищають народ

Наша боротьба відбувається за допомогою захоплення визвольними ідеями спраглої волі душі мас, влиття їм віри в перемогу правди і справедливості. Стихійний, непереможний гін до свободи і життя, виявлюваний у боротьбі, формує засади організації цієї боротьби.

Пропаганди, переконування, самого слова — не вистачає. Боротьба мусить виявлятися в чинах, діях. Ці дії відбуваються в конкретних обставинах. Всім нам відомі противиборчі, протиколгоспні, протипозикові, саботажні і т. п. масові акції в Україні, організовані революційною ОУН і УПА. Захист народу збройною рукою під час виборів ударними відділами УПА — славнозвісний по всій Україні. Усім нам відомі підтримувані народом дії УПА, яка може існувати такі довгі роки тільки тому, що народні маси стоять за неї. Так само завдяки збройній боротьбі УПА більшовикам не вдалося винищити більшої кількості населення чи вислати насильно у Сибір. Дворічні операції УПА на «Закерзонні» і героїчна поведінка всього населення великою мірою були причиною того, що ЗУЗ в масі своїй збережені від винищення. Це нечуваний в історії всіх часів факт, щоб така — розмірно невелика — армія ге-

роїв проти численних модерних армій трьох держав, у тому числі однієї імперії, могла боротися так довго. Мільйони німців без спротиву покидали свої землі, а кількасот тисяч українців «Закерзоння» зубами трималися майже два роки рідної землі в тіні захисного меча УПА. І коли, врешті, українців «Закерзоння» фізично виселено, то *ідейно* вони таки перемогли, і кличі свободи рознесуть усюди, де вони не жили б. Бактеріологічна, газова, літунська, пошесна війна була ведена проти них. Тифозні воші, венеричні недуги з розмислом і за пляном «прогресивний» СРСР вживав у боротьбі проти нашого народу. Але народ не скорився. Героїчно боролися аж до остаточного виселення і наші лемки, і холмщаки. І вони рятували ЗУЗ від винищення. Бо большевики мусіли зробити висновок: коли Лемківщина і Холмщина не піддалася, то що було б, якби почали подібну акцію виселювання на Сибір із ЗУЗ? Повстала б уся Україна. І міг би розгорітися пожар визвольної революції народів.

Збройна боротьба УПА і революційної ОУН рятує Україну від ще більшого винищення! Поки діє УПА і ОУН, тиск на народ завжди буде менший, ніж за умов їх відсутности. Провокаційний голос ворога, який підтримують, до речі, й деякі українські газети і публікації (напр. т. зв. «Ліс у правдивому світлі»), твердить, що внаслідок дій УПА скріплюється терор проти населення. *Якраз навпаки:* терор застосовується в цих умовах до героїв УПА і революційної крайової ОУН, народ же тим самим виставлений на винищення менше. Насильна колективізація, масові заслання, масові репресії селян, робітників, трудової нашої інтелігенції набирали найбільшої сили саме тоді, коли зникали останні партизанські загони. Мільйони українських селян і робітників гинули з голоду і терору та встелювали своїм тілом простори Колими саме тоді, коли замовкли останні повстанські скоростріли. Факт, а не парадокс, що завжди за умов революційної боротьби гине менше жертв, ніж тоді, коли всюди «мирно і спокійно», коли немає «безвідповідальних», «безумних» пострілів, безкомпромісової активної боротьби. Коли за польської окупації ЗУЗ українські націоналісти-революціонери активно і збройно боролися проти польського імперіялізму, народні маси мали відтяження, бо акція імперіялістів звертала всю свою увагу на винищування революційного активу, який організував масові акції, масову боротьбу (напр., рільничі страйки, шкільну акцію, саботажну і т. д.). Поки діє революційний актив, поки діяла СВУ та інші революційно-визвольні організації на Осередній і Східній Україні, що мали підтримку народніх мас, доти тиск на народ був розмірно менший. Ворог спрямовував свою енергію проти найбільш безкомпромісових борців. І хоч він винищував водночас і народні маси, проте, це відбувалося не в таких

розмірах, як тоді, коли дій революційно-визвольних організацій не було. Тим то кожному добросердному, не роз'їдженому партійним розкладом українському патріотові ясно, що весь народ боїться тієї хвилини, коли б УПА чи революційна ОУН, захисник і безстрашний народній керманич у боротьбі за життя — були б знищені. Кожне село радо допомагає сьогодні УПА там, де вона оперує, як і революційній ОУН, в тій свідомості, що поки існують ці носії боротьби, народ має опору й опіку в них.

Історією стверджено факт: у революціях гине завжди менше людей, ніж в імперіялістичних війнах. Якщо б тільки п'ята частина жертв останньої загарбницької війни за чужі цілі, що їх зазнала Україна, впала у чинній боротьбі на захист нашої волі, — сьогодні маяли б у Києві синьожовті прапори. Якщо б ті мільйони неповинних жертв масового, організованого большевицькою Московою в 1933 р. голоду наклали головами в активній боротьбі, то навіть у добу атомової бомби Україна була б непоборною державою на сході Європи. Зрештою, ніколи за умов збройної, чинної боротьби таких кошмарних жертв не буває. Тимто ворог завжди намагається знищити передусім аванґард боротьби, що керує за своїм стратегічним пляном боротьбою народу, щоб потім кинути ся на обезоголовлений народ, довести його до стану зневіри і масово знищити.

Але йому цим разом уже не пощастить. Україна поволі випростовує свої неупокорені дужі рамена і стає на останній і вирішний бій.

III

В оборону воюючої України

Усім нам, що живемо тут — на чужині — в відносному спокою, треба бути вдячними тим героям УПА і ОУН на Батьківщині, які в найважчих умовах стають на захист нашого народу, наших дітей і матерів, і перед новою голодовою смертю, перед масовими засланнями, перед масовими «стенками» організують його боротьбу — оборону. Ми не можемо тут, на еміґрації, жити в затишку дрібним «міщанським» життям, таборовими чварами, роздрібнювати нашу увагу на неістотні, з погляду визволення, справи. Яке значення має для воюючої Батьківщини питання тієї чи тієї таборової ради?

Масовими акціями, пропаґандою, словом і чином усі українці на чужині повинні стати на захист нашої Батьківщини. Ми повинні жити тут тим, чим живе Україна. На кожному кроці повинні ми ознайомлювати весь світ з ідеєю, за яку бореться Батьківщина,

спонукати світ прийти їй на допомогу всіма можливими засобами. *Все мусимо підпорядкувати наказам Батьківщини, України, що перебуває у вогні і крові!*

Отже кожен з нас — хлібороб, робітник, студент, жінка чи чоловік, молодий чи старий — є послом своєї Батьківщини на чужині. Серед того чужинецького середовища, в якому перебуває чи працює, він зобов'язаний діяти в інтересах вітчизни, освідомлювати чуже середовище і всюди пропагувати ідею допомоги Рідним Землям, щоб скоротити час їхніх страждань.

За визволення України можна боротися в усьому світі, поборюючи серед народів усього світу комунізм, стаючи в могутні лави Антибольшевицького Бльоку Народів. Треба пам'ятати, що нині те чи те ставлення урядів до поневолювача України співвирішують лише народні маси Заходу, а не теж таємна дипломатія. Отже, ми мусимо впливати також на маси Заходу. Зовнішньополітичну роботу має робити кожен з нас, а не лише «міністри» чи «дипломати», кожен українець і українка, дитина і старий. *Спільно з іншими народами, що їх поневолив російсько-большевицький тоталітаризм, мусимо ми стати в світі бойовою колоною антибольшевицького фронту світового масштабу!*

Ми повинні стати носіями свободолюбних, антибольшевицьких ідей для народів усього світу, серед яких нам доводиться жити! Коли сьогодні вже навіть державні мужі Заходу розпочинають одвертий похід проти комунізму, чи не є нашим завданням освідомити світ, яку роль відіграє нині Україна в тій боротьбі, наша героїчна, незрівнянна революційна УПА?!

Україна повинна стати могутньою опорою Антибольшевицького Бльоку Народів, про який пише світова преса як про «третій чинник». Це означає, що серед поневолених большевицьким тоталітаризмом народів українцям треба взяти на себе роль пробойової сили. *Дружньо-братерськи* в одному фронті, як рівні з рівними повинні йти ми. І на внутрішньоукраїнському відтинку ми повинні злагоднювати несуттєві суперечки, щоб єдиною лавою виступити проти большевизму. Перед лицем конфлікту, що гряде, нам треба виступити як один! *Єдиною лавою — внутрішньоукраїнським фронтом, єдиною лавою — фронтом поневолених народів — до спільної мети!*

Поглиблюймо антибольшевицький, антикомуністичний фронт у всьому світі. Солідарно відгукуймося на події в Рідних Землях. Спонукуймо робити це й еміграції інших народів Заходу, щоб стали на захист України та інших поневолених тоталітаризмом країн.

Знаймо тільки одне: *нас послала сюди Україна, щоб ми допомогли їй визволитися.* Лише тоді цей великий, небувалий досі в

нашій історії, ісход виправдає себе перед сумлінням народу й історією, коли ми діятимемо тут.

Тривожимося тим, що в нашій пресі з'являються статті, метою яких є відтягти нас, зокрема нашу молодь, від боротьби з комунізмом, від зовнішньої пропаганди. Маємо на увазі статтю в «Нашому Житті», ч. 4 («Молодь і реалізм»), яку, гадаємо, редакція вмістила, мабуть, через недогляд, бо важко собі уявити, щоб таку своєю суттю виразно пробольшевицьку статтю міг пустити *український редактор*. Автор пише там: «Україна без нас може обійтися. Куди ми підемо, не буде для України трагедією». Все це — на виправдання того, що нам не треба вести зовнішньої пропаганди. Тоді, коли весь світ стоїть під кличем боротьби з комунізмом, «український» автор дає такі поради українській молоді. Виходить, що українська молодь може йти і в обійми «реалізму», чи взагалі «куди-будь», тобто, в «кращому випадку» — нічого не робити для воюючої Батьківщини.

Ширення дефетизму в наших рядах працює на ворога. В цій статті найбільшим ворогом України є український націоналізм. Точнісінько так, як твердить московська «Правда». Ми оцінюємо думки, висловлені в згаданій статті, як зручну ворожу інспірацію і радимо українським патріотам її простудіювати під тим кутом зору, а від «Н. Ж.» чекаємо, що воно висловить відповідною заявою непогодження з її думками і визнає шкоду, завдану українській визвольній справі.

Стережимся ворога в наших українських лавах! Бережимся троянського коня! З'єднані однією революційною ідеєю українці — непереможні. Нас ніколи досі ще не переміг ворожий меч. Нас перемагав лише троянський кінь, татарські люди нашої історії.

IV

УПА — армія всього народу

І потрібне ще одне вияснення: українським націоналістам-революціонерам закидають, що вони хочуть зробити УПА збройною підпорою їхньої організації. Цього ніколи не було. УПА була і є завжди для націоналістів-революціонерів *армією народу*, героїчного українського народу. Це він породив армію героїв, якої не знала історія всіх часів і народів. І цю армію він, безстрашний народ наш, підтримував і підтримує по нинішній день. Без його допомоги вона не могла б не лише діяти, а й узагалі існувати.

Але те, що УПА — *армія народу*, не означає, що вона армія *емігрантських партій* і партійок, які ще вчора на неї плювали, на-

зивали її большевицькою провокацією, ворожим знаряддям про-вокування репресії на народні маси. Щобільше: деякі з цих партій і партійок заперечували самий факт її існування (на бажання ми можемо процитувати дослівно тексти емігрантських газет і публікацій типу «Ліс у правдивому світлі»). Сьогодні, коли живі учасники героїки, Іліяди наших днів з'явилися перед нашими очима, партійки вже не можуть заперечувати факти існування УПА. Нагло і несподівано УПА стала й для цих партійок армією народу. Сьогодні вже й вони беруться «захищати» опльовану ними вчора армію героїв, «захищати» від нас, українських націоналістів-революціонерів, які єдині послідовно весь час і тут, на чужині, підтримували українську визвольну армію, УПА, як армію *всього* нашого народу й інформували світ про її подвиги, в міру наших сил. Ще вчора КУК не хотів прийняти нашої резолюції на захист УПА. Сьогодні УПА стала *лише* їх армією, українські ж націоналісти-революціонери взагалі «не мають жадного відношення до УПА». Отже, ні полеглий генерал Перебийніс, шеф штабу УПА і водночас довгорічний член *проводу* революційної ОУН (справжнє ім'я *Дмитро Грицай*), ні незмінний Головний Командир УПА генерал Тарас Чупринка, водночас — один з найвищих провідників ОУН, ні інші численні діячі ОУН в УПА не переконують емігрантські партійки про роль революційної ОУН в творенні й організації нашої, *всіх українців* армії.

А тим часом крім революційної ОУН на рідних землях немає жадної іншої політичної організації. Про це легко може переко-натися кожний — не тільки на основі наших давніх тверджень, але й із свідчень людей, що прийшли звідти. *Народ і партія* — це *дві різні речі*. Не партії висловлюють волю народу на Батьківщині, бо їх там немає. Вони є тільки тут, на еміграції, і єдине, що більшість із них була здатна на чужині робити, це — боротися проти націоналістів-революціонерів з ОУН, боротися проти най-вищого революційно-державного органу воюючої України — УГВР, заперечувати або перекручувати роль УПА.

Тим часом, революційна ОУН — це теж власність усього народу. Вона не має жадних окремих, часткових цілей. Цілі народу — її цілі. Вона служить народові. Вона — його знаряддя. Вона — це жадна вузька партія, це формація боротьби народу за визволення, його організатор і політичний керманіч в усіх царинах життя.

Армія народу — це не армія еміграційних партій. *Тим-то ми відмежовуємо народ від емігрантських партій*, які покинули народ у найважчу хвилину, а його найкращий твір, УПА, за гітлерівської Німеччини — виклинали, а згодом, уже на еміграції не могли знайти навіть теплих слів пошани до жертв крові найкра-

щик борців України. Не народ був автором пасквілів на УПА в емігрантській пресі, а партійні писаки, які тепер, ніби забувши про свої пасквілі, проголошують народній твір своїм.

Ні! УПА — це власність усього народу, так само, як ОУН (революціонерів) є власністю всього народу. ОУН проводить народню боротьбу в соціально-політичній площині і, разом з УПА, організовує і проводить боротьбу збройно-політичну. І в авангарді народу, його всебічної боротьби вона йтиме аж до остаточної перемоги. Боротьба народу, найширших народніх мас не припиниться, і вона, ця *масова боротьба всього народу*, принесе цю остаточну перемогу!

Борис Озерський: На шляху боротьби. «Українська Трибуна», ч. 13 (135), 22 лютого 1948, стор. 2, 3, 4.

АБН І ПАНЕВРОПА

Основною метою боротьби народів, поневолених російсько-більшевицьким імперіялізмом, зокрема давно поневолених, є розподіл російської імперії всіх видів на суверенні, *від нікого незалежні* держави всіх народів на їхній етнографічній території, з виправленням кривд, заподіяних упродовж історії наїзниками їх земель.

Виходячи з такої засади, АБН бореться не лише проти большевицької, але проти *кожної* російської імперії, без уваги на її устрій. Тому АБН за ніяких умов не співпрацюватиме з жадними російсько-імперіяльними чинниками. Проте АБН визнає права російського народу на національну державу в його етнографічних межах і бажає приязних взаємин із російським народом. АБН бореться також за знищення большевицьких режимів у васальних державах ССРСР, за повернення цим державам повного суверенітету і встановлення в них ладу, згідно з волею народів, виявленою демократичним методом. Антибольшевицька народовладна національно-визвольна революція народів ССРСР і його сателітів, яка завалить большевицький режим і російську імперію всіх барв — це наш шлях до визволення з-під національного й соціального поневолення російським імперіялізмом, який нині набрав форми большевизму.

Наша мета може бути досягнена легше тоді, якщо спрямування світового хрестового походу проти большевизму буде співзвучне цілям визвольної боротьби наших народів. Суперечливість із нашими цілями матиме фатальні наслідки для всього людства, бо єдиний шлях для остаточного розгрому большевизму лежить у площині внутрішніх зривів поневолених у ССРСР народів. Східні кампанії Бонапарта і Гітлера лишаються назавжди грізними «мемента» для всієї Європи. Тільки шляхом підтримки, в згоді з основними цілями нашої боротьби, національно-визвольних процесів у ССРСР, західнім державам можна врятуватися від большевицької потопа.

Момент надто грізний, щоб загортати в куртуазні слова гірку правду. Йдеться про найбільші цінності: про свободу всього світу, всіх народів і людей. Відповідальність за це тяжить важким каменем на всіх нас!

*Національно-визвольна ідея, державна незалежність —
це рушій безперервної боротьби наших народів*

Українська Повстанська Армія (УПА), білоруські повстанські частини, сербські четніки, литовські, лотиські, естонські, словацькі, мадярські, хорватські, словінські, румунські, грузинські, кавказькі, туркестанські й інші революціонери ще й досі не склали зброї. Міняючи форми й методи боротьби, вони понині стоять у війні проти ССРСР. Треба, щоб, поки ще час, Захід пішов їм назустріч. Треба, щоб було ясно, що їхні цілі й ідеї будуть написані на прапорах хрестоносного походу проти тиранії. Треба, щоб західні держави, згідно з постановами Гагської конвенції (про правила ведення війни §§ 1, 2 з 1899 і 1907 рр.) визнали їх за армії, що є в стані війни. Треба, щоб національні центри, визвольні ради, комітети чи уряди наших народів, що очолюють нашу боротьбу, були визнані західним світом, як єдино правильні заступати свої країни на міжнародній арені. Треба відмовити в цьому праві накинутим агентурним большевицьким урядам з-поза залізної заслони. Треба, щоб місця ССРСР і урядів його васальних держав в ООН і всіх міжнародніх інституціях зайняли національні репрезентанти народів, що, як поневолені, або взагалі незаступлені в міжнародніх інституціях, або їх місце займають большевицькі маріонетки. Треба виходити з факту, що ССРСР — це тюрма народів, які борються за її розподіл на національні держави.

Треба всьому світові, в ім'я захисту культури і свободи, стати на захист воюючих сьогодні проти большевизму свободолюбних народів! Поможуть не слова, а діла. Чим скорше зрозуміє це Захід, тим краще для нього самого.

АБН стоїть за єдність усього світу, за виключення воєн як засобу для розв'язування міжнаціональних спорів, за вічний мир між народами. Проти цих ідеалів нині стоїть ССРСР, який прагне поневолити весь світ. ССРСР, тюрмі народів, що змагає стати «всесвітньою», АБН протиставить повну національно-політичну самостійність народів й гармонійну співпрацю та дружню взаємодопомогу всіх свобідних і рівних народів, без різниці раси, величини, багатства. АБН уважає здійснення *національного принципу організації світу за передумову для єдності всього світу.*

АБН стоїть за єдність багатогранної Європи як цілості. Але на шляху до єдності Європи, як і всього світу, стоїть ССРСР і взагалі російська імперія всіх барв. *Передумовою єдності Європи є знищення російської імперії і відновлення на її руїнах вільних, самостійних, від нікого незалежних національних держав, в яких господарями будуть самі народи. Вони вільним рішенням, маючи*

однакові шанси й будучи в однаковому положенні з іншими народами Заходу, визначать свою участь в об'єднаній Європі. Не може бути об'єднаної Європи за умов самостійности одних народів, а рабства й поневолення інших. Щоб народи Центральної і Східної Європи могли взяти участь в європейському об'єднанні, вони мусять насамперед бути вільні, так як нею є кожна держава Заходу.

АБН не протиставить східної Європи західній. Ворогами західної Європи не є народи східної Європи, а російський імперіалізм. Слов'янські народи не стоять проти англосакських чи романських, а большевицько-російський імперіалістичний расизм паразитує на неіснуючому панславізмі! Слов'янські народи борються не за слов'янську расу, а кожний — за свою національну ідею, за власну державність. Тому немає слов'янського, а є лише большевицький бльок. Отже, немає двох протиставних «Європ», а єдина Європа.

АБН, що його членами є народи також підросійської Азії — Туркестан, народи Сибіру й т. п. — стоїть за те, щоб ідея об'єднаної Європи не була обмежена до одного континенту, а змагала захопити весь світ, насамперед побудований на усуперененні, згідно з їх волею — всіх народів в їх національних державах. АБН не протиставить ідеї об'єднаної Європи — Азії чи Америці, й не прагне міжконтинентальних конфліктів. АБН прагне до світу суверенних і рівних народів. Але, хоч уважає національний принцип організації світу єдино творчим і виключаючим руїнні війни, обмежує свою чинність виключно на ССРСР, *розвал якого на національні держави народів уважає своїм основним завданням!*

АБН відкидає в принципі можливість будь-яких пов'язань з Росією, федерацій, уній, конфедерацій, бо всі ці форми завжди будуть обернені на поневолення російським імперіалізмом інших народів.

АБН організує регіональну оборонну коаліцію проти рецидивів російського імперіалізму всіх видів, стоячи на позиціях добросусідських взаємин із російською державою в її етнографічних кордонах і не маючи жадних агресивних ані відплатних замірів щодо російського народу.

АБН уважає, що *найвищою формою буття нації є національна держава*. Світ іде до єдності — через диференціацію, через усамостійнення народів — до спільности їхніх інтересів. Такий є органічний шлях розвитку людства. Звідси — національні держави ніколи не відіморуть і не перетворяться в якусь іншу понаднаціональну конструкцію. Всі конструкції єдності по суті, якщо вони не накинені, а органічні, носитимуть міждержавний характер.

Поневолені народи ще ніколи не визволялися завдяки наднаціональній ідеї, а завжди через ствердження власної національної ідеї, тому чоловою візією для поневолених в ССРСР націй не може бути Паневропейська федерація, бо за неї вони не підуть на смерть, а лише за їхні національні держави. Виставляти в майбутньому конфлікті Заходу з ССРСР для поневолених націй ідею Паневропейської федерації, як мету їхньої боротьби — це значить розгубити себе, бо ця ідея буде відкинена народами в боротьбі, які вже не раз були обманені. У боротьбі проти більшевизму для народів ССРСР мусять стояти чіткі ідеї — понад усе національна ідея! Насамперед народи східної Європи (й підсоветської Азії) мусять здобути повну національно-державну суверенність, а щойно потім вирішувати питання входу до європейського об'єднання. Паневропейське об'єднання — це лише другий етап (після визволення), якщо народи взагалі захочуть його. Російська національна держава, обмежена до етнографічної території, щоб могли стати будь-яким партнером, мусить раз назавжди зректися своїх загарбницьких цілей.

Імперії валяться, приходить наша доба, доба перемоги національного принципу організації світу. І в тому саме наша революційність, що дає світові нові ідеї, грандіозніші за французьку революцію. Не Паневропа — її символ, а суверенна національна держава кожного народу! І це мусить стояти в основі. Не унії, федерації, конфедерації, інтермаріюми, інтерконтиненти — є метою нашої боротьби, а самостійні держави! Про те, як буде виглядати світ після досягнення нами цієї мети, співрешатимемо ми як підмет, а не як нині — об'єкт чужих експериментів. Де — запитуємо — перемога великопростірною думання, коли Індія, Пакістан, Палестина, Індонезія, Бірма і т. п. відділюються, а не з'єднуються з імперіями? Китай теж іде по лінії поділу! Навіть Німеччина, хоч однонаціональна, — ділиться! ЧСР, Югославія й т. п. лише насильством «об'єднують» народи. Польща програла війну через свою багатонаціональність. ССРСР нестримно йде до упадку, розвалу на національні держави народів.

Невже перемога д-ра Маляна і бурських націоналістів з відновленням активних заходів за повну національно-державну суверенність південно-африканської держави нічого не говорить нашим прихильникам «великопростірних» концепцій саме про крах цих концепцій?! Ні, не по лінії концепції «великих просторів» — себто завуальованих нових імперій — іде процес розвитку світу, але через поділ великих просторів на суверенні держави всіх і найменших народів. Народи бажатимуть гармонійної співпраці між собою, єдності рівних і однаково вільних усіх народів світу. Тому не даймо себе обдурювати пропаганді імперія-

лістів про те, що настала доба «великих просторів». Саме в протилежному напрямі йде процес розвитку світу. Суверенні, від нікого незалежні національні, соборні держави народів — це є основна рушійна ідея нашої *революції народів*. Про Паневропу, пансвіт — говоритимемо лише як *вільні володарі* нашої землі, її господарі, *коли на захист нашої суверенности стоятимуть наші залізні сили*. А покищо — не обдурюймо народніх мас тим, що національна ідея надто вузька, пережита, бо не вона — вічна й незмінна — «відживає», а час було би відійти в забуття авторам «великопростірного» дурману.

З. К.: АБН і Паневропа. «Українська Трибуна», Мюнхен 3. 10. 1948, стор. 3.

ЗА ВЛАДУ І ЗЕМЛЮ

(До соціальної проблематики українського революційного націоналізму)

Український революційно-визвольний націоналізм об'єднує в собі найсправедливіші соціальні ідеали з національними, бо вони нерозривно зв'язані між собою. Немає бо для поневоленого народу соціального визволення без національного. Національне поневолення віддзеркалюється в усіх ділянках життя. Ворог атакує відповідно до своїх цілей і тактики різні соціальні верстви поневоленого народу в різні часи з різною силою, намагаючись здавити їх усі і зробити невільним знаряддям у своїх руках. Відповідно до сили опору його натиск менше чи більше елястичний, хитрий, підступний. То він поступається перед силами опору (НЕП), щоб потім із ще більшою дикістю вдарити на висунені наверх елементи, то йде фронтальною атакою і нелюдськими засобами, як пляновий голод, намагається знищити гін до свободи.

Большевики були завжди свідомі того, що саме селянство є їхній найбільший ворог, якщо брати до уваги поодинокі соціальні прошарки серед народів, поневолених большевизмом. Хліборобство завжди було непоборною основою національної спільноти. Без нього не створилася жадна європейська нація — держава. Не прокляття долі, а брак осілої хліборобської верстви — причина існування народу агасферів.

Свою окрему роль відіграє в українській історії наше хліборобство. Український хлібороб — воївник обороняв її і від нападу ворогів на українську землю. Козаччина, революція 1917-18 і наступних років — виразні докази цього. УПА так само стверджує це. Звідси така скажена атака і нищівна політика большевиків спеціально супроти українського селянства. Українське селянство, як невичерпне джерело біологічної сили всього народу та тверде і непохитне забороло моралі — непереможний ворог большевизму.

Як зберігач національної ідеї, носій невмирущих традицій, борець за правду і справедливість, за свободу, славу і честь —

український селянин ніколи не може примиритися з большевизмом. Недаром Ленін назвав селянство найбільшим ворогом комунізму.

Для українського селянина більшу вартість мають могили і кургани, ніж ославлені, фатальні для нього «здобутки жовтневої революції». У тих курганах і могилах спить його воля, яку він пробуджує щодня, щохвилини своєю героїчною боротьбою за національну свободу, а через неї і за свою особисту волю: за *волю і землю!*

І цю волю і землю дасть українському селянинові українська національна революція. До аграрної революції йде наш селянин через революцію національно-політичну. Національно-політична революція є передумовою революції соціально-політичної. Ця остання — її нерозривна складова частина. Радикальна деколективізація і перехід землі на приватну трудову власність селянина з орієнтацією на повне забезпечення родини — це і є революція в хліборобстві. Наша революція висуває *людину* як *спільнотне* ество з високо розвинутою особистою гідністю, як істоту, створену на образ і подобу Бога, *свобідну* в своїх началах. Ця людина живе в рамках національної спільноти, звідси вона національна, а не абстрактна людина.

В Україні ніколи не володіла безлика маса, — ніколи в Україні не було «общини», — а завжди був точно означений, конкретно відповідальний за свої справи *господар*. Найкраще це стверджують не «общинні», а індивідуальні принципи землеволодіння в Україні. Зустрічаючися з такою природою українця, українського хлібороба зокрема, большевизм хотів його зламати саме колективізацією, щоб через нього зламати *українську стихію* взагалі, бо зі смертю українського селянина вмирає остаточно й українська нація. І не підвищення ефектів продукції мав на увазі большевизм, запроваджуючи колективізацію, бо рівень продукції через колективізацію знизився. Суттєвою метою московсько-большевицького імперіялізму було за допомогою насильної «уравніловки», за допомогою тотального поневолення людини, повного розладу в ній усього, що творить істоту людини, ініціативи, творчості, гідності, свободи, зробити з неї невольного раба, худобу, яка слухатиме свого тоталітарного пана.

Якщо б большевики були зацікавлені в підвищенні економічного добробуту села і всієї країни, то вони повинні були б сьогодні скасувати колгоспи, маючи досвід вже хоча б із НЕП-у. НЕП показав большевикам, яку вагу для прогресу хліборобської продукції має індивідуальна власність на землю. В засаді НЕП треба трактувати як тимчасовий відступ большевиків від своїх

позицій, застосований під тиском революційно-визвольних рухів, що загрожували розвалити большевицьку тюрму зсередини, ця бо тюрма зайшла в сліпий кут у період воєнного комунізму. З силами, що їх висунув НЕП, большевизм пізніше, вже закріпившись, злочинно розправився. Не інакше большевизм зробив і з силами революції, які завалили дворянсько-поміщицький лад царату не на те, щоб потрапити в нову, ще стократ гіршу неволю червоного деспотизму. Народи завалили царат, щоб будувати власні самостійні, соборні, ні від кого незалежні національні держави і завести в них справедливий соціальний лад без поміщиків і капіталістів, лад свободи і соціальної справедливості. І це був початок тієї великої революції народів, що почалася на Сході Європи і Азії. Цю революцію завалив «Жовтень». Не було жадної революції в «Жовтні», не було жадних здобутків жовтневої «революції» для народів к. царської російської тюрми народів. «Жовтнева революція» була найбільшою реакцією, найбільшою контрреволюцією в історії народів усіх часів! «Жовтень» завалив Українську Державу. Жовтнева «революція» посилала муравйових і ко. на Київ, під Крути, Базар, проти армії Головного Отамана, проти українського народу. Українську Народню Республіку «Жовтень» завалив, український народ поневолив, від українського селянина відібрав землю, яку йому дала Українська Держава, від українського робітника забрав фабрики. Не Сталін «зрадив» Леніна, не большевики «зрадили жовтневу революцію», а вона сама була зрадою властивої революції народів, яка щойно була почалася. «Жовтень» — це найбільший обман, який знає людство протягом усієї своєї історії.

Істотним сенсом «жовтня» є не тільки соціальне, а передусім національне поневолення. Московський імперіялізм знайшов своє законічне втілення в большевизмі.

І при розгляді аграрної політики большевиків конче треба врахувати суттєвий момент її, а саме: національне поневолення народів через поневолення їхнього хліборобства. Це має окреме значення щодо України. Кожен народ має інший образ своїх соціальних прагнень, інший стиль життя, інший соціальний лад йому відповідає. Український народ завжди заперечував общину як суперечне його соціальному стилеві життя, його соціальним інститутам, явище. Це зовсім не означає, що йому чужий спільнотний дух. Навпаки, якраз в українського селянина дуже сильно розвинутий інстинкт спільноти. Але спільнота в нього не є запереченням людської гідності, індивідуальності, вона для нього чинник, що сприяє розвиткові індивідуальної творчості. Знаючи це антиколективістичне наставлення українського хлібороба, большевизм застосував багато важчі заходи для зламання його опору,

ніж, напр., серед російського селянства, де колективізація пройшла без особливих заходів, як це було в Україні. Насамперед в Україні був пляново організований голод! При розгляді аграрної політики большевиків окреме місце припадає відзначенню плянового голоду як нечуваного досі в історії засобу для проведення ворожою владою своїх людиноненависницьких експериментів. Большевизм заатакував зокрема хліборобську родину і інститут родини взагалі, будучи свідомим того, що без здорової родини немає здорової нації, ані національної держави.

Але в основному він тут провалився, не досягши мети. Не пощастило йому також знищити хліборобства через перетворення сіл на колективістичні фабрики збіжжя, метою яких було і є вбити душу селянина. Душі не вбито, а через те не зліквідовано і боротьби проти колгоспів.

Можна уявити, який великий розгін творчості хлібороба буде даний українською визвольною революцією, коли вона, згідно з волею селянина, передасть йому землю на його приватну *трудоу* власність. Селянин спроможеться правильно використати для себе машину, коли він буде *паном* машино-тракторних станцій, а не їхнім рабом! Родину селянина ми бо розглядаємо не тільки як продуктивну одиницю, але й як моральну й біологічну основу нації, гарантію її перспективної сили.

Хліборобська верства — це не тільки продуцент економічних дібр, але й джерело фізичної і моральної сили народу, консерватор національних традицій. Колективізацією большевизм хотів зліквідувати якраз ту національно-соціальну функцію, яку хліборобство виконує для національного організму в цілому.

Було б дуже помилковим — підкреслюємо це — розглядати колективізацію як виключно економічну категорію. Вона має також безпосередній і не менше суттєвий зв'язок із милітаризацією країни. Колхози — це засіб московсько-большевицького імперіялізму світового масштабу.

Не можна «землю» також розглядати виключно як засіб продукції матеріяльних вартостей. «Земля» має глибокий комплекс ще й інших, неекономічних цінностей, які мають велику вагу в житті народу. Шевченкові поезії, Стефаникова творчість роз'яснюють в означеному сенсі цю думку. Якщо б хтось хотів нав'язувати якісь «міти» Україні, то цим мітом був би міт української землі.

Було б помилково розуміти ці наші замітки як якусь фетишизацію селянства чи знецінювання інших соціальних верств народу. *Україна має бути також індустріяльною країною. Ми від-*

значаємо тут лише специфічні риси хліборобства. Вони є, тільки іншого типу, хоч і не менше цінні, в індустріального робітництва, але це не є темою наших зауваг.

І український хлібороб, і український робітник стануть господарями на рідній землі щойно тоді, коли *влада* буде в їхніх руках. Лише в Самостійній Соборній Українській Державі всі ми будемо господарями власної хати!

Б. Озерський: За владу і землю. «Українська Трибуна», ч. 12, 1948.

НА РОБІТНИЧИЙ ФРОНТ!

Сила національно-визвольного руху гарантується — окрім інших моментів — життєвою пов'язаністю його дії з потребами широких народніх мас. УПА-ОУН сильні теж тим, що вони боронять всебічних інтересів народніх мас, отже і їх щоденних потреб, зв'язуючи це з основною передумовою: національним визволенням. Соціальний зміст українського націоналізму мусить бути належно підкреслений в житті, не тільки, як нова справедлива практика. ОУН-УПА в час протинімецької війни ставали в захист соціальних інтересів мас, напр., проти вивозу народу в Німеччину, проти контингентів тощо. Вони були водночас месниками народніх кривд, пов'язуючи цю відплату за народні кривди з національно-політичним змістом боротьби. Не інакше сьогодні. Боротьба іде чітко і ясно проти колгоспів, противиселень, противиборів окупанта. ОУН-УПА-УГВР кинули не лише сам клич: не йти до виборів, але відділи УПА і ОУН захищали силою репресований народ. Націоналізм організовує боротьбу за життя народніх мас. Національну ідею зв'язує з соціальною в одну цілість. Націоналізм стає символом не лише національного, але через нього водночас соціального визволення.

Також і на еміграції треба круто повернути до соціальної проблематики. Під захистом життєвих інтересів розуміємо конкретні, реальні потреби дня: національно-політичні, культурні, економічно-професійні і т. п. Вся наша еміграція є робітничою, тобто — це здебільша індустрійні й хліборобські робітники на чужих заводах і фармах. До цього факту мусить органічно нав'язати український націоналізм свою дію. Ми відчужили б себе від наших рідних, якщо б не жили їх турботами і болями, їх радощами і смутками. Всі ми мусимо ввійти в таку саму сферу праці, що пересічний український робітник-емігрант, так само важко працювати на хліб і серед таких самих умовин. Разом з українським робітництвом маємо боротися за покращання умовин його побуту. Соціально-психологічний контакт гарантується спільними пережиттями.

Водночас видвигаємо нашу соціальну програму. Ми є проти державного і проти ліберального капіталізму. В основу нашого соціального ладу покладена соціальна справедливість, яку гарантується забезпеченням права трудової власности теж на засоби виробництва кожної людини, яка власною працею собі це здобуває.

Елімінуючи визиск, поборюючи капіталізм обох видів, не можна не вказати робітникові нашого образу майбутнього устрою. В ньому в осередку уваги стоїть творча, свободна людина і нація-спільнота, а в ній родина. Генеральна лінія нашої дії на відтинку робітництва на еміграції в соціальної площині: *організований захист її інтересів* всіма доступними засобами. До цих інтересів належать: економічні, культурні, національно-політичні, напр., українські школи, компактне поселювання національними групами, українська преса, українські національні і церковні свята, як вільні від праці, — українські культурні установи, — але в не меншій мірі: належна соціальна опіка, рівноправність з робітниками-автохтонами, підвищення платні, поліпшення умовин продукційного процесу і т. п.

Для захисту українських національних, а зокрема профсоюзних інтересів українського робітництва — необхідно зорганізувати *профсоюз українського робітництва*, що ясно стояв би на *українських національно-соціальних позиціях* і захищав би інтереси українського робітника, як українця і людини. Водночас треба допомагати творенню національного профсоюзу інших народів, поневолених російсько-більшевицьким імперіялізмом, напр., білоруського, литовського і т. п. Координаційний центр цих профсоюзів різних народів, поневолених більшевизмом — був би могутньою зброєю в руках національно-визвольних революцій народів АБН проти комунізму, комінформу, профінтерну та інших обманливих інституцій.

Це правда, що наше розуміння нації не має нічого спільного з клясовою теорією, яка розділяє нації на капіталістичну і робітничу верству, що дає в результаті робітничий інтернаціонал, який стоїть проти такого ж не раз капіталістичного інтернаціоналу. Ми заперечуємо в принципі таку антинаціональну, атомізуючу теорію нації і практику. Наша позиція в цих справах має інші цілі. Нам йде про полегшення положення українців на чужині й використання всіх чужих середовищ для української визвольної справи, отже і робітничого міжнародного руху.

Як погодити наше органічне розуміння нації, яке не знатиме клясової диференціації в її лоні, з включенням нашого робітництва в фактичний стан, який існує на Заході, в клясовий — по суті — робітничий рух? Ми виходимо з існуючих фактів і умовин життя в країнах, де живе наша еміграція. Стверджуємо, що вона майже виключно робітнича. Але її соціальний інтерес в нічому не протиставний якійсь іншій *українській* верстві, отже поділ української нації тут не входить в рахубу. А поділ, який толерують і вважають для себе нешкідливим другі нації, нас особливо не интересує. Наше завдання: як використати найкраще існуючий стан для на-

шої справи. Отже, українське робітництво, тобто політична еміґрація, яка захищає єдність нації і проповідує ідеї національної єдності на базі соціальної справедливості, як теж дає свою, українську перспективу соціального ладу в світі, справедливого для світу праці, займає серед робітництва країн Заходу до своїх національних справ окрему позицію, але іде з ним в спільних справах солідарно, якщо його не використовують комуністичні, чи соціалістичні демагоги для своїх цілей. Тому українське робітництво стає сторожким по відношенні до різних профсоюзів робітників-автохтонів. Воно включається за посередництвом своїх українських секцій в такий чужинецький профсоюз, якого основні інтенції лежать на лінії його соціальних концепцій, а зокрема актуальних політичних інтересів України, тобто в *християнські профспілки*. За ніяких умов, навіть при найважчих матеріальних втратах, українське робітництво не сміє в нічому підтримувати комуністичних профспілок, хоч би там була подавляюча більшість робітництва даної країни.

Українські секції в *християнських* профсоюзах треба перетворювати в загальний *Український Профсоюз Європи, а згодом всього світу, тобто в профсоюз вільних українців поза ССРСР*. Треба, щоб наша бельгійська, французька, англійська і ін. робітничі централі взялися вже за це діло. Зі створенням українського профсоюзу доцільно допомагати водночас такій акції інших народів АБН, щоб згодом могли репрезентувати в протиставленні до большевицького профінтерну ССРСР (казьонного, державно-капіталістичного кузнєцовського обману) весь робітничий світ, що воює проти ССРСР, що стоїть за національну ідею, розкриваючи пекло для (теж «інтернаціонального») робітника в ССРСР. Окрім солідарного захисту своїх соціальних інтересів, міг би такий український профсоюз народів АБН своєю підтримкою світового профсоюзу профспілок, з якого викинено большевицькі казьонні профсоюзи ССРСР і васалів, відіграти величезну роллю для української визвольної справи. Треба принципово заквестіонувати визискувачам робітників, якими є всі ці кузнєцови і ко, право виступати від світу праці! Ніде в вільному Заході і серед найбільш капіталістичного середовища не виступає від робітників працедавець, а лише сам робітник. Тільки соціалістичний капіталіст-держава ССРСР — через своїх бюрократів виступає від імені робітників! Це неймовірне чудовище. А зрештою, ради чого потребує ССРСР профсоюзу робітників, коли ж це «держава робітників»? Перед ким має там оборонятись робітництво? Невже не бачать самі кремлівські вельможі протиріч? Якщо б мали робітники боронитися перед новою большевицькою шляхтою, так тоді хай самі виберуть собі захисників, а нехай не «захищає» їх перед самим собою їх пан

з нагайкою. Врешті, нічому дивуватися, тоталітарний соціалістичний режим Кремля має ще більші курйози, як, напр., «держава пролетарів» держить 13 мільйонів робітників в концтаборах. Все це треба постійно показувати Заходові.

Американська Федерація Праці — виразно антибольшевицька і вже здавна була в конфлікті з СІО, яка стояла під керівництвом росіянина з походження С. Гільмана і Ф. Маррея. Теж лейбористський профсоюз і — що головне — весь *християнський* профсоюзний світ — могли б підтримати не лише соціальні цілі українського, згл. профсоюзу народів АБН, які створили б координаційний осередок, але і *національні* постуляти поневолених народів. Невикористання до цього часу для української визвольної справи могутнього робітничого антикомуністичного руху західних країн — серйозне наше занедбання. Щоб звернути більшу увагу на сьогоднішнє значення профспілок в світі, відмітимо факт вибору Трумена передусім завдяки профспілкам. Сьогодні мають American Federation of Labor (AFL), Congress of Industrial Organizations (CIO) профсоюзи залізничників, машиністів, вуглекопів і т. п. понад 16 млн членів! Недоцінювати їхнього політичного впливу було б помилкою. Характерно, що в них не мають впливів комуністи або як мають, то мінімальні. В AFL ніколи не толеровано комуністів, в СІО вони мали деякий вплив, чому треба завдячувати приступлення СІО до світового союзу профспілок на спілку з большевиками в жовтні 1945 р. Це призвело до упадку впливів СІО так, що з 6 млн бюрових службовців приступило до профспілки службовиків в СІО лише біля 36 тисяч. На останньому з'їзді в Портленді голосувало понад 600 делегатів — проти 40 за плян Маршала, — проти СССР. Водночас з'їзд уповноважив Екзекутиву СІО зірвати світовий союз профспілок, де комуністи добилися впливу. Його, як відомо, зірвано. На цьому самому з'їзді суддя найвищого суду ЗСА вказав на це, що завданням американських профспілок є, м. ін., зробити близькими теж для ЗСА проблеми європейських робітників.

Не сміємо оставити жодної нагоди невикористаною для скріплення нашої справи. Не забуваймо, що з професійного руху вийшло багато визначних мужів Заходу. Треба впливати на них всіма заходами. Коли сьогодні Джеймс Кери від імени 6 млн робітників, зорганізованих в СІО, зривав світовий советофільський профсоюз, коли його президент англієць Артур Дікін від імени близько 8 млн англійських «Трейд Юніонів» заявляв Васілеві Кузнецову, що він не репрезентує робітництва народів СССР, — то таких справ не можемо залишати невикористаними.

Проблеми профсоюзного руху існуватимуть і розвиватимуться незалежно від нас. До питань світового порядку наше робітництво

мусітиме займати становище практично таке чи інше. Отже, або це буде українська позиція, або наш профсоюзний рух буде лише додатком до чужого в кожній країні, де живе і працює наша еміграція. Або будемо давати свої голоси *чужій* фірмі, або наші голоси говоритимуть про нас і від нас. Ми заступаємо цей другий погляд. Воно дивно, що наша преса зовсім не цікавиться цими, такими важливими питаннями. Хто має сказати нашому робітникові слово поради? Ясно, що він не буде вчитуватися в французьку, бельгійську чи іншу американську робітничу пресу, яка дасть йому відповідь і на ці його журби. Факт, що це буде відповідь неукраїнська, маємо записати на свій карб.

Воно, справді, дивно, що, напр., в Аргентині йде дрібний змаг за те, що визнають ті кількасот українців-«просвітян», зрештою добрих патріотів: нашу плятформу, чи Національної Ради, ОУН чи мельниківців, але не йде змаг за *суттєве*: привернути українству, українській національній ідеї ці тисячі скомунізованих українців, якими ніхто не журиться, їх злиднями, смутками і radoщами. Ми вміємо вести «просвітянську» роботу, зрештою, корисну, необхідну, творчу, але ніхто не береться за друге, не менше важливе, але і важке завдання: захист національних, соціальних і культурних інтересів українського робітника в його професійному житті, в копальні і заводі. Там комунізм баламутить наше безкорисне, ідеалістичне робітництво, а наші люди, замість піти в народню гущу, в ці важко працюючі лави, пишуть лише сантиментальні речі, як гарні спогади про Рідний Край, забуваючи, що Рідний Край — це не лише приемний спомин, але пов'язання на кожному кроці з ним кожного українця за станком, на ріллі, серед дроворубів, в копальнях. Всюди маємо бути й боротися разом з нашим робітництвом за покращання його долі, теж його матеріально-економічного добробуту. Нас все інтересує. Нічого не залишаємо для демагогії комуністів!

На закид, що пропонуваній нами Український Профсоюз не зможе добитися ізольовано від автохтонного профсоюзу ніяких успіхів, відмічаємо, що організована сила завжди має успіх і — за всяких умов. Вистачає вже цей пропагандивний успіх, якого можливо добитися публічним виступом проти профсоюзу кузнечових, Філієне і інших шверників, але з того безумовно будуть і безпосередні реальні користі для українського робітництва.

Звернення Координаційного Осередку Національних Профсоюзів поневолених народів ССРСР до всього працюючого світу мало б грандіозне значення для української визвольної справи, коли б там в зручний спосіб пов'язалось нашу боротьбу за національне визволення, цілі УПА-ОУН-УГВР з проблемами соціального визволення. Таке звернення мало б більший відгомін в сві-

ті, як академічні заклики студентів, чи інших інтелектуалів, бо воно вдаряло б в найбільший обман большевизму: «рай працюючих», що його окреслюють самі працюючі як пекло.

Це говорив би союз *вільних* робітників *України* і інших народів АБН. Такий профсоюз міг би брати участь в антикомуністичному світовому профсоюзі і там актуалізувати питання національного визволення, як передумову соціального. Наші, напр., хліборобські робітники є незорганізовані, так само лісоруби, шахтарі і т. п. Це замало, щоб вони творили лише українські секції в чужих профсоюзах, хоч це дуже важливе і правильне, але треба звести всіх під один український дах, а водночас, відповідно впливаючи на робітництво інших народів АБН, довести до солідарного виступу всіх поневолених перед зовнішнім світом. Ми сподіваємося, що тепер будемо мати успіх, бо зараз комуністичні профспілки ізольовані, отже є два світові профсоюзи. Поділ іде не по лінії Ельби чи Велтави, але через народи. Отже, напр., християнські профспілки Заходу станули вже проти таких профспілок в лоні того самого народу, які є під впливами комуністів. З країн Сходу бракують місця в антикомуністичному профсоюзі. Їх треба заповнити нашими представниками, але з *новими* ідеями, не ідеями соціалізму, а визвольного в національному і соціальному сенсі українського націоналізму.

Коли поділ іде почерез народи на Заході, — де ще діє баламутство Маркса, то на Сході народи як цілість стоять проти Маркса і проти його епігонів, кузнецових і інших вельмож. Ці правди треба ще більше усвідомляти тепер світові — що поволі прозирає. Не можна зражуватися тим, що нам концепційно не підходить світовий профсоюзний рух робітництва, бо він виходить з фальшивих пресумпцій: клясового поділу. В нашому, націоналістичному розумінні не потрібна така структура світового профсоюзного руху. Ми організуватимемо життя на засаді солідарності соціальних верств, гарантованої національною державою й забезпечуватимемо за кожним працівником такі умовини побуту і праці, що всякі міжнародні гарантії будуть непотрібні. Зрештою, в нашому устрою будуть лише працівники, отже робітник не буде якоюсь окремою породою громадянина. Очевидно, і в майбутньому будуть світові з'їзди, товариства співпраці, обміни довідом соціального реформаторства, досягнень у виробничому процесі і т. д., тобто будуть зустрічатися люди однакових професій різних національностей, але надамо цій справі інший тон, зміст і ціль. Це будуть відпоручники *націй* для означених справ професійного характеру, з лона означених професій, але це вже не будуть представники поневолених кляс в лонах націй! Ці ідеї нового справедливого, міжнароднього і внутрінаціонального ладу нам треба проповідувати в світі, отже

і серед профсоюзного руху, де наше робітництво не виступатиме як кляса, але як представники нації для захисту закордоном її інтересів, (м. ін. теж соціальних інтересів, окрім суттєвих національних, її невеличкої еміграційної вітки). Коли у зверненні такого українського профсоюзу будуть нові, національно-соціальні нотки, тобто робітник промовлятиме не як кляса, верства, каста, але як член нації від імені нації, а не кляси — то це дасть подих нового! Це говоритимуть не робітники по національності українці, але *українці*, по професії шахтарі, текстильники, хліборобські працівники, чи лісоруби. Для такого голосу українців вважаємо доцільним ужити теж світовий антикомуністичний профсоюз. Наша еміграція, вся майже без вийнятку, робітнича, отже, не можна поминати профсоюзного відтинку, ми мусимо дати українській гущі політичний напрямок, могутній порив, великий стимул, будучи певним цього, що вужчу, культурно-просвітню роботу, за нашою поміччю, добре робитимуть культурні працівники і з-поза наших рядів. Даймо стиль і розмах! Потрібно українській пресі присвятити окрему увагу життю, праці, загальним і злободенним проблемам українського робітника, шахтаря, лісоруба тощо: — давати йому поради, вказівки, захищати організованими акціями його інтереси і т. п.

Далі, «політичну грамоту» поставити перед іншою.

Не забуваймо, що навіть в заможних канадійських емігрантів зустрінете на стінах портрети сталінів і ко. З Канади з золотими «серпами і молотами» верталися деякі збаламучені українці до УССР. Негайно скріпити антикомуністичний фронт, зокрема серед народньої гущі — це наказ хвилини! Щоб наша еміграція стала авангардом антикомуністичної діяльності, мусить насамперед сама очиститися від комуністичної зарази. На жаль, ще є обдурені серед українців на Заході, затуркані ворожою пропагандою. З манівців завернути збаламучених можна лише ввійшовши в їх гурти. Одних, які в легковірності підтримують ворога — навернемо розкриттям правди, других, які живуть в нужді і яких захистом їх соціальних інтересів та антикапіталістичною демагогією зловили комуністи в свої сіті — візьмемо, *станувши самому в захист їх інтересів*, працюючи серед них так само чорно, як вони і видвигаючи позитивні цілі нашої боротьби, наш образ майбутнього.

Наше гасло: *Націоналісти, в копальні і фабрики! На шахтах і заводах дайте бій комуністам!*

Мусимо бути в народі і з народом так, як є з ним в Україні — наша героїчна, непоборна УПА і ОУН!

3. Карбович: На робітничий фронт. «Сурма», ч. 2, Мюнхен 1949. стор. 2. Передрук: «Вісник» (ООЧСУ), Нью-Йорк, квітень 1949, стор. 14-18.

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА СВОБОДУ НАРОДІВ І ЛЮДИНИ

(Ідеї та шляхи)

Той факт, що ССРСР вийшов хвилевим переможцем із дотеперішніх дужань останньої світової війни, ніяк не означає, що то большевизм як світоглядова, соціально-економічна та політична доктрина ніби виправдав себе з погляду прогресу людства, тобто народів та людини. Змістом та метою життя народів та людини не є сама боротьба кляс та перемога однієї з них — як твердять марксо-ленінці, не є виключно матеріяльне існування, як й не є безглузде шамотання та взаємна різня народів, не є «боротьба для боротьби», а натомість є змаг за існування, за самоутвердження у світі народів-спільнот та людини, за ріст і перемогу означених національних вартостей. Основну суть становить безперервне прагнення людини на вершини та афірмація народу, як психо-фізичної формації, у власній суверенній, від нікого незалежній державі, — здійснення соціальної справедливості внутрі власного народу й заспокоєння всіх потреб народніх мас.

Історичний процес має свій глузд. В основній тенденції його лежить прогрес людства, тобто народів та людини. Чим ближче означена політична і соціяльна концепція іде назустріч йому, тим більше даних має даний нарід, як її носій і герольд, на перемогу власну і на перше місце в народів вольному колі. Коли національний егоїзм означеного народу ототожниться з шовінізмом та варварським імперіялізмом, що вогнем і мечем нівечить шляхетний змаг до свободи інших народів і знає єдино власний шкурний інтерес, то яке б не було напруження його волі до перемоги, як він не був би окутаний без решти сліпим фанатизмом та вірою в перемогу і, врешті, як би не був він озброєний і в наймодерніші засоби техніки, — він скоріше чи пізніше мусить програти за історичною закономірністю. Бо його прагнення і заміри є суперечні поступові людства, якої основною догматичною ідеєю є: свобода людини та свобода народів, а не повернення в добу темної реакції та інквізицій.

Немає свободи людини без свободи народу. І немає свободи народу без свободи людини. Гітлерівська Німеччина програла, і вона не могла не програти, бо намагалась повернути людство до

невільництва і тиранії. Така є історична закономірність і її не змінити. Коли це так, а це безперечно так, то й яка доля неминуче жде і большевицьку Росію, не важко відгадати. Не важне, що бачимо хвилиний тріумф кремлівських вандалів, а важне те, яка остаточно жде судьба модерних чінхіс-ханів і аттилл, цебто систему, що насиллям тримає поневолені народи та кожну людину в нестерпному ярмі. Це не правда, це брехня, яка розкладає поневолені народи, що ніби остаточно перед правом тріумфує сила, що лож і насилля переможуть історичну справедливість. Те, що держить поневолений народ незламним у його нерівному змагу, це в однаковій мірі його воля жити й перемогти, його національна гідність та гордість, особиста честь його членів як людей, та прагнення жити по-людськи у всякому духовому, матеріальному і фізичному відношенні, як і в обличчі нестримної технізації (танків, літаків, атомної бомби) та фізичної кількісної переваги ворога — непохитна віра в остаточно перемогу таки правди і справедливості над брутальною силою, канібальським насиллям Соловок, Сибіру, Катині, Винниці, Осв'єнціма, Саксенгавзену чи Дахау. Гніт, неволя і сваволя, топтання найелементарніших гідностей людини і цілих народів є основними і єдиними силами, на яких тримається деспотичний СРСР. Поневолені народи вже стали до боротьби з цією вандалською регресивною системою. Віра в справедливість цієї боротьби, віра в її перемогу, яка забезпечить національну і соціальну волю кожному народові, забезпечить людське життя кожній людині, повний розвиток її здібностей є сильнішою від наймодернішої техніки, на яку спирається большевизм.

Ті теоретики, які пробують і досі проповідувати серед поневолених народів культ брутальної сили, як вирішального чинника для перемоги, шкодять йому. Хай призадумуються вони спершу над тим, задля чого ворог велить ескадрам бомбовозів та танковим бригадам зчаста нагадувати присутність на землі поневоленого народу. Недарма ж він заставляє діяти свої енкаведівські і гестапівські суди, для яких єдина правна норма — це наган. Суть тієї справи лежить не в індивідуальних т. зв. надужиттях влади, а в навмисне сконструйованій системі насилля, метою якої є вбити не тільки почуття всякої людської гідності уярмленого народу, але зокрема безшабашним і довготривалим — і без реваншу — стосуванням безправств і насильств раз на завжди вирвати з душі народу і людини віру в те, що взагалі ще існує якебудь добро, правда і справедливість в цьому світі лиха і злиднів, мордів і розбоїв, канібальства і нікчемности.

Велика французька революція, Американська революція, Українська національно-соціальна революція 1917 р. мали в своїй ос-

нові гін за великою правдою, тугу за перемогою справедливости і за людське життя у своїй вільній державі.

Наша Козаччина і Хмельниччина символізують оцю боротьбу за свободу народу, за українську державу, за соціально-справедливу Україну «без холопа і пана». Українська Січ — це був колись в кромішній темряві усієї Європи єдиний горючий смолоскип волі. Українське козацтво визволяло з турецької чи татарської неволі «братів християн», всіх, хто був «невільником», не тільки українців. Чинило воно в ім'я української ідеї, української правди, що волю Україні несла, де гідність людини була шанована й куди теж з далеких країн Європи йшли козакувати, то значить вольностей зажити та за них боротися і, як треба, гинути, «визволяти братів з турецької неволі». І так наша Січ стала безстрашним захисником і фортецею, що боронила культуру перед навалою дикої сили варварів. Що було б сьогодні з Європою, коли б не було княжої чи козацької України? Як колись Січі, так сьогодні та сама роля припала новітньому герольдові, остої справедливости, культури та свободи — УПА. В тій нашій новій Січі, в УПА, поруч українських борців за спільну свободу борються плече об плече бойові частини багатьох поневолених большевиками народів. Бо УПА — це український авангард великої революції народів, революції, що гряде... І як за козацьких та гетьманських часів український народ був непохитним борцем за ідею свободи, так і в 1917 р. першими підняли прапор революції українські вояки Волинського полку.

Велика революція народів гряде під основними гаслами: За свободу народів — за свободу людини; за людину, «створену на образ і подобу Божу», якої гідність топтати значить чинити святотатство; за народ, який мусить повнотою і всіма своїми добрами матеріяльними і духовими повністю розпоряджати у свою власну користь і на засадах, які найкраще сприяють добробутові і культурному розвитку широких народніх мас, — за героїчну мораль та героїчну гуманність, як базу взаємовідносин між людьми та свободолюбними народами.

Ніде правди діти, хоч війна буцімто закінчилася, — весь світ відчуває пустку; жадної проблеми; ні в соціяльній, ні національно-політичній, ні культурній царині вона не розв'язала. Людство, народи та людина ждуть чогось величного і грандіозного, що заспокоїло б їх волю і прагнення. Ті величезні жертви життя, море крові та руїни, що їх принесено молохові війни, неспівмірні з досягненнями дотеперішньої стадії війни — розгромом одного канібальського імперіялізму. Ще остався другий — людожерний варварський большевизм та ще не зреалізована позитивна програма перебудови світу, передумовою якої є розвал

СССР. Обрисів справедливого світу, якого прагне людство, в історичному процесі покищо не видно взагалі. Не зважаючи на це, що мільйони людських існувань загинули в цій страшній війні з надією, що ціною їх жертв буде досягнене щось велике й нове, ми живемо далі на переломі епох.

В обличчі Заходу і Сходу нашій революції належить окреме завдання. Ця революція поневолених більшовиками народів має дати відповідь на ті питання, що їх розв'язки давно вижидає втомлене людство. Як воно не дивно, чи не багатомовним є ствердження такого факту: в останньому зударі імперіялізмів ніхто з них не враховував оцієї могутньої сили, що є за повстансько-партизанськими арміями. Ніхто з них і не думав, що в добі танків і літаків, неймовірної механізації, таку величезну роль може відіграти при вирішенні остаточної перемоги не раз зовсім недостатньо озброєний і слабо технічно вишколений народ. Українська Повстанська Армія (УПА) засвідчила як виглядає справжня тотальна війна, в якій жінки і діти, старі і недужі приймають активну участь у безпосередній боротьбі. А повела УПА народ як речник боротьби за національні і соціальні права народу і людини. Тільки революція поневолених більшовиками народів кардинально змінить теперішню політичну карту світу. А на руїнах СРСР постануть нові держави, а між ними і Українська Самостійна Соборна Держава, держава 50-мільйонного народу.

З. К.: Україна в боротьбі за свободу народів і людини. «Визвольний Шлях», Лондон 1949, кн. 3, стор. 13-14.

ДО МИНУЛОГО НЕМАЄ ПОВОРОТУ

*«Тільки божевільний або нікчемний
може боротися проти революції»*

Цю думку висловив Бонапарт. Уже недалекий час, коли перейдуть до минулого два соціально-економічні устрої — державний і ліберальний капіталізми. Немає сумніву, що *державний капіталізм* — система гнету без порівняння потворніша й кошмарніша, ніж ліберальний капіталізм. Їх не можна ніяк зводити до одного знаменника. Ліберальний капіталізм — невинне дитя в порівнянні з тоталітарною системою гнету, що її запровадив державний капіталізм.

Але те, що один з них гірший від другого ніяк не означає, що в наших країнах, після звільнення від державного капіталізму, має прийти на зміну ліберальний капіталізм. Усякий несправедливий устрій мусить відійти в минуле. І взагалі всяка дискусія над питанням чи і в якій мірі в наших країнах, визволених від тоталітаризму, міг би бути введений капіталістичний лад будь-якої відміни, є безпідставною. Про *реставрацію* старого немає мови! На питання — реставрація чи революція має бути лише одна відповідь: революція! Визвольна революція народів 1917-1918 рр. повалила старий лад гнету, національної й соціальної неволі. Вона завалила російську імперію, а разом з тим феодално-капіталістичний лад царської Росії. Вона визволила народи, давши їм національну й соціальну свободу. Вона передала владу народам, які почали заводити справедливі соціальні переміни. Перебравши владу безпосередньо у свої руки, народи почали порядкувати життя по власній волі й у власну користь, здійснюючи ідеї національного й соціального визволення. Свої національні, незалежні, суверенні держави вони почали творити радикально, революційно, *зриваючи раз назавжди з московським імперіальним центром*. Вони почали творити свої власні *національні центри у своїх столицях, свої державні осередки*.

Почалася велика епопея оновлення народів. Могла початися нова сторінка в історії визволеного з-під російського імперіалізму Сходу. Але національні і соціально-визвольні змагання наро-

дів здавив *реакційний*, антиреволюційний новітній тоталітаризм — більшевизм.

Визвольну революцію народів 1917-1918 рр. зліквідовано при допомозі найбільшого обману, який знав колинебудь світ. Так звана жовтнева революція, що започаткувала владу більшевиків, була початком найжахливішої реакції, зрадою ідеалів, в ім'я яких народи валили царат під час березневої революції.

Усе, що діється на наших землях — це логічна консеквенція й закономірність «жовтня». Шлях від Чека до МГБ, від Дзержинського до Берії простий, як і від злочинного деспота Леніна до його учня Сталіна! Легенда «октября» — легенда Герострата. Цю небезпечну легенду треба розвіяти раз назавжди! Усім мусить бути ясно, що в жовтні 1917 р. не було жадної революції. В жовтні прийшли до влади тирані, які задавили свободу народів і повернули одну шосту земної кулі на століття назад. У жовтні захопила владу темна реакція, голота з-під стягу новітнього Малюти Скуратова, опричника нового Івана Грозного-Леліна і його учня Сталіна. В «жовтні» не було жадної соціальної революції, так само як не було її, коли орди Атілли маршували на підбій світу. Характерно, що два тоталітаризми (більшевизм і нацизм) зв'язані з соціалізмом, із тою різницею, що гітлеризм іменував себе національним, а більшевизм інтернаціональним. Більшевизм, знаючи про велику вагу *національно-державної ідеї* в процесі боротьби за владу (й взагалі в історії), кинув гасло: «вплоть до отдаленія». Аналогічно, нацизм використав деякі подібні ідеї для своїх антинаціональних, назадняцьких цілей, поневолюючи вогнем і мечем інші народи. Більшевизм, як і взагалі всякий тоталітаризм — це влада охлосу, охлократія. Червоний тоталітаризм створив новий правзір для всіх тоталітаризмів світу. А його звичай називати всі інші тоталітарні рухи «фашистськими» йде по лінії інтересів ССРСР. Це роблять батьки тоталітаризму — більшевики з розмислом, щоб відвернути увагу від себе. Ради правди варто запитатися, чому ж то найлегшу форму тоталітаризму — італійський фашизм — уважали типічною для всякого тоталітаризму, тоді як батьком тоталітаризму є більшевизм, бо ж він зродився раніше, ніж фашизм, який був якраз протиакцією на більшевизм? Німецький тоталітаризм називався націонал-соціалізмом, італійський фашизмом. Але коли взагалі говорити про вершок тоталітаризму, то вже правильніше назвати спочатку тоталітарні більшевицькі рухи, а щойно потім фашистський. Адже ж італійський фашизм не будував фабрик смерті, Авшвіцу, Дахау, ані Колим, насильно й пляного організованого голоду, мільйонних вбивств, Соловок, Ка-

захстанських пустель, Сибіру, погромницьких спецдивізій НКВД, ГПУ, МГБ, гестапо . . .

Ми ставимося вороже до всякого тоталітаризму, будь він фашистського чи нацистського зразка, а вже особливо ми проти більшевизму, але варто нагадати, що вже немає ні німецького ні фашистського тоталітаризму, а залишився тільки один. Тож не воюймо з вітряками та не даймо зіпхати себе туди, де вже немає нічого. Бо ані Гітлер, який уже не живе, ані Муссоліні, що погиб, уже не мають в пляні нападати на українські землі, а Франко має до нас приблизно таке відношення як, наприклад, аргентинський Перон. Не від них суне на нас загроза. Світові загрожує інший тоталітаризм. І на нього останнім часом почали звертати увагу такі безсумнівні демократи, як Етлі, Черчїлл і інші. Не шукаймо фашизму там, де його немає, а шукаймо і вказуймо на справжнього батька тоталітаризму, бо сини-котенята вже померли. Залишився ще сам хижак-батько, тобто більшевизм.

Ми вже згадували, що тоталітаризм використав революційні настрої мас, пообіцявши тим масам «рай на землі». І обдурих наївних. Допомогли захопити владу, гадаючи помилково, що таким способом вони самі матимуть її. Коли ж отямилися, було вже запізно: на шиї уже сиділи олігархи, кліка тиранів, яка терором примушувала маси слухатися та служити новим русским царям. Ця тоталітарна система росла, між іншим, на ґрунті неґації й критики ліберал-капіталістичного устрою. Заперечуючи ліберальний капіталізм, почали здійснювати найгірший вид капіталізму — державний капіталізм.

У чому річ? В основі соціального ладу мусить бути соціально-справедливість. Її здійснити можна лише тоді, коли у його підвалини буде покладено *ідею свободи*, не тільки національної, але й особистої. Іншими словами, ідею народовладдя, тобто влади всього народу, а не групи, ані класи, отже ні лібералізм, ні соціалізм. Мова не тільки про політичне народовладдя, про відомі свободи, але зокрема про господарське народовладдя. Що це значить? Немає народовладдя, якщо переважні економічні добра опинилися в руках представників чи то державного, чи ліберального капіталізму, тобто тоді, коли при державному капіталізмі диспонує ними державно-бюрократична кліка, тобто диктатор-монопартія. Коли мова про державний капіталізм, то там навіть думати не можна інакше, як мислить монопартія, а народ стогне під тиском бюрократії, партійних бонзів.

Справжнє народовладдя полягає в тому, що народ, народні маси як вільні люди здійснюють *безпосередню участь* у власно-

сті, вільні люди стають безпосередніми власниками матеріальних дібр. Власність зумовлює повну творчу свободу. При державно-капіталістичному тоталітаризмі номінальним власником є держава, але фактичним — державна бюрократія, яку призначає монопартія. А через те, що монопартією керує кліка небагатьох, то шляхом насилля абсолютне право власності на всі добра і навіть державу залишається за кількома олігархами. При ліберальному капіталізмі, в якому існують демократичні свободи, народ також не має повного голосу. Це треба змінити. Ідея народовладдя мусить просякнути ціле життя, це значить також господарське.

Страйки дають змогу боротися проти несправедливостей, але при державному капіталізмі навіть того права немає. Державний капіталізм перетворив усіх працівників у невільників, прикріпивши їх до місця праці та позбавивши їх особистої і загальної свободи. Робітника перетворено в звичайне тягло, бездушного звіра, що виконує пляни проти інтересів народу, кимсь для якоїсь мети укладені. Всі хлібороби стали невільниками колгоспів чи радгоспів. Та не тільки селяни, але також робітники в промисловості такі ж точно раби системи. Головна причина такого стану передусім в тій обставині, що справу мається з ворожою владою, але також у тому, що сама *система є протинародня*, вона проти народніх інтересів.

Вихід зі становища один: народ, народні маси мусять узяти владу, бо в тому таємниця успіху кожної революції. Щойно тоді земля стає індивідуальною власністю тих, хто на ній працює, тобто теперішніх працівників колективних і державних господарств, а не абстрактного народу, абстрактної держави, в якій ця власність переходить до рук бюрократичної адміністрації. Іншими словами, власниками мають стати живі, реальні, конкретні робітники, які в даному, означеному конкретному колгоспі чи радгоспі працюють. *Усі вони стають власниками*. Це неправда, що приватна власність нібито стоїть на перешкоді введенню вищих, механізованих форм господарювання. Одне з другим не має нічого спільного. І спільна, і індивідуальна власність вможливує вживання технічних поліпшень, здобутків розвитку техніки. Здійснення співвласництва в деяких фабриках і заводах для користі тих, хто працюють у них, тобто конкретних людей, усіх робітників, забезпечуватиме їм свободу і стимулю-

ватиме процес творення, продукування і в такий спосіб усуватиме в самій основі найману працю.

Не можна погодитися з тим, що кожного роду конкуренція між великими приватними підприємствами підвищує продуктивність праці (виробництва), бо всяке велике підприємство, подібно як державне, дуже збюрократизоване. Позитивні наслідки матиме той факт, що робітники стануть співвласниками певних галузей продукції. Визначені галузі промисловости будуть у руках держави, але прийде змінена система організації продукції й, щобільше, буде доосновно усунена політична система, що була ворожа народів. Немалим лихом, що його породив капіталізм обох видів, треба уважати те, що він замкнув дорогу широком народнім масам до набуття власности, зосередив її в одному випадку в вузьких колах людей, а в другому — *в анонімній, контрольованій монопартією, тобто в дійсності в безконтрольній державній бюрократії.*

Кожному ясно, що в підтоталітарних країнах, після знищення чи упадку існуючого режиму, не може бути мови про поворот до системи великих капіталістичних власників. Ця система — якщо навіть відкинути всі інші аргументи — це звичайний історичний анахронізм. У наших країнах існують, з одного боку, позбавлені власности працюючі народи, яких соціяльні верстви-хлібороби, робітники промислу і трудова інтелігенція — не антагоністичні, а з другого — російські імперіялісти й кляса паразитів, бюрократичних вельмож, які в імені «держави пролетаріату» й російської імперії є фактичними власниками усієї власности «держави пролетаріату».

Після перемоги над російським імперіялізмом «кляса» паразитів зникне, і свобідні народи переберуть усі добра на основі приватної, спільної (але не механічної, збірної) й державної власности. Під поняттям свобідного народу ми розуміємо не фантом, не якусь абстракцію, неокреслену «державу пролетаріату», але зовсім реальну, конкретну дійсність, тобто *якраз усіх тих конкретних живих людей*, що в даному цехові, при варстаті праці активно працюють, володіють засобами продукції.

Суттєві гасла нашої боротьби на всіх відтинках життя збігаються в одному первоначальному: *вся влада народам!*

Ліквідувати державний капіталізм можливо тільки виразним і безстрашним розривом з усім віджилим і дряхлим, видвигаючи на те місце новий суспільний лад національної й особистої свободи та суспільної справедливости, що йому на ім'я: *суверенні народовладні держави наших народів на руїнах російської імпе-*

рії, держави без холопа й пана, без монопартії, її насильства, без диктатури й обману народу, отже держави, що в ній правитиме сам народ, що здобув владу.

То цілком помилковий погляд, ніби гарантія влади для народу полягає в тому, щоб творити якнайбільше число партій, або щоб обов'язково заіснувала демократія французького типу, яка не конечно є запорукою влади народніх мас. Гарантія влади народу полягає в тому, щоб усі продукуючі верстви (хлібороби, промислові робітники та трудова інтелігенція) захищали через обраних ними відпоручників свої власні інтереси й за їх допомогою керували державою, беручи до уваги спільне добро народу, як неподільної національної цілоти, національної спільноти.

Отже, відпоручництво соціально-продуктивних сил у палаті праці включатиме в собі не тільки професійні, але й громадські інститути. Широка форма самоврядування, на яке спиратиметься побудова державно-адміністративного апарату, буде також гарантувати свободу народу. Не в партійництві лежить суть народовладдя. Демократія французького типу не є єдиною формою демократії. Маємо інші форми демократії: Англія, Швейцарія, Нова Зеландія. Гарантія свободи, між іншим, полягає в тому, що допускається існування різнотипних асоціацій, організацій тощо, але це ніяк не значить, що якраз ті, а не інші форми демократії дають запоруку, що народні маси матимуть чи здійснюватимуть владу. Забезпечення свободи — це одна річ, а методи вибору представництва й керівництва державою — це інша справа. Може існувати багато партій, але чи це якраз єдиний шлях здійснення народом влади, можна сумніватися. Бож у партіях найчастіше висуюються на провідні місця демагоги і нероби. Уважаємо, що найкраще забезпечує владу сам народ шляхом безпосередньої участі в керівництві державним життям за допомогою своїх професійних представництв, делегатів від виробничих верств. В нашому розумінні верства — не паразитарна каста осіб, але спільнота людей нації, яка продукує однакового типу товари, як, наприклад, хлібороби — хліб, індустріяні робітники — промислові товари й т. д.

При такому виконуванні народом влади над самим собою ніколи не прийде до голосу тоталітаризм, бо він завжди розіб'ється об тверду дійсність існування народнього представництва, яке від низу вгору триматиме владу у своїх руках.

Завданням політичних партій буде не боротися демагогією за виборчі картки, а представляти вищий, понадклясовий інтерес, тобто інтереси поодиноких продукційних верств (хліборобів, промислових робітників і т. д.) підпорядкувати під спільний зна-

менник *добра нації*, як єдиного цілого й при тому, самозрозуміло, ставлячи добро цілоти понад добро частин, які складаються на цілість.

Партії можуть мати різні точки бачення, наголошувати інтєреси різних соціяльних груп, але поки професійні гурти чи верстви здебільша заступають «свої», часткові інтєреси, то політичні партії мусять мати ширший, якраз політичний або загальнонаціональний світогляд.

Партії народжуються з різних соціяльних середовищ, що ніби покликають до життя дану партію, як, наприклад, робітничу, ліберальну («буржуазну») й т. п. У майбутньому йтиме насправді не про політичну організацію, що захищала б політичні й соціяльні інтєреси однієї кляси проти інтєресів іншої чи проти державної влади. Соціяльна несправедливість, виявом якої є поділ суспільства на антагоністичні «кляси» експлуататорів і експлуатованих, виникла наслідком егоїстичного зловживання власністю або владою в рамках нації. Тому протиставляючись усякому зловживанню власністю або владою й підпорядковуючи інтєреси одиниць інтєресам національної спільноти, змагаємо до побудови гармонійного національного суспільства, в основі якого лежать *свобода й справедливість*. У такому розумінні майбутнє суспільство, до якого змагаємо, розглядаємо як суспільство без визиску, визнаємо природну окремішність завдань виробничих верств нації, які (завдання), народжені в процесі громадсько-корисної праці й скеровані на добро спільноти, не становлять дисгармонії з виробничими інтєресами нації, як цілоти й її окремих верств (в нашому розумінні кляс, де немає визиску, а тільки окремих рід творчості, продукції). У тому змислі послуговуємося розумінням кляси, відкидаючи (й поборюючи) марксистське розуміння. Ми розглядаємо клясу як продукційну верству, а не як паразитарну експлуаторську касту. У нашому національному суспільстві, при відсутності паразитарної верстви експлуаторів, не треба буде оборонятися проти визискувачів в лоні однієї й тієї самої верстви (наприклад, індустріяльна кляса має власників і робітників), а щонайвище йтиметься про те, щоб полагоджувати інтєреси різних продукційних верств в ім'я загального, національного добра.

Соціяльне підложжя, на якому повинні діяти партії, може бути: 1) захист даної продукційної верстви супроти інших верств, і 2) захист інтєресів верств в цілому.

Щодо першого випадку, то могли б існувати, наприклад, хліборобська партія, партія промислових працівників і т. п. Але на наш погляд, такі партії непотрібні, якщо дані верстви й так без-

посередньо заступлені в законодавчих установах і через те мають безпосередній вплив на владу в країні. Отже, цей мотив для існування партій відповідає.

У другому випадку мотив ще мав би свою рацію, але тоді це вже будуть іншого типу політичні організації, а не партії (від слова «парс», що значить частина), які матимуть завдання об'єднувати людей найбільш перспективно думаючих і відданих цілості справ народу (як понадкласової спільноти) в цілі афірмації інтересів нації, як цілості й її організаційно-політичної форми — держави, в середині й назовні, в міжнаціональному змаганні. Але це вже не будуть партії, що захищають часткові інтереси, але нові політичні конструкції, яких нинішнє ліберальне суспільство, ані тим більше большевицьке, не знає. Інші будуть умовини за нашого національного суспільства на руїнах большевицького самодержавного капіталізму, при відсутності на наших землях ліберал-капіталізму. Ці нові політичні конструкції не матимуть нічого спільного з досьгоднішніми партіями ліберального, ані, тим більше, тоталітарного типу.

На наш погляд, у майбутньому народовладному устрої рацію існування матимуть хіба такі політичні організації, що змагаються за добро народу, як цілості, а не за часткові інтереси груп, бо ті інтереси захищатимуть на іншій площині. Між тими політичними організаціями може відбуватися суперництво за той чи інший напрямок зовнішньої політики, за більший чи менший акцент розбудови тієї чи іншої галузі господарства, з погляду забезпечення нації-держави від зовнішньої агресії, чи внутрішнього добра нації тощо. Через дві установи: палату праці (з акцентом соціально-виробничим: «Великий Збір Народу») й палату, де будуть заступлені політичні організації й державний досвід («Велика Рада Держави»), виконуватиме народ свою законодавчу владу. У господарському народовладді, у самоврядуванні, кожночасній меншості будуть забезпечені можливості доходити до влади легальним способом, як теж свобода слова, асоціацій і т. п.; в тому лежатиме гарантія народності нашої влади, її анти тоталітаризму.

Коли вмирають світи, не стримувати нам їх смерті й не жаліти за тим, що призначене долею загинути як пережиток, а твердо й непохитно йти назустріч новому, що на нашій кров'ю спливаючій, але невмирущій землі повинно народитися в боротьбі за національну свободу й соціальну справедливість проти большевицької темної реакції.

Про якого типу політичні організації мова? Ми виразно підкреслили, що політичні організації, про які нам ідеться, не будуть мати, на нашу думку, дотеперішнього характеру політичних партій, яких генеза в тій чи іншій мірі є «клясовою». Тому саме поняття демократії сьогодні має вже не національний, а «клясовий» характер.

Сьогоднішні політичні партії захищають передусім економічні інтереси означених, вузько обмежених соціальних груп. А в більшості випадків прямо інтереси демагогів, чи т. зв. професійних політиків, що обдурюють маси фразами про захист їхніх інтересів, а на ділі сидять у кишені того чи іншого концерну, того чи іншого комінтерну й ухвалюють в парламентах такі закони, які вигідніші їх хлібодавцям, ніж народові. Уряди, будовані на такій базі, виконують схвалені парламентом закони, які є в інтересах «сірих емінінцій».

Факти найновішої історії потверджують, що французький рід парламентаризму (як от керенщина, ваймарська республіка і т. п.), можуть довести до тоталітаризму. В історії кожному тиранію, кожного деспота попереджали розгнуждана сваволя і зіпсований стиль життя. Охлократія (панування кількох), деспотія, були завжди завершенням сваволі. На зміну Керенського прийшов Ленін, на зміну Папена — Гітлер, що скорше добіг до мети, як іншого покрою тоталітарист Тельман. Це випадок, що замість одного тирана (Тельмана) прийшов інший (Гітлер). Факт, що в боротьбі за владу двох тиранів один з них гине, не має суттєвого значення. Яка різниця для свободолюбних людей і ідеї свободи взагалі, як називається тиран, що її знасилував?

Гітлер стинав голови одним, Тельман стинав би іншим, але оба наклали б намордники. Для нас, поневолених народів, оба були б однакові. Тельман підтримував би Сталіна, що гнобить нас, Гітлер показав свою природу тирана.

І як не дивно, але це факт, що завдяки брехні й облуді, що панують в сьогоднішніх системах, тоталітаризм часто доходить до влади *легально*. А потім усі кричать: насилля над свободою. Але ж пробі! Хто ж в тоталітарних країнах об'єктивно допоміг тоталітаристам прийти до влади, знасилувати свободу? Невже ж Гітлер пошахрував був вибори? Чи шахрує Толіятті або Торез? «Кві про кво» в тому, що жертви майбутнього большевицького терору самі лічать ретельно голоси з виборчих урн, якими тоталітаристи здобувають владу і завтра ці самі тоталітаристи

з-під прапора комінформу будуть гнати їх до концентраційних таборів. Трагікомічність і нонсенс системи виявляється, наприклад, в сучасній Німеччині в тому, що судять тих, які «голосували» за т. зв. законом повновастей для Гітлера. Адже все те діялося зовсім легально і згідно з елементарними законами партійної гри. Чи інакше є сьогодні в Франції у відношенні до тоталітариста Тореза? Чи завтра судили б Шумана й Орійоля за об'єктивну допомогу Торезові дійти до влади? В чому тут інша ситуація якогось німецького Маєра, чи іншого німецького «демократа»-коляборанта з Гітлером (зрештою, згідно з обов'язуючими на той час законами)? Сучасний лад зайшов у сліпу вулицю, губиться у власних протиріччях. І чи не треба було б крізь сльози сміятися здоровим, безкомпромісовим національним елементам, наприклад, у Франції, якщо б Торез дійшов *легально* до влади?

Сама система дає владу ліквідаторам свободи закономірно й легально. Корінь лиха в ній самій. І чи світ не є своїм гробкопателям, що породжує такі курйози? Сваюля завжди кінчається тиранією. Хто добровільно не підкориться, не самообмежиться, той втратить свободу взагалі, того чужі варяги, агенти комінформу примусять слухати їх.

Хто валитиме своїх во ім'я розгнужданого еготизму, той муситиме слухати чужих, які матимуть до помочі «опричників». Так було завжди, що сваволя готовила ґрунт закономірно тиранії.

Як же гарантувати свободу? Повторюємо, мусить бути створена така система влади, що в корені внеможливлувала б перебрання влади тиранам. Суть тоталітаризму у владі *над* народом. Значить, необхідно гарантувати владу *за* народом.

Це можливо лише шляхом безпосередньої участі народу у владі. Як ми вже згадали, передусім шляхом опертя законодавчої влади на репрезентантах усіх соціально-продуктивних верств, широкого самоврядування й самодіяльності народу в усіх галузях життя. Коли народ посилатиме своїх відпоручників на базі їх творчості у соціальному процесі й матиме змогу контролі, тоді буде відтята життєва база для наростання й втримання тоталітаризму. Коли хлібороб і промисловий робітник є при владі, то вони мають за собою світ своєї праці, свою соціальну базу, життєву основу й постійну контрольність над собою організованого соціального середовища, від якого він делегований.

Професійна самоуправа означених галузів господарства, запевнене право на ефект праці, себто гарантія, що господарська праця визначає право на власність і нею її здобувається, такі і

подібні переміни йтимуть назустріч елімінації колективізму з одного боку та переростів індивідуалізму — з другого боку.

Проте ж це зовсім не означає, що мала б бути заборона творити політичні партії дотеперішнього типу. Але на нашу думку, для них вже не існуватиме соціального підложжя. Попробуємо, наприклад, творити середньовічні цехи; хоч і немає заборони, це не повезло б, бо вони вже історичний анахронізм.

✱

Ми вважаємо, що база демократії поширюється безмірно, приходить справжня народовлада, що виходить далеко поза межі соціальної бази ліберальної демократії чи соціал-демократії. Здійснюється перша мета націоналізму: нація в цілому стає носієм влади, себто демократія знаходить свою ширшу базу, охоплюючи в однаковій мірі всі верстви народу. У цій фазі народовлади, властиво, всі народовладні політичні організації повинні б бути націоналістичними, бо їх основою буде не класа, не одна соціальна група, а народ як одність, нація як цілість. Стоїмо напередодні націоналістичної народовлади, себто справжньої народовлади. Як досі на Заході лібералізм творив основу для формування партій, так у майбутньому саме *націоналізм* буде такою вихідною, на основі якої (на його світоглядних заложеннях) формуватимуться різні політичні формації. *Помиляються ті, що міркують наче б націоналізм скомпромітувався в останній війні. Якраз навпаки. Скомпромітувалася ліберал-демократія французького типу, провалився один тоталітаризм, нацизм-фашизм, але визвольний націоналізм вийшов оновленим, скріпленим, переможним з останньої різни народів. Визвольний націоналізм переживає своє відродження, перейшовши хрещення, переможне для нього хрещення крові. Націоналізм блискуче здав іспит своєї зрілості в останній війні.*

Носіями його були не панівні народи, а *поневолені*. І тільки націоналізм зберіг їх від заглади. Націоналістичне світовідчуження українських народніх мас спасло їх від перетоплення на советський народ. Хто підриває націоналізм як світогляд, цей підкопує самі основи нашої поневоленої нації, яка живе, або паде з перемогою або смертю національної ідеї. *Націоналізм — не імперіялізм*. Якщо б ми стали на імперіялістичні позиції, ми зрадили б націоналізм як ідею свободи всіх народів. *Націоналізм — не тоталітаризм, не насилля над народом*. Бо саме він — це свобода для народу, свобода для людини, одиниці, як назовні так і все-редині.

Тому націоналізм є синонімом справжньої народовладі, влади народу-нації. Всякі пусті балачки про кризу націоналізму — це дефетизм, якого джерело не в кризі націоналізму, а в розгубленості людей, що відійшли від подиху рідної землі, на якій кризи націоналізму немає і де борці твердо зберігають навіть саму назву. Ніколи, як саме тепер, не стояли ми так близько до перемоги націоналізму, чистої й благородної ідеї свободи народів і людини, яку досі профанували *лже-націоналісти з-під стягу імперіялізму й тоталітаризму*. Ніхто інший, а саме український націоналізм видвигнув найсправедливіше гасло сучасної епохи: *свобода народів і людини* і його перебрав АБН у формі «Свободолюбні народи й люди всього світу, єднайтеся в боротьбі проти російського імперіялізму і комунізму за свободу народів і людини». Невже ж ці гасла провалилися? Колі ні, то перед нами майбутнє! *Перемога націоналізму у світі тотожна з перемогою поневолених народів і свободи людини*.

Хто сумнівається в ту правду, той не вірить, що після ночі закономірно приходить день.

Хто не вірить у націоналізм, той не вірить в перемогу національної ідеї й соціальної справедливості, бо її неможливо здійснити взагалі без національної свободи. Хто ж сумнівається в цих двох правдах, той в ніщо не вірить.

Ми кажемо: націоналізм — це свобода нації всередині й назовні.

Отже, ніхто не заборонятиме, щоб творилися ліберально-демократичні партії, але це будуть мертвонароджені твори. В Англії, наприклад, не має теж жадної заборони, але множество партій там не родиться, бо немає *підложжя*. Ті ж партії, що вже відіграли свою ролю, сходять з арени життя (наприклад, ліберальна). Жадні новотворені ліберальні інтернаціонали цього не змінять. Хто не вірить уже в свою правду, той шукає порятунку в інтернаціональній ідеї, якої не існує. АБН це не інтернаціонал, а органічний союз окремих національних організацій, що з'єдналися для боротьби в ім'я здійснення своєї *власної національної ідеї*.

Життя йде вперед і нікому не спинити його розвитку. Те, що перестаріло, мусить умерти і ніщо не допоможе його рятувати. І не треба. Родиться молоде, нове, революційне. Воно бореться на придавненому Сході проти большевицької темної реакції, що прагне здавати Визвольну революцію народів.

Але даремні зусилля, бо «тільки божевільний або нікчемний може боротися проти революції».

До минулого немає повороту. Ми, українські націоналісти-революціонери, йдемо вперед. За нами спаяними лавами весь народ. Доба нової Хмельниччини народжується в Україні. «Уже я доказав, об чім ніколи не мислив, і далі докажу те, що надумав: виб'ю з ляцької неволі український народ... Тепер буду воювати за нашу православну віру. В цій війні pomoже мені *вся чернь*, по Люблин, по Краків. *І я від черні не відступаю, бо то наша права рука*».

Не про вузько-козацькі справи думав Великий Гетьман, а про весь народ, про всю націю, вже тоді намагаючися здійснити ідеї української народовлади, що їх зараз на своїх прапорах несе український революційний націоналізм.

«Визвольний Шлях», Лондон 1949, кн. 5, стор. 4-6, кн. 6, стор. 4-6, кн. 7, стор. 6-7, стор. 8, стор. 9-10.

ПРИВІТАЛЬНЕ СЛОВО НА ДЕМОНСТРАЦІЇ АБН В МЕНЧЕСТЕРІ

Від імени Центрального Комітету Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН), в якому об'єднані національно-визвольні організації і центри поневолених большевизмом народів: України, Білорусії, Народів Північного Кавказу, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Туркестану, Сибіру, Ідель-Уралу, донських земель, Литви, Латвії, Естонії, Словаччини, Чехії, Малярщини, Болгарії, Румунії, Сербії, Хорватії, Словенії, Албанії, — висловлюю нашу повну солідарність з цілями сьгоднішньої антикомуністичної демонстрації проти переслідування релігії і проти концтаборів в СССР та васальних країнах.

Російський імперіялізм в поєднанні з комуністичною доктриною став сьгодні вже загрозою для цілого світу. Російсько-большевицька армія стоїть сьгодні вже перед воротами держав вільного світу, а московські агентури, п'яті комуністичні колони, діють в усіх країнах, підриваючи їх зсередини.

Скріплення антибольшевицького фронту універсального засягу — це наказ хвилини.

Національно-визвольні, революційні організації поневолених большевизмом народів з'єдналися в АБН для координованої боротьби проти спільного ворога за спільні цілі: знищення большевизму і розподіл СССР та всякої російської імперії на суверенні національні держави на етнографічних територіях, з направленням територіяльних кривд, заподіяних наїзниками впродовж поневолення.

В авангарді цього антибольшевицького фронту маршують національно-визвольні армії і революційні організації: Українська Повстанська Армія (УПА), Організація Українських Націоналістів (ОУН), білоруські, словацькі, туркестанські, кавказькі, литовські, лотиські, сербські, хорватські, болгарські, малярські, польські, вірменські, грузинські та підпільні організації всіх інших поневолених народів.

На порядку дня стоїть: координація дій та узгіднення цілей західного демократичного світу і фронту поневолених. Якщо цілі західного світу в ставленні до СССР не будуть тотожні з цілями поневолених народів, тоді фронт буде роздвоєний.

Основне завдання політичних еміграцій — докласти всіх зусиль, щоб західній світ прихилити для наших ідей, стояти діями в нерозривній єдності з боротьбою в Рідних Землях, документуючи масовими здвигами і демонстраційними акціями та актами свою непримиренну поставу до большевизму і російського імперіалізму взагалі, та цим засвідчити нашу силу теж поза Рідними Землями, бо тільки з реальною силою рахується світ. Наша сила передусім в масових діях, бо на поверхню історії вже вийшли народи і їхнього вирішного значення не зменшити. На підсоветському Сході рішатиме передовсім розривна і будуюча сила ідеї національно-державної незалежності і соціальної справедливості для поневолених народів.

Ідеї правди і справедливості, свободи і добра перемагали завжди рабство і брехню не тільки тому, що в них самих з Божого призначення заключений елемент перемоги, але теж тому, що перемагали передусім шляхетні і безстрашні, великі і хоробрі борці за правду, що йдуть за неї, без озву і скарги, на тортури і смерть.

Лише такі люди, що їм чужі сумніви і вагання, люди захоплені великими ідеями є в силі перемогти антилюдську тиранію кремлівської зграї деспотів.

До таких людей в усьому світі АБН скеровує свій апель:

«Свободолюбні народи і люди всього світу, єднайтеся в боротьбі проти большевизму за свободу народів і людини».

Хай живуть суверенні національні демократичні держави поневолених народів на руїнах СРСР.

Свобода народам — свобода людині.

Манчестер, 17 липня 1949 р.

«Визвольний Шлях», Лондон 1949, кн. 10, стор. 25-26.

ЧИ АНГЛІЯ НАД БЕРЕГОМ РУЇНИ?

Національний інтерес чи інтернаціонал?

При оцінці міжнародної ситуації, а зокрема в питанні ставлення до політичних проблем України поодиноких політичних середовищ Заходу, треба підходити з погляду українських національних інтересів, а не так званої міжнародної солідарности цих чи інших клас, клік, груп, гуртків. Ми підходимо до представника даного західного політичного угруповання як до репрезентанта даної *нації*, а не політичної партії. Можемо зовсім добре говорити з консерватистами, як і лейбористами, з англіканцями, як і католиками. Заступаємо Україну, що воює за свою державу, і хочемо мати прихильників серед усіх частин народів Заходу, а не лише серед означених. Тільки комуно-марксистичні є виключеними зі сфери нашої дії. Збаламучені маси ми стараємося освідомити, що це є комунізм і большевизм. Провідні ж елементи є звичайними запродавцями Москви, її агентурою. Їх ніхто і ніщо не наведе. Було б помилкою думати, що, мовляв, тільки консерватисти можуть бути більше прихильні нашій справі, або, як інші думають, лейбористи чи ліберали, так начебто з перемогою тієї або іншої політичної партії наступали радикальні зміни у міжнародній політиці. В Британії, зокрема у ставленні її до поневолених народів. Може бути загострений або послаблений антибольшевицький курс, але ніяких радикальних змін не можна сподіватися від виборчої перемоги тої або другої партії, бо кожна з них вестиме приблизно таку саму міжнародню політику, як і лейбористи. Якщо б заходили якісь її загострення чи зміни, то не було б це тому, що, наприклад, консерватисти стали при владі, а тому, що *англійська* політика в даний час і серед даних обставин цього вимагала б, байдуже — чи міністром закордонних справ буде Іден чи Бевін. Англійські партії ведуть *англійську* політику, а не «прогресивно-соціалістичну» чи «реакційно-консервативну». Було б примітивною ілюзією вводити в блуд суспільство, що, мовляв, доктрина лейбористів диктує їм таку, а не іншу міжнародню політику, а з приходом Черчилля прийде агресивна антибольшевицька політика, мало не війна. Наївні віруючі в партійні доктрини... Це є тільки привілеєм українських соціалістів сто-

сувати принципи партійних доктрин в міжнародній політиці; англійські лейбористи стосують в міжнародній політиці англо-імперіяльні засади. Здається, що націоналізм Бевіна зовсім не слабший Черчіллевого. Недарма назвав його Черчілль Джон-Булем *англійської* робітничої кляси. Ніхто інший як власне Етлі є автором найвимовнішого своїм змістом окреслення: «комуністична партія — це неанглійська партія». Визнання Мао Тсе-тунґа це не діло лейбориста Бевіна, але акт англійського уряду. Визнання Мао вимагав уже раніше Черчілль, з погляду так чи інакше ним зрозумілих інтересів *англійських*: конкретно, щоб рятувати біля мільярда доларів інвестицій в Китаї. Є наївним твердити, що це визнання Мао прийшло тому, що владу мають лейбористи, а Бевін їх міністер. Чи користь буде така, як була в Ялті — це друга справа. Але наша критика того потягнення повинна йти не в площині, пов'язаній з лейбористською доктриною (якої до речі теж немає) і надією, що було б інакше, якщо б Іден був міністром закордонних справ. В останній статті в «Ле Монд» Іден не написав жадного слова критики цього потягнення Бевіна, хоч, будучи в опозиції, має дуже зручну позицію для атаки на Бевіна. Як хибно в нас розуміють політику Бевіна не як лейбориста, а власне *англійця*, захисника Англії, свідчить те, що ніхто не звертає увагу на тверду і неуступливу політику його у ставленні до Німеччини. Сьогодні вся німецька преса атакує «націоналізм», «імперіялізм» Бевіна, а залицяється до Черчілля, як «ліберальнішого». А по суті оба вони одної думки. Тільки мистецтво політики каже тому, хто в опозиції, робити надію на покращання умов переможеному. Хто так твердо провадив демонтажі? Не помогли нічого ні протести Шумахера, соціяліста, ані заклики німецьких профспілок. А Європейська Рада? Хто її торпедує досі? Лейбористи. Більше того, всі проекти Черчілля теж дуже загальнікові, приязні, але конкретно вступу Німеччини ще не розв'язали. ЗСА раді б, щоб це європейське об'єднання полонило якнайглибше Англію, бо тоді вона не в малій мірі мусіла б відв'язатись від Комонвелту і присвятитися більше справам Європи, країни ж Комонвелту мусіли б тоді відриватися від В. Британії і йти під крила ЗСА. Тому становище Бевіна зрозуміле, коли він заявив: насамперед В. Британія, потім Комонвелт, а в кінці Об'єднана Європа. З другого боку, щоб не допустити до формування Європейської Ради без Англії, англійські консерватисти беруть її в свої руки і пропаґандивно підкреслюють цю ідею, але практично не розв'язують справи до кінця. Знову же без Англії європейське об'єднання неможливе, бо Франція не дасть собі ради з Німеччиною, яка, у випадку відсутности Англії або її тільки «половин-

частої» участі, відіграватиме панівну роллю. Тоді не буде європейського об'єднання, а «німецький новий лад».

Поведінку у всіх міжнародніх справах диктують англійським партіям не інтернаціоналістичні моменти, а національно-імперіальні. Треба оцінювати міжнародню поведінку англійських партій, а не дивитися на їх внутрішню англійську політику і з цього робити висновки у ставленні до проблем міжнародніх, зокрема, до українського питання. Не лейбористи, ані консерватисти завдали Англії удару, а *інша нація*: німецька. І не Гітлер, а німці. В першій війні Вільгельм, в другій Гітлер: німці. Як не лише большевики завдавали нам ударів, а *москалі* різних барв і різних часів.

Комонвелт держать англійці, а не лейбористи. Сьогодні Комонвелт є фактичною фортецею ще вільного світу від московського імперіал-большевизму. Якщо б нині Індія була в іншій позиції, була б багато легшею можливістю акції большевицької Москви, а нині втручання її в Індії викликало б війну з Англією, а це в остаточному наслідкові привело б до змобілізованню всього світу проти Росії, подібно як це було проти Німеччини.

Затиснений пояс

Дуже небезпечним є погляд, що «Англія скінчена, її роля відіграна». Цілі роки сидів Ріббентроп в Лондоні, спостерігав цей народ і в типово прусацькій зарозумілості дійшов до переконання, що англійці нездатні воювати, розкладені, пацифісти, сибарити. Хто сьогодні спостерігає цей найбільше політично вироблений народ, — дивується, як можна було таку діагнозу ставити? Англія сьогодні бідує, має затиснений пояс, живе гірше, як Німеччина, але в тому її сила, що вона здатна обмежуватися. Здатна видавати на важливі речі — на озброєння перед їжею. Англія має до нині харчові картки. Не тому, що є лейбористи, а тому, що англійці хочуть стати на ноги після війни і знову мати не другорядний голос в міжнародніх взаєминах і забезпечену непорушність В. Британії. Коли дивитися з погляду соціалістичного сибарита на те, що робітник сьогодні їсть м'ясо лише двічі тижнево, не п'є віскі і тому подібне, то можна нарікати. Але англійський робітник не нарікає. Бо він розуміє глузд переходової доби. Але ця «біда» це все ж рай в порівнянні з «раєм» «справжньо-соціалістичним» в ССРСР. Більше того, карткова система в Англії правильна і справедлива — вона гарантує робітникові мінімум за відносно дешевою ціною. Він може собі, на бажання, докупити за дорожчу ціну, але вистачаючий мінімум має забезпечений. Високо оподаткований люксус, але держава докладає до хліба. Реформи Кріпса всі розуміють. Їх причина не внутрішнього харак-

теру, але зовнішнього тиску ЗСА. На неї пішов би однаково уряд консерватистів, як лейбористів. Все це було диктоване інтересами цілої Англії. Про девальвацію не були повідомлені навіть домінії, бо національний інтерес острова на це не дозволяв.

Реформи лейбористів

Реформи лейбористів викликають багато дискусій, застережень. Їх зв'язується з марксизмом, міжнароднім соціалізмом і т. п. Найперше, лейбористи не є марксистами, а християни. Як відомо, завдяки Етлі відбулася помітна подія в історії англійського католицизму — вперше в історії існування католицизму в Англії король прийняв кардинала... Коли сьогодні переглядати виборчі програми обох партій, то різниця між ними є одна: припинити дальші удержавлення прагнуть консерватисти, а лейбористи обіцяють зменшити темпи, але ще удержавнити залізну промисловість і т. п. Суттєві різниці бачать англійці не в неправильності проведених досі реформ, бо їх диктувало життя, а не жаден соціалізм як доктрина, бо під час війни консерватисти в своїх програмових засадах йшли далі лейбористів. Справа йде про соціальні реформи і уліпшення, а частина громадянства потерпає — чи ці реформи не схиляються до доктринального соціалізму, і це є те, що стримує цю частину народу голосувати за лейбористами. Англійці добре знають, чого можна сподіватись від своїх консерватистів і лейбористів.

Чи Бісмарк був соціалістом?

Смішно людині з континенту говорити про те, що лейбористи здійснювали досі соціалізм в Англії, коли йдеться про їх найосновніші реформи. Чи удержавлення залізниць, копалень вугілля, національного банку і т. п. — соціалізм? Такий «реакціонер» як Бісмарк багато з цього давним-давно провів у Німеччині. Чи Бісмарк був соціалістом? Консерватисти зовсім не збираються завертати проведених реформ, бо фактичну інтенцію для цих реформ мав і Черчилль, коли в часі війни заповів низку соціальних реформ. Лейбористи так само як і консерватисти навіть не рухають земельної реформи, хоч земля й досі в більшості перебуває у землеволодінні лендлордів. Чи, наприклад, проведення відповідної земельної реформи, з узглядненням специфічних особливостей Англії, мало б щось спільного з соціалізмом? Англійцям не важко в ім'я яких доктрин провадиться реформи, бо доктрини вони відкидають. Вони дивляться на конкретну програму дії, — чи вона корисна чи ні. Якщо б зараз дістали більшість го-

лосів лейбористи, тоді, м. і., це означало б, що ще треба удержувати залізну промисловість. Коли спостерігати настрої, то можна думати, коли не прийде типова для Англії несподіванка, то невелику більшість здобудуть лейбористи. Зростуть впливи лібералів, хоч інститут Галюпа передбачає перемогу консерватистів. В Англії важко бути ворожбитом. В усякому разі піднесення життєвого рівня робітника, соціальне його забезпечення й інше це є деякі дані для прихилення настроїв ширших кіл на бік лейбористів. При одержанні гарантії з боку консерватистів, що вони не завернуть проведених реформ, англійський виборець буде рішати — *чи не прийшов уже час, щоб наставлення державної машини звернути на переміну лицем до людини-одиноці замість до держави.*

Англіїці дуже повільний народ. Вони ніколи не спішать. Хто б не прийшов в Англії до влади тепер — жадних окремих і наглих перемін на відгинку України й інших поневолених народів не доводиться сподіватися. Все мусить «дозріти». Англієць мусить собі ще не один раз попекти пальці, доки він рішиться на те, на що він вже давно знає, що мусить рішитися. Але як рішиться і впаде перший удар, тоді вже англієць не зійде з поля бою інакше як «зі щитом, або на щиті!» Досі було завжди «зі щитом» . . .

Лондон, у лютому 1950 р.

З. К.: Чи Англія над берегом руїни? «Сурма», ч. 18-19, 1950, стор. 15-17.

НАША ВИЗВОЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ

Незмінні правди

Наріжним каменем нашого суспільно-політичного світогляду і програми дії є українська нація як природна категорія і тривала вартість. Її ми розуміємо як духову й одночасно фізичну формацію, що кристалізувалася й виросла за певних історичних, гео-політичних, господарських і соціально-політичних обставин як конкретне, живе, реальне ество. Проте, цим поняття нації не вичерпується, бо його істотним елементом є ірраціональні, імponderабільні вартості, що не вкладаються в розумово схоплювані визначення і належать категоріям відчутного. Поняття «живих, мертвих і ненароджених» відбиває поняття нації як найвищої духово-органічної спільноти.

Українська людина є нерозривним складовим елементом української нації. Людині взагалі є внутрішньо-властиві — ідея свободи і спільнотний інстинкт, що є вирішальними первнями людської природи. Природа людини — це природа внутрішньо-свобідної істоти, що своїм сумлінням відповідає за виконання свого спільнотного призначення.

Творча свобода людини і добро спільноти — це абсолютні цінності. Законний примус знаходить виправдання лише тоді, коли він, у випадку надужиття свободи, через її кінечне обмеження рятує і скріплює її саму (свободу) як для спільноти, так і для одиниці. Свобода останньої має свої межі там, де вона розходилася б з добром спільноти. Ми визнаємо, що найвищою спільнотою на землі є нація.

Новітня людина виконує свою ролю у світі тільки через національні спільноти. Добро національної спільноти є найвищою метою людини на землі. Немає абстрактної, безнаціональної новітньої людини. Є тільки національна людина новітньої доби, конкретна, визначена національним змістом.

Як не існує людини без родини, отої найнижчої органічної спільноти, зберігача й гаранта морального й фізичного здоров'я

нації, та одиниці, так немає новітньої людини, що була б іншою, ніж невідривною складовою частиною національної спільноти. Нація, родина, одиниця — така ієрархія суспільних явищ. Звідси впливає ієрархія інтересів.

У поняття людини включається органічне поєднання цих трьох вартостей з внутрішньо-сприйнятим і органічно, добровільно погодженим приматом спільнотного над егоїстичним, національного над індивідуальним. Звідси ми можемо, визнаючи таким чином зміст поняття людини, прийняти її за наріжний камінь нашого порядкування й орієнтації у світі. У цьому розумінні ми можемо класти людину в основу нашого світопорядкування й це в нічому не порушить поставленого нами спочатку твердження.

Найвищою формою життя й єдиним гарантом розвитку нації є національна держава. Найвищою цінністю для українця є українська нація. Звідси вихідною й остаточною метою всіх змагань і кожної дії українця мусять бути сила, добро і ріст української нації.

Буття і розвиток української нації може гарантувати тільки Самостійна Соборна Українська Держава. Звідси найвищий імператив для кожного українця: Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї!

Українська нація, для якої ідея свободи є абсолютною вартістю, визнає боротьбу і право на суверенність кожної нації, засуджуючи імперіалізм як ворога свободи і ретроградне явище. Український нарід, борючися за свою суверенність, одночасно бореться за незалежність усіх заприязнених народів, поневолених Росією, стоїть в авангарді національно-визвольної, а тим самим і соціальної та культурної революції народів підросійського світу.

Національна й універсальна ідея

Ідею універсальності ми розуміємо в площині моральній. У нашій дії ми керуємося політичними категоріями. Ми боремося за наше національне визволення. Морально можемо співчувати тим чи іншим ідеям, а реально можемо брати участь у боротьбі за них лише тоді, коли вони згідні з нашими політичними інтересами. Фронт універсальної ідеї — є фронтом моральним; політичні ж фронти обмежуються конкретним інтересом нашого народу. Наприклад, за визволення Марокко чи Судану не будемо проливати крові (як і вони за нас), хоч їх ідеям співчуваємо.

Ідея свободи і справедливості — це вартості, за які в усі часи змагалися й змагаються люди й народи. Вони стимулювали й стимулюють боротьбу націй і одиниць. Свобода як вічний ідеал,

як мета боротьби, і справедливість як одновартісний і, сказати б, обмежуючий свободу елемент, нерозривно поєднані між собою.

Імперіялісти зловживали й спрощували теж і ці ідеї, вони використовували їх; різні фальшиві пророки спрямовували їх реалізацію на фальшиві рейки, наприклад, клясової боротьби. Але ще досі ніхто не наважився вести боротьбу під іншими гаслами, хоча б лише для обману. І ці ідеї завжди лишаються *дороговказами* на тернистому шляху людства.

Особливо глибоко сприймає і відчуває їх поневолений нарід. У нього більше, ніж у панівного народу, витончене почуття справедливості й правди. І крім стихійного інстинкту життя, саме віра в остаточну перемогу справедливості й ідеї свободи тримає його незламним у боротьбі. І саме потужність віри поневоленого народу в правду і вищу справедливість урівноважує і, кінець-кінцем, остаточно перемагає технічно-матеріальну чи, звичайно, теж фізичну перевагу гнобителя. Знаючи це, система насильства завойовника намагається безправ'ям, надужиттям своєї влади не тільки вбити в уярмленого народу почуття його людської гідності, не тільки зробити його рабом, але систематичним застосуванням насильства й безправності назавжди вирвати з душі народу й окремої людини віру в те, що взагалі в цьому світі лиха, злиднів, убивств, розбоїв, людожерства, нікчемності існує ще добро, справедливість.

Ясно, що навіть найміцніше переконання і найсвятіша віра в перемогу добра, правди і справедливості самі не проженуть ворога з рідної землі. Але вони дають внутрішню силу витримати й є важливим, негасним стимулом до боротьби, однаково сильним як і сам гін до життя. Свобода і справедливість перемагають не лише тому, що в них самих є елемент перемоги, але насамперед тому, що перемагають активні і безстрашні, великі і мужні борці за ці істини. Воля до життя і віра в нього дають їм силу. Стимулом усіх революцій в основі були гін і туга за свободою і справедливістю. Прагнення соціальної справедливості і передусім національно-політичної волі, свободи взагалі — це основні рушії великих революцій, що змінювали обличчя світу.

Ідеї свободи і справедливості — це категорії духового, морального порядку. Ці ідеї несполучні з марксистським світоглядом. І сьогодні світ духово поділений на дві частини: з одного боку — матеріялістичний марксизм, доктрина життєво й науково збанкрутована, яка хоче вбгати весь світ у насильні карби і рамки (на зразок російського, китайського або югославського марксизму), з другого боку — світ, що наново народжується, світ свободи і справедливості. Йому духово споріднений світ християнської

західної системи і взагалі релігійних систем (наприклад, буддизму, ісламу, шинтоїзму), отже систем духового порядку. Свобода не може бути включена в матеріялістичну марксистську систему, бо вона сама не є матеріяльним поняттям, це категорія духова. Як показало життя, свобода неможлива при визнанні матеріялістичного марксизму за вихідну позицію для даного національного чи суспільного визвольного руху як цілості. Отже, не дивно, що навіть західній соціалізм сьогодні наявно зриває з марксизмом і матеріялістичним світоглядом, повертаючися на позиції гуманізму (наприклад Блюм, Карл Шмідт), і тепер особливо підкреслює свої християнські засади британська лейбористська партія, що свого часу ще Бевін знаменито підкреслив в одній із своїх програмових промов. Помітно еволюціонує від марксизму німецька соціал-демократія, що вже програмово висунула прийняття релігії. Тупцюють на місці лише наші марксистки, не знаючи на якому боці їм стати, чи на боці «не большевицької, але чистої червоної влади», чи на боці Володимирового тризуба і хреста.

Червоний прапор закономірно заведе нас до *чужого* імперіяльного центру, а Володимирів тризуб — туди, звідки він виріс: до *Києва*. На боці українського націоналізму — героїчне українське християнство, що є складовою частиною світогляду українського народу.

За суцільну систему вартостей

Сьогодні невідклично стоять питання, на які в нас мусить бути дана ясна відповідь. Бо проти нас стоїть цілісна, внутрішньо-завершена, до кінця продумана система, що заперечує Бога і людей, націю й одиницю, свободу і справедливість — усі святощі людини, всю істоту її.

Ці питання надзвичайно важливі, зокрема тут, на чужині, коли йдеться про повне виявлення української істоти, її творчості. Нині важко обмежитися лише політичною програмою: життя стихійно вимагає світоглядних стверджень. Стоїть, отже, як лезо меча питання: чи в українській літературі має панувати дух Шевченкового героїзму та його ідей, чи пропаганда Горького та його «українських» епігонів? Дух дегенеративної новелі «Я» Хвильового, де чекист в ім'я класової боротьби вбиває свою матір, чи дух звороту Хвильового до «психологічної Європи»? Дух «Чотирьох шабель» Яновського, чи дух сучасного Тичини? Дух якого Сходу? Чи українська історіографія має йти слідами М. Грушевського, В. Липинського, чи марксистських істориків УСССР? Чи наша мистецька і взагалі духовна творчість має йти українськими,

чи не українськими шляхами? Бо вся система марксизму в теорії й практиці — не українська, чужа, ворожа. Чи українська творчість має звертатися до «Слова о полку Ігоревім», «Історії Русов», наших княжих і козацьких літописів, що творять величаву українську епопею, чи до «Капіталу» Маркса і творів Леніна? Чи українські творці мають творити сперту на нашу духовість, модерну «Іліяду» України, події якої розгортаються на наших очах, чи малювати візії «загірної комуни»?

Стоїть питання: чи в нашій українській духовій творчості має панувати дух марксиста Бобенка, дух прикритого національними фразами кобеляцького, т. зв. «українського комунізму», що допомагав валити українську державу, чи дух національних по суті й формі творців вартостей? Дух героїчної України, чи дух марксистської Малоросії — УССР? Ці питання стоять чітко й утечі від них не може бути, бо це була б утеча від життя. А найсуттєвіше — за *ким* стоять українські народні маси, яка система ідей українського колгоспника, робітника, інтелігента, а не компартійців інституту красної професури. Яку систему вартостей нам обрати й на яку спиратися, якою керуватися й яку зміцнювати, як корисну для України?

Чи маємо плекати те, що може не зовсім усвідомлене в надрах народньої душі, прибите ворогом, затуркане, але здорове й творче для нас, чи те, що розреклямоване як «останнє слово науки» (звичайно марксистської), хоч воно не наше, чуже і, що найважливіше, нам вороже й убивче? Чи в суспільно-економічній площині має бути захвалюваний, як відбитка марксизму, колективізм і «стахановський рух»? Чи в політичній площині має бути обстоювана бюрократична монопартія, диктатура чужинецької олігархічної кліки? Чи комуністична Україна, а це значить — за всяких умов чиясь провінція, периферія, чи суверенна національна Україна?! Ось такі консеквенції до кінця подуманої й реалізованої теорії марксизму, «чистого» й большевицького. Для марксиста нація — це провінція, а коли так, то вона мусить розплистися в якомусь імперіяльному чи інтернаціональному морі. Тому закономірно комуніст поневоленого народу заведе свою націю до чужого метропольного центру, бо не вона його найвища цінність і мета на землі, а всесвітня революція. Отже, байдуже, чи йти до неї по руїнах власних пенатів, запряжених до чужого столичного ридвану, чи тягти свою колісницю до «загірної комуни» того чи іншого Кремля.

Отже, не дивуймося, що Скрипники чи Річицькі, як її «об'єктивні» вислужники, заводили колективізацію на наказ Москви, а Чубар на всесоюзному з'їзді підтримував дотичну резолюцію

Сталіна. Що їм була національна Україна. Їм ішлося про комуну, яка була їхньою остаточною метою. Нерозривно зв'язані між собою всі ці проблеми: світоглядіві, політичні, соціально-економічні й культурні. Таку цілість охоплює марксистський світогляд, даючи проекцію всьому й виконуючи вирішальну роль, як критерій оцінки всіх явищ і «останнє слово світової правди», якої, мовляв, «закономірність» не зрушити нікому.

Такий цілісній ворожій проекції треба протиставити таку ж свою цілісну проекцію. Український націоналізм залишає метафізичну й етичну площину релігії, українському героїчному християнству, як сфері, що не є площиною дії націоналізму, тобто суспільно-політичного руху.

Націоналістичний рух як цілість має ясні й суцільні позиції. Бо не можна підтримувати національну ідею в суспільно-політичній площині, а у світоглядівій — бути переконаним марксистом. Не можна головний зміст історії вбачати в класовій боротьбі, визнавати її рушієм історії й у той же час примазуватися до національної ідеї.

Концепція національної ідеї виключає марксизм. Так і концепція класової боротьби, як головного сенсу історичного процесу, заперечує національну ідею і призводить до інтернаціоналізму, що завжди вислугувавася імперіялізмам панівних націй. Адже ясно, що російський імперіялізм послуговується комуністичним інтернаціоналізмом і т. п. Двигуном революції може бути лише організація і рух, сперті на суцільні системи ідей. Ніде правди діти, навіть антиприродний марксизм швидше доведе до здобуття своїх означених цілей, ніж, наприклад, розтерзаний, лише половинчасто стверджуючий національно-політичні положення, французький соціал-демократизм якогось Рамадіє. Ясне сприйняття рухом повної, цілісної системи дає критерії оцінки всіх явищ життя. Це не означає, що таким чином включається можливість причетності до руху людей іншого світоглядівого завершення. Тут ідеться про те, що рух як ціле мусить стояти на одностайних позиціях.

Марксизм — ворог свободи

Історичний матеріалізм-марксизм є істотним запереченням ідеї свободи. Він апріорно виключає ідею свободи народів і ідею свободи людини та закономірно доводить до рабства. Отже, не можна боротися під його прапором за свободу. Боротьба за українську державу під його прапором закономірно заведе до чужого, ворожого імперіяльного центру. Звідси, хто щиро прагне волі, хто бажає успішно боротися за здійснення ідеї свободи на-

родів і людини, той мусить стати під прапори чіткої й ясної націоналістичної системи ідей, навіть коли внутрішньо він себе в ній ще не знайшов і коли в нього ще помітні залишки марксизму.

Ми вже згадали, що саме поняття свободи, за словами Бевіна, включає в собі елементи духового порядку. Як розуміє свободу марксизм, ми бачимо в ССРСР, Югославії, Китаї. Немає країни, де інакше виглядав би марксистський громадсько-політичний лад. Наприклад, коли б він був здійснений у Франції, то там буде так само, як у Югославії. Річ не в тому, що обов'язково всі комуністи — це люди з бандитськими нахилами. Але система комунізму закономірно мусить довести до цього. Вона, очевидно, допоможе вилонити злочинні елементи й нічого особисто не вдіють ідейні й жертвенні люди, які є всюди, отже, і там бувають.

Українська національна ідея — Суверенна Соборна Українська Держава — марксизмом виключається. Національна ідея — УССД — виключається інтернаціоналізмом. Відколи існує світ, поневолені народи ще ніколи не висували інтернаціоналізму як їхньої визвольної ідеї, а завжди визволялися тільки завдяки національній ідеї. Інтернаціоналізм натомість завжди був облудною ідеєю великодержавного імперіялізму панівних націй, що нею обдурювали поневолених: мовляв, національна ідея віджила, пощо за неї боротися, радше злитися в одному інтернаціоналі, себто національному морі великодержави-імперіяліста.

Національна ідея є ідеєю універсальною. Бо кожному народові властиве право на власну самостійну, повністю незалежну національну державу, так само як людям усього світу належить особиста свобода. Наша універсальна, а не інтернаціональна ідея, висловлена в наших кличах: свобода народам усього світу, свобода людині в усьому світі, без уваги на її мову, расу, релігію! Геть з тиранією над народами і людиною, свобода і справедливість для всіх народів і людей!

Визволення людини поневолених націй здійснюється не через включення її в якийсь позанаціональний чи понаднаціональний або інтернаціональний клясовий марксистський фронт, а через національне визволення цих націй. Соціяльне визволення — це органічна послідовність і внутрішня невідривна суть національного визволення. Сьогодні немає національних революцій без соціяльних, бо носієм національної революції є народи, народні маси, що, здобуваючи владу, впорядковуватимуть по своїй волі ціле життя.

Універсальний ідеал українського націоналізму

Наша держава твориться в умовах ґрунтовної перебудови світу. Ця перебудова має революційний характер. Вона йде по лінії боротьби проти всіх видів поневолення й упослідження народів і людини — за новий лад свободи і справедливости, що є метою всього здорового людства. Це є також метою визвольної боротьби українського народу, як у національно-політичному, так і в соціально-політичному сенсі. У боротьбі за волю зродився український націоналізм. Він є синтезою відвічних життєвих прагнень українського народу як національної спільноти і означає змагання до свободи і справедливости українського народу й української людини серед усіх інших народів і людей у всьому світі, що того прагнуть. Український революційний націоналізм виключає будь-який загарбницький імперіялізм в українських міждержавних відносинах, приймаючи як самозрозумілу істину рівне для всіх народів право на життя і розвиток у межах загальнолюдської свободи і справедливости.

Український націоналізм виключає всяку експлуатацію людини державою чи людини людиною, заперечуючи в ім'я цілости інтересів національної спільноти, як тоталітарно-комуністичний, так і ліберально-капіталістичний соціальний лад, знаходить розв'язку соціальних проблем шляхом творення власного українського соціального ладу. Це означає прямування до міжнаціональної і внутрі-національної гармонії в світі, яка є вселюдським ідеалом українського революційного націоналізму, невід'ємним від українського національного ідеалу.

Україна має свій образ вільного, справедливого світу. І це ставить її сьогодні в осередку ідеологічних шукань людства і зумовлює її відповідну провідну ролю глибокої перебудови світу. Визначаючи, що єдність світу можлива тільки через його справедливий поділ, зрізничкування, тобто здобуття поневоленими народами самостійних, зовсім незалежних держав, український націоналізм протиставляє всесвітньому ССРСР і взагалі всім насильним інтернаціональним конструкціям повне національне самовизначення, тобто державне усамостійнення народів, гармонійну співпрацю та лояльну взаємодопомогу самостійних держав і народів світу, як однаково рівних і вільних, без уваги на величину, расу, релігію, багатство. Через усамостійнення й урівноправнення народів і людей світу, шляхом реалізації ідеї державної самостійности народів йдемо до єдності світу, до єдності рівних із рівними, вільних із вільними. Через національно-визвольну війну й революцію проти імперіялістичної Росії — до тривалого миру між народами світу, побудованого на ідеях свободи, спра-

ведливості та самовизначення власними рішеннями, тобто власним плебісцитом крові. Самовизначення для українського націоналізму є тотожне з державною незалежністю. Плебісцит для нас є *плебісцитом боротьби*, а не паперових бюлетенів. Український нарід остаточно самовизначився ще в першій своїй суверенній державі Київського періоду нашої історії.

Такий є універсальний ідеал українського націоналізму. Універсальні цілі поневолені народи найкраще здійснюють, коли борються не за інтернаціональні, оманливі ідеї, а за власну національну державу, не даючи себе зловити на примани облудних федерацій, уній, конфедерацій і т. п., за якими завжди крилися великодержавні зазіхання якогось імперіяліста. Український націоналізм відкидає такі блудні вогники, він є антиімперіялістичним за своєю суттю.

Національна держава — гарантія миру

Імперіялісти висунули брехливу теорію, ніби існування малих держав є істотною причиною воєн і розрухів у світі, мовляв, мільйони трупів є наслідком відсутності «великих комплексів», які є заборолом проти воєн. Ми заперечуємо цю неправду: навпаки, національна окремішність народів у самостійних державах є гарантією миру. Лише між імперіялістами ведуться постійні війни на життя і смерть. Війни між державами малих народів мають характер сутічок, спорів.

Атомова зброя зродилася не у війні малих держав, а у війні імперій. Міжімперіяльні війни приносять світові страшні спустошення. Коли народи відмовляться від імперських амбіцій, воєн стане зовсім мало. Адже ми бачимо, що відколи Швеція втратила свої імперські амбіції, вона не вела жадної війни й її народові живеться нині краще, ніж, наприклад, англійському чи російському народам. Отже, кому на користь виходить імперіялізм — кліці чи народам?

Причиною світових воєн завжди були імперії (наприклад, Наполеон, Вільгельм, Гітлер, Сталін). І тепер не інакше. Найбільше воєн вели російська, німецька, французька і англійська імперії. А скільки воєн вели Швейцарія, Норвегія, Аргентина, новітній Єгипет? Ліком на розбрат і всесвітню боротьбу є ніщо інше, як здійснення національного принципу, — незалежність усіх держав чи народів. Це врятує світ від смертоносних воєн, а не страх перед атомовою бомбою. Саме в часи імперіялістичних воєн зроджуються такі страшні знаряддя. Коли, де і в якій війні неімперіяльний нарід ужив проти іншого якогось жажливого засобу, винаходив його якраз для війни?

Ми не думаємо, щоб війни взагалі зникли в міжнародному житті. Але ми вважаємо, що коли зникнуть імперії, коли буде здійснений принцип усунування народів, світ зрізничується на органічній базі й ця органічна перебудова буде найкращою гарантією проти винищувальних війн. Війни, які виникатимуть між народами, будуть такі, як, наприклад, між Уругваєм і Парагваєм. «Балканізація» не загрожує спокоеві і порядкуві тим більше, що Балкани «балканізували» ніхто інший, а самі імперії, як, наприклад, турецька, російська, австрійська імперії. «Балканізують» увесь світ імперії. Неправдою є, що наша концепція побудови світу на органічних основах буде «балканізувати» його. Навпаки — вона є запорукою єдності світу. Ми не спираємо цього твердження на жадні спекулятивні, діалектичні теорії, про це говорять наявні факти життя.

Жаден імперіялізм, жаден лібералізм, а єдино визвольний антиімперіялістичний націоналізм є порятунком світу від війни, страху, нужди й неволі. Тому твердо треба стояти на засадах націоналізму, як визвольної сили світового значення, що врятує Україну і весь світ від воєнного потопа. Не зрікатися й не соромитися націоналізму, — бо це значить зрікатися *вічних* істин, які єдині врятовують світ, що страждає. Нам закидають містицизм, але всі великі визвольні рухи мали елементи містики. Кожен прапор і національний герб — як символи — є містичні, а не матеріальні категорії.

Великою помилкою є підводити крах нацизму чи фашизму під поняття краху націоналізму, тим більше українського визвольного націоналізму у національному й соціальному відношенні. Саме тепер націоналізм могутньо відроджується в усьому поневоленому світі і стає наріжним каменем нового вільного світу. Пробуджуються «колоніальні» народи всіх імперій, народи всіх рас і вір, від малаяців до негрів, від Філіппін до Сагару.

Український націоналізм — символ свободи і справедливости

Світ сьогодні йде під знаком національного визволення, національної свободи, визвольного націоналізму, пробоевиками й переможними носіями якого в СРСР упродовж десятиріч є українські націоналісти-революціонери, що створили Українську Повстанську Армію і стали в авангарді визвольної революції народів підбольшевицького світу. Визвольний націоналізм — це не заперечення влади народу, не заперечення одиниці, ні тим більше Людини. Не важливе, які були й є доктрини націоналізму, а єдино важливе, які є конкретно націоналізми як суспільно-політичні

рухи, яким був український визвольний, антиімперіялістичний, революційний націоналізм, що за ним пішли і його підтримували українські народні маси, як свою правду, як рух, в якому вони себе знайшли. Також не важливе, що у деяких неодоладних формулюваннях раніше могли бути деякі чужі впливи. Та це не було нам притаманне, і понад цими теоретичними помилками рух перейшов до денного порядку. Рух як ціле йшов своїм шляхом, роблячи тут чи там помилки, він виправляв їх, але основний тон руху був правильний. Кожна нова стадія націоналістичного руху не була ніколи запереченням попередньої, а була тільки поширенням, поглибленням, виправленням похідних, але не істотних речей. Маємо завжди на увазі життєвий шлях українського націоналізму, а не поверхові проминальні чужі вірування. Йдеться про те, як сприймали й як розуміли наш рух найширші народні маси й наші бойові кадри, наші залізні лави, здорові, героїчні, незламні борці. І великий життєвий досвід, що його наш рух здобув після 1941 року, ніяк не був запереченням попереднього, це було тільки застосуванням наших незмінних життєвих настанов до нових умов. Не українська опортуністична т. зв. демократія, а саме український визвольний націоналізм видвигнув найсправедливіше гасло нашої епохи: «Свобода народам! Свобода людині!» і за кілька років перетворив його на ідейно-організаційне, універсального масштабу, бойове гасло: «Свободолюбні народи й люди усього світу, єднайтеся в боротьбі проти російсько-большевицького імперіялізму за свободу народів і людини!» Не українська т. зв. демократія, а саме український революційно-визвольний націоналізм став на боротьбу з російсько-большевицьким імперіялізмом і тоталітаризмом в ім'я ідеї нації й Людини, в ім'я ідеї національного, а через те і соціального визволення — отже, в ім'я ідеї націоналізму, що переможно вийшов з другої, ще не закінченої світової війни. Є великою помилкою уважати, що з упалком націонал-соціалізму і фашизму ніби зазнав краху націоналізм, як універсальне явище. В останній світовій війні провалилися імперіялізм і шовінізм, звироднілі інстинкти панування над «рабами», расизми і «герренфольки», що підшивалися під вічні ідеї свободи народів — під благородні почуття, спрямовуючи їх на манівці расизму-шовінізму. Але в минулій війні визвольний націоналізм переміг імперіялістичний, загарбницький псевдонаціоналізм. І як сьогодні т. зв. східня демократія — це лише завуальований тоталітаризм, імперіялізм, шовінізм, загарбництво і рабство, так нацистський «націоналізм» був тільки вуалькою для грабіжництва, а подруге, це не був жоден націоналізм, а націонал-соціалізм. Він так і звався.

Визвольний націоналізм в епоху змодернізованої війни створив могутні повстанські армії й рухи спротиву. Створив непереможний спротив народніх мас, що їх не зламали ні «фабрики смерти», ні голод і вони завдали останнього удару нацистській военній машині.

Визвольний націоналізм, тобто визвольна революція народів у підбольшевицькому тоталітарному світі, творить тепер ту третю силу, що виходить на кін історії. Цій третій силі належатиме майбутнє!

Національно-визвольні процеси в усьому світі

Було б неправильне розуміння цих міркувань, як нашої ставки на всесвітню революцію поневолених народів. Ні, в політичній площині, радше в стратегічно-політичній, наша ставка йде виключно й єдино на визвольну революцію народів підросійського світу. Тут наші окремі можливі союзники — це західні держави і великодержави. І як політично думаючі люди ми докладаємо зусиль, щоб здобути їх для наших цілей, які мають бути здійснені в підбольшевицькому світі, тобто для розподілу його на самостійні, повністю незалежні держави і для повернення суверенности державам-сателітам Советського Союзу, побудованим на етнографічному принципі. Але ми не можемо замкнути очі на величаві процеси визволення, що відбуваються в усьому світі, на національно-визвольні рухи залежних народів. Ми не можемо ізолювати себе від ідейних процесів, що знаменують нині світову дійсність, процесів, що ідейно близькі й споріднені з нами, хоч політично і стратегічно вони можуть відбуватися поза нашою орбітою дій. І нам не треба забувати істотного, того, що ніхто інший, як саме більшовики використовують ці національно-визвольні рухи, ці націоналізми «колоніальних» народів для підірвання західних імперій, а скріплення російської імперії. Але це протиріччя ідейно підкопує російську імперію, яка більше, ніж будь-яка інша імперія світу, побудована на насильстві. Отже, більшовики в ідейно-світоглядівій площині рубають галузку, на якій сидять самі. Бо не можна однією рукою мордувати мільйони за їх визвольну боротьбу, а другою лицемірно підтримувати національно-визвольні змагання «колоніальних» народів інших імперій.

Це вже не ті часи, не ті люди. Ідеї мита не платять. Іде нова епоха перемоги національного принципу в усьому світі. У своїх протилежностях російсько-більшевицька імперія мусить задумитися.

Поневолені досі народи, відкидаючи в принципі поневолення одного народу іншим, людини державою чи людиною, ідуть до

нового образу світу. Їх ідеї й їх боротьба є найсправедливіші в сучасності, вони є канвою, на якій починатиметься нова доба історії. Її зокрема почнуть переможні народи підтоталітарного світу, що знищать найтемнішу імперію всіх часів і здійснять ідеї свободи народів і людини.

Свобода народу — це точно визначене поняття. Воно має одно єдине значення: самостійна, соборна, ні від кого незалежна національна держава. Усяке інше розуміння свободи народу — це обман, фраза, якою нацисти вже обманювали Європу. Такою фразою є Атлантийська Хартія, доки вона говорить про всі свободи, а не ставить як передумову їх здійснення свободу, самостійність кожного народу.

За власні вартості

Світ сьогодні переживає ідейно-політичну, світоглядovu, господарську, культурну кризу. Переживає її й західня демократія, переживає і большевизм. Немає кризи лише у третій силі, у нас — поневолених народів. Визвольна революція народів кризи ні ідейної, ні політичної не переживає. У неї немає розгубленості. Її основи й її цілі ясні. Вона знає, за що бореться. Вона знає свою правду, не знає обману. Вона має чисті й благородні ідеї, чистих людей, шляхетних серцем неофітів, що борються й гинуть із святим переконанням, що творять новий, кращий світ свободи і справедливості. У цих борців усе ясне, просте, святе, коли йдеться про найосновніші правди, у слушності яких, як Богом даних законів, не сумніваються. Коли правда давно відкрита, то її не треба шукати, вона в наших душах. Цій правді ім'я — наша воля і справедливість. Цю правду знає прекрасно наш селянин, робітник, інтелігент, коли їх не збаламутять чужі обманці й свої маловіри. Цю правду, що глибоко укрита в надрах нашого народу, треба нам усвідомити і вкласти в українські формули, в нашу систему соціальних і культурних ідей. Над цим треба нам працювати.

Чи переживає й яку кризу переживає сьогодні Воююча Україна — ОУН, УПА, усі борці, увесь нарід? Чи є це криза, коли навіть ворог мусить поступатися перед завзяттям нашого народу, наших революціонерів у боротьбі і тюрмах, революціонерів, які не каються й не зраджують? Або чи це є ознакою кризи націоналізму, коли героїчна українська мати, для якої ніде нема зрачка в античному світі, «не пізнає» трупа рідного сина, щоб не зрадити його друзів і просить не оминати її хати, щоб вона й далі могла помагати борцям, вірним його й її ідеї? Бухаріни, Зінов'єви втратили ідею, розгубилися у внутрішніх протилежностях між

метафізичним і історичним матеріалізмом, що був їх вірою, і своїм особистим психологічним ідеалізмом і тому мусіли заламатися. Большевизм переживає кризу не від сьогодні. Нам скажуть, що емотивні приклади не надаються для теоретичних з'ясувань. А ми відповідаємо: наша теорія — це не доктринерство, а живе життя, усвідомлене в сукупній системі ідей, у своєму образі — меті. Велика героїчна мораль втримується лише великою правдою-ідеєю, в якій сумніватися чи над якою дискутувати не вільно. Коли ми кажемо, що західній лібералізм переживає сьогодні кризу, то це доказує ціла низка всім відомих фактів і тому їх не наводимо. І коли хто тільки на нього орієнтується і вважає єдино його за спасіння для України, той напевно розгубиться. Є різні форми західної демократії: від здорової англо-сакської до розкладової французької. Але всяка орієнтація на чужі зразки завжди підводить. Треба будувати своє. Це правда — «і чужому научайтесь», але, щоб учитися від інших, треба бодай *знати і цінити своє*, щоб не втрачати власного кореня. Своє нам треба вирощувати, будувати і вважати, щоб, шукаючи чужих богів, чужих пенатів — не втрачати своїх. Нам скажуть: ідеї французької революції чинні і для України. Але ми заперечуємо не ідею свободи людини, ми заперечуємо необмежений лібералізм у господарстві, як ліберал-капіталізм, релятивізм у моралі, лібералізм як масонство з його розкладом релігії та культом вільної моралі, лібералізм, що має свій полюс у соціалізмі державного типу — большевизмі. Невже ж нам конче треба говорити про чужі зразки? Чи велика козацька революція на своїх прапорах не несла конструктивних ідей? А чи Запорозька Січ не була першою справжньою здоровою твердиною народньої влади? А чи ідея свободної людини, людської гідності не домінує в протиставленні до російської апотеози аморфної маси, наприклад, у побудові нашого аграрного ладу, спертого на індивідуальну, родову, приватну власність, зорієнтованого на добро людини? Чи добре відомо нам, що лише ворожа окупація завела рабство, кріпацтво в Україні? Не так важливо, що в тодішню епоху феудалізм був усюди, отже, можна б сказати, що він був би й за української влади в Україні. Не важливо відгадувати, що було б і чи було б. Ми стверджуємо факти. Чи відомо, що «Руська Правда» не знає кари смерти в XI столітті, а це значить, що задовго перед тим в Україні вже не було кари смерти й у звичаєвому праві! Чи не говорить це про існування в давній Україні свободи людини на ділі? Чому ж, отже, нам вічно, як каже поет, усе брати у «німоти», щоб навчав нас усього німець, чи то француз, американець, чи англієць. а то й марксист?

Проти обезцінювання традиції

Ідеї волі, справедливості і слави пронизують усю народню творчість і весь Шевченків «Кобзар», цю політичну «Євангелію» українця. Ідея слави, справедливості невідривна від свободи, індивідуальності. Ідея «братів визволяти і слави добувати» — це не дешева романтика, а основна рушійна сила нашої героїчної історії. У концепції визволяти братів є внутрішньо присутня ідея справедливості.

Воля, справедливість, слава — це елементи одного суспільного героїчного світогляду українського народу. Визволення братів, ця традиційна мета наших героїчних воїнів минулого, знайшла в змодернізованій формі свій вияв і в сучасному, у виявленні України як передового борця визвольної революції поневолених народів і в нашому гаслі універсального значення: «Свобода народам! Свобода людині!»

Дехто з нас соромиться минулого України, козаччини, мовляв, це «круторогі воли», а тепер же трактори, «прогрес», «індустріялізація»! А чи не була ця Україна минулого пристановищем для свободолюбних людей Європи? Наприклад, символічна постать шотландця Кривоноса ілюструє цю думку.

Ідеться не про протиставлення, не про «круторогі воли», не про чумацькі валки, не про трактори, не про Макіївку чи Дніпрельстан, — мова про імпондерабілії, про істотні речі, про істотний підхід. Треба скінчити з тим, щоб починати історію від себе. Україна — єдина й неподільна. Отже, ідеться про неподільну батьківщину минулого, сучасного й майбутнього. Батьківщина є там, де могили. Це не дешева романтика — це суть. Україна — це Україна і традиційна і соціальна. Немає нації без традиції. Ми є тому українською нацією, що перед нами були Святослави, Богдани, Мазепи, Петлюри. І ті, що придуть по нас, придуть тому, що були ми. Мова про традиції визначені, традиції не малоросійства, не укапізму, бо це не є українські державно-визвольні традиції, а традиції перенесення російської національної, імперіальної ідеї в Україну. Це не традиції української державности, а традиції, за допомогою яких російсько-більшевицькому жовтневому центрові вдалося завалити українську державу й перемогти армію Головного Отамана. Традиції, до яких ми звертаємося — це традиції національної України. Це також соціально-творчі первні української духовності й українського стилю життя, що наймогутніше виявилися за часів існування української держави всіх чотирьох великих періодів нашої історії, як і в тих, що виявилися в боротьбі проти ворожої окупації, намагаючися встановити свою правду навіть у ворожій дійсності. Це звернення

до тих засновків нашого соціального ладу, що ще ніколи повністю не були здійснені, але органічно властиві українському народові. Ось про які українські героїчні національні й соціальні традиції говоримо, а не про безтрадиційну Україну, що починається кобеляцьким т. зв. «українським комунізмом» і що була лише консеквенцією жовтневої контрреволюції. А наші українські соціальні традиції є ті, що їх щодня намагається реалізувати наш селянин, ставлячи опір колгоспному принципіві й прагнучи індивідуальної власности на землю. У цій боротьбі й на соціальному відтинку наш селянин в'яже минуле з сучасним, якого зло поборює в ім'я майбутнього, він життєво єднає в ланцюгу боротьби теж на соціальному фронті основні елементи кожного живого організму; це нерозривність дідів і внуків.

Говоримо про українську традицію соціальної справедливости, про національну Україну, що, як і український націоналізм, в практиці не відкидає всього здорового, творчого, виправданого життям, усього того, що відповідає українському народові, який непохитно стоїть, як поняття ширше, повне, завершене, не часткове, не фрагментарне, а як вічне, непроминаюче, чим і є нація. У добу т. зв. індустріалізації й колективізації говоримо про Україну, вкриту могилами-курканами, де лежать ті, що ціною їхнього життя ця колективізація проведена. І могили, що їх, як жаден селянин світу, насилає український хлібороб, нагадують йому поховану не тільки національну, але й соціальну справедливість. Вони нагадують йому близьких та рідних, що полягли там не тільки за національно-політичну волю, але й за соціальну справедливість у боротьбі проти московсько-більшевицького молоха, який відібрав у хлібороба волю і землю. Як без волі немає землі, так без землі немає волі. А передусім: без власної держави і влади — немає ні волі, ні землі. Отже, націоналізм, національний принцип організації світу — це той невгасний полум'яний куш, що мерехтить для всіх поневоленних народів.

Обман імперіялістів і соціалістів

Треба раз назавжди викрити національну і соціальну реакцію, що підшивається під благородні ідеї націоналізму, тобто національної волі і соціальної справедливости, та ототожнює націоналізм з імперіялізмом і соціальною реакцією. Націоналізм — це сьогодні символ визволення з національного рабства, а через те й соціального.

Націоналізм — це суто народне явище, народний рух, і як такий він є ворогом загарбницьких воєн. Із загарбницьких воєн рідко користають народні маси, з них користають переважно кліки.

Український націоналізм відкидає також усякі «океанічні», «межиморські» месіянстичні концепції, якими хтось бажав би обманювати народи з метою підкорення їх. Український націоналізм прагне волі народам світу, як і Україні. Через боротьбу за визволення свого народу він бореться також за визволення інших народів, зокрема поневолених московським імперіялізмом, як рівний з рівними, вільний з вільними. Треба раз назавжди відкинути від націоналізму в ґрунті помилкову інтерпретацію, що націоналізм — це імперіялізм. Націоналізм — це символ свободи, а імперіялізм — символ рабства. Знам'я світові надає ідея національного визволення, національної свободи. І Атлантийську Хартію (не важливо, які тактичні моменти продиктували її) альянти мусіли висунути як маніфест війни, намагаючися надати їй характеру визвольної війни. Атлантийська Хартія мала характер маніфесту універсального значення, тобто це було звернення до поневолених нацизмом народів, а не тільки до союзників нацизму; це були ідеали, принципи, на яких мав будуватися новий світ, вільний від страху, нужди, рабства і війни. Не істотно, чи дотрималися цієї хартії ті, що її підписали, а важливо, що такі ідеї мусіли бути наголошені й висунуті, щоб підняти народи. Ці ідеї, в далеко радикальнішій формі, не тільки далі висять у повітрі, але з неминучою конечністю приходять на порядок дня. І вже не дасться ні їх обминути, ні вдруге обманути народи.

Ми поглиблюємо суть національного визволення. Змаг у світі йде не лише за новий національно-політичний лад, за перебудову світу на національній zasadі, але й за нові соціальні ідеали.

Нові соціальні ідеали

Новий соціальний лад, зокрема в підбольшевицьких країнах, родиться у кривавій боротьбі, носіями якої є не окремі соціальні стани, а цілі народи. Народи сьогодні є носієм боротьби за національне й соціальне визволення. Не стан буржуазії, не стан поміщиків, не стан пролетарів чи відірваної від народу інтелігенції, а нарід як єдність творчих прошарків суспільства, як цілість, яка складається з хліборобів, працівників промисловости, науки й культури, що сьогодні в Україні творять собою величезну силу борців за визволення й перебудову, — ось те, що тепер протиставне большевизмові.

Істотним для нинішньої стадії розвитку людства є те, що народи, як цілість, стали носіями національних і соціальних ідей. І героями сьогодні під большевицьким гнітом є цілі народи. Вони зберегли й продовжують зберігати національну ідею. Вони борються за своє життя, духове і матеріяльне, творячи собою окремі

політичні, духово-культурні і соціально-економічні організми. Це живі реальності, що змагаються за повноту свого життя в усіх його проявах.

Наша революція — це всенародня революція, якщо говорити про її соціальний зміст, не буржуазно-демократична, не пролетарська. Її національно-соціальний зміст визначають народні маси. Вона має дати владу народові, тобто здійснити створення власної національної влади. Але ця влада народу не має нічого спільного з вузькою ліберальною, ані соціальною демократією (ані тим більше з обманливою тоталітарною «народною демократією»), що боронить інтереси лише певних груп народу. Усі ці типи демократії звужують наприкінці її дію рамками певних громадських станів, верств чи клас або клік, тоді як ідеться про захист інтересів усього народу, де опорою національної ідеї, її зберігачем та захисником, є народні маси. Звідси демократія, за яку стоїть український націоналізм, на нашу думку, носитиме інший характер. Цей характер буде наданий їй самим життям. Українська революція, її zenітний пункт — усенародній зрив — визначить і основний зміст і характер влади народу, орієнтовним пунктом якої буде нація, як вища цінність, а в актуальному — український нарід, як цілість. Большевицьку систему нищитимуть народи, встановлюючи новий соціальний лад на їм бажаних засадах, валячи в основі і в цілості ворожий лад.

Передумовою для всяких революційних подій і в соціальному аспекті є перебрання влади. З цього погляду, при протиставленні націй, як цілостей, органічно неподільних спільнот, ворожий московсько-большевицькій системі гноблення й її імперіяльному московському центрові, наша соціальна революція, скерована на відокремлення від «метропольного» осередку, на розвал тюрми народів для здобуття в свої руки влади цими націями — закономірно мусить бути національною. Не може бути на Сході жадної української соціальної революції, а також і інших поневолених народів, без національної. Усяке інше розуміння цієї справи — це буде черговий обман, черговий крах нашої боротьби. Не було й бути не може також жадних соціальних чи тим паче національних революцій без повного перебрання влади тими, хто їх робить, — у даному випадку українською нацією й іншими поневоленими народами. Українська соціальна революція доконуватиметься не проти власної, витвореної з нашого середовища паразитарної класи, а проти ворожої нації, що гнобить і визискує українську націю. Наша національна революція є водночас і соціальною. А тому що істотним для всякої революції є повне посідання влади, силоміць вирваної у того, хто її досі посідав, це — політична революція. Політичну владу перебирає сам нарід, бу-

дуючи свою національну державу. Найістотнішим у державі є те, за ким забезпечена влада: коли за народніми масами, за народом у цілому, ширше за нацією, тоді національно-політичний зміст революції забезпечує соціальний бік, як один з відтинків цілоти.

Національна революція — це також революція соціальна, економічна, культурна і світоглядова

Якже ж революція забезпечує владу за народом? Соціальну справедливість можна здійснити лише тоді, коли в основу господарського ладу буде покладена ідея свободи не лише національної, але й соціальної. Важливим елементом влади народу є зокрема його господарська влада. Щоб бути справді вільним, нарід через окрему людину мусить безпосередньо брати участь також у володінні власністю, матеріальними добрими. Цього немає в економічній площині в ліберал-капіталістичному ладі, бо т. зв. політичні свободи ще не вичерпують повноти свобод. Свобода мільйонера і пролетаря — це дві неспівмірні речі. Тим більше не може дати свободи удержавнення всіх дібр. У цих умовах номінальним власником є держава, а фактичним — державна бюрократія, поставлена монопартією, отже в остаточному рахунку — кліка олігархів. Господарем і власником визначеної частини матеріальних дібр, а землі майже в цілому, має бути не абстрактний нарід, не абстрактна держава, бо тоді все звелось б на ділі до власництва бюрократів — директорів чи голів тих або інших засобів продукції колгоспів, совхозів, удержавнених фабрик чи інших соціалістичних заводів, — а дійсні, безпосередні працівники на даних варстатах праці. Лихом обох систем — соціалізму і ліберал-капіталізму — є те, що для широких народніх мас, для одинокої людини, в останньому випадку на ділі, в іншому ще й де юре, закритий шлях до здобуття власности, яка при одній ситуації зосереджена в руках вузького кола, а при іншій — в анонімній, контрольованій монопартією, тобто безконтрольній державній бюрократії.

Дешевою демагогією є твердження, що індивідуальна власність, наприклад, на землю внеможливліє застосування технічних засобів. Одне одному не перешкоджає. Це речі з двох різних сфер, застосовані до одного предмету.

Як індивідуальна, так і спільна й державна власність однаковою мірою сприяють конечній механізації процесу продукції там, де вона на місці. Основне є те, що без надання найширшим колам одиниць можливости здобути власність немає повного й рівного життєвого старту для користування свободами. Гарантію влади народу не вбачаємо лиш у можливості існування якнайбільшої

кількості політичних партій і ліберальної демократії французького типу. Не партії самі по собі гарантують народові свободу. Бо не хто інший, як ліберально-парламентарна система ваймарського типу з її ідеологічною підбудовою — демолібералізмом уможливила всюди легально дійти до влади антинародній, антизаконній, охлократичній, тоталітарній кліці. Гітлер перебрав владу легально від демократа Папена на основі ліберал-демократичної ваймарської конституції. Подібні конституційні дані має і Торрез у Франції, щоб перебрати владу від якогось Еріо. Отже, ліберальна демократія не є гарантією проти тоталітаризму, проти влади кліки над народом.

Свою владу нарід мабуть краще може виконувати (крім посередництва політичних партій) за посередництвом відпоручників своїх творчих прошарків, себто хліборобів, промислових робітників, професійної інтелігенції та соціально-корисних інституцій, які вирішуватимуть основні проблеми державного існування, знаючи життя, творячи його в його багатогранності. Що це може діятися в окремій державній законодавчій інституції, при створенні іншої за відмінним політичним ключем — це інше питання. Важливе те, що всі творчі сили братимуть участь у керуванні державою: і ті, що активніші, рухливіші, й ті, що набули життєвого і державного досвіду. Та йдеться тут не про уточнення деталей, а про орієнтовну ідею, що має безпосереднє відношення до визвольної боротьби. Звідси й широка форма самоуправління, на якій базуватиметься державно-адміністративний апарат, — вона не менше гарантуватиме свободу громадян. Самоуправління — основна ідея організації держави.

Чи політичні організації необхідні?

Треба відрізнити забезпечення свобод від шукання найкращої методи вислову й захисту національних інтересів, як теж методи керівництва державою. Це не тотожні речі. Тридцять п'ять партій ваймарської республіки були свідомо не свободи народу, а його обману. Потребу існування політичних організацій ми бачимо в іншій площині. Вони мали б перестати бути партіями, що захищають лише часткові інтереси поодиноких прошарків народу, бо такий класовий ґрунт буде віднятий їм з-під ніг тим, що захист своїх інтересів безпосередньо перебирають відносні верстви народу, отже адвокати для посередництва зайві.

Класова генеза партій життєво відпадає, бо зникне соціальний ґрунт, що її родить, отже і вони самі в їх сьогоdnішньому вигляді. Тут не діятимуть жадні заборони, як, наприклад, немає заборони на Заході творити середньовічні цехи. А нові політичні творива

матимуть своїм завданням об'єднувати найперспективніше політичнодумаючих людей, відданих спільному ділу народу, з метою закріплення інтересів нації, як цілоти, і ствердження її позицій як держави в навколишньому світі. Вони суперничатимуть у тому, як з погляду цілоти найдоцільніше скеровувати народню економіку, як зміцнити забезпечення держави від агресії, як вести таку чи іншу зовнішню політику і т. п. З заперечення тоталітаризму логічно випливає негачія монопартиї, як клясової й індивідуалістичної, неорганічної й атомістичної системи, випливає творення нових основ для побудови політичного і соціального ладу. А саме — шляхом опертя законодатної влади також на репрезентацію усіх соціальнотворчих прошарків народу та людей державного досвіду і шляхом опертя на широке самоуправління і діяльність народу в усіх галузях життя. Коли нарід посилатиме своїх відпоручників на базі їх участі також у культурній творчості, господарстві і т. п., тоді органічно буде віднята основа для наростання тоталітаризму. Бо коли хлібороб, робітник промисловости чи професійний інтелігент при владі, то він має за собою світ своєї праці, свою соціальну базу, життєву основу і постійну контролю організованого середовища, яке його делегувало. Місця для демагогії там немає. Професійна самоуправа означених галузей господарства, запевнене право на ефект праці, гарантія, що також господарська праця визначає право на власність, і те, що також нею це право здобувається і т. п., — все це виключає як колективізм, так і необмежений лібералізм, висуваючи національно-суспільний персоналізм. Носієм влади стає нація в цілому. У цій фазі, беручи до уваги, між іншим, також новопосталі умови, політичні організації будуть передусім загальнонаціональні, бо генеза їх не часткова, не клясова, як у ліберал-демократичних чи соціал-демократичних партіях, а національна. Їх творитиме не одна кляса, не одна соціальна група, а нарід як єдність, нація як цілість стає їх основою. Як досі лібералізм творив основу для формування партій, так на національних і християнських світоглядових основах свобідно формуватимуться політичні організації майбутнього, що будуть також брати участь у законодавчій і виконавчій владі народу.

Партії чи організації?

До минулого немає повороту. Революція йде вперед, несучи нове в усіх ділянках життя. За революціями завжди стояли маси. «Маси — ось вам секрет майбутніх революцій» — казав Мацціні своїм землякам, що забули про цю істину. І на ці маси йде ставка й нашої революції.

Ідея, політична провідна організація, народні маси — це три елементи одного цілого. Політично-суспільна й політично-мілітарна, керівна організація — це передовий загін і організатор боротьби народу за державу. Без неї немає успішних революцій. Революція — це організовані й унапрямувані органічні процеси, свідомі своїх цілей і шляхів. У цьому визначенні містяться всі три елементи кожної революції.

Не маємо на меті широко визначувати завдання керівної політичної й мілітарної сили революції. Обмежуємося лише на одному твердженні: найбільшою загрозою для кожної революції є «хвостизм», розуміння політичного провідного кадру як зайвого центру для провадження мас, а покладання надій на «попутництво» за масами.

Революційна організація має бути керівником, а не попутником мас. «Хвостизм» губить усяку революцію і розливається в аморфності. Звідси розуміння і ставлення провідного загону революції не як розхлябаного партії, а як рішучого, свідомого своїх цілей, своїх основних істин, залізного кадру борців. Лише такому гуртові, з'єднаному недискусійною ідеєю, з суворою мораллю, залізною дисципліною, може належати провід масами під час революції. Нам не відомі революції, які велися б людьми іншого типу. Всі національні й соціальні революції велися одного типу людьми, що вірили в свої істини, які для них були догмами. Віра в свої ідейні напрями — це привілей усякої революції. Так велися й ті соціальні революції, які кінчалися ліберал-демократією, як, наприклад, французька, чи оклократією, як, наприклад, нациська і большевицька. Так відбувалися й національно-визвольні революції, як польська, керована соціалістами типу Пілсудського, як італійська, керована антимарксистами, соціал-ідеалістами типу Мацціні й Гарібальді, чи ірландська під проводом націоналістів-синфайнерів, чи національно-демократична американська під проводом Вашингтона, чи індійська своєрідна революційна боротьба Бозе, Неру, Ганді, чи, нарешті, наша козацька революція з запорозьким військом і хмельничанами на чолі.

Найкращий символ масової революції — Дантон. Чи можна бачити Дантона інакше, ніж на чолі рішучих мас у поході, що руйнують на своєму шляху все старе, звільняючи в'язнів з Бастилії? Дантон, де Валера, Кромвел, Гарібальді, Мацціні, Хмельницький, Богун, Перебийніс — дали зразки масових народніх революцій. І хіба ж можуть бути сумнівні, чи перші християни-фанатики, що без дискусій вірили в свої догми й умирали на горючих стовпах, були через те . . . фашистами. І, нарешті, нині — й це найголов-

ніше — борці на наших Рідних Землях — ОУН-УПА, чи ж вони інші від тих неофітів Христових?

Толерантність до чужої думки в лоні власного народу, яка теж дбає за його добро, — це привілей і обов'язок кожного справжнього патріота, націоналіста, але безкомпромісовість у поборюванні чужих, ворожих ідей — це теж його добре право й обов'язок. Щоб ми змогли перемогти, такі властивості мусить зберігати наша Організація.

Вірі треба протиставити віру, а не сумніви, брехні — правду, насильству — справедливість, рабству — свободу, бо між цими елементами немає компромісу. І толерувати побіч правди брехню — не можна. Якою буде наша Організація в УССД, це питання майбутнього. Вирішальним є те, як має вона виглядати тепер, щоб УССД здобути. В усякому разі вона і в УССД в істотному збереже риси своєї прогресивної сили, що разом із зберігаючими українськими політичними елементами чергуються й одні одних доповнюють у кожній здоровій національно-державній конструкції.

ОУН має розростатися як організація революційного стилю, що завжди веде до кращого, у ворожій дійсності нищить, у рідній виправляє. Революція як змаг уперед, це не лише заперечення, а позитивна, конструктивна програма дій. На іншому місці дамо відповідь на питання, чи ОУН — це резистанс чи моноліт.

Добро нації — основа соціального ладу

Орієнтовними принципами, на яких будуватиметься наш соціально-політичний лад, є добро нації як перспективної категорії, народу як сучасних, живих українських людей, українського роду як тяглости родин, як актуальної нижчої за нарід органічної спільноти, індивідуальності, людини як одиниці. Як у світовому співжитті націй відбувається індивідуалізація, зрізничковування їх, так само і в соціальній структурі нації відбувається індивідуалізація людини. Постає повна можливість самовияву творчих первнів, що лежать на шляху росту національної спільноти як цілості. Отже, не заперечення, а самовиявлення всіх суспільно-творчих, спільнотних інстинктів людини.

Як скоро станеться радикальний розрив із московською імперією, тобто усуверенення українського народу, всередині української нації розв'яжуться індивідуально-творчі елементи, які були сковані, насильно прив'язані до чужої нації також через систему нівелювання людини.

Гармонійне поєднання національного, родинного й індивідуального — це добра, тривала підвалина росту української держави.

Праця і власність становлять основні чинники в побудові нового ладу. Праця є мірилом суспільної й моральної вартости людини. Чималим завданням є відновити її етос, повернути її на належний п'єдесталь. Вона дає право на власність. Власність — це суспільний інститут, і вже цим визначаються її функції. Немає необмеженої приватної власности. Приватна, державна, муніципальна — отже суспільна чи індивідуальна власність, — вона кінець-кінцем є національним добром. Бо не розуміємо націю як атомістичну категорію, як збірноту механічних одиниць. Звідси органічними формами власности є власність і приватна і спільнотна.

Приватна власність при встановленні належної гармонії між продуцентом і споживачем виключає визиск. В осередок уваги ми ставимо не атомізоване клясово-марксистське суспільство, а національно визначену людину, як рушія соціального процесу. Підхід до людини не тільки як до егоїста, що прагне зиску, але як до суспільної істоти, відбирає ґрунт ліберал-капіталізму. З другого боку, вбачання в людині шляхетних громадських первнів виключає теорію соціалізму, що трактує людину лише як експлуататора, який, дорвавшись до власности, не матиме іншої мети, крім зиску та визиску. Тому ми, всупереч «Комуністичному маніфестові», що вимагає скасування приватної власности, висуваємо встановлення приватної, індивідуальної чи індивідуально-родової власности. Ми заперечуємо тезу марксистів, що заробітна платня, праця «пролетаря» не можуть творити власности, бо творять капітал. У нашому ладі власність робітника, між іншим, також творитиме саме впродовж певного часу виконувана господарська праця. Невірними є твердження Маркса і Енгельса в тому ж «Комуністичному маніфесті», що власність для однієї десятої сучасного суспільства існує якраз тому, що для дев'ятох десятих не існує. При застосуванні справедливого принципу набування власности, при запереченні нездорової клясової боротьби і ствердженні внутрішньо-національної гармонії в суспільстві без експлуаторських груп, власність буде, на індивідуальному принципі, умасовлена і нарід буде депролетаризований. Національне суспільство — це національна спільнота, що не матиме серед себе паразитарних верств. Клясу ми розуміємо в цьому контексті не як продукційну верству, а як експлуаторську. У цьому розумінні наш лад можна уважати вільним від визиску. Якщо під клясою розуміти продукційну, зрізничковану економічно всередині

верству, то наш лад у тому зміслі утверджує клясу як верству, що продукує однакового роду товари. В УССД ми приймаємо різного типу власність: і індивідуальну, і кооперативну, і державну. Та тут нашою метою не є спеціально розглядати це.

Депролетаризація суспільства настає з моментом визнання на ділі повного права на здобутки праці, виходячи з таких принципів: а) доступ до власности на засоби продукції дає теж господарська праця, б) отже господарська праця стає теж правовою основою для здобуття власности.

Заперечуючи лібералізм у господарстві, як культ безвідповідальности т. зв. «вільної гри сил», бо господарство не є гра, а підстава для життя кожної людини, і далі відкидаючи колективізм усяких відмін, бо він суперечить людській гідності й поневолює людину, ми наголошуємо національно-суспільний «персоналізм», себто наповнену національним змістом людину. Немає сумніву, що після повалення большевицького ладу постане протилежна тенденція до необмеженої господарської свободи з запереченням потреби плянування, навіть розумного, органічного, такого, що враховує здорові тенденції самодіяльности і самоуправління народу. Уже сьогодні об'єктивно виривають невинувдані думки, наприклад, про знесення всякого прогресивного податку, чи навіть пропорційного, мовляв, це гальмуватиме ініціативу й приведе до краху. Це не вірно, бо крім моменту зиску, є ще стимул творчости, який активізує людину, є ще здоровий господарський інстинкт: нарешті, після стягнення прогресивного податку лишатиметься матеріальна винагорода за ініціативу. Бо пропорція завжди буде збережена, зокрема з уваги на величину родини. Цим прикладом ми тільки принагідно ілюструємо наші тенденції. Ми беремо до уваги той вирішальний факт, що український нарід матиме в українській державі владу, через це держава буде його власністю. Носієм влади не буде тоталітарна кліка, але він сам — при нашій системі організації влади, державного устрою, при покладенні в основу ладу не анонімної, атомістичної, неорганічної збірноти, а української людини й української нації.

В УССД будуть удержавнені деякі засоби виробництва, які конче треба зробити власністю цілого народу. Деякі з них будуть муніципалізовані, інші скооперативовані. Але це діятиметься на нових засадах, при повній повазі до свободи робітника. Робітник вільно користуватиметься своїм заробітком, якого цілком вистачатиме для його родини; він матиме вільний вибір щодо зміни праці. буде наділений на власність однородинним будинком з городом.

Інші засоби виробництва український робітник перебере на власність з правом продати свою пайку й у іншому районі України будувати бажаний варстат праці. Держава допомагатиме розбудові потрібних у загальному пляні галузей промисловости. Працівники даного підприємства за певних умов ставатимуть їх співвласниками на означених засадах.

Запровадження приватної власности, поставлення в основу громадської творчости в усіх ділянках життя української людини — це є звертання до органічних елементів усякої творчости, до органічних первнів людської природи. Ми дивимося на суспільство, нарід, націю не як на механічну збиранину одиниць, а як на органічну спільноту. У ній як органічні слої існують продуктивні верстви, вони проймають усе суспільство-нарід, творячи взаємно доповнюючу себе цілість. В осередку уваги соціального порядкування стоїть родина, що є другою після нації органічною категорією, її добро є добром одиниці. Одиниця є членом органічних спільнот — нації й родини — й у них, а не поза ними й не проти них, знаходить своє особисте щастя, виявляючи свою свободну творчість, не зв'язану жадними механічними, отарними путами. Ми заперечуємо, згідно з фактичним життєвим станом, обидва колективізми-етатизми, ліберальний і державний. Вислідом ліберал-капіталізму, що переходить у фінансовий капіталізм, є усунення від участі у власності народніх мас на базі індивідуальній, індивідуально-родовій, спільнотній, кооперативній і т. п. Саме це відсунення, а не приватна власність, є основною первопричиною експлуатації, отже причиною зла, тим то участь у власності широких кіл на індивідуальній засаді усуває структурні хиби ліберал-капіталізму, унеможливаючи виникнення фінансового капіталізму.

Удержавнення певних галузей продукції, диктоване життям, не є ідентичне з механістичною соціалізацією всього життя. Наше розуміння удержавнення виходить із потреб живого життя, а не букви доктрини, породженої спекулятивними висновками кабінетних теоретиків. Коли брати до уваги органічні тенденції життя, то обстоювані нами форми власности, сперті на вільне рішення кожної людини й на перспективу цілоти, яка враховує елементарні конструктивні сили, наприклад, родини й нації, в ґрунті мінятимуть сучасне й матимуть різні варіанти в поодиноких соціальних верствах. Наприклад, хліборобство має в нас окрему оцінку не тому, що ми нехтували б промислове робітництво. Ні, але кожна верства має виконувати свою специфічну ролю в загальнонаціональному рості.

Роля хліборобства

Хлібороби — найбільші вороги большевизму і ліберал-капіталізму. Як не терплять вони «фабрик збіжжя», де сотні тисяч гектарів винищено безоглядною експлуатацією землі ради капіталістичних інтересів, так тим більше не терплять вони колективізму. Хлібороби європейських націй завжди були основою національної ідеї. Без них не створилася жадна європейська, національна держава. Не українська вища верства, що винародовлювалася, а український селянин зберіг українську національну ідею й передав її нащадкам. Він обороняв її перед нападом ворогів. Козаччина, революція 1917-1918 рр. і сучасна українська боротьба є виразними доказами цього. Звідси нищівна політика большевиків, особливо скажена атака проти українського селянства. Українське селянство, як невичерпне джерело біологічної сили народу й тверде забороло моралі, — це непереможний ворог большевизму. Як зберігач національних ідей, носій невмирущих традицій, як глибоко релігійний борець за правду, свободу, славу і честь, — український хлібороб ніколи не примириться з большевизмом.

Недарма Ленін називав хлібороба найбільшим ворогом комунізму. Деколективізація й переведення землі, в межах мінімуму й максимуму, на приватну власність селянина з орієнтацією на повне забезпечення родини, цього наріжного каменя й орієнтаційного стовпа для наших змін в аграрному ладі, — це революція в хліборобстві. Зокрема тут наша революція підносить людину як суспільну істоту з високо розвинутою особистою гідністю, як істоту, вільну по своїй природі. Свобода української людини нерозривно пов'язана з свободою української нації й навпаки. В Україні ніколи не володіла безформна маса, в Україні не було «общини», а був означений, конкретно відповідальний за свої діла господар. Найкраще це підтверджують не «общинні», а індивідуальні принципи володіння землею в Україні.

Маючи діло з такою природою українця, а українського хлібороба зокрема, большевизм хотів зламати його саме шляхом колективізації, щоб через нього зламати українську стихію взагалі, бо зі смертю нашого селянина вмирає й українська нація. Не підвищення ефекту праці мав на увазі большевизм, запроваджуючи колективізацію, бо через колективізацію рівень продукції знизився. Справжньою метою московсько-большевицького імперіалізму було за допомогою насильної «зрівнялівки», через тотальне поневолення людини, вбивання в ній усього, що становить істоту людини, ініціативи, творчості, гідності, свободи, зробити з неї покійного раба, який без слова слухатиме свого пана.

Якщо б большевикам ішлося про підвищення економічного добробуту села й країни, вони, маючи досвід хоча б із НЕП-у, повинні були б сьогодні скасувати колгоспи. НЕП показав добре, яку вагу для поступу хліборобської продукції має індивідуальна власність на землю. У засаді НЕП треба трактувати як вияв тактики большевиків, застосований під тиском революційно-визвольних рухів, що загрожували розсадити зсередини большевицьку тюрму, заведену в сліпий кут т. зв. воєнним комунізмом. Із силами, висунутими НЕП-ом, большевики, згодом закріпившись, злочинно-криваво розправилися.

Розглядаючи аграрну політику большевиків, треба бачити її найістотніший момент — національне поневолення народів через поневолення їх хліборобства. Це має особливе значення щодо України. Кожен нарід має інший образ своїх національних прагнень, інший стиль життя, йому відповідає інший соціальний лад. Наприклад, російському народові з його традицією «общини» — колективізація духово ближча, ніж, наприклад, білоруському народові. Український нарід завжди заперечував «общину», як суперечну стилеві його соціального життя, його соціальним інститутам. Це зовсім не означає, що йому чужий дух спільноти. Якраз навпаки, саме в українського селянина дуже сильно розвинутий інстинкт спільноти. Але спільнота в нього не пов'язана з запереченням людської гідності, індивідуальності, а є чинником, що сприяє розвитку творчої індивідуальності. Знаючи це антиколективістичне наставлення українського селянина, большевизм застосував далеко гостріші засоби, щоб зламати його опір, ніж, наприклад, серед російського селянства, де колективізація пройшла не в такій формі (російська «община») і незрівняно легше, ніж в Україні. Саме в Україні був пляново організований голод! І він теж не зламав українського хлібороба, не притупив його індивідуальних приватницьких тенденцій і недарма большевизм згодом мусів поступитися «присадибними наділами».

Далі большевизм повів наступ на родину хлібороба, на інститут родини взагалі, будучи свідомим того, що без здорової родини нема ні здорової нації, ні національної держави. Родину селянина ми вважаємо не тільки за продукційну одиницю, а й за моральну та біологічну основу нації, гарантію перспективної сили. Але в основному большевизм і тут провалився, не досягши своєї мети. Не вдається йому знищити хліборобство через перетворення сіл на колективістичні фабрики збіжжя, метою яких було й є вбити душу селянина. Душі не вбито, а через те не вбито й боротьби проти колгоспів. Треба уявити, який великий розгін творчості хлібороба буде даний українською революцією, коли

вона у згоді з волею селянина передасть йому землю на приватну власність. Наш селянин зуміє добре використати для себе й машину, коли він буде паном машино-тракторних станцій, а не їхнім рабом.

Хліборобська верства — це не тільки продуцент економічних дібр, але й резервуар фізичної та моральної сили народу, консерватор національних ідей, народніх і національних традицій. Колективізацією большевизм хотів зліквідувати зокрема ту національно-соціяльну функцію, яку хліборобство виконує для національного організму в цілому. Було б дуже помилковим — це підкреслюємо — розглядати колективізацію як виключно економічну категорію. Вона має також безпосереднє й не менш істотне відношення до мілітаризації країни. Колгоспи — це також засіб московсько-большевицького імперіялізму в світовому масштабі. Бо хіба ж можна примусити власників глибоко зв'язаних із землею віддавати піт і кров за антинародні й антинаціональні цілі московських загарбників?

Нарешті, не можна і «землю» розглядати лише як засіб продукції матеріяльних вартостей. «Земля» має глибокий комплекс ще й інших, не економічних цінностей, які мають велику вагу в житті народу (Стефаник, Шевченко). Коли хтось хотів би говорити про міти України, то таким мітом міг би бути міт української землі.

Велику помилку зробить той, хто зрозуміє ті наші міркування як фетишизацію селянства, чи знецінювання інших соціяльних верств народу. Україна має бути також індустріяльною країною. Ми відмічуємо тут лише спеціальні риси хліборобства.

За позитивний зміст українського життя

Зі сказаного вище ясно, в чому лежить пов'язаність нашої програми щодо змісту української держави і програми боротьби. Земля селянам — це гасло боротьби, але це й принцип докорінної реконструкції соціяльного й політичного устрою самостійної України. Наші гасла боротьби — це не агітаційні кличі, а гасла, що будуть реалізуватися в нашій державі. І боротьба за них сьогодні органічно в'яже наше сучасне з майбутнім. Нинішня боротьба проти колгоспів означає боротьбу за іншу побудову сільського господарства, себто таку, яка буде в українській державі. Змаг за українську державу є змагом не лише за форму, але й за точно визначений позитивний зміст в усіх ділянках життя.

Щоб убити гін до української держави в практичній боротьбі за неї, за чітко визначений образ кожної ділянки життя, треба фізично вбити саме життя, увесь наш багатомільйонний нарід і

всі підбольшевицькі народи. Коли ми, наприклад, кажемо «геть колгоспи!», то це значить — земля в індивідуальну власність селянам! Коли ми кажемо — «фабрики робітникам!», то це значить: щоб цього досягти, треба прогнати тих, хто стоїть на перешкоді! Коли ми кажемо — «українська національна армія і фльота!», то це значить: геть з імперіяльною, багатонаціональною советською армією насильства, це означає поділ її на національні армії — армії всіх народів. Це й є логічний висновок із здійсненого гасла: самостійні, соборні, національні держави. Тому питання нашої програми щодо змісту держави є суттєві питання, а не лише питання тактики. Це речі, від яких залежить успіх боротьби. Програма, зміст держави — це не лише принагідні гасла боротьби, це істотні кличі боротьби, що заставляють нарід щодня, щохвилини, на кожному кроці боротися за власну волю, яка в даному випадку є органічною сумою всіх вільно, без чужого насильства, dokonуваних учинків в ім'я реалізації цілісного образу в усіх ділянках життя.

Давати помилкові програмові визначення — це значить демобілізувати революцію, це припиняти її свідомий, пляновий, організаційно скерований ріст, це значить залишити на борсання народну стихію, яка бачитиме розрив між бажаним образом власної держави і туманно в тій державі уявлюваною ділянкою, яка є важливою для народнього життя. Отож — чи можна залишити чи ні? Ні, не можна. Так само стоїть питання в усіх інших галузях життя. Тому питання програми сьогодні має велику вагу в нашому русі Самостійної Соборної України. Без виразної, несумнівної програми, де питання ставлять не — і так і сяк, — але: так, а не інакше, — організувати боротьбу важко. Тим паче буде трудно повести маси в день зриву. Держава — це не лише форма, це передусім зміст.

Ми боремося за душу людини, яку замало здобувати пропагандою, словом, переконанням. Нам ідеться про об'єктивізацію боротьби в дії. Ці дії потрібні в щоденному житті мас, на кожному кроці, в кожній конкретній життєвій справі. Маси тільки тоді набирають віри в перемогу над ворогом, коли ці успіхи здобувають вони самі, а не хтось «поза ними». Це «поза ними» може бути поштовхом, прикладом, але в безпосередній боротьбі, веденій самими масами, вони ростуть, переконуються в своїй силі, непоборності. Маси здобуваються тільки діями, і передусім їхніми діями, коли вони самі борються. Коли вони здобуті для боротьби, то це значить, що здобуті для нас їх душі, які щодня в боротьбі наново пересвідчуються у правильності обраного ними шляху.

Основне наше гасло: нарід вибирає такі форми ладу, які йому найбільше підходять, і це зовсім правильно. Але з цього, мовляв, погляду, дехто скаже: покиньмо програмові міркування, бо нарід сам собі вибере, що схоче! Такий «хвостизм» є великою небезпекою. Він звільнив би нас узагалі від функції організатора і керівника боротьби мас, полишаючи все автоматизмові, довільному розвиткові подій, поки не прийшли б північні загарбники й узяли б волю разом із землею. Нашим завданням є збагнути, які будуть тенденції розвитку, і цілеспрямованим пляном, командним чином скерувати народні маси на ці рейки, яких вони органічно прагнуть, але які їм треба усвідомити і схвалити. Нам треба таким чином практично й організовано заставляти маси до боротьби за українську державу під нашим керівництвом. Немає, наприклад, сумніву, що рушійним гаслом для далеко переважаючої більшості хліборобських мас буде: геть колгоспи! Це треба тямити, і такий клич кинути й допомогти здійснювати його — розумно і доцільно.

Революція має захопити маси, вона має завалити старий лад і збудувати новий. Революції не бувають делікатні, вони дощенту руйнують деякі кумири, але тим більший розгін матимуть вони для конструктивної оборони своїх здобутків. Соціально-економічний процес має своє велике значення. Його вмiле пов'язання з національно-політичним визволенням, що є передумовою соціального визволення, яке dokonується одночасно, між іншим, дає запоруку успіху революції мас. Було б великою помилкою часово відмежувати соціально-економічну революцію від національно-політичної.

За суцільну революцію

Українська національно-визвольна революція є тотальною: вона звільняє український нарід одночасно не лише від національно-політичного гніту, але і від гніту культурного, соціально-економічного і т. п. Український нарід, кожний українець, безперервно веде боротьбу вже десятки років також і на соціально-економічному відтинку і відкладати на пізніше цей відтинок у час революції було б дуже небезпечно. Тоді прийшли б чужі визволителі, які знову «дали б» українському народові «землю і заводи» і ще раз його обманули б. Українська революція мусить увести українські народні маси в залізні рейки, зцементувати їх національно-революційною ідеєю, уточнивши її зміст, що єднає революційну розв'язку всіх соціальних, економічних, культурних і інших наболілих проблем. Тоді український нарід непереможний. Бо нас перемагав не ворожий меч, а завжди ворожа ідейно-полі-

тична диверсія, обман, татарські люди, королевинята, безбородьки, що вчили диких москвинів дипломатії й культури, чи в недавні часи новітні татарські люди з Коцюбинським, Скрипником, Річицьким та іншими збаламученими з-під прапорів боротьбистів, укапистів, які допомагали валити українську «буржуазну», «петлюрівську» державу. Від того, що деякі з тих ідейних інтернаціоналістичних, комуністичних мотивів валили українську державу, нам зовсім не легше. Може краще було б, якщо б вони були запроданцями за гроші, бо тоді наші робітники чи селяни не пішли б за їхньою облудною ідеєю.

Значення міста і суцільний зрив

Теж пов'язання боротьби за життя в усіх його виявах з основною нашою ідеєю, яка розв'язує всі проблеми, — це істотне завдання успішної революції мас. Система ідей і цінностей майбутнього кидає проєкцію на сучасне, і процес сучасної боротьби органічно висуває ідеали майбутнього, до яких іде нестримно, стихійно і — що має бути нашим завданням — пляново. Революція — це органічний, а не механічний процес. Перемогти її неможливо. Мав слушність Наполеон, у душі якобінець, кажучи: тільки нікчемний або божевільний може боротися проти революції.

Нам ще окремо доводиться відмітити проблему індустріального робітництва. Ми не заперечуємо, що істотним для успішної революції є перебрання влади в містах. Як же має виконати свою роль українське робітництво, що живе по містах? Пригадуємо, що міста ще в більшій мірі були не українські в 1917 р., а проте українська революція, бодай тимчасово, перемогла. А провал її стався не тільки через те, що не вдалося захопити міст, але й тому, що український нарід як цілість не мав проводу революції, який дав би масам ідею боротьби й її стратегію. Українська стихія захопила була і міста, й українське робітництво, але це було надто пізно, бо північний імперіялістичний центр уже був зорганізований, діяв пляново й рішуче, будував армію в той час, коли в нас було предметом дискусії питання, чи не замінити армію міліцією. Не відповідає дійсності, що визволення поневоленого народу неможливе за умов переважаючої ворожої сили по містах. Невірною є думка, що, наприклад, Індія тому не могла здобути свободи, що міста і промисловість її стєять на низькому рівні. Це не так. Чинники визволення складаються з різних елементів. І коли навіть не вистачає в певному сенсі одного, то це не заперечує цілості, як можливої для здійснення. Національний організм — це жива істота: в ній кружляє флюїд тепла, який ogrіває

неогріті частини. Процес може припізнюватися через це, а не виключатися. Ми не могли б прийняти такого твердження, що, мовляв, міста в надто малій частині наші, отже над визвольною справою взагалі стоїть знак запитання. Боротьба, наприклад, УПА має своїм моральним ефектом вплив на мешканців міст, які живуть нею й борються на своїх позиціях, наприклад, викликаючи економічний підрив режиму. Дуже важливим є семафор, горючий стовп ідеї. Він, крім самих життєвих інтересів, побуджує всі прошарки народу на своїх відтинках, своїми засобами боротьби за своє і спільне. А далі: в національній революції істотну роль грає національно-революційна армія, без якої ніколи немає успішних національних революцій. Отже, наша настанова на поділ совєтської армії на національні армії як гасло боротьби є водночас гаслом організації цієї ділянки державного життя в майбутньому. І тут ми бачимо, що ті самі шляхи і засоби, що здобувають державу, звичайно її і закріплюють. Існує нерозривна єдність цілей і шляхів. Те, що УПА і здебільша всі повстанські армії були й є в своїй масі селянського походження, має своє значення.

Ми не знецінюємо ролі міста, але відмічаємо, що хліборобство може бути рушієм процесів боротьби в ідейно-політичній площині. Місто ж остаточно закріплює владу й керує в організаційній площині селом. Воно у вирішальній стадії революції має останнє слово, стримуючи свій процес продукції й уможливаючи таким чином перемогу революції в цілому: однаке в ній завжди кінцеву роль відіграє національна армія, що виганяє ворога за межі країни і стає на її сторожі. Одні є закони соціальних, антирежимних, а інші — національних, антиімперіальних революцій.

Національні революції поневоленого народу мають інший перебіг, ніж соціальні повстання поневолених верств проти експлуататорів з того самого народу. Наша революція є першого типу з тим, що вона, очевидно, усуне політичних запроданців і зрадників. Одночасно з українською національно-визвольною революцією може відбуватиметься зміна провідної верстви в Росії, унаслідок соціальної антирежимної російської революції. Повести українську соціальну революцію, що є складовою національної, так, щоб не дати себе втягнути у спільний «котлолок», використати хвилину послаблення імперіального центру внутрішнього соціальною, можливою російською революцією, не дати постати новій «демократичній» імперії й не допустити до збаламучення українського та інших поневолених народів — чергове завдання проведучи української національно-визвольної революції. Тому наша національна ідея мусить бути чітко з'ясована, щоб маси бачили, що лише Українська Самостійна Соборна Держава розв'язує всі основні питання їхнього життя. Також на сторожі українських

соціальних здобутків може стояти тільки українська національна армія. Повторюємо, помилково думати, що перша стадія української революції мусить бути соціально-економічною, а лише потім прийде національна революція. Нам треба вже відразу поєднати в одне ці два елементи, узалежнювати не лише в теорії, але й на ділі здійснення першої через другу.

Соціально-економічні стимули мусять бути зведені під національно-політичний знаменник. Не можна ні залишати подій стихійному розвитку, ні розкладати українську визвольну революцію на такі етапи, бо в проміжку між двома етапами зголосяться до слова чужі варяги. На терези мусить бути кинута в один час вся сукупність цінностей, уся система ідей як повнотна цілість. Отже — не розкладання на етапи, а тотальний зрив в ім'я цілоти ідей.

Проти «етапности» революції

Теорія про «етапність» революції — це перенесення марксистських зразків трактування історії, мовляв, революція «буржуазно-демократична» — це переходова стадія до «пролетарської» і т. п. Ці ярлики ми відкидаємо. Zenітний момент української революції не має етапів: соціально-економічного зриву і потім національно-політичного. Є один зрив, у якому поєднуються обидва моменти, і в цьому полягає найдинамічніша, непереможна, сукупна сила. Кожне відокремлення й поділ на етапи — це демобілізація революції, це творення можливості для включення в наш визвольний процес чужих сил однаковою мірою при акцентуванні як лише першого, так і виключно другого моменту (чи «етапу»).

Якщо б ми підкреслювали передусім момент соціально-економічний, тоді позбавляли б революцію її метового призначення й національних емоцій, створюючи небезпеку нової втрати теж і соціально-економічних досягнень через чергове чуже національно-політичне поневолення, як справжню причину всіх лих. У zenітній фазі української революції все мусить бути максимально зосереджене в одному пункті у формі вибухової сили для досягнення повної й усебічної волі. Тут найвиразніше виявляється поєднання цілі, змісту української держави із змістом нашої визвольної концепції, сукупности засобів і шляхів боротьби для досягнення мети. Вони невідривні від цілей і з ними органічно поєднані.

Ми вже в загальному згадували про те, якою повинна бути проєкція змісту української держави. Самодіяльність, самоуправління при концепції, а не механічній централізації, що тотожна з нівеляцією всякої творчості. Розумний, органічно виростаючий

плян, пляновість і регламентація — в межах респектування основних стимулів творчості й загального, національного добра. Не відкидання виправданого життям, а використання українського досвіду і взагалі людства. Такі приблизно засади визначають нашу основну тенденцію.

Суцільна деколективізація, тобто, позитивно кажучи, висунення в осередок нації її добра, людини як спільнотного ества, отже суспільно-національна персоналізація та ідейно-політична націоналізація життя, пронизання всього національною ідеєю. З цього погляду, з моральної точки зору, кожна власність є національною, бо по суті, в тій чи іншій формі, вона завжди є національно-корисна, як приватна, так і кооперативна чи удержавнена в нашому розумінні і при нашій організації.

Депролетаризація — наділення приватною власністю по змозі всіх, вільне розпорядження здобутками праці, не зв'язування насильними методами творчості — це чергові орієнтовні лінії.

Тепер промисловість України та хліборобство наставлені на те, щоб виконувати чужі вимоги, як за принципами своєї організації, так і розміщенням і їх родами. Осередки промисловости в нашій державі будуть творитися відповідно до вимог господарського пляну України, до її потреб, а не, як досі, відповідно до плянів московського окупанта. Очевидно, така перебудова має бути зв'язана з процесом загальної революційної перебудови. Сьогодні усвідомлення такого пляну (в основному це буде органічний, лише унапрямуваний процес) зміцнює революційні потенції українського робітництва; воно бачить далеку перспективу, і його мобілізує теж ідея перебудови індустрії в її основах. Треба йому лише усвідомити цілісну систему і в практичній дії мобілізувати свої сили для боротьби. Таким чином гасла боротьби в сучасному органічно пов'язуються з майбутнім, що реалізуватимуться в українській державі. Наші пляни відразу почнуть реалізуватися, вже в перші дні зенітного розгорнення революції. Лише за такого поставлення справи революція матиме успіх.

Націоналістична революція, коли йдеться про її соціальні унапрявлення, буде відразу й у цілому антимарксистською й антикомуністичною революцією. Суттю ліберал-капіталістичного устрою був фінансовий капіталізм, що придушує, між іншим, середню власність, основу побудови здорового соціального устрою.

Сьогодні, однак, клясичний ліберал-капіталізм, наприклад, в англосакському світі та вільній Німеччині, фактично не існує. Франція й Італія ще борсаються в хаосі соціальних антагонізмів і конфліктів, не маючи ідейних підстав відродження, а через те й нестерпні в них соціальні відносини, що пов'язані з відсталіс-

тю їх соціально-економічного ладу. Натомість дошкульні кривди, разючі несправедливості соціально-економічного устрою в англосакських країнах і Західній Німеччині дедалі зникають. Закон про співвирішування робітництва в підприємствах («Мітбестім-мунгсрехт»), еволюція німецької соціалістичної партії (СПД), якщо йдеться про соціальне відношення, в напрямі національної, не клясової партії, зміни урядів в Англії, які залишають в основному соціальні реформи попередників, негативна постава профспілок ЗСА до клясового соціалізму — це показники, що теорія клясової боротьби наявно вмирає на Заході, а перемагає національна солідарність соціальних верств.

Відмирає клясова генеза політичних партій, а нація, як сукупність усіх соціальних шарів, стає в осередку. Вимовним підтвердженням нашого погляду є, наприклад, провал СПД в німецьких виборах і заява її керівництва про конечність захищати інтереси теж середнього стану, зірвати з марксизмом, визнати релігію тощо. Розвиток іде невідхильно в напрямі відмирання клясової генези політичних партій і творення їх загальнонаціональної основи. Немає сумнівів, що є необхідним, щоб цього роду нових політичних організацій, було більше, ніж одна. Англосакська виборча ординація показала добру, здорову й оправдану життям практику, яка обмежує атомізацію політичного життя, зберігаючи водночас здорові підстави політичної свободи. Це не означає, що ця виборча ординація не потребує коректив, достосованих до нових умов. Нам ідеться лише про ствердження, що можна органічною метою обмежити кількість виникнення політичних організацій, не нарушуючи основних елементів свободи політичної дії. Свобода французького типу з її експлуаторським соціально-економічним ліберал-капіталістичним ладом — це анархія, що веде до тоталітаризму, диктатури деспотів і комунізму.

Ідея праці, української людини й нації, що їх несе наша революція, виключає всякий соціальний лад визиску. Ми йдемо назустріч новому українському соціальному ладові. Отже, за нових умов набувають сили інші діагнози, інші вартості мають революційний характер. Тому нам треба мати завжди на увазі не чужі теорії і доктрини, які дехто вважає за перейнятливі й єдино спасенні для країни, а головне — нашу українську дійсність, яка живе в серцях народу, і до неї достосовувати нашу теорію, яка має бути оформленням життєвих тенденцій України. Ми можемо брати не одне з чужих надбань і досвіду, але все те має бути випробуване в нашій рідній, українській системі. Виводячи нашу програму з її власних соціальних істин, із своїх потреб, ми пристосовуємо до основного нашого все конструктивне, що є в практичній ділянці з інших, чужих систем. Було б наївно твердити, що

народні маси у світі, які цілі століття боролися за соціальну справедливість, нічого в цій боротьбі не досягли. Те, що здобуєте, як доцільне і справедливе, включаємо в нашу систему, повну, всеобіймаючу і довготривалу. Ми не заперечуємо по-доктринерськи нічого, ми заперечуємо те, що його відкидає життя. Не будемо заводити ціпа, коли є молотилки у світі.

Не будемо відкидати теж того доброго, що досягнене французькою революцією в політичній площині. Водночас мусимо йти вперед, творити нове, що відповідало б духові нинішньої епохи і грядучому, заперечувати й усувати лихе та перестаріле.

Антисоціалістична соціальна революція

Було б помилкою думати, що для поневолених большевизмом країн підходять утерті ярлики минулого. Досі соціальну революцію звикли утотожнювати з соціалістичною. Змістом соціалістичної революції вважалося удержавнення засобів виробництва. Це був остаточний сенс усякого соціалізму, від марксистів-ортодоксів починаючи, через ревізійоністів, та марксистами лєнінцями-сталінцями кінчаючи. Примат держави, державної бюрократії над людиною це, коротко кажучи, сенс соціалістичних ненасильних реформ. Те, що одні соціалісти замінюють визначення примату держави приматом суспільства, не багато важить, бо остаточний сенс той самий. Усякі соціальні реформи називалися «лівими», бо в парламенті соціалісти сиділи на лівому боці... Усі, що змагалися за збереження індивідуальної власності, включно з дрібними хліборобами, кінець-кінцем були «правими». Усі ці поняття втратили всякий сенс в ССРСР. Соціальна революція в ССРСР буде антисоціалістичною! Вона буде валити державний соціалізм, буде протиставлятися колективізму. Соціальна революція в підтоталітарних країнах буде встановлювати, між іншим, індивідуальну власність, буде в принципі заперечувати основоположну тезу теорії соціалізму про те, що приватна власність мусить зникнути (не важлива тут відома різниця між соціалізмом і комунізмом). Соціальна революція в підтоталітарних країнах буде йти *від*, а не *до* соціалізму.

Соціальна революція в ССРСР ітиме не під соціалістичними кличами. Бо це було б лише закріплення існуючого соціалістичного ладу України. Соціалістичні гасла в Україні — це гасла соціальної реакції, це ствердження того, що існує!

А жадна революція ще не йшла во ім'я оборони існуючого, але завжди вимагала його зміни. Тому соціальними реакціонерами сьогодні в Україні є соціалісти, бо їх комплекс ідей у принципі обстоє існуючий стан. Не відіграє великої ролі те, що со-

ціялісти кажуть: «Хоча ми за ті самі реформи, але за добровільність їх проведення». Адже суть у тому, чи з перспективної точки погляду буде поступ до соціалізму в Україні, чи навпаки. Кожен скаже, що навпаки. Бо, наприклад, чи розвал колгоспів і заведення приватної власності селянина на землю є шляхом до соціалізму, чи від соціалізму?

Соціялісти кажуть, що вони хочуть довести до колективізації еволюційно, а не силоміць, як більшовики. Проте, як пояснити факт заведення під час революції приватної власності хлібороба на землю: процесом, що наближає соціалізм, чи процесом, що віддаляє від нього? І що корисніше у розумінні України — наша позиція, чи їхня? Далі: певні фабрики і заводи перейдуть у власність робітництва, що працює на тих заводах, в індивідуальну власність у різних формах. Чи це буде наближення чи віддалення від соціалізму? Тотальна деколективізація життя, депролетаризація, обдарування кожного відповідною приватною власністю, від сільського господарства починаючи, на робітничих одностаночних домах кінчаючи, перетворення кожного, бодай у невеликих розмірах, на приватного власника — це буде наближення чи віддалення від соціалізму, що його в процесі революції валитимуть самі робітники? З теоретичної точки зору для моментальної оцінки процесу десоціалізації в Україні не має значення, як провадилися соціялістичні реформи. Бо хіба ж та стихійна десоціалізація, що прийде, не буде, як з погляду теорії, так і практики соціалізму, відкиненням соціялістичного «розвитку»? Чи соціалізм не став реакцією в Україні? Коли нам раз-у-раз говорять про соціяльні порядки в Англії, то ми відповідаємо, що нам ідеться про Україну. Коли б Україна була самостійною і мала подібний соціяльний лад, ми могли б дещо робити з цього, що роблять лейбористи, але ж в Україні є комуністичний лад. Отже не треба мішати понять. Не одне із цього, що удержавнюють англійські лейбористи, ми теж не збираємося уприватнювати в Україні. Це всім відоме не від нині. У нашій програмі це зафіксоване давно, коли лейбористи цього навіть не пробували ще робити. І копальні, і основний транспорт і т. д. будуть власністю держави. Де, хто і коли у нас писав і твердив інакше?

Реакційною програмою у відношенні до української дійсності є сьогодні соціялістична програма. І нічого тут не допоможуть посилання на Швецію чи Англію. Українським соціялістам треба знати принаймні власні теорії, що, наприклад, для оцінки поступовости даного явища треба брати до уваги конкретні, актуальні умови, в яких дана річ відбувається. Ці умови в нас називаються: соціялістична советська республіка з колгоспами і соціялістич-

ною організацією продукції... і тут, а не в соціальному ладі Англії закопана собака.

Револуційною у відношенні до української дійсності соціальною програмою є український націоналізм, що деколективізує і депролетаризує український нарід.

Радикальність революційних перемін

«Ліви» і соціалісти теоретично і принципово намагатимуться зберегти «досягнення і здобутки» з погляду їх доктрини і тим самим вони будуть консерваторами і реакціонерами. «Прави», націоналісти, будуть валити рабство і неволю, даючи свободу всякої творчости, отже й господарської, тобто захищаючи теж індивідуальну власність, отже вони будуть поступові і революціонери. Тільки несумлінні демагоги можуть у даному разі говорити про реставрацію. Про повернення старих, царського часу, порядків і мови бути не може. Народні маси виступають на арену життя, беруть владу й проводять усі зміни, стають теж власниками дібр. За таких умов немає повороту до минулого. Отже не буде ні колгоспів, ні поміщиків, ні інших форм соціального гнету. Соціальної революції без політичної немає. Національна революція є й політичною. А це значить — усю владу беруть нації — народи, як народні маси через покликаних ними представників.

Зміст наших ідей ясний. Організатори боротьби — політична організація й армія. Основна сила — народні маси. Ми сказали: програма-мета мобілізує на боротьбу, реалізація її — це саме земітний процес революції. Стоїть питання, чи будуть реалізовані основні елементи нашої програми відразу, чи так звана державна рація вимагатиме, щоб ще якийсь час дещо зі старого затримати, наприклад, колгоспну систему, змінивши лише конечне з неї, щоб, мовляв, не виник хаос, голод і т. п.

Заступаємо протилежний погляд. Уважаємо, що сила революції лежить саме в тому, що вона валитиме радикально і основно все старе, протилежне народові, психіці української людини. У дечому вона перехлюпне, дещо знищить може й непотрібно. Але це не важливо. Важливо, що вона встановлятиме на руїнах старого нове, здорове, творче. Вона відразу еднатиме програму-мету з програмою-засобом. Ці органічно поєднані елементи поривають, бо ж зміст держави є мобілізуючим у боротьбі. Пригадуємо, як під час приходу німців наші хлібороби відразу почали ділити землю, або як по Україні ходила легенда: ділять землю — невже це правда? Українська революція мусить зразу ж піти назустріч цьому бажанню українського хлібороба і дати йому землю. Зразу, в перший день революції. Такі тактичні засоби мусять бути застосовані,

які зробили б неможливою ворожу диверсію. Будуть конечні справедливі і швидкі рішення адміністрації й політичного правління, що повинні рішуче провести все на місцях, маючи готовий плян. Не сумніваємося, що зокрема небезпеки голоду не буде. Творчості буде даний великий розгін. Якщо український хлібороб без тракторів і коней, навіть під німцями і тепер по війні працював так, щоб не було голоду, то наскільки швидше і конструктивніше він працюватиме тоді — для себе, для своєї рідні і власного народу, для власної армії, власної держави, які захищатимуть його здобутки!

Револуція мусить дати владу, волю і землю *відразу*. Немає жадних моментів, які промовляли б проти такого радикального підходу до справ, якщо приймається револуцію, як нашу визвольну концепцію, а не інтервенцію, чи еволюцію большевизму, чи погляд, що, мовляв, колгоспна система добра, а лихо в тому, що вона не в руках українських комуністів. Револуція мусить будуватися на динаміці власних вартостей, що заперечують чужі. Всяка симбіоза — це крах револуції. Це справедливо як під поглядом національно-політичним, так і соціальним. Неясності має бути протиставлена цілковита ясність. Отже, що має бути нашою ціллю: федерація, Паневропа, Союз Народів, «інтермаріум», чи ясно і просто: національна ідея — УССД і точно визначений її зміст?! Те саме в соціальній площині: колгосп, соціалістичний завод або інші колективізми із «зрівнялівксю», чи деколективізація, висунення української людини як національно-суспільної індивідуальности? Усякі неясності завели б револуцію на манівці. Щодо УССД, то її закономірно мусить визначати український зміст, а не лише форма. Коли 1917 р. укапісти та інші боротьбісти казали: «соціалістична змістом», то це послідовно вело лише до ССРСР, про українську державу не могло бути й мови.

Колгосп в Україні означає, що столиця України — Москва. Українець у колгоспі значить — в московських кайданах. Соціального змісту української держави сьогодні вже не можна відділити від її істотного атрибуту суверенности. Тому питання соціального ладу України треба розглядати в аспекті політично-державної самостійности. Тут умови не такі, як на Заході, де за певних обставин можна не надавати такого великого значення цій справі. З другого боку, треба тямити, що ворожі, російські кола для демобілізації револуції і зведення її «до одного котьолка», можуть ставити радикально питання про соціальний зміст, щоб вибити ґрунт з-під ніг нашої револуції, якщо б вона завагалася, на які позиції стати. Тому конечно будувати наш лад на власних твердих основах. Револуція мусить мати точні й ясні кличі. Адже большевики в 1917 році не знали жадних половинчастостей,

вони просто казали: мир хатам, війна палатам! — тоді як соціалісти й інші тодішні ундисти могли сидіти на двох стільцях.

Ми тут говорили про хліборобство. Наше становище щодо нього стосується й до індустріального робітництва. Система в промисловості буде змінена першого ж дня на основі наших програмових вимог, які мають відповідати органічним тенденціям життя. Означена промисловість буде удержавнена в національному сенсі, а це далеко не тотожне з марксистським удержавненням! Наприклад, копальні в ґрунті змінять свій вигляд, коли большевицький режим буде завалений і тоді побудова внутрішньої організації буде замінена українським національно-державним принципом. Кожний окремих робітник, як людина-працівник, матиме вплив і голос у самоуправлінні заводу, він вільно розпоряджатиме здобутками праці, він стане справжнім господарем, хоч не власником копальні. Дух свободи людини тут теж пробудиться. Ті заводи, що стануть індивідуальною співвласністю робітництва, аналогічно, хоч не тотожно до хліборобства, будуть наявним показником того, як діє українська революція, що вона дає українському народові, українському робітникові, як розгортає його крила до росту. Коли наша революція розкриє всі можливості для самовияву творчої національно-суспільної індивідуальності української людини, динаміка досі придавлюваної людини і гнобленого народу-нації, поєднана в одне, порве кайдани і здійснить нове проти волі всіх, проти можливих чергових окупантів. Хмельничину неможливо було подолати доти, доки в середині України не зроблено диверсій проти української держави. І Хмельничина стояла так довго, доки ворог не почав через наших власних яничарів захищати також старі соціальні порядки в Україні. Між іншим, тут почався розкол між українцями.

Мазепа і Палій

Богдан Хмельницький, ідучи на Польщу, сказав знамениті слова: «Виб'ю з неволі ляцької весь український нарід. Тепер буду воювати за нашу православну віру. І в цій війні допоможе мені вся чернь по Люблин, по Краків. І я від черні не відступлю, бо це наша права рука». Богдан унеможливив москвинам убивати клин між «черню» й українською провідною верствою, між соціальним і національно-державним, бо він поєднав обидва рушії визвольного руху. Після Богдана прийшов розкол, бо Москва почала оперувати соціальною демагогією через наших татарських людей, тодішніх укапістів, а так звана провідна верства, відрвана від народу, захищаючи свої соціальні інтереси, шукала захисту їх або в шляхетській Польщі, або в дворянській Москві.

Таким чином український нарід був розколений на соціальному підкладі. І великий державник Мазепа не міг повторити козаччини і стати Богданом саме тому, що уосібленням соціального був Семен Палій, якого Петро звільнив із Сибіру для бунту проти Мазепа.

Українська «чернь», тобто ідея української соціальності, яку ми з розмислом називаємо історичним терміном «чернь», не включена в українську визвольну революцію, означає її поразку. І прикру науку витягали і витягають з української історії поодинокі українські визвольні чинники. Одні, побачивши «руїну» ролі «черні», відреклися її, заплямувавши. Вони бачили і проповідували лише національне, державне, не визначаючи його соціального змісту, його живого тіла, боячися навіть доторкати тієї безголовної речі, — мовляв, Бог зна, які сили вона викличе з надр своєї химерної природи, — тим самим віддавали соціальне питання на використання чужим силам. Інші ж, побачивши, як вороги потрапили використати цю «чернь», тобто соціальне проти національного, звернули увагу виключно на соціальне, забрели з ним до інтернаціонального соціалізму-марксизму й занедбали національно-державне. Ці обидва погляди помилково оцінювали рушійні сили нашого визволення. Кожен з них окремо не мав рації. У висліді ми мали в 1917 р. соціалістичний центр у Москві та універсали про федерацію в ім'я інтернаціоналізму й соціалізму, з одного боку і, федерацію та каральні відділи з другого, українська ж соціальна «белюа» справді лишилася «сіне капіте». Петлюра прийшов надто пізно.

Ні при чому тут виправдання про тиск Антанти задля федерації чи панування соціалізму у всьому світі, — все це лише викрути. Суть лежить у тому, що всі бояться визнати: офіційна Україна не пізнала себе, своєї власної, рідної, непоборної сили. Єдиний у теоретичній площині Міхновський починав розуміти сенс подій і історіософію українського визвольного процесу, акцентуючи обидва моменти. Наприкінці найбільше розумів це С. Петлюра, і тому не хто інший, а лише він став «батьком Петлюрою». Його епоха могла бути початком нової української козаччини-Хмельниччини, коли б це усвідомлення прийшло раніше, ще перед збаламученням української народньої маси укапізмом та іншою скрипниківщиною.

Період Петлюри — це був єдиний могутній період української революції 1917-1921 рр., який починав знаходити елементи непоборності українства. Це прекрасно зрозуміли большевики, тому Петлюра не живе, тому велася й ведеться нищівна робота їх проти «петлюрівщини», а П. Скоропадський — в теорії більший

ворог соціалістичних, комуністичних порядків, — не був так загрожений з боку большевиків і спокійно жив за кордоном без ризику для життя. Нарешті, поєднання цих обох моментів висунув український націоналізм — тому й не живе Євген Коновалець, що йшов слідами С. Петлюри, і звідси така шалена тепер атака на нас.

Укапізм, «боротьбізм», український націонал-комунізм, Кощубинські, Скрипники, Любченки — це не що інше, як ворожа соціальна демагогія в Україні, це татарські люди нашої історії, це модерні Брюховецькі, Тетері. Міняється лише форма, а суть лишається та сама.

Без національного і соціального поєднання моментів кожний український визвольний порив буде невдалий. Це неодноразово бачимо в історії. І Сомко, і Богун, і Дорошенко, що були великими державниками, але не добачали ваги соціального, кінчали як герої-державники, з співчуттям мас, але без їхнього пориву, без активної підтримки мас. Ці постаті були чисті, ідейні державники, самостійники, але не водночас соціальні революціонери. Інші ж, кінець-кінцем, коли ставилося питання про новий соціальний лад, переходили до чужого центру, що консервував старий лад, в якому вони вирости. Українська шляхта з Кисілем ішла до Варшави, а українська «чернь» з Брюховецьким — до Москви, посередині стояли, наприклад, Богун, Сомко з нагою ідеєю самостійної держави, без визначення її змісту. Тільки Богдан умів поєднати «чернь» з Богом і Виговським, Кривоноса з Кричевським і Немиричем.

Ми спиняємося на цьому, щоб правильніше зрозуміти визвольний процес майбутнього, щоб не зійти на манівці однобічності. Українській революції не по дорозі ні з соціал-демагогією одних, наприклад, марксистів в Україні, ані з соціал-реставрацією інших, що як люди і рух ніколи не підуть на боротьбу, як на ЗУЗ не йшло на боротьбу УНДО, бо вони — психологічні опортуністи. Наш шлях у революції лише з масами, з народом, поєднуючи ці обидва моменти в одне. Це з'єднання проведене Туром-Чупринкою в ОУН-УПА, і тому вони сильні, тому повторюють Козаччину, яка — недалекої той час — перейде в нову Хмельниччину, якщо ми не зведемо її на манівці однобічності чи опортунізму, симбіозою з марксизмом чи ундівщиною модерного типу. Нам не треба рівнятися ні «направо», тобто на консерваторів і реакціонерів, якими у відношенні до советської дійсності є комуністи і соціалісти, ані «наліво», якими є «націонал»-опортуністи, коли йдеться про їх визвольну концепцію, а подекуди утопісти-реставратори, якщо йде мова про їх соціальний лад.

Нам треба йти своїми власними шляхами!

Нам можуть закинути, що в нашій тенденції до органічного поєднання цих двох елементів революції — національного і соціального, є суперечність до нашої тези: революція не знає компромісу, половинчастости. Це невірно. Найперше, ми не вважаємо цих елементів протилежними, а компроміс буває звичайно між протилежними; подруге, між однорідними (хоча з різних площин) елементами компроміс непотрібний. Який може бути компроміс між простором і повітрям, що його наповнює? Наша революція є тотальна революція всього життя. Життя — це єдність усіх переживань. Звідси наші ствердження об'єктивно вірні й немає суперечности. Національне і соціальне — це два боки однієї медалі, того самого життя. Носієм нашої революції є народні маси, тому було б дивовижним говорити про однобічну українську революцію. І як зберігачем національних ідей і їх оборонцем є нині нарід, так, тим самим, соціальний аспект революції є неodrивна частина цілого.

Треба, нарешті, не допустити троянського коня чужої соціальної демагогії, що завжди валила українську державу.

Вже відразу весь нарід братиме участь у всіх здобутках української революції. І істотним тут буде завдання, як зміцнити динамічну потенцію народу, що бореться. Соціальні реформи не сміють ослабити зовнішнього фронту; просто кажучи, не може бути такого стану, щоб, коли на селі ділять землю, або в місті отримує свої здобутки робітник, український вояк тікав з фронту, бо йому «нічого не лишиться».

Треба виразно здавати собі справу з того, що наша революція не антирежимна, а національно-визвольна, а такі революції ніколи не бувають успішні без перемоги на полі бою проти окупанта рідної землі, окупанта-імперіяліста, народу-гнобителя. Коли впаде большевизм, в Україну сунуть нова «демократична» чи якась інша Росія; навіть більше — проросійський фронт буде і в Україні, серед російської меншости і малоросів. Тактичні заходи для здобуття чи послаблення внутрішнього фронту в Україні — одна справа, а революційна українська армія з залізною дисципліною — це друга й то найістотніша справа. Вояки армії будуть упривілейовані законами, й їх інтереси вже відразу обстоюватиме українська влада, яка, без їх участі, забезпечить їм і їх рідинам на місцях усі соціальні й інші здобутки революції. Це в загальному пляні перебудови реалізуватимуть наші місцеві органи державного і політичного самоуправління на основі окремого закону, виданого в першу хвилину революції. За цих умов український вояк спокійно оборонятиме і закріплить українську дер-

жаву, свідомий того, що його рідня і він забезпечені усіма здобутками, які наша соціальна революція принесла українському народові. Тому конче потрібні свідомі своїх завдань, цілеспрямовані, здисципліновані кадри політичних провідників і організаторів революції, від яких великою мірою залежить перемога революції. Не автоматизм революції чи поплентачі-хвостисти революції, а керівники, розумні наказодавці, політично і перспективно думаючі націоналісти.

Без мілітарного рамени, революційної армії й політичного командного апарату революційної ОУН, — без народніх мас, що їм довіряють, — головного штурмовика бастій в ім'я ясних виразних ідей — немає переможної революції.

*Як має виглядати провідна політична організація?
Чи це моноліт, чи резистанс?*

Під резистансом ми розуміємо аналогічний до французького руху спротиву в часи німецької окупації конгломерат різних політичних сил, що були з'єднані в негативному, в боротьбі проти окупанта, але роз'єднані щодо позитивних цілей. Ми відкидаємо для України таке чи подібне розуміння провідної визвольної політичної організації. Це не може бути організація, яка об'єднуватиме людей різних суспільно-політичних напрямків, погоджених лише в найзагальніших позитивних цілях і в суттєвих — негативних. Не може цього бути з таких міркувань:

а) програма-мета, як ми не раз згадували вгорі, є органічно поєднана з нашою визвольною-революційною концепцією і вона є співмотором революційної дії. Це ясне, що, наприклад, інакше виглядає боротьба в ситуації захисту колгоспів, як у ситуації їх принципового поборювання;

б) боездатною є тільки така організація поневоленого народу, яка має ясну ідейно-політичну програму;

в) після повалення ворожого режиму кожен «резистанс» розлітається, його організовані партійні співучасники беруть здебільша самі себе за горло, як це бачимо, наприклад, у Франції. Це було б тим більше небезпечно в Україні, де включилися б чужі, зокрема російські імперіяльні сили. І було б навіть смертельно шкідливо для визвольної справи, якщо б єдина, перед тим визвольна організація розлетілася через світоглядіві й програміві розходження. Отже, не можна допускати лише позірної монолітності визвольної організації на негативній основі в періоді перед зривом, щоб потім не постало розчарування і втрата монолітності, а з ними і розгублення. Це було б унявнення небезпечного троянського коня революції. Безсумнівним є, що важче буде

втримати під час революційної бурі організацію монолітною, ніж до зриву, коли ворог звідусіль тисне й усякі міжпартійні незгоди відходять на дальший плян. Під час революційного зриву всякі можливі розходження виступають виразніше й міцніше, а розбиття буває вагітніше своїми наслідками. У хаосі, що постане після краху большевицької влади, треба буде мати однорідний гурт людей, який мав би однаковий підхід, однаковий образ майбутнього і однакові методи боротьби за нього. І тому хмельничани не йшли з кисілями, Петлюра з укапістами, і тому революційна ОУН не може бути «резистансом» у французькому розумінні цього поняття. Вона мусить бути монолітною організацією з позитивними, а не лише з негативними цілями. Інакше її чекатиме те саме, що і французький «резистанс». Одного прагнули прихильники Бідо, іншого Торез і спілка. Не можна, отже, зводити в одну організацію різнорідні елементи: націоналістів і прихильників націонал-комунізму і т. п.

Але ці наші міркування були б зовсім фальшиво зрозумілі, якщо б уважати, що їх метою є відсунути від широкого фронту визвольної боротьби українського народу не націоналістичні елементи. Зовсім не так. Навколо революційної ОУН може мобілізуватися ширше звено, ширший перстень людей, які приймають загальні засади боротьби, що їх видвигає революційна ОУН, авангард цієї боротьби, хоч вони не мусять у всьому стояти на її позиціях. Є необхідним включити у визвольну боротьбу найрізноманітніші елементи на широкій базі, але авангард цієї боротьби, ОУН, мусить бути однієї породи, бо тільки тоді не буде він роз'їдений зсередини, не знищить його ворог, що вбачає в цьому авангарді, в ОУН, найбільшу загрозу, як це бачимо з промови Кириченка, який уперше відкрито згадав про загрозу ОУН. Конкретно, ОУН не може вмщати в собі прихильників концепції лівого УРДП і революційного націоналізму. Це дві, зовсім окремі речі: однорідність революційної ОУН, формування її не як «резистансу» — тобто формації без виразного політичного обличчя, — і широка база, платформа для тих, хто хоче боротися за визволення України, мобілізація й організація українського народу до боротьби, до якої треба підняти і зорганізувати всіх. Треба йти широкою всеобіймаючою лавою, але широкі народні маси можна пірвати лише ясною і вповні протиставною сьогоднішній дійсності програмою, а не жадним зліпком чужих, протиставних нам ідейок. Визнання всуміш різних програмових залогень і цілеспрямувань: і за і проти колгоспів, і за і проти тітоїстських націонал-комуністичних положень і т. п. мало б у висліді повний хаос та відкрило б чужій, ворожій диверсії можливість

включитися у наш революційно-визвольний процес. Це не випадок, що російські еміграційні соціалісти в своєму «Соціалістичному Віснику» виразно заявили, що вони є за суцільну декорективізацію. А в нашому «резистансі» мала б ця справа стояти зовсім неясно?! Кому на користь? Це означало б дозволити російським соціалістам чи солідаристам включитися в українську революцію з чіткими соціальними ідеями, доповнивши їх ще якимсь новим «самооприділенням», включно до «відділення», чи «непередришенством», яке, буцім то, дозволяє на всі свобідні рішення. Подібне вже обіцяв Ленін і спілка.

Чи меншість має диктувати більшості?

Боротьбу проти німецького окупанта в Україні організували не «ліберальні» елементи, не «демократи» й не соціалісти, які якраз навпаки — скапітулювали перед ворогом і коляборували з ним, а організували українські націоналісти-революціонери. Ті, що з членів саморозв'язаних українських політичних середовищ пристали до фронту, організованого українськими націоналістами, визнали наші загальні положення. Звідси зродилася УГВР, яка є організаційно-політичною найширшою формою чи плятформою всеобіймаючого українського революційно-визвольного руху. Не випадково ОУН висунула концепцію УГВР, як плятформу боротьби різногранних елементів, для яких усе в остаточному авангардною силою буде таки ОУН. Коли приглянемося плятформі УГВР, то побачимо, що її основні тези є по суті націоналістичними, бо в основі їх лежить примат національного. Це і відповідає основним напрямам розвитку сучасного історичного процесу взаємин поміж народами і людьми-одинацями. Це не значить, що УГВР накидає комусь свою плятформу, але вона лише віддзеркалює волю великої більшості українського народу, яку повинні респектувати ті, що в меншості. І вони мусять боротися на плятформі УГВР, яка гарантує їм в українській державі захист їх думки, хоч сьогодні генерально боротьба йде не під їх, а під гаслами ОУН-УПА-УГВР. Треба відмітити, що плятформа УГВР має навіть деякі положення ясніше уточнені, ніж деякі програмові постанови ІІІ НВЗ ОУН. З цього й випливає теж недвозначно роля УГВР, як підпільного уряду України, протиставного агентурному урядові УССР у Києві. Те, що під час революційного зриву з ініціативи УГВР буде встановлювана українська влада на українській землі, дає змогу тим, що не є членами ОУН, включитися в широкий революційний процес, але на чітких національних антикомуністичних основах. Плятформа УГВР дає можливість їм включитися, без упокорень, у широкий

революційний табір. Було б помилковим орієнтувати український визвольний рух на меншість дрібних групок українських соціалістів чи інших, які сиділи біля гітлерівського або сталінського урядів у той час, коли українські націоналісти гинули в боях і концтаборах. Наприклад, чим можна б оправдати «приєднання» до визвольного руху декількох інтелігентів, до речі галицького хову, з-під стягу лівого УРДП з двома-трьома наддніпрянцями, вихованцями марксистських інститутів, коштом втрати мільйонів українських селян і робітників? За ціну здобуття меншости український визвольний рух не може тратити більшости. Трагедія в тому, що дехто не хоче визнати критерія демокричної контролі більшости населення, яке наявно стоїть на антимарксистських позиціях. І чому в ім'я збереження в рамках означеної формації лівих, тітоїстських елементів мало б нехтуватися переважною більшістю націоналістичних елементів? Ніде в жадній демократичній державі немає орієнтації на меншість, а лише на більшість.

Істота демократії лежить у гарантуванні об'єктивної спроможности меншости захищати свою думку, яка, одначе, повинна підкорятися волі більшости в дії.

Звести всіх під один знаменник — це виключене, бо завтра постане теж вимога поступитися в чомусь, щоб, наприклад, здобути якогось нового Любченка, що був прокурором у процесі СВУ. Є дві окремі справи — амнеція для зблудивших чи слабих, і мобілізуюча до боротьби програма для народніх мас, які ніколи не хилили вниз прапора. Також окремою справою є спір за хвильовистів. Це пройдений етап. Люди під терором не витримували, ломилися, блудили, каюлися й знову падали, поклонялися в «невіжестві» чужим богам. Український нарід може простити їм гріхи, вчинені не зі злої волі, а в задурманенні чужими ідеями. Але ради чого робити з них прапороносців української визвольної революції, ради чого ставити сьогодні хвильовизм, як мобілізуючий визвольний прапор, замість признатися до помилок, які, може, часом були лише задля того, щоб рятувати своє життя? «Геть від Москви!», «орієнтація на психологічну Європу» — це правильні кличі, але їх початок не в періоді Хвильового, а в далеко ранішій епосі. Це кличі, які чином здійснював теж Петлюра, проти якого боровся Хвильовий, щоб потім повторити самому деякі з тих кличів. Отже, ідеї Петлюри і його воїнів, ідеї Є. Коновальця, М. Міхновського, були тими, що одухотворяли нашу боротьбу теж у період Хвильового.

Період Хвильового пройшов безповоротно й не є нічим більше, як історичною ремінісценцією (спомином). А нам треба боро-

нити прапора Петлюри, Єфремова, Павлушкова, Косинки. Кличі, що їх повторив Хвильовий — старі, як стара визвольна боротьба України з Московією. Їх ставили в цьому столітті Донцов, Міхновський, Петлюра, Г. Чупринка, Єфремов, Павлушков, Гермайзе, Черняхівська. Чи щойно від того, що їх поставив, врешті, також націонал-комуніст, вони стали відомі й важливі? Можливо, для його однодумців — так, але для нас, незмінних самостійників-націоналістів вони були ясні і знані не від часу Хвильового. Коли до них зблизилися й деякі українські комуністи того часу, то тим сильніше підтверджена правдивість тих кличів і наступило хоч часткове покутування національних гріхів українськими комуністами. Та надто мало підстав на те, щоб робити їх національними героями і прапороносцями. Хвильовий і хвильовисти — це пройдений етап, етап покути українських комуністів за їх зраду національних інтересів, а не етап української національної революції. На сьогодні це вже перестаріла сторінка української історії. Але ідеї Петлюри, Коновальця, Шухевича є незмінно актуальні далі. Мобілізуймо тих, які за ці ідеї готові боротися.

Безпідставною помилкою є вганятися сьогодні за хвильовистами, наче за перелетними метеликами, щоб їх приєднати до визвольної боротьби, нехтуючи при цьому глибоку своїми коріннями й непоборну, що ніколи від своїх берегів і рідного ґрунту не відходила, українську націоналістичну стихію, таким чином міняючи ідейні прапори за ефемерні і поверхові вартості. Це доказ, що джерела української сили ще не всі пізнали. А це не є питання тільки злої волі, чи продажности, а прямо незбагнення суті українства. І передусім у тому лежить трагедія всіх ідейно-політичних конфліктів.

Хто є виразником волі народу?

Революційна Українська Повстанська Армія не була збірною протиставних ідейно-політичних елементів, але, в основному, елементів подібних. Програма УПА була раз подавана як програма ОУН, то знову програма ОУН була подавана як програма УПА. Це означає, що УПА як політична армія всього народу поділяє політичні позиції революційної ОУН і більшість народу підтримувала й підтримує ці положення. Це теж означає, що політичні позиції ОУН були так визначувані, щоб могли охопити якнайширші верстви народу, отже вона відповідає прагненням народу.

У регулярній армії знаходяться всі ті, що мусять служити в ній. У революційній, повстанській армії знаходяться тільки ті,

що самі прагнуть служити. Регулярна армія складається з примусово мобілізованих вояків, а повстанська армія — це армія добровольців. Отже, є помилкою твердити, що УПА сприймали і сприймають однаково всі. В УПА є й були тільки ті, що визнають збройну революційно-визвольну концепцію боротьби, отже, не всі без розбору українці. Жадні опортуністи не знайшли в УПА місця, не знайшли й українські соціялісти, які смиренно служили Гітлерові-нацистові, націонал-соціялізмові, так само як смиренно саморозв'язувалися, коли прийшли большевики на ЗУЗ і склали свої заяви лояльності комуністичним тоталітаристам. Вони покланялися і большевикам і нацистам, їм корилися, покірно служили, через те були в них «демократами», бо не перешкоджали ворогові в його кривавих оргіях так, як це робили «нетолерантні» й «тоталітарні» націоналісти по відношенні до большевиків і до гітлерівців. «Демократами» були також редактори різних краківських чи харківських «Вістей», що на кожний наказ гітлерівських комісарів послухно засуджували нашу антинацистську боротьбу. Усі вони й тепер послухно виконують те, що їм скажуть американські єдиноділимці і через те вони й надалі «демократи». Але УПА не є їх. Не є вона армією авторів «Лісу в правдивому світлі», ані «провідників» краківських, львівських чи харківських «центральных комітетів» так, як не є армією корнійчуків чи бажанів. Вона є армією народу, що створив свій бойовий ідейно-політичний авангард Організацію Українських Націоналістів. І провідні кадри УПА — це здебільша члени революційної ОУН. Але це не означає, що УПА тотожна з ОУН. У ній брали участь і нечлени ОУН і вона, як революційна армія обіймає в собі, у своїх організаційних формах ширші кола народу, ніж революційно-політична Організація. Збройно-політична боротьба є однією з істотних форм всеобіймаючої боротьби, але тоді, коли форма на довшу мету мінлива, то політична боротьба мусить провадитися за всяких умов. Тому інші вимоги і критерії застосовуються до ОУН, інші до УПА, а ще інші до УГВР, як широкої політичної бази визвольного руху. УПА є збройним рам'ям народу, ОУН — політичним, а УГВР — державно-політичним.

Безперечно була б багато ясніша ситуація, якщо б Українське Державне Правління 1941 р. було перейшло в підпілля і під його загальним керівництвом велася дальша революційно-визвольна боротьба, як це пропонував, на жаль безуспішно, його голова. Зовнішньополітично український революційно-визвольний рух мав би сьогодні незрівняно кращу ситуацію. Це було б без прецеденту в дотеперішній визвольній боротьбі. Та так не

сталося і тому треба йти по прийнятій 1944 р. лінії УГВР. Її значення може бути використане для скріплення зовнішньополітичних позицій українського визвольного руху, наприклад, тепер у ситуації низки створених деякими народами прецедентів. Аж дивно, як західні великодержави переговорюють з делегацією уряду Го-Ші-Мінга, визнаного комуністичними державами «законним урядом». Сьогодні Молотов вимагає, щоб допустити на женецьку конференцію представників так званих урядів Камбоджі і Ляосу, комуністичних сателітів Москви і Пекіну. Але західні великодержави ще не додумалися до того, щоб з погляду Заходу поставити і УГВР принаймні в ситуацію «урядів спротиву» Камбоджі чи Ляосу, якщо не аналогічного становища, яке має на Заході комуністичний уряд Го-Ші-Мінга.

Таке поставлення справи УГВР на міжнародньому форумі, яке вже має свої прецеденти по противній, ворожій стороні є частково унеможливлене вузьким розумінням конструкції УГВР деякими її представниками за кордоном. При широкому схопленні цієї справи можна розгорнути грандіозну зовнішньополітичну акцію, яка багато допомогла б українській визвольній боротьбі. Але йде час, щоб заактивізувати Українське Державне Правління і відновляти діяльність УГВР у поєднанні з УДП на безкомпромісових визвольно-революційних позиціях.

Власні сили визвольної боротьби організуються передусім на Рідних Землях, еміграція є тільки доповненням їх. Основним її завданням є прихилити західній світ для справи визволення України. Низка провідних людей на чужині має саме цією справою зайнятися, поруч розробки теорії революційної боротьби, програми і устрою майбутньої української держави та вишколу кадрів і підготовки їх для боротьби. Якщо було б інакше, тоді обов'язком провідних людей є йти в Україну і там боротися. Сьогодні кожна держава, навіть могутні ЗСА шукають союзників у боротьбі проти большевизму-комунізму. І представники поневоленого народу не можуть ізолюватися від акції за здобуття союзників-партнерів і приятелів.

Сила українського визвольного руху не лежить у сполучі опортуністів з революціонерами. І, наприклад, хто з українських політичних партій підтримує крайову боротьбу поза ЗЧ ОУН, усім ясно. Отже, як можуть бути складовими частинами політичного революційно-визвольного проводу народу такі антиреволюційні партії, як соціялісти, ундівці та спілка? Тому не монопартійність, а мова фактів життя вказує, що політичним рам'ям народу на українських землях є революційна ОУН, а військовим — УПА.

Безумовно, що стратегія боротьби включає всіх і дає змогу використати всі сили, наступати якнайширшим фронтом і це є надзвичайної ваги справа. Але в цьому якнайширшому фронті мусить бути міцне, монолітне ядро, яке ясно знає куди йде, до чого веде. Як треба керувати тактично й еластично — це окреме питання, а найістотніше у нас тепер — це усвідомити собі, як має виглядати той, хто веде. Волею долі революційній ОУН суджено бути тою організацією, що має повести наріз до визволення. Як для повалення режиму окупанта треба нам використати всі його внутрішні і зовнішні протиріччя, то, очевидно, мусимо бути всебічно озброєні нашими правдами і добре знати шляхи боротьби, щоб не розгубитися в тих протиріччях, що їх маємо розіграти на широкому фронті. Еластичність у використанні протиріч ворожої системи не означає відходу від принципових засад визвольного руху й є лише грою тактичними засобами й моментами, в основному згідною з цими засадами. У такій ворожій системі та в такій складній проблематиці визвольної боротьби може втриматися тільки такий провідний центр, який має свої непохитні і безсумнівні істини. Це тим важливіше, що ОУН за всяких умов мусить бути гарантією суверенності української національно-визвольної боротьби і держави та ніколи не може включитися в гру чужих сил в Україні, які намагалися б ідейно демобілізувати українську визвольну стихію. Ідеологічно-програмова і політична боротьба за найвищу суверенізацію нашої ідеї триватиме зокрема у випадку можливої інтервенційної війни і можливої окупації України чужими військами, після програної війни ССРР. Безоглядне революційне, а не поступово еволюційне здійснення соціальної програми за всіх умов, в остаточному випадку знизу, політичне опанування мас, суспільного і адміністративного апарату (в остаточному випадку також знизу), інтенсивна розбудова нашої організаційної мережі й опанування політичного проводу масами з настановою перетворитися у величезну політичну силу внутрішньої консолідації нації і гарантії нації, — ці та інші, теж у військовій ділянці, завдання може виконати лише ідейно й політично гомогенна (однорідна) організація.

Чи такі наші принципи звужують розмах визвольної революції? Ніяким чином. Вони лише впорядковують і надають — установляючи ієрархічність відповідно до важливості елементів — тривалого розгону революції та гарантують її перемогу за всяких умов. Це дві, але непротилежні речі: включення найширших кіл у боротьбу і творення твердої її основи, як організатора, що за жадних умов не захитається. Кінчаючи завваги, зв'язані з політичною організацією, хочемо відзначити, що навіть коли б за

большевицького режиму не вдалося втримати ширококорозгалуженої організаційної мережі, то, на нашу думку, вистачає окремих розкиданих гуртів, які знають чого хочуть. Стратегія нашої революції має саме на увазі не лише централізовану одночасну атаку, а приймає теж таку дію, яка розпорошує сили ворога. Неважливо, де розгориться боротьба, бо мала іскра, не конче в центрі, творить великі пожежі й охоплює все.

Національно-революційна армія та її роль

Другим чинником, що організує національно-визвольну революцію, є армія. Її творення провела в нас (1942 р.) революційна ОУН. Доки не буде ясности щодо альянтської концепції перебудови Сходу, яка мусить виявитися на практиці, а не лише в деклараціях, ОУН не могла б, у випадку походу на Схід, брати участі в чужих арміях, чи якихось сателітних або їм подібних «українських» урядах. У той час ми боролися б не за владу, а за опанування всього українського життя, щоб створити таку ситуацію, за якої жадне розпорядження сателітної влади не могло бути виконане без нашої фактичної згоди.

У майбутньому політична організація далі буде мотором творення революційної армії. Вона бо політизуватиме все життя. Вона мусить опанувати ідеологічно й політично всі військові формациї, щоб спрямованість їх дії не була хибною й не зійшла на манівці.

Революційна армія мусить бути політичною армією, тим більше у період розпаду большевицької влади, коли ще буде величезний хаос, коли діятимуть десятки різних ворожих п'ятих колон, що намагатимуться звести її на манівці. У той час потрібна буде рішуча відсіч нашою політично-програмовою настановою. Але річ не в комісарщині, а в пройманні армії нашими самостійницькими впливами. Закони армії залишаються її законами. Основне ідейно-організаційне гасло, яке ми тепер кидаємо в советську армію, — це її розпад на національні армії, як органічний наслідок здійснення національного принципу усамостійнення народів, поневолених Москвою. Це гасло вже сьогодні мобілізує советських вояків і підриває імперіальну концепцію, валячи її основу — різнонаціональну армію.

І тут наше цільове призначення органічно в'яжеться з актуальним бойовим кличем навіть на військовому відтинку. Тепер організаційно-політичну роботу в советській армії може проводити, очевидно, лише політична організація, бо і завдання, що стосуються до советської армії — політичні. Метою її є створити серед солдатів ядра, революційні вогнища, політичні осередки,

які вже тепер організували б боротьбу, хоча б у дуже загальній площині, всебічно використовуючи протиріччя в армії на тлі національному, соціальному, товариському, ієрархії і т. п. Ми цих умов дії в советській армії тут не аналізуємо (протиріччя в советській армії — це, між іншим, теж протиріччя советсько-російського режиму).

При розгляді проблем советської армії, армії імперії, не можна обминути критичної оцінки погляду, який ми вже обговорювали при іншій нагоді, а саме, чи перший етап революції буде антирежимний, соціально-політичний, і лише потім революція перейде в національну фазу? Повторяємо: навіть якщо б так подекуди почалося з уваги на соціально-економічне гноблення, яке відчувається дуже дошкульно, то тоді нашим завданням є негайно одночасно перетворювати цю боротьбу на національну революцію, за національну волю і державність. Треба відразу поєднати соціальне з національним, не дати змоги повести революцію біло-синьо-червоним, чи іншим імперіялістам у спільний російський, чи інший «котлолок». У той момент, коли народи й вояки советської армії, неросійської національності, валитимуть большевицьку владу, нищитимуть своїх начальників і МГБ-івських керівників, новий російський імперіяльний фронт уже творитиме чергову силу з ясною метою, з проєктованою новою антисоціалістичною і антикомуністичною програмою, з приватною власністю, з землею для селян, з фабриками для робітників, яким земля і фабрики будуть «дані», щоб тільки зберегти імперію. Тоді російські імперіялісти можуть посилати неросійських солдатів додому, щоб брали землю й фабрики, а з російських солдатів організуватимуть завойовницьку армію, яка слідами Муравйова, Троцького і Денікіна наступатиме на Україну та інші «окраїни», щоб «закріпити», мовляв, за «українськими селянами», цим разом, приватну власність на землю перед, наприклад, большевиками чи їм подібними. Це була б стара пісня: «поміч» Катерини гайдамакам, Петра — Палієві, чи недавній обман Леніна. Цю пісню тепер знову почали співати Керенський, НТС, російський «Соціалістический Вестник», який пише про тотальну, «інтегральну деколективізацію» і «персоналізацію». Усі вони знають, який вітер віє з України, цієї незмінної антиколгоспної України. Той вітер насторожив московських імперіялістів; лише наших доморослих марксистів із соціалістичного і несоціалістичного бльоку він ще нічого не навчив, бо їх учителем є не живе життя, а ще й далі заперечена життям і наукою доктрина Карла Маркса. Те, що в перший момент валення большевизму советська армія зразу не розлетиться, може бути при відсутності гур-

та з ясними цілями використане на шкоду національним революціям. Тому треба мати на той час ясну концепцію. Коли, наприклад, в разі війни ми кидаємо клич: геть загарбницькі війни, геть большевизм! — то одночасно мусимо дати й позитивні кличі, а саме: творити революційні армії і, поборюючи всякий імперіалізм, будувати власні держави, ставити багатомільйонні армії на захист власних держав і здобутків національної революції. Неминучий факт повалення большевизму хочуть використати нові російські імперіялісти, кристалізуючи свій антирежимний спротив у новій конкретній формі: в антикомуністичній, «демократичній», з трудовою приватною власністю, в російській «федеративній» імперії під стягом НТС, який хоче цю імперію зберегти. Протилежною цілям російських імперіялістів є лише концепція АБН. Саме АБН дає конкретну розв'язку всіх цих проблем, ставлячи в центр уваги національний принцип, розвал російської імперії, повернення державам-сателітам суверенності в їх етнографічних межах і здійснення державної незалежності всіх поневолених Москвою націй. Проблему багатонаціональних армій, наприклад, советської, чехо-словацької й інших — АБН розв'язує життєво, згідно з його основним принципом: національна держава, отже — національна армія.

Потрібно, щоб вояки советської армії та армії васальних держав ССРСР, сини народів, поневолених большевизмом, були прийняті нашими ідеями й були готові за них боротися. Тому одним з найголовніших наших завдань є просунення наших ідей у советську армію для перетворення її на національні армії поневолених Москвою народів, які разом і дружньо розгромлять большевизм. У зв'язку з цією ролею вояків советської армії у визвольній революції треба дещо спинитися над цією справою.

Советська армія не може бути переможена тільки ззовні, військовою чи інтервенцією. Вона насамперед мусить бути зсередини переможена революцією, здійсненою її вояками. У цьому секрет перемоги над большевизмом та російським імперіалізмом узагалі. Советська армія, як інструмент советського російського імперіалізму — наш ворог, але вояки советської армії, неросійської національності, для яких наші ідеї стають їхніми ідеями — це наші друзі, наші спільники в боротьбі проти большевизму. Цим воякам советської армії належить одна з найважливіших ролей у вирішальній боротьбі наших народів із силами большевизму та російського імперіалізму взагалі.

Наше основне завдання — полонити душу вояків советської армії для визвольної революції народів. Живі люди, які творять советську армію, важливіші від військової техніки. Техніку ми

будемо мати. Вона тепер є у руках вояків советської армії. З погляду нашої воєнно-революційної стратегії найважливіше повернути цю техніку проти тих, кому вона сьогодні служить, проти гнобителів наших народів — большевиків. Вирішальним чинником для нас і далі лишаються ідейно-моральні та національно-політичні фактори в житті поневолених Москвою націй, а не воєнно-технічні. Ми знаємо, що вислід нашої визвольної революції народів не може переписати ні сила атомної, ні будь-якої іншої зброї (за оволодіння таємниць якої большевики витрачають гори народного золота), бо ніякою мертвою технікою не можна заступити живу душу людини, що винаходить і застосовує цю техніку. А в боротьбі за душу людини переможуть не большевики, які топчуть найелементарніші людські права, а ми, ті, хто підняли прапори людської свободи! . . .

Сила систем, яка базується на воєнно-технічній могутності, — це тільки видимість сили. Справжня сила полягає в ідейно-політичній перевазі, яка опинилася тепер на нашому боці. Ідейно-політична база нашої революції, наша національна і соціально-політична доктрина створює всі передумови для того, щоб на перешкоді розгрому ССРСР та його васалів не стали їхні воєнно-технічні досягнення. Ці досягнення силою закономірности розвитку нашої революції будуть скеровані проти них самих. Машинами керують живі люди, що прагнуть свободи. Тому в нашій праці постійно підкреслюється ідеологічний та громадсько-політичний бік визвольної справи.

Про те, що наші тези не порожні, а підтверджені життєвими фактами, свідчить минула світова війна. Чи думали імперіялісти, починаючи цю війну, що масова революційно-повстанська армія може бути реальною, а не фантастичною концепцією боротьби народів проти них? Ніхто з них навіть уявити не міг, щоб в епоху бомбардувальної авіації і танків була ще можлива боротьба примітивно озброєних мас поневолених народів, що, як третя сила, у ході війни виступлять на арену історії й тим заздалегідь вирішать вислід війни. А саме так і сталося! Брехливим виявилось нахвалювання імперіялістів, що кілька бомбардувальників зможуть придушити народне повстання. Усупереч передбаченням, імперіялісти не тільки виявилися безсилим придушити повстанські рухи в себе у запіллі (наприклад, гітлерівці в Україні, Югославії, Польщі, Білорусії, Франції і т. п.), але більше того, ці рухи навіть зуміли завдати останнього смертельного удару тим, проти кого вони були спрямовані («макі» у Франції, УПА в Україні, четніки в Югославії співвирішили долю гітлеризму в Європі).

Помилковим виявилось твердження військових теоретиків імперіялізму, що пропорційно до розвитку військової техніки й механізації війни зменшуватиметься значення дії народніх мас, а особливо поневолених народів. Життя підтвердило принцип, який ми висували ще на початку другої Світової війни, що розвиток військової техніки тепер ще більше, ніж досі, збільшує значення широких народніх мас. Ці маси, а не лише техніка, вирішують вислід боротьби. Соціальний розвиток світу сьогодні йде в тому напрямі, що головним і вирішальним фактором історичного процесу стають уже не окремі громадські стани і, тим більше, не окремі особи, а народні маси, як втілення мети народів-націй і носії їхніх ідей. Цей процес особливо яскраво відбивається на тлі технічно-цивілізаційного розвитку. Це ж він завів сьогодні імперіялістичні системи в сліпий кут унутрішніх протиріч, у яких так немітно борсаються тепер імперіялісти. Деякі імперіялісти намагаються знайти звідси вихід у тоталітаризмі, сенс якого зводиться до того, що імперіялісти прагнуть тотально оволодіти народніми масами, щоб усебічно паралізувати їх енергію, спрямовану на шукання революційного шляху до виходу з цього сліпого кута. Проте, вони не врахували того, що народи можуть на це відповісти тотальною боротьбою. Жертвою такої тотальної боротьби, між іншим, теж поневолених народів, їхніх народніх мас, упав німецький націонал-соціалізм. Наступною жертвою тотальної боротьби народів неминуче мусить стати большевизм — найгіршого типу тоталітаризм. І нічого не допоможе йому новітня військова техніка, якою він сам озброїв проти себе народи.

Національні й соціальні революції матимуть у національних арміях, на які розпадеться советська армія, свого вільного прапорonoсця й борця. Осередком же, навколо якого творитимуться майбутні національні армії поневолених нині народів, стануть революційно-повстанські армії, ці справжні національно-визвольні армії, які борються за незалежні держави своїх народів. Ці революційно-повстанські армії, як ідея, концепція боротьби, ніколи не можуть бути знищені. Вони завжди наново будуть відроджуватися.

Справжню ідейно-політичну силу революції, що досягає зеніту, творить армія революції. Ядром цієї армії є повстанська армія. Це спочатку гурт добровольців, що мають сміливість вступити в безпосередній бій із ворогом. Вони стають тим ідейно-промінюючим осередком, на який орієнтується масив советської армії. Ця армія може, як це було за специфічних німецьких умов в Україні, творитися в запіллі ворога, але може виникати і з інших обставин. Коли у вирішальний час така армія створиться й

буде вміло керована, вона виконає величезне діло. Те, чого досягла УПА, має величезне значення для всієї визвольної революції народів.

Коли б «мир» існував ще довше й УПА не могла б утриматися в теперішніх формах, то це, однак, не позбавить її значення. Своє зроблено. Вона на ще ширших просторах, ніж досі, жила б далі палаючим кущем для всієї України й усього гнобленого підбольшевицького світу, закликаючи до боротьби. Порив народу в усіх площинах життя, який поборюватиме й безоглядно нищитиме систему гноблення, максимально віддзеркалюється у збройній повстанській дії, яка остаточно вирішує долю ворожого режиму. Коли такий семафор боротьби з'являється у відповідній формі на рідних землях і у вирішальний час про нього йде вістка по всій окупованій землі, тоді за його прикладом ідуть інші, прилучаються до нього, щоб на подібних основах творити свої вогнища боротьби. Це широко відроджене вогнище боротьби може стати й у самій советській армії, також поза територією рідної землі, але в ім'я визвольної ідеї. 1917 р. іскру революції за українську державу кинув український волинський полк поза Україною. І в сьогоднішніх умовах українці можуть боротися за українську державу й на Сибірі, осідку запроторених мільйонів свободолюбних людей, зокрема українців.

Яка і де постане нагода революційного зриву, годі передбачити. Найімовірніше, що ця іскра запалає в Україні, що українці на батьківщині дадуть гасло остаточного зриву і в Україні розростеться знову могутня повстанська армія, армія мас, що розправить свої дужі рамена по цілому СРСР і кликатиме всіх нищити рабство. Національна революційно-масова повстанська боротьба, нерозривно поєднана з соціально-політичною, — це стихія, що її вже не стримати нікому й нічим. Вона охоплює народні маси, в руках яких тайна успіху усяких революцій. Тому наша основна ставка — це ставка на нарід, на народні маси.

Не змова, а визвольна революція

І саме тому, що народні маси відіграватимуть вирішальну роль в революції, наша концепція революції — це не концепція змови Катіліни чи «чорної мафії», не концепція перевороту, а боротьба народніх мас, захоплених нашою ідеєю, що відкриває їм шлях до гідного, вільного людського життя. Тому нашої визвольної революції не може знищити большевицький терор чи большевицька машина МВД; вони можуть розкрити ту чи іншу підпільну організаційну станицю, зліквідувати її, але вони не зліквідувають ідеї боротьби й її носія — народніх мас. Ми робимо ставку

на явну, масову боротьбу, гасла якої поширюються так, що перед нею нікому не сховатися. І проти цього наші вороги безрадні так, як проти гасел французької революції був безрадний фєвдалізм. Тому й аристократ Ляфает, підпора фєвдалізму, став на боці революції і валив фєвдалізм. Ми не конспіруємо нашої визвольної концепції, ані системи ідей. Вони тим сильніші, що ширше відомі, що ширші кола здійснюють їх, бо не можуть опертися їх стихійній силі. Це не виїмковий випадок, що советський полковник присмирив молодого загонистого енкаведиста, який збирався відразу ліквідувати ОУН-УПА такими словами: «Вони мають ідею — свобода народам, свобода людині, якій не легко протидіяти». І саме завдяки цій ідеї ОУН-УПА тримаються вже стільки років, незнищені й неупокорені. Сьогодні МВД нікому не вірить і кожного підозріває, чи часом він не «заражений» нашою ідеєю. В ідеї суть нашої концепції боротьби й на цьому ми будемо нашу *революційну стратегію*. При такому поставленні справи найсильніший терор ворога нам не страшний. Він може припізнювати годину нашого визволення, але не може його спинити. Ідея озброєного народу й масової повстанської збройної боротьби, не може бути ліквідована жадними технічними винаходами модерної війни.

Національно-визвольна антибольшевицька революція поневолених московсько-большевицькими імперіялістами народів, в авангарді якої стоїть Україна (зокрема в її ідейному проводі), має характер універсальний. Наша стратегія охоплює всі підбольшевицькі народи й усіх їх організує, принаймні, ідейно-політично. Ми включаємо себе, як передову антибольшевицьку силу, в антикомуністичний і антиросійський фронт у світі, таким чином ми боремося за наші цілі й поза межами наших рідних земель, тим більше, що загроза большевизму існує для цілого світу. Борючися за світові антикомуністичні ідеали, висловлені в нашому гаслі «свобода народам, свобода людині!», перетвореному в ідейно-організаційний клич «Свободолюбні народи і люди всього світу, єднайтеся в боротьбі за свободу народів і людини!», ми боремося за нашу свободу, єднаючи універсальне з національним.

Українською визвольною революцією почнеться нова доба в історії знеможеного світу. Українська еміграція, тобто ця велика кількість вихідців із рідних земель, буде лише тоді виправдана, коли вона буде справжнім носієм революційних ідей боротьби проти большевизму в цілому світі, коли ідеї української визвольної революції, що є універсальними, будуть діяти серед усіх українців на чужині, коли ми станемо авангардом антибольшевицької дії в усіх формах не лише на рідних землях, але й поза ними.

Як буде для цього змога й передумова, то українці поза рідними землями із зброєю в руках поборюватимуть большевицькі перевороти, бо наш фронт краю й чужини проти большевизму є суцільний, нерозривний. Українці — авангард АБН, а через нього — пробойовий кадр антибольшевизму і справедливості в світі. Боротьба ОУН-УПА унапрямяє революційний фермент та підсилює революційну потенцію народніх мас; щораз більше звужується коло олігархів і фронт окупанта, щораз більше прірва між ними й масами. Уже сьогодні, хоч терор шаліє більше, ніж досі, маси відкрито кленуть режим; роблять це робітник, колгоспник, інтелігент, червоноармієць... Завдяки боротьбі, маси щораз більше відчувають свою силу і коли спалахне революційна іскра — схоплять тиранів за горло.

У висліді другої Світової війни сили революції зміцнилися в ідейному, політичному і стратегічному сенсі. Факт окупації большевиками нових територій розпорошує тиск большевизму на інші народи, змушує їх боротися проти нього, ставить перед світом загрозу знищення і таким чином прискішує універсальну оборону й розправу з большевизмом. У рості большевицького імперіялізму є низка протиріч, у яких большевизм розгублюється й які ми використовуємо для нашої визвольної справи. Аспект нашої революції — європейсько-азійський, вона діє в площині двох континентів і було б помилкою звужувати революцію до Європи чи лише Сходу Європи. Азійський ренесанс народів, мохаммеданський світ, визвольний рух колоніяльних народів нам не байдужі не лише на майбутнє, але й тепер. У цей спосіб позиції большевиків послаблюються. Большевизм деконцентрується, його кордони відкриті в Азії і в Європі. Атака альянтів можлива з різних боків, а не лише з одного, як за гітлерівської інтервенції.

Отже, існує необхідність дальшого розпорошення сил большевиків, деконцентрації їх. Усе це елементи, що чимало важать для внутрішньої революції. І Сибір, і Казахстан, і Кавказ виростатимуть теж на пляцдарми боротьби й атакуватимуть децентралізовані осередки большевицької індустрії та хліборобства, бо концентрична атака проти большевизму неминуха. Передбачаючи це, він мусить відповідно розподіляти свої внутрішні сили, отже — мусить послаблюватися його внутрішній фронт не в сенсі послаблення терору, а залишення слабших пунктів. Індустрія Сибіру і хліб Казахстану не зможуть урятувати імперії, коли буде інша стратегія війни. Важливим моментом є удар по російському корінному запіллю, а не ведення війни на так званих периферіях, бо тоді території поневолених народів будуть знищені, а росій-

ська корінна територія тим часом потрапить сконсолідуватися й творити базу війни. Якщо війна буде перенесена на російську етнографічну територію, удар по ній (російській території) примусить росіян відтягати війська з поневолених країн, щоб рятувати свій центр. У той час поневолені народи можуть розправитися з окупаційними військами. Ніхто не боронитиме Росії, наприклад, у Києві, коли вона буде заатакована в Московщині. Синхронізація революційного зриву всередині з можливою зовнішньою війною, при врахуванні згаданих моментів на з'ясованих ідейних засадах, швидко покладе край тиранії. Революції завжди несуть зі собою без порівняння менші жертви, ніж війни, зокрема для поневолених народів. Як гарматне м'ясо, поневолені народи несуть у війнах удесятеро більші жертви, ніж тоді, коли стають борцями за волю свого народу. Коли б лише 20% жертв українського народу загинулих в імперіялістичних війнах було впало у цілеспрямованій визвольній революційній боротьбі, — Україна сьогодні була б вільною, наймогутнішою державою на Сході Європи. Річ, звичайно, не в їх смерті, а в тих свідомих своїх цілей мільйонах, що за ними стояли б.

Сила нашої ідеї й національна свідомість українського народу мусять бути такі, щоб у могутній фронт визвольної боротьби включити також усі поневолені народи. Нам треба теж демобілізувати російські народні маси, підіймаючи їх до боротьби з большевизмом та протиставляючи їх провідній верстві. Як це робити — це питання тактики, яке не є предметом нашої статті. У всякому разі, загально відомо, що жаден російський імперіялістичний центр не може відкрито оголосити війну нашим ідеям, що є найсправедливішими. Також програмових позицій АБН досі ще ніхто не заатакував. Бо хто ж може протиставитися гаслу «Свобода народам і людині!», або гаслу «Самостійні, соборні, ні від кого незалежні національні, в етнографічних межах держави»?

Ми наступаємо широким фронтом, з якого нікого не виключаємо. Хто стоїть на наших правильних, загальнолюдських позиціях свободи й справедливості для людей і народів, той може йти поруч нас. Хто ж їх заперечує, той сам ставить себе на другу боці барикади. Отже, з обох боків позиції ясні.

Шлях до нашої волі — це визвольна революція народів. Без неї не плисти українському кораблеві до перемоги. Україна може бути вільною лише завдяки своїм великим ідеям. Вони стануть добром усього людства, зокрема поневолених Росією народів. Україна не може визволитися «випадком», «збігом обставин», кон'юнктурою, як Польща чи Румунія. Вона назавжди визво-

литься тільки тоді, коли будуть вільними всі нації, поневолені Росією. Карта світу мінялася кожного разу, коли падала українська держава, бо тоді поставала можливість виходу імперіялістичної Росії на світову арену і після поневолення України падали одна за одною інші держави в обійми російської імперії. Тепер цей процес мусить піти в зворотному напрямі. Політична мапа світу в корені зміниться, коли постане УССД, а за нею інші національні держави. У висліді такого грандіозного — із світовим аспектом — процесу, що повертає і довершує історичну справедливість, можлива наша свобода. Сама інтервенція не принесе Україні волі. За весь час нашої історії ще ні разу Україна не визволилася шляхом інтервенції, а завжди й єдино силами революції. І Хмельниччина, і революція з 1917-20 рр. народилася не на шляху інтервенції, а у висліді внутрішніх процесів, великих національних і соціальних змін. Не інакше буде і тепер.

З. К-ич: Зміст нашої визвольної концепції й її пов'язаність з нашою програмою-змістом УССД. Проблеми стратегії революції. «Визвольний Шлях», Лондон 1950, кн. 2, кн. 3, кн. 4, кн. 5, кн. 6, кн. 7, кн. 8, кн. 9. Зиновій Карбович: «Основні завваги до змісту нашої визвольної концепції», «Визвольний Шлях», Лондон 1954, кн. 2, стор. 9-18; кн. 3, стор. 19-28; кн. 4, стор. 13-18; кн. 5, стор. 23-28; кн. 6, стор. 15-20; кн. 7, стор. 21-26; кн. 8, стор. 17-24. Передрук у «Політичній бібліотеці» ч. 1, Лондон 1956, стор. 91-182 п. з. «Наша визвольна концепція» (третє видання).

ТРЕБА БИТИ НА СПОЛОХ

Нам, представникам поневоленних народів, стає моторошно, коли читаємо оцінку тітоїзму більшості західньої опінії. Для нас є ще зрозумілим, коли західні держави тактично використовують конфлікт Тіта з Кремлем так, як використовується ганчірку. Але з конфлікту Тіта з Сталіном заключати про закономірність такого ж конфлікту з Мао — це вже політична наївність. Більше того, нас здивувало й затривожило становище такого політика, як Черчілль, який з легким серцем годиться на поневолення Китаю комунізмом, виправдуючися тим, що Китай — країна старої культури — не дасть себе з'їсти комунізмові! Здивувало нас і затривожило, що ніхто інший, а саме Черчілль, якого вважається непримиренним ворогом большевизму, пропонує ще одні переговори з Сталіном. Куди йде світ? Черчілль хоче компромісу з дияволом. Інші знову антибольшевицькі кола Заходу ставлять на націонал-комунізм, на опозицію внутрі комуністичних партій, зокрема в сателітних країнах, сподіваючися, що таким робом придуть до влади «тітовці» в комуністичних партіях сателітів, відмежуються від Москви і створять «санітарний пояс» націонал-комуністичних країн, протиставних Росії. Більше того, вони розраховують на те, що тітовські елементи в комуністичних партіях Заходу перетворять їх в ліво-соціалістичні, націонал-патріотичні антиросійські угруповання.

На основі цього ці кола Заходу доходять до висновку, що відкол Югославії — це найбільша поразка Росії після війни.

Тітоїзм — троянський кінь

Тітоїзм — це тоталітаризм найчистішої води, це югославський гітлеризм. Це матеріалізм, марксизм першої ранги. Це атеїзм — воююче безбожництво. Це «чистий» комунізм, колективізм, і правовірний — як Тіто запевняє — ленінізм. Це диктатура монопартії, повний антидемократизм. Це заперечення національної ідеї, всякої національної й особистої свободи. Тітовська Югославія — це в мініатюрі ССРСР. Чи в Югославії немає концтаборів? В тюрмах і концтаборах Тіта сидять за віру Христову архиєпис-

коп католицький хорват Степінац і православний сербський єпископ Варнава і багато інших.

Тіто переслідує багато жорстокіше антикомуністів-християн і демократів-націоналістів, як сталінців. Кремлівські авдиції сербською, чи хорватською мовою зовсім не такі гострі проти Тіта, як іншими мовами. Не є в інтересах Москви, щоб Тіто був замінений іншим режимом. Росії кращий Тіто, ніж наслідники Михайловича, що є проти Сталіна і проти Тіта. Чи Сталін не знав, до чого йде в Югославії, творячи там осередок Комінформу півроку перед конфліктом? Що це має означати, що ще декілька місяців тому Кремль слав зброю Тітові?! Чому ще досі є в Београді осередок зв'язку Комінформу з Абесінією? А може не без рації те, що озброєна за американські гроші Югославія стане одного дня проти Заходу? Чи не пробує вже нині тітоїзм відлучити західні ліво-соціалістичні елементи і переключити їх на комуністичні позиції? Тіто — комуніст. Чи може бути інший комунізм, як інтернаціональний? Кому ж ближчий Тіто: Росії, чи В. Британії? Чи В. Британія думає, що він піде остаточно за нею? Тітоїзм став нині для Заходу символом антибольшевицького спротиву. Це страшна ідейна загроза.

Християнська й національна ідея, чи націонал-комунізм

Невже Захід такий ідейно слабкий, що капітулює перед націонал-комуністичною ідеєю, стисліше перед комунізмом взагалі? Невже немає на Заході ідеї, з якою можна б іти в бій з комунізмом? Як можна думати, що комуністичною ідеєю можна перемагати... комунізм? Колись Захід надіявся на троцькізм, бухарінізм і т. д. і що з того? Троцький, Бухарін, Зіновєв — зліквідовані, а Сталін в Берліні і на кордонах Індії.

Комунізм можна перемогти тільки діаметрально-протилежними ідеями: християнською і національною. Історичному матеріалізму треба протиставити християнський ідеалізм, інтернаціоналізмові — національну ідею, насильству — свободу людини, визискові людини державою — соціальну справедливість і право на трудову приватну власність кожній людині, колективізації — деколективізацію, тобто суспільну персоналізацію, імперіялізмові — самостійну державу кожного народу, який має на неї право не на основі виборчих бюлетенів, а з титулу пролитої крові за неї.

Хай Захід не розгублюється, а стане за національне визволення поневолених Росією народів, хай буде безкомпромісовим супроти всякої відміни комунізму, хай напише на своїх прапорах гасла боротьби за віру Христову і національну ідею. Тільки новий

хрестоносний похід спасе світ від темної ночі російського рабства. Не можна нехтувати ідеї катакомб і підземних національно-визвольних рухів підросійських народів. Там є ключ до розв'язки проблем большевизму. Його могила.

Петлюра, чи Скрипник

Захід не має досвіду в боротьбі проти большевизму. Треба більше скромности йому, бо чимало може він навчитися з величезного досвіду в боротьбі поневолених народів, зорганізованих в АБН (Антибольшевицькому Бльоці Народів). Україна теж мала свого Тіта, — старого приятеля Леніна — Миколу Скрипника. Він був завзятим большевиком, з національними відхиленнями. Його конфлікт з Сталіном закінчився його самовбивством. Жадного серйозного спротиву з боку «націонал-большевиків» в сателітних країнах не можна сподіватися. Не було і немає націонал-комуністів. Комунізму ніхто не збудував і не збудує в одній країні. Або весь світ стане рабом, або вільним. Помиляються Черчілль і Етлі, коли думають, що можуть існувати поруч себе: половина світу — свободи, а половина — неволі (комунізму). Один мусить перемогти. Ми віримо в перемогу ідеї свободи. Трумен і Ечісон забувають суттєву річ, ставлячи на тітоїзм, а саме: народи поневолені Росією, які (а не воднева бомба) мають ключ перемоги, ненавидять всякий комунізм, не лише російський, але теж «свій»! Народи, чуючи, що Захід прагне для них «свого» комунізму — відвернуться від Заходу. Український народ має досить російського МВД-МГБ, він не потребує тітовсько-«українського» МВД-МГБ. Він не бореться за комуністичну «самостійну» Україну, яка завжди буде колонією Москви, а за самостійну національну, християнську і демократичну. Ніколи не може бути самостійности з комуністичним устроєм, бо цей устрій, як чужий українській духовості, завжди буде накинений ворогом . . .

Скрипника народ забув, подекуди прокляв, але Петлюра, головний отаман українських збройних сил проти російської наїзницької армії за незалежну національну Українську Державу, замордований большевицьким агентом у Парижі 1926 — живе в душі народу, як символ боротьби за свободу.

УПА чи ОЗНА

Ми не можемо згодитися з п. Ечісоном, який вважає, що Москва зазнала найбільшого удару відступництвом Тіта. Ми пригадуємо, що конфлікт Тіта вибух тоді, коли Росія відвернула увагу Заходу бльокадою Берліну від справ Китаю і так «зааферувала»

Захід, що вспіла остаточно викінчити приготування окупації Китаю, тоді «зняла» блокаду, що Захід вважав наївно своєю перемогою, а що було лише ехидною грою Москви. Як забава для Заходу, прийшов в той самий час конфлікт з Тітом і ілюзорні надії на успішність націонал-комуністичних опозицій. Найбільшим ударом і найгрізнішим мане-текель-фарес для Росії є факт, що п'ять років після закінчення світової війни не вгасає боротьба, тобто національно-визвольна війна поневолених народів проти Москви. Той факт, що Сталінові не вдалося зліквідувати повстанських і взагалі національно-визвольних рухів поневолених Росією народів, викорінити з їх душі релігії, жадоби свободи, — той факт, що сьогодні діють справжні Церкви в катакомбах, не підкорившись сталінському православ'ю, що мільйони теж жінок, старих, навіть дітей по-героїчному борються за націю і Церкву не піддаються, — це найбільша поразка Сталіна. Не американська атомна чи воднева бомба, як думав ще недавно Черчилль, але ця незламна боротьба, одуховлена національною й християнською, можна сказати релігійною ідеєю, страшна Сталінові. Ідеї — великі, благородні, справедливі є найбільшою гарантією перемоги, а не ставка *лише* на бомби.

Глибоко помиляється світ, коли ще далі ігнорує ідеї підпільної України, Туркестану, Білорусії, Сербії, Кавказу, Болгарії, Литви, Латвії, Словаччини, всього АБН. Не тітовські скривавлені ганчірки, а національні прапори свободи з символом Бога, виведуть світ на шлях миру. Даремна надія наївних кіл Заходу на тітоїзм Мао Тсе-тунга. Мао не буде за Заходом. Бо Сталін аж такий наївний не є. Хоч це було так дуже недавно, але зматеріалізований Захід забув уже великого Митрополита України Василя Липківського, Митрополита графа Андрія Шептицького, замордованих за віру Христову і за вільну Україну, і ув'язненого за це саме Митрополита Сліпого, чи ось недавно хорватського Степана і сербського Варнаву або білоруського Мелхиседека чи туркестансько-мусулманських священослужителів і багато їм подібних.

Забули і великого українця Симона Петлюру, що його перемогли большевики тому, що Антанта помагала нашим ворогам так, як альянти помагають нині Тітові замість наслідникам Михайловича, або Мао замість національним колам. В боротьбі проти України помагали британці, французи й інші білим російським генералам, Денікінові, Врангелеві, польському генералові Галерові, який був посланий не проти большевиків, а проти українських армій. Якщо Україні в боротьбі проти большевиків, проти білих російських генералів, проти французького десанту в Одесі, проти британ-

ської допомоги російським загарбникам, проти польських наїзників, яким помагала Антанта, вдалося все таки вдержати бодай декілька років свою державність, то це завдячує вона єдино власним внутрішнім силам.

Чи зробить сьогодні Захід з цього правильний висновок?! Якщо ні, сам копає собі гріб. Цетерум цензео: ключ до перемоги над Росією лежить в національно-визвольних рухах поневолених народів, в авангарді яких іде Україна.

Генерал Тарас Чупринка, головнокомандуючий Українською Повстанською Армією (УПА), і йому подібні в усіх інших підбитих народів стоять на протилежних позиціях до всіх опозицій в лоні комуністичних партій, що всі — по суті, як опозиція, так і «генеральна лінія» партії — є тотожні. За жадними коляборантами з большевизмом народ не піде, хоч би вони каялися і наvertsалися за прикладом Тіта, Гомулки, чи Скрипника. Дивно, що Захід був так чутливий на коляборацію з нацизмом і слушно вішав усіх оцих квіслінгів і Лавалів, зненавиджених народом, а навіть колишніх своїх заслужених типу Петена присуджував на доживоття, а тепер — так просякнений комунізмом, що ще недавніх деспотів і коляборантів з комунізмом або прямо таки ярих «націонал-большевиків» вважає героями антибольшевицької боротьби і орієнтується на їхні ідеї.

Кво вадіс окцидент?

Ми ніколи не перестаємо бити на сполох і пригадувати: символом найбільшої поразки Сталіна є не тітовське ГПУ-ОЗНА, а УПА й ОУН, що борються за свободу народів і людини, що є основними ідеями всього АБН.

Першою, що висунула ці ідеї, була революційна ОУН...

Зиновій Карбович: Треба бити на сполох. «Вісник», Нью-Йорк 1950, березень-квітень, стор. 10-12.

ЗА ЄДИНИЙ ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

Сьогодні вже жоден із поневолених народів не має сумніву, що його визволення лежить лише в площині великої революції народів, бо тільки вона напевно й неухильно завалить большевицьку тюрму народів.

Гітлерівська авантюра, що коштувала мільйони жертв свободлюбних народів, показала, що інтервенція була гробокопателем революції, якої іскри жевріли в надрах народів, в народних массах, давлених і експлуатованих сталінським режимом. Іскри не перетворилися в полум'я, бо для цього обставини були не назріли. Навчені гірким досвідом, воюючи проти большевизму народи покладають всю свою надію на власні об'єднані сили, що зсередини розсаджуть Советський Союз і збудують на його руїнах власні суверенні національні держави соціальної справедливості, суспільної й особистої свободи, що захищатимуть свою незалежність проти червоних загарбників за поміччю великих коаліцій, конфедерацій чи інших форм об'єднання держав для оборони їх суверенності. Війна може причинитися до революційних зривів, як вона буде йти назустріч не лише негативним цілям революції народів, але й передусім її позитивним метовим назначенням. Але війна може загальмувати знову революційні здвиги, коли матиме подібні цілі, як розмотана Сталіном і Гітлером остання різня народів. Народи можуть знову відкладати остаточно розправу з большевизмом, вирішити, чи найперше треба їм перемогти евентуальний новий імперіялізм, що змагався б, напр., за поміччю атомової бомби за їх нове поневолення. Хоч і як нестерпне було большевицьке ярмо, народи воліли насамперед зліквідувати нову гітлерівську загрозу, будучи певним, що у відповідну хвилину власними силами пішлють на ешафот гітлерівських бандитів. Чейже в Червоній Армії — члени всіх поневолених большевизмом народів ждуть, щоб у пригожий момент повернути зброю проти большевицьких тиранів. *Червона Армія мусить стати знаряддям у боротьбі за свободу народів!* Її необхідно перетворити в допоміжне збройне рам'я революції — побіч свідомих своїх цілей революційних повстанських армій.

Необхідно поширити і поглибити існуючий вже конфлікт поміж ЧА і НКВД. Міт про непоборність советського режиму, за-

хищеного НКВД, розвіяла своїми героїчними чинами Українська Повстанська Армія, що станула на прю проти великанської фізичної переваги большевицької системи й сьогодні вже *ідейно* перемогла. УПА — кажуть червоноармійці, — має величне гасло, за яке бореться: «Свобода народам! — Свобода людині!» — і завдяки тим свободолюбним ідеям УПА вже морально перемогла! І вона стала вже ідейно-політичним авангардом революції народів. Поневолені народи не орієнтуються на жадні посторонні чинники, єдино на себе самих, на свої *об'єднані* сили.

Отож — мобілізуймо й організуймо єдиний фронт боротьби всіх поневолених і загрожених большевизмом народів! Цементуймо його в єдиний, нерозривний б'лок народів, які прагнуть до волі. Не зважаючи на гекатомби жертв, руїни і згарища наших міст і сіл, ми — поневолені народи — все ж не без успіхів вийшли з останньої, тількищо перерваної війни.

Ми відчули і наяву побачили, яка наша сила у боротьбі з гітлерівським імперіялізмом.

Ми, поневолені народи, завдали остаточний вирішний удар німецьким загарбникам! Ми зробили це нашими повстансько-партизанськими арміями; ми доконали цього підривною боротьбою народніх мас на всіх відтинках життя й відносин до загарбників. Ми використали для цього і Червону Армію, борючися в її рядах проти німецьких імперіялістів, але ніколи за Сталіна й большевизм! Ми мусимо довести й доведемо до цього, що ЧА, в якій є сини наших народів, стане до активної боротьби з большевицьким режимом і московським імперіялізмом та спільно з нашими — свідомими своїх цілей — повстансько-партизанськими арміями, авангардом революції, буде гробокопателем большевицької імперії і реалізатором ідеї свободи народів та свободи людини.

Большевизм стоїть у центрі Європи та Азії. Він загрожує неральгічним пунктам англійської імперії та суттєвим інтересам Америки. Він мобілізує проти себе щораз більше і більше ворогів. Для нього немає вороття. Він буде або відступати, і тоді тим більше ростимуть внутрішні суперечності в СРСР та атаки ззовні, або буде атакувати сам — тоді зовнішня ситуація буде щораз складніша для нього, а всередині антибольшевицькі ферменти й сили будуть мати кращу змогу мобілізуватися.

У цій війні ми втратили багато жертв; поніс їх не менше й большевизм. Кількість загрожених народів зросла, спротив збільшився і глибину. Чи була до подумання до вибуху війни того масштабу збройна боротьба проти большевизму, яку сьогодні веде найкраща антибольшевицька повстансько-партизанська армія світу — УПА?

Це є грандіозне, універсального значення досягнення боротьби поневолених народів, в авангарді якої має честь стояти волелюбна Україна, країна, де немає жадної рідні, яка не мала б мучеників і героїв за свободу народів і людини.

Сьогодні стоять у боротьбі не на життя, а на смерть уже не лише народи Сибіру і цілої підсоветської Азії, не лише Туркестан, Кавказ, Дон, не тільки карельці, білоруси, татари, не тільки Україна, але й фіни й вся Прибалтика, Польща, Мадярщина, Балкан, словаки і ін. Площина тиску й спротиву збільшилася, большевизм мусить роздрібнювати свої сили, щоб вдержати окуповані ним території, бо де лише живуть свободолюбні народи, там існують вогнища боротьби. Врешті і окуповану територію Німеччини він мусить теж насиллям держати, а крім того мусять стояти завжди наготові в Європі й Азії армії на випадок збройного конфлікту з альянтами, який хоч і відсувається, але армій відпускати не доводиться. Чимраз більше й більше народів на власній шкурі пізнають, що таке большевизм, що таке диктатура «пролетаріату», тобто пізнають, що диктатура над робітництвом партійних бонзів гірша від капіталістичної.

Активний спротив проти большевизму зростає. Коли б Франція побачила на ділі большевицькі блага — отверезіла б, як Австрія. Західньо-європейський міщух і сальоновий комуніст не має уявлення, що це таке НКВД, НКГБ, Соловки, Сибір, голод, холод, вічний терор; йому треба б цих добродійств покоштувати на власній шкурі. Тоді б архієпископ Кентерберійський не стискав дружньо руки енкаведистові Олексієві, а в американських міністерствах не саботували б протибольшевицької політики керівних людей. Наївний снобістичний Захід.

Причиною динамізму большевицької системи є не героїка одважних і безстрашних борців за друзі своя, а агресія та зухвалість розбійника і грабіжника. Бандит теж потрапить ризувати. Чикагських гангстерів ніхто не вважає борцями за кращу долю беззахисних, а такою ж самою організацією гангстерів є большевицька партія, що експлуатує й ограблює поневолені народи.

Большевицька партія прагне у своєму загарбницькому імперіалізміві підбивати щораз більше й більше чужих земель і гнобити народи. Вона це мусить робити, щоб вдержатися, — поставила ж бо ставку на т. зв. великоруські шовіністичні й загарбницькі елементи. І тут вороття немає. Вона вже втратила стрим, подібно як від перших перемог закрутилось було в голові нацистам. І тут стриму не було й немає; історія ще нікого нічого не навчила. Перед Гітлером був Чингіс-хан (хоч і смішно прирівнювати драпіжне котеня до тигра), перед Чингіс-ханом був

Атилла. Перед неминучим провалом Сталіна був провал Гітлера. Кожен гангстер свідомий того, що раніше чи пізніше скінчить на електричному кріслі, проте ж грабує і вбиває. Це ж і є питомим бандитській системі большевизму, бо ж спирається вона на таких елементах.

До боротьби за своє існування проти большевицьких грабіжників й агресорів станули всі поневолені ними й zagrożені народи. Проти большевицької зарази, яку Кремль хоче заштити світові, поволі двигаются здорові елементи світу, антибольшевицький фронт — в ідейній площині — пронизує всю земну кулю. Він проходить крізь середину народів і держав.

Як большевизм має свої імперіялістичні гльобальні зазіхання, так мусить бути йому даний відпір універсального порядку в ідейній, матеріальній і фізичній площині. Це правда, що в антибольшевицькому фронті народів є різні суперечні інтереси його учасників, включно з імперіялістичними тенденціями в декого. В ньому є великодержавні, державні і бездержавні народи, що не мають обов'язково спільних позитивних цілей, але стоять у спільній антибольшевицькій лаві, послаблюють большевизм.

АБН, себто народам поневоленім і безпосередньо zagrożеним большевизмом, необхідно використати АФН (Антибольшевицький Фронт Народів), як незвичайно сприятливу обставину в нашій боротьбі.

АБН, себто заприсяжена на життя і смерть спільнота народів, яким на горлі стоїть чобіт большевицького варвара і які, якщо з'єднано не будуть боротися, загинуть марно, що й сліду по них не залишиться, — мусить бути теж промотором організованої протибольшевицької дії у всьому світі, АФН-ів.

АБН бореться не тільки за розвал ССРСР, не лише за негативні цілі, але й за позитивні, національно-політичні, соціальні й культурні, за новий образ світу. Будучи промотором й авангардом прогресивних сил світу — Великої Революції Народів — він мобілізуватиме, як кожна революційна сила та унапрямуватиме прагнучі нового різні національні й соціальні середовища і буде смолоскипом, що ніколи не гасне в боротьбі за свободу народів і людини у большевицькій темряві.

Перша й найістотніша категорія учасників АБН — це народи поневолені й безпосередньо zagrożені большевизмом, — властивий АБН.

Друга група — це держави, що ще зберегли свою суверенність, але вже стоять під тиском большевицької агресії і не були б спроможні оборонитися власними силами. Відношення їх до АБН було б наскрізь прихильне, але з тактичних, зовсім зрозу-

мілих поглядів вони не могли б безпосередньо заангажуватися в ньому. В основі це активні прихильники АБН.

Третя категорія антибольшевицьких сил — це антибольшевицькі течії, — менш або більш ідейні, політично, суспільно й організаційно оформлені всередині великодержав й імперій, яким раніше чи пізніше прийдеться втягнутись в остаточну розправу з большевизмом. Підсилювати ці антибольшевицькі течії — важливе завдання АБН, але на них АБН будувати не може. Він стоїть сам собою. АБН не завжди може зв'язуватися з ними ідейно чи політично, бо вони діють часто з інших мотивів і, що суттєве — за інші цілі. Гітлеризм теж боровся проти большевизму. Капіталізм теж бореться. А ми хоч проти большевизму, але ми не за капіталізм. У загальній стратегії боротьби необхідно використовувати й найчорнішу реакцію (бо й найчорніша ще буде сніжно-біла в порівнянні з большевизмом — найжахливішою реакцією, яку знає історія), але ніколи так, щоб нас ототожнювано з нею, бо вона призначена вмерти, тож вважати треба, щоб не вмерти разом з нею.

АБН бореться теж за соціальний прогрес у світі. Зовнішньополітична течія ревізйонізму нам не відповідала цілісно, але ми її використовували в нашій революційній постановці. Велика Революція Народів — АБН — використовує всі чинники, що ослаблюють большевизм і не загубиться, а збереже себе як підметну, вирішну силу нового порядку на руїнах ССРСР.

Ідейно-політичним та ідейно-соціальним засягом АБН — Великої Національної та Соціальної Революції Народів є людський універсум. Політична орбіта впливу АБН — Європа, Азія та Північна Африка, де большевизм старається здобути для себе нові вихідні бази.

Геополітичний засяг АБН — це підбиті та безпосередньо загрожени большевизмом народи Європи та Азії. Отже — Прибалтика, Середня Європа, Балкани, Східня Європа, Кавказ з передньою Азією, почерез Туркестан, Середня Азія, Сибір, Далький Схід з Манджурією.

Зовнішня політика поневолених і загрожених большевизмом народів мусить бути ведена під кутом реалізації нашої спільної підметної зовнішньополітичної концепції АБН. Всяка інша зовнішня політика — це кон'юнктурна річ і вона мусить бути підпорядкована нашій підметній — АБН-ові. Під кутом інтересів АБН треба використовувати всякі зовнішньополітичні обставини; всякі наші зовнішні почини мусять бути підпорядковані основній концепції, АБН.

Всі поневолені большевизмом народи мусять бути просякнуті ідеями АБН, грандіозними концепціями спільної боротьби й по-

будови на руїнах СРСР нового ладу, твореного самими народами для їх добра. Яке почуття непоборної сили зродить у них свідомість спільного змагу?! Кожен член поневоленого та воюючого проти большевизму народу, де він не знаходився б, на Зеленому Клинні, Сибірі, в Казахстані, Грузії, Латвії, Словаччині, Сербії, Болгарії чи Мадярщині, куди його доля і насильство НКВД не кидало б, всюди він при реалізації концепції АБН — знаходить ідейну підтримку і приязне середовище. Червоноармійці, члени поневолених народів, засвоюючи ідеї АБН, відчують вже сьогодні свою міць і непоборну силу, якою вони диспонуєть. Вже сьогодні вони не хочуть віддати зброї НКВД! «Треба спитати — кажуть, вказуючи її («фінку») — за що чотири роки воював». Їх єднали постійно міцні вузли спільної боротьби за спільні ідеї.

Основна річ — це: ідеями АБН мусять захопитися вояки Червоної Армії. За них мусять вони боротися, де б вони не стаціонували, в Європі чи Азії. Це не важно, де грузин б'є большевиків — в Україні, Грузії, чи Естонії, як не важно де українець їх поборює — в Туркестані, Сибірі, Словаччині, Азербайджані чи Україні. Суттєве, що йде боротьба. Коли українець бореться за самостійність Грузії на Грузинській землі, це є тожне з тим, як він боровся б за самостійність України на українській землі. Україна буде самостійною лише тоді, коли буде розгромлена московська імперія доосновно, а на її руїнах створені самостійні держави інших поневолених Москвою народів, і навпаки, без самостійної України немає самостійности жадного поневоленого большевизмом народу.

Без прихильної постави до наших ідей ЧА немає успішної революції народів. У ЧА є не лише імперіялістичні, загарбницькі елементи московсько-большевицького Кремля, але й зокрема наші брати, яких приневолено боротися за ідеї, ворожі нашим народам! *Політизація і перевиховання* ЧА у дусі наших ідей — основна річ! Ідеї нашої революції, що являються доосновною зміною всіх дотеперішніх ідейних систем, — це національно-політична соціяльна, культурна революція морально-правних і навіть релігійних понять. Вони мусять бути органічно засвоєні бійцями ЧА, що мусять звернути свою зброю проти большевицьких сатрапів, а стати за власні цілі.

Цими цілями вони мусять жити, щоб за них вмирати! Немає жадної сили в світі, яка зуміла б загальмувати революційний порив свідомого своїх цілей багатомільйонного героїчного вояцтва, що в великій мірі причинилося до розгрому найбільшої мілітарної потуги світу Німеччини. Тим менше не вдержиться під його ударами кривавий большевицький режим, що його береже НКВД!

Ча, що її ще сьогодні використовує для своїх цілей большевизм, мусить стати армією поневолених большевизмом народів, армією АБН, якої ідейно-політичне ядро творитимуть наші повстансько-партизанські армії і в кожній ситуації наші політичні підпільні організації, яких жадній силі за жадних умовин зліквідувати вже не можливо, коли б навіть це вдалося хвилино у відношенні до партизанських армій.

Реалізація спільно розпрацьованого плану, політичної і мілітарної стратегії боротьби поневолених народів — є запорукою успіху.

Взаємна допомога на всіх царинах і у всіх відношеннях життя й боротьби на внутрішньому й зовнішньому форумі, спільна скоординована дія політична, мілітарна, пропагандивна суспільно-громадська, дипломатична, технічна поневолених большевизмом народів — це наявна вимога, яку вже не від сьогодні реалізується в Україні і цілому ССРСР. Посилити й скріпити цю спільну боротьбу, включити в неї свіжо поневолені в ССРСР народи, ще не досвідчені в цьому переважному змаганні на життя й смерть з варварською системою НКВД, передати їм близько чвертьвіковий досвід, щоб випробувана на нашій шкурі система НКВД не вирвала з них забагато жертв, — це суттєве, що тепер на потребу.

Єдиним фронтом, у єдиній бойовій лаві, об'єднаними силами маршують усі прагнучі свободи від Варшави по через Київ до Владивостоку.

Вся підсоветська Європа й Азія двигается — щоправда поволі, але нестримно — на остаточний вирішний бій з большевицькою сатрапією.

Хай живе спільний фронт усіх поневолених большевизмом народів!

Хай живе Антибольшевицький Блок Народів!

Хай живуть Самостійні Держави поневолених, але воюючих проти большевизму народів!

Зиновій Карбович: За єдиний фронт поневолених народів. «Визвольний Шлях», Лондон 1950, кн. 4, стор. 28-31.

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ФРОНТ І ЙОГО ЦІЛІ

Ідейна криза на Заході. Національна ідея і нова віра спасе світ перед більшевизмом. Наступ матеріялізму на духовість Заходу

Примара більшевизму. Примара більшевизму бродить не лише по Європі, але по всьому світу. Живемо напередодні не тільки найжорстокішої із міждержавних воєн, але й — що більш загрозливе — може й громадянських воєн, що їх прагне викликати комунізм. Він полонив на Заході відносно широкі кола. Комунізм є не лише соціальним, економічним і політичним, але зокрема й ідеологічним рухом. Деяка частина інтелектуальної і навіть господарської еліти Заходу, «еліта п'ятиколонників», знаходиться в доброму матеріальному становищі, проте ж сприяє більшевизмові, який став для неї новою вірою. І цю віру поставив собі на службу російський імперіялізм. Саме в комунізмі святкує московський месіанізм свій апогей. Знаний російський філософ Ніколай Бердяєв так характеризує більшевизм: «Більшевизм — це третя форма російського імперіялізму, російського Гроссрайху. Більшевизм — це чисто національний російський феномен, — хто прагне ввійти в глибину його, мусить відкрити національні коріння більшевизму і роз'яснити його походження на основі російської історії». Більшевизм зосередив в собі всі досюгочасні захватницькі ідеї російської історії. Він і за панславізм, і за каз'онне православ'я, і за підтримку ісламу, і за визволення т. зв. колоніальних народів і т. п. І накінець: за визволення працюючих всього світу для однієї мети — поневолення всього світу під владою Москви. За поміччю комуністичної ідеї поставив собі на службу збаламучені частини також західних народів. Об'єктивна зрада власної нації во ім'я інтересів чужого національного центру стала масовим явищем. Як це могло статися, що здорові в своїй основі означені кола в західньому світі попали в полон чужої, ворожої ідеї?!

Більшевизм скріпив наступ на завоювання всього світу. Обмежити загрозу неможливо. Які ідеї йому протиставляти: а) в ідеологічному значенні, щоб оборонитися перед наступом розкладу і підривання зсередини, перед створюванням комунізмом внутрішніх фронтів в лоні національних спільнот, при чому ці

фронти мали б бути допоміжними фронтові горизонтальному (війні поміж націями), тобто російському агресорові, — б) в політичному та — в) якими шляхами йти до перемоги з погляду поневолених большевизмом народів, — ось це має бути предметом цієї короткої доповіді.

Перемога над большевизмом може бути лише спільною здорових сил всього світу, тому й розгляд концепції боротьби мусить мати універсальний характер.

Необхідність великих ідей. У порівнянні з становищем в ССРСР, життя робітництва на Заході і розв'язання цілості соціальної проблеми — без порівняння кращі, але комунізм все ж ширить свої спустошення в душах людей. Не все роблять кремлівські гроші. Головна причина в ідейному заламанні частини західного громадянства, його еліти, у відсутності в неї великих ідей, стверджуючих сенс життя.

Проти фактичного табору одержимих своєю вірою комуністів-безбожників, підтримуваних всіма засобами Москвою, стоїть нехтування Заходом національно-визвольної боротьби, підпільних рухів і Церков поневолених большевизмом народів, а навіть бувають червоні симпатії в деяких церковних достойників, в той час, коли християнські, мусулманські та інші правдиві Церкви жорстоко переслідувані за залізною заслоною.

Тітоїзм — одна з відмін большевизму, хибно розцінюваний як протиставна большевизмові ідея в час, коли повстанчі рухи, яких впродовж п'ятох років після закінчення війни не вдалося ліквідувати — становлять сьогодні фактично найбільшу поразку Сталіна. Світ спасе від большевизму не воднева бомба, яку, зрештою, мають чи матимуть большевики, але нова віра, відроджена релігія й національна ідея та розв'язка проблем життя у душі національної солідарності й внутрі-національної соціальної гармонійності й справедливости. Наступ матеріялізму можна відбити тільки проти наступом релігійного, національного і соціального ідеалізму, лише надхнені благородною ідеєю народи переможуть большевизм. Люди вмирили на барикадах во ім'я великої візії соціальної справедливости, хай і зле зрозумілої, а не тільки актуальної нужди, без ліквідації якої в душі великого образу майбутнього немає перемоги над большевизмом.

Жадні тактичні прийоми чи огляди тепер не на часі, бо наша епоха — це епоха боротьби ідей і віри, завдяки яким лише вдається вести безперервну боротьбу за залізною заслоною. Мільйонні жертви падають ради вищого сенсу життя.

Два протиставні табори. Розглядаючи боротьбу ідей в універсальному аспекті, бачимо два непримиренні в кожному відношенні табори: *комуністичний* з твердиною своєю в Росії і *національної*

ідеї, за яким стоять всі здорові сили світу. Комуністичний табір прагне до одної світової імперії рабів, зі запереченням людини, нації, релігії. Табір варварства і невольництва. З перемогою його прийшов би кінець нашої цивілізації. Другий, безкомпромісовий супроти большевизму не лише своєю акцією, але й ідеологією табір, в співзвучності з релігійною ідеєю, висуває націю як основний соціальний фактор історичного процесу, людину як богоподібну істоту та свободу і її обмежуючу соціальну справедливість, що виключає не лише визиск людини людиною, але й державою. Відроджений релігійний етос приведе до деварваризації життя, суверенізації націй, поневолених большевизмом і визволення людини, як складової частини нації, вільний розвиток окремих національних культур — приверне органічний порядок світу. Забезпечення за національною людиною (а іншої немає) всіх її прав, означає повне усуверенення нації, без чого немає здійсненої свободи людини.

Під прапорами таких ідей іде боротьба за залізною заслоною. Ті концепції, які заперечують національну індивідуальність і суверенність, не в силі успішно протиставитися большевизмові, бо по суті вони до нього подібні, як апатріотичні й анаціональні. Вони теж не сприяють ростові людини-особи, культів людини, а тим чином творять підложжя для комуністичного розкладу. Перемоги ССРСР може не подібна, хоч би й краща, форма світової наддержави, а протилежна ідея: поділ ССРСР на національні держави, згідно з соціологічним розвитком: через зрізничкування, усуверенення націй до єдності світу різних і вільних, до гармонії і взаємодопомоги всіх народів. Не може бути помосту не лише до соціальних, але тим більше політичних та ідеологічних концепцій комунізму. Тому, напр., федеральний рух, що обезцінює в очах воюючих підсоветських народів ідею національної державности, як найбільш мобілізуючу до боротьби, об'єктивно шкодить антибольшевицькій боротьбі, бо робить з допомогою членів власних таки націй релятивною догму боротьби: суверенність нації. У боротьбі проти антинаціональної і антирелігійної казарми перемоги може лише сила: органічна, патріотична, релігійна.

Євген Орловський: Ідеологічний фронт і його цілі. «Визвольний Шлях», Лондон 1960, кн. 7, стор. 21-22.

ХТО БОРОНИТИМЕ ЄВРОПУ?

Ціллю агресії в Кореї є втягнути західні великодержави, а зокрема ЗСА, в затяжну боротьбу з азійськими народами. Тим чином ЗСА і інші західні держави мають зв'язати свої сили в Азії, щоб вможливити Сталінові атаку в іншому місці. Це в стратегічному пляні. А в політичному: протиставити Європі і Америці Азію під гаслами: «Азія для азятів! Проганяй білих грабіжників з азійської землі!» Для цієї мети Росія вживає гасел націоналізму, тобто усуверенення азійських народів, лицемірно поборюючи колоніальну політику західніх держав. Окрім цього — демагогічно поборюючи відсталий соціальний лад в колоніальних і деяких вільних країнах Азії, проголошує себе теж соціальною визволителькою. Росія є в ідейному наступі, а не тільки в мілітарному. Це не випадок, що негайно після здобуття столиці Північної Кореї комуністи почали ділити землю поміж селянами, зовсім не проповідуючи хвилево колективізації. Вони застосовують таку саму облудну тактику, так як це робили в 1917 р. на територіях колишньої царської тюрми народів — так тепер в Азії. І з успіхом... Оборона Формози з боку альянтів, чи пак ОН, означатиме ув'язання себе у війну не безпосередньо з властивим спрочинником війни — Росією, але з Китаєм. Проти Заходу стануть азійські маси, з кількістю яких, при відсутності атракційної — з боку Заходу — ідеї, неможливо дати собі ради. Довголітня помилкова політика Заходу в Азії жорстоко мстить. Які ідеї виставили альянти в Кореї? Поворот до 38 паралелі... Це наївне і смішне. В боротьбі, де рішається доля світу, говорити про статус кво анте!? Росія голосить: соборність і самостійність Кореї. Це неважно, що це брехня, але це гасло боротьби. А що на це Захід? Як може він своєю поставою здобути собі прихильність північних корейців, коли він заявляє, що йому нецікавий стан в Північній Кореї? Не може бути довір'я до альянтів, бож вони роблять ті самі помилки, що Гітлер. В другій світовій війні голосили гасла свободи для всіх, а вислід: звільнені з-під японської окупації території віддали Росії, з-під одної окупації під другу... Чи не так само зробили з Польщею, Чехією, Словаччиною, Сербією і т. п.? Як же можуть народи довіряти альянтам, коли

вони торгували їхньою шкурою зі Сталіном? Нам завжди пригадуються слова Лойд Джорджа: «Торгувати можна з канібалами», і ціною — додамо — трупів мільйонів людей.

В Кореї найкраще видно шкідливу політику альянтів по відношенні до поневолених народів. Чи не іронія долі? Формально війну проти Північної Кореї веде ціла ООН. ЗСА — безпосередньо заангажовані, а Росія формально створила собі ситуацію непричетності до конфлікту, можучи кожночасно стати осторонь, як її буде треба, без більших формальних комплікацій. Сьогодні ЗСА в стані війни з Північною Кореєю. Завтра — може — з Мао, а ще вчора п. Ечісон клявся, що Мао це новий Тіто. Росія втягнула в гру безпосередньо престиж ЗСА. Мек Артур всім знаний як головнокомандуючий. А чи Маліновський є за спиною головнокомандуючого корейця, ніхто наявно не видить. Єхидність російської постановки очевидна. Її знають поневолені народи прекрасно, але західний світ, зокрема ЗСА в своїй поставі і вірі в долар так самовпевнені і зарозумілі, що навіть не пробують чогось навчитися з досвіду поневолених народів. Ми не раз звертали увагу на ролі партизанських формацій. Апелювали за створення другого фронту всередині СРСР в цілій ширині. Бо його в вузкому засягу творять підпільні рухи безперервно, без жадної допомоги Заходу. Ми звертали увагу, що Росія синхронізуватиме і координуватиме міжнародну війну з громадянською війною, — що вона відкриє другий фронт в запілля. І коли сьогодні відступають американські частини в Кореї — то в першій мірі тому, що їм відкрито другий фронт — на тилах. Большевицькі партизани (біля 80 тис.) внеможливлують плянову акцію несподіваними наскоками і т. п. Але все надаремно. ЗСА й інші західні великодержави, вдивлені в атомну бомбу так само, як Гітлер в свої бомбовози, нехтують надалі ролі повстанських рухів, які пропорційно до розвитку воєнної техніки збільшують своє значення, а не применшують... Корея показує правильність наших прогноз і помилковість політики Заходу під час II. світової війни і після неї.

Брак довір'я до Заходу

Сталін показує ясно, за що він йде. І п'яті колони всього світу показують явно, за що вони стоять. А що протиставляє цьому ЗСА? Поділ світу на американську і російську сферу дії... Який глузд мала політика Рузвельта — пустити Росію до Берліну? Чого сподівався Рузвельт? Це була самовбивча річ. Хто виграв останню війну? Який глузд був взагалі воювати, щоб на місці меншого тирана поставити найбільшого тирана всіх часів?

Найбільш тривожить те, що ЗСА, Велика Британія роблять помилки по відношенні до Росії і завдають самі собі самовбивчі удари. Мільйони людей падають за ці промахи. І коли ми, які десятки років боремося проти большевизму і маємо досвід в боротьбі — во ім'я загального, всесвітнього добра ставимо наші проекти і пляни, то Захід постійно ігнорує їх, з мотивів всезнайства Заходу, зарозумілості, ігнорації. Хоч промахи західніх державних мужів очевидні, хоч всім ясно, що за ці поступки народи заплатять гекатомбами жертв, — то все ж далі західні державні мужі, що не мають найменшої уяви про проблеми Сходу, проповідують свої рецепти самогубства народів. І не помагає бити на сполох. Невже Європа мусить впасти жертвою большевицьких канібалів, щоб отямилися її керівники і не вели народи в пропасть?..

Лорд Вансітарт помиляється

Черчілль надалі повторює свою стару тезу, що атомна бомба врятує світ перед большевизмом. Він сподівається, що ще так три роки вона «врятуватиме». Лорд Вансітарт і Поль Рейно, уповаючи на неї, заявляють, що найдоцільніше було б збомбардувати Москву, Ленінград, Магнітогорськ, Київ, Одесу, Дніпрельстан, тоді буде належна «пресія»... Ці три державні мужі Заходу вистачають на доказ, як Захід не розуміє проблем Сходу і сучасної епохи. Росія маршує з ідеєю, хай і руйнною, та атомною бомбою, а Захід хоче протиставити ідеї лише бомбу. Чи не думав лорд Вансітарт, що українці скажуть на цей його проект — бомбардувати їхню столицю, столицю народу, який 30 років бореться проти большевизму і завдяки боротьбі якого й інших народів АБН могла Велика Британія бути безпечною досі перед большевизмом?

Чи це не є та сама політика Гітлера, який бомбовозами ліквідував український, литовський та інші повстанські антинацистські і антибольшевицькі рухи?

Народи за залізною заслоною очікують від Заходу: справедливої ідеї, кращого, благороднішого образу майбутнього, візії нового світу свободи і справедливості, задля якого варта не лише жити, але й вмирати, а не зруйнованих атомною бомбою їхніх столиць, яких ще до решти не вдалося ані Сталінові, ані Гітлерові покласти в руїни. Коли лорд Вансітарт і Черчілль прагнуть правильно розв'язати проблему Сходу, вони мусять це робити не інакше, як іти назустріч тим ідеям, які видвигають підпільні рухи за залізною куртиною. У противному разі — немає мови про перемогу над большевизмом. Хай Захід спитає себе, за що має вою-

вати білорус, туркестанець, грузин, азербайджанець, українець? За зміну кайдан, як це було в періоді гітлерівському? Нам скажуть: але альянти — це не нацисти. Слушно, але — хто віддав Польщу більшовикам, і Манджурію, Китай, Корею? Чому азійські народи дистансуються від Заходу, а втікають в «неутралітет» або, як збаламучені китайці, пішли за Мао? Німеччина — переможена, але Польща належала до переможців? Чіянґ-Кай-Шек теж? Не націоналізм азійських народів винуватий, що немає об'єднаного фронту азійських народів проти більшовизму, але винуватий Захід, що не йшов назустріч прагненням народів до самостійності. Пригадаймо лише війну в Індонезії і голландські «пацифікаційні» експедиції... Або чому Захід допустив до поділу Німеччини і можливості ліцитації з більшовиками? — Чому Захід не поміг в 1918 р. національно-визвольним війнам України, Туркестану, Кавказу, Білорусії, козаків, татарів і не спинив тим більшовицької агресії назавжди? Хай був би більшовизм обмежився на російську етнографічну територію, а був би там в своєму власному сосі зачадів до решти. Доки Захід не виправить своїх помилок у відношенні до поневоленних народів, немає мови про успішну боротьбу проти більшовизму.

Проти більшовизму треба йти не тільки з бомбою, але ще більше з ідеєю! Ми не думаємо, щоб цією ідеєю була 38 паралеля географічної ширини...

Більшовизм штурмує світ, весь глоб, а типічним для ідеології Заходу є ця злощасна 38 паралеля. Ця паралеля є змістом і «Голосу Америки», і ББС і «Вільної Європи». Ця паралеля, — це теж символ для політики ЗСА, яка має в пляні «визволити» лише сателітні держави, а давно поневолені народи — хай, мовляв, далі ще будуть в ярмі. Коллер, шеф «Голосу Америки», заявив виразно, що в інтересі ЗСА не лежить визволення України й інших народів, щобільше, така мета була б шкідлива американській політиці. Як нас повідомляють, цю заяву Коллера в безчисленній кількості з відповідною інтерпретацією поширювали більшовики в Україні...

Проти ідеї комуністичної революції, що націлюється на весь світ, ставить Америка дрібненьку заяву Коллера про сфери впливів і незаінтересування в тому, що на 1/6 земної кулі мало б далі бути рабство?!!!

І ради чого це все? В надії, що може Сталін «помудріє» і згодиться на статус кво... Треба питати на весь голос: є антибільшовицький світовий похід? В Лондоні постала, здавалося, надійна організація «Нові хрестоносці», але надійною була лише назва. «Нові хрестоносці» мали метою охопити лише країни, які виз-

навав за суверенні . . . давно погребаний Версаль. Невже це має бути серйозна боротьба з царством Сатани, що готує загалу для всього людства? Невже в цій боротьбі не на життя, а на смерть мають грати ролю ще якісь давно забуті трактати, мертві свистки паперу?

Де є армія західньої Європи?

Большевизм наступає на всіх фронтах. Хто має силу стримати його в Європі в сучасному стані? Де є ці залізні, одухотворені великою, справедливою ідеєю дивізії, армії Європи? В такий час, коли не можна тратити хвилини, в Бельгії соціалісти почали революцію проти короля, в Великій Британії страйки, в Франції комуністична партія саботує допомогу Маршала і спроваджену зброю нищить . . . В Італії — не краще. В Німеччині йде спір за те, чи треба поліцію збільшити, чи ні, в час, коли панцерні дивізії завтра можуть заллати Німеччину. Німеччина обеззброєна, безборонна. Завтра може бути включена в советську армію і німецькі дивізії маршуватимуть на Париж. Еспанію до нині бойкотують, а СССР — де є 15 мільйонів каторжан — ні. Тітові помагають, а в Еспанії хочуть бачити якийсь «людовий» фронт, тобто большевизм ще на Гібральтарі. Нас зовсім не цікавить устрій Еспанії, бо вона не загрожує світові, але Росія — так! Найсильнішу армію в Європі, поза Еспанією, має нині Швейцарія. Але вона думає про . . . неутралітет. В ситуації, де йде про те, чи наша цивілізація буде врятована, чи в усьому світі запанує рабство, є другорядним питанням, чи буде існувати німецька армія, чи ні. Це є лише одне звено в великому світовому антибольшевицькому поході. Не буде її під егідою Заходу, то буде вона наємною в рамках советської армії невірників. Бо немає сумніву, що зайнявши Західну Німеччину, завербують німців і дадуть їм призначення «обороняти Європу» перед англо-американським десантом. Чи не краще отже мати цю армію в рамках європейської для оборони й офензиви проти большевизму?

Але треба це виразно підкреслити — і німецька армія не врятує нічого, коли взяти до уваги потенціал комуністичного Китаю і п'яті колони в усьому світі. Тому є основна помилка вважати ключовою для справи перемоги відбудову німецької армії. Це потрібне, як одне кільце в цілому ланцюгу оборони. Подібно Еспанія. Ми відкидаємо устрій Франка для наших народів, як шкідливий, але не вмішуємося до еспанських справ. З погляду універсального інтересу вважаємо, що краще для всього світу, коли в Мадриді сидить Франко, а не Пасіонарія. Якщо б було інакше, вже давно Франція була б комуністична, також і В. Британія мала б на невральгічному місці імперії, в Гібральтарі, сталінсь-

кого гавляйтера. Сьогодні треба розцінювати всі явища з погляду боротьби з найбільшим ворогом людства, а не ставити партійні упередження перед національним інтересом. Немає сумніву, що в інтересі Англії було весь час мати Франка, а не Пасіонарію, чи Негріна в сусідстві Гібральтару... Отже і Франка треба включити в антибольшевицький похід... Але властивий ключ ані в Німеччині, ані в Іспанії...

Хто має ключ перемоги?

Навіть, якщо большевики ще рік ждатимуть, то все таки зах. Європа готовою не буде, бо суть не лише в мілітарній підготовці, але і політичній. Де подіється найсильніша партія Франції Тореза і її прихильники? Де партія Толліяті? Допомога Маршала, яку отримує Франція, може бути грошем викиненим в болото. Більше того, одного дня може стати здобиччю Росії. Кошти видані на пропагандивну підтримку — в нашому змісті — підпільних рухів, можуть мати стократ більше значення для перемоги над Росією, як корейська чи інші кампанії.

Ключ перемоги лежить — не зашкодить це сотий раз повторити — у відкритті і скріпленні всестороннього другого фронту всередині СРСР. Коли Захід в це не вірить, може піти на пробну акцію, а побачить негайно успіх. Чи не є курйозне, що в Південній Кореї десятки тисяч партизан б'ють американців, а хто, які повстанці помагають американцям в Північній Кореї, хоч американці несуть їй волю? Чи не пригадуються часи Гітлера? Американці мусять вбачати ворогів у населенні і видавати суворі зарядження, які їх компромітують як майбутніх визволителів Кореї. Большевики так влявірували молоду американську політику, що насправді з найкращими інтенціями свободолюбні американці виходять в очах великої частини населення як їхні вороги! В день бачимо корейського селянина при праці на полі, а ввечері він «партизанить» проти американців. Чи не подібна картина до гітлерівських часів, з основною різницею, що мета американської політики зовсім не така, як Гітлера, але все таки факти ці створюють подібний образ. Властивий ворог корейського народу — Росія — виходить «визволителем». Така майстерна облудна тактика большевиків і наївна політика американців.

Останній апель Османа Батура

Осман Батур, командир східно-туркестанської армії, проголосив боротьбу на два фронти проти російських і китайських большевиків, хоч большевики хитро хотіли вибити ґрунт з-під

ніг повстанцям, включаючи східний Туркестан (Сінкіянґ) в підбиту раніше Росією частину Туркестану, здійснюючи тим чином «соборність». Подібно як свого часу Захід не взяв до уваги апелю командира УПА, ген. Т. Чупринки, так і Осман Батур був забутий.

Новий європейський резистанс?

Невже і ця ще вільна частина Європи мала б впасти під чобіт Москви і (як пише, згідно з повідомленням німецької преси, лорд Вансітарт) німці мали б вести «партизанську» боротьбу, заки Америка була б готова? Коли б так мало статися, тоді це станеться не лише в Німеччині, але й в Бельгії, Голляндії і т. д. Але ці сподівання ризиковні, бо німці не придатні до партизанки і взагалі підпільної боротьби. Невже політичній еміґрації з-за залізної заслони прийдеться організувати західноєвропейський повстанський рух проти більшевизму? Невже через ґегенну мала б йти західня Європа до свого відродження? Невже щойно таким чином, коли в іншій формі Захід не прагне цього, ми мали б передати наш досвід західнім народам?!

Остання пора, поки не пізно, отямитися західнім державним мужам!

Сконцентрована атака і другий фронт

Большевики хочуть зв'язати альянтів своїми мільйонними масами (один Китай має 1/2 мільярда людей) на побічних фронтах, відсуваючи можливість атаки на російську етнографічну територію якнайдалше. Суттєвим в західній стратегії мусить бути концентрація удару не на бідну Корею, а на етнографічну Росію, на джерело, первопричину лиха. Атомові бомби повинні впасти на Москву, Ленінград, Магнітогорськ та інші російські міста, але ніколи на Київ, Тбілісі, Ташкент...

Головні удари мусять бути стало звернені проти російських етнографічних територій, де є тривале запілля. Гітлер був аж на Кавказі і програв. Ненарушеними і взагалі незнищеними війною були російські етнографічні землі, які нині творять джерело воєнної підготовки. Отже Захід мусить відповісти не переферійною війною, в яку хоче вмотати його ССРСР, але суттєвою атакою на Кремль.

Захід повинен створити Перль-Гарбур, а не бавитися в дипломатію з канібалами Кремля. Несподівана атака російської етнографічної території, головних її центрів, на чолі з Кремлем, зосередження всієї стратегії війни навколо російської етнографіч-

ної території, — при одночасному відкритті другого фронту поневолених народів, його скріплення всіми можливими заходами — приневолить большевизм змінити свої пляни, дезорганізує його фронти, дозволить відкрити нові щілини, через які можна буде наносити нові удари. Водночас організовані поза територією ССРСР армії поневолених народів, на основі визнання цілей їхньої боротьби Заходом, одержавши можливість переходу на свою етнографічну територію, скріплять внутрішній фронт в ССРСР, і це доведиме до його розпаду. Коли з Пакистану і Афганістану продиставатимуться, за поміччю альянтів, туркестанські частини в Туркестан, з інших місць — в Кавказ, в Україну, чи Білорусію або Польщу, чи Болгарію, тобто коли будуть йти свої люди з своїми ідеями, а не лише з незрозумілою мовою, незваними звичаями, тоді почне безсумнівно тріщати ССРСР, повстання вибухатимуть за повстаннями, вояки кидатимуть зброю, будуть скеровувати її проти большевицьких тиранів і воюватимуть за своє національне і соціальне визволення. Заходові треба буде розправлятися зокрема з остоею большевизму на російській етнографічній території і війну можна буде обмежити та оминати її страхіть для всього людства. За це врятоване людство допоможе нашим народам, визволеним від большевизму, відбудувати наші поруйновані країни, що нестимуть найбільший тягар боротьби.

Коли наші ідеї Захід відкине, царство сатани на деякий час огорне два континенти, якщо не весь світ і жертви при остаточному визволенні будуть стократ більші, заки нещасне людство дійде під большевицьким кнутом до переконання, що наша правда є спасенна, як єдина правда. Бо другої немає!

З. К.: Хто боронитиме Європу? «Визвольний Шлях», Лондон 1950, кн. 8, стор. 3-7.

ЧОГО БРАКУЄ ЗАХОДОВІ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ?

На маргінесі подій в Порто-Ріко

Здавалося б, що ця така далека від Європи справа не має жадного відношення до антибольшевицької боротьби. І може бути дивним, чому якраз цю справу хочемо окремо обговорити. Але ми розцінюємо її з погляду інтересів всього світу в боротьбі проти світового ворога — большевизму.

Справа Порто-Ріко торкається передовсім ЗСА, які сьогодні на Заході ведуть перед в антибольшевицькому фронті. Змаг проти большевизму мусить мати ідейні основи, щоб внеможливити большевикам облудну гру.

Без здійснення ідей національної свободи не можна успішно боротися проти большевизму. Треба дати справедливу, з погляду інтересів народніх мас, розв'язку соціальних проблем, щоб відібрати теж в тій площині ґрунт большевизмові для його демагогічної агітації. Без конкретних чинів на відтинку соціальних реформ немає даних перемогти комунізм усередині.

Поміж ідеями універсального значення для Заходу мусить на першому пляні стояти ідея національної незалежності й суверенності поневолених народів, яка мусить бути шляхетно здійснювана в усіх закутках світу. У противному випадку большевики східно використають національну кривду якого-небудь поневоленого західними потугами народу, щоб обезцінити ідейне ставлення Заходу серед народів поневолених большевизмом. Це вони роблять з успіхом в Азії проти західних колоніальних імперій, хоч за їх влади панує нечуване в історії рабство. Однак вони східно стають на захист ідеї національної незалежності, а Захід навіть лякається підняти справу національного визволення таких старих культурних народів, як український та ін. У відсутності в Азії спільного антибольшевицького фронту азійських народів, часто винуваті не ті поневолені, або обманювані Заходом народи, не винуватий їхній націоналізм, а винувата колоніальна політика західних держав. Бо, наприклад, заки розпочалася боротьба за Китай чи Корею, то на поталу комуно-большевизмові віддали їх ЗСА, що змушені тепер дорого платити за свої помилки. В тому, що сьогодні в Індо-Китаї комуністична революція, несе відпо-

відальність теж Франція, що допустила до цього, щоб комуністи могли ехидно там оперувати ідеєю національного визволення. Це страшний парадокс і трагізм національно-визвольних рухів колоніальних народів, що обдурені всіми, деякі з них починають довіряти Москві. Треба бити на сполох на Заході, щоб національно- і соціально-визвольні змагання поневолених народів поза СРСР не були ототожнювані з комуністичними реbelieями. Треба вміти Заходові відмежувати благородні, природні змагання народів до волі від примазування большевизму до цих величких ідей.

Великою помилкою є вважати, що теорія большевизму добра, лише практика зла. Всі позитивні ідеї, якими нині послуговується большевизм в стилі національного визволення поневолених колоніальних народів, соціально справедливості, поділ землі поміж селян на індивідуальну власність (Китай), знесення феодально-поміщицького ладу — це є ідеї визвольного націоналізму. Справжня органічна теорія большевизму, його ідеологія, тобто система цінностей, яка органічно випливає з його душі — це класова боротьба, колективізація, деперсоналізація людини, нівеляція всяких ідеальних вартостей, замість національного визволення — заперечення нації, урівнювання, матеріалізм і поворот людини до найнижчого духового рівня, хоч сама нація це передовсім духове поняття. Большевизм заявляється також ще й провідником «народної демократії» — тобто такої демократії, де, теоретично, весь народ має мати голос, що в большевиків є такою самою облудою, як все інше. Теорія большевизму — це не демократія, але доктрина освіченого терору. Тому найглибшою помилкою є уважати його теорію доброю, а лише практику злою. Всі позитивні гасла, які большевизм проповідує, є крадене добро, а не його власна теорія. Тому ми, виявляючи крадене большевиками добро, боремося проти їх властивої теорії. Самовизначення народів, рівноправність жінки, загальна освіта і т. п. — не є органічною еманациєю, тобто кличами ідеології большевизму, але облудно вкраденими гаслами справжньої демократії, яка не має ніякого відношення до большевизму. Так, напр., наше соціальне гасло буде і є: земля хліборобам на індивідуальну власність, геть з поміщиками, беріть землю на власність! Мета большевицького гасла — хлібороби в колгоспи! Те, що вони спершу кинули таке саме гасло, як ми, це була лише їхня тактика, етап до властивої мети: колгоспу! Цей тактичний етап не можна брати за складову частину большевицької ідеології, бо імманентний зміст цієї ідеології — це колгосп економічний, духовий і моральний! Не індивідуальна, родова, трудова власність на землю, але колектив — ось теорія і практика большевизму. Сьогодні большевики в Китаї ділять

землю поміж селян, тобто не здійснюють большевицької соціально-аграрної програми, лише обдурюють селян, щоб потім їх завести в колгоспи, тобто у властиву соціально-економічну інституцію большевизму. В Кореї большевики здобули в частини народу прихильність також не своїми гаслами, але краденими. Якщо б вони були почали в Кореї зразу проповідувати свої ідеї, тобто нівеляцію нації, що є суттєвим в теорії Маркса і комунізму, якщо б вони голосили підчинення Кореї Москві, піддання під російський імперіялізм ще одної чужої землі, коли б большевики правду сказали, як виглядатиме їхня здійснена програма, яку вони проводять в життя поетапно — тоді жаден кореєць не пішов би за ними!

Якщо б большевики в Кореї, замість роздавати землю селянам на власність, заводили зразу колгоспи, якщо б замість ідеї незалежності й соборности Кореї сказали, що завтра буде сталінський гавляйтер в Сеулі, якщо б сказали робітникам про свою теорію, тобто, що завтра будуть соцзмагання, стахановщина, п'ятирічка, «народні позики», що кремлівські бонзи, ще гірше як колишні капіталісти, як п'явки висосають останні соки з працюючого робітництва, якщо б сказали, що не людина з народу буде мати всі права зібрань, слова, сумління, асоціацій, але всім рядитимуть комісари, якщо б сказали, що замість «народної демократії» будуть концтабори, заслання, тюрми, примусова праця, голод, нужда та більший поділ на кляси паразитів і визискуваних — то вони нікого не одурили б і не захопили б своєю теорією.

Большевицька практика є синтезою теорії комунізму і російського імперіялізму. Націонал-комунізм Тіта засвідчує, що теорія комунізму всюди однакова, без огляду на те, чи моментально вона зв'язана з Москвою, чи ні, так само, як своєчасно нацистський тоталітаризм був споріднений в загальному з фашистським, хоч не виходили водночас і з одного центру.

Які політичні висновки з цих тверджень для теми нашої статті?

Ми вважаємо, що з системи комуністичних ідей, якими обдурюється світ, нам не треба брати нічого, бо деякі з них, якими большевики завойовують опінію збаламученої частини світу, є облудно краденим добром від визвольного націоналізму або демократії, двох соціальних теорій, що взаємно доповняються. Безумовно, що також деякими негативними ідеями загітовано певні частини народніх мас. Проте ж здійснюючи ідею національної незалежности, соціальної справедливости, свободи людини, розбуджуючи нову віру в свої правди — можна з успі-

хом перемогти большевизм, усуваючи із збаламучених кіл деструктивні ідеї.

Хтось скаже: при чому ж тут маленьке Порто-Ріко, до вчора майже незнаний острів?

На нашу думку, ця невеличка країна стає прикладом, як не повинні ЗСА трактувати малі народи з погляду світової боротьби проти большевизму.

ЗСА перебрали на Заході провід в антибольшевицькому поході. А перемога лише тоді можлива, коли ЗСА матимуть теж ідейну перевагу, коли большевизм не матиме змоги вдаряти в якісь слабкі місця ЗСА. Таким слабим місцем показалося Порто Ріко. Зasadничо ЗСА ніколи не вели політики колоніального імперіялізму і під тим оглядом їхня карта чиста. Деякі підкорені народи, головню в Азії, після того, як ЗСА, навчені досвідом, проголосили по довгих ваганнях метою війни в Кореї її незалежність і соборність (промова Трумена), почали поволі набирати довір'я до інтенцій ЗСА. Повстання в Порто-Ріко пригадало болюче місце ЗСА, а саме, що є ще малий нарід, якому ЗСА відмовляють незалежність. Мілітарно ця подія без найменшого значення, але політично і морально першорядної ваги. Факт, що ЗСА не хотіли дати досі права на самовизначення маленькому Порто-Ріко, дає змогу большевицькій демагогії підривати моральні позиції ЗСА в проводі антибольшевицького походу Заходу. Це не випадок, що в час, коли уряди майже всіх держав світу склали Труменові ґратуляції з приводу щасливого врятування життя, Вишинський відповів журналістам на запит в цій справі: «Що за дивне питання?»

СССР прагне використати невпорядковану ситуацію в Порто Ріко проти ЗСА в Азії і Африці, як теж посяти недовір'я підсоветських народів Європи, мовляв, не слід мати надії на ЗСА відносно допомоги визволитися з-під большевизму, бо ЗСА прийдуть з новою неволею, бо навіть маленькому Порто-Ріко відмовили права на волю. Підклад атентату на Трумена підриває моральні позиції ЗСА в поневбленому большевизмом світі. Ми не знаємо відносин в Порто-Ріко, не знаємо нічого ближче про таємну націоналістичну партію, знаємо тільки нагий факт і його мотиви так, як його подає сама американська преса, тобто — Порто-Ріко хоче своєї незалежності і за неї бореться. Ми не схвалюємо вашінгтонського атентату. Ми не заперечуємо можливості що компартія Порто-Ріко теж видвигає аналогічні до націоналістичних гасел, щоб примазатися до прагнення народу до волі і незалежності. Ми не заперечуємо, що компартія могла зумисне створити ситуацію для можливості вашінгтонського атентату. Але,

на жаль, щойно повстання в Порто-Ріко заактуалізувало питання здійснення обіцяної йому незалежності. Із заяви Трумена видно, що ще в 1948 р. заповіджено для Порто-Ріко ширше самоуправління. Уважаємо, що ідеї волі мусять бути однакові для всіх, для малих і великих, для вбогих і багатих, для білих і кольорових. Ми прагнемо перемоги Заходу над большевизмом, бо це буде наша спільна перемога, але ми переконані, що ця перемога тільки тоді можлива, коли Захід позбудеться всяких імперіялістичних тенденцій, коли на про з большевизмом стане з чистими ідеями й інтенціями, коли всі народи, які ще сьогодні поневолені деякими державами на Заході, одержать свободу з власної волі того ж Заходу. Якщо це не станеться, не можна звалювати вини на нещасну Корею чи В'єтнам, коли розгублені поміж двома силами народи дають себе обдурювати комуні, сподіваючись від неї допомоги в їхній боротьбі за волю. Нам більше як комуністична на Заході лежить на серці боротьба проти большевизму, ми прагнемо спільного, єдиного фронту всіх народів, тому видвигаємо спільну платформу, якою, одначе, не може бути сугестія, що, мовляв, в обличчі большевизму деякі ще поневолені народи мають зректись своєї волі, бо їх жде ще більша неволя. Ми вважаємо, що немає такої дилеми, бо Захід може і мусить ставити справу не так, щоб народи на хвилину забули, що на їхній землі є чужа, хоч західня нога і йшли проти большевизму беззастережно з Заходом, а потім якось воно буде.

Свобода й справедливість є неподільні, тому Захід мусить на-самперед дати волю всім тим, кому він досі відмовляв, а тоді напевно буде нерозривний фронт і довір'я до нього. Уявімо собі, яка ситуація була б сьогодні в Індії чи Пакістані, якщо б вони були ще нині колоніями, а не самостійними державами? Був би новий В'єтнам! Розумна британська політика вможливила включення цих доміній по боці Заходу.

Політика Заходу може створити таку ситуацію, що поневолені народи стануть на два фронти, і проти нього і проти большевизму. Німеччина УПА називала большевицькою партизанкою, а большевики — фашистською диверсією, але на ділі це боровся український нарід за свою незалежність і від Берліну і від Москви. Річ не в актуальних мілітарних операціях, але в цілеспрямованні, інтенціях і прагненнях. Орієнтовною лінією для Заходу повинен бути генеральний шлях суверенності і свободи для всіх. Бо епоха імперій минула безповоротно, світ іде по лінії усунування народів, поділу імперій. Погляньмо, як на наших очах відновлюються або творяться численні нові держави: Палестина, Індонезія, Індія, Пакістан, Індо-Китай, пробуджуєть-

ся Північна Африка, двигаються народи всіх континентів і рас, йде нестримний грандіозний процес усамостійнення народів і кінець імперій. Невже ж є сила, що може стати цьому на шляху? Чому західний світ, що бачить ці процеси, не витягне висновків стосовно до поневолених Росією народів? Чому не прийме за закон своєї політики підтвердження факту, що саме в СРСР цей процес в підземеллі може наймогутніше зростає і підважує імперію? Чи не є багатомовним, що Росія передусім тому захищає облудно принцип самовизначення і усамостійнення народів поза СРСР, бо відчула силу національної ідеї в себе, яку лише нелюдським терором може здавлювати ще якийсь час.

Повстання в Порто-Ріко звернуло увагу на ахіллову п'яту Заходу. ЗСА ще не задекларували своєї концепції розв'язки проблеми підсоветської Європи й Азії. Але різні офіційні інституції діють в пляні єдиної невідомої, що кидає свою тінь на проблеми підсоветського світу в дусі т. з. великопростірної концепції, що її захищають певні кола ЗСА, а яку поневолені народи відкидають.

Будучи свідомими того, яку роль відіграють ЗСА в світовій боротьбі, ми прагнули б, щоб на їхніх прапорах не було інших цілей і гасел як наші, під якими єдино можлива перемога.

Євген Орловський: Чого бракує Заходові для перемоги?, «Визвольний Шлях», Лондон 1950, кн. 12, стор. 26-29.

ДО ІСТОРІЇ БАКТЕРІОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ

Щоб викликати ненависть до західного світу серед свого громадянства, советський уряд сьогодні в пропаганді проти американців і атомної бомби сів ще на одного коника: бактеріологічна війна. Мовляв, Америка старається знищити світ не лише при допомозі атомних бомб, але готується до ще страшнішого знищення народів бактеріями чуми, висипного тифу і таке інше.

Не будемо аналізувати в ім'я чого це робить уряд через свою пропаганду в Советському Союзі, це й так світові відомо. Це є просто засіб викликати ненависть свого народу до західного світу, а головню ЗСА.

Нас цікавить, так би мовити, в делікатній темі зовсім щось інше. Советський уряд через пропагандивні рупори, як відомо, кричить на увесь світ, що в усіх царинах досягнення людського розуму московський нарід був завжди першим. Ми маємо свій погляд на ці речі, але мусимо ствердити, що в царині ведення війни і навіть боротьби з власним народом при допомозі бактерій Москві належить безумовна першість.

Ми, українці, не знаємо, як діють шумні бактерії. Нам Москва ще цього не показала. Але як діють бактерії висипного тифу, ми, українці, вже дуже добре знаємо. Діяння цих бактерій від Москви ми вже відчули двічі за 33 роки.

І московським ученим, підкреслюємо ще раз, ніхто не може відняти першости. Тут випереджений Москвою дійсно увесь світ. Московські вчені перші почали розводити штучно бактерії висипного тифу ще в 1916 році. Готовили їх московські вчені ще за часів першої світової війни і можливо думали в критичний момент використати цю зброю проти німців. Але не використали, чи не наслідились, чи побоялись. І вони, ці бактерії, лишилися лежати доти, доки не прийшли до влади великі «гуманісти» під кермою Леніна. Оці «гуманісти» прийняли в своє володіння разом зі всіма скарбами й властивостями Московії і нарощені бактерії висипного тифу.

І от коли українські визвольні армії розтрощили в боях московських напасників і коли вони переможно вступали до своєї столиці Києва, 31 серпня 1919 р., тоді Москва побачила, що зброєю, якою вона до цього часу користувалася в боротьбі проти українців, України не перемаже. Отут і впало на думку Москві засто-

сувати проти українців одержані в спадщині від царського уряду і царських учених бактерії висипного тифу. По вагонах потягів, по дорогах, по яких маршували українські війська, полізла невидима оком московська новітня зброя — бактерії висипного тифу. Українські війська і населення десятками тисяч хворіли на тиф.

В добі повстання козаків у 1932-33 роках Москва ужила проти повстанців, що діяли в плавнях Кубані, задушливих газів, та тим чином знищила десятки тисяч козаків і козачого населення.

Другий раз Україна знову відчула на собі модерну московську зброю — бактерії висипного тифу. Це було тоді, коли відгреміли, як люблять висловлюватись московські поети, громи другої світової війни і Кремль в усьому світі святкував свою перемогу. Україна не склала зброї і об'єднана в своїй Повстанській Армії продовжувала боротьбу за своє визволення.

От тоді, в 1946 році, Москва вдруге застосувала проти українців, проти їх Повстанської Армії випробовану вже на українцях зброю бактерій висипного тифу, але такого успіху як у 1919 р. вона вже не мала.

Ми певні і знаємо, що як і буде бактеріологічна війна в світі, то бактерії застосують не американці і не англійці, а москалі. Бо в цьому їх безсумнівна першість перед світом. Історія бактеріологічної війни започаткована Москвою.

Євген Орловський: До історії війни. «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 1, стор. 34-35.

ОПОРТУНІЗМ ПІДНОСИТЬ ГОЛОВУ

Перед новим Мюнхеном або третьою світовою війною

Читачі «ВШ» напевно пригадують нашу оцінку війни в Кореї та з'ясовану нами мету Сталіна. Ми вказували в наших статтях («Хто боронитиме Європу?» і ін.), що метою Сталіна в Кореї є зв'язати ЗСА і загалом західні потуги війною в Азії, протиставляючи їм азійські народи, вманеврувати ЗСА у війну з Китаєм. Довгий час Китай не хотів ризикувати, але завдяки інспірованій акції Сталіна проти ЗСА, врешті Китай вирішив піти на збройну інтервенцію. Сьогодні вже є фактично війна ЗСА з червоним Китаєм. ЗСА будуть приневолені кидати що раз більше сил на корейський фронт або капітулювати в обличчі незчислених мас китайських вояків. За той час, коли ЗСА вичерпуватимуть людські і матеріальні резерви, відтягаючи увагу від Європи, Кремль готовитиме новий несподіваний удар.

Захід ще досі не пізнав плянів Москви. Наївність західних політиків переходить межі всякої логіки. Ось недавно, коли китайці звільнили кільканадцять ранених американських вояків з полону, вся світова преса заговорила про засадничі зміни в поставі червоного Китаю, про можливість миру і т. п. На цьому тлі західні політики вже снували навіть пляни умов порозуміння з червоним Китаєм. А це, як ми відмічали, був звичайний маневр для приспання уваги. Таким маневром була колись бльокада Берліну, щоб приготувати остаточну офензиву проти Чіян Кай-Шека. Таким маневром була примирлива постава Вишинського на останній сесії ООН, коли він навіть зволив погодитися на деякі пропозиції ЗСА. Побожуюсь і цього, що ще прийде час, коли ЗСА, озброївши Тіта, у вирішній момент матимуть перед собою другого Мао Тсе-Тунга. Не цікаво, що делегат Тіта в ООН, коли стала гарячіша атмосфера, склав заяву, що Тіто стане по стороні Заходу. Можна сумніватися в щирість такої заяви, це вирішиться щойно в останньому моменті. Треба вважати глибокою помилкою співпрацю Заходу з тітоїзмом, тобто наявною диверсією в суцільному фронті свободолюбних народів і християнського Заходу проти імперіалістичної безбожницької Москви. Як наївними були теж твердження Ечісона, який заявляв, що Мао зможе відділитися від

Москви і повести свою суверенну «тітовську» політику червоного Китаю. Ми перестерігали весь час західній світ перед такими наївними поглядами, за які сьогодні приходиться Заходові дорого платити. Боїмось, що це станеться і тепер. Сталін водить за ніс західних державних мужів і опінію західного світу, серед якої в критичних моментах підносить голову опортунізм.

Криза Заходу вже наступила. Деяким державним політикам здається, що з Китаєм можна жити в згоді, байдуже, чи він червоний, чи білий. Множаться голоси, чи варта продовжувати теперішню політику на Далекому Сході (тобто збройна акція в Кореї), коли в гру входить такий «невеликий», стратегічно неважний клаптик землі. Іншими словами: чи доцільно вмирати за новий Данціг.

Моторошно стає, читаючи такі офіційні заяви державних мужів Заходу. Британський міністер Дальтон заявив, що якщо були б прийняли червоний Китай до ООН, то можливо не було б конфлікту в Кореї з Китаєм.

Як може Захід так дуже не розуміти інтенцій Москви? Все є лише претекстом, сьогодні є це, а завтра буде щось інше.

Припинити агресію Кремля неможливо тоді, коли поборюється його лише на периферіях, а необхідно заатакувати центр лиха — Москву. Коли атомна бомба буде скинена на Кремль, а не на нещасну Корею, коли будуть підтримані підпільні визвольні рухи поневолених народів, визнані їхні ідеї, які є найважливішою «атомною бомбою», тоді будуть шанси ліквідувати саме зло.

Сьогодні грозить новий Дюнкерк, новий Мюнхен, тобто чергова капітуляція перед російським тоталітаризмом. Але хай Захід не забуває, що чим далі відсуватиме конфлікт, тим гірше для нього, тим менші шанси в боротьбі з російським імперіялізмом.

Якщо б ген. Айзенгауер, замість йти на дешеву популярність, ішов слідами Мек Артура і поставив, відповідно до вимог ситуації, в Німеччині 30-40 дивізій, — це були б найкращі аргументи в розмові зі Сталіном. Рішучости бракує Заходові до всього, бракує великих мужів, які мали б відвагу взяти на себе відповідальність і бути, як треба, «не популярними». Мужів, що могли б поставити ясні семафори і цілі боротьби, для яких вітчизна, віра, оборона свободи людини і народів, — були б законами життя і правди. Треба спаяних великою ідеєю і вірою людей, треба великих характерів, щоб могли вони стати на чолі воюючих народів. Все дрібне, всі кар'єристи, грошолоби, рабські душі мусять відійти набік.

Дорогу новим борцям з народньої гущі. Дорогу до трибуни американським ветеранам з Мек Артуром на чолі, дорогу Стюартам і Шотландським Лігам, безкомпромісовим, невгнутим ідейно борцям проти большевизму, для яких рідна традиція, християнська

культура Заходу, ідея свободи і соціальної справедливості — означають суть боротьби.

Треба дати дорогу тим, що не схиляють чола! Хай прийдуть до голосу всі ті, що досі в пустині неучтва на Заході закликали до боротьби проти царства рабства, проти Москви всіх кольорів.

Колись Черчілль і Вансінтарт самотньо повторювали своє цетерум цензео: Гітлер, Німеччина мусять бути знищені. Тепер треба нових антибольшевицьких Черчіллів і Вансінтартів, з новими ідеями, що стояли б за розподіл російської імперії всіх барв, щоб перемогти царство Сатани.

Треба Катонів, що потрапили б стати проти хвиль і нап'ятувати все слабе, нікчемне, компромісове. Треба нових хрестоносців і нових Дантонів.

Західня Європа і взагалі західній світ жде на нових Петрів з Ам'єн . . .

Від цього залежатиме майбутнє світу, залежатиме перемога над злом, або новий Мюнхен. Але віримо в невмирущість ідеї свободи й справедливості і віримо в її остаточний тріумф.

Зиновій Карбович: Опортунізм підносить голову. «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 1, стор. 11-12.

СПІЛЬНИЙ ФРОНТ — ЗАПОРУКА ПЕРЕМОГИ

Поволі стає для всього свободолобного світу ясным, що війна з Москвою неминуча. Росія готувить агресію пожвавлено. Прагне чи не прагне цього західній світ, він мусить витягнути висновки з цього факту. Нині йдеться вже про те, як війну виграти, а не як її уникнути. А виграти є ще можливо. Найперше, є помилкою вважати, що поневолені Росією народи є проти війни. Вони є проти війни загарбницької, але стоять за війну визвольну. Неправильно є в пропаганді Заходу ширити пацифістичні настрої на Сході і стало підкреслювати, що війна — це жах, руїна, катастрофа. Про це все знають поневолені народи, але вони прагнуть волі, а війна дає їм нагоду розгортати національно-визвольну революцію всередині ССРСР. Народи свідомі нещастя війни, але, маючи до вибору поміж повільною смертю в неволі і страхіттями війни, яка все ж таки створює шанси визволення, вибирають визвольну війну. Отже завданням західнього світу є ставити справи так, щоб *уможливити* поневоленим народам, при найменших втратах, завалити большевизм і ліквідувати російську імперію, цього вічного зла для всього свободолобного світу. Треба бути свідомим, що поневолені народи прагнуть визвольної війни, хоч в той час на Заході її хочуть уникнути. Західні народи мають багато до втрачення. А ми — *лише кайдани!*

Тому зовсім інший підхід треба мати до поневолених народів, ніж до свободних, що живуть в добробуті. Це факт, що і кремлівська кліка і гноблені нею народи прагнуть війни, але з суттєвою різницею: Кремль прагне шляхом війни поневолити решту ще вільного світу; а поневолені народи трактують війну, як одну із нагод скинути ярмо і скерувати свою зброю проти московських імперіялістів. Тому, розкриваючи тенденції російсько-большевицьких імперіялістів, які шляхом спровокування третьої світової війни хочуть підбити світ, і засуджуючи їх злочинну роботу, — треба йти назустріч тенденціям поневолених народів, щоб шляхом визвольної війни повалити твердиню всього зла сьогоднішньої епохи — російську імперію, що прибрала тепер вид большевицької. Бо зовсім слушно пише в своїй книзі «Мої три роки в Москві» знаменитий знавець Росії, ген. В. Бедель Сміс: «Коли студювати

советські цілі і наміри, треба завжди мати на оці, що комунізм сьогодні на ділі не є нічого іншого, як великоросійськість і панславізм».

Але було б помилкою вважати, що поневолені народи сподіваються визволення лише шляхом зовнішньої війни. На питання, чи можливо поневоленим народам визволитися лише власними силами, відповідаємо: так!, але це може статися тоді, коли вже вся Європа буде підбита Росією і опиниться в такому самому становищі, як ми. Доки підготовка національних революцій буде завершена, доки революційний вибух дозріє, — при сьогоднішньому ставленні західного світу до підпільних рухів, — большевизм випередить нас і простягне свою руку по Атлантику. Тому було б помилкою з боку західного світу скласти весь тягар боротьби на поневолені народи, надіючися, що вони, без найменшої підтримки Заходу, справляться з большевизмом. Російська загроза є універсальна, тому до боротьби проти неї *мусить стати весь світ!*

Отже основним нашим завданням закордоном є прихилити опінію західного світу для нашої справи, для справи визволення поневолених народів, довести до координації дій Заходу з підпільними рухами, на базі визнання наших ідей і цілей, створити єдиний фронт всіх волелюбних народів світу проти царства неволі.

Як це зробити? Коли сьогоднішні «влада імуці» не розуміють ще нас і наших ідей, треба апелювати до безкомпромісових антибольшевицьких сил на Заході, які визнають національний принцип організації світу, соціальну справедливість, здорову творчу демократію, яка створює основи не для анархії, але для вилонювання найкращих з народу, як це є в англійського типу народовладі, — сил, які вважають релігію могутньою силою переродження людства і антиподом безбожницькому матеріалізму. Треба апелювати до тих, що прийдуть завтра, коли сьогодні не хочуть нас розуміти. Треба бити нестримно на сполох. Недоцільно ставити справи неясно й половинчасто, але завжди на вістр'ї меча. Хто з нами, а хто проти нас, бо в сьогоднішньому думанні світів «золотої середини» не може бути. Бо хто не з Богом, той з чортом!

Щоб західний світ міг успішно в себе протиставитися комунізму, він мусить приступити до ліквідації рештки соціальних кривд і несправедливостей. Не може бути так, щоб велика частина працюючого світу уважала комуністів захисниками його соціальних інтересів. Треба, щоб національні сили західного світу взяли твердо і послідовно в свої руки розв'язку соціальних питань. Комунізму треба протиставити іншу віру, яка водночас

несе з собою розв'язку всіх лих будня і розв'язує найскладніші інші проблеми життя. В боротьбі з комунізмом треба також чітко висувати протиставний йому світогляд, який дає відповідь на всі питання життя, йому протиставну національну й соціальну програму. Щойно при зударі двох протиставних світів думки і дій, — вийде один переможцем. Світ, який стане поміж двома силами, буде розтрощений. У боротьбі, що вже почалася, жадна людина не зможе стояти осторонь, бо йде про зовсім нову концепцію життя, про вартості, які афірмують (стверджують) людину як Богоподібну істоту, або лише як одне коліщатко в машині тоталітаризму, без власної волі. На рідних землях є повна свідомість альтернативи, бо живе життя показує чим є большевизм. Ми не думаємо, щоб західний світ міг ухилитися, якщо хоче перемогти комунізм, від розв'язки цих проблем, які створюють для нього ґрунт, в дусі ідеї соціальної справедливості й національного та релігійного ідеалізму. Щоб Франція чи Італія могла уникнути внутрішніх потрясень, мусить усунути причини виникнення комунізму. Було б, очевидно, помилкою вважати, що вони є лише соціальної натури, бо комунізм в якійсь мірі став вірою мас, що зроджує надії на таку чи іншу розв'язку питань дня. Епосі сумнівів важко боротися проти віри. Вірою не може бути лише змаг за створення умов для свобідного вияву кожної людини, — віра мусить мати зміст, мусить бути якісно визначена. Віра в свободу — це ще не все. Мусить бути віра в вищу правду, в вищу справедливість, у вищий сенс життя! Свобода — лише рамки для правди й справедливості. Наприклад, у Франції є майже необмежена свобода, але цього не досить, щоб усунути комунізм. Навпаки большевицький комунізм поставив собі її в свою користь. Свобода — це рамки для здійснення вартостей. Які вартості несе Захід сьогодні, — це питання, на яке ждемо відповіді. Наше завдання лежить надалі в тому, щоб довести Заходові про те, які ідеї є пориваючі на Сході і звернути увагу на конечність ідейного відродження Заходу, бо інакше не буде й чого протиставлятися комуністичній ідеї. Це треба робити не лише публікаціями, але й усним словом кожного політичного емігранта, серед всіх середовищ, соціальних груп, верств і професій. Треба організувати масові політичні акції і демонстрації проти большевизму і російського імперіялізму всіх барв, треба, щоб народні маси теж і на еміграції активно поборювали большевизм.

Найважливіша річ: треба довести західньому світові, що його політика помилкова, коли йдеться про нехтування фронту поневолених народів. Мусить бути створений осередок координації боротьби західнього світу і поневолених націй в кожному напрямку: політичному, військовому й пропагандивному. Мусять бути орга-

нізовані окремі військові національні формації поневолених націй теж на еміграції, коли будуть визнані альянтами їхні цілі. Треба здобути підтримку поневоленим, але воюючим народам, їхнім повстанським частинам і політичним підпільним організаціям. Напередодні неминучої війни треба довести врешті до погодження цілей Заходу з нашими, бо інакше перемога Заходу зовсім непевна. Якщо в цьому році альянти не знайдуть бази для розмови з Фронтом поневолених народів, — опісля може бути запізно!

Цетерум цензео: перемога можлива лише *об'єднаним фронтом* всього ще свобідного і поневоленого світу!

Зиновій Карбович: Спільний фронт — запорука перемоги. «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 2, стор. 2-3.

ЗАВДАННЯ ОУН ПІД СУЧАСНУ ПОРУ

Завдання ОУН в Україні (Скорочено)

ОУН творить хребет визвольної боротьби, як провідна політична сила, що створила УПА і УГВР, і осталася провідною до сьогодні. ОУН має метою підготувати збройний зрив в Україні і допомогти його організації, координуючи його спільно з визвольними рухами інших поневолених Москвою народів в усьому підсоветському світі. Суттєвим для національного визволення є зброя та армія, тому метою всіх наших заходів сьогодні є підготувати її, тобто озброїти народ. Збройний зрив є zenітом боротьби на всіх відтинках життя, які служать народів. Національна революція є тотожна з національно-визвольною війною проти наїзника, національного ворога. Тому добре мати на увазі термін війна, коли мовити про національну революцію. Соціальні революції символізують барикади, національні — дивізії.

Для проведення з успіхом національної революції на Україні і в усіх підсоветських країнах найважливіше розбудувати свідомий своїх завдань, цілеспрямований, дисциплінований, фанатичний кадр політичних провідників і організаторів революції. Надія на автоматизм, попутництво, чи хвостизм революції — найбільша загроза для неї. Політична керуюча організація мусить становити моноліт, що знає чого хоче і згідний поміж собою не лише щодо негативного образу майбутнього, але й позитивного. Політична організація в Україні не може творити конгломерату різних елементів, не може бути резистансом французького типу, де були об'єднані негативною ідеєю різноманітні елементи, які зараз після визволення брали себе за горло.

Але, щоб включити в боротьбу всіх, хто лише хоче боротися, треба ширшого перстеня довкола монолітного ядра — ОУН. Базу для такого перстеня дає УГВР, її плятформа. Проте ж ініціативною завжди мусить бути організація, що не ставить жадної проблеми половинчато, чи узгіднено, але категорично. УГВР — це необхідне завершення для цілоти боротьби і зокрема для збройної сили — УПА, армії, яка має охоплювати всі багатогранні елементи з народніх шарів. Маршувати найширшою все-

народньою лавою можна тоді, коли в цій стихії є ядро, що не зійде ніколи на манівці. Це дві взаємозалежні речі: включування до боротьби найширші кола і розбудова серед них цілосвідомого і здисциплінованого організованого ядра. Мотором революційної армії останеться надалі політична організація, яка творитиме теж череп революційної армії, що завжди була і буде політичною армією, тим більше в час упадку большевизму, коли Росія і другі вороги України будуть творити низку нових ворожих п'ятих колон, необхідно закріпити такий політикум армії.

Передумовою збройного зриву є ідейно-політичне перевищення та зв'язання вже сьогодні з безпосередньою боротьбою народніх шарів на всіх відтинках життя: соціального, культурного, господарського, церковного.

Українські ідеї і концепції поодиноких ланок життя, скріплення *органічних* питомених внутрішніх вартостей, протиставлення стихійних намагань встановляти свою організацію поодиноких ділянок життя, напр., підтримка боротьби за приватну власність хлібороба на землю проти колгоспу — тобто органічно пов'язати боротьбу сьогоднішнього дня з завтрішнім здійсненням в українській державі образом всього життя — суттєве завдання повсякчас.

Два національні організми з зовсім іншою концепцією цілоти життя стоять постійно проти себе — Україна і Росія. З цим фактом пов'язати організовану боротьбу — значить зробити її переможною.

Всі ці процеси на різних ділянках життя мусять ефективно збігатися в zenітному напнятті революції — збройному повстанні. Цей факт завжди мусить бути освідомлений народом.

Завдання ОУН під сучасну пору, проникнути в усі шари українського народу, в усі ділянки життя, розбудуватися на всіх теренах України і поза нею, де живуть українці, ініціювати і провадити такі дії, щоб в них брали участь найширші кола в різних можливих формах, в обороні себе перед винищуванням ворогом і в означених випадках — означені наступальні акції. Зокрема особливу вагу треба надалі надавати освідомлюючій роботі словом і ділом.

Окремий відтинок творять бійці советської армії, в якій треба посилити нашу дію, щоб у випадку збройного зриву бійці советської армії переходили на бік повстанців, які вже сьогодні, байдуже, яка їх сила, творять ядро майбутніх мільйонних національних армій. Наше гасло: розподіл російської імперії на національні держави теж і тут: розподіл советської армії на національні армії. Ключова ідея — національна, дає розв'язку всіх проблем, зв'яза-

них з боротьбою. Проти імперської армії стоять національні, *проти армії насилля — армії свободи!*

Завдання українського революційно-визвольного табору не вичерпуються українською територією і українськими скупченнями поза нею. Перемога над Росією можлива тоді, коли всі поневолені народи в єдиному об'єднаному фронті валитимуть тюрму. Поширювання ідей спільного фронту, творення його на кожному місці, координація дій, спільне планування — завдання на часі. Ідея і концепція АБН дають відповідь на політику Москви в діяспорі, бо створюють можливість боротися за власну національну державність поза власною етнографічною територією.

За самостійну Україну можна боротися і в Туркестані і Сибірі, і навпаки — за самостійну Литву чи Грузію — в Україні.

Ми вважаємо російський народ загарбником. Тому не сміє бути притуплена гострота українського антиросійського фронту, ані не сміє поширяться баламутство серед українських народніх шарів. Головним завданням ОУН-УПА-УГВР зараз в Україні і взагалі в підросійському світі — пляново організувати, цементувати, в сенсі політичному, військовому *перший фронт* (з погляду Заходу — другий), фронт національно-визвольних революцій поневолених народів, ведених за одним генеральним пляном і за ті самі цілі. Терен дії: весь ССРСР і країни «сфери його впливів». Політична організація мусить бути збережена за всіх умов, хоч би це були лише порозкидані по різних осередках кущі однодумців, але з чітким поглядом і ясною метою дії. Ми переконані, що жадним терором вже не буде можливо ліквідувати нашу організацію.

Моменту революційного зриву ніколи не можна передбачати, ані обрахувати. Не раз мала іскра викликає великий пожеж.

Ці найзагальніше відмічені наші завдання є важливі і на випадок війни, яка не змінює основних напрямних нашої стратегії, якої метою є в кожній ситуації знайти ініціативно найбільше пригожий момент для збройного зриву. З вибухом війни входить в гру окремий чинник. Таке чи інше наше ставлення до нього є узалежене від: а) проголошених цілей війни західнім світом, тобто ставлення його до УССД і розподілу російської імперії; визнання України суверенним чинником і ставлення до інших поневолених Росією народів; б) стратегічно-воєнної концепції західнього світу, тобто розщиплення фронтів по всіх теренах імперії, чи односторонній удар в стилі Гітлера, що, зрештою, впливав із політичної концепції війни.

Прийняття Заходом перед війною наших цілей означає вилу-

чення із знищувальної війни теренів України й інших понево-
лених Москвою народів і концентрація на російську територію,
тобто врахування другого фронту — за залізною заслоною.

Розправляючись з ворогом в себе в хаті, треба тямити, що во-
рог буде остаточно тоді переможений, коли скапітулює на своїй
землі. Це мусять враховувати члени поневолених народів, які
будуть кинені на російську землю. Вони мусітимуть демобілізу-
вати запілля різними засобами, внеможливлюючи його консолі-
дацію. Очевидно, є можливі різні варіанти воєнної стратегії. Успішність тої чи іншої має за передумову правильність політичної
концепції війни. У першій фазі війни, якщо не станеться щось
непередбачене всередині самого ССРСР, яке створить для нас
нагоду, нам треба буде зосереджуватися на політичну дію все-
редині ССРСР, підготову військового кадру, розбудову повстанської
армії, її поширювання, побільшування, з відповідними акціями,
як це вже нас навчила практика попередньої війни, консоліда-
цію дій з повстанськими і політичними формаціями інших народів,
проникання в ряди червоноармійців, організування переходу їх
в повстанські армії, розбудову нашої військової і політичної
сили, яку ми введемо в повну акцію в пригожому нам моменті.
Безумовно, при такій тактиці будуть жорстокі протиакції МВД,
проти яких нам треба буде зі зброєю боронитися, але тільки
в такий спосіб можна розбудувати силу, яку все ж в часі війни
легше втримувати, як сьогодні. Тому ми переконані, що можли-
вості нашої дії з вибухом війни скріпляться. Коли мав би бути
всенародній зрив озброєного народу, треба буде вирішати в кож-
ночасній ситуації, розваживши сукупність справ і становище
всередині і на фронтах війни.

Є можливе, що Захід займатиме становище до доконаних
фактів в Україні в сенсі прихильного ставлення до УССД, коли
інакше буде йому неможливо. Проте у жадних буфорних роз-
в'язках української справи наша організація не братиме участі,
але розбудовуватиме власну силу знизу, в народі — і так, щоб
жадне те чи інше розпорядження буфорного українського «уря-
ду» не могло бути проведене в життя без нашого схвалення,
щоб всім було ясно, що вирішною силою в Україні може бути лише
та сила, яка суверенно ставить українську справу. Всюди при-
сутність нашої мережі приневолить чужі чинники змінити свое
ставлення до української власнопідметности. В умовах заперечен-
ня в принципі української суверенности, наша боротьба не пере-
ривалась би.

Розбудовуючи перший фронт (з погляду Заходу — другий) на
рідних землях, ми змагаємо за кордоном до визнання наших
цілей і прийняття їх Заходом, до проголошення їх як мети

визвольної війни. Найвним показчиком прийняття їх мало б бути координування дій Заходу з другим фронтом шляхом співпраці з політичним координаційним осередком підпільних рухів та військовим осередком повстанських армій.

Доки Захід не поставить в цей спосіб української справи, не має основ вірити Заходові в його добрі наміри. Доки не формується на еміграції українська армія на таких самих засадах і правах, як французька, чи голландська в рамках атлантичної армії з визнанням політичного українського революційного проводу цієї армії, так довго всі обіцянки Заходу — пусті слова. Ідея національно-державного визволення є така справедлива, що висунення її не комплікувало б дипломатичної ситуації західнім альянтам так, як не ускладнює її жадання свободи для людини. Наша акція за кордоном повинна йти в напрямі надання війні визвольного характеру. Наші завдання — здобути допомогу для власнопідметної акції, спертої на власні сили.

Наші завдання за кордоном

Наші завдання на еміграції зводяться до двох основних: а) боротьби проти російського імперіялізму всіх барв, всіми засобами, за державність, через розподіл імперії на національні держави всіх народів поневоленої Європи і Азії, б) спонукати західний світ визнати наші цілі і допомогти визвольній боротьбі на рідних землях.

У межах цих двох засадничих завдань вміщається все інше. Наприклад, підготовка кадрів державного будівництва є невід'ємною частиною боротьби за державність. Боротьба проти ворога можлива поза теренами України. Російський імперіялізм в комуністичній формі став ворогом всього людства, отже спротив йому мусить мати універсальний характер. Російська опозиція до режиму є не меншим нашим ворогом за кордоном, бо вона готується, як колись Ленін, перебрати владу, як зміна варти.

Звідси наш фронт на еміграції мусить бути чітко *антиросійський*. Проти себе стоять і тут *Московщина і Україна!*

Генеральна лінія: відвернімо увагу від другорядних справ, а зосередимо її на фронті боротьби проти Росії. Коли це буде фронт проти всякої форми російської імперії, а не лише сучасної, він буде водночас відповіддю на всі інші нам несприятливі концепції Заходу. Бо хто б'є російську імперію безкомпромісово в принципі — б'є посередньо і всякі інші намагання будувати якісь інші федерації, світові, континентальні, регіональні, — коли водночас виявляє чітко мету боротьби, свою позитивну програму.

Подібним, але не маловажним стоїть польське питання. Майже всі польські угруповання висувають якусь форму федерації, нову обманливу ягайлонську ідею в реформованому виді Пілсудського тощо. Протидія польським диверсантам на часі. Вони постійно проповідують, що ЗСА не прямують до нічого іншого, як федерації, тому треба допасуватись до цього. Вони ведуть інтенсивну акцію за приналежність ЗУЗ до Польщі, будучи певними, що їх самостійність є samozрозумілою річчю для Заходу, отже концентруються на привернення «статус кво» з 1939 плюс 1945. Тут доходять навіть до такого курйозу, що, з одного боку, не визнають Ялту, отже факту відлучення ЗУЗ, а, з другого боку, визнають не формально, але фактично доконаний в тій же Ялті факт прилучення «зем одзисканих». Отже, визнають поляки Ялту чи ні?! Будучи в непевному, чи альянти, які не визнали остаточно ще західніх кордонів Польщі, не віддадуть німцям «зем одзисканих», хочуть принаймні наші землі знову загарбати.

Те, що в нас, в Краю за німецької окупації було побічним фронтом, у поляків є головним. Для поляків на еміграції не Росія творить головний фронт (більше того, вони порозуміваються з Керенським), але Україна, Німеччина, Литва, Білорусія.

Поляки не борються закордоном за суверенність Польщі, а за її майбутні кордони. Не забуваймо цього!

Наш противольшевицький фронт в'яжемо нерозривно з противольшевицьким антиімперіальним фронтом всіх видів. Ця справа актуальна теж в Краю, де треба акцептувати більше не лише антибольшевицький напрямок, але проти російського імперіалізму всіх форм. Треба вважати, щоб не приспати уваги народніх мас перед новою російською диверсією в Україні з боку навіть деяких держав Заходу. Треба теж атакувати в Краю Керенського, власовщину, НТС та всі нові затії на нашу волю.

Ми є лише частиною революційної Організації на рідних землях. Більшість наших друзів і головна робота ведеться там. Тому ми маємо підготувати політичні і повстанські кадри для підтримки в Україні наших дій.

Нам треба розбудувати наші станиці в деяких азійських країнах, пам'ятаючи, що в Туркестані є коло 3 мільйонів українців, які мусять бути організовані в бойові частини, що багато з них маршуватимуть в Україну. Сибір з мільйонами засланих — відкрите місце Росії-тюрми народів, де можуть зформуватися найбільш фанатичні антибольшевицькі армії. І може звідтам іскра запалити пожежу. Нашу стратегію розпрацюємо в аспекті цілого СРСР, а не тільки етнографічних українських земель. Не можна нехтувати можливості отримання допомоги в певному відношенні і від країни, в якій живеться, коли ставити

розумно справу і *наставитися на цю акцію як головну*. Не можна ніколи думати, що віддаль перекреслює технічну чи іншу допомогу Україні. В дійсності, напрямні для дії однакові для всіх теренів, з незначними змінами. Не треба забувати, що здобуті позиції на внутрішньому відтинку мають бути основою для зовнішньої роботи, для допомоги воюючій Україні.

Нашим обов'язком є посилити акцію серед бійців советської армії і сателітів, зокрема на теренах, які граничать із сферою впливів ССРСР. Треба підготовляти постійно видання українською і російською мовами. Нас вислав край на еміграцію зокрема для зовнішньополітичної акції на альянтському відтинку й серед еміграції поневоленних народів.

На Заході треба апелювати до широких народніх кіл, а не лише до політиків. Треба рушити «підпільну Європу» за наші ідеї. Думаємо про тих людей, які щойно завтра прийдуть до голосу, а які тут і там вже поволі виявляють своє обличчя. Апелювати має кожен емігрант. ОУН має монтувати такі фронти серед еміграції поневоленних народів та бути пробойовою силою на фронті універсальної боротьби проти большевизму. Вона мусить нав'язати контакт з різними осередками антибольшевицької акції, бути рупором їх дії, ініціюючи, напр., спільну акцію представників Церков з-поза залізної заслони в тому сенсі, щоб західні Церкви спонукати до радикального ставлення супроти большевизму і безбожництва.

Масова акція за посередництвом кожного члена ОУН, а через ОУН цілої еміграції, має йти серед кожного середовища народу, де живе емігрант. Мусимо бути пропагаторами ідеї воюючої України всюди, мусимо використати кожену нагоду для масового протесту, чи такого ж вияву масової солідарности з воюючою батьківщиною. Еміграція мусить бути постійно в бойовому поготівлі. Наша організація має бути сумлінням народу, яке не дає йому спокійно йти за буденними справами! Нам не потрібно, щоб нас любили, але щоб не зверталися до нас в ситуації, коли промовлятиме сумління, що ми занедбали обов'язок супроти батьківщини. Кожен українець за кордоном мусить знати, як він може прислужитися особисто визволенню. Отже, треба йому дати місію перед воюючою Україною. Треба держати руку на пульсі життя, яке в'яже еміграцію з Україною шляхом акцій на захист чи допомогу батьківщині безпосереднім порядком. Чому комуністи можуть демонструвати перед амбасадями альянтів на Заході, або з нагоди відвідин Айзенгауером Європи, а народні маси українські й інших поневоленних народів не можуть цього робити, хоча ми вже це були почали відомою Мюнхенською демонстрацією?! Про Україну говорив би світ, коли б так велася наша акція. Не

«спокійно» і «льояльно», щоб не «комплікувати» і т. п. Світ не любить — правда — тих, що сильні. Але їх респектує. Краще заставляти західніх політиків думати, що вони мають творити з тим вогнищем тривоги, яким є українці й інші поневолені народи, ніж мають нас вважати спокійними, слухняними і лише працюючими «почтивими русинами». Воюючій Україні було зовсім байдуже, що вона своєчасно, воюючи на два фронти, отже і проти «союзника» — ССРСР, ускладнювала альянтам діло, але рацію вона мала, а не вони, навіть з погляду інтересів альянтів, як це самі нині бачать. Нам треба завжди бути роки наперед, тобто висувати постулати і діяти так, як альянти чи здорові кола серед них могли б діяти, може, за роки. Не тупцювати, а маршувати в авангарді.

Покищо ми не можемо ще вести властивої міжнародної політики на альянтському відтинку, коли Україна ще не є визнана партнером. Але властиву політику можемо вести на відтинку поневолених народів. Фронт поневолених Москвою народів, АБН, є нашою зовнішньою політичною концепцією. Це є другорядна справа, що може бути змінним членство в АБН. Йдеться про здорові засади і напрям дії серед народніх мас. Помилкою є думати, що фронт поневолених Москвою народів є за вузькою плятформною нашої зовнішньої політики. Не може бути так, щоб українці брали участь в іншого роду міжнародніх конструкціях, які захищають, наприклад, федерацію чи іншу великопростірну конструкцію.

Розглянемо ще акцію на профсоюзному фронті, з метою захисту національно-політичних, культурних, соціальних інтересів нашої робітничої еміграції. Робітництво — це головне середовище нашої дії. Треба перед зовнішнім світом зокрема унагляднювати комунізм — як *імперіяльну* ідею Москви, як форму дикого егоїстичного загарбництва. Не треба Москві давати бути «патроном» робітництва в світі, але треба показувати, що йдеться не про що інше, як лише про російський імперіялізм. Цю справу найкраще і найактуальніше зробить робітництво. Було б помилкою звужувати український націоналізм, який є глибоким соціальним рухом, тільки до психологічного перевиховання народу. Національна ідея зв'язана нерозривно з соціальною, національне визволення включає соціальне. Треба повернутися нам до розробки соціальних проблем в теорії і в практиці.

Наша Організація пляново і програмово мусить стати на захист соціальних інтересів українського робітництва і вести перед в цьому. Де ще немає, конечно зорганізувати *Профсоюз Українського Робітництва*, який діяв би в дусі справедливості ідей українського націоналізму і пропагував би їх на Заході. Необхідне допо-

магати творити національні профсоюзи інших поневолених Росією народів, якщо таких тут і там ще немає. Правильно є об'єднати їх в один постійний координаційний центр національних профсоюзів, який виступив би проти профінтерну і взагалі квестіонував би право большевицьких «профсоюзів», якими керують большевицькі державні капіталісти, виступати від імені робітництва поневолених народів. Треба, щоб цей координаційний центр звернувся з апелем до робітництва всього світу, розкриваючи брехню комунізму і Москви, взиваючи допомоги національному визволенню поневолених народів, бо щойно тоді зможуть визволитися поневолені нації, і з ними робітництво, від соціального гніту. Треба, щоб національні профсоюзи на еміграції, як свободні виразники волі своїх народів, були прийняті в члени міжнародного світового протикомуністичного профсоюзу і там захищали свої національні і соціальні інтереси.

Ми свідомі всіх труднощів самоорганізації українського робітництва в свої національні профсоюзи на чужій землі, але це є можливе, хоча б у формі різних секцій, філіялів і т. п., як це сталося, напр., в Бельгії, Франції, в рамках християнських профсоюзів.

Поглиблення ідеологічно-політичної роботи не тільки серед кадрів, але й громадянства, актуальна справа. Підготовка і опрацювання основних праць з ідеології, з програми і стратегії революції, зокрема історії українського націоналістичного руху — дуже актуальне. Девіза: до джерел української духовости, до основ української соціальности — тут має своє значення. Глибокою перспективністю здобудемо рухові більше прихильників як метушнею по всіх усюдах і в дрібних справах. Треба протиставити матеріалістично-марксистській системі свою власну, без лют, спираючись на наших власних вартостях і якостях; наш рух виростав з українського життя, його засади не були дедуковані зі струнких теорій. Української душі не «перевиховав» марксизм так, як не зломали її колись польські езуїти, ані не здеправував її московський «святіший синод».

Комунізм може бути переможений не соціалістичними ідеями, але їм протиставними. Свободи самої ще не вистачає, щоб перемогти большевизм. Наприклад, необмежена свобода в Франції зовсім не потурає подоланню комунізму. Вважаємо, що треба протиставити комунізмові не лише ідею свободи, яка творить необхідні рамки для здійснення і ривалізації різних вартостей, але протиставляти йому якісно інші вартості.

Наша ідейна орієнтація в світі іде на національні антикомуністичні кола, які мають зрозуміння для справ національного визволення. Ми діємо серед найрізномірніших середовищ Заходу, аб-

страгуючи від їх світоглядних залогень, а беручи до уваги їхнє ставлення до ідеї розподілу російської імперії на національні держави. Ми не в'яжемо себе виключно з одним політичним табором, ані з одним конкретним політичним угрупованням, ані не ставимо спеціально на жадне з них. Ми намагаємося вплинути на всі угруповання даної країни, за винятком запроданців Москви, на політику нації у ставленні до України.

Ідейну кризу на еміграції переможемо тоді, коли спиратись будемо на глибоких первнях української духовости, які віддзеркалюються в притаманних народові соціяльних інститутах, його моралі, його фолклорі, його звичаях, його духові права. Українцеві є питомий глибокий світоглядний ідеалізм. Ідея волі, ідея слави, правди, справедливости, ідея землі, навіть її міт, який символізований в могилах, що їх не сиплять ніде інде в світі так високо, як у нас, живуть глибоко в житті народу. Вся практика боротьби України на тому основана. В нашому декалозі незмінно осталося: «*Я дух одвічної стихії*»... Ранком і вечором відділи УПА стають, згідно з старим українським військовим звичаєм, до молитви. Йдеться не про жаден примус, а про стиль, про стихійні підвалини руху. Тому все будуймо на світогляді власного народу, викристалізованому від століть, а не марксизмі, чи лібералізмі. Відшукаймо свої критерії оцінки життєвих явищ, тоді нам буде зайвим Маркс і Ніцше.

ОУН, правильніше — стихійний націоналістичний рух України — не має інших світоглядних підвалів, як лише ті, які має український народ в надрах його великої душі. Тому немає специфічного націоналістичного світогляду в нас, а є лише український світогляд. Ми спираємось на духовість нашого героїчного народу. Ця його світоглядова настанова до життя, тобто так, а не інакше визначена система цінностей, яка встановляє його ставлення до світу, що його оточує, і того, що існує в ідеалі — є нашою. Сама концепція нації не є матеріялістичного порядку. Матеріялізм, як виключна теорія, заперечує націю «живих, мертвих і ненароджених». Ми вважаємо слушно намагання краю включити в боротьбу всіх, без огляду на чужинні нашарування в їх світогляді, але не вважаємо, щоб найглибша духовість українця — з народньої гущі, того, що не одбився від рідних берегів — була матеріялістична. Ми не вважаємо взагалі змісту українського світогляду питанням, яке треба б науково доказати, як правдиве, чи ні. Український світогляд — це факт такий, як факт існування української нації, якого взагалі не треба доказувати. Нам треба розгадати його, пізнати його складові елементи. Ми можемо помилятися в уточненнях елементів українського світогляду, але наші помилки не можуть означати, що український світогляд ще не

скристалізувався, не витворився, або залежний від висліду дослідів тої, чи іншої наукової школи. Народня мудрість вища, як спекулятивні теорії.

Воююча Україна має свої правди і засади, може й не завжди усвідомлені, але тим не менше пориваючі і зміцнюючі душу в боротьбі. Ми не вважаємо, щоб була будь-яка світоглядова неясність в найширших народніх верствах України, або будь-яка ідейна криза, яка можлива в людей на чужині, що відбилися від рідних берегів. Коли тисячі і тисячі пануть і не здаються, невже це доказ кризи ідеї? Навчимося одного: сягаймо до джерел *української духовости*, а чуже може нам бути методично помічне, щоб свою рідну українську справу пізнати, щоб не відійшли ми від рідних вогнищ, шукаючи «вселюдських» правд, а не бачачи того, що нам сам Бог послав на нашу скривавлену землю. Світоглядом — політична розгубленість і програмова хаотизація на еміграції спричинена відсутністю власних твердих принципів і орієнтацією на чужі ідоли.

«Демократизація» чи «автократизація»? Це є помилка думати, що брак «демократизації» чи «автократизації» (бо є такі і сякі думки) творить причину деякої декомпозиції. Йдеться про глибші речі, ніж організаційний принцип чи методи. Для якобінців, хмельничан, кромвельців, не стояла справа в політиці організаційних метод чи засад, бо оба принципи однаково добрі, як і злі, залежно від людей, які їх здійснюють. Чи не ясно кожному, що в основних справах Руху має рішати більшість, але більшість революціонерів? Суть лежить в якості більшості! Немає сумніву, що здійснювання прийнятих рішень, їх уточнювання мусить іти в революційній організації порядком індивідуального рішення, відповідальности одиниці, яка не буде ховатись за «волю» анонімної більшості і не втікати від відповідальности за рішення, тим більше в революційній організації, де мусить бути ліквідована безвідповідальщина. Справу розв'язує задовільно відповідальність одиниці її честю, життям, добрим іменем за проведення в життя прийнятих більшістю засадничих рішень. Криза є не в «провідництві» чи «демократії», але в людях без концепцій і революційних характерів. Дрібні душі воюють за похідне, а революціонери мають воювати за суть, за великі речі, за концепцію дії.

Треба звернути увагу на виховання революційних характерів, високих, особливих людських чеснот, відважних, саможертвовних, суворих передусім до себе та інших. Наше козацтво, так як упівці на рідних землях, є прикладом у тому відношенні. Революційний характер — це передусім питання моралі і змісту ідеї...

До хитань внутрішньої політики: зведення під один знамен-

ник опортуністичного табору і революційного неможливе. Не є виключена за певних особливих умов координація виступів перед зовнішнім світом — але це, якщо прийде, буде впливати з ситуації, а не буде доконане у висліді лише переговорів. Єдиний визвольний фронт розуміємо — як фронт народніх мас, захоплених революційними ідеями, а не об'єднання опортуністів з революціонерами. За цей єдиний фронт народніх верств ми змагаємося. Скріплення фронту проти ворога зіпхне опортуністів на побічні рейки, бо вони часто ставатимуть проти наших акцій, хоч мотивуватимуть їх «нетактом» супроти альянтів чи фальшивим визначенням ворога, але в основі це буде опортунізм як супроти ворога, так і супроти неприйнятних нам альянтських концепцій.

Внутрішня політика революційних організацій це не так міжпартійні балачки і переговори, але мобілізація народу на фронт боротьби проти ворога, проти його засобів і методів. На еміґрації є можливо продовжувати лінію боротьби, бо Москва атакує нас всюди . . .

Революційна організація не може змагатися за еміґраційні міністерські портфелі.

Ми не споримо за компетенції ані прероґативи. Репрезентує на ділі той, хто має силу. Нашу підтримку даємо кожному суверенному починові, але жадних буферів не піддержуємо. При цьому ми завжди є напереді вимог. Це означає, що нам не треба турбуватися, коли хтось добився чогось такого, чого ми не добилися б, мовляв, тим послабили наші позиції. Нам залежить на тому, щоб зросли *українські* позиції. Наш радикалізм у вимогах можуть інші використовувати в своїх намаганнях, а ми будемо все більше і більше вимагати, бо до визнання повної суверенности і соборности ще море крови і гекатомби жертв. Доки не стоять, як ґарант суверенности, українські дивізії, треба буде ставити безчисленні постуляти. Ми займатимемо прихильне становище до всіх починів, від кого не походили б, які лежать на лінії цієї боротьби за суверенність і соборність, але критикуватимемо недостатні. Самі ж здобуваємо право тим, коли в найвищій мірі діючи в напрямі допомоги батьківщині і домагаючись максимального, будемо саме тим найбільш суверенним чинником — не на словах, а на ділі, своєю акцією, жертовністю, революційністю. Ми будемо кожний наш крок конфронтувати з вимогою суверенности і соборности і нашу поміч дамо тоді, коли дія йтиме по цій лінії і коли буде ґарантія суверенности рішень.

Питання консолідації сил на внутрішньому відтинку буде розв'язане найбільш задовільно, коли зосередимо увагу передусім на фронті боротьби проти ворога, бо тоді відпадуть всякі «компетенційні спори», а вимога чину в обороні батьківщини відсуне друго-

рядні справи на дальший плян. Роз'єднання серед народніх мас, — а нам йдеться саме про їх об'єднання — буде тоді, коли відвертається їх увагу від головного, а спрямовується на дрібне. Народ мусить мати ясні і некомпромісові формули, а ці найдоцільніше і найкраще висувати на фронті боротьби проти Росії.

Той факт, що ми зосереджуємо нашу увагу на політичній роботі та революційних акціях, не означає, що нехтується громадською роботою. Йдеться про ієрархію завдань. Ми не відчаюємось від нічого, всюди даємо свої напрямні ідеї, зміст, але самі зосереджуємося на тому, чого інші українські патріоти, як не-революціонери, не в силі зробити.

Коли йтиме широким руслом наша політична дія, матиме вона відгомін на інших ділянках. Даймо суттєву проєкцію. Маємо дбати про політикум кожної справи, зберігаючи ієрархію вартостей і завдань, а не розгублюючися в дрібницях.

Необхідно звернути більше уваги на молодь. В УПА молодь веде і вела перед. На еміграції стоїть молодь надто осторонь політичної дії, подекуди із вини старших, які не раз відмічували, що молодь повинна відполітизуватися. Це невірне. Молодь має йти в авангарді акції тут, так як це є в краю. Мусить бути рушієм, поривати широкі кола, бути неспокійним ферментом, а не сміє вона оглядатись на всякі «консолідації» і опортунізації. Зокрема молодь мусить тямити, що сила революції не в кількості опортуністичних середовищ, зведених під один дах, але в якості її ядра.

Завдання, про які говоримо, можуть бути виконані, коли Організація буде дуже чуйна на большевицькі диверсії. Тому наша окрема увага мусить бути звернена на СБ, охорону і чинник, який пляново протидіє МГБ.

Конечно скріпити оперативно-тактичний штаб поборювання МВД методами, які стоять на висоті. Членство мусить бути теж перешколене для поборювання діяння МГБ-МВД всією організацією, бо це діяння охоплює все життя і відсіч мусить давати ввесь актив.

Генеральне завдання — включити цілість еміграції в боротьбу краю і зробити її авангардною силою поза Батьківщиною в боротьбі проти большевизму. Творити антиросійський і антикомуністичний фронт універсального характеру, виставляючи позитивні гасла. Вся еміграція на фронт проти Росії!

Надати означеним справам іншу вагу, іншу ієрархію! Непорозуміння змаліють, коли покажемо ворога і змобілізуємо різними методами народні кола проти нього.

Зосередження на головних справах зробить з нас загальноукраїнський чинник, який стоїть на сторожі найважливіших

справ нації і втручається, коли загрожені самобутні підставові справи нації. Кожна політична група зайнята буденщиною, боротьбою за «впливи», а над справами нації ніхто не думає. Це мусимо робити ми. Наша Організація мусить зайняти в такій ситуації ролю сторожа національного інтересу. Але це можливе тоді, коли вона не буде притемнювати свого покликання другорядними справами, а виступатиме з обдуманими проектами дії, що лежить в інтересі всієї нації, а не лише однієї групи.

Одною з таких великих справ, яку наша Організація переможно закордоном захистила, при підтримці майже всього громадянства — була УПА.

Цього роду речі, які ставлять нашу ОУН в позицію сторожа суттєвих справ нації, мусять творити на майбутнє основу нашої діяльності.

Коли зайнята наша увага іншими проблемами, вороги нації і п'ятиколонники роблять другорядні справи першими і намагаються звести боротьбу Організації Українських Націоналістів — тобто захисників нації — на побічні рейки і поставити її в позицію чинника, рівного іншим емігрантським групам, що так само воює за «дочасне», за «пости» і т. п.

Найважливіша справа зараз — ключ розв'язки всяких можливих криз — *поставити ЗЧ ОУН у бойову готовість, зробити їх мотором революційних акцій проти ворога, в захист України.*

Зовнішні завдання відвернуть увагу від внутрішніх спорів. Даймо, отже, народнім верствам подих великої перспективи боротьби.

Наше гасло: на фронт! У бойове поготівля!

«Сурма», ч. 30, квітень 1951, стор. 5-10.

МІЖНАРОДНЯ СИТУАЦІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Нашу епоху знаменує, більше як котру-небудь іншу, національна *ідея*, як основний мотор реорганізації світу на нових засадах. Паралельно до цього йде, як досі, *змаг великодержавних імперіялізмів* за сферу впливів. Зудар взаємних інтересів приневолює цього чи іншого великодержавного імперіяліста використувати національно-визвольний процес у світі, в користь власної імперії. В деяких носіїв імперіяльної ідеї немає претендентів на світового наказодавця, а є радше намагання зберегти «статус кво», задовольняючись поділом сфери впливів, з тими чи іншими, по суті, другорядними корективами. На тлі цих тенденцій, використовуючи протиріччя поміж імперіялістичними потугами, виступає в усіх закутинах землі, де ще немає здійсненої національної ідеї, як окрема третя сила, *національно-визвольний процес*. Його використовують теж імперіялістичні сили в тому сенсі, що претендент на світового поневолювача — Росія — єдино підтримує національно-визвольні рухи поза ССРСР і його «сферою впливу», які є проти інших імперій, а інші імперії, не так продумано, обмежуються до хаотичної підтримки ідеї звільнення з-під російського ярма лише сателітних держав.

Розгляньмо спершу зростання національно-визвольних рухів на тлі боротьби одної проти іншої імперіяльних потуг.

У першій світовій війні зійшли з арени історії три імперії. Єдино завдяки большевизмові вдалося врятувати ще російську тюрму народів. Цьому збереженню сприяли без сумніву й західні потуги, які не підтримали національно-визвольних змагань України і інших народів, а навпаки — давали підтримку всяким єдиноділимцям від Денікіна і Колпака починаючи, а коли показалося, що з ними це не піде, тоді — большевикам.

Розпад російської імперії потягав би за собою і розподіл інших, раніше чи пізніше, бо іскра національно-визвольної ідеї з одних визволених країн багаттям розгоряється в інших, ще підкорених. Це зовсім не означає, що одна визволена нація мала б закликати до якогось хрестоносного походу проти іншої імперії,

яка її не поневолювала. І було б нерозумно так розуміти нашу засадничу аналізу міжнародньої ситуації, метою якої є показати лінії розвитку, а не займатися змінною тематикою дня. Це теж факт, що часто імперії помагають визвольній боротьбі народів з кола ворожої, іншої імперії, щоб послабити противника. Було б політичним безглуздом відкидати таку допомогу в ім'я абстрактної ідеї визволення народів всього світу, отже і тих, які є в рамках імперії, напр., нашого приятеля. Навпаки, ми зовсім не зацікавлені політично в справах, які виходять поза межі російської імперії. Це твердження робимо вже на початку, щоб не було якихсь непорозумінь щодо наших висновків. Не підносячи, ані не організуючи жадного фронту всіх поневолених народів, не можемо примикати очей на непомірного значення національно-визвольні процеси, які проходять у всьому світі, не врахувавши їх як окремого третього чинника, незалежного від боротьби за сфери впливів імперіялістичних потуг. Національно-визвольна боротьба всіх під'яремних народів зсередини розсаджує імперії і творяться нові доконані факти в світі. Політично, отже, ми не підтримуємо боротьби інших поневолених народів, поза ССРСР, але морально співчуваємо їм, як тим, які борються за правду і справедливість у світі. (Немає причини цього стидатися сказати, бо навіть імперіялістичні держави проповідують своє сприятливе відношення до їхньої боротьби, тільки оправдують своє практичне відношення до неї тим, що відносні народи ще «не дозріли» до незалежності.)

Але повертаємося до властивої справи.

Ми сказали, що розподіл російської імперії не лежав в інтересі західноєвропейських потуг, ані ЗСА. Йшлося про ослаблення імперії, а не про її завалення. Про «завалення» могло б іти тільки в тому випадку, коли б знайшлася якась одна з дотеперішніх імперій, яка була б в силі перебрати спадщину іншої, не в сенсі визволення підкорених попередньо народів, але їх включення в своє, хай і золоте ярмо. Генеральна лінія була така: перебирати від переможеної імперії в своє колоніяльне посідання ті терени, які ще можна було загнудати, а давати під примусом свободу тим, яких не можна вже було осідлати. Проте ж водночас допомагали західні потуги включати в менші псевдоімперіяльні комплекси т. зв. різнонаціональні території народів, яким не судилося визволитися.

Австро-угорської імперії не стало, але на її місце прийшли менші подібні твори: ЧСР, Югославія, Польща, Румунія. Цей створений в Європі стан, коли висококультурні старі нації знайшлися знову в неволі, безумовно спиняв універсальний розвиток національно-визвольного процесу в світі. Ніде ж бо, навіть у ко-

лісці волі, в Європі, не було здійснено до кінця національної ідеї. Що ж отже говорити про інші континенти, Азію, Африку? Польща, яка ще вчора була однією з тих націй, що стояли на безкомпромісовому фронті боротьби поневолених націй проти царату, сама почала поневолювати інші народи. Рада амбасадорів віддає ЗУЗ Польщі, а вже раніше Ризьким трактатом Польща погодилася з Росією поділити українські землі. Не є суттєвою справою, які безпосередні мотиви спонукали імперії допомагати насилувати національну ідею навіть в Європі, але не міняється фактичний стан, що потурання імперіялізмові, навіть невеликих держав тих народів, які ще вчора були поневолені, замикало їм уста хоча б морально співчувати носіям національної ідеї. Ясно, що для Росії тим більше було необхідним, щоб ЗУЗ, якщо не могли бути включені в російську тюрму народів, були під Польщею, а не були вільні, бо тоді інший стан на ЗУЗ був би притягаючий для Києва і тим більше не було б у ньому спокою.

Таке маневрування імперій було зумовлене потужним ростом національно-визвольних рухів, які вже в минулому столітті ставали угольним каменем міжнародної політики, правда, покищо в потенції, але як безсумнівний предвісник вибухової сили на майбутнє.

Епоха Козаччини, зокрема Хмельниччина, її ідейне відродження в Шевченковій творчості, перші початки організування спільного фронту поневолених Москвою націй в 1917 р., акція ОУН в 1941 р., Перша Конференція Поневолених Націй у 1943 під омофором УПА, врешті АБН, засвідчують раз слабші, то знову сильніші моменти боротьби за національне визволення України й інших поневолених націй на Сході Європи.

Ця боротьба протиставних ідей на Сході Європи і підросійській Азії найвимовніше уявилася в сучасній епосі, коли саме Росія показала уосібленням найгіршого видання загарбництва, а Україна — їй протиставною силою, носієм національно-визвольної ідеї і помагачем визвольної боротьби інших підросійських народів. Духовість двох націй проявляється маркантно впродовж усієї історії. Наприклад, коли козаки йшли братів визволяти і слави добувати, або упівці своїми рейдами проповідували ідеї волі народам і людині, то московські вояки, маршуючи на Берлін, казали «варто воювати», коли бачили багатство і гарні жінки.

Росія прагне до світової імперії рабів і тиранів у свідомості, що якщо б залишилася в світі бодай одна закутина, де свобідно лунав би голос волі, імперія світових тиранів не втримається.

Щоб досягти своєї мети, Росія послуговується різними дивер-

сійними ідеями, як ось захист православ'я чи ісламу, панславізм, світова революція пролетаріату. Більше того, вона послуговується ідеєю про захист національно-визвольної ідеї поза сферою сьгоднішнього впливу Росії. Цими ідеями вона облудно зсередини розклала австрійську імперію, британську, і робить це щораз успішніше не лише в усіх імперіях світу, але й у національних державах. Москва усвідомила собі, що їй протиставною і найзагрозливішою є не так підкріплена атомною бомбою імперіялістична ідея якоїсь іншої великодержави, претендента на світового володаря в цій чи іншій формі, але національна ідея, яка точить ССРСР зсередини, що, на жаль, і по цей бік «залізної заслони» є ще подекуди ідеєю катакомб. І тому готуючися по одній лінії до *матеріальної розправи* з західними великодержавами й ще існуючими імперіями, щоб перебрати їх спадщину, вона, перед ще не суверенними народами поцейбічного світу, проголошує себе покровителькою саме найбільше ворожої їй і небезпечної національної ідеї. Одночасно з тим у своїй «сфері впливу» вона найжорстокіше здавлює і винищує носіїв тієї ж національної ідеї, для обману проголошує гасла «вплоть до отделенія», творить фіктивні міністерства закордонних справ і т. п.

Мета ясна: «підтримуючи» облудно на словах національне визволення ще не суверенних народів по цей бік заслони, включити їх у своє ідейне облудне коло, щоб отак, скріпивши свої вихідні політичні позиції, рушити на підбій уже всього світу. Ленін сказав: «Ми за національну революцію, коли в нас є перспектива перетворити її на соціальну».

У зв'язку з тенденцією Москви безподільно запанувати над усім світом і раз назавжди викоринити з душі людей, якщо це можливе, ідею національної волі й соціальної справедливості, стоїть питання чітко й не половинчато: або ця її мета буде досягнута, або переможе універсально протиставна національна ідея. Ця перемога національної ідеї може в практиці йти етапно, але найбільше ведучою все ж залишиться вона. Взаємна боротьба імперіялістів це є зовсім окреме питання і вона (ця боротьба) — це фактор, який відіграє не менше важливу роль в сьгоднішньому дужанні. Визначаючи розвиткові тенденції світу, на перший план треба нам ставити національну ідею, власне теж тому, що її нехтується великодержавами. Це факт, що з цієї ривалізації імперіялізмів скористали, в тому чи в іншому відношенні, деякі поневолені нації як Індонезія, Філіппіни, Індія, Ізраїль, Арабські держави і т. д. Питання стоїть: куди йде світ, коли мова про органічні процеси, а не про накидувану насильно згори волю *матеріально* й фізично сильнішого, що є притаманне кожному імперіялізмові, а переборюване кожним справжнім, визвольним на-

ціоналізмом, як теж не доводиться, звичайно, твердити, що ідеал розвитку буде досягнутий.

Йдеться про домінуючу ідею нашої доби, яка сприяє нашому визволенню.

З уваги на її ключову роль, немає причин лякатися розглянути відношення до неї інших потуг. ЗСА намагаються господарсько опанувати світ. І форма їхнього господарського імперіялізму, правда, прогресивніша, ніж інші дотеперішні, але тенденція обмежувати у зв'язку з тим суверенність народів, чи включати їх у якісь насильно монтовані великопростірні конструкції, як буцим то сприятливіші для господарської пенетрації, затемнює боротьбу двох протилежних ідей — російського імперіалістичного загарбництва з метою поневолити весь світ, і національно-визвольної ідеї свободи народам і людині. Свої господарські взаємини могли б ЗСА однаково корисно для себе реалізувати з національними державами поділеної російської імперії. Орієнтація ЗСА і Великобританії на збереження російської імперії, привівши її «до порядку», ослабивши, «здемократизувавши», а не заваливши, є політикою вчорашнього дня, політикою Вілсона, Клемансо, які, зрештою, винуваті в тому, що більшовизм загрожує світові, бо затримали процес національного усуверенення народів, допомагаючи москалям зберегти імперію. Ця політика спиралася, між іншим, на перестарілу формулу «рівноваги сил» у відношенні до імперій. Ця формула могла б знову набрати живого сенсу, коли стримуючим антиросійським чинником (при обмеженні Росії до її етнографічних кордонів) були б незалежні національні держави. Англія поступається теж тискові національних рухів у своїй сфері, але намагається в іншому відношенні зберегти, чи радше повернути статус кво з-перед 1939, тут чи там скорегувавши його. Ізолювання її від підтримки відосередніх процесів в російській імперії не принесе їй користі, бо агресія Москви з метою творення світової імперії є динамічна, з п'ятима колонами всередині кожної нації Заходу, з окремою політичною і військовою стратегією, яка комбінує напасницьку війну з внутрішньою, громадянською. Світова імперіяльна концепція в наступі. Їй може бути дана сьогодні відсіч не зберіганням старого, ані черговим намаганням поділу сфери впливів, бо це ледве чи вже можливе.

Це кожному ясно, що зударяється універсальна національна ідея з імперіяльною по одній лінії, а по іншій зударяються імперіялізми один проти одного, згідно — Росія і ЗСА як найсильніші чинники, з другорядним фактом гри між великодержавами. Але в основному можна прийняти, що Росія з своїми сателітами стоїть як безспірний ворог усіх інших великодержав, бо

вона є єдиним послідовним претендентом на абсолютного світового завойовника.

Діяпазон гри всередині антибольшевицького блоку великодержав не надто великий, щоб можна було поневоленим Москвою народам надіятися з цього якихсь основних змін в політиці у відношенні до них. Таких розходжень немає, щоб, наприклад, ЗСА заступали сьогодні діаметрально-протилежну концепцію до британської. Британська політика може більше схилитися до тієї чи іншої концепції, але в цій справі узгіднення з американською наступить так, що у випадку війни в основному заступатимуть одну лінію. Це не означає, що не йтиме ривалізація, неофіційна підтримка своєї лінії в тому чи іншому сенсі. І це нам треба буде використати. Не існує жадне сплетення виключних інтересів поміж носіями національної ідеї в рамках советської системи й поза нею. Це політично зовсім окремі фронти. Інколи навіть протиставні. Фронт поневолених Москвою націй вважає західні потуги своїм потенційним союзником.

Але спільність інтересів лежить у зовсім іншій площині, ніж західних потуг і поневолених націй навіть у лоні їхніх імперій. Основною метою всього свободолюбного світу є захист культури і свободи, знищення большевизму, який загрожує як західнім потугам, так і кожній поневоленій, чи вільній нації. Передумовою перемоги над світом деспотії є спільний фронт поневолених Москвою націй і націй з-поза російської сфери та західних потуг. Західні потуги у свому власному інтересі мусять зліквідувати *внутрішній* фронт у лоні своїх імперій, щоб могли йти об'єднано лавою проти російської загрози. Ліквідація цього фронту можлива тоді, коли Захід не буде зупиняти національно-визвольного процесу також поза російською імперією, бо в іншому випадку самі великодержави Заходу поставлять своїх природних союзників у трагічну ситуацію ділеми: ворог мого ворога є моїм приятелем, або двофронтна війна. Тому з погляду універсального інтересу, отже і в тому поневолених Москвою націй, є національне визволення всіх народів, що є важливим засобом перемоги над большевизмом. У цьому, як бачимо, є взаємна користь для західних потуг, для ще невизволених націй з їхньої сфери і для поневолених Москвою націй. Цим назавжди вибивається атут з рук підступної політики Кремля, який не зможе ставити себе в ролю «захисника» національної ідеї поза своєю тюрмою націй.

Але до зрозуміння на Заході ролі національної ідеї в боротьбі з большевизмом ще далеко навіть у відношенні до вужчого комплексу — *другого* фронту в рамках ССРСР. Усе ще є в обігу дешеві ідейки федералістів, «об'єднаних держав Східної Європи», союзів республік, самовизначення аж до відділення тощо. Росія

збагнула значення національної ідеї й її формально всюди видвигає, акцентуючи «добровільність» усяких об'єднань, міжнародних чи понаднаціональних конструкцій, а на ділі найрадикальніше заперечує цю по суті ворожу їй ідею.

Усіми прийняте гасло самовизначення народів свідчить про те, що вже неможливо обійти наших ідей. Але й це гасло намагаються надужити у свою користь, ототожнюючи його з плебісцитами та іншими паперовими виявами волі народів, розраховуючи на те, що при цьому можна буде обманути. Це залюбки роблять нові російські демократично-соціалістичні імперіялісти, за підтримкою деяких кіл Заходу.

Зараз не йдеться про вияв волі до суверенності на основі паперових бюлетенів, але здійснення суверенності на основі плебісциту крові, тобто мільйонних жертв минулої боротьби за незалежність. Спірні прикордонні клаптики землі можуть самовизначатися, але ніколи нації в ХХ столітті. Тому недопустимі жадні плебісцити — цей новий трюк захисників імперіяльної ідеї, тим більше при наявності міжнародної поліції, яка самою своєю присутністю на землі чужого народу порушує суверенітет. Річ не в побоюванні за можливу невдачу, але йдеться про засаду: невже, якщо б Німеччина півстоліття окупувала Францію, потрібно було б паперового плебісциту як доказу, що Франція хоче бути вільною, коли вона тим часом своїм «резистансом» безупинно виявляла б свою волю? Національна ідея як ключова історичного процесу має бути орієнтовною лінією в міжнародній політиці.

Це не є ідеологічна проблема, але передусім політична, бо кожна нація — це силовий фактор на світовій арені.

Національна ідея, як показують факти життя, це одна з численних універсального порядку ідей. Із цього погляду закид наче б український визвольний націоналізм ізолював нашу боротьбу від загальнолюдських ідеалів, звужував її, не нав'язував до дійсно передових ідей, не вів її у вселюдському пляні справедливості і добра — невірний. Це правда, що ми не нав'язуємо нашої боротьби до т. зв. поступових соціалістичних ідеалів з їх інтернаціоналізмами, що були тільки облудними гаслами імперіялістів, які прагнули створити базу для «добровільного» переходу від «національних забобонів» до світового соціалістичного, чи комуністичного «раю», де остаточно поневолено б народи і людину. Ще жаден нарід не визволився, стверджуючи і захоплюючися ідеєю інтернаціоналізму, бо тоді він завжди був жертвою. Зате постійно визволялися народи завдяки захопленню власною національною ідеєю. Наша визвольна боротьба саме тому стоїть в авангарді світового прогресу й наші ідеї є тому переломовими, що

вони віддзеркалюють останній сенс розвитку епохи: національне визволення всіх народів. Ненависть і безоглядна боротьба проти носія ворожої імперіялістичної ідеї рабства — Росії — це тільки послідовність захисту своєї справедливої ідеї. Ствердження національної ідеї, як цінності, що допомагає розв'язати кризову ситуацію світу, заперечує виключний егоїзм, але на базі рівних прав для всіх і панування національного інтересу кожного дає змогу правильного порядкування у світі.

Наша мета — розподіл російської імперії на національні держави всіх народів. Це наявна послідовність того загального процесу у світі, який через зрізничкування націй веде до їхньої єдності як рівних і однаково вільних суб'єктів без уваги на величину, багатство, расу. Тенденція до співпраці народів, взаємодопомоги є рівнобіжною, а не протиставною тенденцією повної їхньої суверенізації. Визвольний націоналізм акцептує вимогу співпраці, створюючи вже в боротьбі за визволення *спільним* фронтом тривалу основу для гармонійної співпраці в майбутньому.

Сьогодні фактично стоїть дилема: або буде світова московська імперія рабів, або буде вільна кожна нація, а це значить буде вільна людина. Усякі посередні розв'язки у таких епохах ніколи не приводять до мети. Тому ключ перемоги Заходу фактично лежить у ствердженні і підтримці національної ідеї *всередині претендента на світового тирана* — російської імперії, яка готується на переємника й об'єднувача усіх імперій і держав *в одну імперію*.

Відновлення української державности радикально змінить уклад світових сил, бо завалить російську імперію, принесе зовнішньополітичну революцію, бо Україна займає ключове положення в імперії. З її усупереченням розлітається імперія. Коли валилася українська держава, родилася російська евро-азійська імперія, а з тим формувався новий уклад сил у світі. Тепер буде відворотний процес. Із звуженням російської держави до її етнографічних кордонів буде привернена рівновага сил на здорових національних основах. Сукупність елементів, що складаються на міжнародню ситуацію, дають перспективи, які з неї виростають. Її аналіза має тривалішу вартість тоді, коли не притемнена мінливими злободенними подіями, але відмічає тільки основні лінії розвитку й основні причини становища, яке витворилося.

Українська визвольна боротьба на тлі міжнародньої ситуації

Ми сказали, що національно-визвольні рухи — суттєва річ сьогоднішньої епохи. Другий момент — це боротьба й ривалізація поміж різними великодержавами, зокрема між ЗСА і ССРС. ССРС прагне завоювати весь світ, поневолити його ради абсолют-

ного панування. ЗСА прагнули б реалізувати економічну експансію й, може, творити в господарському сенсі якісь з'єднані стейти світу, але й за певних умовин обмежили б себе. ССРСР мусить вести війну з господарських, політичних, ідеологічних причин, інакше чекає його внутрішній крах. Це тільки питання часу. Страх перед внутрішнім зривом національно-визвольних рухів стримує Кремль перед передчасним ризиком. Це стримувало б його тим більше, якщо б західній світ поставився прихильно до наших цілей. Щоб унеможливити таку настанову західнього світу, Кремль веде вмілу політику провокацій, на які здебільша ловиться Америка. Наприклад, на заяву Поспелова, що ЗСА хочуть ділити ССРСР на окремі держави, офіційно відповів стейтдепартамент, що це зовсім не відповідає правді. Так Москва досягла того, чого прагнула.

ЗСА мусять теж воювати і компромісу бути вже не може.

Не тільки господарські умовини спонукують ЗСА до війни, але теж іраціональний гін. ЗСА щойно стають нацією, а для цього потрібно спільних переживань, жертв, крові, традиції, боротьби. Помилкою є зводити причини майбутньої війни тільки до економічних причин. Є ще певні іраціональні моменти, яких не вловити, але вони теж визначають напрям подій.

Крім згаданих чинників існує ще один: переможені в останній війні *великодержави*. Їхні тодішні сателіти не мають значення, бо всі здебільша стали сателітами Росії. Зудар і протиріччя інтересів віддзеркалюються й на цьому фронті. Ці переможені великодержави користають із ривалізації поміж переможцями, бо кожна сторона намагається більшими уступками чи перспективами зискати їх на свій бік. Цей змаг має різні фази і стадії. Тепер, наприклад, завважається тенденція большевиків неутралізувати Німеччину, внеможливити їй зброєння. Вони готові відтягнути свої війська навіть з Німеччини, якщо це саме зроблять альянти, щоб потім зв'язати з собою індустрію роззброєну Німеччину і таким чином Німеччина мала б фактично включитися в советський економічний бльоку. Без зброї була б вона нічиєю країною, а на ділі господарсько — проросійською. Росія ж, як сухопутня потуга, при відході військ ЗСА на терени Франції, якщо це взагалі реально, мала б завжди, за всяких умовин, перевагу.

Господарський момент тут один із численних. Ідеться про цілість потенціалу Німеччини, як терену передусім політичної боротьби на основі економіки, людського матеріялу, геополітичного положення, зудару ідей і т. п.

В Японії вирішний голос мають американці, які поволі починають розуміти, що Японія може бути одною із найважливіших сил Азії в протиросійському фронті, якщо їй буде дана змога ста-

нути на ноги й у мілітарному відношенні. Але сплетення імперіялістичних інтересів, побоювання, що Японія знову зможе стати морською потугою і загрожувати експансії ЗСА й інших в Азії, стримує сміливі й конечні рішення на Далекому Сході. Перенаселена Японія задихується в той час, як пуста Океанія, Австралія, Нова Зеландія не мають ким обробляти багатої землі. Проблема японського імперіялізму тут ні при чому. Це є питання голодової смерті працьовитих, скромних японських робітників і селян. Його муситься розв'язати, бо інакше ніхто ніколи не спинить японської лавіни, коли голод гнатиме людей за хлібом. Хто нищитиме японський промисел, зажене Японію в обійми комунізму, бо в одчаю цей хоробливий нарід сподіватиметься, що своєю потенцією і здібностями зможе надвишку свого населення скерувати на ще непоселені простори в комуністичному світовому СССР.

Італію трактують альянти інакше й вона поволі входить у ряди рівноправних країн.

Наша оцінка ролі переможених великодержав в антибольшевицькому фронті в загальному така: вони можуть бути — навіть при їх повній рівноправності — тільки важливим звеном у системі, одною із сил, але не вирішною. Загроза є універсальна й їй мусить бути дана така ж відсіч. Площина боротьби стала ширшою не лише в територіальному, господарському, геополітичному, але зокрема в ідейно-політичному відношенні. Теж змінилася концепція війни. Роля політичного чинника стала далеко більшою, ніж досі. Загроженими націями стали вже всі. Очевидно, в політиці ніколи не можна вимагати, щоб була завжди збережена напрямна проти найбільшого актуального ворога. У гру входять найрізніші інтереси і з кожного положення ця чи інша потуга хоче витягнути максимум користі з погляду сьогодення і забезпечитися на майбутнє. Крім того в гру входить комплекс старих навичок, втертих шаблонів, концепцій, випробуваних методів, увесь багаж минулого. Держави, які щойно виходять на широкі води міжнародної гри, не зв'язані минулим і вони очевидно вносять нові елементи, хоча може цього навіть не усвідомлюють собі. Це торкається зокрема ЗСА. Їх безтрадиційність має теж великі мінуси, бо немає стриму, внутрішнього здисциплінування в ім'я чогось, що вже підтверджене досвідом. Звичайно, в такому випадку є переоцінювання власних сил, ігнорування союзників, перебільшена віра в себе самого, зокрема в свої необмежені спроможності, призабуття, наприклад, того, що свого престижу жадна нація, навіть найменша, не продасть за доляр. Отже динаміка ЗСА однаково добре може спрямувати їх до панування над світом, як з іншого боку, одна невдача може спричинити крутий поворот до мінімалізму. Недомагання Великобританії в тому,

що вона дуже насторожена щодо збереження статус кво свого посідання, намагається достосуватися до мінливої ситуації, лякаючися ризику, щоб не втратити того, що має. Боючися німецької господарської конкуренції, вона мусить не лише бити російську карту, але не допустити до завеликого зміцнення Німеччини. Франція грає тепер меншу роль і ще більше, ніж Британія, затри-вожена зростом Німеччини і найважче буде перебороти в неї комплекс єдинонеділимства, бо вона постійно думає категорією тиску на Німеччину зі Сходу.

Німеччина в основі також радше схильна до зберігання ослабленої російської імперії, вважаючи, що для рівноваги буде потрібний не надто ослаблений райх.

Деякі німецькі політичні кола не визволилися ще зі старої проросійської концепції Бісмарка і мріють про гру поміж Заходом і Росією, вважаючи, що, мовляв, навіть скомунізована, але об'єднана Німеччина краща, бо тоді сила німецького духу зробить центром Берлін, а не Москву.

Ставка на неутралізацію Німеччини і на проросійський курс ще сильна. Ця страшна ставка демобілізує об'єднаний фронт німецького народу проти Москви.

Переоцінювання західнім світом ролі Німеччини для нас небезпечно. Зокрема ті сили на Заході, які не вірять у потенційні спроможності й актуальну діючу силу України й інших поневолених народів і розраховують на послаблення, а не знищення російської імперії і в сенсі старої рівноваги сил в Європі підтримують Німеччину, як головну силу у фронті проти Росії. Закорінення такого погляду небезпечно, бо воно знову спіхає фронт поневолених націй з Україною на підрядне, а не співвирішне місце. Тому кінцевим є підкреслювати першорядну і вирішну вагу фронту поневолених націй, не зважаючи на те, що є ще й інші фактори, які формують сьогоднішню світову дійсність. Якщо б ми включили їх інтереси у наш образ майбутнього світу, тоді не було б потрібної виразності і чіткості наших вимог і позицій.

Питання неутральних країн

Є помилкою сподіватися, що деякі неутральні країни, тому що вони антикомуністичні і католицькі, мають більші симпатії для нашої боротьби. Навпаки, політичне вигравання неутральних поміж західнім бльоком і ССРСР є шкідливе як українській визвольній справі, так і універсальній боротьбі проти большевизму. Сподівання на латинський світ, зокрема південно-американський, як, мовляв, католицький — помилкове, як довго він не стоїть проти большевизму й імперії.

Деякі великодержави вийшли з останньої війни переможеними, одні на полі боїв, інші господарсько, чи втратою своїх імперських позицій. Вони стали в більшій чи меншій мірі залежними від ЗСА. Плян Маршала мав головно допомогти відбудові й господарському оздоровленню країн, щоб підірвати ґрунт комунізму і відтягнути країни від впливів Москви. Він первісно мав закінчитися 1952 року. Одним із сподівань було те, що відбудована Європа знайде ринок збуту теж у тій частині світу, яка попала під владу большевиків. Ці ринки замкнуті, а якщо й є деяка змога торгівлі, то це скріплює воєнний потенціал СРСР і остаточно становить небезпеку для Західної Європи. Ці ринки вже неможливо відкрити для мирної співпраці, тому останньо Трумен заявив про продовження дії пляну на необмежений час. Великобританія частково унезалежнилася, не користаючи з допомоги пляну Маршала в такому сенсі, як це первісно було задумано. Вона мала складну ситуацію за умовин приймання допомоги й конкуренції зони стерлінґа та доляра і наполягань ЗСА на вільну торгівлю, проти чого слабші країни вже сьогодні мусять оборонятися певною автаркією, щоби охоронитися перед безробіттям. Купівля американських товарів, що її відповідником є експорт до ЗСА, могла б бути тільки тоді реальною для слабших країн, коли б усунути величезні мита, плачені в долярах, або в золоті, яке майже повністю лежить у сейфах ЗСА.

Існуюча конкуренція долярової і стерлінгової зон (своєчасна конференція міністрів фінансів ЗСА, Великобританії, Канади не дала тривалого узгіднення) використовується зоною рубля, отже СРСР. Ще недавно навіть Великобританія висилала важливі з воєнного погляду вироби до країн зони рубля, а навіть большевицькі спеці гляділи у брітанських фабриках за правильним і реченцевим експортом. Торгівля з Китаєм, коли брітанські вояки гинуть проти червоних китайців у Кореї — дивогляд, але факт. Ясно, що справи не розв'яже зведення всього під зону доляра, щоб лише протиставити єдиний механічний фронт зоні рубля. Боротьба йде не лише поміж Вашінґтоном чи Москвою за панування доляра чи рубля, але за глибокі вартості народів і людини. Опертя народів більше на власні сили, з погляду успіху універсальної боротьби проти большевизму — додатне явище.

Було б помилкою, коли ми аналізували б міжнародню ситуацію, беручи до уваги лише нафту, танки, бомбовози, а нехтували якістю людини, потребу ідеї. Якщо ще вільні західні народи духово відродяться, будуть атомні бомби, гармати, хліб, сталь, вугіль і інше. Німеччина більше ніж п'ять років тримала фронт проти усього світу й не мала ані підтримки від пляну Маршала, ані від іншого «ленд лізу». Що з того, що Франція отримує аме-

риканські танки, а їх не хочуть вивантажувати скомунізовані портові робітники?!

Відсутність ідеї — чергова риса деяких західніх націй, і то не лише у відношенні до фронту поневолених, але головню в себе самих, у свому лоні. Війна, що йде, буде не лише економічною війною, чи за здобуття нових територій, або їх оборони. Це не звичайна війна, як колись за Ельзас чи Льотарингію, за Данціг чи Трієст, за Гібральтар чи Дакар, коли йшлося лише про зміну хвилевого посідання. Це буде війна передусім *політична й ідеологічна*, війна релігійна, за панування в усьому світі тієї чи іншої системи вартостей: свободи і справедливости, чи рабства і насилля, культури чи варварства. Тому, хай не буде дивним, що робимо довшу дегресію в цю суттєву сторінку справи.

Коли якось Ляваль був у Сталіна і звів розмову на Ватикан, Сталін спитав його: «А скільки дивізій має Папа Римський?». Це саме повторив Сталін Рузвельтові. Європі і ЗСА бракує цих дивізій духу, так як колись у Франції Жанни д'Арк, Клеменсо, якого ненавиділи в добрі, але горнулися до нього в нещасті. Ідейна готовість Європи недостатня. На жаль, і в християнстві, як цілості, ще немає фанатичної ненависти, безстрашної готовости боронити свої цінності перед ворогом. Народи Заходу ще не готові до війни ідейно, духово, морально.

Це діється в тому часі, коли большевизм диспонує в лоні того ж Заходу своїми не лише купленими, але масовими ідейними п'ятими колонами, які не зі страху, а свідомо воюватимуть за Кремль. Західні народи ще не розв'язали проблеми внутрішньої консолідації своїх лав для зовнішньої війни. Рідко в історії бувало, щоб національний ворог мав стільки об'єктивних зрадників іншої нації на своїх послугах. А так фактично тепер є. Фронти ідуть через нації. Це правда, що Захід може мати не частини націй, як це має Кремль, але цілі нації з-поза залізної заслони за собою, якщо він визнає їх суверенітет і рівноправність.

Захід, зокрема ЗСА, робить помилку, коли замість дати визрівати органічному устроєві для кожного народу, намагається, подібно як ССРСР, накинути свою концепцію. Таким чином захитуються коріння органічного росту народу, який, не засвоївши одних чужих вартостей, не маючи рідного підґрунтя, не може протиставитися іншим чужим вартостям — комунізму, бо розгубивши своє, зустрічає в себе пустку, куди втискається розкладаюча ідея комунізму.

Тому це помилка, наприклад, валити в Японії її стародавній лад і вводити американський стиль. Це шкідливо з погляду боротьби проти большевизму, що його кожен нарід мусить поборювати в ім'я своїх рідних, а не імпортованих вартостей.

Війна, яка йде, є одноразова в історії, тому стосовані в ній заходи мусять бути зовсім інші, ніж дотепер.

Чи ЗСА, ця найбільша, наймогутніша сила на Заході, зуміє піднятися тих завдань?

Чи західнім народам удасться добитися внутрішньої єдності, як це досі завжди було в кожній зовнішній війні? Для цієї єдності треба дати ідею й віру в неї, треба розв'язати комплекс соціальних питань, треба усвідомити післанництво нації. Підтримка розколів у комуністичних партіях, виявлення їх агентурного характеру — річ доцільна, але половинчата й далеко неvistачаюча. Бракує цілісної позитивної ідеї, якою жили б люди й яка поривала б їх до великих дій.

Конечно треба підкреслювати, що компартії служать російському імперіялізмові. Бо загроза від большевизму-комунізму вже ясна, але ще далеко не є так щодо російського імперіялізму. А це не приводить до ступневого усвідомлення суті большевизму й передусім російського загарбництва, зі знищенням якого комунізм перестане бути загрозою для світу.

Це вже крок вперед, що Захід поволі починає зосереджуватися теж на політичній стратегії. На нашу думку, переведення компартій Заходу на незалежні від Кремля позиції — нереальне. Таку тактику можна стосувати як внутрішню диверсію, але відвоювати народні маси від комуністичної ідеї може лише протиставна їй ідея й віра в неї, при одночасній реалізації соціальної справедливості на Заході.

Така ідея це вже не питання тактики, але нової суті життя.

Коли брати до уваги тільки матеріальні ресурси, то перемога ЗСА не тільки над ССРСР, але й над усім світом певна. Статистично за тижневиком «Сатердей Найт» (Торонто) в рр. 1953 ЗСА видадуть на зброєння втрое більше, ніж річний державний прибуток Великобританії. Американська допомога для всіх альянтів більша, ніж цілий британський бюджет. Кількість сталі, що її додатково хочуть американці виробити в цих роках більша, ніж ціла продукція сталі у Великобританії. У цих роках американські зусилля для воєнних цілей перевищуватимуть вісім разів британські. А британські у свою чергу будуть більші, ніж у всіх країнах Атлантийського пакту разом узяті. Знову ж спільне оборонне зусилля тих країн Атлантийського Пакту (без ЗСА і Канади) впродовж цілого року наблизиться до рівня Росії... На основі цього виходить, що якщо ЗСА виконають свій плян, то на початку 1954 р. вони будуть сильніші, ніж решта світу.

На основі цього, коли б лише сама матерія рішала — ЗСА були б володарем світу. Але візьмімо ще одне порівняння. Нерв війни — нафта. Світовий запас 127.801.800.000 гальонів, з цього

42,1% дає Середній Схід; до цього запасу мають доступ Англія, передусім в Персії, ЗСА в Арабії, на Багрейнських остров.; в Іраку — ЗСА, Британія, Франція, Голляндія; далі: ЗСА мають 30,6%, Південна Америка 13,1%, СССР з сателітами — 10%, інші 4,2%. Західня Європа отримує з Середнього Сходу 407.695.680 гал., з інших джерел — 333.551.760 гал., Великобританія — 125.420.400 гал. з Середнього Сходу, з інших джерел — 102.558.960 гал. У 1950 р. Близький Схід випродукував 1.017.016.560 гал. З цього Персія — 385.310.520 гал., Кувейт — 199.402.560 гал., Ірак — 78.744.960 гал., Арабія — 317.043.720 гал., Багрейн-острови — 17.463.600 гал., півострів Ель-Катар — 19.051.200 гал. Отже, бл. 75% нафти знаходиться в альянтських руках, а лише 10% в советських, а решта в неутральних. При такому відношенні, при відсутності інших чинників, не може СССР виграти. Але, коли брати до уваги те, що СССР оперує зсередини, то поза спроможністю окупації лежать тільки ЗСА і Південна Америка. Евентуальна окупація Близького Сходу, крім доступу до теплих морів, дала б Москві понад 52% світової резерви нафти. Звідси на цьому відтинку тиск СССР і намагання відсунути якнайдалі альянтів від Кавказу (Баку, Майкопу і т. д.), де є головні джерела нафти Советського Союзу.

З наведеної статистики бачимо, що релятивно найбагатшими в нафту є все ж таки ЗСА (30,6%). Але геополітично СССР має зручнішу позицію у відношенні до найбагатшого на нафту в світі терену Середнього Сходу. Перевага операцій на внутрішній лінії може вирівнювати в даному випадку недостачу власних покладів СССР (статистичні дані за газетою «Нью-Йорк Таймс»).

До воєнного потенціалу входить теж кількість населення. Загальна кількість людности світу, за демографічним річником ОН 49/50, є 2.378 млн.: Азія 1254 млн., Африка 198 млн., обидві Америки 321 млн., Австралія з Океанією 12 млн., Європа 593 млн. Майже половина населення Європи є під владою большевизму, майже півмільярда в Азії. Таким чином большевизм володіє ефективно над коло 3/4 мільярда людей, яких старатиметься кинути як гарматне м'ясо. Крім цього він диспонує великою кількістю прихильників в лоні альянтських і неутральних країн.

Але цей чинник може бути легко вирівняний саме фронтом поневолених націй. Отже, большевицькі п'яті колони в лоні західніх націй мали б безмірно сильніший і ефективніший відповідник у формі третьої сили — фронту поневолених Москвою націй, якщо Захід поставився б належно до цілей їхньої боротьби. Сили Заходу послаблює фронт колоніальних та півсуверенних народів. Вони знаходяться в сфері впливів західних потуг, які перешкоджають їм повністю визволитися й усверенитися. До большеви-

зації Китаю у великій мірі причинилася політика використання внутрішніх слабостей Китаю з метою опанувати його господарств. Це довело до заламання впливів західних держав і до перемоги хитрої Москви, яка підтримала Мао Тсе-Тунга.

Перевага оперування скупченим майже 3/4 мільярдним масивом за допомогою терору може бути перетворено у величезний крах большевизму, коли цей скупчений масив, точніше його величезну більшість повернути *ідеєю* проти тиранів у Кремлі, чи Пекіні. Цей людський масив потенційно є по боці західньої концепції свободи, але він збаламучений большевиками.

На Заході замало уваги присвячується соціальним проблемам. А большевизм атакує всесторонньо. Він несе свій власний світогляд, свою філософію, віру, стає релігією. Цілісної відсічі Захід не дає, а половинчастої не вистачає. Гряде тотальна війна не лише технічна, але передусім духова. Большевизм видвигає крадені гасла, які мають тут і там резонанс, наприклад, «Азія для азіятів», «Геть білі чорти з Китаю». Усе це належить до психологічного й політичного ведення війни. Індія вважає, що Англія поступилася в наслідок тиску ЗСА і большевицької загрози. Отже, агресивна політика ССРСР видається їй «корисною».

Це зовсім інша справа, з якою метою так діяв і діє ССРСР. У наслідок протиріч інтересів великодержав, на шляху ССРСР до заволодіння світом одні народи стають рабами, інші визволяються, щоб завтра стати жертвою московського загарбництва.

Мабуть найкориснішою для ССРСР є стратегія *внутрішньої* лінії, з якої він оперує й може накидати закон дії своїм противникам. Він може тримати їх в напруженні на різних фронтах від Берліну через Београд, Середній Схід, до Кореї. Мабуть концентрується тепер на середньо-східню нафту. Але це може бути маневр, бо це невральгічне місце притягає увагу усіх, а удар може бути в напрямі на Югославію. У війні видатною буде роля Туреччини. Тому ССРСР може напасти на неї, щоб унешкідливити Дарданелли. ССРСР намагається втягнути Захід у війну з азійськими народами, представляючи його перед ними як інтервента і тим відтягаючи увагу від себе самого. Це частково удалося вже в Кореї, куди втягнуто ЗСА й інших до війни з Китаєм. ЗСА повинні безпосередньо заатакувати Москву.

Корея по суті є пляцдармом боротьби за Азію. Азія — це нині ключ до володіння світом. Росія виконує вірно засаду Леніна: «Шлях на Берлін і Париж лежить через Пекін». Тому теж не випадково, що Україна й АБН надають вагу народам Азії (Туркестан, Сибір та інші), бо ці народи захитують панування Москви на тому континенті, де тепер йде вирішний змаг.

СССР може кожночасно відкрити низку нових фронтів завдяки перевазі внутрішньої лінії. Престижеві моменти, надія на компроміс, страх перед новою світовою війною, неготовність Заходу до неї деколи приневолюватимуть приймати атаки на побічних фронтах і роздрібнити сили. Маневр з бльокадою Берліну вможливив підготувати остаточну офензиву в Китаї. У сучасній стратегії Кремля акції на периферіях суттєві. Успішна контратака може йти тільки в напрямі бастіону лиха — Московщини, залишаючи усякі побічні фронти. Треба відкрити основний фронт поневолених націй.

На комбінацію зовнішньої агресії з громадянською війною треба відповісти амфібічними операціями зі Скандинавії і Чорного моря та Закавказзя, а повстанські акції поневолених народів замкнути б на лінії Балтицьке-Чорне море большевицькі армії Центральної Європи, відтинаючи їх від запілля. Аналогічного стилю комбінації готувлять большевики своїми п'ятима колонами всередині кожного народу.

Атлантийський пакт узгляднює тільки одну сторінку Заходу — технічно-військову і він є виразно обмежений до західних країн; він не включає практично навіть сателітних союзників (національна Польща, Чехія й інші). Сама його концепція є оборонна на базі статусу кво. Поминаючи внутрішні неполадки в ньому, існує фактична і престижева супрематія ЗСА навіть у таких випадках, коли політичний глузд вимагав би поступитися бодай у якомусь престижевому пункті котромусь союзникові. Атлантийський Штаб досі не подумав над суттєвою іншою сторінкою війни: національно-визвольними повстанськими арміями. Це діється у той час, коли Комінформ уже давно змонтував «Штаб червоних партизан» для західного світу. Захід взагалі не користує з досвіду повстанської боротьби України й інших націй, хоча Мек Артур боляче відчув дію 30.000 червоних партизан у тилах своєї армії. Кілька разів у році представники компартій світу (Толліяті, Торез й інші) тижнями плянують у Кремлі як найдоцільніше координувати дві концепції війни: зовнішню і громадянську, а штаб ген. Айзенгауера навпаки, навіть ще не прийняв до прихильного відома факту повстанських дій за залізною заслоною, зокрема в Україні. Це є болючі, але правдиві факти.

Большевицькі штаби проникають у тайники західної стратегії та з допомогою Фуксів, Гопкінсів, Гіссів й їм подібних шпигунів здобувають таємниці нових родів зброї. Проте, коли брати все разом, то шанси СССР і його бльоку у майбутньому змагу, не зважаючи на перевагу тих чи інших елементів, таки мінімальні. Правда, СССР рахує на успішність цілості своєї воєнної концепції, в якій мали б вирівнюватися плюси і мінуси, помилки

й занедбування Заходу, брак єдності в ньому, ривалізація поміж поодинокими державами, загравання імперіялізмів західніх держав у відношенні до інших народів, як теж спір за допустимі межі росту переможених в останній війні держав, відсутність позитивного пляну щодо нового ладу на руїнах СРСР, з підтримкою «єдиної неділимої» Росії, а теж намагання повертати неперворотне в Азії тощо.

Треба сподіватися, що все ж ще знайдуться сили, які — хай по великих помилках і може мільйонних жертвах — скерують Захід на вірний шлях перемоги, запорукою якої є єдність усіх народів Заходу всередині й назовні, єдність із фронтом поневолених Москвою націй. Ця єдність можлива тоді, коли будуть прийняті Заходом цілі поневолених націй.

Невже большевики не враховують можливості програної? Безумовно так, але вони мусять воювати з різних причин, серед яких економічні належать не до останніх. Росія мусить поширювати свою імперію, бо інакше лопне зсередини. Советська економіка безперервно підупадає. По суті, продукційність економіки може лише тоді підноситися, коли поневолені нації відзискають свободу, а це означає розвал імперії.

Треба пам'ятати, що російський загарбник воює для самого загарбництва та нагого варварського панування над світом.

Природа структури тюрми народів є така, що вона мусить воювати без уваги на вигляди, бо звільнення бодай частини призведе закономірно до розпаду. Це стверджував уже Вітте.

Будучи свідомим тієї закономірності зберігання і поширювання імперії, російська еміграція, як опозиція до теперішнього імперіяльного уряду, намагається рятувати імперію, представляючи Заходові її нешкідливість, коли до влади прийшла б опозиція. Це не суттєва справа, що російська опозиція є не в Росії, а на еміграції. Це для Росії краще, бо опозиція зосереджує всю свою увагу на прихилення західного світу на свій бік, а в себе вже самі большевики дають раду терором втримувати імперію. Будучи за кордоном, вона має деякий ореол переслідування і для баламучення малоросів. Меґушня російської еміграції, яка представляє російську «демократизовану» імперію під смак великопростірних концепцій деяких альянтів і по здогадній лінії їх інтересів — дуже загрозна.

Теза про китайську жовту загрозу для білої раси, якої навалу буцім то стримує російський колос і за що треба його зберегти, невірна, бо, по-перше, такої загрози тепер немає, тим більше, що не відомо, чи з китайського колоса не вилониться ще низка інших націй, а по-друге, якраз російський колос допомагає китай-

ській евентуальній загрозі рости, використовуючи її зі свого боку для поневолення світу.

Зрештою, оборонятися перед загрозою легше, якщо народи є вільні, ніж знати в'язнів боронити тюрму.

Практично альянтські офіційні кола сьогодні схильніші погодитися на російську концепцію, ніж на нашу. Це неправда, що вони не хочуть уміщуватися у «внутрішні справи» ССРСР, бо чейже підтримка російської опозиції проти уряду — це вмішування у внутрішні справи. Видвигнення ідеї суверенних держав — це не вмішування, але підтримка якраз інших засад взаємин між націями. Це не внутрішня справа, а міжнародня. Отже, при аналізі зовнішнього положення не треба забувати, що західні офіційні кола ще дивляться на боротьбу проти большевизму крізь призму російських опозиційних окулярів, як на боротьбу проти режиму, а не проти однієї з форм імперіяльної загрози.

У тому переконанні підтримують Захід поляки, які наполягають на признанні кордонів з 1939 року. По суті це є антиукраїнське становище, хоч би не знати як поляки деклярували своє прихильне ставлення до самостійної української держави. Немає самостійности, якщо є поділ українських земель. Зрештою, польська концепція — це Рига, яку теж підтримують чехо-словаки, а також більшість югославців і взагалі «Зелений Інтернаціонал». Усі концепції, поза АБН, є проросійські. Усі обертаються довкола Риги, як концепції, яку, зрештою, затвердив Версаль. Світ понині у відношенні до Росії живе духом Версалу. Офіційний світ. Але вже ростуть і щораз то міцніють сили на Заході, які приймають нашу концепцію й вони завтра прийдуть до голосу. Таким чином наша боротьба не є ізольована, ані наші ідеї не є без резонансу. Будучи цього свідомими, деякі російські кола йдуть так далеко, що починають, наприклад, у «Соціалістичному Вестнику» (стаття Токаєва) говорити про національне визволення, більше того, про те, що УССР — це формально самостійна держава, яка має змогу розвитку й розбудови. Метою є показати, що за большевизм є співвідповідальні всі народи, а не лише російський. Отже, коли уряд УССР виповість війну альянтам, вони сугерують, щоб це так само трактувати, як виповідження війни урядом ССРСР, а з того всі висновки: заманеврувати Україну, Білорусію й інші країни у фронт ворогів Заходу, а не приятелів і союзників.

Українська держава є, але вона підпільна з УГВР на чолі й УПА її армія. Але УГВР покищо на Заході не визнають.

Як зовнішньополітична українська міжнародня концепція мусить залишитися АБН-івська концепція, тобто визволення всіх народів поневолених Москвою. Не обмежувати Україну до сате-

літного комплексу, але підкреслювати пов'язаність нашої боротьби з визвольною боротьбою Туркестану, Кавказу і т. д. Для сателітних держав боротьба проти Росії кінчається з їхнім визволенням, а для України й її східних друзів з АБН вона закінчиться лише з розвалом імперії. Тому спільний фронт з народами давно поневоленими є нам перспективно важливіший, ніж сателітний комплекс. Це торкається теж майбутнього укладу сил.

Українська концепція поволі переходить з настроїв і симпатій для нашої боротьби в діючу рушійну силу, яка зчасом може щойно у найважчих обставинах зорієнтувати Захід на шляхи перемоги над большевизмом і побудови нового тривалого ладу і миру у світі.

Це прийде раніше чи пізніше, це мусить прийти, інакше немає перемоги.

«Сурма» чч. 30, 31 (1951 р.), стор. 11-14 і 15-18.

НАПЕРЕДОДНІ ВИРІШАЛЬНИХ ПОДІЙ

Це вже така доля української нації, що вона завжди йшла проти панівних систем в ім'я нових цінностей і нового образу, майбутнього. Так і тепер. Україна стала символом волі й суверенності для поневолених народів ССРСР, тому й має стільки ворогів. Хоч усім, хто здорово думає, абсолютно ясно, що інакше не перемогти російського імперіялізму, як лише визнавши наші ідеї, проте ж, лише дехто на Заході має відвагу взяти сміливо під захист ці ідеї. А в нічому іншому як лише в них лежить за- порука перемоги.

Стоїмо на порозі нової світової війни. Як західний світ, так і Москва безперервно зброяться. На цьому тлі стоїть питання концепції війни, її стратегії. Передумовою мілітарної концепції і її змісту є завжди політична концепція, яка визначає основні елементи військової. І, саме, тут перед нами стоїть тривожне питання, як цю справу розв'яже західний світ.

ЗСА ставлять головну ставку на атомну бомбу. Їх метою є знищити промислові центри ССРСР, сподіваючися таким чином спаралізувати военну машину ворога. ЗСА ставлять повністю на технічну перевагу і саме нею плянують вирішити в свою користь війну, що стала вже неминучою. Внаслідок цього стоїть поважна загроза, що ЗСА збомбардують промислові осередки на теренах поневолених Москвою народів, бо якраз вони є головною матеріальною базою Москви. Українське залізо, хліб, вугілля тощо, азербайджанська нафта, туркестанська бавовна, білоруський ліс, румунська нафта і т. д. — це головна матеріальна база московської военної машини. ЗСА беруть справу поперехово, вони не дивляться на те, що поневолені народи в нічому не винуваті, що їх скарби Москва використовує проти їх волі для підбою світу. ЗСА, однак, не вглиблюються в суть справи і не хочуть зрозуміти, що можна вести війну інакше і можна швидше її виграти. Бо в чому річ?

За большевизм, як взагалі за кожен форму російського імперіялізму, відповідає ніхто інший, а виключно московський народ. Він його виростив, захищає і за нього в кожному відношенні відповідає. До сьогодні немає жадної політичної організації серед

московського народу, яка б відсахнулася від імперіялізму. Всі, як один, його підтримують. Таким чином відповідають перед цілим світом, бо загрожує світові ніхто інший, як лише московський нарід.

Московський імперіялізм — хоче хтось того чи ні — треба по суті ототожнити з московським народом, щоб зрозуміти істоту лиха і не вдаряти в невластиве місце. Було б помилково призабувати цю правду. Є зовсім окремою справою, як тактично поступати, щоб демобілізувати російський нарід, розкласти його зсередини, так як цього вимагає стратегія боротьби, щоб не скріплювати його ще більше в ехидних підступних методах боротьби. Але нам ідеться в цій статті не про з'ясування всіх нюансів тактики, але про діагнозу лиха. Ми стверджуємо з цілою певністю, що вина за всі лиха лежить на московському народі. Він загарбав наші землі, він готує нові війни, він іде на підбій світу і т. п., отже, запобігти лиху можна лише тоді, коли буде переможений московський нарід. Щоб це зробити, Захід мусить зосередити свою увагу, передусім на московську етнографічну територію і повести війну не проти поневолених народів, які борються за свою незалежність і є найбільшими ворогами Москви, а проти московського народу. Якщо мають бути вжиті атомні бомби, то мають вони впасти на етнографічну московську територію, на Ленінград, Москву і т. д. Якщо мають гинути від атомних бомб люди, чи перемінятися в руїни краї, то хай це буде земля і люди того народу, який хоче завоювати світ, який відповідальний за війну, а не землі і люди підбитих, поневолених цим московським народом, землі народів України, Білорусії, Туркестану і т. д.

Отже, якщо має бути поведена нищівна атака, хай же вона зосередиться там, де є спротив проти Заходу, де є джерело неспокою і тиранії, де сидить ворог, а не там, де є приятелі Заходу. Було б помилковим розуміти наші твердження, як заклик винищувати московський нарід. Ми далекі від цього. Але в обличчі загрози атомної війни, ми мусимо звернути увагу Заходу на те, хто його ворог, а хто приятель. Хто відповідальний за московський імперіялізм і агресію, а хто впав їх жертвою і є запеклим ворогом московсько-большевицької тиранії.

Коли західні штаби розпрацьовують сьогодні стратегію війни, то вони мусять бути свідомі, куди спрямувати головний удар. У випадку атаки Заходом московської території, якщо будуть визнані цілі поневолених народів, вони самі на своїй території розправляться з московськими наїзниками, за умови, що західні сили зосередять свою атаку на властиву московську етнографічну територію. В такій ситуації московські війська муситимуть боронити свою власну землю і не будуть у силі вис-

лати свої дивізії в Україну й інші терени. Якщо Захід визнає цілі АБН, советська армія буде розпадатися на національні армії і бійці переходитимуть до повстанських армій поневолених народів, які, при технічній допомозі Заходу, розправляться самі з московськими арміями в Україні й інших країнах. Національні повстанські армії поставлять на свою користь теж усі промислові заводи, які не будуть служити більше Москві як її матеріальна база. Не треба нищити Донбасу, Баку, Дрогобича, бо при правильній концепції війни Заходу, національні повстанські армії їх займуть та охоронять. Якщо треба буде на деякий час унешкідливити, припинивши їх продукцію, тоді це зроблять вони самі так, щоб не довести до повної руїни, але й щоб унеможливити Москві їх використати проти Заходу. Ключ лежить тут у національних революціях, які вибухнуть на землях, поневолених Москвою, і поставлять промисловість своїх країн на службу своїх народів, а не московської військової машини.

Захід повинен атакувати у випадку війни російську етнографічну територію всіма доступними йому засобами, а поневоленим народам треба допомогти технічно, матеріально й політично, бо людської сили їм вистачить, щоб розправитися з московсько-большевицькими наїзниками. Очевидно, що дивізії, організовані з полонених, треба зараховувати до наших людських сил, як теж українців, які живуть поза рідними землями на теренах альянтів. Це торкається також і всіх інших поневолених Москвою народів.

Ми теж не заперечуємо можливості розсадити зсередини ССРСР без світової війни, якщо Захід поведе розумну політику щодо поневолених народів. Це значить, коли Захід негайно розпочне в нашому змислі і з нашим змістом політичну й пропагандивну акцію, технічно-мілітарну допомогу підпільним рухам, коли координуватиме свою акцію з акціями поневолених народів і т. п.

Така політика Заходу, правда, може спонукати москалів першими розпочати військові кроки, військову агресію, але в той час можуть вибухнути національні революції, які зразу зльокалізують війну. Захід тоді потребуватиме в першу чергу допомагати повстанським арміям поневолених народів, щоб зсередини розбити російську імперію. Тим чином він вилучить із сфери фронтів проти нього всі території поневолених народів, отже, і їх матеріальні ресурси. Звужені до етнографічних меж російські ресурси ніяк не видержать у порівнянні з господарським потенціалом ЗСА і Британії, не згадуючи інших західних держав.

Найпростіший шлях перемоги над Росією — це підтримка фронту національних революцій.

Найпростіша метода уникнення світової війни, чи її негайної локалізації — це національні революції за підтримкою Заходу.

Щоб це могло статися, мусить Захід пізнати і витягнути практичні висновки з правди: ворогом Заходу і всього світу не є свободолюбні народи, поневолені Москвою, а тільки виключно російський імперіялізм, який виріс і закріпився на російській етнографічній території. Тому, коли московський нарід не повстає проти імперіялізму, ані його не засуджує, а, навпаки, його піддержує, треба Заходві підготовити свою стратегію проти нього і не нищити земель поневолених народів, які є приятелями народів Заходу і уважають їх своїми союзниками в боротьбі, а не помагачами їхнього поневолення, ані руйніниками їх дібр чи вбивниками їх дітей.

Поневолені народи простягають Заходві руку приязні. Щоб лише, на нещастя для всього світу, не зависла вона в повітрі!

Євген Орловський: Напередодні вирішальних подій, «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 7, стор. 1-3.

ЧИ МОЖЛИВА ПЕРЕМОГА НАД РОСІЄЮ БЕЗ СВІТОВОЇ ВІЙНИ?

Перемогти страх — передумова успіху

Більшим ворогом Заходу, ніж сам большевизм, є його страх перед Росією. Цей страх паралізує волю, цей страх диктує шукання компромісів, він, врешті, внеможливіє всякі серйозні протизаходи, які були б спроможні здержати й елімінувати російську агресію. «У страху великі очі» — каже українська народня приказка. Большевики знають, як страшно внеможливіє серйозну протидію Заходу його нічим не оправданий страх, прямо панічний страх перед Росією. Цей страх підсилюють п'яті колони, що невтомно ширять вістки про непереможну збройну силу ССРСР, про його потужний господарський потенціал, про сфанатизовану безчисленну масу, майже мільярдову, про цілі — вже не батальйони, але армії смерті і т. п. Легенда про неперевершеність МВД, про його «блискучі» методи дії, про емведівських Шерлок-Гольмсів шириться ще більше, ніж про знаменитий «Скотланд Ярд» чи «М.І.5». В уяві західнього громадянина МВД вже давно перевершило всі дотеперішні розвідки, служби безпеки, поліції і т. п. щодо тонкості й винахідливості метод. МВД вважають непереможним, всюди присутнім, всезнаючим і всечуючим, не лише на землях поневолених Росією народів, але також і на Заході. Цю небезпечну легенду скріплюють також і самі большевики, щоб сугестією своєї сили паралізувати волю Заходу, мовляв, «не тратьте, куме, сил». Коли ж загроза безпеки мобілізує Захід, тоді доцільно і правильно вживати всіх метод, щоб цю готовість Заходу скріпляти. Але, коли це має переходити в дефетизм, то тоді це вже йде на руку ворогові. Західній громадяниці починає себе почувати в становищі мандрівника в лісі, нападеного давуном. Гіпноз очей давуна і панічний страх перед ним каже не рухатися, а ждати, бо може давун не побачить жертви і небезпека пройде.

У першій стадії Захід не легковажить загрози й небезпеки большевизму. Він уже їх свідомий, але ще не спромігся на належну протидію. Деякі кола західнього світу вважають, що прихильною політикою укоськають ворога. Вони лякаються його «дразнити»

рішучою політикою твердої руки, мовляв, щоб не провокувати Росії. Така політика не є політикою струся, а ще гірше — це інертність загіпнотизованої жертви під самим поглядом давуна. Така жертва стає нездібна до оборони. Вона хіба вірить ще в якусь неприродну появу, яка її спасе, або «недогляд» давуна чи його ласкавість до «поцтивої» вівці.

Тому саме прийшов час докласти всіх зусиль, щоб західня публічна опінія відчула, що є всі дані на перемогу Заходу, якщо він поведе правильну політику у відношенні до поневолених Росією народів. Захід у спілці з поневоленими Росією народами є непереможно сильний. Почуття сили вільного світу в співпраці з поневоленими народами мусить бути в основі боротьби світу проти тиранії Росії. Але сила Заходу, без гармонії з цілями і змаганнями поневолених Росією народів — є лише оманю, бо єдино в співгармонії вільного і поневоленого світу лежить запорука успіху в боротьбі з большевицькою Росією.

Хто ворог, а хто приятель?

Це справа надзвичайно проста, а ще простішою стає, коли провести відповідну аналогію. В другій світовій війні були окуповані Німеччиною: Франція, Голляндія, Бельгія, Норвегія, Сербія, Греція, Польща, Чехія й інші (України, Білорусії, Естонії, Литви, Латвії — з розмислом не включаємо в цей комплекс, щоб не ускладнювати справи). Після першої світової війни були окуповані большевицькою Росією відновлені незалежні держави: Україна, Білорусія, Туркестан, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Північний Кавказ, Дон, Ідел-Урал і Сибір. В другій світовій війні альянти вели війну проти Німеччини, а не проти поневолених нею країн, напр., Франції, Бельгії, Польщі і т. д. Отже, і тепер альянти повинні вести боротьбу не проти окупованих Москвою країн, як от України, Білорусії й інших їм подібних, а проти Росії-Московщини. Так само, як ворогом альянтів була Німеччина, а не окупована нею Франція чи Польща, так само нині ворогом Заходу є тільки Московщина-Росія, а не окуповані нею країни. Отже фронти зовсім ясні. На основі такої аналогії є теж очевидним, що так само, як німецький нарід не був поневолений Гітлером, так само тепер російський нарід не є поневолений Сталіном. Тому є не тільки помилкою, але й баламутством, зачисляти московський нарід до народів поневолених, нарівні з неросійськими народами, так само, як було б помилкою уважати, що німецький нарід за Гітлера був поневолений так, як, наприклад, французький, польський або український. Через те, що в рамках німецького Вермахту були ненімецькі відділи бельгійців, французів, норвеж-

ців і інших, ніхто не твердив, що так само, як їх країни, була також поневолена нацизмом Німеччина. Отже, зовсім логічно впливає, що ворогом Заходу не є народи ССРСР, але московський нарід, тобто нарід панівний, що загарбав і поневолив свободолюбні народи. Наприклад, український чи болгарський нарід зовсім не прагне завойовувати світу ані поширяти своїх впливів поза свою етнографічну територію. Тільки російський нарід опанований облудним «месіянством» і жадобою грабежу прагне підкорити собі світ. Тому, плянуючи акцію самооборони, треба бути свідомим, хто є ворогом, де він знаходиться, що він плянує, яка його сила, кого він використовує і яким чином це робить. Більше того, треба розпізнати кого він підсуває, як сповидного ворога, щоб відвернути увагу від себе, або принаймні зробити других співвинними за його злочини. Було б трагічною помилкою, якщо б альянти дались зловити на цю вудочку і зробили співвинними за большевизм всі народи Сходу, а не виключно нарід російський, що створив і виростив большевизм, який є тільки продовженням, як слушно вже відмітив Ечісон, 500-літнього російського імперіялізму. За большевизм відповідає російський нарід, який досі навіть не пробував скинути большевизму. Де є російський протибольшевицький підпільний рух? Де є російська повстанська армія? Де є той символ антибольшевизму, що ним є нині, наприклад, в Україні УПА, в Туркестані басмачі?

Отже Захід при організуванні боротьби з московсько-большевицьким імперіялізмом мусить мати ясні фронти, і мусить знати з ким треба спільно йти і проти кого треба боротися.

Спільно з поневоленими народами проти Росії-Московії

Це зовсім окрема справа, як вести пропаганду, як робити диверсію серед ворога а інша — трактувати ворога, як приятеля або залічувати до нього також поневолені народи, бо, мовляв, їхня доля така, як російського народу, всі вони однаково поневолені, тому всіх їх треба однаково трактувати. Треба, однак, відрізнати поневолювача від поневоленого. Такий підхід диктує й іншу стратегію боротьби, бо уточнює ворога там, де він знаходиться і не поширює його в неокресленість і в безмірність. Отже, удар в сам центр лиха — суть всякої розумної стратегії.

Уточнення центру призводить до усунення побічних фронтів. Розпізнання приятелів поширює базу атаки проти ворога і розбиває його фронти. В протилежному випадку, спихає приятелів у лави ворога, як це зробив Гітлер. Коли ворогом Заходу є лише Московія-Росія, тоді і стратегія боротьби з ним мусить бути до того достосована. Прикладом для цього була світова війна проти

Німеччини, коли ніхто з альянтів не збирався воювати проти Франції, Бельгії чи Польщі, уважаючи, зовсім слушно, що через факт їхньої окупації Німеччиною вони не стали її приятелями, а навпаки — були завзятими ворогами. Тоді альянти витягли з цього розумні висновки і підтримували французьких «макі» і де Голя, ген. Михайловича в Сербії і т. д. Порівнюючи те, що тепер діється на Заході по відношенні до поневолених Москвою народів, виглядає неначе на божевілля. Те, що Франція чи Голляндія прагнула визволитися з-під німецького ярма, щоб відновити свої незалежні держави — було зрозумілим і всі кроки великодержав Заходу були звернені в тому напрямку. Але те, що, наприклад, Україна прагне цього самого, і Захід повинен відноситися до неї як до союзника, маючи одного спільного ворога — це для Заходу зараз несприятливе. У зв'язку з цим Захід робить неймовірно фальшиві висновки в політиці, у воєнній стратегії та плануванні оборони перед Росією.

Перша, ставлена поневоленими народами вимога до Заходу це: трактувати поневолені Росією народи так, як трактував Захід у другій світовій війні поневолені Гітлером народи Західньої Європи. Деякі політичні кола Заходу бояться такої концепції, бо, мовляв, воювати не тільки проти большевизму, але й проти московського імперіялізму, це значить — воювати проти російського народу. Однак, коли воювати з метою, щоб виграти, то не можемо приховувати правди. Бо, напр., чи Захід воював проти Німеччини, чи тільки проти нацизму? Якщо тільки проти нацизму, то пощо окупував Німеччину, поділив її на зони, здемонтував німецький промисел, забрав Сарцину, етнографічно-німецькі землі, здемілітаризував її, zdeцентралізував і вкінці створив федеральну республіку, а не сцентралізований райх? Цим нашим питанням не оправдуємо такої політики Заходу супроти Німеччини і не уважаємо її правильною, коли світові загрожує більший ворог — Москва. Стверджуємо лише факти і витягаємо висновки. Минула війна була війною не лише проти нацизму, але й проти Німеччини, взагалі так само, як перша світова війна була не лише проти кайзеризму, але проти Німеччини. Подібно, як Німеччина не воювала проти II-гої чи III-тьої французької республіки, але проти Франції, не проти британської монархії, але проти Великої Британії і т. п.

Коли робимо такі ствердження, ми все ж таки далекі від проповідання геноциду чи стратегічних бомблень супроти російського народу, а тільки уточнюємо ворогів і приятелів, а до проблеми стратегії ще перейдемо. Війна мусить вестися не лише проти большевизму, але й проти Росії. Зовсім не твердимо, що російському народові прекрасно живеться під большевизмом, не ка-

жемо, що не треба використовувати його незадоволення для протиставлення большевизмові. Все це треба робити, але уважаємо, що існує зовсім інша ситуація в країнах, поневолених Росією, і в самій же Росії, цебто інше становище є, напр., в Україні, а інше в Росії. Під час останньої війни альянти теж вели свою пропаганду серед німецького народу, але питаємо: чи вона своїм змістом була тотожна з акцією і пропагандою серед народів французького, бельгійського, голландського, польського, сербського і т. д.? Тому дві дії, окремі змістом і формою, мусять вестися серед народу пануючого і народів ним поневолених.

Пропаганда для поневолених народів і пропаганда серед північного народу — це дві окремі речі, що бачимо хоч би на прикладі боротьби західного світу проти нацистської Німеччини. З цього прикладу треба робити висновки, справляти помилки, які були роблені супроти Німеччини, бо ж зрозуміла річ, що тих самих кличів і мотивів, які видвигано супроти німецького народу, не можна стосувати по відношенні до російського народу.

Чергова помилка американської політики

Довший час було тихо на відтинку американського заінтересування проблемами Сходу Європи і підсоветської Азії. Нагло певні американські кола заактивізувались, зокрема ті, що стоять під видатним впливом політичних концепцій Дж. Кеннана (на іншому місці вичерпно з'ясуємо наше становище до позицій п. Кеннана).

Ця активізація американських офіційних політичних кіл затривожила кожного, хто принаймні будь-що читав або чув про причини невдачі Наполеона чи Гітлера на Сході. Відносні американські кола поставили в холодній війні проти Кремля на найбільшого невдачника новітньої історії — Керенського і на його концепцію єдинонеділимої тюрми народів. При допомозі доларів почалась «консолідація». Насамперед «сконсолідовано» грішми п'ять ворогуючих між собою російських груп. Опісля приступлено до притягнення «націоналів». Довгі роки пробували росіяни притягнути бодай поодиноких людей неросійської національності до свого єдинонеділимського «котьолка» на еміграції. Але вже всі знають російську брехню й фальш і тому всякі єдинонеділимські намагання росіян були даремні. Аж нараз у Штутгарті з'явилися «націонали» — кілька продажних паршивих овець, з-поміж різних народів. Московські білі загарбники невимовно зраділи і вдарили в дзвін, що, мовляв, «матушка Рассея» знову «пригортає» до себе «своїх многонаціональних реб'ят», байдуже, що це люди з вулиці, або колишні нацистські

чи большевицькі коляборанти, які готові кожному служити за гроші.

В Штутгарті не засіли за стіл з росіянами неросіяни, а тільки кілька продажних «націоналів», яких до тієї огидної трапези посадили американські гроші. Москалі не можуть говорити про будь-які свої «успіхи» у Вісбадені, бо це не їх «успіхи», а п. Дон-Левіна чи стисліше — «успіхи» тих, що купили москалям кілька «націоналів». Тому жадного серйозного політика на Заході не переконає низка гучних підписів під вісбаденською декларацією, яких, зрештою, ніхто з «націоналів» навіть не складав, а їх прямо поставили без їх згоди й волі самі москалі з п. Дон-Левіном. Фактично, це «об'єднання» виглядає так: п'ять партій — москалі, «націонали» — американські доляри. Тому всякі розмови, що, мовляв, росіяни проломили фронт поневолених народів — це неправда. Ніколи вже цього фронту москалі не проломлять! Найвище можуть американські допомагачі єдинонеділимців купити москалям купку запродавців неросійських народів. Та це не новина, запродавці-яничари є в кожному народі. Але чи такими методами хоче західній світ виграти війну проти Кремля?

Чи Давид переможе Голіята?

Кожна розумна людина, маючи перед собою великана в залізі, готуватиме до боротьби з ним не палицю, але робитиме такі заходи, які вможливлють перемогу. Коли большевики чваняться на весь світ кількістю своїх дивізій, а західня преса це скрупульозно повторяє і лякає ними свої народи, то тоді про якусь продуману розумну протидію немає й мови. Коли ССРСР заявляє, що має, напр., 300 дивізій, а альянти подають як велике досягнення, що незабаром матимуть в Європі 30 дивізій, і при цьому ще й самі скритикують ті дивізії, мовляв, вони майже нічого не варті, не загартовані, «сплять на подушках», ведуть вигідне життя, не знають казарм і т. п. — тоді ціле зусилля Заходу здобути думку громадянства не багато вартує, бо в основі підкопане довір'я до боездатності їх власної армії. Тоді переляканий громадянин Заходу, в безсиллі, шукає будь-якого «зговорення» з ворогом, з яким зговоритися ніколи не можна. Є й інший момент: кількісно західній світ не може перевищити східнього агресора. Тому на Голіята треба йти з внутрішньою «отруєю», яка його скоріше поконе, ніж найкраща воєнна техніка.

Ідея національного визволення народів, поневолених Росією, є тою силою, важнішою за атомну бомбу, яка вже сьогодні розсаджує зсередини російську тюрму народів. Вже сама логіка

диктує Заходові звернутися до тих чинників і елементів, які прискорюють і взагалі вможливають перемогу над Росією. Ні при чому тут відклик до «сумління світу», до «справедливості» і «гуманності», з чим сьогодні рідко хто, на жаль, на Заході рахується. Йдеться про власний інтерес західного світу: або він визнає і підтримує національно-визвольні рухи в ССРСР і сателітних країнах, або може провалитися сам у цьому дужанні, що йде. Це вже питання холодного рахунку, а не співчуття, емоцій і «благородности», на що не доводиться нам рахувати.

Хто серйозно дивиться на боротьбу Заходу з большевицькою Росією, той прийде тільки до одного висновку: тільки в співпраці з національно-визвольними рухами поневоленних народів ССРСР, об'єднаних в АБН, є запевнена перемога. Неважно, що АБН, як зрештою кожний рух, не є універсальний і має свої недомогання. А єдино важливі є ті моторичні сили, які стоять за ідеями АБН. До АБН можуть приходити й можуть відпадати люди і організації. Головна суть у цьому, що ніколи ще жоден нарід не зрікся свого права на суверенність — а це є незмінні ідеї АБН. Може бути навіть так, що в АБН не є заступлений якийсь нарід, якого репрезентанти можуть зрадити чи зневіритись і відійти, але АБН держатиме далі прапор незалежності і суверенності даної нації, байдуже чи даний нарід має в даному моменті в АБН свого репрезентанта, чи ні. АБН бореться, напр., за незалежну білоруську державу в її етнографічних границях, байдуже чи ця, чи інша Білоруська Рада піде чи ні з федералізмом. Значить, АБН нестиме прапори суверенної Білорусії, Азербайджану і т. д. хоч би і проти білоруських чи азербайджанських федералістів і буде активно відстоювати їх права, не втручаючись у їх внутрішні справи. АБН свідомий, що білоруський чи азербайджанський нарід у своїй батьківщині бореться не за федерацію з Росією, а за відірвання раз назавжди від Росії, за своє право рішати самому про всі справи на своїй вільній, суверенній, від нікого незалежній землі. Ніхто не заборонить АБН-ові захищати суверенітет воюючих народів на їх землях навіть тоді, коли б політичні групи даного народу на еміграції, відірвавшись від рідного ґрунту, його зрадили чи підвели. Відхід від власних підметних позицій тої чи іншої політичної групи на еміграції може коштувати даний нарід море крові. І за цю пролиту кров'ю відповідатимуть емігрантські долярюлиби, що зрадили визвольну боротьбу своїх народів і пішли на службу Керенському. Нової керенщини чи власовщини поневолені народи ССРСР ніколи не приймуть. Звідси виринає пересторога Заходові, особливо певним американським колам, що долярами підтримують культ зради емігрантських «націоналів» в лавах свободолюбних і вою-

ючих за свою волю й суверенність народів. Воля й суверенність мусять бути метою поневолених народів ССРСР за всяких умовин, навіть як би хтось з їх «націоналів» «заради лакомства нещасного» зрадив і перейшов до табору російських єдиноділімців.

Малий Давид переможе Голіята тільки об'єднаним зусиллям малих Давидів, тобто спільними силами всіх поневолених Росією народів у співпраці з вільним західним світом. Отже перемога над російським Голіятом лежить у національній ідеї і гарантії поневоленим народам ССРСР самостійного й суверенного життя на власних етнографічних теренах. Махінації деяких західних кіл, що підтримують російську імперію і долями поширюють культ зради й вислужництва, утруднюють поборення російського Голіята. Вони сприяють не локалізації, а поширенню війни, що гряде на весь світ.

Вісбаденська історія є одним із застрашуючих кроків, які на шляху боротьби з російським Голіятом ставить західний світ.

Ахіллева п'ята російської тюрми народів

Напевно це буде виглядати парадоксом, але, на жаль, так є. Західний світ хоче уникнути війни, але своєю політикою по відношенні до поневолених Росією народів збільшує її можливість. Чому так? Щоб відповісти на це питання, треба з'ясувати ситуацію, у якій можна було б взагалі уникнути світової війни.

ССРСР — це імперія насилля над народами і людьми. Вибухова сила, що може зсередини рознести російську імперію лежить у поневолених, але неупокорених Росією народів. І власне Ахіллевою п'ятою російської тюрми народів — є неросійські нації. Коли ці неросійські нації, даючи їм всесторонню поміч, пірвати на боротьбу за їх волю і суверенність — це значить розсадити ССРСР зсередини. З цим приходиться автоматично локалізація війни і обмеження її до терену змагу росіян проти поневолених ними націй. Отже, основним завданням західного світу було б: підтримати неросійські нації в їхній боротьбі проти російського імперіялізму та розставити фронти в той спосіб, щоб стати чолом проти російського імперіялізму, вилучивши з нього поневолені народи, що стануть по боці Заходу. Це політика й стратегія оточення ворога, і удар по ньому має бути з усіх боків і зсередини. Очевидно, що прагнення західного світу, щоб поневолені народи самі воювали проти російського загарбника, при участі Заходу тільки як глядача дужання, є нереальним. Росія є не тільки нашим ворогом, але й ворогом усього світу і Захід мусить внести свій вклад у цю боротьбу, незалежно від того, чи він хоче цього, чи ні. Річ у тому, щоб знищити російський імперіялізм

якнайскоріше і при найменших жертвах. Російська імперія — це трухлява будівля, її можна цілеспрямовано й розумно розхитати зсередини. Тому західній світ повинен негайно розпочати кампанію проти російського імперіялізму в повній ширині, в політичному змислі ідей АБН, щоб дати поневоленим народам надію і усунути в них почуття відокремленості, самотності, повної ізоляції від західного світу, який не цікавиться їхньою долею. Він повинен почати реалізувати практичну допомогу підпільним рухам і арміям, визнавши голосно їхні цілі і чинно підтримувати їх.

Можна цілком згодитися з проектом англійського ген. Фуллера, який у статті «Чого найбільше боїться Кремль» пише:

«З досвідів історії не маємо ніяких причин припускати, що московський режим у майбутньому зміниться і припинить віковічні змагання російської експансії і тому мета західних потуг мусить збігатися з метою організації АБН. Це означає, що із советською імперією треба зробити те, що було зроблено з турецькою, тобто розчленувати її на складові частини, щоб кожна частина стала незалежною країною.

Першим кроком до досягнення цієї мети є включення всіх свободолюбних народів із обох боків залізної заслони в спільний антибольшевицький фронт. Другим — є творення генерального штабу для психологічної війни, який дасть зуби цьому союзові. Ця організація мусить включити три головні галузі — оперативну, інформаційну і постачальну.

Завданням першої мусить бути: планування й організація повстанської діяльності всередині всіх уярмлених країн, вивчення утікачів та творення з них кадрів національних армій, навколо яких поневолені народи могли б будувати свої власні бойові сили спочатку чи в час самої війни.

Завданням другої було б — збирання та координування інформації підпільних рухів, навчання розвідочних агентів для праці не тільки за залізною заслоною, але також у всіх країнах, які під час війни можуть бути зайняті росіянами, з тим щоб повстанська війна могла бути організована на цих (зайнятих) землях та інтенсивною пропагандою посилити дух спротиву.

Завданням постачально-допомогової ділянки було б приготування на широку скалю всього потрібного до повстанської війни: зброї, амуніції, вибухових, медичних запасів, раціонів, радіо тощо, підготовка летунства до співдії з повстанськими рухами і т. п., щоб психологічна бомба могла вибухнути від арктичних берегів до Середземного моря і від Тихого океану до Ельби.

Коли ті речі будуть зроблені, то західнім державам немає чого боятися. Але, коли цього не буде, то хоч Захід може виграти на-

ступну війну, але в тій виграній війні він найде власну руїну і може закінчити большевизацією цілого світу».

Бачимо, що наша постановка, яку ми не один раз обговорювали також на сторінках «В. Ш.», вже здобуває собі признання в компетентних колах Заходу. Уважаємо, що ця активна і всебічна участь західного світу в підтримці національно-визвольних рухів мусить початися негайно, якщо війна має бути зльокалізована. Широкий політичний наступ Заходу і така ж широка, многогранна і всебічна підтримка підпільних рухів цілком захитає в основах ССРСР. Коли одного дня почнуть у нашому дусі говорити головні радіостанції світу мовами народів АБН, коли прийде технічна й інша допомога визвольним рухам за залізною заслоною, коли все буде координоване з існуючими за залізною заслоною політичними й мілітарними осередками, як з рівнорядним партнером — тоді кріпшатимуть сили Заходу і ростимуть смертельні щілини всередині трухлявої будівлі — ССРСР. Правда, тоді ССРСР може почати війну, але вона зразу буде льокалізована, бо советська армія буде розлітатися так, як розліталася в перших тижнях гітлерівської кампанії, доки не побачили народи, що на зміну советського йде нове загарбництво німецьке.

Значить, суть справи не в уникненні війни, бо це не лежить у нічій силі, якщо ССРСР її почне, а він це мусить зробити, але сама суть полягає в найскорішому переможному закінченні війни, при найменших жертвах, як з боку поневолених народів ССРСР, так і з боку Заходу. Ми бачимо зовсім реальну можливість уникнення великої світової війни, тобто перемоги над Росією при льокалізації війни і її часовому мінімальному обмеженні. Не перечимо, що ставка Заходу на нашу концепцію може прискорити большевицьку агресію, але ми певні, що ця агресія буде здавлена при мінімальних жертвах і в найкоротшому часі. Коли ж західний світ зволікатиме і видвигатиме нові керенщини, власовщини і т. п., чи шукатиме політики злагоди, щоб не «дразнити» ССРСР, тоді і так війни не уникне, бо її уникнути не можна тому, що Росія прагне завоювати цілий світ, але доведе до такого стану, що дасть їй шанси перемоги. Так точно поступив Гітлер. Якщо Захід поставить ставку на нову власовщину, матиме народи АБН проти себе і кінця війни не буде видно, так як не бачив її і Гітлер.

Ген. Фуллер правильно пише:

«Коли Захід хоче з'єднати собі симпатії уярмлених народів, то він мусить одушевити їх. Думати категоріями атомної бомби є автократично, думати в рамках визволення (народів) є демократично. І хоч атомна бомба дає свої вигоди, то їх треба порівняти з тим ефектом, який вона правдоподібно викличе. Вжи-

вати цю зброю необдумано — це значить повторювати помилки Гітлера. Спосіб, в який атомна бомба була б ужита, рішив би, чи мільйони з уярмлених народів в Європі і ССРС стануть союзниками Заходу, чи будуть проти власної волі оборонцями Москви».

Думка ген. Фуллера про те, що західній світ своєю неправильною політикою може загнати поневолені народи в трагічне становище є, на жаль, правдивою. В ній лежить велика пересторога, щоб західній світ, прагнучи уникнути війни, лихою і невластивою підготовкою до своєї оборони, не спричинявся — мимовільно — до її поширення большевиками на цілий світ. Льюкалізація війни не лежить в інтересі ССРС, бо ж його мета — це універсальне панування і поневолення всіх країн і народів.

Ключ до часового й простірнього обмеження провокованої большевиками війни — є в руках західнього світу. Він або прийме, або відкине ідеї поневолених народів ССРС, а від цього залежатиме постава до Заходу народів АБН.

Ген. Фуллер пише просто й правдиво:

«Оскільки в Атлантийському пакті — в усякому разі обороннім — можна тільки знайти потенціально перший фронт проти Советського Союзу, так само в АБН, не зважаючи на його організаційні недомогання, можна знайти другий фронт. Ці два фронти разом уявляли б собою великий стратегічний інструмент західніх потуг, будучи обидва однаково важливими, бо один без другого не може досягнути того, що мусить бути метою західніх держав. Треба вимагати не стримання чи затамування комунізму, але повної елімінації большевизму, без чого не може бути жодного миру й спокою в світі».

Так, як кожна правда є надзвичайно проста, так простою і є наша проєктована розв'язка, яку так само просто і без ускладнень проєктує ген. Фуллер. Щоб лиш західній офіційний світ своєчасно зрозумів і послухав голосу поневолених народів ССРС та перестороги тих нечисленних людей на Заході, що дивляться на московський імперіялізм і на його повалення — тверезими очима.

Євген Орловський: Чи можлива перемога над Росією без світової війни? «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 12, стор. 9-12.

РОСІЯ І ЗАХІД

Московський імперіялізм уже не бореться за поділ сфери впливу, як це було, наприклад, за царських часів, але за виключне й абсолютне панування в світі, за московську світову імперію.

Проти його намагання опанувати цілий світ стоїть американська експансія, передусім господарська, та увесь вільний світ, котрий прагне рятувати себе від большевицького потопу. Хоч як Заходові боляче, але треба відкрито заявити: миру врятувати вже не можна. Війни уникнути неможливо. Стоїть лише питання, як її виграти, як діяти, щоб не допустити до завеликих жертв, як її льокалізувати і т. д.

Для поневолених Росією народів неможливо сьогодні приховати факти, чи плекати на Заході надії на мир і обманювати себе й інших. Війна вже почалася й для вільного світу, у Кореї вже гинуть сини західних народів. Для народів, поневолених Росією, війна ця не скінчилася відколи вони втратили незалежність. Вони понині не склали зброї й ні на хвилину не зазнали передишки. Народи України, Туркестану, Грузії, Азербайджану, Вірменії, Північного Кавказу, Білорусії, Литви, Латвії, Естонії, так само як народи Румунії, Мадярщини, Словаччини, Чехії, Албанії, Сербії, Хорватії, Кореї, Манджурії й інших підкорених большевизмом країн безперервно борються проти тиранії, що запанувала на їх землях.

Довгі й довгі роки національно-визвольна боротьба поневолених народів не мала жадного відгуку на Заході. Захід не бачував, що там теж ішла боротьба й за його волю, що на широких степах України й Туркестану, в горах Кавказу, в лісах Білорусії, чи останньо в Болгарії, Словаччині, Румунії та Литві ішов і йде бій за його волю. Він не хотів бачити й зрозуміти тисяч політичних утікачів, котрі кидали рідну землю, щоб інформувати цілий світ про червоне большевицьке пекло й про загрозу для всього людства. Аж кінець останньої війни, зокрема ж большевицька агресія в центрі Європи, непримиренне становище СРСР у справах ладнання спірних питань, низка громадянських воєн

у цілому світі, нарешті напад на Корею, включення у війну червоного Китаю — розкрили Заходові очі на страшну загрозу, якої він не бачив навіть тоді, коли багато років раніше більшовизм виганяв мільйони людей в Європі з їхніх прадідівських осель.

Епоха компромісів для Заходу минула. Тому й немає потреби ще раз виказувати її безглуздість. Зараз маємо в цьому відношенні легшу ситуацію, ніж тому два роки, або й рік, коли кожна пересторога перед спробою замирення з більшовизмом була на Заході оцінювана, як провокування війни. Слушність наших позицій збережена.

Захід більше або менше вже переконався, що пересторога підпільних національно-політичних рухів і представників поневолених Москвою народів перед загрозою московсько-більшовицького імперіялізму була зовсім правильною. Але водночас з цим виринула чергова грізна й тривожна перешкода для переможної боротьби Заходу разом з поневоленими народами проти московського більшовизму. Певні офіційні кола західніх великодержав починають ставити не на національно-визвольну ідею, тобто не на ідею *розподілу російської тюрми народів на національні держави*, але на збереження російської імперії, лише змінивши її режим, замість тоталітарного більшовицького, на якийсь інший деспотичний під «демократичною» чи «солідаристичною» назвою.

Жаден російський уряд, за всіх часів панування російської імперії, ніколи нічого спільного не мав з демократією, бо, як говорив російський міністер Вітте: «Російська імперія може бути втримана лише як деспотія». Російський філософ Бердяєв виразно пише: «Більшовизм — це третя форма російського імперіялізму. Більшовики це чисто національна поява. Його національне коріння треба розкривати на тлі російської історії».

Поневолені Москвою народи стоять за справжню, нефальшовану демократію, а кожен, хто підтримує російську тюрму народів, є по суті антидемократом, бо найперша засада справжньої демократії — це визнання за кожним народом його прав на суверенність, на власну національну державу. Бо ніколи людина даної національності не може користуватися демократичними правами, себто бути свobodною в кожному відношенні, коли на її землі панує їй чужа національно влада.

Антибільшовицький Блок Народів, що об'єднує поневолені Москвою народи, бореться за демократію, це значить — за свободу людини, яка є можлива єдино у свobodній, своїй власній нації, отже передумовою справжньої демократії є власна держава. Хто на Заході є послідовним, а не облудним демократом, той мусить стояти за розподіл російської тюрми народів на на-

ціональні держави, мусить визнати кожному народові право на його національну державність, а не підтримувати поневолення народів через заміну тільки вивіски російського імперіялізму. Поневолені народи борються не за те, щоб кайдани були легші, не за те, щоб замість залізних насаджено їм «золоті», але за те, щоб усякі кайдани скинути геть! У сучасному становищі вони не мають до втрачення нічого, але мають усе до здобуття: право людини, волю, самостійність і державну незалежність.

Основним принципом АБН є суверенні національні держави всіх поневолених Москвою народів і свобідний, ніким не накидваний виріб його внутрішнього ладу — політичного, соціального, господарського. АБН бореться за рівноправність усіх народів, за гармонійну співпрацю всіх вільних і рівних народів світу, їх національних суверенних держав із свобідно вибраним кожним народом, йому не накидуваним демократичним ладом, який відповідав би його характерним національним властивостям, його духові, його традиції, його прагненням і волі.

На тлі визвольної боротьби поневолених червоною Москвою народів виступає назриваюча велика небезпека, яка йде на зміну московському большевизмові: москоський білий єдинонеділимський імперіялізм, що при допомозі Заходу шукає нових форм збереження російської імперії й поновного поневолення мільйонів свободолюбних народів АБН. Захід, станувши неприготованим вічна-віч з сучасним московським імперіялізмом, що виступає у формі большевизму і потопом загрожує людській істоті, свободі націй, культурі, не добачує властивої історичної суті московського большевизму й готовий навіть допомогти зберегти російську імперію при допомозі заміни з червоної вивіски на білу, що в однаковій мірі загрожуватиме людству. Московський імперіялізм раніше вбивався в тоги захисника православ'я, панславизму, захисту перед воюючим ісламом, а сьогодні ця сама Москва в своїй облудній тактиці поширення московського імперіялізму стає в обороні світового пролетаріату, ісламу, національного визволення і т. п., намагаючися таким способом розширити свої впливи на всі невідкорені ще нею народи.

Тому ми ніколи не будемо втомлені повторяти: російську імперію треба знищити, щоб врятувати світ від загибелі й забезпечити всім народам вільне життя в своїх національних самостійних державах. Смертельною помилкою для Заходу буде його втручання в побудову нового життя й ладу визволених народів на руїнах московсько-большевицької імперії. Ніхто не має права змушувати поневолені народи приймати, замість визволення, нову форму російської імперії, що при допомозі Заходу мала б прийти в заміну большевицького режиму. Суть демократії полягає не в

голошених фразах, а в справжній розв'язці проблеми поневоле-них народів СРСР згідно з їх волею й бажанням. Вони мусять мати свободну волю самим рішати про себе, без накидування волі ін-ших. Коли вони побудують свої національні держави на руїнах російської імперії, коли стануть вільні в себе й назовні, тоді на-певно знайдуться відповідні форми світової співпраці вільних, рівних і суверенних держав, і вони будуть разом вирішувати всі спір-ні проблеми. Не стане російського колоса, буде лише російська держава в її етнографічних кордонах, а російський нарід, так, як кожен інший, буде користуватися тими самими правами, що всі інші народи без упривілейованого права вета і т. п.

АБН бореться проти московського імперіялізму, проти понево-лювання Москвою народів, проти всіх цих прошарків москов-ського народу, які гноблять чи схвалюють гноблення, визиск, поневолення, рабство, які прагнуть завоювати весь світ, все нові й нові території, роблять вільні народи рабами. Але АБН не є проти мирного московського населення, яке відцурається від цих усіх злочинів, які московські царі й большевицькі імперіялісти заподіяли нашим народам. Доки московський нарід не зречеться своїх імперіялістичних цілей, доки не відмежується від панівної кліки московських імперіялістів і не задовольниться власною державою на етнографічній території, доти ми не можемо трактувати московського народу нашим союзником у боротьбі за во-лю. Ми не прагнемо ні клаптика чужої землі, тим більше мос-ковської, але ніколи не дозволимо, щоб московський нарід був загарбником наших земель.

Не можна зняти відповідальности з московського народу за ті злочини й поневолення, що їх упродовж століть, почавши від царського до большевицького урядів, зазнали поневолені Мос-квою народи від московських імперіялістів. Бо хто ж допоміг большевикам дійти до влади, хто дав змогу Ленінові й Сталінові поневолити знову народи, що були скинули царське ярмо? Хто був тим, що творив перехідний період поміж старим царським ладом і новим большевицьким? Хто був помостом, без якого ні-коли большевики не дійшли б до влади? Хто рятував моск-овську царську імперію в 1917 році, яка розліталася? Отже, хто винуватий за те, що сьогодні большевизм загрожує всьому світові? *Керенський!*

І як же це можливе, щоб західній світ ставив ставку на ро-сійські імперіялістичні кола в боротьбі з большевизмом? Кожний союз Заходу з російським імперіялізмом, від Керенського по-через Власова до НТС — це вода на млин большевикам, які сміливо можуть заявити підсоветським народам, що Захід несе

їм нову неволю. Чому, отже, поневоленим народам тільки міняти кайдани? Поневолені народи не протестують проти співпраці Заходу з москалями, але рішуче протестують проти того, щоб Захід, свідомо чи несвідомо, кував разом з російськими імперіялістами нові кайдани для них.

Такими помагачами для большевиків були в сателітних державах менші тамошні керенські, котрі помагали, співпрацюючи з комуністами, дійти їм до влади, а потім, коли вже зашморгнули петлю на шиї своїх народів, утекли на Захід і нині вони, подібно різним керенським, разом творять бльок нових імперіялістів, що намагаються зберегти російську імперію, цю вічну загрозу для миру в усьому світі. Ці коляборанти з большевиками, вчорашні поневолювачі й помагачі тоталітарної антидемократичної компартії, отримують поміч від деяких кіл Заходу, а справжніх борців проти большевизму, котрі ніколи з ним не коляборували, а постійно були й є з ним у боротьбі, за старанням цих антидемократичних тоталітарних помагачів компартії, часто Заходом тавровані, не визнані, а навіть поборювані. Західній світ не завдає собі труда вивести логічні заключення про відповідальність за злочин. Коли сьогодні карається звичайного німця, який мусів бути членом нацистської партії, бо інакше не міг зберегти себе й своїх дітей, то вчорашні віцепрем'єри, міністри комуністичних чи прокомуністичних урядів не лише не тавровані як коляборанти й помагачі найбільшого ворога усього культурного людства, віри, свободи, права на самовизначення народів, демократії, а навпаки, мають до розпорядимости політичні, технічні й матеріяльні засоби Заходу в своїй дальшій акції баламучення народів. Чому, наприклад, вони мають змогу промовляти з радіостанцій Заходу, чому для них їх будується, а чому не допускається говорити через них справжнім ворогам большевизму? Захід не шукає на це відповіді, він і зараз по-наївному стає жертвою білого московського імперіялізму так, як ще недавно помагав Сталінові і його кліщі затягати собі й усім вільним і прагнучим волі народам петлю на шию.

Поневоленим народам, об'єднаним в АБН, наївні, або люди злої волі, закидають, що вони розбивають спільний фронт усіх підсоветських народів, бо відмовляються йти разом з російськими імперіялістами. Але чому західні кола не звуть розбивачами спільного фронту російських імперіялістів, які не готуються визволяти, а готуються поневолювати свободолюбні народи? Це не поневолені Москвою народи, а російські імперіялісти розбивають спільний фронт, бо не хочуть визнати відвічних ідеалів, за які гинули найкращі серед усіх народів світу, які є символом нашої культури й свободи. Так само як і кожний нарід має право на

свою незалежність і свої етнографічні землі, мають їх також поневолені Москвою народи.

Російські імперіялісти, почавши від Керенського, а на солідаристах скінчивши, стараються вманеврувати Захід у ролю поневолювача, щоб дискредитувати його перед поневоленими московсько-большевицьким імперіялізмом народами як наступника Гітлера, якого метою не була поміч для визволення цих народів, а нове їх поневолення. Вони, закріплюючи російський шовінізм, роздрібнюють фронти, нехтують найважливішим чинником — національною ідеєю й державною суверенністю поневолених народів і є найкращими союзниками Сталіна та його кліки за кордоном.

Це не випадок, що саме наступником Леніна став Сталін, якого головна теоретична творчість до і в час жовтневої контрреволюції базувалася на національному питанні російської імперії. Сталін, як знавець цих справ, мусів прийти по Леніні, щоб втримати «єдну неділіму». Це ж не випадок, що саме тепер большевизм так сильно в усьому світі, по цей бік залізної заслони, наголошує національне визволення, бо Сталін — спеціаліст національного питання — знає добре чим можна послабити Захід, щоб закріпити ще більше московську імперію. Російські білі імперіялісти, що перебувають на Заході, добре знають сталінські методи, бо вони є лише продовженням старих московських намагань опанувати світ, але не розкривають суті большевизму, а навпаки, обманюють Захід, щоб при його помочі ще раз зберегти московську імперію. Для кожної епохи російська імперіялістична кліка висувала інших людей, іншу вівіску чи навіть інші гасла. І тому ніхто з поневолених крємлівською клікою народів ніколи не повірив білим московським імперіялістам, хоч би їм, так як попередньо большевикам, удалося на деякий час здобути симпатії й поміч Заходу.

Тільки побудова вільних, суверенних національних держав на руїнах російської імперії, на етнографічній території кожного народу, забезпечить світ перед дальшою загрозою московського імперіялізму, що, немов грізний меч Дамокля, висить над усім світом.

Зиновій Карбович: Росія і Захід. «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 6, стор. 5-7.

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА ІДЕЮ СВОБОДИ НАРОДІВ І ЛЮДИНИ

У час, коли формувалися новітні імперії, на арену історії вийшла наша Козаччина, яка системою своїх ідей протиставлялася вже тоді імперіяльним концепціям. Наша Січ приймала охоче волелюбних людей навіть з інших частин Європи, будучи на той час єдиним забором свободи людини, а для української нації це було не лише пристановище «втікачів», але передусім опора української державности. Українська державність збереглася на Січі, вона збереглася у наших козацьких повстаннях, у великій козацькій революції, завершеній Хмельницьким. Відомо, що Хмельницький підтримував визвольні змагання білорусів. Уже в той час українська козацька революція писала на своїх прапорах невмирущі ідеї національної суверенности народів. Україна вже тоді стояла на антиімперіяльних позиціях, уже тоді була носієм національної ідеї.

Антиімперіяльна ідея великого Орлика, що монтував фронт поневолених націй і вже в той час клав Україну в її осередок, переростала своєю геніяльною проєкцією його століття й є дороговказом у сучасному. Національну ідею, фронт поневолених націй могутньо висунув Шевченко. Його «Кавказ» можна сміло назвати маніфестом поневолених націй.

Носії національної ідеї, як вартості універсальної, не переводяться у нас. Її наголошувано раз слабше, то знову сильніше, але вогонь її не гас ніколи. Соціяльна неволя була в нас завжди наслідком національної. Визиск, гніт, рабство, кріпацтво, завогнювання соціяльних антагонізмів, штучний поділ народу, витворювали завжди наші вороги, наїзники, загарбники наших земель, імперіялісти, *імперії*. Це було вчора й це є нині. Інакше й не можна розуміти в нас причин соціяльної несправедливости. З національним визволенням прийде водночас соціяльне визволення.

Черговий етап Хмельниччини почався з епохою Петлюри, а могутньо розгорнувся в епопеї Української Повстанської Армії (УПА), що зродилася на основі ідей українського визвольного націоналізму. Генерал Т. Чупринка виступив в епоху *розпаду*

імперій й наша революція буде завершена саме в час остаточної перемоги національної ідеї в усьому світі. Чи конференція поневолених націй у листопаді 1943 не має аналогії до заходів Орлика по лінії поневолених народів?! На українську Січ колись, а сьогодні в УПА йшли свободолюбні люди для боротьби за новий світ. Національні відділи при УПА нагадують нам нашу рідну Січ, яка пригортала всіх. Січ українська — це був єдиний смолоскип свободи в той час, а чи не є ним сьогодні УПА для всього підтоталітарного, підмосковського світу?! Для нас, українців, УПА є тим, чим була колись Січ-Мати.

Це, безумовно, ясно, що УПА не була ніколи якоюсь міжнаціональною армією, бо це перечить основному принципові української революції — *національній ідеї*, але вона була завжди семафором для всіх, горючим світлом, що показував шлях і пригортав всіх, хто шукав правди, хто цю велику революційну українську ідею національної суверенності й незалежності та окремішності кожної нації, визнав за свою, і теж в рамках УПА в Україні, в своїх національних частинах, міг боротися за її здійснення для власної нації проти спільного ворога, носія протилежної імперіяльної ідеї.

Чи українська Січ не діяла в тому самому пляні, хоч за інших умов і в іншій формі? А відомі «республіки» УПА не нагадують її?

Ще так недавно ми читали, як один француз прагнув продістатися з Заходу до УПА, єдиної опори свободи на Сході. Чи не линули колись з Заходу на Січ волелюбні люди, хоч це було за інших умов і в іншій формі, але йдеться про суть, про невмирущу ідею України: національну свободу і справедливість для усіх — ідею, якій Україна ніколи не спроневірилася і завжди відтворювала в цій чи іншій формі, висуваючи тепер гасло свободи народів і людини.

Євген Орловський: Україна в боротьбі за ідею свободи народів і людини, «Визвольний Шлях», Лондон 1951, кн. 4-5, стор. 20.

НА ШЛЯХУ БОРОТЬБИ ЗА УССД

(До аналізу дотеперішньої дії ОУН закордоном)

Український революційно-визвольний рух завжди мав і має всебічну підтримку українського громадянства в усіх його діях і чинах. Політичні противники українського визвольного руху часто накидаються на українське громадянство, обвинувачуючи його в «несвідомості й незрілості» за те, що, мовляв, воно є «знаряддям» «бандерівських демагогів». Але такі несовісні й наклепницькі обвинувачування української суспільності не міняють того дійсного факту, завдяки якому український нарід стоїть в одному спільному фронті з українським визвольно-революційним рухом.

Кожний нарід іде завжди за тим, хто піднімає великі і важні справи, хто має відвагу сказати йому правду і вказати шлях, як перемогти кривду, як здобути волю і кращу майбутність. І тільки тоді нарід здібний на найбільші жертви, хоч би доводилось йому крізь кров, сльози, муки, терпіння, могили і терня йти до мети. Тому ОУН стала такою всеукраїнською, обіймаючою всіх українських патріотів великою й сильною революційно-визвольною організацією, піднявшись до таких великих і важливих справ. Тут ні при чому демагогія, бо демагогія на далеку мету ніколи не виплачується.

Організація Українських Націоналістів закордоном своєю дією й чинами також здобула собі загальну піддержку всієї патріотичної української еміграції. Зараз після війни, власне, українські націоналісти станули перші на захист насильно депортованих на «родіну». Хто не пригадує собі сьогодні тих безчисленних фактів, коли організаційні кадри організували барикади по таборах, не впускали репатріяційних комісій, ставили спротив не лише большевикам, але й альянтам, що в той час помагали большевикам репатріювати біженців. Були випадки, коли українські націоналісти накладали життям в обороні своїх депортованих братів, а це був час, коли жах перед примусовою репатріацією скував і спаралізував будь-які прояви українського політичного життя, а цілий ряд політичних груп і діячів, тепер існуючих, не мали ще навіть найменших зародків свого творення. Цей період зараз по

закінченні другої світової війни заслуговує на цілком окрему аналізу. І власне ОУН була першою, що піднялася до організації українського життя, українських комітетів. Вона поставила сильний спротив примусовим репатріаціям українських біженців. Хто не тямить тих голосних протирепатріаційних масових дій, що їх організувала ОУН? Тоді ОУН показала своє справжнє хоробре обличчя.

Майже одночасно ОУН підняла і другу справу: визнання і захист УПА, захист революційної боротьби Рідних Земель серед власного громадянства на чужині і серед західніх народів. І на диво, це не була легка справа, коли поза прихильниками ОУН ніхто не хотів повірити, що УПА існує, бореться, не вмирає. Не було поза ОУН жадного політичного середовища, яке підтримало б її в тій справі. Навіть, як здавалося, найближча до націоналістів група п. Мельника не то що не дала підтримки націоналістам, але повела ганебну боротьбу проти визвольного руху. Тоді то мельниківська група спромоглася видати «Ліс в правдивому світлі», де прямо писала: «УПА не існує, вона, зрештою, ніколи не існувала»... Або: «УПА є, але це провокація большевиків, і їм большевики таємно підкидають зброю»; «Повстанська боротьба також недоцільна, бо вона викликає контракцію ворога і знекровлює український нарід» і т. п. і т. д. А про писання соціалістів, феденків, которовичів і інших — навіть не згадуємо. Не вірив в існування УПА також й І. Багряний, який, саме завдяки тій УПА, міг дістатися закордон. Всі від УПА відпекувалися, не хотіли мати нічого спільного з нею, бо це було неприємним для Заходу, який заколихував себе Ялтою-Потсдамом і надією на вічний мир з советською Росією. Захід не бажав собі, щоб когорта непокірних — УПА зрушувала його сумління. Головний Командир УПА ген. Т. Чупринка лежав тоді важко хворий на серце. Організація закордоном знала про це, але жадні апелі до західнього світу не помагали. Навіть ніхто слова про УПА не хотів написати. Більше того, цих героїв, яких ледве чи знає історія дотеперішніх часів, плямували «нацистськими недобитками», які укриваються перед карою смерти за свої «злочини». УПА — тодішне й теперішнє сумління світу — для нього не існувала. А українські групи та їх партійна преса, замість стати в оборону найбільших українських героїв-борців, плямували, не гірше чужих, революційне підпілля і УПА. ОУН закордоном піднялася до діла, щоб добитися зрозуміння, визнання УПА серед українського громадянства і серед західніх народів. Безперервні зусилля шляхом масових віч, акцій, вимог і пресової пропаганди поволі зробили своє, як серед своїх, так серед чужих. Ускладнювалася зовнішня ситуація, взаємини між ССРСР

і Заходом гіршали. Мур, будований також Заходом, почав розтаювати. В пресу почали діставатися вістки про героїчну боротьбу УПА, яка самітньо, без нічєї допомоги, не лише стояла на стійці України, але єдина в той час у всьому світі вела боротьбу за свободу і правду, яку топчуть московсько-большевицькі імперіялісти. І як не дивно, але правдиво, що чужа преса раніше прийняла на свої сторінки вістки про УПА, про її боротьбу, ніж українська партійна. Партійна засліпленість була так велика, що щойно тоді, коли прийшли рейдуючі відділи УПА, партійна преса почала соромливо згадувати про «частини також УПА», так наче б, крім УПА, були ще й інші. Але і тут замість цього, щоб прийняти УПА як збройне рам'я українського народу, почали її у своїй партійній фантазії розбивати на різні групи, атакуючи ОУН за «монополь» над нею. ОУН без огляду на свій великий вклад в організування, розбудову, ріст і збереження УПА, уважала завсіди і вважає УПА за всеукраїнську революційно-визвольну збройну силу, тому, без огляду на партійні наклепи на ОУН, вона прийняла з почуттям задоволення визнання УПА всією українською еміграцією, за що боролася довший час.

В той час ОУН мусіла роз'яснити перед західнім світом визвольні позиції українського визвольно-революційного руху і покласти основи під об'єднання всієї української еміграції довкола революційно-політичного керівного центру Воюючої України — УГВР, так, як об'єднаний довкола нього весь український нарід на Землях. Це був важкий період діяльності ОУН закордоном, але з нього вона вийшла переможньо, успішно стає сміло в обороні інтересів української еміграції, а особливо українського визвольного руху на Землях. На цей період припадає також, так як і сьогодні, важка, але й успішна боротьба з большевицькою агентурою, що різними методами старається проникати українську визвольну дію закордоном.

По довгих і тяжких зусиллях і масових акціях у невольшевицьких і неспенетрованих ними колах Заходу повів прихильний настрої до цієї армії героїв — УПА. Для цієї справи ОУН закордоном доклала свою цеглинку, спільно з усім нашим патріотичним українським громадянством, яке жертвовно підтримувало ОУН. Очевидно, найбільший вклад — це сам факт існування, дії й боротьби УПА, про яку легенди з-поза залізної заслони продіставалися на Захід. І цю чергову велику справу допомогла ОУН своїм жертвеним активом і вкладом праці рушити з місця та влити у властиві рейки. Очевидно, що це діло ще далеко не закінчене, воно щойно в початках. ОУН вимагає далі скрізь і всюди, теж перед компетентними чинниками Заходу, щоб згідно з Гагською Конвенцією УПА визнано армією, що нахо-

диться у війні. До успішного завершення цієї справи на Заході ще досить далеко, але вже змобілізовано частину західнього громадянства і вже є старт для чергових, ще інтенсивніших, дій.

Водночас треба було вести інтенсивну акцію в захист нашого народу, нашої Церкви, що їх безупинно винищував і винищує большевизм. ОУН піднімає масові акції спільно з національними представництвами інших народів проти переслідування Церкви, проти концтаборів, проти народовбивства, терору, депортації і інших варварських метод московсько-большевицького імперіялізму. По всьому світі, по цей бік залізної заслони, де лише живуть українці й інші політичні вигнанці, котяться хвилі масових демонстрацій, походів, віч, маніфестацій. Хоч західній світ у той час не хотів прислухуватись до цього голосу протесту мільйонів уявлених народів ССРСР, що устами своїх політичних емігрантів апелювали до нього, то ОУН не злякалась цього і пішла проти хвиль. У Мюнхені американська військова поліція розганяє танками, слізними газами й багнетами тисячні маси антибольшевицьких демонстрантів, ламає хрест, символ правди й свободи, нищить мапу концтаборів, топче національні прапори, але не знищено ідеї, за яку піднялись демонстранти, і сьогодні вона криштално чиста й велична перемагає, здобуваючи серця й уми народів Заходу. ОУН, спільно з визвольними рухами інших народів у рамках АБН, відважно продовжує свої дії проти течії, проти всіх перепон. Хоч під впливом московсько-большевицької пенетрації, політики деяких кіл Заходу називають АБН «провокатором війни», «вічним ферментом», що не дає Заходові замиритися з большевиками або з білими московськими «демократами»-імперіялістами, тому умови боротьби АБН і ОУН є дуже важкі, однак це не здержує їх ідейного наступу, віри в перемогу правди над злом. Москву-імперію треба знищити, щойно тоді буде мир і добробут, свобода і справедливість у світі.

Однак не завсіди мали й мають акції ОУН зрозуміння серед деяких інших українських політичних кіл, а навіть окремих громадян, що є під їх впливом. Напр., після грандіозної мюнхенської демонстрації, в якій був зудар з американською поліцією, представники інших політичних угруповань відпекуються від цієї демонстрації, хоч фактично вони й не мали жадного відношення до її організації. Але їхня рабська психіка і політика диктувала їм зробити «на всякий випадок» цей негідний крок.

Також з ініціативи українських націоналістів постає український професійний рух у Франції, Бельгії, а останньо в Канаді. ОУН зосереджує свою увагу на робітничі проблеми, виходячи з того становища, що український націоналізм — це теж глибокий

соціальний рух. Професійний рух — це чергова ланка, на якій передову ролю грає саме український революційний націоналізм.

Закріплення і розбудова спільного фронту поневолених Москвою народів — це той відтинок визвольної боротьби, який абсорбує головну увагу революційної ОУН, що є одним із головних ініціаторів і організаторів спільного фронту боротьби проти московсько-більшевицького імперіялізму. Акції АБН, їхній вплив на формування думки західної публічної opinio — сьогодні вже голосно відомі. АБН — це той дороговказ, який останеться історичною заслугою нашого українського покоління і покоління інших союзних нам народів, членів АБН.

ОУН була ініціатором і організатором майже всіх суспільно-громадських, виховних і інших центральних установ та інституцій нової української еміграції. Своєю патріотичною поставою зуміла також зберегти їх тоді, коли окремі партійні групи, засліплені своїми партійними інтересами йшли на розбиття суспільно-громадського життя й намагались знищити всі дотеперішні досягнення українського громадянства у своїх центральних установах.

Пишемо про це все не для того, щоб підкреслювати заслуги ОУН, а тому, щоб вказати на ті великі й важкі завдання, які стоять перед цілою українською еміграцією, від якої ОУН завжди мала належну піддержку в усіх своїх починах і діях, і вірить, що матиме її і на майбутнє. Бо тільки разом, спільно з усім українським громадянством, ОУН зможе успішно виконати своє покликання, сповнить свої обов'язки, покладені на неї українським народом.

В теперішньому періоді ОУН і АБН піднялися до масових акцій проти російського імперіялізму, щоб інформувати західній світ про те, що перемога Заходу над большевизмом є можлива лише тоді, коли буде видвинена й захищена Заходом ідея розподілу російської імперії. Розоблачування російського імперіялізму всіх кольорів перед західним світом — це наше актуальне завдання. Західній світ мусить остаточно зрозуміти неможливість будь-якої співпраці з російськими імперіялістами всіх фарб. Гарантією перемоги над большевизмом є виключно національно-визвольні підпільні рухи, передусім України, які завдадуть смертельний удар московській імперії.

Ніхто нас не визволить, визволитись мусимо самі. Колись ірландські революціонери звали себе: «Ми самі» («сін файн»), а італійські карбонари: «Італія фара да се» («Італія зробить сама»). Так і Україна «зробить сама» в союзі з іншими поневоленими народами, які ділять ту саму долю разом з нею.

Револьюційна ОУН свідомо свого завдання і вона мусить стояти на сторожі інтересів нації. Мусить ініціювати такі акції і чини, які лежали б в інтересі цілої нації, а не лише одної групи, чи верстви в її лоні. ОУН не є рівнорядною іншим українським емігрантським політичним групам, чи партіям. Вона є організацією патріотів, борців за добро нації, тому було і є великою помилкою вважати, що внутрішньо-українська політика ОУН полягає на виграванні партій і партійок проти себе. Це є дешевенька справа, добра для клік і групок, а не для організації — захисника інтересів нації. Внутрішня політика ОУН — це стосування сукупності таких засобів і метод, якими якнайкраще і наймогутніше можна мобілізувати народні маси до боротьби проти ворога і до акцій на зовнішньому відтинку в користь і допомогу воюючої Батьківщини. Тому ОУН видвигнула такі великі перспективи для кожного українця на чужині, щоб кожний міг служити Батьківщині: перспективу-місію допомоги воюючій Україні. ОУН має заставити кожного українського політичного емігранта проповідувати правду України серед свого середовища, як власного, так зокрема чужого. В ХХ столітті політику роблять не лише дипломати, але й цілі народи. Цього не хочуть бачити тільки ті, що запізно на світ народились. ОУН дає цю велику проєкцію дії кожному українцеві, нікого не відсуває і не обмежує у виконанні окремих завдань.

Був час, коли частина провідного активу ЗЧ ОУН робила велику помилку, зосереджуючи надто свою увагу на т. зв. «таборову політику», а не на суттєві справи. Коли цей фрагмент об'єктивно є скінчений, не треба допускати, щоб подібні похибки були повторені. Динамічність організаційного активу казала йому всюди бути присутнім, діючим, тому може забагато енергії витрачено на другорядні справи. Недостатні також були дії ОУН серед бійців советської армії близьких нам теренів. Але все ж в основній своїй лінії ЗЧ ОУН не втратили із своїх очей перспективи великих справ і великої дії.

Значну увагу присвятила ОУН українській молоді. За її ініціативою відроджено традиції підпільного СУМ, що діяв на рідних землях, і відновлено СУМ закордоном. Докладає всіх старань, щоб СУМ, як організація, що об'єднує на загальних всеукраїнських непартійних засадах українську молодь, розвивався якнайкраще в дусі ідеалів револьюційної боротьби рідних земель.

Дальші перспективи і завдання ОУН дуже великі й важливі. Зближається момент розв'язки історичного буття українського народу, момент збройного зриву і його визволення з-під московсько-большевицького ярма. Тому тим більше тепер ОУН мусить зосередитися на чіткості лінії її визвольних

позицій. Треба занехати всі другорядні й дрібні справи, відкинути все, що не варта нашої уваги й витрати енергії, а скупчити всі свої сили на властивому відтинку боротьби за УССД. Основне завдання — це скріпитися всередині, зміцнити кадри, дати їм духову поживу, вишкіл і напрямок. Зокрема тепер, коли з усіх сторін ведеться атака на ОУН, треба внутрішньої єдності Організації, моральної дисципліни і споєння. Не можна людям ломити хребтів різними недоцільними й механічними «об'єднаннями». Сила ОУН — в її кадрах. Сила кадрів — у їхніх характеристиках. Характери ростуть у твердій дійсності, серед високих моральних і ідейних вимог, з ясною ціллю й великими перспективами.

З дуже великими й важливими завданнями входить ОУН в період великих подій, що матимуть вирішальний вплив на дальшу майбутність українського народу. ОУН закордоном, вірна могутнім ідеям ОУН в Україні, при піддержці цілого українського громадянства на чужині, виконає гідно свої завдання, покладені на неї воюючою Батьківщиною.

Євген Орловський: На шляху боротьби до УССД. «Визвольний Шлях», Лондон, 1951, кн. 9, стор. 11-15.

ЗАХІД НА НЕБЕЗПЕЧНИХ БЕЗДОРІЖЖЯХ

(Промова Голови ЦК АБН Ярослава Стецька на Конвенції АБН у Мюнхені 3. червня 1951)

Друзі, борці за свободу своїх народів!
Вельмишановні приятелі з-поміж вільних народів!

У тривожний час ми, представники поневолених Москвою народів, вирішили промовити черговий раз до політичної opinio заходніх країн, бо нас турбує напрямок політики, який починає зарисовуватись чимраз виразніше серед заходніх великодержав, зокрема ЗСА, стосовно до поневолених Москвою народів.

Ми підіймаємо свій голос отут від імени поневолених, але не подоланих і не покорених — карелофінів, естонців, лотишів, литовців, білорусів, словаків, чехів, мадярів, сербів, хорватів, албанців, словінців, болгарів, румунів, українців, козаків, північнокавказців, грузинів, вірменів, азербайджанців, туркестанців, ідел-уральців, калмиків, зокрема ж їх підпільних визвольних рухів, і прагнемо, щоб наш голос протесту, наші жадання й перестороги були почуті на Заході, зокрема там, де укладаються рішення щодо дальшої політики заходніх держав. Сьогодні, на щастя, ми вже не потребуємо усвідомляти Заходові загрозу від большевизму, бо це — поза непоправними — вже всім ясне.

Сьогодні ми вже не побоюємось, щоб американські війська силою, слізними гранатами чи багнетами, як це було тому три роки, розганяли наші антибольшевицькі демонстрації.

Сьогодні — ми певні — не буде соромом палати наше обличчя, як перед двома роками, коли карта концтаборів ССРСР, яка нагадувала Заходові, що його жде у випадку перемоги большевизму, або транспаранти АБН, що їх кличі закликали до спільного фронту вільних народів з уярмленими народами проти тиранії-тоталітаризму, були нищені несвідомими американськими емпістами. Це все вже за нами.

Свідомість загрози від большевизму вже є на Заході. Але стоїть чергове питання: як має Захід діяти, щоб виконати завдання: вже не йдеться про збереження миру, бо його вже немає, але про запевнення перемоги.

І дотеперішня відповідь офіційного Заходу на це питання нас чимало тривожить. Існує небезпека, що деякі офіційні кола Заходу черговий раз поповнять ті самі непрості помилки — як це досі незмінно робили західні великодержави — стосовно до російської тюрми народів.

Від цього терпіли важко не лише ми, поневолені Москвою народи, але й весь світ, бо він був завжди втягнений у нові руйнівні війни, в осередку яких більше або менше стояла російська тюрма народів.

Здається, що без короткої аналізи світово-політичного тла і тих соціологічних процесів, які проходять навколо нас, неможливо вірно зрозуміти нашу діагнозу світової кризи і концепцію її розв'язання.

В усіх закутинах земної кулі, всюди там, де ще немає здійснення державної незалежності й суверенності народів, відбуваються з могутньою силою національно-визвольні процеси. Щораз більше й більше унезалежнюються й решта ще не суверенних народів по цей бік залізної заслони. Немає організаційного, ані політичного пов'язання поміж національно-визвольними рухами по цей і по той бік заслони, але вони — знам'я сьогоденної епохи 20-го століття. Отже, не расизм, ані великопростірна концепція, ні ідея світової імперії, але національно-визвольна ідея є тим знам'ям.

А що ж діється по той бік заслони? Там не вгаває, але міцніє національна й соціально-визвольна боротьба народів у найважчих — бо тоталітарних — умовах. Відбуваються страшні большевицькі переслідування, але народи не підкоряються. Щойно півроку, як сколихнула світом трагічна вістка про те, що в бою з військами МВД впав на полі слави Головний Командир УПА, Голова Проводу ОУН в Україні, ген. Тарас Чупринка, незмінний, впродовж довгих років, в Україні провідник революційної боротьби, а одночасно з тим — чергова вістка, що боротьба нестримно продовжується під новим керівництвом. Тому рік большевицька «Правда» подавала про бої в Туркестані з повстанцями Османа Батура, наче б їх розгромлено, а отсе приходять вістки з Паміру, що боротьба не зупиняється; те саме й на Кавказі, куди ще тому два роки йшов рейд відділу УПА під командуванням Лиса, те саме в Білорусії, Балтицьких країнах, Болгарії, Словаччині і інших країнах. Недавно весь світ мав змогу читати повідомлення большевицької «Правди» про встановлення Верховним Советом ордену для МВД-истів за поборювання політичного «бандитизму», тобто національно-визвольних рухів.

Назрівання національних революцій розсаджує зсередини ро-

сійську тюрму народів, яка мусить бути поділена на національні держави, якщо в світі має бути мир.

Наша ціль: суверенні національні держави поневолених Московою народів в їх етнографічних межах, з направленням кривд, заповіданих окупантами, зокрема більшовиками, як от повернення депортованих і виселених.

Навіть утворені більшовиками фікції республік підтверджують — воленс-ноленс — той факт, що в СРСР діють могутні національні рухи, які російсько-більшевицькі імперіялісти думають неутралізувати, крім неймовірного терору, блахманами республік, що є насправді лише колоніями Москви. Це не був випадок, що більшовизм видвигнув в 1917 р. гасло «самоопределенія народів вплоть до отделения», хоч яке воно облудне й підступне; бо суттю самовизначення є відділення від імперії. В засаді, це большевицьке гасло обмежувало право самовизначення, а потім включено у всесоюзну конституцію статтю про те, що відділитись може даний народ лише за згодою СРСР, тобто Москви, а це означає, що на сторожі «єдиної неділимой» стоїть Чека-ГПУ-НКВД-МГБ! В цьому суть большевицького гасла про «відділення». Але сам факт висунення гасла свідчить про те, що, крім терору, треба було ще обману, щоб поневолити народи. Значить, не єдиний російський народ з якимись племенами входить в склад імперії, але різні насильно включені нації! Не хто інший, а власне росіянин Герцен назвав Росію тюрмою народів! Отож — народи, а не народ!

Це не випадок, що після Леніна владу перебрав Сталін, власне з походження не-росіянин і той, хто під час боротьби більшовиків за владу обіймав найважливіший пост в уряді Леніна — комісаріят національностей. Бо найбільшчим місцем було і є в московських імперіялістів національне питання. Московський народ має ту властивість, що потрапить змушувати служити для нього інших, зрадників власного народу, щоб російська імперіялістична кліка могла легше обманювати народи для їх поневолення. Невже ж щось мінялось в імперії, коли німкеня Катерина II засіла на царському престолі? Чи вона підкоряла народи для Німеччини, чи для Росії? Чи маємо їй закидати німецький, чи російський імперіялізм? Так само не для свободолюбної Грузії, а для Московщини йдуть загарбницькі війни. А чи Торез, Тольяті, Райман, Полліт — москалі? А служать не гірше корінних москалів російській імперії. Західній світ забуває, що кожна нову фазу російського загарбницького імперіялізму супроводжає якась чергова облудна ідея «ущасливлення» світу Росією. Позавчора це був «захист православ'я» перед ісламом і католицизмом, вчора — «оборона слов'ян» (панславізм), а сьо-

годні — вже «оборона» ісламу, «визволення кольоніальних народів» західних імперій, «визволення трудящих всього світу» (світова комуністична революція) і т. д. Водночас з фікцією «ущасливлення» світу йдуть морди і розбої, голод і смерть, темрява й руїна. Це є фікції — і дійсність. Чи не пригадуєте з історії царату доби «опричників», «охрани», прототипів ГПУ-МГБ? Чи не пригадуєте ганебної пам'яті імени Малюти Скуратова, того предтечі Берії? Чи не знаєте, що царі так само мордували своїх синів і жінок, як про це нині говориться про Сталіна?

Чи не відомо вам, як у церкві, в свободолюбному Великому Новгороді цар наказав витяги в пень 5.000 людей, а потім молився за їх душі? Чи не відомо вам, що так, як вину за морди в Катині й Вінниці пізніше складала на німців, так само жидівські погроми, роблені царськими посіпаками, приписували антисемітизмові українців, якого в них ніколи не було?

Чи ви призабули, що так само, як сталінські опричники поривають людей (Кутепов, Міллер), як замордували вони підступно Петлюру і Коновальця, — робили те саме царські посіпаки, коли таки з німецького Гамбургу пірвали Войнарівського, співробітника і сестринка великого гетьмана України Мазепи, борця за її волю, або у Варшаві співробітника гетьмана Орлика полк. Герцика. Це діялось з доручення «найбільшого» царя Петра I, як сьогодні з доручення теж «найбільшого» Сталіна Йосифа I.

Нічого нового в російській імперії, вчорашній і сьогоднішній. Це все було вже... Як Захід не розуміє «підросійського» світу, видно навіть з еміграційної московської преси, яка навіть сама не може заперечити фактів, ясних як сонце. «Соціалістичний Вестник» (ч. 3/91) у статті відомого полк. Токаєва виразно зазначає, що «СССР нараховує 65% неросійської людности, що навіть Російська Советська Федеративна Соціалістична Республіка має в своєму складі ряд неросійських народів, які оформлені в автономні республіки чи області. Крім РСФСР існують Українська, Білоруська, Грузинська, Туркменська, Литовська, Лотиська, Естонська, Азербайджанська та інші республіки. Немає — пише цей орган — збірного поняття «російський» чи «советський» народ, але є народи — російський, український, білоруський, грузинський, татарський і т. д. Ніхто в усьому ССРСР не бажає — пише кол. советський полковник, що вибрав волю, — національно-визвольним організаціям поразки, крім непоправних імперіялістичних реакціонерів! «Навіть із цього чисто російського джерела бачимо, яку хибну політику ведуть деякі західні офіційні кола, бажаючи зберегти російську

тюрму народів в іншій формі, а не сприяти її розвалові. Це соромний факт, але так є, що, наприклад, американські консуляти мають у своїх списках національність російську і т. зв. рутенську (якої немає і це є лише кпини над національністю!), але не мають жадної іншої з ССРСР!

Але в той час сталінського льокая Мануїльського чи такого ж зрадника Кісельова вважають в ОН за «українського» чи то «білоруського» міністра закордонних справ! Видно, що такі народи існують і борються за свою незалежність, бо інакше від племен, ані від народів, яких не треба було б обдурювати фікціями, Москва не слала б «представників». Чи не може тривожити нас, коли деякі західні офіційні кола навіть факту існування наших народів не визнають? Це стосується до всіх давно поневолених Москвою народів — від Туркестану по Білорусію! І в тому велика трагедія, що замість сьогодні отут говорити до вас про те, як нам спільно боротись, щоб якнайшвидше і з найменшими жертвами перемогти, ми мусимо добиватись права на існування, права, яке кожній людині Заходу самозрозуміле, тільки чомусь стосовно до наших народів це право офіційними колами деяких західних держав квестіонується. Тому й не дивуйтесь, що ми отут вимагаємо від західного світу визнання за нами таких самих прав, які мають вільні народи і люди Заходу, щоб ми могли разом плянувати і разом боротись. Тільки як рівні з рівними можемо пактувати!

Немає єдиної неділимої російської імперії, є єдиний неділимий Туркестан, Грузія, Азербайджан, Північний Кавказ, Україна, Білорусія, Литва і т. д., а в тому числі й національна етнографічна Росія; але імперія — тюрма народів — мусить бути поділена!

Прагне того офіційний Захід чи ні, тюрму народів усіх барв розсадять зсередини національно-визвольні антибольшевицькі революції, вони її завалять раніше чи пізніше! Але поки це може статися, большевизм може поневолити решту ще вільного світу, щоб потім завалитись в наслідок її вибуху, але, може, щойно в той момент, коли західня Європа й інші частини світу стечуть кров'ю, коли цвинтарі найкращих вкриють ще вільні поля...

Світ іде не в напрямі примусової уніфікації в єдину світову імперію, не йде по лінії творення світового «союзу советських соціалістичних республік», тобто світової московської тюрми народів, а в напрямі суверенности народів, їх національно-державного відокремлення й оформлення на базі однакової рівности й вільности націй, без огляду на расу, величину, багатство, геополітичне положення тощо. Вільні і визволені нації через свої національні

демократичні суверенні держави, при взаємному респектуванні своїх прав і вольностей, взаємодопомозі та співпраці, можуть бути членами якоїсь світової інституції, де, на базі повної рівності народів, розв'язуватимуть спірні питання в повній гармонії і дружбі. І щойно тоді може бути виклята всіма вільними народами війна, як засіб вирішування міжнаціональних спорів, якщо не стане поневолювачів і поневолених, коли певні кола серед кожного народу зречуться своїх загарбницьких зазіхань, коли кожен задовольниться своїм, некраденим добром і не прагнутиме грабувати свого сусіда, коли зникне шовінізм, міжнаціональна ненависть і людоненависництво . . .

Найбільшим ворогом правди, свободи, справедливості, добра і гармонії поміж народами і людьми є російський імперіялізм усіх барв, а його вищим ступенем розвитку є сьогодні більшевизм.

Він бореться не за поділ сфери впливів, але вже тільки за виключне й абсолютне панування в світі, за світову московську імперію! Його прагнень половинчасто не заспокоїти. Де ще існує на світі закутина вільного вислову думки — туди він мусить принести теж каганець. Це вже закон, бо ідея свободи, хоча б жила вона вільно на найменшій території, «мита не платила б» і промінювала б у царство сатани! Мої пані і панове, щоб успішно могли боротись проти більшевизму, треба усвідомити його суть. Російський філософ Ніколай Бердяєв у книзі «Суть і доля російського комунізму» писав: «Більшевизм — це третя форма російського імперіялізму, російської великодержави. Більшевизм — це чисто національний феномен. Хто прагне ввійти в глибину, мусить розкрити національні коріння більшевизму і роз'яснити його походження на основі російської історії».

На світі не наступає жадна слов'янська раса, а російський імперіялізм, який використовує облудно різні ідейки й гасла. Народи слов'янського походження вважають за своїх друзів в боротьбі з більшевизмом всі народи світу, без огляду на расу. В рядах АБН є народи монгольської раси, слов'янської, угрофіни і т. д., а всі вони є в єдиній лаві проти імперіялізму одного із т. зв. «слов'янських» народів! Нас єднає національна ідея, ми противники расової ідеї.

Витягаючи висновки з правильної діагнози Бердяєва, треба вдаряти в саме джерело лиха, щоб знищити більшевизм: звести російську державу до її етнографічних меж, щоб вона не накидала свого ладу іншим народам.

Проти концепції світової імперії тиранів стоїть національно-визвольна, якою тільки й можлива перемога, а ніякими посередніми конструкціями. Тому намагання імперіялістичних кіл російської еміграції зберегти російську імперію бодай у звуженому до

1939 р. засягу, і на свій бік прихилити для цього західній світ, йдуть об'єктивно в користь большевицької імперії, бо демобілізують фронт проти большевизму і показують західній світ в очах підсоветських народів — помагачами носіїв нового поневолення, отже протиставляють поневолені народи Заходові. Це характеристично, що за весь час історії російська опозиція до режиму завжди була на еміграції, немов гвардія, що чекала на зміну варті, на збереження імперії за допомогою сторонніх інтервенційних сил. Ленін теж прийшов з еміграції в запльомбованому вагоні.

Коли народи своїми національними революціями завалили царат, Керенський допоміг Ленінові перебрати владу і зберегти імперію. Був тим помостом поміж старою й новою тюрмою. І не дивно, коли він тепер каже, що для нього краще «поганий диктатор, як краяти живе тіло Росії». Не іншу роллю сповняють і решта імперіялістичних російських угруповань, байдуже, чи звать себе демократами, монархістами, солідаристами чи трудовиками.

Для нас кожен російський імперіяліст — помічник большевизму, так, як кожен кол. коляборант з ним, бо в одному випадку демобілізує і зневірює до Заходу поневолені Москвою народи, в другому — допомігши большевизмові прийти до влади, його закріпив і сьогодні є проклятий народом за те, що допоміг накласти на нього кайдани. Коли ж західні кола таким елементам допомагають, то це значить — їм байдужа доля і властива воля народів.

Ми не виключаємо з антибольшевицького фронту нікого, ми готові на співпрацю з російськими політичними колами під однією незмінною умовою: хай вони зречуться зазіхань на наші землі і задовольняться лише своєю державою в її етнографічних межах. Це є суттєва передумова. Чому, отже, вона не має бути сповнена?!

Ми обвинувачуємо оцим урочисто білих московських імперіялістів і їх попутників серед західніх кіл, що вони розбивають єдиний антибольшевицький фронт, підсилюють російський шовінізм, роздрібнюють фронти, дискредитують Захід перед поневоленими народами, роблячи його помагачем імперіялізму, рабства й тиранії, наносять також велику шкоду російському народові. Ми закидаємо їм, що вони допомагають посередньо большевизмові, бо заперечують найсильніший чинник визволення: національну ідею. За що ж мають воювати наші народи спільно з Заходом: за зміну кайданів?!

Полк. Токаєв після вичислення цілої низки прикладів національної боротьби різних народів ССРСР продовжує: «Ціла низка

подібних прикладів і інших симптомів зростаючої активності національно-визвольних рухів дозволяє нам з певністю твердити, що є неправильно, політично шкідливо і антидемократично, а тактично навіть небезпечно, причіпляти національно-демократичним елементам в ССРСР ярлик тупого антируссизму».

Отже, мої пані і панове, як самі бачите, навіть російська імперіялістична преса, коли не бажає себе осмішити, не може закидати нам принципового антируссизму, шовінізму чи іншого людоненависництва. Навіть противник не може закидати національно-визвольним рухам, що на прапорах своїх виписали найвищі ідеали людства, якраз протилежне. Проти цих ідеалів відкрито ніхто не стане. І це є помилка, коли деякі кола на Заході думають, що, підтримавши наші ідеали, вони відштовхнуть російський народ. Захід зовсім не стоїть перед дилемою вибору поміж нами і російським народом. Він має вибрати поміж образом майбутнього ладу: тобто національного визволення чи дальшого закріпачення. Коли вибере перше, матиме за собою наші народи і російський народ, бо його здорові частини відчужнуться від звироднілих імперіялістів. Коли він підтримає закріпачення, стануть проти нього наші народи, а російських імперіялістів він і так не задовольнить, бо хто може їм дати більше від Сталіна?

Ми апелюємо до вас: залишіть нам свобідну волю рішати про нас самим, не накидайте нам нових кайданів, коли ви справді демократи, якими ми є з щирої душі! Трактуйте нас так само, як кожен інший західній народ, якому ви не пробуєте накидати своєї волі!

Від політичної концепції війни залежить стратегічна. Концепція розподілу тюрми народів зумовлює іншу, як досі, стратегічну концепцію війни. При концепції збереження тюрми в іншій формі замовчується фронт поневолених націй, які відмовляються від співпраці з помагачами нових тиранів і вестимуть свою власну, некоординовану і несинхронізовану з Заходом самостійну, окрему антибольшевицьку акцію. Стратегічна концепція війни є зумовлювана політично не лише антикомуністичною поставою Заходу, але вона мусить спиратись, крім того, на позитивній ідеї: розподіл тюрми народів; тому в жадній ситуації не можна обійти постави Заходу до самої суті російського імперіялізму. І саме тепер прийшов останній час на рішення Заходу в тій справі.

Коли ми цю справу ставимо сьогодні гостро на порядку дня, то робимо це не виключно з нашого егоїстичного інтересу, але тому, що тепер якраз прийшла остання пора на практичну підготовку протидії агресорові. Нам залежить — в універсальному інтересі —

на правильній концепції протиатаки з боку Заходу. На поверховий погляд і через втерті навички деяких західніх кіл наша постанова буде видаватись комплікуючою: мовляв, є вже універсальна антибольшевицька настанова Заходу, а ми вносимо нові диференційовані елементи. Але так мусить бути, бо жадними стереотипними шабьоновими підходами справи не розв'язати. Кримську і японську війни Росія програла, хоч не були простори тюрми окуповані, як це було за гітлерівських часів. Але вона тріщала всередині під тиском революцій. 1917 р. Росія належала до коаліції переможців, але завалилась зсередини — через національні революції народів, які відновили свої національні держави. Але не поконав її ні Наполеон, ні Гітлер. Отже треба ставити на національні революції, створювати теж з боку Заходу для них умовини, щоб була можлива співпраця вільного світу з поневоленими.

Перемога Заходу є тільки тоді можлива, коли за залізною заклоною буде скріплений і розгорнений на властиву ширину другий фронт.

Беручи сукупність справ, чи не є доцільним вже сьогодні почати в нашому дусі політичну офензиву з допомогою радіостанцій, допомогти нам у пропагандивній акції, щоб просякнути ССРСР з усіх сторін нашими ідеями і брати його в кліщі? Чому не хоче Захід вможливити, щоб в нашому імені наші люди говорили через радіостанції в Європі, Азії (Японія, Пакістан, Близький Схід і т. п.) до поневолених народів? Чому через ті станції, якими Захід сьогодні диспонує, не говорять безкомпромісові борці проти большевизму, і чому їхні програми не складаються в дусі національного визволення? Чому тримається справжніх антибольшевиків, які ніколи з комунізмом не пактували, осторонь тієї акції? Більше того, АБН власними силами, з дрібних лепт, поставив свою підпільну радіостанцію на терені Бельгії в Арденах і міг нею користуватись лише від жовтня 1950 до лютого 1951 р., бо тоді бельгійська поліція її зліквідувала, тобто сконфіскувала і не повернула, а обслугу заарештувала, і 3. березня 1951 р. белгійський суд у Verviers засудив антибольшевиків, трьох українських патріотів, на місяць тюрми і гривну за те, що також в обороні Бельгії виступали проти універсальної комуністичної загрози. Це сталося за уряду християнсько-соціальної партії в Бельгії! А бельгійські оборонці — послали з християнської партії і один видатний соціаліст — не хотіли навіть безплатно боронити, а ждали грубих грошей і треба було складатись українським гірникам в Бельгії, щоб заплатити.

Так виглядає допомога Заходу в антибольшевицькій боротьбі... А в той час комуністи мають свою свобідну пресу, послів,

повну свободу розкладу західніх суспільств і Бельгії зокрема. Це є факти, мої панове, болючі, гіркі, упокорюючі Захід. Бо чейже ми воюємо теж за вас! Якби наша боротьба не створювала важких перешкод большевикам, вони давно зайняли б і ті рештки Європи! Або на американському ізоляційному острові сидять сьогодні — через доноси комуністів — деякі борці за свободу, які були в нацистських концтаборах, і боролись проти большевизму.

Це є факти, які документально можемо кожночасно довести.

Поневолені народи — суверенна сила, нічия п'ята колона, а рівновартий партнер і потенційно далеко більший союзник Заходу, як ним може бути компартія ССРСР. Захід може мати за собою не частинки народів, але цілі народи за залізною заслоною; але передумовою є піддержати їх національні ідеї. Є конечно звести під один знаменник обидва великі пляни вільного світу і поневолених націй.

Мої пані і панове, дехто на Заході поволі вже починає розуміти ці правди. Британський генерал Й. Ф. С. Фуллер у своїй праці п. з. «Як побороти Росію» поділяє основні наші положення, хоч деякі інші ще є неправильні. Такі американські політики, як кол. республіканський кандидат на президента Гарольд Стассен, чи член Конгресу Керстен, і інші мабуть перестануть вже незабаром бути білими круками. Особливо випробуваний приятель поневолених Москвою народів, Джон Ф. Стюарт, який повністю підтримує нашу концепцію, діє згідно з нашою лінією, керуючи діяльністю Шотландської Ліги за Європейську Свободу. Поволі кінчається ізолюваність наших ідей. Чим скорше вони досягнуть офіційних кіл, тим краще не тільки для нас, але й для всього свободолюбного світу! Ми не перестанемо повторяти: російська імперія всіх барв мусить бути поділена на національні самостійні держави, в тому й російську, в її етнографічних межах.

Це є передумова перемоги й тривалого миру в світі, до якого прагнемо ми всі, все втомлене війнами людство, але воно цінить свободу понад мир і понад життя!

Хай живе свобода і справедливість для всіх!

«Український Самостійник», Мюнхен, 1951, чч. 25, 26, 27.

В ПЕРШІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ГЕРОЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

*«Шухевич згинув у Білогорці,
щоб жить Чупринкою в віках»*

Ще півроку тому ніхто, поза вузьким колом утаємничених, не знав, хто це ген. Тарас Чупринка-Тур-Лозинський. Про нього ходили легенди по Україні, як про безіменного *Командира Безіменних*.

Григорій Чупринка, розстріляний московсько-большевицькими наїзниками, був відомий, як організатор подібного повстанського типу боротьби, хоч без порівняння менших розмірів. Роман Шухевич, який не любив розголосу, свідомо прийняв приbrane ймення цього першого, наддніпрянського Чупринки, який жив, боровся й загинув за ті самі ідеї, за які в Білогорці наклав головою Р. Шухевич. І фактично дії обох Покійників зіллялися в одне. Ім'я Тараса Чупринки стало символом для всієї України, символом боротьби не лише останніх років, але боротьби за всі тридцять років нашої доби.

У Деклярації Проводу Організації Українських Націоналістів, виданій після закінчення другої світової війни в 1945 р., стоїть чітке й геройське зобов'язання, мабуть єдине в своєму роді. Провід ОУН заявляє перед усім світом, зокрема перед українським народом, що він не покине рідної землі, а керуватиме боротьбою на місці, що він залишається разом з народом і в народі. Він захищатиме його, він унапрямяватиме його боротьбу, він шукатиме щораз нові й нові методи боротьби. Він — не покине народу. І власне тим, хто керував тоді цілістю, хто говорив від імени Проводу Воюючої України, був Він — Роман Шухевич — вже тоді фізично важко хворий, але духом завжди незламний. І це зобов'язання Він, як ніхто інший в історії нашої боротьби останніх десятиліть, дотримав. Він залишився в Україні, хоч як намовляли його друзі, щоб з уваги на його стан здоров'я покинув підпілля і йшов на лікування за кордон. Але Він відмовився.

І страшний біль стиснув серця нас усіх, коли прийшла трагічна вістка про Його смерть. Але поруч болю росла в нашій душі ця горда свідомість, що Роман Шухевич — провідник Воюючої

України — потрапив у нечуваних умовах керувати безпосередньо боротьбою довгі й довгі роки й увесь цей час був на фронті боротьби. Він потрапив знаходити все нові її форми, нові методи, потрапив виховати ціле нове покоління борців, що йде Йому і тим тисячам, що падають, на зміну.

Нам кривавилося серце, коли Його великі попередники Симон Петлюра й Євген Коновалець падали на бруках чужих міст за українську державу. Але ОУН ніколи не схилила прапорів. Не схилила й тим разом, хоч може такого великого удару не завдала ще нам досі Москва за тридцять років, як тому рік. Бо загинув *Найбільший*.

З прагненням пімстити смерть Головного Командира й здобути мету боротьби, за яку (мету) Він поклав своє життя, йде далі боротьба народу. Постать Романа Шухевича-Тура-Чупринки-Лозовського починає поволі висвітлюватися. Перед українським народом стає людина-символ.

Але деяка наша преса замість висвітляти суттєві, найхарактерніші риси його характеру, подає дрібні фрагменти й принагідні спостереження. Призабувається, що Роман Шухевич — це передусім *політичний провідник*. Українська революція може бути лише тоді успішною, коли політичні ідеї ОУН, ідеї Тура-Чупринки увійдуть у весь народ. Революційна армія, якою є УПА — це передусім *політична армія*. Її основний кадр творять *члени політичної організації*, які творять ідейне унапрямує ядро. Тією Організацією на Рідних Землях є ОУН, якої Головою Проводу в Україні був Покійний. Тому Т. Чупринка-Тур-Лозовський — це передусім *політичний провідник*, бо стояв на чолі політичної організації (ОУН), яка організує в найвищій мірі політичну боротьбу українського народу. Як Голова Генерального Секретаріату УГВР, підпільного уряду України, тим більше мусів зосереджувати в собі риси *політика-революціонера*. Саме це, що в одній особі в Ньому зосереджувалися: *військовий стратег, політичний провідник і державний муж* — давало запоруку всестороннього розвитку й росту української національно-визвольної революції. Чупринка був військовий стратег і не в меншій мірі широкого розміру політик. *Було б великою помилкою, коли б наша сучасна історіографія забувала цей момент, що ми маємо до діла з постаттю найбільш усесторонньою під кожним поглядом*. Побічні риси ген. Тараса Чупринки починають у нас подавати в спогадах, але не насвітлюють Його історичної ролі, як *політика, стратега, керманіча революції* в належному Йому відношенні й висоті. Створюються спортові мандрівні нагороди в Його честь і інші матеріяльного характеру вартості льокальних потреб, але забувається, що дійсне вшанування Його пам'яті й чести —

це тільки ще могутніше скріплення національно-визвольної боротьби й допомога *тільки Воюючій Україні*, де спочили Його тлінні останки. Коли б українська еміграція, замість заспокоєння своїх льокальних потреб, користуючись іменем ген. Т. Чупринки, піднялася до великої всеобіймаючої акції матеріального й морального характеру в безпосередню користь і допомогу ОУН, УПА й УГВР, тобто Воюючій Україні — то це було б дійсним, гідним і величним ушануванням пам'яті Провідника неупокореної України.

І прийде час, коли вся Україна ставитиме йому пам'ятники слави і, якщо не розкинув ворог Його кісток, спіchnуть вони в Київському Пантеоні Невмирущих.

Білогорща буде колись місцем прощі українських патріотів, бо там згинув Роман Шухевич, щоб жить Чупринкою в віках.

Євген Орловський: В перші роковини..., «ВШ», Лондон, 1951, кн. 3, стор. 1-2.

ДВІ РЕВОЛЮЦІЇ

(З приводу героїської смерти ген. Тараса Чупринки)

Поки прийшов 1648 рік, Україна поклала багато жертв на вівтарі боротьби за свою свободу. Різні методи боротьби, різне її напруження, різне було усвідомлення мети в різних періодах, як теж було різне пов'язання й наголошування національного і соціального в нашій революції. Момент національний завжди був тісно пов'язаний із соціальним. Українська революція, себто національно-визвольна війна, мала тільки тоді успіх, коли оба ці моменти були органічно поєднані. Як лише було нехтоване соціальне питання або, тим більше, коли зникала в свідомості українців національна причина неволі та національна мета боротьби — приходила поразка.

Це не фраза, лиш гірка правда, що Україну ніколи ще не переміг ворожий меч, бо наш народ — народ героїв, а тільки завжди троянський кінь, татарські люди, українські яничари, що їх ворог ставив собі на службу і примушував боротися за свої інтереси. Хмельниччину неможливо було подолати так довго, як довго в Україні не було зроблено диверсії проти української держави. Як Богдан Хмельницький ішов на Польщу, сказав знамениті слова: «Виб'ю з неволі польської весь український народ. Тепер буду воювати за нашу православну віру. В цій війні допоможе мені вся чернь по Люблин, по Краків. І я від неї не відступлю, бо це наша права рука».

Богдан унеможливив ворогам вбивати клина поміж «чернь» і українську провідну верству, поміж соціальне і державне, бо він вмів спрямовувати в одне русло обидва русії визвольного руху. Бо це незаперечний факт, що соціальний момент співвирішальний у національно-визвольному русі.

Після Богдана прийшов знову роздор, Москва почала оперувати, як завжди, соціальною демагогією з допомогою наших татарських людей, а з другого боку керівна соціальна верства, що відірвалася від народу і захищала тільки соціальні інтереси, шукала «опіки» в шляхетській Польщі або дворянській Москві. Таким чином ворогові вдалося роз'єднати інакше непереможний

український народ, народ Богунів, Сомків, народ козацького лицарства. Це не випадок, ані не «геніяльність» Петра, ані не стратегічні помилки Карла призвели до поразки під Полтавою, а наслідок факту, що великий державний муж Мазепа не дооцінив того, чому надавав таку вагу Хмельницький — «черні», уосіблення соціального, ролі Семена Палія. Хмельницький теж мав Кривоноса — божище черні, але він потрапив біля однієї справи тримати і Виговського, і Немирича, і Кричевського, і — Кривоноса. І православних, і римо-католиків, і протестантів... Петро потрапив Семена Палія повернути з Сибіру для соціального бунту проти Мазепа, а принаймні, щоб виключити підтримку народних мас для справи національної революції, точніше — для української національної війни проти Москви. Українська «чернь», ідея української соціальності не включена в українську революцію, себто у визвольну війну, означає її поразку. Немає сумніву: вирішальним є чинник національний, але він мусить бути виповнений українським змістом у кожному відношенні, також у соціальному.

Українці мусять нарешті зрозуміти, що — окрім факту становища України «при битій дорозі» — вони самі великою мірою винні, що втратили свою незалежність. Цю власну вину, власне недомагання зрозуміти, це означає добитися половини успіху.

Української «белюа сіне капіте» — потвори без голови, боялися від століть усі... Ніхто не знав, і сьогодні не знає, що промовлять українські степи, гори, ліси, яри... Страх перед Україною в'язав Гітлерові руки, він боявся, що найменше злагіднення режиму приведе до його розгрому на тилах... Україна мовчазна, але як промовить — валить основи всього дотеперішнього ладу. Як Хмель вчинив повстання, усувереннювалися Пруси, валилися європейські коаліції, творилися нові держави. Навіть Кромвел був змушений брати до уваги у своїх найповажніших комбінаціях козацьку Україну...

Не тільки чужі, а й свої боялися не раз своєї власної сили... Зокрема цієї динаміки «черні», народу в поході... Одні, побачивши, що вона несе нові порядки, відреклися її, нап'ятувавши, як руїницьку силу... Вони говорили лише про національно-державне визволення і не пов'язували його із соціальним визволенням, мовляв, не знати, що ця потужна народна стихія викличе з нетрів своєї химерної природи. Нехтуючи соціальне питання, віддали його для використання ворогові через татарських людей, укапістів чи інших брюховецьких. Інші ж, по своїй духовій структурі рабинедержавники, знехтували суть — національно-державне визволення, а поклали все на соціальне і заїхали до інтернаціонального

соціалізму, марксизму, як це сьогодні зветься, а вчора мало іншу назву, але таку саму суть. Обидва ці однобічні погляди помилково розцінювали рушійні сили нашого визволення, себто — нерозривне сплетення національного зі соціальним та примат цього першого, як передумови здійснення другого. У висліді перецінювання одного, ми мали соціалістичний центр в Москві, що його визнавали українські соціалісти, які заперечували українську суверенність у ім'я інтернаціонального соціалізму, або інші, як протиставлення, виявляли нахил до февдалізму, поміщицтва.

Українська народна стихія довго була без голови. Петлюра прийшов запізно. Ні при чому тут виправдування тиском Антанти до федерації, ані «новою пануючою епохою соціалізму в світі». Це все лиш викрути. Офіційна Україна не розпізнала непоборної рідної сили — народної стихії. Ані Липинський, ані інші самостійники в той час не наголошували *обидвох* моментів, щоб український визвольний рух двигнути могутньо вперед. Єдиний Міхновський уже тоді був поставив правильно в теорії питання українського визволення, наголошуючи обидва чинники. На практиці найсильніше наголосив ті елементи Петлюра, що зірвав з українськими розкладовими соціалістичними доктринами і став символом національного і соціального визволення українського народу. І він почав творити нову епоху в нашій новітній історії, зразок якої маємо в революції Хмельницького.

Тому, коли сьогодні шукати соціологічної генези УПА, то треба її бачити передусім в епосі Б. Хмельницького і згодом частково в добі Головного отамана Симона Петлюри, в добі розриву з інтернаціоналізмом-соціалізмом, в добі поєднання національного визволення із соціальним. Петлюра прийшов дещо запізно, щоб могли врятувати українську державу. Московський центр вже був сконсолідований, армії відродженої червоної Москви в спілці із збаламученими новими татарськими людьми — укапістами, скрипниківцями, коцюбинськими — вже наступали на Золотоверхий Київ. Ролю Петлюри вони розуміли найкраще, тому він сьогодні не живе. Тому загинув і полк. Євген Коновалець і Роман Шухевич.

Укапізм, чи будь-який інший націонал-комунізм, це повторення в історії України ворожої антиукраїнської диверсії. Вчора вони — ці диверсанти — звалися татарськими людьми, сьогодні — укапістами. Вчора був Брюховецький, сьогодні Коцюбинський чи Гречуха. Український визвольний рух різних епох зазнавав поразок через брак ідейного пов'язання національного і соціального моментів. І Сомко, і Богун, і Дорошенко, як великі українські державники, зазнали поразок, бо не зрушили народних мас. Вони були великими самостійниками, але не були одночасно й україн-

ськими соціальними революціонерами. Кінчали як герої, — а інші, коли стояло питання нового українського соціального ладу, переходили до ворога, який консервував старий лад. Кисілі йшли до Варшави, українську чернь обдурювала Москва, а іншу частину української аристократії робили дворянами чи московськими князями.

Українській революції наших днів не по дорозі ні з соціал-демократією чужих висулужників, ні з соціал-реставрацією інших психологічних і політичних опортуністів в обох випадках.

Наша революція — всенародна, йдемо з народом, який тісно поєднує справу соціального визволення із національною незалежністю.

Ми нав'язуємо до доби Хмельницького, до доби Петлюри, з яких виросла наша епоха — *епоха Української Повстанської Армії*.

І на такому тлі постать незмінного *Головного Командира УПА, генерала Тараса Чупринки*, виглядає інакше від того наświetлення, в якому сентиментально його представляє вся наша преса.

Генерал Тарас Чупринка збагнув *обидва* згадані елементи української визвольної революції і надав їй характер живого життя. Давши примат національного визволення перед всіма іншими складниками, що входять у поняття національного визволення, він сполучив їх органічно в одну цілість. Він ясно задекларував, що без української держави немає соціальної справедливості і особистої свободи. Не тільки словами, а й практично. УПА, на його наказ, стала на захист *також* соціальних інтересів народних мас України, жорстоко експлуатованих нацизмом і большевизмом. УПА стала збройною частиною народу. Вона збройно виступила проти вивозу українських громадян у Німеччину на примусові роботи, поборювала вивози на Сибір, відбирала від німців контингенти, не давала їх стягати, виступала проти колективізації, захищаючи приватну власність селянина на землю і не даючи таким чином ще більше експлуатувати його в колгоспах; вона виступила проти нелюдського режиму на фабриках, проти стахановщини, проти експлуатації робітників і т. д. Вона боролася за свободу слова, за вільну творчість професійного інтелігента, виступала на захист «віри православної», як це робив і Хмель, захищала Українську Греко-Католицьку Церкву, яку Москва силою ліквідувала так само, як раніше Українську Автокефальну Православну Церкву; за часів нацизму закладала школи, будувала *українську* адміністрацію країни в своїх «республіках». Чупринка міг повторити слова Хмеля: «бо це наша права рука — чернь». Ввесь народ підтримував УПА. Україна ступила величезний крок вперед — в епоху нової української Хмельниччини, що ось-ось перед

нами. Підвалини під неї поклав незрівняний політик і стратег української революції — Роман Шухевич.

Епоха Козаччини жила ще в нашій Гайдамаччині і Коліївщині. Їхні елементи, що були ремінісценціями великих здвигів нашої історії, віднайшли себе у завершеній творчій формі — в УПА. Легендарні Залізняка і Довбуші, месники народних кривд, віднайшли себе, відродилися в УПА, в незрівняних командирах: Яструбах, Ягодах, Різунах, Помстах, Савурах, Шелестах і їм немає числа.

В нашій статті не з'ясуємо тільки ролю генерала Чупринки на тлі сьогодишньої революційної боротьби в Україні, бо ми вважаємо, що нову епоху в Україні творила і творить ціла верства «нових людей», яких у боротьбі очолив і надав їм організовану форму дії сл. п. Роман Шухевич. Він буде в українській історії поруч найвидатніших її постатей, як полководець і стратег великої політичної і соціальної революції. Ця ціла нова провідна верства людей — це кров від крові, кість від кости, дух від духу найширших народних мас, які є тим остаточним вирішальним елементом нашої революції, її «правою рукою».

На нашу думку, наша епоха має дуже багато схожих елементів з козацькою, а останнє «Звернення воюючої України», під яким стоїть підпис також підпільної Церкви, нагадує нам всебічність її, нарівні з Хмельниччиною. Не хочемо тим сказати, що ми вже в епосі нової своєрідної Хмельниччини. Всебічне розгорнення української революції ще стоїть перед нами, але вже немає сьогодні сумніву, що живемо напередодні епохи, подібної до Хмельниччини. Виключна заслуга генерала Чупринки, поміж всіма українцями наших днів, в тому, що він зумів спрямувати українську революцію на ті рейки, якими йшла Хмельниччина. Це в майбутньому оцінить історія.

Нам видається, що генерал Чупринка добре розумів свою ролю під час українських визвольних змагань, коли в одному із своїх наказів писав, що він гордий з того, що доля йому судила стояти на чолі армії героїв, якої рівної не знає історія України і супроти чинів якої бліднуть Тернопіли та інші античні приклади хоробрости і вояцької чести. Знаючи з особистого життя ген. Чупринку, як особливо скромного, що не любив рекліями і довгі роки був анонімом, але й особливо відповідального за кожне висловлене своє слово, відчуваємо вагу його слів.

Ми навмисне обрали тему: дві революції; не в сенсі протиставлення, а відзначення спільних рис двох революцій тільки часово різних, але суттєво майже однотипних, беручи до уваги різність епох, щоб показати, якою рідною і органічно зв'язаною з нами є наша минувшина. Не раз декого непокоять сьогодні теоретичні

неясності в деяких крайових публікаціях. В декого зроджується страх перед евентуальним неправильним напрямком руху. Такі сумніви безпідставні. Наш рух завжди виростав із життя і завжди емпірично формувався. Ми робили часом теоретичні помилки, інколи з'ясовували не все так, як життя пізніше корегувало, але ми завжди в дії йшли правильно. Наші практичні помилки, наприклад на еміграції, виринали не раз з того, що ми давали перевагу балачкам перед дією! Наш рух — це дія. Щоденна дія в Україні. Це неустанна боротьба проти ворога, проти всієї його системи, а теорія — це обґрунтування дії. Дехто спорив, чи часом в теорії будь-який автор в Україні не допускав можливості колективізації, а тим часом практика показує, що якраз навпаки: наш рух весь час різко і радикально поборює колгоспи в принципі.

Крайові інструкції дії це наочно підтверджують, як теж вся життєва практика. Те саме в інших ділянках життя: промисел, антимарксистський дух в культурі і т. д. Генеральний напрямок руху здоровий, правильний, революційний. Наш рух на практиці правильно сполучає з національним моментом соціальний. Це не є жадні протиставні елементи. Наша революція — загальна революція всього життя. Життя — це єдність всіх переживань. Національне і соціальне — дві сторінки одної медалі, одного життя. Носієм нашої революції є народні маси, тому тим більше немає мови про односторонність української революції. І як зберігачем національної ідеї є сьогодні *народ*, що в своїй масі став героєм, і символізує націю (себто єдність живих, мертвих і ненароджених), так тим самим соціальний аспект революції — неodrивна частина цілості. Сукупність усіх життєвих потреб народних мас мусить бути розв'язана. Без національно-соціальної революції немає українського визволення. Хто це відкидає, ставить на інтервенцію. Треба вже нарешті не допустити троянського коня чужої соціальної демагогії, що завжди валила зсередини Українську державу чи боротьбу за її відновлення. В усіх етапах української національної революції вже відразу, в перший момент, учасником буде весь народ. І найважливіше те, щоб якнайбільше скріпити динамічну потенцію народу, що бореться. Соціальні переміни не сміють послабити зовнішнього фронту, себто український вояк не сміє кидати фронту тому, що, наприклад, в селі ділять землю, а в місті робітники перебирають фабрики і «йому нічого не лишиться».

Наша революція *національна*, отже це війна проти ворога, а війна ніколи не буває успішна без збройної перемоги на полі бою з національним ворогом, дотеперішнім окупантом-завойовником. Коли впаде червона Москва, на Україну сунутиме нова «демократична» чи якась інша НТС-Росія. Її перемогти можна *лише*

армією. Коли на кожній п'яді здобутої нашою армією української землі проводитимуться соціальні і інші переміни, український фронтовий вояк мусить бути певний, що про нього дбають закони революції, закони української влади, яка забезпечить за ним і його родиною всі здобутки української, теж і соціальної революції. Місцеві органи державного самоуправління, на основі окремого закону, виданого вже в перший день революції, будуть реалізувати соціальні реформи, брати до уваги зокрема фронтових вояків, засланців, політичних в'язнів і взагалі всіх тих, що страждали і боролися за Україну. За таких умов український вояк буде спокійно захищати Українську державу, свідомий, що вона дбає про його рідню і всі здобутки соціальної революції, що вона несе українському народові, будуть в першу чергу і його. Тому такими необхідними є свідомі своїх завдань і здисципліновані кадри політичних провідників та організаторів революції, від яких залежить правильний її перебіг.

Не автоматизм революції і не попутництво, не «хвостисти»-поплентачі революції, а керманічі і розумні наказодавці, політично-перспективно думаючі націоналісти проведуть її. Без мілітарної сили революційної армії і політичного командного апарату, без вірних їм народних мас, головного штурмовика Бастилії в ім'я ясних позитивних ідей, — немає переможної революції.

Колись українець Желябов, що пішов у «спільний котьолок» революції, питав: «Де наші фенії!», забувши, що він сам міг починати їх формувати. Сьогодні в нас вони є, вони вже перевершили і сінфайнерів, і карбонарів, і яacobінців. Генерал Т. Чупринка знав, що говорив у своїх наказах про неперевершені зразки героїства своїх бійців і революціонерів. Як немає змоги порівняти українських революціонерів і повстанців з іншими в історії народів, так тим більше нема порівняння із постаттю ген. Чупринки. Навіть Гарібальді користувався сприянням деяких позаіталійських сил. Ген. Чупринка не мав жадної допомоги від нікого: ані моральної, ані політичної, ані технічної. Власні сили — це було гасло і практика життя! Яким було життя Чупринки, такою була і його смерть.

Отже, поза сумом над великою втратою, треба не забувати, що ген. Чупринка, керівник непоборної воюючої України, вчинив те, що ввійде в історію всього світу: ми не склали зброї навіть проти наймогутнішої потуги світу, ведемо війну безперервно в той час, коли весь світ боїться навіть морально нас підтримати. Ми горді, хоч смуток давить серце, що в нас був Чупринка, який зумів довгі роки командувати непереможно армією героїв у боротьбі проти двох найбільших потуг світу. Ми горді, що він вийшов із наших націоналістичних, ніколи не захитаних лав.

Для нас і народу Чупринка не загинув. Його постать бачить кожен із нас перед собою, його дух вітає завжди над нами. Як колись античні борці вірили, що з ворогом ще й духи полеглих б'ються на побойовищах, так віримо і ми, що народ лицарів і героїв, народ Байд і Богунів, народ Різунів і Перебийносів, народ крутян і героїв Базару, народ холодно-ярських повстанців, народ СУМ і СВУ, народ *анонімних героїв* ніколи не загине, що у всіх наших сучасних і грядучих боях буде нас вести до перемоги дух Чупринки.

Тарас Чупринка уродженець ЗУЗ, але його приbrane ім'я наддніпрянського, подібного духом Чупринки показує, що цей львів'янин хотів бути продовжувачем того, хоч без порівняння меншого Чупринки, щоб символізувати нероздільну єдність всієї України. Своїми чинами ген. Чупринка хотів вславити ім'я також цього другого Чупринки; не своє власне ім'я, а імена *анонімних героїв України*, що в соборницькому відношенні знайшли себе під іменем Чупринки. Тому Тарас Чупринка — це рідне ім'я і постать цілій соборній Україні. Глибоку думку висловлено у строфі вірша: «Шухевич згинув в Білогорщі, щоб жив Чупринка у віках!» І Чупринка житиме в народній легенді, житиме в традиціях українського війська, в історії українських визвольних змагань.

Біль стискає наше серце, що його фізично нема, але не сміємо падати у відчай. Чупринка залишив наступників, армію героїв, як він їх сам назвав. Він залишив народ, навчив його боротися і не розпачати. Народ, що підтримував його дію, бо лише цьому найбільшому анонімному героєві — простому українському хліборобові і робітникові — завдячуємо всі ми, і сам Чупринка передусім, незламність кадрів ОУН-УПА, як і те, що й Командир армії героїв довгі роки міг стояти на передовому пості боротьби в Україні. Народ його захищав, любив, бо й він для народу жив, боровся і загинув за нього.

Чупринка загинув, але народ залишився; народ перевихований, народ в поході, що його він провадив!

І немає сили, що потрапила б спинити народ у поході до волі. Як лявіна змітатиме він все, що стане йому на шляху. Ще будуть падати тисячі, сотні тисяч, а може й мільйони, але народу, що в поході, вже ніхто не спинить. Він йтиме нестримно до своєї мети, яку йому показували найкращі. Йтиме і проти всього світу, як буде треба. Як борці з УПА-ОУН не здаються і самі кінчають із собою, так довго не складе зброї український народ.

Не знаємо з нашої історії жодного факту, що українська армія капітулювала. Але знаємо Святослава Хороброго, що казав: «Не посоромимо землі руської, а ляжемо головами тут, бо мертві со-

рому не знають». Цю світлу традицію перейняв Чупринка. Так, «мертві сорому не знають».

В Білогорщі стоятиме колись пам'ятник прославлення України. І «слава не поляже, а розкаже хто ми, — чиїх батьків діти...» Тому вгору підіймім серця, бо:

«Хто там сказав — нема Чупринки,
Хто похилив на щоглі стяг,
Коли ще пишуться сторінки
Його безприкладних звітяг.

Коли Москва фанфар не грає
Про перемогу над УПА,
То знай — на горло їй ступає
Грізна Чупринківська стопа!»

З. Карбович: Дві революції (З приводу геройської смерти ген. Тараса Чупринки), «Сурма», Мюнхен 1951, ч. 27, стор. 6-8. Передрук: Дві революції, «Визвольний Шлях», Лондон 1970, кн. 3, стор. 296-303.

ВИКОНАЙМО НАШІ ОBOB'ЯЗOKИ ПEPED БАТЬКІВЩИНОЮ

(До завдань нашої еміграції за океаном)

Передумовою всякої підготовки до боротьби є *психо-моральна, революційна* наснага активу, а через нього народних мас. А це можна досягнути лиш переставленням роботи на масові революційно-політичні рейки, що матиме відгомін безпосередньо на всіх відтинках підготовки на випадок війни.

Тому треба посилити масові політичні акції, демонстрації, маніфестації і т. п., в яких повинен брати участь кожний політичний емігрант. Конче треба скріпити нашу видавничу чужомовну діяльність, треба підготовляти й вишколювати кадри для краю, допомагати виловлювати їх з надрів народної гущі, що є можливим лише в динаміці дії, яка є пробою характеру людини. Революційний кадр і захоплені великою ідеєю народні маси — це запорука успіху. У випадку вибуху національно-революційного збройного зриву, наприклад, у зв'язку з війною, як одною з нагод — основним елементом нашої стратегії буде включитися в цей революційний процес під керівництвом крайових сил. Тоді треба доложити всіх зусиль, щоб скріпити визвольну боротьбу на Рідних Землях. Звідти впливає наше головне призначення: *допомогти визвольній боротьбі не лише технічно, матеріально, морально-політично, але й людським матеріалом.*

Крім цих завдань, які зобов'язують українську еміграцію, всіх наших людей на чужині, де вони не жили б, є окремі завдання нашої еміграції в ЗСА, Канаді, Австралії, а може і в Південній Америці. За певних передумов ця справа є актуальною також у деяких державах континенту, де є вже частина українців натуралізованих, тобто таких, що прийняли чуже громадянство (Франція) і своєю кількістю можуть уже важити при певних рішеннях. Якщо ця частина українців зреклася української державної приналежності, приймаючи з різних причин чуже громадянство, *але зберегла українське серце*, завдання її перед Україною стають особливими. Цим людям треба дати окрему місію, яку кожен зможе виконати. Це неправда, що наш нарід у Канаді чи ЗСА є зма-

теріялізований. Українська еміграція є ідеалістично наставлена, стоїть лише питання, чи провід її доріс до цього, щоб цей ідеалізм розворушити, перетворити в *активно діючу бойову силу*.

Чому, наприклад, комуністи потраплять у «зматеріялізованій» Америці робити ризиковні демонстрації, віча, походи, а чому для некомуністів ця сама народна маса є «зматеріялізована»?

Тут, очевидно, не винуваті маси, а провід і відсутність великих ідей. Даймо пориваючу, пов'язану з дійсністю народу, ідею, а народні маси підуть на кожний чин, спрямований для добра й визволення України. В ЗСА і Канаді є свобода. Це країни, в яких живуть люди різного національного коріння, які залишили свої батьківщини з дуже різноманітних причин. Одні шукали соціальної волі і там її знайшли. Інші шукали заробітку, ще інші свobodно вірувати в Бога, ще інші прогнані з батьківської землі, або безпритульні, а багато з них з мотивів *національного переслідування*, як наприклад, ірландці, литовці і, відомо, численні українці. Коли доля закинула їх так далеко від рідних берегів, яких вони ніколи не зреклися й не зречуться, бо *немає другої України, ані другого Дніпра*, то треба дати цим людям *перспективу служби Україні*, яка ген-ген за морями, але не перестала бути *обітованою землею для українського серця*, байдуже в якій частині земної кулі воно не билося б.

Відомо з історії, як багато причинилися ірландські емігранти в ЗСА до здобуття незалежності Ірландії. Чому такої ролі не можуть сповняти українці — громадяни Америки у відношенні до України? Справа стоїть так: крім безпосередньої допомоги Україні треба впливати на офіційну політику ЗСА стосовно Росії. Треба питомою вагою численного українського населення в ЗСА старатися спрямовувати американську політику на інші, як досі, рейки. Одним із засобів, що мають поважний вплив, є голосування, вибори. Коли б українці ішли одноцільним бльоком, коли б не ділилися в тому відношенні на партії і групи в ЗСА чи Канаді, але голосували і підтримували таку партію і такого кандидата на президента, губернатора стейту тощо, які захищатимуть розподіл російської тюрми народів на національні держави, зокрема ж українську самостійність, тоді американські державні мужі в своїй закордонній політиці мусіли б рахуватися з голосами українців.

Щобільше, якщо б литовці, лотиші, поляки, білоруси і взагалі всі ті американські громадяни, які вийшли з-поміж тих народів, які тепер знаходяться під московським ярмом, солідарно підтримували лише таку партію і такого кандидата, що мають точно означену, для них прихильну програму у відношенні до російської імперії, тоді було б можливо основно змінити політику ЗСА,

яка мусіла б заперестати підтримувати єдинонеділимську концепцію. Думаємо, що поважна кількість населення, яке походить з країн з-поза залізної заслони, знаходиться в ЗСА чи Канаді. Уважаємо, що УККА у ЗСА виповнив би правильніше свою ролю, якщо б він під цим кутом еднав українців, як чинник американської політики. Є шкідливо, коли українці, литовці і інші поділяють свої голоси з погляду внутрішньої політики ЗСА, тої чи іншої партії, того чи іншого кандидата на губернатора стејту чи президента, члена конгресу чи сенату. Треба, щоб голоси були віддавані лише на таких кандидатів і, взагалі, підтримувати політику таких державних мужів, які є проти «єдиної неділимої», щоб при підтримці українцями, білорусами і т. д. рішав *примат закордонної політики ЗСА*, її якість, зміст, нам приязний, чи неприхильний напрямок, а не обіцянки внутрішніх соціальних благ. Бо в перспективі, в основному, хто підтримує розвал тюрми народів, цей на дальшу мету в найбільшій мірі спричинюється до *добробуту найширших мас ЗСА*, бо зі знищенням російської тюрми народів *не буде загрози для миру в світі*, і багаті ЗСА зможуть спокійно присвятитися піднесенню життєвої стопи робітництва, замість кидати мільярди на зброєння проти Росії. Таким чином, хто підтримує політику розподілу Росії-імперії, цей у найбільшій мірі діє також соціально в інтересі передусім робітничих мас ЗСА, які не потребуватимуть проливати своєї крові, і всі матеріальні добра будуть зужиті в їх користь.

Закид, що такою політикою ми пробували б комплікувати якісь внутрішні справи ЗСА, зовсім невірний. Коли Стассен підтримує ідею незалежної України, чому українці-громадяни ЗСА не мали б його підтримати? Чейже Стассен знає краще інтереси ЗСА, ніж наші емігранти. Інтерес ЗСА лежить на лінії інтересу України, коли візьмемо інтерпретацію цієї справи Гарольдом Стассеном. Без ствердження національної ідеї — нема перемоги над большевизмом. Отже, кожен, хто прагне перемоги Америки, мусить підтримувати національну ідею саме в найістотнішому інтересі ЗСА. Наше завдання мусить лежати в цьому, щоб зрушити народні маси українського походження в ЗСА, щоб вони при голосованні руководилися *національними мотивами*, критерієм закордонної політики ЗСА, а не другорядними внутрішніми мотивами. Найбільша загроза йде ззовні, від большевизму, отже в інтересі Америки і України діє той, хто дає розв'язку справи *перемоги над Росією*.

Погляньмо, як російські емігранти обсіли стејтдепартамент і унапрямують його політику. Ніхто не бачить у тому шкоди для ЗСА ані «недемократичности», хоч ця політика веде до загибелі

Америку так, як завела Гітлера. Чому, отже, політику підтримки національно-визвольних рухів, яку захищають такі видатні американські політики типу Стассена, Керстена, Сміса, Клея й ін., мав би хтось уважати шкідливою?

Українці й інші національності в ЗСА повинні під час виборів орієнтуватися на таких кандидатів і партії, які ставлять на *національні держави*, а не на «єдину неділиму» тюрму народів, які є *безкомпромісово антибольшевицькі*, а не лявіранти чи ізоляціоністи. Словом, підтримувати того, *хто сприяє визволенню батьківщини*, з якої нас ворог вигнав. Якщо б Український Конгресовий Комітет прийняв таку лінію політики, він мав би атут для впливу на політику урядових чинників при своїх заходах допомогти визвольній справі. Це був би аргумент *нашої сили*, а не лише апель до серця.

Коли б удалося поширити таку політичну акцію на десятки мільйонів емігрантів з інших країн з-поза залізної заслони, то з нею мусів би рахуватись кожний серйозний політик. Не забуваймо, що останні вибори виграв президент Труман лише різницею понад мільйон чи півтора мільйона голосів.

Цих декілька думок даємо під роздум українським американським компетентним чинникам і широкому загалові українців ЗСА, а теж Канади, Австралії, а може й Південної Америки.

Зиновій Карбович: Виконаймо наші обов'язки перед батьківщиною, «Визвольний Шлях», Лондон, 1951, кн. 7, стор. 3-5.

ДЕСЯТЬ ЗАПИТІВ ДО МІСТЕРА ДЖ. КЕННАНА

«Україна — це Пенсільванія Росії»

(Джордж Кеннан)

Дозвольте, містер Кеннан, що ми поставимо Вам низку запитів, на які прохаємо Вас відповісти, бо уважаємо Вас одним із відомих знавців російської тюрми народів в аспекті американських інтересів.

Ми свідомі того, що Ви прекрасно поінформовані про самостійницькі змагання України, Білорусії, Туркестану, Кавказу та інших поневолених Росією народів. Ми переконані також, що Ви поінформовані про незалежницькі тенденції Сибіру й Ідель-Уралу. Тому знаємо, що причиною Вашого негативного ставлення до суверенності наших народів не є непоінформованість, але свідоме намагання йти проти фактів в ім'я Ваших неправильних, а з нашого погляду шкідливих для ЗСА концепцій, які Ви захищаєте так само, як це робив Ріббентроп у полум'ях Райху, пробуючи рятувати його власовською авантюрою, замість бодай тоді поставити на національно-визвольні рухи. Ми теж не дивуємось, що Ви порівнянням до Пенсільванії хотіли виразно протиставитися знаменитому п. Герольдові Стассенові, який, захищаючи розподіл російської тюрми народів, нав'язуючи до найсвітліших традицій Вашої свободоловної країни, країни Вашингтона, Лінколна і Вілсона, став для нас щирим другом. Нам прикро, що не можемо згадати Вас серед наших приятелів, хоч все ж таки надіємось, що прийде час, коли Ви зміните неприхильне ставлення до нашої визвольної боротьби і станете в її захист, як це роблять знамениті американські мужі типу Стассена, Керстена і Сміса. Не хочемо вірити, щоб Ваша свободоловна країна, що була для наших людей у минулому символом свободи, стала в таборі наших ворогів. Це була б трагедія для всього світу. Нашим найбільшим бажанням є уникнути чергової двофронтної війни, яку ми вже раз вели проти гітлерівської Німеччини і Росії. Тому ще раз простягаємо руку приязні свободоловному Заходові і ждемо з тривогою на вислід. Дуже важким ударом для цілого світу була б та хвилина, коли поневолені народи мусіли б відвернутися від тих, хто їм близький,

і маршувати своїми шляхами без Вас і проти Вас, тобто проти Москви і проти її спомогачів на Заході.

ЗСА вже почали активну політику щодо поневоленних народів сходу Європи і підсоветської Азії. Але, на жаль, жахливо помилково. Пробачте за щирість і дозвольте Вам сказати, що нам здається, що Ви, п. Кеннан, належите до тих нечисленних американських знавців підросійського світу, які у львиній частині таку політику поручають і за неї відповідають. Кругом нас усюди на континенті західної Європи зароїлося від різних акцій, метою яких є монтувати нову американську власовщину, яка, зрештою, цілком відповідає змістові проповідника нового поневолення народів — «Голосу Америки», що захищає єдиногоділиму «демократизовану» тюрму народів. Цим новим американським Власовим став знаний обманець і невдачник, большевицький коляборант — А. Ф. Керенський. Знаємо, Ви нам відповісьте, що офіційна американська політика ще не сказала свого останнього слова, а все те є лиш «приватною» ініціативою і т. п. Але будь ласка тоді відповісти на питання: чому немає аналогічної «приватної» ініціативи по лінії підтримки розподілу російської тюрми народів на національні держави? Чому не знайшлися також такі «приватні» кола, які будували б радіостанції, подібні до «Фрі Юроп», але не для большевицьких коляборантів, які ще вчора сиділи на теплих місцях разом з комуністами, а для справжніх національних представників визвольних рухів у ССРСР? Чому досі ніхто з прихильників визвольної концепції поневоленних Росією народів не знайшов такого теплового прийняття в Америці, як це мають різні вчорашні комуністичні міністри, або єдиногоділимці з-під стягу Керенського? Колись Ріббентроп мав також «приватне» т. зв. «Бюро Ріббентропа», про яке говорилося, що це «приватна» інституція, не зв'язана з урядом. Маючи гіркий досвід минулого, не віримо, що вся ця метушня для чергового нашого поневолення новими російськими імперіялістами з американською поміччю — є тільки «приватною» акцією. Уважаємо, що, на жаль, за цією акцією стоять певні офіційні кола ЗСА і цю болочку для нас правду висловлюємо тим шляхом і ставимо Вам, п. Д. Кеннан, наш *перший запит*:

Чи метою американської політики є допомагати дальшому поневоленню народів України, Туркестану, Білорусії, Кавказу, а теж спинювати нестримний самостійницький процес в інших країнах ССРСР? Чи є метою цієї політики насаджувати насильно на наші шиї нове російське «демократичне» ярмо у формі нової власовщини, чи як її не назвати б?

Брак відповіді на це питання не будемо уважати нехтуванням

підпільних повстанських рухів, тобто — ігнорування найславнішої зараз повстанської армії світу — УПА — і рухів спротиву всіх інших підсоветських народів, бо на це навіть безглуздий Гітлер не важився, але уважатимемо підтвердженням того, що американська політика в її сучасних «приватних» формах у ставленні до поневолених народів є лише за зміною червоного режиму на білий, та не бажає, щоб поневолені народи визволились і позбулися московсько-большевицького ярма.

Наш запит другий: Чи відомо Вам, що до створеного за допомогою певних американських кіл «Совета Освобождения Народов Росії» притягають грішми продажний елемент різних народів, щоб обманувати Захід, що в ньому — крім росіян — є теж і неросіяни? Чи такі методи можна трактувати як серйозний засіб боротьби проти большевизму, який іде з фальшивими і підривними ідеями на завоювання світу? Хто дав право «Советові Освобождения Народов Росії» виступати від імени поневолених Росією народів? Чи відомо Вам, що немає жадних «народів» Росії, а є лише народи поневолені Росією та які саме прагнуть визволитись від Росії. Не існує ніякої боротьби за визволення «народів Росії», а є боротьба поневолених народів за визволення їх від гнобителя — Росії всякої, большевицької, «демократичної», республіканської, монархічної, централістичної чи федералістичної, і тому не має права ніхто, хто стоїть за волю людини і народів, перешкаджати тій визвольній боротьбі, яка йде за розподіл тюрми народів на національні держави.

Щобільше, ми запитуємо Вас як знавця справ підмосковського сходу: хто уповажив Керенського, якого підтримує американська «приватна» політика, виступати хоч би навіть від імени російського народу? Де є його і йому подібних політиків мандати? З 1917 року? Але ж Керенський ганебно втік і не продовжував боротьби, щоб міг покликатись на мандат крові. *Антибольшевицький Блок Народів (АБН) має такий мандат, писаний кров'ю сучасників.* Кожний, хто любить і шанує свободу, не може його заперечувати чи брати під сумнів. Чейже ще вчора американський конгрес виніс резолюцію сенатора Сміса в честь ген. Т. Чупринки, одного з провідників і основників АБН. *Отже, питаємо: Чому певні американські кола підтримують антидемократичну затію Керенського і протиставлять ідеї свободи народам і людям?*

Запит третій: Чи Ви, п. Кеннан, підтримуючи концепцію єдиної-неділимої Росії, згоджуєтесь з чисто гітлерівським расизмом московського видання, який заступає Керенський і спілка? Конкретно: Що має означати «провідна» роль московського народу, його

«вищість» над іншими і окреслювання як «національні меншини» 45-мільйонного народу українського, 15-мільйонного білоруського, 18-мільйонного туркестанського, грузинського, азербайджанського, вірменського й інших народів на їхніх власних землях, де вони живуть суцільною масою? Чи «народи Росії» це значить, що вони є власністю Росії? Чи вони є мертвими предметами чи живими істотами? Чи вони не окремі органічні природні формації? Чи Керенський і спілка не є союзниками Сталіна, який так само говорить про «великий російський нарід», про його «провідництво» та «велику російську культуру», якою «живуть» усі народи і яка дає поштовх їх творчості?

Ми закидаємо Керенському так само, як Сталінові, расизм на зразок гітлерівського і запитуємо Вас: чи Ви теж захищаєте «расову вищість» російського народу над усіма іншими народами і чи це згідне з високими принципами американської демократії, 14-ти точками Вілсона і Атлантийською Хартією? Чи з тою метою ведено війну проти Гітлера, щоб дати змогу виростити і скріпити тепер американськими руками російський расизм типу сталінського чи Керенського; чи не є рівними права для всіх народів – великих і малих і чи за волю тих малих народів не ведено останньої війни? Чи політика ЗСА мала б стати на службу московського расизму в новому виданні керенщини?

Запит четвертий: Чи Вам, п. Кеннан, відомо, що Керенський ще на початку 1920 р. в Англії заявив: «Єдине, що тепер потрібне російському народові — це те, щоб його залишили в спокої, щоб він міг вийти з тяжкого стану». Отже, Керенський майже дослівно повторив слова Троцького, що в той час керував московською червоною армією. Большевики найбільше боялися тоді зовнішньої інтервенції і Троцький окреслив це словами: «Дайте нам спокій». А ось у чому полягає суть спільного фронту Сталіна і Керенського: «Вони (большевики) — не розчленителі!» — заявив тому рік політичний приятель Керенського, Абрамович. А. Мельгунов у 15 числі «Возродження» пише ясно, що: «В майбутній Росії області, а не народності мають бути органами державного співжиття». Під Росією він, звичайно, не розуміє території російського народу, але території «народів Росії». Емігрантське «Новое русское слово» пише: «Час творення держав за національним принципом уже минув!» Це саме читаємо в журналі Академії наук СРСР «Вопроси історії» за 1951 рік. В статті «Наслідки дискусії про періодизацію історії СРСР» стоїть чорне на білому: «На Сході Європи процес утворення централізованих держав відбувався швидше від процесу творення націй» (цитата Сталіна). А далі: «Російська централізована держава від самого початку була мі-

шаною державою, в якій роллю об'єднувача національностей взяли на себе великороси». Точно це саме й говорить Керенський! Советський академік Греков на зустрічі з польськими вченими поставив їм завдання «запозичити історичну методологію російських вчених і виправити твердження про приналежність Польщі до Заходу».

Чи впадає Вам в очі, п. Кеннан, що об'єктивно п. Керенський і його спілка роблять ту саму роботу, що й Сталін? Чи не на цих самих концепціях стала псевдонаукова конференція, організована Гарвардським університетом з її голосною антинауковою, обманливою анкетною, яка апріорно приймала засади «найновіших наукових здобутків» з історіографії Сталіна і білих російських емігрантських імперіялістів?

Наш запит п'ятий: Чи згодні Ви, п. Кеннан, з твердженням Керенського та інших російських імперіялістів усіх барв, що, мовляв, Москва була така сама імперіялістична, як раніше Англія? Чи Москва, крім неволи, грабунку, визиску й знущання, дала поневоленим нею народам щонебудь іншого хоча б з культури й цивілізації? Сьогодні такі імперії як австро-угорська, оттоманська і японська вже зліквідовані, а Велика Британія дала волю Канаді, Австралії, Пакистанові та Індіям без будь-якого навіть плебіситу. Чи ж можливо, щоб далі існувала російська імперія, до якої поневолені народи навіть не мають такого стосунку, як згадані країни до британського Комонвелту?

Запит шостий: Чи відомо Вам, п. Кеннан, що ані Пенсільванія, ані Нью-Йорк не є членами ООН, але Україна і Білорусія, так як Польща, Канада, Бельгія й інші народи, формально є членами ООН. Чи відомо Вам, що формально-правно, на папері, російська імперія не існує, бо навіть т. зв. сталінська конституція паперово визнає всі республіки рівноправними? Вже сьогодні було неможливим задержати російській імперії її дотеперішню назву — Росія, яку замінено на «Союз Советських Соціалістичних Республік», в якому Російська СФСР формально є тільки одною з них. Те, що всі неросійські «республіки» — це фікція і вони живуть гірше колоній, є окремою справою, але тут треба шукати причини для самих сталінських фікцій. А Ви, п. Кеннан, навіть формально хочете, підтримуючи «Совет Освобождения Народов России» повернути назад історію з-перед десятків років. Невже ж навіть Сталін, хоч би тільки на папері, мав би бути «прогресивнішим» за Вас і тих американських політиків, які підтримують єдиноділиму тюрму народів і уважають, напр., українців пенсільванцями? Навіть Сталін, цей найбільший кат народів, не важиться так називати українського народу, найзавзятішого з на-

родів у боротьбі проти нього і Москви. Невже ж Ви не бачите грандіозних процесів, що проходять у всьому світі: національної емансипації народів і розпаду імперій? Чи Вам ніщо не говорять події в Персії, Марокко, Індонезії, Іраку, Індо-Китаї, Тунісі, Малайях, Філіппінах, Єгипті? Чи Ви думаєте, що такі висококультурні народи, як Україна, Грузія, Литва чи інші, вдасться загнудати, коли нині навіть малайці чи марокканці незалежнюються? Чи Ви хочете, щоб Америка, яка досі була символом свободи для народів світу і до якої линули з усіх сторін переслідувані, мала стати тепер заборолом найбільшої реакції в світі, коли навіть ССРСР, хоч фальшиво, але підтримує національну рівноправність поза сферою своїх впливів?! Поневолені Росією народи мусять визволитись і того процесу не спинити так, як не спинити дня, що приходить після ночі. ЗСА можуть зробити дуже багато користи або шкоди для поневолених Росією народів, але лиш одного не в стані, а саме: вбити прагнення до волі наших народів, бо цього не вдалося досі ні Сталінові, ні Гітлерові. Проте не сумніваємось у тому, що свободолюбний американський нарід, який складається в немалім числі з переслідуваних любителів свободи з різних країн, з еміграції народів поневолених Москвою, — не споневіриться своїм високим традиційним ідеалам Лінколна чи Вашингтона.

І нарешті, чи не відомо Вам, п. Кеннан, що перед тим, як постала російська держава, цілі століття існувала українська Київська держава так, як перед постановням ЗСА вже існували Велика Британія чи Франція? Чи відомо Вам, що Переяславський договір 1654 р. був лише пактом взаємодопомоги двох рівнорядних держав — України і Росії, поміж монархом України Богданом Хмельницьким і московським царем Олексієм? Москва зломилла цей договір, посягаючи на українську суверенність, а у відповідь гетьман Іван Виговський виповів війну Москві і під Конотопом 1659 року розгромив наголову московські війська. Це сталося так само, як альянти розгромили Гітлера, коли він поламав договори! І чи тепер, коли Москва ламає всі договори, загарбує нові країни — має означати, що загарблені країни стають уже російськими? Чи Вам відомо, як під Росією «об'єднано» балтійські країни? Насамперед насилля, а потім був «плебісцит», а відтак «правний акт» і ці народи паперово стали окремими республіками. При цьому Москва постійно покликається на «рішення народніх мас», то значить, що щось дуже не в порядку з підтримуваною Вами концепцією «народів Росії», коли навіть Сталін не відважується її витягати.

Ми не чули про міністра закордонних справ Пенсільванії, ані

про боротьбу Пенсільванії за відокремлення від ЗСА, ні тепер, ні в минулому. Натомість за «демократа» Керенського і деспота Сталіна голосним відгомоном по світу лунала й лунає національна боротьба за волю України, Білорусії, Туркестану, Кавказу і т. д. за відокремлення від Росії. Тому воля тих народів і їх боротьба за самостійність дає їм право бути вільними й суверенними, відокремленими від Росії. *І запитуємо Вас, п. Кеннан, чи Ви вважаєте можливим протиставляти публічну опінію ЗСА нашій національно-визвольній боротьбі і в очах наших народів робити ЗСА носієм чи спомагачем загарбників-поневолювачів, байдуже, чи то червоних чи білих російських імперіялістів?*

Наш *запит сьомий*: Чи Ви згоджуєтесь із знаменитою оцінкою большевизму, яку дав державний секретар Ечісон, заявивши, що большевизм продовжує 500-річну традицію імперіялізму, і які витягаєте з цього висновки? Наш висновок такий: все, що поза російською етнографічною територією і загарбане впродовж історії російським імперіялізмом, має бути відділене і всі поневолені нації мають знову стати самостійними. Про це саме говорилося і в 14-ти точках Вілсона, Атлантийській Хартії чи в Хартії ОН, треба тільки бути послідовним. Коли, як заявив п. Ечісон, російський імперіялізм діяв впродовж 500 років, то він не тільки окупував, але і загарбував. Те, що большевизм мав до 1939 року, було спадщиною минулих соток років. Отже, значить, п. Ечісон говорить про Кавказ, Туркестан, Україну, Білорусію і т. д. Керівники російського білого імперіялізму на чолі з Керенським, Абрамовичем і Черновим у листі до «Таймсу» погрожують Америці, що російський нарід стане проти неї, коли вона підтримає прагнення до свободи неросійських народів. Отже, російські білі імперіялісти такою заявою свідомо підтримують далі 500-річну грабницьку політику російського імперіялізму, бо чому ж лише загарбництво, dokonane в останніх роках, мало б бути неросійської генези, коли 500 років було російським? І цієї 500-річної російської загарбницької експансії Керенський і спілка взагалі не відмежовують, а навпаки, ототожнюють з волею російського народу, як повну погодженість цього грабежу з його прагненнями. Отже Керенський і Ко ототожнюють російський імперіялізм з російським народом. Як бачите, п. Кеннан, це ствердження роблять керівники «СОНР», а не АБН і про це ясно написано в листі до «Нью-Йорк Таймс».

Хоч цих підписаних 14 російських імперіялістичних політиків у «Таймс» заявляють, що не Росія імперіялістична, а лише большевицький режим, то чи в світлі наведених фактів можна цьому вірити? Чи підбиття Кавказу, Туркестану, України, Дону, Ідель-

Уралу, Сибіру, Латвії, Литви, Естонії, Білорусії, Фінляндії і Польщі в минулому російськими царями — це є імперіялізм чи ні? А це робили не большевики, яких тоді ще не було. Чому ССРСР продовжує в деталях імперіялістичні цілі царату? Чи відома Вам, п. Кеннан, директива царя Миколи II-го в справі Кореї? А забираючи Польщу, Манджурію, ЗУЗ (Галичину), пхаючися на Балкани, в проливи і в Персію — чи не наслідують большевики минулої загарбницької політики царів? Це ж цілі російського імперіялізму і при чому ж тут режим — чи він білий чи червоний?

Чи Ви, п. Кеннан, вірите, що так звана «демократична» Росія епохи Керенського давала поневоленням народам свободу? Кому і коли? Даючи, напр., Україні 4 губернії з обіцянкою жалюгідної автономії, грозила силою здушити самостійницькі спроби. Єдино Польщі «дала свободу» і то тому, що була під німецькою окупацією. А тепер п. Керенський теж обіцяє свободу, подібно, як у Бересті, де советська делегація у безсиллі мусіла на це погодитись. І куди не повернешся, всюди сходяться погляди червоних і білих російських імперіялістів, залежно від їх моментальної сили, якою надіються оперувати (в даному випадку важко їм надіятись, щоб Америка дала їм свої дивізії для поневолення Польщі, задля якої почалась II-га світова війна). Керенський і спілка твердять, що після лютневої революції 1917 року в Тимчасовому уряді була «цілковита відсутність будь-яких експансіоністичних чи войовничих замірів». А Дарданели, а апетити на Галичину? Забули Мілюкова Дарданельського?

Ви думаєте, що лише в 1943 р. вирізали большевики населення в Чечено-Інгушській республіці чи в Криму з жінками, дітьми й стариками, а решту депортовано? А забули Батурина, коли за царя Петра I-го його армія вирізала впень все населення так само з жінками і дітьми, забули за Новгород Великий, де «побожний» цар Іван Грозний вирізав впень 5.000 людей, а потім за них молився так само, як тепер московсько-кремлівський патріярх молиться за морди Сталіна. А забули різні Денікіна і барона Врангеля, різню українських юнаків-студентів під Крутами, морд під Базаром? Росія вчорашня і сьогоднішня є незмінна!

Чи уважаєте, п. Кеннан, можливим, щоб ЗСА помагали таким «демократам»?

Восьмий запит: Чи уважаєте, що за большевицьку імперію відповідають лише большевики? Зараз закордонні російські імперіялісти хочуть звалити вину за терор і поневолення большевицьким режимом інших народів на них самих. А ми запитаємо: Чи українці, туркестанці, білоруси, грузини, азербайджанці і т. д. окупували Москву, чи навпаки — росіяни окупували Тифліс,

Мінськ, Київ, Баку, Ташкент? Чи українці, болгари, туркестанці і т. д. накидали свою мову Москві і то тоді, коли ще не було большевиків, чи навпаки? За кого і ким переіменовано Польщу на «Привіслянський край»? Керенський і спілка каже, що ані він, ані нарід російський не відповідає за імперіялістичну політику Сталіна. Ті самі «демократи» твердять, що ні вони, ні російський нарід не відповідають за імперіялістичну політику царів. За що ж, отже, відповідають вони і російський нарід? Якщо загарбництво — це лише прикмета царів і большевиків, то чому Керенський не відмовляється від російської історії, від цих 500-річних загарбництв, як каже Д. Ечісон, і не сприяє визволенню і відокремленню поневолених народів від Росії? Росія завжди була деспотією — і за Івана Грозного, і за Петра I-го, і за Миколи I-го, і за Леніна, і за Сталіна. Коли російський нарід усував якусь деспотію, то лише на те, щоб установити нову, з якою він завжди мирився, тому відповідає за неї. Де є боротьба російського народу проти Леніна, а тепер Сталіна і його кліки? Але УПА і ген. Т. Чупринка, туркестанські басмачі, кавказькі та інші повстанці в цілому світі відомі. Керенський, немов стременодержець Леніна, передав владу большевикам. За большевицький імперіялізм відповідають також і інші російські групи, бо в большевицькій партії були і є люди різних груп, як, напр., меншевики-соціалісти Вишинський, царисти граф Ігнатієв, Брусілов, аристократи Чічерін, Тухачевський, Шапошніков і т. п. Всі представники ліберально-демократичної Росії були завзятими ворогами свободи неросійських народів, як от Белінський, Пушкін, Тургенев, Достоевський і інші. «Смірісь Кавказ, Ермолов ідьот» — кликав Пушкін. А його нікчемна поема про Мазепу?

Чи відомий Вам твір російського філософа Бердяєва, в якому автор каже: «Der Bolschewismus ist die dritte Form des russischen Imperialismus, des russischen Grossreiches... Der Bolschewismus ist ein nationales Phänomen; wer in die Tiefe eindringen will, muss die nationalen Wurzeln des Bolschewismus aufdecken und seine Herkunft auf Grund der russischen Geschichte erklären» («Комунізм є третьою формою російського імперіялізму, російського великодержав'я... Большеви́зм є чисто національним феноменом; хто хоче його зрозуміти, мусить викрити національні коріння большеви́зму і вияснити його походження на ґрунті російської історії»).

Знаємо, що нам закинуть, мовляв, серед большевицьких вельмож, як теж царських посіпак були теж деякі неросіяни. Але це так само, як був у Гітлера англійський лорд Гав-Гав або в ЗСА зрадники Гісси, чи якісь інші Понтекорви чи Мекліни і ніхто не скаже, що вони американські чи англійські прикладні громадяни

й патріоти, але звичайні зрадники, яким місце за решіткою. Чи, отже, Ви, п. Кеннан, уважаєте, що в обличчі таких фактів Керенський і спілка не відповідають за большевицький імперіялізм? Чи уважаєте моральним і корисним для західного світу помагати новим поневолювачам кувати кайдани для поневолених народів?

Наше дев'яте питання: Чи не уважаєте, що причиною програмої на Сході війни Наполеона і Гітлера було те, що вони не відкликалися до неросійських народів? Ми переконані, що так і що Ви російського народу ніколи не задоволите половинчастими ідеями і частинними обіцянками. Коли Ви обіцяєте йому кордони до 1939 року, то він ніколи не проміняє їх за перспективу завоювання цілого світу, за Берлін, Відень, Порт-Артур, а завтра, може, за Царгород, Париж, Лондон і Вашингтон. Ви ніколи не дасте йому більше, як давали царі, а тепер Сталін, а апетит росте з їдою. Говорити про небезпеку мобілізації російської opinii через програму розподілу імперії проти Заходу — це пустяки! Російська opinii вже змобілізована проти Заходу, бо вона прагне бути паном над світом, загарбати його. Відповідь може бути лише одна: вищі справедливі ідеї, свобода й справедливість для всіх, суверенність і національне визволення всіх неросійських народів. Кожний чесний росіянин скоріше стане за такі ідеї, ніж за половинчасті півідейки, брехню і облуду типу Керенського і його спомагачів. Своєю політикою задоволення «регіонального» імперіялізму Росії, щоб перебороти тим її універсальний імперіялізм, Захід лише скомпромітується. Не матиме за собою ні поневолених неросійських народів, ні самих росіян, бо російських імперіялістів не прихилить тим, що даватиме їм менше, як вони мають і фактично матиме їх проти себе, а знову чесні росіяни не підуть також за такими обманцями, як Керенський.

Чи Ви свідомі цього, п. Кеннан, що рекомендована Вами політика є ведмежою прислугою для ЗСА, бо ставить проти них весь світ поневолених народів? Чи це лежить в інтересах ЗСА?

А ось наше десяте й останнє питання: Чи не уважаєте, п. Кеннан, що за вимогою плебісциту після повалення большевизму криється тенденція обійти волю неросійських народів і включити їх знову насильно в тюрму народів? Чи не застановляє Вас формула т. зв. «національні меншини в ССРСР», вживана постійно СОНР-ом, коли це не меншості, а нації, які творять абсолютну більшість населення ССРСР? Російський нарід є у великій меншості, а неросійські народи на своїх етнографічних територіях є повними національними спільнотами. Чи уважаєте, п. Кеннан, що було б можливе, хоч би до подумання, таке аналогічне явище, яке пропонуєте неросійським народам, напр., з Францією, якщо б її

кількадесят років окупували німці? Чи після звільнення Франції треба би проводити плебісцит, чи вона хоче бути в новій формі німецької неволі, чи прагне бути суверенною й вільною, якою раніше була? Чому президент Вашингтон після американської визвольної війни не згодився на плебісцит, чи Америка хоче бути британською колонією, чи самостійною? Чи думаєте, що був би бодай один американець, який серйозно пішов би на це, не ставши зрадником своєї нації? Чому ЗСА не зарядили, напр., плебісциту в Індонезії, Філіппінах, Індії або тепер у Японії чи Німеччині, щоб знати, чи вони хочуть бути самостійними чи поневоленими? Чому якраз у наших, поневолених Москвою країнах американська «приватна» політика хоче проводити під впливом росіян різні плебісцити?

Дозвольте, п. Кеннан, не вірити в жадні такі обіцянки, дозвольте нам навіть відкинути дискусію на теми плебісцитів, які є образливі для народів, що існували далеко раніше, як сама Америка. *У нас уже цілі десятиліття іде плебісцит крові.* Ще не так давно навіть американський Сенат мав змогу призадуматись над резолюцією сенатора Сміса в честь Головного Командира УПА, ген. Т. Чупринки, що впав півтора року тому в бою з большевиками за УССД.

Чи Ви, п. Кеннан, стоїте проти розподілу російської тюрми народів на національні держави в їх етнографічних територіях з направленням кривд заподіяних большевиками, і чи піддержуєте, як демократ, тиранію, бо ще ніколи в жадній тюрмі не було демократичного ладу, тобто свободи?

Якщо так, то як Ви це погодите із світлими традиціями волелюбного американського народу і як Ви думаєте перемогти большевизм?

У такому випадку ми не віримо у Вашу перемогу так, як не вірили в перемогу Гітлера! Нам було б дуже боляче вести знову боротьбу на два фронти, але ми віримо в нашу перемогу над усяким рабством і його помагачами.

Віримо теж у перемогу американського народу, який — ми певні — в критичний момент нав'яже до світлих волелюбних традицій Америки, великого Лінколна й Вашингтона, і ми, поневолені народи, підемо разом з американським народом до світлих берегів національної волі і соціальної справедливості. Російська тюрма народів мусить розпастися і всі неросійські народи мусять бути суверенними й самостійними, бо перед Богом усі народи є однаково вартісні і рівні.

Євген Озерський: Десять запитів до містера Дж. Кеннана, «Визвольний Шлях», Лондон, 1951, кн. 12, стор. 2-8.

НА МАНІВЦЯХ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Без суттєвих змін

Можна багато закинути Дін Ечісонові у відношенні до його компромісової політики з ССРСР, але одне треба йому признати: Ечісон, один з небагатьох політиків ЗСА, вірно оцінив большевизм, уважаючи його тільки продовженням п'ятьсотлітньої загарбницької політики Росії. Для Ечісона, так як для нас, большевизм — це тільки сучасна вища стадія російського імперіялізму. Така історична заява державного секретаря ЗСА могла почати новий період історії взаємин між ЗСА і поневоленими Росією народами. Але сталося інакше. Ечісон не мав стільки сили і впливи, щоб провести в життя свою концепцію. До голосу прийшов штаб Кеннана і Керка, а Ечісон відійшов у тінь. Його глибокомудра заява лишилась лиш ефемерною газетною вісткою й на тому закінчилась.

Американську політику стосовно до народів, поневолених Росією, унапрямяють далі російські білі імперіялісти через своїх прихильників у «стейтдепартаменті». Сьогодні, коли «Американський Комітет Визволення Народів Росії» очолив Керк, а при ньому остався надалі Лайонс і інші, не можна сподіватися жадних суттєвих змін. Можливо, що ця політика поневолених народів буде оглядніша й тактовніша, але по суті вона буде незмінна. У висліді — американські вояки будуть, як так далі піде, витягати для російських імперіялістів каштани з вогню. За єдинонеділему «матушку Рассею» будуть боротися і гинути не тільки червоні і білі солдати-слуги московського імперіялізму, а також сини вільної американської землі, яких висилатимуть опікуни керенщини закріпляти нове ярмо на шиях поневолених Росією народів.

Невже американці — носії неволи?!

Це вже історичний факт, що російська еміграція завжди творила опозицію лиш проти внутрішнього режиму Росії. Це була опозиція не проти концепції імперії, не проти гноблення народів Росією, а лише за зміну влади в російській імперії. Знаючи, що Захід нерадо підтримує поневолювачів, вона — ця

антирежимна, але проімперіялістична опозиція намагається збаламутити західній світ твердженням, що, мовляв, усе лихо не в імперії, а у формі влади. І це їй вдається! Як не дивно, але в країні свободи, в ЗСА, де від десятків років знаходили право азилю переслідувані політичні втікачі різних націй, сьогодні йдуть назустріч московським імперіялістам. Останні потягнення ЗСА стосовно до поневолених Росією народів дають трагічний висновок: ЗСА стають захисниками рабства на Сході! Наївно є пояснювати таку ситуацію «приватною політикою» певних американських кіл. Це неправда! Коли вчорашній амбасадор ЗСА в Москві стає сьогодні керівником акції по лінії СОНР-у, змінюючи відомого Кеннана, то про яку «приватну політику» можна говорити? Це є офіційна політика «стейтдепартаменту». Краще сказати це відкрито, ніж приховувати правду і жити ілюзіями. Це питання стоїть на вістрі меча: американці своєю дотеперішньою політикою патронують єдинонеділму «матушку Рассею» і несуть нам, поневоленим народам, нове ярмо у формі білої російської тюрми народів. У них вона зветься «федерацією», а в большевиків — «союзом республік».

Хитрість большевиків і американська поблажливість

Американці, йдучи покійрно на пояску російських імперіялістів, оперують у своїй пропаганді кличами навіть з-перед десятиліть. Для американців існують ще «народи Росії», а для большевиків уже є «народи ССРСР», у якому Росія офіційно є лиш одною з тих республік. І от уявімо собі, як приймають, наприклад, за залізною заслоною «Голос Америки», який говорить про «народи Росії» тоді, коли найзапекліші російсько-большевицькі імперіялісти вже не мають відваги так називати туркестанців, українців, грузинів, білорусів та інших. Навіть в ООН існують делегації української і білоруської ССР, а американці без надуми пишуть і говорять, що це «народи Росії». Напевно в Кремлі затирають руки з такої американської недотепности і зовсім навіть не потребують перешкоджати «Голосові Америки». Американці ще спорять про те, чи не краще назвати поневолені народи ССРСР бодай так, як звать їх большевики! Значить, у боротьбі з большевиками американці досі навіть не додумались до того, що большевики послідовно роблять. Невже такою пропагандою можна когось переконати? Большевики не тільки наздогнали, але й перегнали ЗСА. І сьогодні своєю дотеперішньою політикою ЗСА виробили для себе в поневолених народів таку опінію, що було б уже замало лише говорити про самостійність тих народів, бо довір'я до них захитане. Тепер ЗСА мусіли б дати гарантію того, що вони дійсно мають таку ціль, і не

заграють з поневоленими народами. Большевики теж говорять про самостійність і, мабуть, не менше, як ЗСА, але на ділі їх національна політика — це народовбивство.

*«Голос Америки» чи «Голос
Антибольшевицького Бльоку Народів»*

Це помилка говорити представникам поневолених народів через «Голос Америки» до їх батьківщин. Такий стан використовують большевики, мовляв, це говорять «зрадники» і «запроданці американського імперіялізму». До поневолених народів повинен говорити голос Антибольшевицького Бльоку Народів, тобто повинні говорити представники поневолених народів, як представники своїх батьківщин, а не «Голос Америки». Хай американці самі говорять через «Голос Америки» про проблеми поневолених народів так, як вони їх розуміють. Але члени і представники поневолених Росією народів не можуть говорити через «Голос Америки» в дусі хвилевої кон'юнктурної політики «стейтдепартаменту» і на доручення американців загострювати чу притуплювати вістря слова в залежності від кокетування між Кремлем і ЗСА. Така політика для поневолених народів не є суверенною політикою. Як колись був «Голос Вільної Франції», союзника Заходу, так повинен бути «Голос Грузії», «Голос України», Туркестану, Білорусії, Словаччини, Болгарії, Угорщини. А «Голос Америки» — хай буде голосом Америки. Щойно тоді можна буде вірити, що ЗСА справді бажають волі поневоленим Росією народам, а поміч їх не буде передумовою втрати суверенності. Поневолені народи, що кривавляться в боротьбі з большевизмом, хочуть почути свій рідний голос, голос своїх представників. Коли поневолені народи є справді партнером для Заходу, тоді вони не потребують вижебраної півгодинної авдиції, щоб поплакати через неї чи виголошувати цензуровані в єдинонеділимському дусі промови. Поневолені народи мусять підняти суверенну війну в етері, як партнер і рівновартісний союзник Заходу проти Росії, проти большевизму.

Чи «культ зради»?

Гітлер, шукаючи порятунку, хапався бритви. Так постав КОНР з Власовим на чолі. І Гітлер програв. Але певні політичні кола ЗСА нічого з цього не навчилися. Вони почали свою політику від того, на чому провалився Гітлер: створили СОНР, замінивши Власова Керенським. Замість зговорення з національними представництвами поневолених Росією народів, почалось пошукування за агентурою і продажними елементами.

Так поширюється американською «приватною» політикою культ зради серед поневолених народів ССРСР. Ці методи не нові, їх клясично застосовують большевики, відповідно прикриваючи національну зраду облудною ідеєю світової комуністичної революції. Але американці, немов на базарі, прямо за доляри купують для росіян «націоналів». Це боляче, але, на жаль, правдиве. Національних зрадників тримають, як своїх агентів, і суворо карають кожного, хто хотів би хоч пальцем діткнутися відступників. Так, напр., за мале побиття такого агента Гулая жорстоко засуджують трьох патріотів.

Нова форма обману

З СОНР-ом не повезло американським «приватним колам». Не задоволили ні росіян, ні не обманули поневолених Росією народів. І тут наступила деяка зміна тактики. Почали з'являтися в пресі кореспонденції, особливо з ЗСА, в яких зручно атакуються АБН або за його «за широку концепцію», або за його «неповну концепцію» розв'язки проблеми боротьби з ССРСР й майбутнього ладу. Згадується про якісь анонімні «антибольшевицькі бльоки», на базі яких можна б звести разом росіян і поневолених Росією народів. Програма їх зовсім невибаглива: конституція ССРСР не здійснена, отже, треба змагатися за об'єднання народів на базі її реалізації. Коротко: конституція добра, лише «злий» Сталін не хоче її здійснити. Отже, як бачимо, росіяни зрозуміли, що не можуть відкинути того, що дають у конституції для неросійських народів большевики і вони беруть на себе роллю здійснити сталінську конституцію, з чого, на їх думку, поневолені народи повинні лиш радіти. Ідеї великого російського патріота Леніна «зрадив» Сталін і їх переймають тепер на себе російські білоемігрантські «вожді».

«Ленін умер і справа його вмирає» — заклопотано пише одна емігрантська газета («Сучасна Україна»), а от росіяни рішилися «підняти» справу Леніна, щоб рятувати його єдиноне ділимські ідеї. Те, що Сталін саме за Леніна мав найважливіший державний ресорт (національностевий), як найкращий його учень і такий же самий тиран, — не беруть під увагу сьогоднішні «винахідники» нових теорій, підсунених большевиками. Те, що одна точка конституції ССРСР говорить про самовизначення аж до відокремлення, а інша це заперечує і узалежнює від згоди передусім РСФСР, тобто конституційно внеможливіє відокремлення, не згадуючи про МВД, — також, як бачимо, не важне. Не вдалось за гітлерівською методою від КОНР-у до СОНР-у, то пробують, що може

підє за сталінською методою від теоретичного СССР до «реального» СССР.

Як бачимо, філософія тут досить проста: змінити режим так, як думають ЗСА змінити уряди в сателітних країнах, але лишити комплекс СССР непорушним. Словом, — океренщити його, «здемократизувати», але не розподілити і не розтрощити. Тому можуть творитися антирежимні екзильні уряди, але не національно суверенні, а т. зв. «демократичні» антикомуністичні «автономних республік», як складових частин об'єднаної «Іст Юроп», якій на ім'я СССР.

72 голоси за єдинонеділимму тюрму

З нагоди березневих роковин керенщини 72 визначні американські політики і державні мужі видали маніфест до «російських народів». У цьому маніфесті пригадують усі «блага» керенщини і взивають «російські (сік!) народи» повернутися до «світличих традицій» керенщини. Ніде ні згадки немає про національне визволення. Взагалі немає українців, білорусів, грузинів, туркестанців, а є тільки «російські народи». Уявімо собі, що думатимуть про американську політику поневолені народи, чуючи через «Голос Америки» такий заклик? Це ж несвідома допомога большевикам мобілізувати народи СССР проти Заходу. Навіть у Сталіна російський нарід є вже тільки «старшим братом» для інших народів і, хоч на папері, як окремі нації існують українці, грузини, білоруси, туркестанці та інші. А для американців є тільки «російські народи». Тут ці 72 політики переплюнули й самого Сталіна.

Ставка на коляборантів із Сталіном

Керенський і керенщики — це ніщо інше, як коляборація і коляборанти з Леніном. Керенський був тільки стременодержцем Леніна. Подібну ролю виконували недавні коляборанти в сателітних країнах, в Болгарії, Мадярщині, Чехії, Польщі. Коли ж комуністи вже їх не потребували, вони дістали «звільнення» і виїхали закордон. Різниця лиш у цьому, що Керенський утікав закордон у жіночій одежі, а коляборанти, завдяки американцям, утікають у чоловічій. Всі вони одержали найкраще прийняття в американців майже як «спасителі народів». А те, що вони ще вчора затверджували масові присуди смерти на свій нарід, як прокомуністичні прем'єри чи міністри — забулося на Заході. В'язні німецьких і большевицьких концтаборів не мають доступу до ЗСА (цього, мабуть, не бажають керенщики), а коляборантів комуністів вітають і добре оплачують як «антибольшевицьких борців».

Нікого не цікавлять криваві четверги в Софії, масові морди в Будапешті чи Празі або Братиславі за часів тих коляборантів і їх спільного з більшовиками володіння їхніми країнами. Хто служив вчора Сталінові, нині може служити кому іншому, байдуже, що на його сумлінні лежать тисячі помордованих людей. Хто боровся проти гітлеризму і комунізму, того сьогодні трактують, як фашиста і небажаного партнера.

Мимоволі виринає питання: невже в західньому світі вже немає великих пориваючих ідей правди і справедливості? Невже величезні здобутки західньої культури, спертої на християнстві, на пошані людини, на пошані нації, на соціальної справедливості, на ідеї свободи — вже мертві? Невже Захід не бачить великої пориваючої національної і релігійної ідеї народів у його сфері впливу, що її навіть більшовики крадуть від Заходу? Невже бурхливе море мусулманського світу, ісламу, свободолюбних Індії, Пакистану, арабського світу, всіх сьогодні оживаючих колоніальних і півколоніальних народів, що будяться до незалежного життя, нічого не говорить Заходові? Всюди на весь зріст пробуджуються ідеї нації, суверенного національного життя, ідеї релігії, соціальної справедливості. Воля народам — воля людині! — ось гасло, знам'я епохи.

А Захід це негує, ставить на імперіялізм, на єдинонеділімство. Тверді характери, непокірні борці, люди з хребтом певним колам Заходу не любі. Хто ж може протистояти фанатичній доктрині більшовизму? Чи не люди великої віри в свою правду, великі характери, що у важких обставинах і зладнях відстоюють свої ідеї, не продаються за долари, але власними силами ведуть безперервну боротьбу з більшовизмом?

Тому не ставка на коляборантів і керенщину, а ставка на носіїв національної ідеї і соціальної справедливості, на розвал російської імперії і перебудову на етнографічному принципі може врятувати Захід від його трагічних помилок, за які прийдеться платити дуже дорого.

Початки світанку

Поволі, але послідовно приходять до голосу в публічній опінії Заходу нові сили, нові люди і нові концепції. Не сьогодні, то завтра західний світ мусить, якщо хоче перемогти, повернутися до великих національних ідей і кличів. Ми вже тепер не самі, не ізольовані, як раніше, від Заходу. Загальновідомі прізвища американських політиків і діячів, що починають щораз більше підтримувати наші ідеї, зростають у кількості. Преса щораз більше виявляє заінтересування не тільки українськими проблемами,

але й ідеями, за які бореться Україна. Це саме бачимо і у Великобританії, Франції і інших країнах. В особах таких, як ген. Фуллер, Україна і поневолені народи СРСР знаходять ідейних сподвижників нашої визвольної концепції. В таке відродження Заходу ми віримо, бо це єдиний шлях, що веде до нового суверенного й щасливого життя всіх народів світу.

З. К-вич: На манівцях американської політики, «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 4, стор. 4-7.

ГЛУМ НАД СПРАВЕДЛИВІСТЮ

Здається, що ніхто не здивувався, коли лорд Гав-Гав повис на англійській шибениці за те, що коляборував з німцями в час війни. Нікому навіть не прийшло до голови боронити його чи виправдувати. А невдячні французи покарали досмертною тюрмою свого героя першої світової війни Петена, не згадуючи вже про Ляваля і інших. Про безчисленну кількість малих коляборантів, з яких багато згинуло під гільйотиною, не приходиться і згадувати. Хоч який неслухний був присуд на маршала Петена, але світ не станув у його оборону. Під судом повинні були стати діячі людового фронту з Блюмом на чолі, які поставили Францію в становище безборонної країни. Але яка б не була вина блюмівців, тверді закони застосовано до всіх коляборантів. Це все діялося у вільних країнах, які мають власні суди й можуть карати тих, хто провинився проти своєї батьківщини.

У поневоленого народу такі справи стоять інакше. Він не має держави, отже, не має свого суду, який карав би за провини. Але має зрадників, як і кожний нарід. І тому в нього не раз виразником засуду стає публічна опінія, моральна дискримінація обвинуваченого, якого викидають з власних рядів. У поневоленого народу, зокрема в емігрантських обставинах, передусім існує моральний присуд смерти на зрадника. В умовах боротьби на Землях революційні трибунали стають цими справедливими судами, які карають національних зрадників. Таких трибуналів на еміграції немає і вони навіть були б непотрібні, якщо б до внутрішніх справ даного народу не вмішувалися т. зв. «приятні кола» деяких західних потуг. Еміграційна спільнота й не звертала б уваги на покидьків, якщо б їм не помагали антиукраїнські чинники американського хову. Було б спокійно в цьому відношенні в українській емігрантській спільноті, як теж і в інших емігрантських різнонаціональних середовищах, якщо б американський доляр не почав свого спустошуючого діяння. Декому здається, що весільний доляр може стати царем світу, в чому й полягає глибока й трагічна помилка американської політики супроти українського народу. Але український нарід не злякався московського чи німецького нагана, не злякається і сили доляра в боротьбі за своє

національне визволення не лише від Москви, але і від усіх непрошених заокеанських «опікунів».

Московські білі імперіялісти довго пробували самі, без помічі американського доляра, монтувати свої комітети чи ради «Визволення Народів Росії». Та це їм ніяк не вдавалось, власними силами вони не були спроможні здобути навіть одиниць з-поміж неросійських народів. Щойно тоді, коли хитрі москалі взяли собі на поміч своїх американських опікунів, при допомозі їх долярів і технічних засобів повели вони свою агентурну роботу серед еміграцій поневолених народів ССРСР. Деякі американські «приватні кола» почали пресію на українців і інші народи, щоб примусити їх увійти до спілки з російськими поневолювачами. Так запрягли росіяни до свого білоімперіялістичного російського воза американців, які готові проливати свою кров за збереження москалям імперії, ганебної тюрми поневолених народів.

Єдиними «аргументами», якими оперують американські «приватні кола» є питання, мовляв, де ж маєте таких росіян, які готові боротися проти большевизму за національні держави. Такі «аргументи» ніяк не витримують критики. Бо, як можуть бути такі росіяни, які погодились би на російську державу в етнографічних межах, коли самі американці пропонують їм російську імперію щонайменше в кордонах 1939 р!? Коли самі американці творили Тегран, Ялту, Потсдам! Ще чого доброго, якщо б і знайшлися такі російські групи, що ладні погодитись на російську державу в її етнографічних межах, то американські «приватні кола» на чолі з Кеннаном, Лайонсом і Керком просвіщали б їх, що вони божевільні, коли не хочуть американського «дарунку» у формі імперії.

Магічний доляр почав діяти. Панове Дон-Левіні почали купувати для СОНР-у людей з вулиці, між яких попав також «український» малорос Гулай. Всі українські політичні угруповання від лівих до правих, усі українські суспільні, громадські, наукові та інші установи стали рішуче проти єдинонеділимських плянів. Святе обурення огорнуло всю українську еміграцію і не було українця, який не уважав би, що зрадник Гулай, як в англійців лорд Гав-Гав, повинен понести перед українським судом заслужену кару. Але такий український суд можливий лиш на українських землях. Тому українці на еміграції запам'ятали собі цей злочин Гулая і вирішили спокійно ждати, коли суверенна українська влада на українській землі поставить зрадника перед суд і згідно з законами покарає. Але ані Гулаям, ані американським доляродавцям нічого не допомгло святе обурення українського громадянства. Вони далі продовжують своє юдине діло. І тут запитуємо: яке право має американський, той чи інший комітет,

та чи інша установа вмішуватися в наші українські справи? Яке їх право накидати нам федерацію з Росією, розкласти наші ряди корупцією, зрадою і підступом, використовуючи нужду біженців? Чи це є «політика» у відношенні до найбільш героїчного народу, який до сьогодні має свою повстанську армію, має найкраще організоване в світі підпілля, має свій революційний уряд в Краю!? Чи може будь-хто з найсильніших світу цього вимагати від нас, щоб українську проблему розв'язувати купівлею двох-трьох зрадників типу Гулая? Чи на таке діло треба аж таких американських політиків, як Кеннан, теперішній амбасадор у Москві і Керк, колишній амбасадор?

Тому всі українці на еміграції врешті зрозуміли, що це не заслуга Керенських чи Мельгунових, що знайшлися два-три зрадники серед нас. В боротьбі з російськими імперіялістами тут на еміграції ми самі дамо собі раду і вони вже не в силі зробити жадного вилому в наших рядах. Це завдяки американським доляродавцям постають різні СОНР-и і шириться зрада серед волелюбних, поневолених Росією народів.

Ось у такий час два гарячі українські патріоти Гніп і Литвин стихійно zareагували на появу зрадника Гулая в таборі. Вони легко побили його, не маючи заміру вбити зрадника, як безспірно виказала судова розправа. Зрадник Гулай вийшов з інциденту здоровий. Обидва ідеалісти навіть не втікали. Третій — Ципера, повстанець з УПА, що щойно прибув з Краю, випадково знайшовся на місці інциденту. Їх усіх трьох ув'язнено і по довгому слідстві поставлено під американський суд. Під час слідства на большевицький зразок не дано довший час доступу оборонцям до підсудних. Навіть сам суддя під час розправи висловився, що факт недопущення прокурором оборонця до підсудних пригадує тоталітарні методи за залізною заслоною.

Сама ж розправа — це клясичний зразок німецьких чи большевицьких розправ проти українських самостійників. Оборона не мала права аналізувати мотивів учинку, а чейже для суду є конечна аналіза мотивів. Як можна судити, не знаючи причини? Але це не цікавило американського суддю. Такі домагання оборони він відхиляв. Стало ясно, що це був суд американської політики з її відомими методами над самостійницькими прагненнями українського народу. Суддю навіть не цікавило те, що двоє свідків зізнало під присягою, що кол. член УПА Ципера під час інциденту був у їх хаті. Суд мав засудити. Коли прокурор домагався лиш по п'ять років тюрми для підсудних, то суддя присудив по 7 років кожному. Таким чином для найбільше незорієнтованих стало ясно, що американцям не йшло про жадне правосуддя, а про політич-

ний акт, про відстрашення українців і інших народів від протиставлення американській самовбивчій політиці.

Американський трибунал, який вимінив разом 21 років тюрми для трьох людей, з яких один взагалі не був учасником інциденту, складався з одного судді! Так судять хіба індіан або негрів у затурканих африканських колоніях або американських резерваціях для кольорових.

З большевицької до американської тюрми! Оце символи двох концепцій «нового світу». Але нехай тямлять москалі і їх американські опікуни, *що жадні присуди ще ніколи не відстрашили українців від їх ідеї і цілі*. Не відстрашили ні большевицькі концтабори, ні народовбивство, ані газові камери німецьких концтаборів. Не відстрашить і американська тюрма для трьох українських патріотів-ідеалістів, з яких один залишив у таборі безпомічну жінку і двоє маленьких дітей. Нам, українцям, не зламують хребта. Ми тільки рекомендуємо, щоб ті американські «приватні кола», що несуть відповідальність за те, переглянули історію нашої боротьби за волю, щоб не розчарувалися, коли матимуть проти себе український мур. Навіть від Гітлера можна американцям дещо навчитися. Він на початку війни — зарозумілий і самопевний, а при кінці — розтрощений, почав дещо міняти свою думку.

Ми, однак, віримо, що свободолюбний американський нарід зуміє сам переглянути позиції своїх політиків і не допустить, щоб ЗСА, країна великих традицій свободи, стала новою Люб'янкою для українських патріотів. В американській тюрмі в Німеччині сидять перші політичні в'язні, засуджені американським судом, жорстоко і неймовірно. І ми, українська громадськість, докладемо всіх зусиль, щоб вони були звільнені. А тим часом українська громада повинна тямити, що в'язням треба допомогти, що треба забезпечити життя родинам і маленьким дітям засуджених. Хай, зокрема, довголітній борець нашої рідної армії — УПА, відчує в американській тюрмі на Заході, що хоча цей Захід нагородив його за довгі роки боротьби в його обороні семилітньою тюрмою, то, однак, українська громада пам'ятає про нього, як про найкращого сина українського народу.

Чекаємо від американського народу, а особливо від сучасних американців українського походження і цілої української еміграції в ЗСА гідного виступу в оборону правди і справедливості як протесту проти безправ'я, докнаного американським судом над трьома українськими патріотами. Бо щойно тоді можемо вірити, що стаття свободи є справжнім символом Америки.

Е. О.: Глум над справедливістю, «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 4, стор. 37-39.

ІДЕЇ ВОЮЮЧОЇ БАТЬКІВЩИНИ

Фактом є, що західній світ від довгих років панування большевизму на сході Європи і Азії може жити спокійно тільки завдяки безперервній боротьбі, яка ведеться в країнах за залізною заслоною, в Білорусії, Туркестані, Північному Кавказі, Грузії, Вірменії, Азербайджані, Україні та інших країнах, а в останньому десятилітті в Естонії, Латвії, Литві, Болгарії, Румунії, Мадярщині, Словаччині, Польщі, Чехії, Албанії, а теж у Сербії, Хорватії й інших країнах, куди ступила большевицька нога.

Ціною крові й неустанних жертв, які падуть на батьківщинах поневолених Росією народів, ціною нужди й голоду, безконечних заслань і переслідувань, ціною мільйонів трупів неповинних жертв — окуплюється покищо свобода Заходу.

В перших лавах цього титанічного змагу проти найбільшого ворога людства стоять поневолені народи, національно-визвольні революційні організації і повстанські армії чи формації, як, наприклад, в Україні — Українська Повстанська Армія (УПА), Організація Українських Націоналістів (ОУН), очолювана С. Бандерою і Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), в Словаччині — білі партизани і СОВ та подібні формації в інших поневолених країнах СРСР.

Сьогодні поневолені, але не упокорені большевизмом народи тримають *перший* фронт проти тиранів Кремля. Звідти, з підпілля батьківщин поневолених народів іде нове світло для світу, новий орієнт. Там кристалізуються ідеї, очищені в невинній крові, щоб здійснитися переможно на руїнах російської тюрми народів, імперії рабства, безбожництва і темряви.

Народам-героям, їх індивідуальним борцям, що ставлять сьогодні непереможний опір московсько-большевицькому імперіалізму будуть колись ставити пам'ятники. Ці останні будуть символами й прапороносцями. Тих, що вже загинули чи перебувають у тюрмах, є безчисленна кількість. Ось деякі найважливіші з них: в Болгарії з московських рук згинув принцрегент Кирило, одна із жертв т. зв. кривавого четверга 1 лютого 1945 р., а теж прем'єр-міністр Микола Ушаков. В Естонії — президент держави Патс і єпископ Кукк. В Козакії — Віктор Севський і генерал На-

заров. У Хорватії — Міле Будак. У Мадярщині — кардинал Міндт-сенті. В Латвії — президент Ульманіс. В Ідель-Уралі — Султан Галієв. У Грузії — Коте Абхазі і архієпископ Амброзій. В Литві — єпископ Матуліоніс і президент Стульгінскіс. В Сербії — ген. Дража Міхайлович. У Словаччині — президент Йосиф Тісо, єпископ Ройташек, Базулько і прем'єр Тука. В Туркестані — Абдулля Пітрат, Годжа, Муфті Карі, Бегдуді, Осман Батур, що впав літом 1951 р. разом з своїми повстанцями. В Білорусії — проф. Ігнатовський і архієпископ Мелхіседек. У Північному Кавказі — султан К. Гірей і Імам Гоко. В Румунії — д-р Йонель Мота, що погіб ще в 1937 р., борячись уже тоді проти большевицької загрози на еспанських полях. В Україні — Симон Петлюра, Євген Коновалець, митрополит Липківський, ген. Грицай-Перебийніс і останньо найбільша втрата — Тарас Чупринка.

Всі вони стали для своїх народів прикладами до наслідування. Кривавий то шлях, що ним вони йшли, але ним ступають їх наступники, ступають безчисленні когорти борців. Це страшна правда, що в тій пекельній большевицькій системі руйнується все, що цінне й дороге людині, все що творить її істоту. Нівелюється ідея нації, ліквідується релігія, розкладається родина, фізично винищуються народи, ламається людину, індивідуальність, виключається приватну власність, що унезалежнює людину, словом — повна «уравніловка». Кремль прагне мати лише отару без ідеї.

Тирани і раби — це формула Росії. Цю формулу вона хоче перенести на весь світ, бо меж для російського загарбництва немає.

Щоб протидіяти переможно тій страшній загрозі, поневолені Москвою народи об'єдналися в один бльок ще в листопаді 1943 р. на Конференції, що відбулася у Житомирських лісах. Там зібрались представники 13-ти народів, які в той час воювали проти нацизму і проти большевизму: білоруси, грузини, азербайджанці, туркестанці, вірмени, північні кавказці, українці, татари. Там погоджено і устійнено плятформу співпраці.

У пізніших крайових матеріялах з 1945 р. про спільний фронт поневолених народів ССРСР читаємо ось що:

«Перед народами ССРСР, поневоленими сталінською диктаторською клікою, стоїть на всю широчінь повалення реакційного протинароднього режиму шляхом революційної збройної боротьби й створення самостійних держав, побудованих за етнографічним принципом...»

«...До фронту поневолених народів ССРСР долучується новий фронт загрожених народів Середньої і Південної Європи, останньо «визволених» червоною армією з-під німецької окупації. Перед

тими народами на всю широчінь стоїть питання збройної революційної оборони перед намаганнями Сталіна включити їх в склад СРСР. З об'єднання цих двох фронтів постає бльок поневолених і загрожених народів, що в наслідку своїх революційних дій спричинять розвал тюрми народів на руїнах сталінської тиранії».

В єдиному фронті проти Росії станули поневолені нею народи, не надіючись на чужу допомогу, а єдино з вірою у власні сили. *Народи, що воюють і терплять — боряться не за федерацію, а за державу.* І ще ніхто й ніколи цієї ідеї не виполов з душі жадного народу. Антибольшевицький Блок Народів є об'єднанням революційно-визвольних рухів поневолених Москвою народів, діючих на теренах своїх країн.

Ідеї АБН не є новими чи нікому незнаними. Бо хіба ж ідеї національної волі, соціальної справедливості, ідеї християнські не знані сучасній епосі? Неправдою є, що сучасна епоха — це епоха великопростірних концепцій, великих уній, федерацій, об'єднаних держав, союзів республік чи світової імперії.

Росія — це на ділі найбільший ворог і заперечувач національної ідеї. Хто змагається за світову імперію, не може бути приятелем національної ідеї, а тільки її винищувачем. Тут, у західньому світі, у формі компартій Москва має свої перші колони. Захід має ворога вже в своїй хаті. Тому треба бити на сполох! Як було колись у Трої, так тепер Росія перепачкувала свої троянські коні, які в запіллі народів Заходу вже ведуть розклад, підготовляють для Заходу поразку, а для Росії перемогу.

Тому впливає зовсім логічний висновок, що Захід повинен простягнути руку поневоленим народам СРСР і спільно виступити проти найбільшої загрози світу. Але де є поміч Заходу фронтові поневолених Росією народів? Чому Захід мало цікавиться фронтом поневолених народів, що творять третю суверенну силу в сьогоденішньому світовому змагу?

Коли 72 визначні американці у своєму маніфесті з нагоди т. зв. «березневої революції» 1917 р. звертаються до неросійських народів, як до «народів Росії», то як можуть вони виступити проти політики русифікації тих народів, проти їх винищення чи піддержувати їх національно-визвольну боротьбу, коли саме окреслення тих народів, як російських, таку боротьбу виключає? І це діється в той час, коли світова війна розгортається щораз більше і більше на всіх фронтах!

Недавно впав Китай, і чи його завоювання комунізмом не було великою програною Заходу, який до цього допустив? Чому, наприклад, напад на Західню Німеччину мав би трактуватися як початок війни, а поневолення Китаю — ні? Війна вже давно поча-

лася, західній світ ще дурить себе марною надією, що зможе відсунути її від своїх безпосередніх берегів. Але миру вже давно нема! Де є цей мир: в Кореї, Маляях, Індокитаю, Тунісі, Марокко? Чи це не застановляє кожного, хто розважає глибше цей факт, що баламучення Москвою низки народів по цей бік заслони, що притягування на свій бік частини західнього громадянства, що ідейний розклад — є важнішими боями, ніж, напр., битва танків? Чи масова зрада, організована компартіями, чи саботування зброєння, продаж державних і промислових таємниць не є формою ведення війни? Чи в епоху можливої атомної війни перехід учених винахідників на цю чи іншу сторону не є програним боєм? Чи в час фізичного й духового винищення мільйонів людей в СССР Захід хоче за залізною заслоною миру? Якого ж миру бажає вільний світ: миру побойовищ і цвинтарів, вічного страху в світі?

До метод ведення сьогodнішньої війни належить теж ширена большевизмом і його п'ятьма колонами-компартіями по всьому світі легенда про всесильність СССР, про його непереможність, про поступовість його ідей і т. п. Хоч на ділі там нужда, голод, морди, нечуване рабство, яке прикривають комуністичні запроданці фразами про соціяльний гніт на Заході і національну неволю.

Очевидно, що Захід не є такий слабкий. У спілці з народами АБН Захід може перемогти Росію не надто великими жертвами. Але він мусить врешті перестати терпіти в себе п'яті колони, які надуживають демократичною свободою, готвлять йому гріб. Всі ті панславістичні з'їзди, організовані Кремлем «конгреси миру» і т. п. мають метою організувати проти Заходу сили внутрі його самого, присипляючи його увагу перед большевицькою агресією, показують силу п'ятих, панславістичних чи інших колон і морально роззброюють Захід. Ці вічні конференції в справі Кореї, Австрії, Німеччини, роззброювання і шукання згоди — тільки ширять розклад і дезорієнтацію. Захід стоїть в ідейній дефензіві, затрачуючи віру в слушність своїх ідей. І тому серед західніх правлячих кіл мусить розбудуватися ідеалізм.

Комунізм — це не лише соціяльно-економічний чи політичний рух, але й ідеологічний. Комунізм і його ідеологія полонить теж економічно зовсім добре ситуованих людей, але таких, що в них заломилася віра у власні правди. Тому цю віру треба наново їм дати.

Найважливіша проблема — це проблема провідної верстви та її ідей, яка, на щастя, розв'язана за залізною заслоною. Там люди не будуть ніколи клієнтами навіть найбільшої західньої потуги, ніколи не приймуть половинчастих ідей, ніколи не відступлять від

ідеї суверенної і соборної державности і не дозволять нікому втручатися у внутрішні справи нації. Західній світ мусить зрозуміти, що поневолені народи ССРСР не зараховують себе до «народів Росії», нічого спільного з Росією не мають, не хочуть і не будуть мати! Навіть Кремль у своїй пропаганді вистерігається назви «народи Росії», бо свідомий того, що це є неймовірний анахронізм навіть з боку російських модерних червоних імперіялістів.

Немає «народів Росії», є тільки народи поневолені Росією. Немає визвольної боротьби «народів Росії», а є тільки боротьба за визволення народів від Росії. Досі нікому нічого не відомо про збройну революційну боротьбу російського народу проти большевизму, немає ні слова згадки про російську повстанську армію. Натомість кожний може ствердити сам на основі документів і фактів про визвольну боротьбу Литви, Латвії, Естонії, Словаччини, Туркестану, України й інших народів за залізною заслоною.

Нас хочуть переконати, що епоха малих, національних держав минула і з економічних та інших причин прийшов період великих об'єднань, уній, федерацій чи світової держави і в зв'язку з цим ми мали б об'єднатися в якусь східноєвропейську федерацію, яка нині зветься ССРСР, а завтра звалась би, наприклад, Об'єднані Держави Сходу Європи. Важко зрозуміти, чи аранжери таких об'єднань є аж такі наївні, що серйозно вірять в те, що імперіяліст прагне об'єднати інші народи, щоб їм помагати і їх ущасливити? Гітлер теж хотів «об'єднаної» ще й «нової Європи», але, очевидно, на свій лад.

Відступлення Америкою (по другій світовій війні) Росії низки територій в Азії, уможливить їй атаку на американський континент, даючи їй пляцдарм для агресії. Кожному неупередженому ясно, що спасіння для світу лежить у розподілі російської тюрми народів на національні держави на їх етнографічних територіях і повернення на тих самих засадах суверенности сателітнім державам, де етнографічна засада мусить бути теж збережена. За нову імперіялістичну Росію поневолені народи ССРСР воювати не будуть, бо ніхто не хоче боротися за зміну кайданів. Величезна частина вояків советської армії, більше як 60% — це члени народів АБН і вони не збираються воювати за зміну барви тюрми народів або витягати для когось каштани з вогню. Як інакше виглядало б внутрішнє становище ССРСР, коли б у дусі наших ідей, нами самими при допомозі наймодерніших технічних методів велася пропаганда з усіх сторін проти ССРСР — з Азії і Європи, з Далекого Сходу, Америки. Зокрема на Далекому Сході в советській армії є багато синів неросійських народів, але Захід у своїх «маніфестах» до «народів Росії» не згадує про них.

Народи АБН не мають у пляні бути додатком до будь-кого. Вони — окрема й суверенна сила. Факт, що поневолені народи ССРСР десятиліттями тримають фронт і здержують тиск Росії на Захід, повинен рекомпесуватись бодай політичною і технічною допомогою для уможливлення їм вияву їх вільної думки і прагнень.

Світовий комунізм можна перемогти лиш об'єднаними силами всього здорового світу, зірвавши остаточно з намаганнями знайти компроміс з Москвою, бо не може бути злагоди між ідеєю свободи і рабством. Тому першим і основним завданням заокеанської еміграції народів АБН є піддержувати лише таких політиків, які є різко антибольшевицькі і піддержують ідею розподілу російської тюрми народів на національні держави. Тому треба помагати визвольній боротьбі на Рідних Землях морально, політично і матеріально, а коли треба, то й людським матеріалом. Цей великий «ісход» з Рідних Земель виправдається історично тоді, коли кожен з нас, в середовищі, в якому живе, буде носієм і проп'агатором ідей крайової боротьби. Коли на кожному кроці демаскуватиме облуду комунізму, як вислужницьку ідею російського імперіялізму і тиранії, якої досі світ не бачив. Про політику держав сьогодні рішають народи, тому кожний має змогу своєю акцією спричинитися до унапрявлення її в нашу користь.

Ми мусимо бути тривожним сумлінням Заходу і пригадувати йому безперервно, що діється на його очах нечуваний злочин супроти Бога і людини, що за його мовчанкою вимордовується цілі народи та що ця сама доля чекає завтра і його, якщо він мовчки приглядатиметься святотатству деспотів Кремля і васальних його вислужників. Плакаймо гнів і ненависть до ворогів, а почуття любови хай буде для наших знедолених братів і сестер, для скривавлених Батьківщин, що борються й не коряться московсько-большевицькому імперіялізмові.

З. Карбович: Ідеї воюючої Батьківщини, «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 7 (58), стор. 1-4.

В И Я С Н Е Н Н Я

У зв'язку з появою в «Українському Самостійнику» статті Р. Ільницького п. з. «Поляки пропонують співпрацю» і коментарів в українській і польській пресі, які викликали замішання серед українського громадянства, редакція «Визвольного Шляху» звернулася за в'ясненням до Я. Стецька в справі становища Проводу ЗЧ ОУН до згаданої статті та про можливість українсько-польської кондомінії в Галичині і одержала наступну відповідь:

«Провід ЗЧ ОУН не має жадного відношення до згаданої статті, з нею не погоджується і не апробує її залогень».

Уважаю конкретні висновки й пропозиції, висловлені в тій статті, фальшивими й суперечними цілям української визвольної боротьби та інтересам українського народу, єдиного господаря на всій українській етнографічній території».

ЗЧ ОУН, як і ціла ОУН під проводом Степана Бандери, стоїть незмінно на засаді неподільности влади української нації на цілій українській землі, а тим самим і на ЗУЗ (Галичині), Закарпатській Україні, Буковині й інших частинах української етнографічної території. ЗЧ ОУН відкидають теж усякі концепції «Межиморя» й інші облудні федерації».

Наша мета: суверенна влада українського народу на всіх його етнографічних землях, тобто Суверенна Соборна Українська Держава».

В'яснення (у зв'язку зі статтею Ільницького «Поляки пропонують співпрацю»), «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 7, стор. 14.

ПРО КОНДОМІНІЮ НЕ МОЖЕ БУТИ ДИСКУСІЇ

Нещодавно на сторінках деякої української преси виринуло знову питання польсько-української співпраці. Тим разом ця справа стала досить голосною, особливо з приводу статті Р. Ільницького «Поляки пропонують співпрацю» («Укр. Самостійник», ч. 21). Щоб відтворити цілість самого питання в такій формі, як воно з'явилося на сторінках української преси, треба кількома словами вернутися до згаданої статті Р. Ільницького.

Автор статті «Поляки пропонують співпрацю» взяв за підставу для своїх кінцевих висновків «заяву» польського міністра Соколовського і пропозицію польського поета Лободовського.

Перший з них визнає незалежність України і уважає, що український нарід «має сам вирішити, чи має він жити в окремій національній державі, чи може, зберігаючи свою незалежність, з'єднатися йому з якимись іншими державами в спільній федеративній організації». Але одночасно Соколовський каже, що «деякі українські виступи викликають враження, що атаки на Польщу і на її східні території (тобто Західньоукраїнські землі) є для них важливіші й актуальніші, ніж боротьба за незалежність України». Як бачимо, ціна «невеличка» — відступити Польщі ЗУЗ, за те поляки «визнають» нам самостійну Україну. Коли б з такими претенсіями і «доброзичливими» порадами виступили ще й інші наші сусіди, під окупацією яких знаходилися більші або менші частини України, то ми вкінці без боротьби будемо мати «самостійність», але без власної території, на якій можна би цю самостійність реалізувати. Отже, вже в самій засаді заперечений тут принцип права українського народу, єдиного суверенного господаря на своїй землі.

Дещо іншу розв'язку пропонує Лободовський. Він, — за словами Р. Ільницького — уважає Галичину за «спільну землю українців і поляків» і «практично пропонує свого роду спільну українсько-польську кондомінію над Галичиною, отже таку форму державного статусу, яка забезпечувала б їй однакові зв'язки з Києвом і Варшавою».

«Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 8, стор. 14.

НА ПОЗИЦІЯХ ВОЮЮЧОЇ УКРАЇНИ

Вирішними причинами невдачі наших Визвольних Змагань у 1917-21 рр. була відсутність чіткої, несумнівної національної ідеї та свідомого своїх цілей провідного національного активу, який поклав би в основу своїх дій — *ідею національно-державного визволення*.

Українські народні маси стояли на висоті своїх завдань, але брак чіткої національної ідеї і національного проводу стали головними причинами наших невдач.

Впродовж останніх трьох десятиліть рушійною силою визвольної боротьби українського народу за своє національно-державне, а одночасно і соціальне визволення — була ідея українського революційного націоналізму.

Визвольну боротьбу українського народу унапрямували, організували й керували нею націоналістичні, революційні кадри, що діяли в різних формах по всій соборній Україні.

Всі прагнення народніх мас за останніх двадцять років зосередила довкола себе революційна ОУН, ставши в авангарді боротьби. Особливо в час другої світової війни повністю підтвердилася правильність націоналістичної концепції визвольної боротьби. Національна ідея стала безспірною моторичною силою для всіх народніх верств.

Члени революційної ОУН продісталися до найдалших закутків української землі і там едналися у спільній боротьбі проти окупантів з такими ж, як вони, борцями, документуючи не раз спільною смертю соборність ідеї.

З останньої світової війни на далеку мету не вийшов переможцем імперіялізм, ані ліберал-демократизм, але визвольний націоналізм, в основі якого лежить заперечення всього імперіялізму, і теж як ліберального, так і державного капіталізму.

Саме революційна ОУН видвинула на своєму II-му Великому Зборі універсальну ідею визволення народів і людини: Свобода народам — свобода людині! Вона поставила одночасно межі для свободи одиниці, які встановляє соціальна справедливість. ОУН мала сміливість перша в Європі в час тріумфу обох тоталітаризмів, коли перед ними майже всі країни Європи капітулювали, ре-

ально заманіфестувати ідею спільної боротьби поневолених народів, випускаючи в той час у мовах тих народів орган: «Наш фронт».

Ці далекосяжні в майбутнє проєкції унапрямували всю боротьбу ОУН, УПА і УГВР по сьогодні.

II-га і III-тя Конференція, III-тій НВЗ ОУН поглибляли, поширювали і виправляли деякі положення минулого. Так ОУН росла і так росте. Свою силу черпає з надрів народньої душі, а не з спекулятивних псевдонаукових теорій чи доктрин. Світ її ідей — *це світ тих прав, якими живе нарід*.

Як раніше ОУН корегувала деякі перестарілі положення II-го Великого Збору, так і зараз — на основі здобутого довіду — корегує в душі антиматеріалістичних інтенцій устійнення III-го НВЗ ОУН, елімінуючи все чуже, навіяне, хвилеве. В сьогоднішній практиці в ОУН в Україні щораз більше віддзеркалюється органічна українська духовість, в осередку якої стоїть українська спільнота і українська людина, національна і людська індивідуальність українця. В соціальному і духовому зміслі стає ОУН твердо й незалежно на засади повної деколективізації, тобто повного *самовиявлення* української індивідуальности.

ОУН розвинула ідею української народовлади, заперечуючи всякі монополістичні чи монопартиїні принципи інтернаціонал-соціалістичного чи націонал-соціалістичного типу. Власне, саме в боротьбі проти відомих монопартиї двох типів змужніла й виросла ОУН. А в той самий час перед тими монопартиями капітулювали всі без винятку т. зв. демократичні й соціалістичні українські партії.

Отже, революційна ОУН була фактично ініціатором, організатором і керівником антигітлерівської і антибольшевицької боротьби українського народу, а тим самим і УПА.

*

Ролю ОУН в УПА схарактеризував так в Заяві (з 5. 9. 1947 р.), виданій зокрема до української еміграції, Головний Командир ген. Т. Чупринка:

«УПА постала з бойових груп ОУН (керованої Степаном Бандерою) в 1942 р. в умовинах завзятої боротьби українського народу проти гітлерівських загарбників... УПА цілком визнає той велетенський вклад, що його внесла ОУН, керована Степаном Бандерою, в справу утворення, зміцнення й розвитку УПА. Вона скріпила її своїми високоідейними кадрами (члени ОУН становлять понад 50% усього складу УПА), вона відстояла її політично від нападок з боку опортуністичного табору, так і з боку націо-

нальних ворогів України, — вона докладала найбільше зусиль для успішного розвитку УПА і докладає їх сьогодні в рамках УГВР».

Ідеї націоналізму — покладені в основи УПА, в їх душі виховуються командири і бійці. Ось, наприклад, у «Хроніці УПА» читаємо:

«До відділу прибувають з окружного осередку пропагандисти (ОУН) і прелегенти. Ідуть виклади з нарису ідеології націоналізму, про лінію нашої боротьби і III-тій НВЗ ОУН» («Вовки», ст. 4).

Або: «Свято в честь Коновальця відкриває політвиховник Осип першою точкою декалогу» («Вовки», ст. 46).

Отже, хоч в УПА є і не члени ОУН, але всі вони визнають націоналізм за ідеологію визвольної боротьби і визволення нації. Значить — націоналізм став загальним добром усіх так далеко, що навіть відпала потреба це стало акцентувати. Як раніше універсального значення була ідеологія ліберал-демократизму, так нині такого самого значення набирає націоналізм, як ідея визволення нації, свободи людини, ідея влади народу.

Український націоналізм містить у собі, на ґрунті українських традицій і оригінальних первнів української духовости, всі творчі здобутки людства у всіх галузях, бо він найбільш справедлива теорія і практика соціального буття сучасности.

Період боротьби на два фронти, проти нацизму і большевизму, очолювала революційна ОУН, вона ж — ініціатор, організатор і керівник УПА на той час. І хоч ОУН — єдина в Україні революційно-визвольна політична організація — організувала й керувала боротьбою українського народу, ідучи в його авангарді, мала всі фактичні прерогативи керманича цілої боротьби, одначе, вона передала їх у липні 1944 р. Українській Головній Визвольній Раді (УГВР), якої завданням, згідно з устроєм УГВР, (роз. I., точка 3) є:

- а) консолідувати самостійницькі суспільно-політичні ементи,
- б) координувати діяння політично-активних середовищ,
- в) очолювати визвольну боротьбу, давати напрям українській державницькій політиці та керувати нею,
- г) репрезентувати український нарід та його державницькі змагання перед зовнішнім світом».

Передання ОУН цих прерогатив на УГВР — найвимовніший доказ антимонопартійности і антимонопольности її політичних тенденцій. Це, одночасно, свідоцтво, що ОУН не прагне для себе, а для українського народу. ОУН домоглася того, що:

«В УГВР об'єдналися представники українських революційно-визвольних сил та різних політичних середовищ з усіх українських земель, які визнали самостійницьку плятформу за єдино

правильну у визвольній боротьбі українського народу за Самостійну Соборну Українську Державу».

ОУН підтримує УГВР, коли ця остання перебрала керівництво визвольної боротьби на базі всенационального визнання основних принципів націоналізму, як універсальної національно-визвольної ідеології. Універсал і Платформа УГВР пронизані в цілому ідеєю нації. Золотою ниткою тягнеться крізь усі конституційні акти УГВР примат нації і примат народу.

В розділі III-му Платформи УГВР («Основні ідейно-програмові принципи») читаємо дослівно:

«Збереження життя нації, національної єдності і культури — це перша й найвища ціль усього здорового національного організму.

Національна суверенна держава є головною запорукою збереження життя і нормального розвитку нації та добробуту її громадян.

Тому українська нація в цей час повинна віддати всі свої сили для здобуття й закріплення власної держави.

Всі політично активні українські чинники повинні сконсолідуватися в боротьбі за самостійну українську державу, усунувши всякі суперечні питання соціально-політичного порядку, які без здобуття власної держави не мають під собою реального ґрунту.

Боротьба за національну самостійну державу може бути успішною тільки при умові, що вона буде проводитися незалежно від політичних впливів сторонніх сил».

В наказі Головного Командира з нагоди 5-тиліття УПА, як теж в «Заяві» з 25 вересня 1947 р. і постановах I-шої Конференції ЗЧ ОУН з вересня 1947 р. знаходимо ці самі заложення. Отже, існує повна погодженість в основних справах.

Чи ці основні ідейно-програмові принципи УГВР не є сформульовані в дусі націоналізму, як універсальної ідеології нації, що стоїть у боротьбі за підстави свого буття, без огляду на еventуальну кількість політичних угруповань у її лоні (яких, зрештою, в Україні поза єдиною ОУН, під керівництвом С. Бандери, немає)?

Прийняття цих вирішних для існування нації принципів усіма українцями не є ніякою ексклюзивністю, монопартійністю чи тоталітаризмом, так, як не було, після французької революції, засвоєння ліберально-демократичних засад різними політичними групами, що брали в ній участь.

В Україні глибоко пов'язується в боротьбі християнську ідею з національною. Українська Церква подібно як ОУН, УПА і УГВР, увійшла в катакомби. В УПА, що віддзеркалює всебічні духові пережиття глибоко віруючого й релігійного українського народу

— релігійна практика командирів і бійців є на порядку дня. Боротьба за вільну християнську Церкву огортає найширші кола народу. В Україні християнство, світоглядно, є основою духового відродження людини проти безбожництва. Елімінація релігійного моменту, потурання релігійному індиферентизмові, сприяє сьогодні більшовицькому нігілізмові. Боротьба за свободу сумління не означає, що в Україні бракує релігійного зацікавлення одиниці. Вона є змагом за свободний розвиток справжнього християнства, всіх творчих християнських віровизнань проти «казьонної» московської церковщини і активного безбожництва. Наявною і дуже вимовною ілюстрацією є, наприклад, з'ясування цієї справи в практичній площині в «Хроніці одного відділу УПА» («Вовки», ст. 44).

Як бачимо з повищих цитат з Устрою УГВР і крайових матеріалів, що інтерпретують означені статті Устрою, зокрема ж заяви голови Генерального Секретаріату УГВР, ген. Т. Чупринки від вересня 1947 р., як теж Платформи і Універсалу УГВР, — УГВР поставила собі одним із важливих завдань згуртувати на самостійницькій платформі також інші українські політичні угруповання, що визнають її Платформу і Універсал, тобто приймуть за свої основні принципи визвольної боротьби українського народу.

У «Заяві» Головного Командира УПА читаємо:

«Перший Великий Збір УГВР також прийняв постанову про доповнення складу УГВР всіма тими політичними самостійницькими партіями та громадськими діячами, які в майбутньому стануть на прийнятну Першим Великим Збором УГВР Платформу УГВР».

Тотожну позицію займав постійно Провід ЗЧ ОУН. В Універсалі УГВР кажеться ясно: «В УГВР об'єдналися представники українських революційно-визвольних сил і різних політичних середовищ з усіх українських земель». В Платформі УГВР (розд. 2, т. I. — «Завдання і цілі») чітко з'ясоване її завдання: «Об'єднати й координувати дії всіх самостійницьких визвольних сил українського народу на всіх землях України та поза ними».

Отож, вимога єднання, а не розбивання революційного фронту вже структурально покладена в основу УГВР. Далі: наявна соборність, не лише в цілях, але й у персональному складі УГВР — це її основна вимога.

З огляду на довготривалість боротьби є неможливо стосувати постійно незмінливу й масову повстанську тактику. Відповідно до ворожого натиску, щоб гарантувати перманентність організованої плянкової організаційної дії, міняється тактику з масової повстанської на підпільну. При виникненні пригожої ситуації знову по-

стане перехід до широких повстанських дій, які завершаться вже повною перемогою. В період підпільної тактики, тобто переходу боротьби в глибину, особлива роля припадає революційно-підпільній організації Українських Націоналістів, яка є незнищенна за всіх умовин, отже є гарантом перспективності боротьби.

На сьогоднішньому етапі боротьби, при підпільній тактиці, бойові дії УПА мають виразно політично-пропагандивний характер і стосуються до політично-пропагандивних вимог і оборонних цілей. Заперечування чи применшування ролі революційної ОУН на Рідних Землях у такій ситуації є пригоже ворогові, який хоче створити ілюзію, що при зміні форм і методів боротьби, прийшов кінець самій визвольній боротьбі. Ці положення з'ясовані у «Відозві Головного Командира» з липня 1946 р., в «Інструкціях Проводу ОУН» з 1946 р., а теж у засадничій площині відмічені в праці П. Полтави: «Чому повстання Хмельницького було переможне?» (передрук ЗЧ ОУН, 1948 р.).

Всі крайові публікації УГВР-ОУН-УПА безспірно підтверджують дієву єдність ОУН-УПА-УГВР, що є гарантією успіху всієї визвольної боротьби народу. Наявним символом тієї єдності була довгі роки, що сьогодні вже всім відомо, особа ген. Тараса Чупринки, який був одночасно головою Генерального Секретаріату УГВР, головою Проводу ОУН в Краю (другий голова Проводу ОУН) і Головним Командиром УПА. Отже, повну гармонію в дії додатково забезпечено поєднанням усіх ключових позицій в одних руках. З огляду на наявну очевидність стверджуваних фактів зайво відкликатися до окремих крайових матеріалів.

І, нарешті, треба перестерегти перед усіма тими, що, спекулюючи на крайовій боротьбі, примазуються до неї сьогодні, а вчора ще (а деякі й сьогодні) оплюгавлювали її (і оплюгавлюють) своїми публікаціями перед своїми і чужими. Воююча Україна ніколи не забуде авторів і інспіраторів пасквілів на УПА, УГВР і ОУН.

В Україні діє єдина політична революційно-визвольна організація ОУН під керівництвом Степана Бандери, підпільна армія УПА і УГВР, яка репрезентує цілість національної визвольної боротьби українського народу і є протиставленням до агентурного уряду УССР. Жадних інших організованих українських політичних угруповань немає в Україні.

Е. О.: На позиціях Воюючої України, «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 8, стор. 11-14.

ЛИСТ ДО А. Г. КЕРКА

Нещодавно на сторінках московської преси появилася був відкритий лист голови т. зв. «Комітету захисту історичної правди про Росію», Е. П. Джунковського, до американського адмірала Керка. У відповідь адмірал Керк у половині липня ц. р. проголосив лист до Е. П. Джунковського. Понижче друкуємо лист голови АБН *Ярослава Стецька* до адмірала Керка, в якому порушені ті питання, на які адмірал Керк дав двозначну або зовсім невластиву відповідь. Редакція «В.Ш.».

Вельмишановний Пане!

В листах, якими Ви обмінялися з головою «Комітету захисту історичної правди про Росію», Е. П. Джунковським, дві сторони — американська і російська — говорять про третю, якої погляди на порушені справи, на жаль, в тих листах не відбиваються. Ця третя сторона — це вільні колись і самостійні державні народи, уярмлені пізніше білим і червоним царатом. Як голова АБН, маю деяке право говорити в імені тих народів. Буду вдячний, якщо Ви схочите застановитися над наступними думками.

1. Коли Ви виступаєте в імені певного крила американської громадської думки, — це річ нормальна. Але чи Ви уважаєте *нормальною річчю*, коли в імені уярмлених народів виступають *члени нації, яка ті народи уярмила* і досі тримає в рабстві? Чи це не є подивугідний нонсенс? Чи це не є нечувана ароганція з боку панів Джунковського і спілки?

2. Росіяни, як білі, так червоні, обстоюють їм усім дорогу засаду неподільности російської імперії, збудованої на обмані, насильстві, крові й сльозах, уярмлених народів. Чи не можна уважати подібні претенсії аморальністю і нечуваною аномальністю в наші часи? Перед першою світовою війною розпалася Оттоманська імперія, втративши свої африканські і балканські посілости, а також Арабію по тій війні. В кінці XIX-го віку остаточно зліквідовано Еспанську імперію, як відомо, при чоловівій участі З'єднаних Стейтів Північної Америки (Куба, Філіппіни, війна еспансько-американська 1898 р.). Після першої світової війни союзники поділили Австро-Угорську і Німецьку імперії (відділення Ельзасу, польських земель і т. д.). На наших очах усамостійнюються

колишні складові частини Британської імперії. І ось, не зважаючи на цей історичний процес, пп. Джунковські уважають, що єдиною імперією, яка, як недоторкальна, мала б існувати далі на пострах і загрозу світові — має залишитися російська імперія? Чи це не є нонсенс?

3. Чи не є *облудою* запевнення росіян про «братерський союз» з уярмленими народами, коли навіть тут, на еміграції, вони не бажають визнати ніяких організацій тих народів? Коли вони і тут послуговуються різними квіслінгами, то чого треба чекати від них на терені російської імперії, коли вони захоплять, як сподіваються, за американською допомогою владу там? Чи людям подібної сутоімперіялістичної ментальності можна довіряти?

4. Чи Ви не вважаєте, що називати нації, які творять *численну більшість* в ССРСР, «національними меншинами» — є нонсенс? Нонсенс, який свідчить виразно про насильницький, не толерантний спосіб думання пп. Джунковських? Національною меншістю в ССРСР є росіяни (москалі), а решта народів не є жадними меншостями, лише націями, які творять величезну більшість на своїх історичних землях.

5. Твердити, як це роблять пп. Джунковські, що московське населення радісно вітатиме західні армії, як визволителів від большевицької тиранії, бо так, мовляв, було спочатку в 1941 р., коли російське населення радісно вітало німців, — теж явний нонсенс. Росіяни ніколи не були і не будуть активним антибольшевицьким чинником у розгрі ССРСР із Заходом. Так само, як у 1941 р., кидали зброю не російські вояки, а українці, білоруси, туркестанці, грузини, азербайджанці, козаки, литовці, лотиші та інші неросійські народи. Так буде і в новім збройнім конфлікті. Цинізм пп. Джунковських характеризує, наприклад, те, що коли 1941 р. вояки червоної армії добровільно здавалися в німецький полон, росіяни підняли пропагандивну акцію проти українців та інших неросійських народів, що це, мовляв, «гітлерівці», а всі російські газети писали, що здавалися в полон не москалі, а українці і т. д. Коли ж з того самого факту треба сьогодні спрепарувати зброю на користь москалям, то панове Джунковські — всупереч правді — твердять, що ті вояки склалися з москалів!

6. Твердження пп. Джунковських, що Гітлер занастив справу визволення, бо хотів розділити російську імперію — це явна неправда. Відомо всім, що в Україні, Білорусії, Польщі і т. д. Гітлер запровадив колоніяльну систему, яка не давала найменшої автономії завойованим народам. Всім відомо, що ніякого акту проголошення — хоч би фіктивного — державної незалежності відбитих від Росії територій Гітлер не видав. Навпаки, відомо, що

він, напр., *зліквідував* акт відновлення Української Державности, проголошеної Українськими Національними Зборами 30 червня 1941 р., і створив власовщину — формацію военно-політичну, яка в своїй програмі була білим большевизмом і про жадне відділення уярмлених народів від російської імперії і чути не хотіла. І, власне, коли Гітлер програв, то тільки тому, що не хотів визнати розподілу російської імперії на самостійні держави поневолених народів. Треба підкреслити, як річ певну, що й тепер програє свій спір з Москвою кожна нація, яка поставить на єдинонеділимську карту.

7. Явний нонсенс є говорити, що утримання єдиної неподільної імперії забезпечило б Заходові тривалий мир. Коли російська імперія — в розмірах від Ельби чи від Балканів до Манджурії — буде оточена ліліпутами, якими в порівнянні з такою потворою були б Угорщина, Австрія, Чехія і т. д. — то такий стан був би явною провокацією для Росії розширяти далі її границі. Зрештою, впродовж своєї історії Московщина завжди продукувала Іванів Грозних, Петрів, Катерин і Сталінів, які безнастанно підбивали сусідні народи. Які гарантії дають пп. Джунковські, що в майбутнім буде інакше? Напевно буде так само і далі, *поки імперія-потвора не буде поділена і поки на її руїнах не постануть вільні держави неросійських народів.*

8. Правда, що є «неосновательно» твердити про «порабощеніє національних меншин» у Росії..., бо там *нема меншостей, а цілі нації.* І слід мовити не про їх «порабощеніє», а про їх вигублювання, dokonуване з холодною кров'ю Петербургом і Москвою.

9. Панове Джунковські реклямують для себе і для москалів «повну свободу самостійно організувати державницьке, соціяльне і економічне життя на історично посталій території Росії». Ніхто того права москалям не заперечує на території Росії, тобто на її етнічних землях. Але висувати претенсії, що москалі мають право влаштовувати політичне, соціяльне і економічне життя інших, підбитих неросійських націй — це нечувана річ. І це теж свідчить, що не інакше розуміють у тім випадку поняття «свободи» білі москалі, як і червоні.

10. Панове Джунковські мають сміливість називати «ізмінніками» борців за національну і державну незалежність народів, підбитих Росією! Запитуємося, чи уважали боротьбу поляків проти Росії за зраду? Чи уважали боротьбу чехів, сербів, італійців проти Австрії за зраду? Чи уважали боротьбу ірландців проти Англії за зраду? Чи уважали боротьбу Вашингтона проти Англії за зраду? З тими претенсіями народу-імперіяліста, претенсіями нахабними й цинічними — треба раз на все скінчити.

Навпаки, ми нації, що борються з російським ярмом, уважаємо за зрадника кожного квіслінга серед нас, який з підлоти чи глупоти, піде служити московському (російському) імперіялізмові.

11. Росіяни кінчать листа закликом до Америки «урочисто заявити всім народам Росії», щоб ті й не сміли думати про свободу і державну незалежність, а скорилися по упадку большевизму ярмові «нової» Росії. Можемо Вас запевнити, що така заява Західного світу означала б в найкращім випадку свисток паперу, на який ніхто з воюючих за свою державність народів не звернув би уваги. А в найгіршім випадку — від чого хай нас Бог боронить — це означало б нове уярмлення підбитих народів російської імперії, а потім і уярмлення Москвою (білою чи червоною) і решти світу, включно з Америкою.

12. Уважаю своєю скромністю думати, що висловлені тут думки заслуговують на Вашу пильну увагу. А наприкінці дозволю собі сказати кілька слів — не перестороги чи погрози, які звучать у листі пп. Джунковських до Вас, а кілька слів вияснення нашої позиції в тій справі. Ви кажете, що «самовизначення» не може означати «передрішення»? Мені не ясний сенс цього виразу. Коли «передрішення» означає для Вас те, що ми вже наперед рішили, що хочемо стати і станемо незалежними державами, то в таким разі ми від цього «передрішення» відмовитися не можемо. Ми вже «самовизначилися», ми і наші предки, в довгих і кривавих змаганнях з Росією, «самовизначилися» плебісцитом крові, що уважаємо важнішим від плебісциту картками голосуючих.

13. Ви пишете, що політика Американського комітету «завжди була ясною і послідовною» політикою «визволення всіх, свободи для всіх». На жаль, ми не можемо це назвати ясною політикою. Сталін уважає, що в СРСР для неросійських націй уже існує свобода. Пани Джунковські теж переконані, що й вони дадуть тим народам свободу так, як її розуміють. Та ми вже є в тій стадії, що такі загальники нас не задовольняють. Для нас свобода — це визнання нашої державности, повної незалежности від Росії, як і від інших держав. Іншої свободи ми не розуміємо.

14. Коли Американський комітет відкидає всі расистські теорії, то він повинен також відкинути теорії пп. Джунковських, базовані на вищості і упривілейованості московського народу так, як відкидаємо ті претенсії ми. Ви пишете про надання націям «повної незалежности», «коли така буде воля народу для даної національної групи всередині Советського Союзу»? Поперше, всередині Советського Союзу чи взагалі в якимсь «всеросійським союзі» — для нас не може бути ні свободи, ні незалежности, бо це можливе тільки поза таким «союзом». Подруге, якщо покликатися

на волю народу, то, повторюю, народи АБН вже виявили і далі виявляють свою волю бути незалежними від Росії. Отже, при чім тут: «якщо така буде воля народу», коли вона вже є? Чи проллятої крови не досить? Коли Захід визнав Тіта і, перед війною в Кореї, готовився визнати червоний Китай, чи тоді ті визнання були уза-лежнені від вияву «всенароднього демократичного голосування»? Чи був проведений плебісцит, наприклад, в Альзасі, коли в 1918 р. її приділено до Франції?

15. Прирівняння Америки до російської імперії щодо полагодження справ національностей — є цілком *не на місці*. В ЗСА є розпоршені відламки різних націй, осілих на своїй території в Європі. В СССР неросійські нації сидять на своїх споконвічних землях, і нікуди з них не емігрували, а навпаки були підбиті московськими зайдами. Порівняння тут з ЗСА не може бути ніякого. Це зовсім різні питання і рішаються вони зовсім іншими способами.

16. Основне питання: що таке «демократичне рішення», а що «недемократичне»? Чи рішення Вашингтона або Де-Валери було демократичне? Або, піддержуваного зараз західними державами, рішення Тіта? Або болгарів і сербів у ХІХ віці, коли вони визволялися з-під Оттоманської імперії? Чи приділення у свій час незалежності Чехії, Польщі, Албанії, Угорщині і т. п. було демократичне, чи ні?

Наші народи віддають усе своє найкраще й найцінніше: віддають життя і кров у довгій і важкій боротьбі за свою державну незалежність, ідучи слідами своїх предків, які боролися проти московської тиранії. Наші народи і тепер борються проти червоної московської тиранії. Цією боротьбою ми вже купили собі право на державну незалежність і цього права не продамо за ніякі гарні слова, кличі чи обіцянки. Росія, як імперія, мусить бути знищена. На її руїнах мусять постати незалежні, суверенні держави наших націй. І вони постануть незалежно від прагнення червоних і білих большевиків-імперіялістів.

Прийміть вислови правдивої пошани до Вас.

Ярослав Стецько: Лист до А. Г. Керка, «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 9, стор. 1-3.

В ЧОМУ НАША СИЛА?

В чому ваша сила, чи ви можете визволитися самі, коли і як вибухне революція?

Ось питання, які чуємо з різних сторін від приятелів і неприятелів української визвольної справи. Але мало хто розуміє справжню суть самої справи, а від цього залежить уява про визвольну революцію поневолених народів ССРСР. Бо хіба, наприклад, можливо було предбачити, що початком великої французької революції буде здобуття тюрми Бастилії, і чи взагалі хтонебудь плянував таку Бастилію, яка перейшла в історію? Або, чи виступ у Петрограді українського волинського полку, який дав поштовх до національних революцій у царській імперії, був плянований як всенародній український національний зрив? Однак іскра не раз викликає великий пожег.

Важко колинебудь і денебудь передбачити день вибуху революції, натомість можна говорити про обставини, за яких можливий революційний зрив.

Сила української національної революції лежить передусім в *ідеї*, в *концепції* революційної боротьби, в *провідних* кадрах і в *народі*. Почуття правди і справедливості є сильніше в гнобленого, як у вільного народу. Бо поневолений нарід постійно прагне правди і справедливості так, як людина в тюрмі насамперед прагне волі, а щойно потім хліба. Тому і наша революційно-визвольна боротьба більше, як будь-яка інша, сперта на ідеалістичних ментах.

Наша боротьба за українську державу охоплює всі ділянки нашого життя, таким чином український національний організм, як цілість, протиставляється московському. Гасла сьогодняшнього дня ми зв'язуємо з боротьбою за державність, видвигаємо *власний* національний образ кожної ділянки нашого життя в українській державі, що дає нам непоборну, органічну основу для нашої майбутньої держави. Коли, напр., кажемо — геть з колгоспами! — то це значить, що в українській державі земля перейде на власність хлібороба. Отже, гасла сьогодняшньої боротьби органічно пов'язані з завтрішньою українською державою, за яку боремося. Не інакше є в культурі, мистецтві, науці, де також іде змаг української духовности з російською. Бачимо, що в Україні у підпільній бо-

ротьбі з ворогом, крім зброї і політично-пропагандивних засобів, стоїть також мистецтво, наука, література. У підпіллі поети творять нову героїчну українську поезію, яка нагадує нам огненні слова Шевченка. Там виростають мистці-різьбари і графіки. Графіка в підпіллі — це не видумка, але реальність. Ні поет Марко Боеслав, ні різьбар Черешньовський, ні графік Бей-Зот — це не випадкове явище українського підпілля, але витвір *нового духу* української визвольної боротьби. Коли українське визвольне підпілля вилонює, крім провідників, бойовиків, командирів, державно-політичних керманичів і пропагандистів, також поетів, мистців, графіків — це значить, що українська визвольна боротьба прийняла найвищі форми змагу з гнобителем.

Впарі зі збройним спротивом іде українська духовість. Тиск підпільної літературної творчості впливає і на легальну українську творчість, що проявляється в підсоветській Україні. Постійні «рevelяції» про «націоналістичні ухили» в українській літературі й науці свідчать про те, які широкі форми прибрала українська революційно-визвольна боротьба. Українська національна стихія охоплює і легальних поетів та науковців, які не раз мимоволі допускаються «націоналістичних ухилів», хоч за це чекає їх рішуча розправа Москви. В повстанських піснях, у підпільних поезіях найкраще віддзеркалений *справжній* зміст національної душі українського народу.

Навіть сьогодні, в час найважчого поневолення й тероризування московсько-большевицькими імперіялістами українського народу, зберіг він щось *рідне, власне*, що символізує йому українську державу. А символом держави — є власна армія. Такою армією для українського народу є УПА. Тому не важно, чи УПА діє тепер великими чи малими бойовими відділами, а важне те, що вона діє безперервно далі і пригадує цілому народові, що тільки зброя *рішатиме* про наше визволення. УПА — це ядро, що одного дня перетвориться у велику революційну армію українського народу, в нову Хмельниччину, яка стала історичним доказом, що є можлива українська національна революція власними силами українського народу.

Український визвольний рух — це не випадкове явище різно-рідних груп утікачів, яких большевицька терористична система втиснула в підпілля без можливості повороту до легального життя. Це *точно* окреслені визвольно-революційні формації, що творять разом з'єднану завершену *цілість*. УПА — це збройне рам'я народу, ОУН — ідейно-політичний авангард, а УГВР очолює *цілість* і, в протилежність до агентурного уряду Москви, є фактичним репрезентантом українського народу.

ОУН своїми ідеями проникає зміст життя українського народу на всіх ділянках. Вона діє всюди там, де збройній формації немає доступу. Проникає теж советську армію, щоб прихилити бійців до української визвольної справи і в слушний час включити їх в один великий революційно-визвольний фронт всіх неросійських народів проти московсько-большевицьких імперіялістів-гнобителів. Кладе основи для майбутніх національних армій, які поставнуть у висліді розсадження советської армії зсередини. З концепції розпаду російської імперії випливає автоматично концепція розпаду її армії на складові національні частини.

Визвольна боротьба є незнищима. Можуть мінятися її форми й методи, але вона буде продовжуватися аж до перемоги. Це є послідовність незаперечної ніким істини, що ніколи не можна збити гону до волі, хіба б фізично знищити весь нарід, що є неможливо.

Концепція визвольної боротьби українського народу охопила всі ділянки життя в одне організоване органічне, а теж стихійне тяготіння до свого питомого природнього образу своєї вільної й суверенної держави, зв'язавши з ним усі верстви і шари українського суспільства. Кожний уже свідомий, що жадна ділянка українського життя не може нормально розвиватися так довго, поки не буде власної держави. Таким чином все збігається в *необхідній* передумові для забезпечення існування і розвитку українського народу, а нею є тільки власна суверенна держава.

Не треба забувати, що большевицький режим щораз більше котиться в непевне й безвихідне становище. За царської Росії, а також майже за тридцять років московсько-большевицької імперії — для винищування революційно-визвольних національних рухів служили безмежні простори Сибіру, Казахстану і т. п., куди запроторено мільйони людей на неминучу смерть. Але вже сьогодні ця сама московсько-большевицька система нищення народів творить такі наявні протилежні наслідки для большевиків, що вони починають розгублюватися. Відомо, що большевики депортують на Сибір найкращі національносвідомі й ідейні елементи і тим самим всупереч їх плянам постають там, як і на інших просторах, революційні вогнища, що в свій час можуть викликати зрив, і тепер вже викликають саботаж у всіх частинах московсько-большевицької імперії. Це також слабкі та zagrożені місця ССРСР, бо, напр., в Сибірі знаходиться законспірована воєнна індустрія, яка буде zagrożена революційними вогнищами жителів цієї землі. А біля 20 мільйонів людей на Сибірі не можна знищити, бо не буде тоді кому працювати. Ідея спільного фронту всіх народів поневолених московсько-большевицькими імперіялістами стала смертельною загрозою для ССРСР. Теза АБН, що, напр., за

українську державність можна боротися і на Сибірі або навпаки, не є тільки теорією, а стає дійсністю, якої так бояться большевики. Ідеї АБН підривають до тої міри большевицьку систему поневолення, що большевики вже сильно затривожені питанням збереження єдинонеділимої російської імперії і спільно з білими російськими імперіялістами розпочали шалену акцію проти ідей АБН. Вже сьогодні, большевики, щоб вдержати російську імперію і підкорити собі весь світ, виразно спираються на російський нарід, як носія поневолення, а одночасно користуються фальшивою пропагандою захисту ідеї національного визволення народів на цьому боці залізної заслони. І так з одного боку ведеться русифікація неросійських народів, а з другого — облудна оборона, наприклад, Маляїв. Це явно бачать народи ССРСР і також витягають висновки у відношенні до себе і своїх прагнень до незалежності.

Формулу боротьби цілого українського народу за УССД треба також перенести і на еміграцію. Це значить, що наша українська еміграція мусить, як цілість і як кожний зокрема, бути на фронті боротьби з російським імперіялізмом усіх барв, має ширити серед західнього суспільства ідеї нашої визвольної боротьби з російським імперіялізмом. Формула консолідації українства на еміграції — це єдність еміграції з краєм. Основа консолідації — визнання основних положень Воюючої України, тобто — об'єднання на базі визнання крайових позицій. Українська внутрішня політика — це не міжпартійні балачки, але сукупність засобів і метод для мобілізації народу до боротьби проти червоного і білого російського імперіялізму, за здобуття нам прихильників серед західнього світу, за визнання і підтримку ними наших ідей, за те, щоб західній світ дав чинну допомогу УПА і іншим визвольним рухам поневолених Москвою народів. Крім України, ми маємо противити Москві-гнобителєві фронт поневолених нею народів.

Ось відповідь на це, скільки нас, яка наша сила і чи ми можемо визволитися самі. А день вибуху революції невідомий, як у випадку попередніх революцій, але ми знаємо напевно, що він уже недалеко. Він мусить нам принести перемогу!

Є. Орловський: В чому наша сила? «Визвольний Шлях», Лондон, 1952, кн. 9., стор. 7-10.

У СПІЛЬНОМУ ФРОНТІ З ВОЮЮЧОЮ БАТЬКІВЩИНОЮ

(З промови Ярослава Стецька до українців ЗСА і Канади на зустрічі 2 і 3 серпня 1952 р. в Торонті)

З нагоди цієї зустрічі українців ЗСА і Канади, на прохання ООЧСУ, ЛВУ, СУМ і Української Делегації в АБН, хочу сказати декілька слів, щоб ще раз перед виїздом до Європи пригадати про наші обов'язки супроти Воюючої Батьківщини тут на чужині. Мої слова будуть звернені в деякій мірі може більше до українців ЗСА, ніж Канади, бо до цих перших не було в мене змоги промовляти з відомих причин. Все ще діють такі сили, які не бажать цього, щоб у їхній країні могли різкіше й суверенніше від інших лунати голоси перестороги перед продовжуванням небезпечної для Заходу політики по відношенні до України і інших поневолених Москвою народів.

Але не важно, що одній людині замикають уста, бо тим сильніше лунає голос тисячів і тисячів нашої еміграції. Одностайна постава всієї української еміграції супроти нових затій російської білої імперіялістичної кліки, а також її помагачів і опікунів з-поміж т. зв. приватних американських кіл, застановила людей доброї волі на Заході і змусила до деякого відвороту з сумнівних позицій.

Ми маємо два великі атути в нашій зовнішньополітичній міжнародній акції, а саме: крайову боротьбу, що її символізує Українська Повстанська Армія, і масову однозгідну настанову нашої еміграції, яка працює на всіх відтинках життя в душі Суверенної Соборної Української Держави. І нам уст не замкне ніхто, так як ніхто не в силі скорити нас, ані приневолити зложити зброю. Бо ще ніколи український нарід не склав зброї, ще ніколи не переміг нас ворог на полі бою. Нас обманювали, обдурювали, ми були легковірні, але ми ніколи не були трусі. Нас перемагали внутрішньою «распрею», розкладали зсередини за поміччю продажних елементів, супроти яких ми були добродушні, всепрощаючі, а не караючі. Ми зачасто прощали, а зарідко карали. Але тепер уже зродилося нове покоління, яке в тій добі жорстокій, як вовчиця, що їй повбивано або порвано дітей, не знає компромісу з ворогом,

ні з власними Кочубеями, Гречухами, Гулаями і їм подібними. Воно, це покоління, не знає і не знатиме пощади і до себе, коли йде про самопожертву і відданість справі визволення українського народу. Бо воно, виховане в душі героїв-бійців УПА-ОУН, під керівництвом революційного проводу УГВР, стоїть у широкому всеобіймаючому фронті національно-визвольної революції народів АБН. Єднає в собі і епоху Головного Отамана Петлюри й епоху упавшого в Роттердамі полк. Є. Коновальця й епоху наддніпрянця Григорія Чупринки, керівника повстанського центру України і його ідейного переємника, однойменника Тараса Чупринки, Головного Командира УПА.

Дух українського козацтва, нашої Січі, що символізувала довгі роки незрівняний героїчний змаг народу за державу, дух гайдамаків і холодноярських повстанців, дух вольних, широких степів України живе сьогодні в українському народі, в серцях борців УПА. В українських Карпатах, на Волині і Поліссі, скрізь по цілій Україні, сучасні борці за волю України перекликаються з героїчною добою нашої Козаччини, з нашою Хмельниччиною. Між ними є не тільки уродженці ЗУЗ — командири Греготи-Шелести-Лицарі, але й полтавці й харків'яни — командири Ягоди і Яструби.

Як колись на козацьких чайках пливали співаючи славні запоріжці в далекі бусурманські краї «братів визволяти, слави добувати», так і сьогодні. По українських і неукраїнських теренах маршують наші повстанці з тою самою метою: за землю українську, за віру християнську, за славу і свободу, за власну державу. Рейди українських повстанців зачіпають до спільної боротьби за волю й незалежність усі поневолені Росією народи.

Український нарід любив і любить повстанців, тих гордих і відважних людей, що ні на хвилину не коряться ворогові. Він створив легенду про повстанців-отаманів, козацьких полководців і командирів УПА. Оця любов до людей хоробрих і сміливих, до людей, що кохаються в зброї, перенеслась і втілилась була в особі Головного Отамана С. Петлюри так, як пізніше в особі Головного Командира Т. Чупринки.

Визвольні змагання в 1917-21 рр. ми програли передусім тому, що в нас не пропагували армії, замість неї наші пацифісти пропонували міліцію. Повстанські й військові загони творилися стихійно, бо нарід у здоровому своєму самооборонному почутті підтримував повстанських отаманів, не як символ анархії, а як символ рідної зброї. Одначе наші пацифісти замість включити повстанських отаманів у тверді карби регулярної армії в свою «добу соціалізму», зробили їх анархістами. Всі ті, хто стихійно хапав за зброю, всі ті сміливі й хоробрі, що діяли проти пацифістичного

обеззброєння нації, були плямовані як анархісти. Так само не так давно ще і сучасних українських революціонерів-націоналістів і бійців УПА наші і не наші пацифісти називали анархістами. В 1917-21 рр. не треба було розв'язувати чи ліквідувати повстанських загонів, а треба було включати в регулярну армію, не треба було ліквідувати політично й морально повстанських отаманів, а треба було робити їх командирами полків чи дивізій. Симон Петлюра збагнув суть справи, відчув любов народу до повстанських отаманів, як фанатиків української зброї, а не сівачів анархії, і тому прийняв титул Головного Отамана, як найвищий символ рідної зброї.

Тепер уже інший час і інші люди. Цілий український нарід стоїть на фронті боротьби з наїзником. Правда, в нас немає таких технічних засобів, як у ворога, але в нас є це, чого нема в нього: правда, право і справедливість на нашому боці.

Нашу боротьбу проти Москви всякої і всіх інших можливих ворогів України одухотворюють наші герої минулого й сучасного. Говорю тут про зовсім непопулярні речі в сьогоднішньому зматеріялізованому світі. Говорю про культ героїв, про самопожертву, про ідеалізм, про суворі закони життя, про ризик життям і майном, про докори сумління і про все те, що немиле пересічній людині, яка забула, що в ній живе не лише маленький чортик, а також не в меншій мірі — людина-герой. Говорю про те, що ми живемо в добі революцій, говорю про постулат найвищої особистої і громадської моралі, про революційну мораль, яка ставить найсуворіші вимоги до людини. Говорю про самозаперечення, а стисліше про виявлення і вирощування в людині того, що в ній дремає доброго, великого, світлого й людського. Говорю про ті буцім то не на часі речі, зокрема до вас з країни доляра, з країни, де йде змаг більше за матеріальне, як за ідеальне. Говорю про внутрішню революцію духовости людини, яка мусить переродитися, якщо ми маємо перемогти над темними силами зла, яких джерело в Кремлі, але для них підґрунтя є також на Заході, де зокрема створений життєвий матеріалізм.

Такі слова може дехто оцінювати, як бунт Дон Кіхота проти сильних світу цього. Але це є бунт ідеалізму проти матеріалізму. Тому апелюю до вас усіх, щоб у цьому зматеріялізованому світі ви були так, як ваші брати-борці в Краю, світочами нового світогляду, горючими смолоскипами ідеалізму проти матеріалізму, віри проти безбожництва, особистої жертвенности проти дешевої насолоди добром.

Ми боремося за соціальне визволення всіх поневолених Московою народів і людей, за соціальну справедливість проти капіта-

лізму обох видів, як синів одної і тої самої матері: матеріалізму. Боремося за справедливі ідеї нового вільного світу, за примат духа над матерією.

Але замало визначати конкретні завдання, виходячи тільки теоретично з ідеалістичного світогляду, коли його не визнається в життєвій практиці і замість нього надається основну вагу іншим сумнівним вартостям. Тому насамперед треба відродити нашу віру в краще майбутнє, у великі ідеї національної і соціальної справедливості та християнської правди.

Змістом людського життя повинні бути змагання за людські духові вартості, за шляхетні й героїчні почуття людини. Це має бути змістом і ціллю життя, бо людина не може обмежитися тільки до заспокоювання своїх матеріальних потреб. Егоїзм — це не правило, а тільки відхилення від справжньої суті життя.

Ми, українська еміграція, повинні постійно пам'ятати, що змістом нашого життя не може бути тільки особисте гедоністичне вдоволення, а ідеал «за друзів своя» мав би бути тільки святковим, принагідним і розривковим нашим обов'язком. На перший плян має прийти заперечення егоїзму, щоб вирощували альтруїстичне, спільнотне, величне і світле.

Я свідомий, що такі погляди в долларовому світі можуть видаватися навіть дивними; що говорити про такі речі є не на часі, що це теорії і абстракції, фантазії та побожні бажання, але я це сказати мушу. Бо доки не буде перетворена духовість зматеріялизованого світу, доти важко за його перемогу над московсько-большевицькою тиранією.

Особиста свобода над усе! — так, це правда. Але я уважаю, що свобода — це рамки для чогось, а не самоціль. Це фундамент для плекання й вирощування справжніх людських життєвих вартостей. Однак треба пам'ятати, що людина, користуючись особистою свободою, може творити не тільки добрі, а також злочинні, шкідливі діла. Тому для нас, українців, особиста свобода не є самоціллю, бо її метою є служіння Богові і Україні.

Ми є частиною визвольного фронту на Рідних Землях і бажаємо боротися активно і тут проти ворогів української державности. Ми приїхали сюди не задля виключно особистих цілей, але передусім на те, щоб допомогти визвольній боротьбі нашого народу. Одні з нас вернуться на вільну Україну, деякі, мабуть, залишаться тут і матимуть далі завдання допомагати в розбудові нашої знищеної ворогами Батьківщини своїм політичним впливом, а теж вкладом капіталу в українську землю. Щойно так оправдаємо перед нашим сумлінням цю обставину, що в час, коли наш нарід бореться й кладе величезні жертви, ми в затишній чужині збері-

гаємо себе і радіємо вигідним життям. Хоч у тому відношенні мусимо бути справедливі й вимагаючі до себе самих і мусимо стояти на фронті боротьби проти комунізму, розкриваючи його справжнє обличчя, як російського імперіялізму і тиранії, якої світ не бачив.

Нашим обов'язком є ширити ідеї нашої революційно-визвольної боротьби серед чужинецького світу всіма нам доступними засобами. Мусимо прямувати до того, щоб західній світ визнав ідеї нашої боротьби і поспішив з політичною, моральною і технічною поміччю визвольним змаганням поневолених Москвою народів, зорганізованих в АБН. Без співпраці й координації західнього світу з поневоленими Росією народами немає перемоги над большевизмом. І, нарешті, мусимо довести до хрестоносного походу всіх здорових і шляхетних народів вільного світу проти большевицької тиранії.

Пам'ятаймо, що де ми не були б, коли ми духом з Батьківщиною, ми творимо одну велику українську родину і націю в цілому світі, бо нація — це передусім духовна єдність. Тому й вийшовши на чужину, ми збережемо свою українську національність тільки тоді, коли дух наш останеться українським.

Там, на Рідних Землях, іде боротьба не лише за живих, але теж за мертвих. За те, щоб убити нашу традицію, нашу історію, культуру, релігію і віру в Бога, щоб очорнити наших героїв. Там іде боротьба навіть з могилами: їх розривають, топчуть і закривають їх сліди, бо ті, що згинули за ідею, дають життя іншим, стають прикладом для цілого покоління нації і закликають скінчити розпочатий змаг. Тому два роки в Білогірці виросла нова могила одного з найбільших синів України — Тараса Чупринки. Але його дух лишився з Воюючою Україною, з цілим українським народом назавжди. Він поведе нас до перемоги над ворогом, до здобуття і закріплення Самостійної Соборної Української Держави.

А ми на чужині не забуваймо ніколи, що «немає на світі другої України, немає другого Дніпра».

Ярослав Стецько: У спільному фронті з воюючою Батьківщиною, «Визвольний Шлях», 1952, кн. 10, стор. 7-10.

КОМПРОМІС ВИКЛЮЧЕНИЙ

За незалежну державу і власні дивізії

Нещодавно російська еміграційна преса подавала вістку про те, що під покровом певних американських кіл мав би створитися на місці АКВНР — «Політично-координаційний Центр російського народу і національностей ССРСР». Але ця назва довго не тривала. Уже в Мюнхені, на з'їзді в «Регіна», змінено її на якийсь «Координаційний центр антибольшевицької боротьби». Нічого нового. Деякі американці поволи «еволюціонують» до формули — ССРСР. А Сталін вже десятки років тому східно сховав назву єдиної неділимості під назвою ССРСР.

Порівняймо при нагоді компромісові формули «Регіни» з такими ж паперовими формулами сталінської конституції.

За що, врешті, мають поневолені большевизмом народи воювати в спільному бльоку з тими ж росіянами й американцями?

Є тільки одна формула для поневоленого народу: *Держава, суверенна, від нікого незалежна, і власні дивізії*. Таку формулу захищають українські революціонери-націоналісти. А яка плятформа нового паперового еміграційного... «ССРСР»? Не вільно говорити про позподіл тюрми народів на національні держави, ані про єдину неділимості. А пропорція голосів: 1/3 росіян, 1/3 неросіян і 1/3 приватних, тобто призначуваних американцями росіян і неросіян.

На сторожі «самовизначення» в користь Московії поставив Сталін МВД, а тут стоять зелені банкноти. Що ж хочуть пропагувати? Свободу, абстрактну свободу. Її теж пропагував у нас Гітлер. Її проповідує на всіх вулицях, завулках і майданах Сталін, доповняючи (чого «Регіна» не робить) «державністю», очевидно — советською. Він галасує про «самостійну» УССР чи БССР, але не вільно проповідувати найсуттєвішого, а саме *відділення* від Московії, бо щойно тоді набере Україна атрибутів державности, тобто суверенітету українського народу на рідній землі. Цього не вільно теж робити тій новій спілці емігрантських зберігачів неділимості під американським покровом. Як далеко все це позаду тих грандіозних процесів, що проходять в *житті* на очах нас усіх!

Національна ідея — знам'я епохи. Сумерк імперій.

Найістотнішу проблему історії нашої доби оминається, наче б вона взагалі не існувала — національного принципу організації світу. І то в час, коли з нестримною силою на цілій земній кулі національно-визвольні рухи рвуть золоті або залізні кайдани. Довкола нас падають імперії. Не стало османської, не стало австро-угорської, німецької, прискореним темпом Британія перетворює свою імперію на коммонвелт; італійської теж вже нема. Національно-визвольна боротьба огорнула весь світ. В Азії, Африці, Європі. Навіть там, де зустрічаються інтереси великодержав, як, наприклад, в Індокитаї, поперек них і проти них, йде національно-визвольний процес.

В СРСР цей могутній національно-визвольний процес розсаджує зсередини тюрму народів. Мільйони і мільйони боролися і борються, страдали і страдають за національну ідею. Ці процеси проходять в цілому житті. Про націоналістичні ухили читаємо кожного дня в советській пресі. Повстанські формації типу УПА чи басмачів відомі в усьому світі як національно-визвольні. Політичні підпільні організації типу революційної ОУН унапрямують і організують боротьбу в усіх ділянках життя і скеровують весь визвольний процес саме на національну ідею, як вихідну і кінцеву позицію боротьби. *Суверенна, соборна, ні від кого незалежна держава через розподіл тюрми народів — мета сучасних змагань.* Цього не хочуть бачити компетентні американські чиники. Вони летять за фантомом збереження імперії в епоху невідомого розпаду імперій. Чому якраз російська, найбільш варварська і тиранська імперія мала б для американців творити виняток?

До минулого немає повороту. Російської імперії вже не зберегти. Національна ідея, як протиставна імперіальній, перемагає всюди. Большевики стають по цей бік заслони *східно* на її захист, будучи на ділі найбільшими знищувачами носіїв національної ідеї і засадничими її ворогами. У цей час західній офіційний світ або мовчить, або «неофіційно» підтримує протилежне до того, що є сьогодні *єдине* на потребу. Як одну із причин протиставлення нашій концепції розподілу тюрми народів подають, що з хвилиною розпаду імперії буде хаотизація відносин на Сході. Якщо цієї хаотизації не творитимуть великодержави Заходу, то її ніколи не буде. «Балканізували» Балкани не балканські народи, які не є ні ліпші ні гірші, як усі інші народи світу, але саме імперії, змагаючися і виграючи свої інтереси, під'юджуючи один нарід проти одного. На руїнах російської імперії не створиться безчисленна маса держав, а тільки відновиться статус кво анте, який

вже не раз був визнаний західними державами. Буде привернена теж рівновага сил в Європі й Азії, коли буде раз і назавжди вилінована з гри світових сил потворна російська імперія.

Про що ж йдеться? Всі сателітні і балтійські країни повинні стати державами навіть в очах західного найбільше відсталого ворога національної ідеї, бо цей же за них, між іншим ішла друга світова війна проти Німеччини. Україну і Білорусію формально прийняли до ООН. Отже, хіба таки рахуються з тим, що ці держави повинні бути самостійні. Бо хіба після розгрому большевизму ЗСА не будуть викидати їх з ООН, коли навіть під час большевицької окупації признали їм право членства. А чей же поза советськими сателітами немає іншого такого курйозу в світі, щоб членами ООН були країни без власної децизії.

Отже, західній світ мусітиме витягнути практичний висновок теж з сьогоднішніх паперових актів, але в іншому змислі, тобто Україну заступатиме в майбутній ООН вже суверенний *український*, а не колоніальний московський уряд. Це ж повинно бути самозрозумілим для всіх.

Большевики жонглюють фразою про «суверенність», «державу», «міністрів закордонних справ», а американці забороняють «координаційним центрам» пропагувати *фактичну* суверенність. Большевики проповідують, що немає єдиної неділимої, а є союз республік, які можуть вийти з «Союзу», а «Голос Америки» ще не є певен, чи взагалі існує окремий український нарід, як окрема історична державна нація... Америка є в психологічній війні у відступі. Про жадні національні держави вона не говорить ні словом, а в усіх публікаціях і в етері большевики себе представляють як герольди саме національного визволення всіх народів світу... Західній світ боїться признатися навіть до того, що вчора сам визнавав, навіть незалежність Грузії, або Азербайджану, чи Північного Кавказу... А сибірську самостійність американські кола підтримували вже в 1918 році; її не здійснено, між іншим, через спротив Японії. Все це вже було... Отже, яка тут хаотизація?! Де є ці сотні, чи десятки держав? Фактично йдеться про те, щоб крім самостійности України, Білорусії і балтійських держав, додатково визнали ще комплекс Кавказу, Туркестану, Ідель-Уралу, Сибіру. І концепція розпаду імперії мала б все завершення у формальному визнанні її Заходом.

Але чому вони все ж таки проти нашої суверенности?

Просто це якийсь дивогляд, коли ЗСА захищають самостійницькі змагання Марокко чи Тунісу, а не хочуть сьогодні підтримати самостійности одного з найстарших і найкультурніших на-

родів Європи — українського. Це неправда, що певні американські кола не бажають вразити собі російський нарід, бо він, як *ворожий* нарід і так був, е і буде проти ЗСА. Незрозуміло, чому ЗСА не бояться вразити собі французького чи британського народу, з ними заприятенного, сприяючи розпадові французької або британської імперії, а чомусь не хочуть вразити свого ворога — російського народу? Невже йдеться тут про можливий поділ світу на дві гемісфери? Америка підтримує ідею соборної Ірляндії, діє по лінії усуперечення в магометанському світі від Англії, підтримувала самостійність Індонезії чи Індії, але не хоче собі «вразити» свого найбільшого ворога — Росію?.. Нам здається, що в сьогоднішній Америці є при голосі такі сили, яким чужий великий і героїчний дух християнської і національної України, носія національного визволення та нових ідей і вартостей, бо ці ідеї неможливіють даним силам, які опановують певні кола на Заході, опановувати живі, здорові організми націй. Ми переконані, що *інша* Америка, яка завтра прийде до голосу, Америка вірна традиціям Вашінгтона і Лінколна, великих провідників свободи і справедливості, — думає інакше. Але це, покищо, неофіційна Америка. Вона живе іншими ідеями.

Ці, що сьогодні мають вирішний голос у світі, ненавидять Україну, невтомного і ніким непокореного сподвижника ідеї свободи і незалежності народів московської тюрми, героїчної духовості, пошани до людської гідності і достоїнства, носія вічного і нового, що виносить людину понад земне, що пре її до ідеалу, борця за нематеріальне, за вартості, для яких варто не тільки жити, але й вмирати. Ідеї слави, правди, волі, справедливості, міт і легенди нашої землі, її великі традиції і перспективи на Сході, як оборонця волі усіх гноблених Москвою народів, — незрозумілі і не нависні носіям гедонізму і матеріалізму, для яких «мир», хай і гнилий, «добробут», хай переходовий, — понад усе. Люди суєти і повного шлунку не терплять нас, які в новітніх катакомбах, у підземних бункрах цілі роки боронимо проти найбільшої тиранії світу все величне і велике, благородне і ідеальне, все, що творить суть людини, яка завжди прагне і змагається, але ніколи не досягає ідеалу, — все те, чим була і останеться велика свободолюбна і героїчна Європа і всі волелюбні народи світу.

Але даремні сподівання людей нинішнього дня теж на Заході, щоб зламати непоборного духа України, як на Рідних Землях, так і тут.

«Ми самі, — казали колись ірляндські революціонери, — сін файн!!..» «Італія зробить сама!», — кликали карбонарії імперіям Європи в обличчя... Невже ми гірші?.. Невже будьякий нарід коли-

небудь мав більш героїчну армію, як ми? Сл. пам. генерал Т. Чупринка казав правду про те, що супроти чинів його Армії бліднуть Тернопіли і всі римські і спартанські взірці самопосвяти, героїзму, хоробрости і достоїнства... На наших очах виростає новий порядок на Сході, якого не хочуть ще прийняти до відома сильні цього світу, але це станеться раніше чи пізніше. Бо це саме великий змисл нашої доби.

Яким правом?

Супроти цього, що твориться на наших Рідних Землях, якими смішними і дрібними являються всі ці торги і драчки за СОНР-и, АКВНР-и чи інші «координаційні центри»! З вищої позиції зору все це — проминальне супроти абсолютної вартости, якою є повна свобода і незалежність нації. Ніщо цього не обійде, ніщо не підміняє. Хто визнає будьякі емігрантські договорення з ким це не було б, якщо вони протиставні волі нації?... Хто з цих в Україні чи Туркестані, або на Кавказі, які воюють за вічне, за волю, а не за відпадки, серйозно прийматиме викомбіновані при шелесті зелених банкнотів «концепції», чи «двосторонньо сприйемливі формули»? Не про обопільно сприйемливі формули йдеться, але про *правду*, про наявну, реальну *правду* свободи, про *державу суверенну*, про *відділення від Росії!* Про це йдеться, а не якусь компромісову розв'язку. Тут немає, не було і не буде ніколи компромісу, хоча б проти нас станув весь світ! Тому, пощо вся ця метушня, що вона кому допоможе, кого вона має обдурити, хіба самих фундаторів срібняків?..

Кому потрібні приїзди всіх тих делегацій, насамперед 7-ох, потім 4-ох, останньо трое... В Україні говорить зброя не про те, що не треба говорити про розподіл тюрми, але там на кожному кроці, *щодня, щогодини, зброєю і смертю найкращих реалізується відділення України від Росії!* Яким правом має будь-хто нам, українцям, народові героїв і мучеників, народові, який на своїх плечах спільно з нашими друзями, іншими поневоленими народами, двигав ввесь тягар оборони також Заходу перед большевицькою потопою, накидати чи приписувати, *що ми маємо пропагувати, а що ні?*

За що ж погинули мільйони з голоду, за що заслано і засилається на Сибір, за що мордовано в підвалах ЧК ГПУ, НКВД, МВД? За що загинув Петлюра, Коновалець, Чупринка? Невже за те, щоб ради лакімства нещасного зробив будь-хто вилім, пішов проти васі народу?! Кому потрібні ці «координаційні центри» чи «комітети», формули на зразок ССРСР? Україні? Туркестанові, Кавказові, Білорусії? Кому потрібна вся ця пропаганда через

многообіцюване радіо в душі нового ССРСР чи іншої «компромісової формули»?!. Яка є її мета? Кого приєднувати? Для чого приєднувати? Та ж Україна думає, відчуває і діє зовсім по іншому. Вона думає *чинами* свого підпілля, революційної ОУН, УПА, УГВР. А мова тих чинів, мова тих, які вмирають, ясна і чітка: *суверенна, соборна, від нікого незалежна Українська Держава!* Все ясне і просте. Не потребує ані довгих нарад, ані дискусій, бо кожна правда проста.

Зачуваємо, що облудники і лицеміри кажуть: «Не мішаймося офіційно, а пішлімо приватно людей, а наші центри чи ради стоять збоку, бо, мовляв, треба мати всюди своїх людей». Декого можуть манити срібняки, але ця акція не має нічого спільного з визволенням, ані з допомогою визвольної боротьби, ані з психологічною війною, бо це є антивизвольна акція взагалі. Вона проти-діє всякому визволенню!

Нам скажуть: інакше з нами не будуть говорити американці. Але, між іншим, німці теж не говорили з УПА, хоча був час, коли просили цих розмов. Зрештою, найважливіше: при чому тут справа американців?

Курйози американської політики

Чому і на якій основі розмови з тими чи іншими американськими колами мають вестися у пов'язанні з росіянами? Як американці чи англійці переговорювали під час другої світової війни з де Голем або Сікорським, чи Петром сербським, або Михайловичем, то зовсім не питалися, чи при цьому є присутні німці, і як це погодити з німецькою антигітлерівською еміграцією. Це є зовсім різні і окремі справи: росіяни і американці. Всякі розмови і переговори, якщо б такі колинебудь мали вестися з альянтами, можуть вестися *тільки* окремо і безпосередньо, ніколи у пов'язанні з росіянами, ніколи спільно. При чому тут росіяни?

Сьогодні є три чинники: поневолені народи, альянти і росіяни. Росіяни є *вороги* наші і Заходу. Їх еміграція не має впливу на свій нарід, так як не мала німецька. Поневолені народи і альянти — природні союзники, але Захід мусить визнати і підтримати наші ідеї. Російська еміграція — це еміграція *ворожого* народу, так, як була німецька. Наша еміграція — це еміграція *приятних*, союзних народів, як була французька де Голя, сербська Михайловича, польська Бора Коморовського і т. п. Як можна, отже, зводити разом два протилежні чинники? Як можна їх однаково трактувати? Чи альянти мали таке саме довір'я до де Голя, як, наприкл., до Оленгауера, або Кнерінгера? Чи можна так само було трактувати «вільних французів», бельгійців, поляків Андерса, королеву голландську, як Гесса і Ко? Чи можна так само тракту-

вати «навернених» до Заходу вбивників Петлюри і прихильників Петлюри?! Що і чи багато допомогла пропаганда альянтів до німецького народу в минулій світовій війні і як вона велася? А як, у протилежності до цього, велася пропаганда французів, які мали армію в рамцях союзної, або пропаганда польського екзильного уряду, чи сербського? Чи був присутній під час рішень Черчілля і Рузвельта тільки де Голь чи Сікорський, чи теж німецький опозиційний генерал або політик? Чи не конспіровано перед опозиційними німцями навіть найменші рішення, а не то що спільно приймалися! Чи може бути таке саме довір'я до випробуваних провідників поневолених народів і московського поневолювача? Чи скидувані в рамках спільної визвольної акції парашутисти польські або сербські, французькі, голландські, чи норвезькі, на їхню рідну територію можуть так само оцінюватися, як німецькі серед німецького населення (хоч ніколи не скидувані)? Чи подібна акція російської еміграції, так само, як колись німецької, не буде оцінювати російський народ як національну зраду?

А ця акція у поневолених французів чи поляків була найвищим національним героїзмом. Дві слушні мірки: тут — патріотизм, там — зрада! З цього треба витягнути далекоїдучі *політичні* висновки. Це, що ми робимо, є в очах наших народів — національний обов'язок. А це саме в росіян — є зрадою, так само, як було зрадою, коли лорд Гав-Гав промовляв через берлінське радіо. Це була коляборація з ворогом Британії. Те, що росіяни роблять, розмовляючи чи, евентуально, співпрацюючи з альянтами, є в очах російського народу така сама коляборація з ворогом. А в наших народів — це *співпраця* з союзником, якщо цей союзник визнає наші ідеї і їх підтримає.

Чи можна порівнювати УПА, яка воювала на два фронти, з німецькими військами, що її поборювали? Німців мала альянтська пропаганда демобілізувати, а французів — мобілізувати. Тепер, завдяки спритові росіян і їх помічників, затерто на Заході межі: мішається ворогів з природними союзниками. Росіяни вдають прихильників Заходу, щоб при допомозі ЗСА рятувати імперію. Не можучи врятувати її вже силами всередині ССРСР, хочуть заставити американців воювати за них і — ще й до того, теж поневолених народів через спекулянтів з лона цих народів. Історична роля російської еміграції в тому, щоб зберегти імперію через баламучення Заходу. Невже знайдеться хтось з національних патріотів не-росіян, який би їй в тому помагав? ..

Воно насправді дивовижне: нас хочуть саджати за один стіл з ворогом, якому ніхто не вірить. Чи був, наприклад, в генеральному штабі альянтів під час другої світової війни, поруч де Голя чи Сікорського, принаймні один німець, навіть негітлерівець?

Тепер же головну роллю у веденні психологічної війни проти Росії-імперії хочуть віддати росіянам в комплексі поневолених народів, і надаваний росіянами тон має бути теж узгляднюваний в американській пропаганді під керівництвом адм. Керка. Значить, на ділі має керувати акцією проти ворога член тієї ж ворожої нації. Чому ж тоді альянти не запропонували вести акцію проти Гітлера Гессові?.. Яка ж різниця поміж нацизмом і большевизмом? Чому не можна було поручати довірених постів в психологічній і всякій війні опозиційним до Гітлера німцям, а росіянам під час війни проти Росії Сталіна вже можна поручати? Чи забули вже на Заході вислів Мілюкова, що російські патріоти будуть підтримувати Сталіна під час війни, або пеани теперішньої російської еміграції в честь Сталіна «не-розчленителя»? Хто з альянтів хоче ризикувати, хай сідає з російськими імперіялістами за один стіл, для нас там місця немає.

Додаткові небезпеки

Москалі прагнуть за всяку ціну затерти межу поміж поневоленими народами і поневолювачем. Вони прагнуть, щоб через ілюзію спільного фронту з поневоленими створити враження в західному світі, що всі *однаково* відповідають за большевизм і його страхіття перед світом. А це велика брехня. За большевизм відповідає російський нарід, що його виростив і який підбив наші народи. Як де Голь не сидів з Оленгауером ані Гессом, то які підстави є примушувати нас сідати з Ніколаєвськими чи Даллініми? Відповідальність російського народу-поневолювача і наші поневолені народи — не може бути те саме.

Обставина, що УССР і БССР є членами ООН, мала б також важкі негативи для нас, якщо Сталін, через свій агентурний київський уряд, вивів війну від імени України Заходові. Люди злії волі на Заході можуть це уважати актом України, а не агентури Москви в Україні, і трактувати Україну, як воюючу проти Заходу державу, а не окуповану, завойовану країну, яка свою волю виявляє через *підпільний* уряд — УГВР. Це не випадково Москва диктує інколи своїй агентурній делегації з Києва в ООН ставити найбільш шкідливі для Заходу внесення, щоб обтяжувати ехидно формально чуже конто, хоча на ділі Кремль і його агентура в Києві — це те саме. Нам треба відмежуватися від цієї так званої «української державности» — УССР. Це одна справа — показувати Заходові, як *мусить* Сталін *маневрувати*, щоб облудно говорити про «державу» *під тиском боротьби* України, а зовсім інша справа — визнавати існування сьогодні тієї «української держави». Існує тільки *підпільна* Українська Держава, з її підпільним урядом — УГВР, з армією — УПА. І цю українську державу зо-

бов'язаний Захід визнавати і акти цих українських революційно-державних факторів в'яжуть український нарід, який є приязно наставлений до Заходу, так, як була, напр., Польща або Франція в минулій війні. Акт виповідження війни Мануїльським Заходіві не буде ні правно, ні фактично актом українського народу, але окупанта, тобто Росії, так само, як подібний акт норвезького Квіслінга або бельгійського Дегрелля чи Ляваля не був би висловом волі даних народів, але наказом їх ворога — гітлерівської Німеччини. Змішування поневолених народів з росіянами може мати ще й інший нагетив, якщо Росія, так, як тепер Німеччина, була б після перемоги виключена з ООН і міжнародньої співпраці. Подібна доля могла б чекати Україну і Білорусію, яких ніби вважають рівноправними членами ООН. Відмежування від росіян як нації, що прагне війни, є теж з цього погляду особливо важливе. Чому ми маємо в'язатися в будь-який спосіб з причеченими на упадок і рятувати їх нашим добрим іменем, мовляв, всі однаково терплять від большевизму: і завойовники-поневолювачі і поневолені-завойовані!..

Німеччина має ненацистський уряд, але альянти трактують справу так, що німецький нарід програв війну, а не лише нацизм. Так само буде з Росією. Російський нарід програє, а не тільки большевизм. Гречуха і Мануїльський, чи Кисільов, закінчать своє життя зради подібно як Квіслінг чи Ляваль... Чому ми маємо бути тими, які участю за спільним столом злагіднюють злочини Росії супроти світу? Ми непричасні до цих злочинів. Не забуваймо, що всяка наша участь у спільному котьолку частину вини перекладає на нас. Пам'ятаймо, що ані Сікорський, ані Михайлович, ані де Голь не сідали з німецькою опозицією за один стіл, навіть в часі війни проти нацистської Німеччини. Ставмо себе завжди в положення окупованої Франції і вимагаймо такої самої постави до нас ЗСА і Британії, як теж регулюймо нашу поставу з того погляду, що ми маємо належати до націй-переможців, а Росія завжди і за всяких умов у цій війні, що прийде, буде серед *переможених*. Політика Заходу супроти росіян може бути тільки диверсією, щоб фронт росіян послабити. Ми на політику диверсії супроти наших народів не сміємо піти, бо вони, в противенстві до російського народу, який прагне підбити весь світ, є по цім боці барикади, а росіяни в своїй масі є по протилежному боці...

Незмінні правди

Одна тільки є база можливих розмов з альянтами: визнання Суверенної Соборної Української Держави шляхом розвалу російської тюрми народів на національні держави та визнання факторів

крайової боротьби, як єдиних гарантів суверенності народу, а не фікцій державности чи інших протекторатів. Поневолені народи можуть регулювати своє відношення до західніх держав тільки безпосередньо і самі, без росіян і не у зв'язку з ними. Росіяни тут ні при чому. Йдеться про унормування взаємин між альянтами і поневоленими народами.

Запитаємося знову: питали ЗСА і Велика Британія де Голя або Михайловича, як він наладнав справи з німцями? ЗСА можуть собі говорити з росіянами для організування диверсії на російському фронті. У нас йдеться про далеко більші речі: допомогу національно-визвольній війні наших народів проти російського агресора, що напав, окупував і гнобить нас. Так, як не можна називати диверсії війною, так не можна зрівнювати нам підходящі методи і концепції і їх імпортувати москалям. Поневолені Росією народи є в колишньому положенні Франції, Польщі, Сербії, Бельгії, Норвегії, Голляндії, Чехії і т. д. Росіяни є в положенні німців останньої війни. Чи німці мали свого Чупринку, Михайловича, Бора Коморовського? Чи мають їх сьогодні москалі в Росії? Чому це все забувати і змішувати в одно? Таке поступування лежить в інтересі Сталіна і незмінних від століть російських імперіялістів, непоправних ворогів Заходу.

Нас ділить море крові

Вже існує база співпраці поневолених народів, і вони здавна співпрацюють. Вони можуть укладати спільні пляни і стратегію боротьби. Але немає в нас довір'я до росіян і важко собі уявити їх за спільним столом. Коли ж альянти вважають, що російський фактор є не лише диверсійного характеру, можуть собі окремо з ними договорюватися, але єдина неділима Росія ніколи не сміє бути базою цих окремих розмов. Не може ж бути так, щоб росіянам допомагати мати єдину неділиму, а поневоленим — самостійність. Це була б фарса, а не концепція боротьби проти ворога всього людства. Співпраця поневолених народів з альянтами можлива тільки тоді, коли вони ті самі ідеї заступатимуть усюди, тобто, між іншим, коли вони підуть на зговорення з росіянами *лише* на базі російської держави в етнографічних межах, з відновленням суверенності всіх народів, поневолених досі Росією, з відходом росіян з наших земель в свою Московщину і поворотом наших засланців на рідну землю. Росіяни мусять визнати ідею розподілу тюрми народів на національні держави. Щойно тоді можлива паралельна співпраця альянтів з ними. В іншому випадку співпраці альянтів з народами поневоленими не буде, байдуже, що на еміграції можуть купити голодних людей. Наро-

дів, які воюють, не купити! Спільного центру з росіянами взагалі не потрібно, навіть у випадку (неправдоподібному), коли б вони погодилися на розподіл тюрми. Найперше, немає що з ними координувати, бо жадної організованої боротьби проти російського імперіялізму на російській етнографічній території досі немає. По-друге, якщо визнають засаду незалежності націй, тоді вони обмежуться до своєї території і почнуть якусь дію. По-третє, росіяни мусять *чином* показати, що вони *щиро* є за розподіл тюрми народів, тобто мусять насамперед почати *боротися* за це.

Коли наші народи це побачать, зможуть змінити свою поставу. А це зможе статися щойно тоді, коли на наших кордонах стоятимуть власні *дивізії* і московський уряд в Москві чи Тулі визнає на ділі кордони наших держав.

До тієї пори немає змислу баламутити народи, що москалі змінилися.

Де є тепер бодай якась маленька організована група москалів, яка була б неімперіялістична? Де є принаймні одна чия-небудь з їх боку заява, яка засуджує загарбання України, Кавказу, Білорусії, Туркестану і т. п.? Де є принаймні одні антиімперіялістичні, хай принагідні, збори москалів, які виклинали б гнобителів?.. Немає що і з ким координувати. Але поневолені народи мають поміж собою багато узгоджувати, бо їх боротьба організована, багатогранна, плянова. Є ж політичні організації, повстанські формації, відбуваються рейди. Де і коли хто чув про рейд московських повстанців проти Сталіна, або на російську етнографічну територію, наприклад, українських? Але був рейд навіть на Кавказ командира УПА Лиса, як теж на Білорусію, Литву, Прусію, Румунію.

Немає про що говорити

Зрештою, коли б дійсно треба було щось узгодити, то досить, коли штаб другого фронту узгодить свої акції з альянтами, а хай ці вже самі організують синхронізовану диверсію серед росіян. Поневолені народи будуть спроможні самі серед своїх земляків, теж на російській етнографічній території, без координації з неіснуючими організованими російськими формаціями, проводити свою плянову акцію, конспіруючися перед росіянами, щоб їх не зрадили перед МВД. У всякому разі, наша стратегія діаметрально протилежна. Ми зовсім не маємо в пляні апелювати до катів Чуйкових чи Тимошенків, щоб переходили на бік революції. Наші національні революції є *проти* них, як носіїв поневолення. Ми зовсім не маємо в пляні, як НТС, на місце Гітлера-Сталіна пропонувати місце Кохам-Чуйковим, райхскомісарам Східньої Німеч-

чини... В цьому вся прірва поміж нами і російськими імперіялістами... Доки цієї непрохідної прірви західній світ не зрозуміє, шкода всяких заходів думати про зговорення його з поневоленими народами на рідних землях, а не випадковими емігрантами.

Невже відомі кола ЗСА не розуміють, про що йдеться? Невже нічого їм не дає до думання відмова Франції ратифікувати договір з Німеччиною, і то в ситуації переможеної Німеччини, при гарантіях ЗСА? А ми чейже є в десятикратно гіршому положенні. Ми, а не Росія, переможені фізично, росіяни, а не ми, мають, окрім того, підтримку і омофор ЗСА. Хіба аж такими наївними нас не вважають на Заході, щоб ми самі собі копали яму. Через таку поставу певних американських кіл, нема про що далі говорити.

Сумерк російської імперіялістичної еліти

Наш нарід каже: у страху великі очі. Нам скажуть: а що буде, як проломлять фронт на еміграції? Серед українців? — Не думаємо. Ми сподіємося, що жадне патріотичне українське угруповання, ані жадна українська справжня партія не продасть чести своєї нації за шмат гнилої ковбаси. А серед інших народів? Дехого поретягнули, але це не успіх російської імперіяльної ідеї. Це зробили американські банкноти, кинуті слабим і голодним людям... Це Піррова перемога і Геростратів успіх.

Напевно, скрегочуть зубами у безсилій люті російські лідери, що вони вже не в силі видвинути жадної облудної ідеї, щоб баламутити нею «малоросів» різних народів. Повний і невідхильний упадок імперіяльної еліти. Ленін не потребував дзвінкою монетою купувати Скрипників. Він ще міг їх дурити. Навіть царі придумували панславізм, оборону «православ'я» і т. п. А сьогодні все це вже не бере, а нового не знайти, бо народи випростовують свої крила до вільного лету, без «опікунів» і «старших братів». Сумно й невесело біля «еліти», коли навіть царі-реакціонери мали більшу винахідливість і «прогресивність». Еліта імперії відмерла. Як воно не цікаво, коли дослівно мавпується ССРСР, роблячи якогось грузина з походження головою «спільного котьолка» на еміграції. Чи це когось притягає? Що ж залишилося спільне? Здається, тільки зелена краска, тобто стіл, на якому покладені зелені банкноти. І це єдина атракційна сила.

Уже немає ленінської світової революції, ані загірної комуни, ані визволення слов'ян, ані «православних». Імперія мала б бути куплена за чужі гроші. Такого курйозу ще не було в історії. Отже й не буде вже тієї імперії. Одиниць можна купити, але на-

родів — ніколи. Носіями ж боротьби й ідеї є сьогодні цілі народи, а не лише групи людей. Слабодухи і лакоми на мамону можуть взяти срібняки, мовляв, «взьму гроші, і буду робити інакше» (киваючи пальцем в щоботі).

Ідеї цим не перемогти. Тільки іншою ідеєю можна її перебороти. Ленін був поставив проти національної ідеї — інтернаціональну, якою прикрив російський імперіялізм і частину наївних обдурих. Сьогодні ж уже не зліцитувати нашої ідеї національного визволення, бо вона ввійшла вже в кров і кість народів впродовж десятків років боротьби проти ленінізму-сталінізму — російського імперіялізму. Цей гіркий досвід здобули народи через море крові і гекатомби жертв. Це є без більшого значення, коли кілька продажних людей з того чи іншого народу перейдуть за гроші на другий бік барикади. Десятків мільйонів неможливо грішми взяти. А ідеї не мають. Завжди навіть облудні ідеї сильніші і небезпечніші, як гроші. Якщо б тільки гроші грали роль, не було б на Заході небезпеки з боку комунізму. Торезів і Толіятті можна «фінансувати», але мільйонів їх збаламучених прихильників — ні! Тому немає небезпеки, що більші успіхи матиме російсько-американська спілка.

Етапи, але не останнє слово

Чим сильніший наш спротив всяким намаганням звести нас під один знаменник з росіянами і в один табір з безпринципними елементами, тим більше поступатимуться аранжери тиску. Від СОНР через АКВНР до останньої формули деякий шлях пройдемо. Але на цьому не кінець. Найперше пробували прямим єдинонеділством шаржувати. Опісля вуальованим, вже без формули «народи Росії». Тепер покищо ще в одному котьолку з москалями. Прийде час, коли будуть окремо з нами говорити і погоджуватись, щоб ми йшли окремо, але ще на спілку з теперішніми квіслінгами, які найскорше зголосилися і «виправдалися» в послуху. І це переживемо. Тепер — формула єдинонеділмої в менше або більше прямій чи посередній формі, бо такою є і «найпрогресивніший» в обдурюванні конституційними «гарантіями» ССРСР; завтра буде вже півсуверенности — поза рамками єдинонеділмої. Партнерами для цього будуть все ще не революційні елементи. Ці прийдуть щойно в останній стадії, тоді коли нас трактуватимуть як повнозартісну і рівнорядну силу. З сучасними квіслінгами ніхто з шануючих себе представників поневолених народів не сяде за один стіл. Тому ще далекий шлях і різні етапи для проходження стоять перед американцями, заки вони знайдуть правду.

Ми маємо час

Самостійницькі елементи нестимуть далі несплямлений прапор волі й повної незалежності, бо не за федерацію, а за державу борються народи за залізною заслоною. Чи треба їм іншої? Сила Антибольшевицького Бльоку Народів передусім в догматичній концепції і безкомпромісовій поставі до всіх намагань обмежити будь-як суверенітет народів, та в нічим незрушній вірі у власні сили, у національній революції, — як єдиний шлях визволення. Він є виразником стремлень і змагань народів та за його ідеями йдуть і підуть народи, а не за продажними емігрантськими квіслінгами.

Тому зовсім неважна можлива мінливість членства в АБН. Єдине важне донести до мети прапор повного суверенітету кожної нації, її національної державності, і довершити остаточний розпад російської тюрми народів. Це є завітна мета АБН.

Доки західний світ не піде назустріч його ідеям повної незалежності і рівноправності народів, великих і малих, і не визнає як партнерів співпраці тих, хто має за собою нарід, кому цей нарід вірить, хто не заведе його «півсуверенітетами», протекторатами, комісаріятами, хто покладає більше на *власні* дивізії, як на чужі багнати й гарні слова, — так довго немає про що говорити.

Ми маємо час, пождемо. Ми маємо до втрачення тільки кайдани, а західний світ, — при злій політиці по відношенні до нас, — має до втрачення все, бо свою *волю!*

З. К-ич: Компроміс виключений, «Українець-Час», Париж, чч. 44-46, жовтень-листопад 1952.

НА ПОРОЗІ НОВОГО РОКУ

На порозі нового 1953 р. поневолені Москвою народи надалі знаходяться в трудній ситуації. Коли дивитися без жадних ілюзій на те, що діється довкола нас у західньому світі, то з прикрістю треба ствердити, що ідеї визвольної боротьби гноблених московсько-більшевицьким імперіялізмом народів не знайшли ще прихильного відношення з боку Заходу. Минулого року, як здавалось би, проломані перші льоди. Ми здобули низку симпатій серед американського, канадського, британського, а частково німецького та французького суспільства. Але офіційна політика тих народів у відношенні до нас не змінилася. Ми були і є надалі без жадної від них політичної чи моральної підтримки. Нашій боротьбі ніхто з тих офіційних кіл навіть не висловлював співчуття ні солідарності з нею. Тільки тут і там тверезі голоси західніх Кассандр пригадували, в стилі ген. Дж. Ф. Фуллера, про вагу нашої боротьби для універсального змагу проти большевизму і перемоги над ним. Також у свій час Стассен вказував на значення наших ідей. Але офіційний курс політики західніх держав залишився без змін. Це треба ствердити тому, щоб тверезо, без ілюзій дивитися на існуючі факти, не дурити себе «таємними натяками», не піддаватися впливам різних демагогій, які присипляли б нашу чуйність і увагу на відтинку нашої суверенної української визвольної політики. Особливо ті, які чують на собі справжню відповідальність за долю українського народу, мусять мати відвагу приймати дійсність такою, якою вона є. А це значить: ні хвилину не спочивати, не піддаватися ілюзіям, а відважно констатувати факти, робити висновки і діяти так, як повинні діяти представники народу, який ніяк не є меншевартісний від будь-якого іншого народу, хоч би й найбільшої сучасної світової потуги. Навпаки, український нарід своєю осамітненою, але неупокореною героїською боротьбою з найбільшим ворогом усього людства — московським комунізмом, перевершив своїм моральним капіталом багато інших сьогодні вільних народів світу.

Як ми вже сказали: перші льоди, здається, проломані, але ті початки нас не можуть задовольнити, навпаки — ще більше, як досі, треба посилити нашу працю, щоб досягнути бажані висліди.

Деякі незвичайно влучні завваження в справі психологічної війни проти большевизму висловлював Дж. Ф. Даллес, звертаючи увагу на те, що треба вдаряти в джерело лиха — Кремль, а не по корейській периферії. Проте ж рідко хто зважувався активно втручатися і явно симпатизувати з визвольними ідеями поневолених Росією народів. Неоправданою була причина, що, мовляв, це було б вміщення у внутрішні справи ССРСР чи його сателітів. Підтримування політики керенщини чи мельгуновщини є більшим втручанням, бо фактично — це внутрішня справа Росії, який вона має мати режим: комуністичний, царський, демократичний чи інший. Але змаг за рівноправність націй, за їх національно-державне визволення — це міжнародня, а не внутрішня проблема даної держави-гнобителя. Чому, наприклад, західні великодержави втручаються і пропонують посередництво в туніському, чи раніше індонезійському конфлікті? Чому саме імперіялістична Росія має бути тим «табу» і в тому часі, коли цю тиранську імперію зсередини розсаджують національно-визвольні рухи?

В минулому році на всіх теренах ССРСР загострилася ще більше революційно-визвольна боротьба поневолених народів і то у всіх ділянках життя. Большевики бачать цю небезпеку і тому намагаються вибити революційно-визвольній боротьбі ґрунт з-під ніг, переймаючи на себе ролю «захисника» національного визволення народів по цей бік залізної заслони, заявляючи, що по їх боці — національне визволення вже здійснене. Наприклад, київське радіо постійно тепер проголошує, що Україна є «суверенною державою», якій ССРСР «помагає в ООН тільки дипломатично», тобто ССРСР живе у «дружній співпраці» з УССР. Ні слова не говориться про федерацію з Росією, чи про єдинонеділиму... А саме в той час західні офіційні кола намагаються втиснути національно-визвольну боротьбу поневолених Москвою народів у рамки різних комітетів «визволення народів Росії». Як же ж можна серйозно трактувати таку політику і чи не є вона водою на комуністичний млин? Це ж аргументи для большевиків у поборюванні визвольних рухів і самого Заходу, мовляв, ми вам дали самостійність і суверенність, а західні імперіялісти хочуть вас знову поневолити. Це на правду дивний курйоз, коли дехто говорить про «велике досягнення», якщо «Американський Комітет Визволення Народів Росії» змінить свою назву на сталінську формулу, назвавши себе «Американський Комітет Визволення Народів ССРСР». Значить, що за формулу Сталіна на Заході ще треба боротися... Одначе, так, як немає народів Росії, так і немає народів ССРСР; перша формула — царських, а друга — сталінських імперіялістів-гнобителів народів. Отже, для нас немає народів Росії чи народів ССРСР, а є тільки народи, поневолені Росією, байдуже, яку назву ця російська

тюрма народів носить — ССРСР чи прямо Росія «федералістична», «демократична» і т. п. Західні народи, якщо справді хочуть перемогти сталінську тюрму, якщо хочуть оборонити себе перед неминучим ярмом російсько-комуністичного імперіялізму — мусять у першу чергу знайти спільну мову з тими народами, що борються за своє визволення з московсько-сталінським окупантом. А це значить, що їх офіційна політика мусить, принаймні в гаслах, іти далі як політика Сталіна. Сталін, і це можна кожночасно почути в радіо, проголошує суверенітет націй, а західні кола ще надумуються чи варто змінити назву «народи Росії». Отже, хто може витримати змаг на хвилях етеру чи хоч на папері: Захід з «федерацією» і «народами Росії», чи Кремль з «суверенністю для всіх народів?» В цьому лежить трагедія Заходу... Совети ведуть свою брехливу пропаганду про «суверенність» також тому, щоб національно-визвольним рухам протидіяти не в площині національній, що є неможливе, а компромітувати саму ідею суверенности фактом, що вони звать свої колонії «суверенними». Вони стараються зводити боротьбу з самостійницькими визвольними рухами не в площині національній, а соціяльній. Проголошують, що борються за мир, за здійснення всіх великих ідей людства: національне й соціяльне визволення і справедливість. Большевики розуміють, що поборювати ідею самостійности, як таку, є безуспішно, тому вкладають її в систему своїх фраз і брехень. Соціяльну справедливість ототожнюють з комунізмом, отже спихають нашу визвольну боротьбу лише в комплекс антирежимної боротьби, хочуть зробити її «реакційною». Але наша боротьба носить характер передусім національний і антиімперіялістичний. Що ж на це Захід? Чому не бачить він цього, що це саме чекає і його завтра, якщо він не хоче зрозуміти тієї істини, за яку борються сьогодні поневолені Росією народи і за яку буде змушений боротися і він, як нарід вільний або поневолений. Це вже залежить від нього.

Сила наших визвольних ідей така велика, що навіть ворог, проти якого вони звернені, мусить їх красти, надуживаючи їх на свій лад. Ми мусимо уточнити ідею суверенности теж з іншого боку: суверенність означає — розвалення тюрми народів і відокремлення від Росії кожного поневоленого народу. Це гасло вже важче вкрасти російським кремлівським імперіялістам і тому вони не проголошують його. А втім, атрибут суверенности — це повна свобода рішень кожного народу зокрема. Невже ж має хто таку свободу за залізною заслоною? І чому Захід мав би не гарантувати такої свободи? Минулий рік показав наявно, якими шляхами йти-ме большевицька психологічна війна. Конгрес компартії в Москві недвозначно видвигнув новий плян загарбників. У цьому році західні стратеги муситимуть розгнати всебічно свій плян, якщо не

схочуть зазнати катастрофічної поразки в психологічній війні зі Сталіном.

На нашу думку, в сьогоднішньому змагу світів перемога припаде тому, хто матиме справедливішу й благороднішу ідею, а, передусім, хто гарантуватиме її здійснення. Ривалізація у війсьній техніці матиме другорядне значення. Море крові, нові цвинтарі й руїни ніколи не виправдаються, коли б мала залишитись одна світова імперія тиранів, або поділ світу на дві сфери впливів. Це було б прокляттям на голови нових володарів світу. В світі мусить вестися змаг за нове, величне, благородне й справедливе. Світ має досить терору, мордів, гноблення, визиску й імперіялізму того чи іншого народу. Має досить тих розбоїв, вічної різни, поневолення, страху перед поліцією, голоду, соціальної і, передусім, національної кривди, неволі і всього того, що притаманне станові, коли народ і людина не мають волі. Тому сьогодні, коли загрожена свобода всього людства і конфлікт із силою зла є неуникненний, народи прагнуть, щоб це був останній бій. Хай коштом великих жертв, але він повинен принести правду, волю і справедливість для всіх народів, він не може закінчитися поділом військової здобичі поміж імперіялістами. Тому відрадно було почути слова Айзенгауера, Даллеса і голови комісії для закордонних справ американського сенату Вайлея, що західний світ зможе щойно тоді перемогти большевизм, коли спиратиме свою боротьбу на християнських засадах. Але ці засади мусять також стосуватися і в міжнародному житті, тобто й у відношенні до поневолених Росією народів.

Західний світ мусить вилонити з-поміж себе нових Петрів з Ам'єн, нові фанатичні когорти хрестоносців проти безбожників і тиранів Кремля. Мусить визнати ідеї народів, які за залізною заклоною осамітнено борються проти московського комунізму; мусить пошанувати права, історію, традицію і віру тих, що виростили легіони героїв і понад саме життя цінять честь і батьківщину. Народи ті борються лише за ясні і чіткі ідеї, за вічну правду, за те, щоб бути господарями в своїй хаті, а не слугами чужого імперіялізму. Але сьогодні західний світ пропонує їм різні КЦАБ-и, він нехтує справжніми національними представниками, напр., Болгарії або Угорщини, а підтримує тих, що помагали большевикам закріпляти в своїх країнах комунізм; національних чехів і словаків ігнорується, а захищається ЧСР, те саме з сербами і хорватами, а підтримується титовську Югославію, байдуже що вона держиться терором. Масових московсько-большевицьких народовбивців тримають в ООН, слухають їх, респектують, а антибольшевицьку Іспанію виклинають і т. п.

Поневолені Росією народи не бажають для себе чужої землі, не загрожують нікому своїм імперіялізмом чи поневоленням, вони

стоять за народоправний лад і національний принцип, але західні офіційні кола їх ігнорують, називають «фашистами» тільки тому, що вони завжди безкомпромісово протиставлялися більшовикам.

Коли світовий обманець Сталін заявив, що він готов відбутися «мирову» розмову з новим американським президентом ген. Айзенгауером, західній світ знову піддався ілюзіям: а може й справді? Наче забулося, що ще вчора цей тиран мав змогу в ООН піти на всі найдалі йдучі компроміси, пропоновані Індією, але він це викпив, а сьогодні знову нові надії і кпини Сталіна над легковірним Заходом. Перемогти Москву можливо тільки тоді, коли народи будуть надхненні таким фанатизмом, як це було в час хрестоносних походів, або в Іспанії під час еспансько-наполеонівської війни.

В країнах за залізною заслоною є така ненависть до ворога і така ж фанатична любов до свого. Треба, щоб Захід цей дух зміцнював, як колись дух еспанського спротиву зміцнювала поміч Англії. Захід каже, що хоче принести нам демократію, але це для нас нічого нового. Не від сьогодні захищаємо ці демократичні ідеї, але доведені до кінця, а не як облудні гасла, під якими часто готується нова неволя. Справжня демократія в нашому розумінні — це повна свобода нації в її національній державі, бо немає і не може бути свободи особистої, якщо нема національної. Під чужою владою людина ніколи не може бути свобідна, не може не терпіти понижень своєї людської гідности, визиску, кривди і т. п.

Західній світ не має чого боятися, що протиставить собі російський нарід, якщо прийме наші ідеї за свої. Боротьба за справедливість для всіх, за рівноправність усіх народів, малих і великих, — єдина запорука перемоги над більшовизмом і російським імперіялізмом. Виразно боротися проти конкретно здійснюваної ідеї правди, волі, справедливости не може ніхто. Деклямувати про волю так, як це робить Москва, а здійснювати неволю, на довшу мету також неможливо. Коли Захід намагається заспокоювати російський нарід половинчастими ідеями і компромісами, напр., збереженням статус кво анте 1939 р., то він тим також на довшу мету нічого не досягне, бо це є потурання злу, злочинам, несправедливості і неволі, заохоченням інших до цього. Коли Захід проголосив би, що бореться в принципі проти всякого поневолення, за абсолютну справедливість і рівноправність для всіх народів без різниці раси, величини, багатства, релігії — тоді він притягнув би за собою всі позитивні, творчі елементи навіть серед російського народу і дав би моральну базу для спротиву злим елементам. Половинчастість розв'язки не задовольнить злих елементів, а кращих не допустить до голосу. Російський нарід, так як кожен

нарід, має мати свою державу лише у власних етнографічних межах, без гноблення, визиску і загарбництва інших, і це є єдине гасло, яке повинен Захід кинути для нього. Якщо це гасло буде сприйняте кращими елементами російського народу і заставить їх боротися в ім'я інтересів свого народу проти власного імперіалізму, то ці елементи сповнять історичну роль для російського народу. Але цю єдино справедливу концепцію, за яку повинен боротися світ, мусить підтримати Захід, замість підтримувати єдиного-неділиму тюрму народів і тим унеможливити вилонення з-поміж хворих на імперіалізм москалів тих здорових елементів, творців національної московської держави. Ще ніколи під прапорами єдності добра і зла не переможено зла, а завжди перемагало зло. Це бачимо навіть з нещасного альянсу західніх великодержав в одному таборі з большевизмом проти гітлерівського зла. У висліді, не большевизм, а західній світ програв політично війну, замість того, щоб уже під час другої світової війни, зв'язавшись з національно-визвольними рухами, розсадити й знищити дві варварські імперії.

Тому то нашим бажанням на початку 1953 р. є, щоб західній вільний світ знайшов нарешті з поневоленими народами за залізною заслоною базу тривалої співпраці, а це значить, щоб ступив на шлях перемоги світу добра над злом і темрявою, що натискає на всіх з імперіалістичної Москви.

Є. О.: На порозі нового року, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 2, стор. 4-6.

МИ ВИМАГАЄМО

АКВНР видав 24 грудня 1952 р. до всієї еміграційної преси комунікат про заходи УККА включити українців до КЦАБ, а теж долучив статті з «Нью-Йорк Таймс» від 15. 12. і 21. 12. на цю саму тему. Справа надто серйозна, щоб повз неї пройти мовчанкою. Тим більше необхідно поставити відкрито справу перед усім українським громадянством. Йдеться про надто важливі речі, щоб їх приховувати, сподіваючися, що УККА заверне з власного почину з небезпечно-шкідливого шляху, на який вступив. На диво всієї нашої політичної еміграції, делегація УККА намовляла українські політичні середовища ревідувати своє негативне становище до КЦАБ. Деякі члени делегації, не перебираючи в аргументах, хотіли цього добитися, обіцявши великі фонди тощо. Але не вдалося зламати солідарного самостійницького фронту, який відкидав, відкидає й буде відкидати усяку співпрацю з російськими загарбниками, не зважаючи на їхню барву. Це не була лише інформація делегації УККА про теперішню політику американців у відношенні до України й інших поневолених Росією народів, але *намовляння* ввійти до КЦАБ. Проте ж треба, в ім'я правди, ствердити, що не всі делегати в однаковій мірі рекомендували це ламання фронту. Інколи дехто обмежувався тільки до інформацій і це треба відмітити.

Делегація отримала тверде й однозначне — *ні!* і його забрала з собою в дорогу.

Щоб український протиросійський фронт був без найменших щілин, ми вимагаємо від УККА, щоб він долучився до одностайного «*Ні!*» усіх українців! Ми вимагаємо, щоб УККА склав заяву солідарності з спільними позиціями усіх українських політичних чинників, якщо українське громадянство не має його вважати лише експозитурою чужих інтересів, яка, згідно з кон'юнктурними інтересами тих чи інших американських чинників, міняє свою політику. Ми вимагаємо, щоб УККА зірвав усякі намагання включити українців у КЦАБ, бо участь неросіян у КЦАБ тотожна *національній зраді*.

Українська еміграція в Європі бідує, але тримає й буде тримати фронт, хоча б і найбільші потуги намагалися її зламати.

Ми прибули за кордон, щоб допомогти Воюючій Україні в її змаганні за Суверенну Соборну Українську Державу, а не допомагати накласти їй нові кайдани — білоросійські чи інші!

Народ в Україні бореться за Державу, а не за федерацію, за давно «передрішену» кров'ю й мільйонами жертв суверенність і незалежність від нікого, а не, як стоїть в комунікаті АКВНР, за «самовизначення» чи «непередрішення». Маємо досить цих сталінсько-ленінських діалектичних формул — «самоопределеній вплоть до отдаленія».

Кому потрібний цей КЦАБ, чи воюючим народам? Він потрібний хіба тим, що не мають серед народів ніякого відгуку й чужими грішми хочуть купувати собі прихильників. За залізною заслоною борються за суверенність, отже КЦАБ тут ні при чому.

Будувати КЦАБ, щоб присмирювати національно-визвольну боротьбу — це значить помагати Сталінові. Плятформа КЦАБ і він у цілому — це вода на млин Кремлеві. Дивно, як нагло гроші заплутали декому здоровий ум. Уключування в єдинонеділимство давно було можливе, а теж в становище протекторату, комісаріяту, але чи це ціль української національної політики?

Ми вимагаємо від УККА відмежуватися від шкідливої роботи його делегації й зректися її, бо немає місця серед єдиного самостійницького українського фронту на єдинонеділимську диверсію, яку патрує АКВНР.

Ми перестерігаємо УККА перед сприянням, об'єктивно, національній зраді. Якщо УККА хоче репрезентувати *сьогоднішні* американські інтереси, то нехай так і заявить, що він є репрезентантом тимчасової політики сьогоднішньої американської адміністрації у відношенні до большевизму. Але в такій ситуації серед членства УККА не мають чого шукати українські самостійники. Ми знаємо ролю ірландської еміграції в ЗСА й подивляємо також сьогоднішню політику ірландців у ЗСА, котрі відважуються навіть при останньому приїзді Черчілля демонструвати, вимагаючи з'єднання Ульстеру з Ейре. УККА мусить рішитися на одне або друге, тобто або він буде змагатися за зміну політики ЗСА стосовно до України і з часом доб'ється тієї зміни, на основі чинника української сили в Україні й на еміграції, і щойно тоді приїде його делегація з пропозиціями до українців в Європі, або — друга альтернатива — йтиме на руку кожному покивкові АКВНР-ів, і тоді українські самостійники уважатимуть УККА звичайним рупором американської адміністрації, на який треба впливати й добиватися також у нього зміни наставлення до української концепції. Ми не вважаємо, що ЗСА не сказали останнього слова в справі української суверенности, тому ще довго можемо чекати й боротися

за те, щоб це слово було таке, як нам відповідає. Доки цього нема, ми застерігаємо УККА перед шкідливою акцією, якою є його заходи включення українців у КЦАБ, тобто пропагування національної зради. Яка ж різниця для нас між білими чи червоними ключниками тюрми народів? Нас переконували, що тут ідеться про координацію антибольшевицької боротьби. Питаємо — якої і з ким? З росіянами у КЦАБ? Де ж та боротьба? Знаємо, знаємо, як виглядає ця «координація з націоналами» в КЦАБ. Постійні там сварки і спори між безхребетними націоналами й росіянами. Ніхто не бореться там проти большевизму, а ведеться лише взаємна гризня і стримування всякої боротьби проти большевизму. Ми також чули про останні події в КЦАБ — утечі людей, грошові історії і т. п. «антибольшевицькі координовані акції». «Координація» продовжується: ... КЦАБ — це є центр *декоординації* антибольшевицької боротьби. Де є запорака, що в КЦАБ немає сталінських висланників? І туди хочуть включити українців?!

Невже ж делегати УККА не бачать усієї прірви, що лежить між нашим світом ідей і кцабським? Нам потрібно не грошей, а визнання наших прав і ідей: Українська Держава і розподіл російської тюрми народів на національні держави. Обіцянки грошей є для нас — українців і європейців — *образою*. За гроші можна багато добитися, але ніколи зламати українським самостійникам хребта! Не вдалося зробити цього іншими методами Гітлерові, ані не засів ніхто з українців за один стіл з Власовим. Не сяде і з Мельгуновим.

Жадного координаційного центру з російськими імперіялістами творити не можна й не треба. У жадному центрі з росіянами українці не братимуть участі, бо існують лише імперіялістичні російські групи. Росіяни — це вороги і проти них треба організувати спільний фронт Заходу й поневолених росіянами народів. Тому є нонсенс мати серед своїх наступаючих лав російських імперіялістичних диверсантів. Наша боротьба не є лише протирежимним спротивом, але протимперіяльною, національно-визвольною боротьбою. Нам з росіянами не по дорозі, бо вони змагають до збереження імперії, а ми є за її розвал!

Крім цього, було б неймовірно шкідливим для України й інших поневолених Росією народів, ставити себе в становище програної сторони, в становище росіян і нашою визвольною боротьбою проти злочинів російського імперіялізму — зменшувати перед Заходом відповідальність росіян за народовбивство й інші злочини з винищенням релігії включно, не ми, українці, несемо відповідальність, але росіяни, що виростили большевизм і інші форми імперія-

лізму. Це не українська, але російська імперія! Не український, ані туркестанський, але «великий російський народ» збирається «спасати світ від американського імперіялізму» й інших «нещасть», щоб завести в ньому свій лад рабів. Майбутню війну Росія програє у великій мірі завдяки боротьбі поневолених нею народів, котрі мають належати до націй-переможців так, як французи, чи бельгійці в останній війні проти німців. Отже, ради чого маємо зрівнювати себе з ворогом, котрий прагне підбити весь світ і якого чекає доля гітлерівської Німеччини? Не спричинюймося сидженням з ним за одним столом до цього, щоб частина його вини за людиновбивство і знущання в світі спала на нас. І, врешті, пригадуємо УККА, що на українців споглядають інші поневолені Росією народи. Невже ж ми мали б зрадити також їхні інтереси, що водночас є й нашими? Зле служив би Україні той, хто наклонював би інші неросійські народи входити в КЦАБ. Ми перестерігаємо делегатів УККА перед подібною акцією з їхнього боку в тому напрямі.

Нас потішають можливістю зміни назви «АКВ народів Росії» на «народів ССРСР», як, ніби, великим досягненням. Невже ж це не глум і іронія змагатися на еміграції з американцями за те, щоб вони зволили називати нас так, як Сталін, щоб ми за те могли воювати з ними разом проти Сталіна? Насправді Сталін може затирати руки, якщо читає такі фрази західної антибольшевицької «боротьби». Ми розцінюємо це як *кпини* з визвольної антибольшевицької боротьби як України, так і взагалі 120 мільйонів неросіян, поневолених ССРСР, тобто червоною Москвою. Яка ж може бути база розмов з АКВНР? Нема ані про що говорити, ані з ким. Це, мабуть, гірше старої власовщини, яку організував Гімmlер. Це все ми вже бачили. Чи ради того треба було чергових десять років кривавитися в гігантному змаганні проти большевизму, щоб нарешті добитися «успіху», після довгих трудів, що нас згодяться назвати «народами ССРСР»?

Делегація УККА мабуть уже усвідомила собі, що становище українців Європи є діаметрально інше, ніж її. Вона повинна пам'ятати, що: а) спільний центр з росіянами неможливий, б) співпраця з АКВНР нереальна, бо немає плятформи співпраці, в) немає «народів ССРСР», а були і є народи поневолені ССРСР, тобто Росією в новій формі. Співпраці з американцями ніхто не відкидав і не відкидає. Навпаки — вона є дуже потрібна, але базою співпраці з ними може бути тільки визнання Суверенної Соборної Української Держави і розподілу ССРСР на національні держави, й, друге, реальним і доцільним є лише центр неросійських народів, тобто поневолених Росією. Участь росіян у ньому є нереальна

і шкідлива для визволення, бо росіяни стоять за імперію, а не за її розподіл, отже за дальше поневолення нас. Формою співпраці міг би бути «Американський Комітет визволення народів поневолених Росією», тобто з виразною метою визволення від Росії.

По таких лініях повинен діяти УККА, а не по лінії КЦАБ, чи інших єдинонеділимських конституцій з АКВНР включно.

Ми апелюємо до українців Америки причинитися до того, щоб УККА зревідував своє становище, повернувся й у своїй акції на такі як донедавна позиції повної суверенності та зірвав усякі переговори у справі участі українців у КЦАБ. Такі переговори — даремний труд і шкідницька робота!

Якщо зірвання переговорів не станеться, то українські самостійники не могли б далі сидіти за одним столом з такими людьми з УККА, котрі, на ділі, відходять від позицій самостійності. Суть не в деклямаціях про самостійність, бо Корнійчук і Гречуха говорили також про «суверенну Україну» під покровом Сталіна, «навіки об'єднану з Росією», а тепер мала б бути під покровом Мельгунова. А щоб нам «не діялося кривди», нас запевнюють делегати, що це буде діло «добрих американців» з АКВНР. Ми ж волимо мати все ясно, *кляра пакта клярос фаціонт амікос*. Якщо УККА, як інституція, мав би зберегтися надалі репрезентантом українців Америки, то мусимо негайно завертати зі шляху у прірву. Якщо це не станеться, то українські самостійники знайдуть собі інші форми — поза УККА.

Делегації УККА не радимо витрачувати дорогого часу і з подібними проектами більше не приїжджати до Європи, бо ледве чи хтось з українських самостійників схоче знову з нею про це говорити. Ліпше було б більше часу присвятити розшукуванню і здобуванню нових приятелів нашої ідеї, а не переконувати Лайонсів чи Кеннанів у тому, що вони самі дуже добре знають, але їхнім концепціям це не підходить.

Кожного українського патріота можуть розгнівити такі слова адм. Стівенса з комунікату від дня 24. 12., який мав відповісти делегації УККА, що «КЦАБ може не прийняти українців, бож ви збираєтеся вступати в КЦАБ, а не навпаки». Запитуємо УККА, хто уповноважував його делегацію складати таку заяву Стівенсові? Хто з українців збирався вступати в КЦАБ? Якщо УККА мав на думці себе, то ми запитуємо членів УККА, чи й коли вони уповноважували делегацію УККА вести переговори з АКВНР у справі вступлення українців в КЦАБ? АКВНР помиляється, якщо думає, що українці збираються вступати в КЦАБ. Спільні позиції чітко відмічають, що навіть будь-які заходи в напрямі реформ КЦАБ зайві й недоцільні, бо українська участь у ньому стоїть

поза всякою можливістю! Помиляється АКВНР, якщо пише в згаданому «Комунікаті», що боротьба йде лише «проти *большевицької* експансії й проти *советського імперіялізму*, за визволення всіх народів поневолених *комунізмом*» (підкреслення оригіналу). Ні, боротьба йде проти російського імперіялізму всіх форм, а не лише червоного! Якщо боротьба йде лише проти комунізму, то чому Америка підтримує Тіта?!

Помиляється АКВНР, якщо пише, що «серед українців є дві однаково сильні течії — самостійницька і федерації з Росією», і «обидві повинні бути заступлені в КЦАБ». Спільна заява українських політичних чинників черговий раз доказує, що це неправда. Жадної федералістичної течії серед українців нема. Ті, що за федерацію з Росією — це такі самі зрадники, як Квіслінги, Дегрелі, лорди Гав-Гави, Гречухи, Корнійчуки. Хіба що АКВНР думає спертися на продажних людей, котрі сьогодні служать сталінській федерації, а завтра мельгуновській, або АКВНР-івській. Якщо АКВНР хоче будувати на таких людях, то нам ясно, що тут річ не в боротьбі проти большевизму, а у відновленні єдиної неділимної в іншій формі. Ми не збираємося рятувати її, і дивно, якщо б це мали робити неповинні у гнобленні сини волелюбної Америки.

Вражає наявний брак об'єктивності у керівництві АКВНР, коли воно в обличчі солідарного самостійницького становища всіх українських угруповань і зокрема героїчної боротьби ОУН-УПА-УГВР говорять про два табори — самостійницький і федеративний. Є один фронт усього народу за самостійність і є зрадники Гулаї.

У зв'язку з цим ствердженням апелюємо до УККА основно зревідувати свою поставу й не давати причин для таких комунікатів АКВНР та подібних статей у «Нью-Йорк Таймс», які по всьому світі розголосили можливість уключення українців у КЦАБ, пов'язавши це з прихильною поставою до нього УККА. Є необхідне, щоб УККА спростував цю вістку. Якщо не було б зміни становища УККА в кардинальному питанні, яким є відношення до КЦАБ і подібних творів, тоді українські самостійники переглянуть своє відношення до УККА також в Америці. Не випадково писав «Нью-Йорк Таймс» з дня 21. 12. таке: «Вже й тепер у деяких українських колах групу Добрянського обвинувачують у тому, що вона «продалася проросіянам». Це обвинувачення неправдиве... Весь вільний світ... виграє, якщо мюнхенська конференція українців прийме пропозиції Добрянського. Тільки Сталін виграє, якщо вони будуть відкинуті» — тобто «пропозиції УККА про співпрацю українських емігрантів з КЦАБ».

«Нью-Йорк Таймс» писав зовсім ясно, що мова була про КЦАБ. Це не було заперечене ніким з УККА. Чи станеться воно

тепер? Ми чекаємо становища найближчого засідання УККА. Пам'ятайте, панове, Україна бореться не за федерацію, а за державу й не лише проти большевизму, але й проти російського імперіалізму всіх барв, не тільки проти Сталіна, але й Мельгунова і Власова, НТС і всяких Керенських, що прагнуть зберегти єдину неділиму тюрму народів.

«Між царською Росією й сучасною комуністичною для нас немає різниці, бо обидві вони уявляють собою різні форми московської деспотії та імперіалізму. Ідеал української державности не може бути втиснутий у вузькі межі федерації, конфедерації, тим більше автономії, ні з Росією, ні з ким би то не було». Ці слова Симона Петлюри відносяться до всякої Росії, теж «демократичної», бо й не був іншим Керенський... Дуже на часі всім українцям пам'ятати ці слова Головного Отамана, котрий своє життя віддав за цю ідею. Прокляття народу спало б на нас усіх, коли б ми за дрібними справами не добачали великої мети, якої ще ніхто не виторгнував. Її досягається передусім жертвою крові.

З. К.: Ми вимагаємо, «Український Самостійник», ч. 3, 1953, стор. 1, 3.

НЕЗМІННА ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКИХ ІМПЕРІЯЛІСТІВ

Поляки за новий Ризький договір

Як відомо, польські політичні угруповання в останньому часі ведуть посилені намагання об'єднатися в один політичний центр. Це мала б бути т. зв. «Рада Національної Єдності», яку ініціює ген. Сосновський, як кандидат на президента, підтримуваний усіма політичними угрупованнями. Ген. Сосновський, що перебуває постійно в Америці, недавно приїхав на короткий побут до Лондону і пред'явив польським політичним середовищам свій проект створення одного політичного центру. Цей проект був друкований у лондонському «Дзенніку Польському» з 24 червня ц. р.

Ця внутрішньопольська консолідаційна справа могла б нас взагалі не цікавити, коли б не те, що проєктована консолідація польських політичних сил в одному політичному центрі відбувається саме на базі так добре нам відомої польської імперіалістичної політики, спрямованої передусім проти суверенної і соборної української держави. В проєкті декларації майбутньої польської «Ради Національної Єдності» на самому початку знаходимо таке багатомовне ствердження: «Ми, уповноважені представники тих партій і угруповань, які діяли в незалежній Польщі, та тих, що постали на чужині, змагаючи до повернення свободи і незалежності польської держави в границях Ризького трактату на Сході і вздовж лінії Одри-Нісси на Заході, заключаємо порозуміння в сьогоднішньому акті об'єднання» (підкреслення наше). Цей акт мають підписати: група «А» — «Польська Соціалістична Партія» (має мати 10 місць у Раді), «Стронніцтво Народове» (10 місць), ППР «НІД» (10 місць), «Стронніцтво Людове» «ОЙН» (5 місць), «Стронніцтво Праці» (5 місць); група «Б» — «Ліга Незалежності Польщі» (10 місць), «Незалежна група суспільства» (7 місць), Стронніцтво Людове «Вольносць» (5 місць), «Союз Польських Соціалістів» (2 місця) і т. п. Крім представників чисто політичних груп, мали б ще бути покликани: «З'єднане Полякув у В. Британії» (15 представників), «Звйонзек Зем Вхордніх» і «Звйонзек Зем Заходніх» (3 пред.). Далі: 5 представників, покликаних президентом у порозумінні з правними репрезентаціями віровизнань, 10 представників покликаних ад персонам президентом, 6 представників по-

кликаних ад персонам у рівній кількості від комплексів партій, згаданих під «А» і «Б», голови «Світового Союзу Поляків» і «Союзу Польської Военної Еміграції».

Таким чином, як бачимо, «Рада Національної Єдності» має охоплювати весь польський політичний і громадський світ. Це ствердження важливе з огляду на політичне зобов'язання організованих польських чинників на чужині визнавати надалі Ризький договір, яким поділено українську територію поміж Росією і Польщею. Отже, це черговий доказ, що польський політичний світ згідний погодитися з Росією на базі нової Риги чи Андрусова. Українська соборність і, мабуть, самостійність, мали б бути предметом польсько-московського взаємоторгу. З декларації виходить, що «Польська Рада Національної Єдності» стоїть незмінно за Ризький договір. І хоч би поляки старалися пояснювати, що вони лише за приналежність ЗУЗ до Польщі, а питання самостійності інших українських земель вони не заперечують, то це буде звичайним викрутом і обманом. Уточнення польських кордонів на базі Ризького договору виявляє виразно тенденцію поляків заперечувати не лише соборність, але й самостійність України, не зважаючи на ту обставину, що суверенність України нерозривно поєднана з її соборністю.

Ризький договір був заключений поміж Росією і Польщею після зради Пілсудським Головного Отамана С. Петлюри, при виразному знехтуванні українського чинника, тобто коштом його і проти нього. Тоді поляки поставили себе черговий раз на бік ворогів України. Тому факт, що сьогодні поляки нав'язують до Ризького договору — незвичайно вимовний. Це прямо оферта, зроблена москалям, щоб коштом українських, білоруських і литовських територій знайти з білою Росією порозуміння. Тиек польської шовіністичної й імперіялістичної думки Дмовського перемагає навіть, як бачимо, серед пілсудчиків, соціялістів і людовців.

Формула про польську державу «в границях Ризького трактату» не може бути п'яснювана в той спосіб, що поляки є за самостійність України, а мають лише претенсії пограничного порядку. В ситуації проросійської політики ЗСА (КЦАБ-АКВНР) вона сугерує американцям і москалям новий Андрусів і Ригу, в яких Росія з Польщею мали б ділитися українськими землями. Це вперше від довшого часу польські офіційні чинники відгребують Ригу, бо ще донедавна вони інакше формулювали свої імперіялістичні претенсії. Сьогодні вони базують свої імперіялістичні зазіхання на насильницьких міжнародніх актах, наслідках Версалів, щоб тим чином стверджувати статус кво 1939 р., створений загарбниками. Поляки відкривають собі низку нових фронтів, призабув-

ши, що головний і єдиний ворог польської незалежності сьогодні є Росія, без огляду на її режим. «Привіслянський край» був створений білою Росією

Урядові проголошення польських чинників поширює фронти на українців, білорусів, литовців і німців. Чи на всіх цих фронтах малий і знесилений війною польський нарід буде всилі втриматися, дуже сумніваємося. Це є безвідповідальна політика «стятих голів». Було б уповні вистачаюче, якщо б польський нарід разом з усіма поневоленими Росією народами спільними зусиллями здобув свою незалежність від Росії і врятував свій людський потенціал від дальшого винищування. Є безглуздя прагнути поневолювати мільйони людей інших національностей, коли сам польський нарід стікає кров'ю. Тому проголошення Сосновського — це угроблювання польської самостійности, проти якої самі поляки наставляють інші народи.

Згадані в проголошенні цілі поляки сподіваються досягнути за поміччю західних потуг, а теж білої Росії, бож ніхто розумний не повірить, щоб невеличка Польща видержала фронт проти стількох створених нею ворогів. Польська політика, визначена заявою Сосновського, стає виключно на шлях орієнтації на *інтервенційні* сили, на ласку західних великодержав, які мають Польщі подарувати чужі землі. Поляки, підтримувані ЗСА (в одному таборі з білими росіянами) проти поневолених Росією народів, в тому числі й українців, сподіваються таким чином добитися неприродних кордонів своєї держави, що мала б бути пародією «великодержави» національностей в Європі з панівним становищем нездібних втримати власну державу польських фантастів. Заява Сосновського викликає враження, що відбувається перестановка польської політичної орієнтації на єдинонеділимські рейки, яка веде до повної затрати суверенности польської політики та покладається виключно на чужі сили, які допомагають творити в Європі нові багатонаціональні держави для поневолювання волелюбних народів. А це ж найбільший абсурд мріяти про можливість існування в Європі, в другій половині 20 століття, поневолених націй, коли вся Азія і Африка пробуджуються і змагають до свого власного національно-державного життя.

Сучасні польські політики за кордоном пхають польський державний віз у провалля п'ятифронтової війни. Але чи Польща, спираючись на ласку чужих сил, при ворожому до неї наставленні її сусідів, не трісне між російським молотом і німецьким ковадлом так, як було уже 1939 р., покаже майбутність?

Західньо-українські землі були і залишаться українськими, а такі польські заяви українська суспільність собі затамить. Був Анд-

русів, була Рига, була зрада поляків УНР і Петлюри, але була теж Ялта і зрада союзників польських прагнень, а навіть самостійности Польщі. Історія справедлива і мститься слушно й повчально. За Ригу отримала Польща Ялту.

На Західніх Замлях України, під Льва-городом, у Білогорщі, стоїть — хай лише символічна — могила Чупринки, там проллялася Його кров. Невже можна полякам бодай на хвилину подумати, що там, де поліг Чупринка, може панувати інша, ніж українська сила і влада!?

Українські націоналісти підтримують ідею польської державности в її етнографічних межах і прагнуть визволення польського народу, не приховують цього й не мають ніяких зазіхань на землі інших народів. Вони раді співпрацювати з тими польськими колами, які визнають такі самі права українського народу та захищають аналогічні щодо польського народу. Доки польський нарід не виловить із себе таких, які говоритимуть йому правду про його права, польська держава буде вічним осередком неспокоїв і причиною все нових провокаційних воєн на сході Європи, а її суверенність буде тільки сповидною. Польща імперіялістична не може втриматися власними силами так, як не спроможна Югославія, що потребує помочі Заходу для гноблення поневолених нею націй. Імперіялістична Польща — це міжнародній базар, як це й було до 1939 р., що тріснув, як миляна банька продовж двох тижнів. Великодержавні імперіялісти прагнуть заразити менші країни загарбницькими ідеями, щоб тим чином стримувати розвоєвий процес національно-визвольної ідеї. ЧСР, Югославія, Польща, Румунія, які мали чужі національності під своєю окупацією, силою цієї обставини мусіли бути рупорами імперіялізму великодержав і не протиставлялися йому. Це були реакційні сили на шляху визволення з неволі. Польща прагне тепер себе поставити в таку саму роль, значить, уже деградує свою власнеспідметність і стає сателітом чужих сил. У такій обстановці Польща випадає з бльоку націй, які, спираючися на власні сили, борються проти большевизму за свою національну волю. Вона вже сьогодні у визвольній боротьбі стає тільки сателітом великодержав Заходу так, як червона Польща є сателітом ССРСР.

Дивно, що польські політики з Сосновським на чолі не вчаться нічого з корейської трагедії, коли покинені союзниками корейці самі рішені воювати. А вже дивно й трагічно, що забули про своє рідне Варшавське повстання, залишене усіма на поталу Москви...

Ані ЗСА, ані Англія за Польщу воювати не будуть, ані для Польщі чужих територій здобувати не стануть. Ялта чогось таки повинна навчити тих, що хочуть вчитися. А Катинь також... У

Катині большевики — союзники Заходу — мордували старшин свого союзника Польщі, а в той час, і ще довго після того, західні великодержави промовчували катинський злочин...

Навіть тих фактів вистачить, щоб кожний розумний нарід витягнув відповідні висновки у своїй дальшій боротьбі за волю і державу. Чи зроблять це поляки — побачимо?!

Є. О.: Незмінна політика польських імперіялістів, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 7, стор. 4-5.

ТЕНДЕНЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ І БРИТАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні відомо, що розвиток продукції на Заході перевищає щонайменше на 50 відсотків кількість цієї продукції, яку вільний світ — при теперішній покупній силі — може зужити. Росія замкнула ринки збуту своєї сфери впливів в Європі і Азії. Отже, ведеться затяжна, може на перший погляд і непомітна, господарська війна в світовому розмірі. ЗСА мусять помагати Європі, щоб скріпити її покупну силу, мусять «цивілізувати» т. зв. відсталі країни кольорових континентів, фінансувати війну в Кореї, Індо-Китаї і т. п. Значить, ЗСА не можуть погодитися на герметичне замкнення другої частини земної кулі, без торговельних взаємин з нею. Тому йдуть намагання, щоб за всяку ціну, мирно або збройно проломити цю залізну заслону. Ще більш важливу й вирішальну роль грають тут політичні і мілітарні моменти.

Війна в Кореї економічно й мілітарно виснажувала ЗСА, Індо-Китай уже 7 років висотує Францію до живого, послаблюючи її силу в Європі на випадок можливого нападу з боку ССРСР. Лише від 1949 р. французькі війська мали 140 000 впалих солдатів, крім цього половина мілітарного бюджету, тобто денно 3 мільйони доларів (з чого 1/3 платять ЗСА) іде на цю беззиглядну війну з партизанами. Але Індо-Китай мусить бути втриманий. Його окупація більшовиками — це відкрита брама до південно-східної Азії, до воєнних скарбів Індонезії, Індії і т. д. Фактично — це передостання баталія за Азію, черговою жертвою якої будуть 145 мільйонів індонезійців.

ЗСА пішли б на двоподіл світу при умові відкриття східних ринків і вільної торгівлі. І не треба сьогодні надавати завеликої ваги промовам західних політиків, бо ці промови є лише засобом розгри на шахівниці психологічної війни. Айзенгауер висловив опінію ЗСА, що вони готові за ціну звільнення сателітних держав, припинення війни в Кореї і відкриття вільної торгівлі — помиритися з ССРСР. Але цей розрахунок фальшивий, бо диктувати мир Советському Союзові нині ніхто не може, — він війну виграв. Щойно після прикладення пістолі до чола ССРСР можна ставити йому такі пропозиції. ССРСР не відступить із сателітних країн і не

віддасть добровільно ним здобує. Свідомий цього Даллес пішов далі, як його попередники, стараючись скріпити психологічний ефект між свободолюбними народами і людьми. Компромісову формулу, уточнюючи Ајзенгауера, висунув Ліппман, яка заступає тітоїзацію сателітного простору за згодою Кремля, тобто Кремль мав би забрати звідти свої силово-політичні фактори, але залишилися б комуністичні, прихильні ССРСР режими тих держав, яким Москва дозволила б торгувати з Заходом.

Черговою атракцією і відсуненням страху перед Нюрнбергом є підтримка Тіта і його королівське прийняття в Лондоні, тобто практичне прийняття тези Сталіна про те, що поруч себе може згідливо існувати світ свободи і світ рабства, чи пак, за термінологією Сталіна — капіталістичний і комуністичний устрої. А ще раніше визнання Лондоном Мао Тсе-Тунґа має демонструвати тезу: «Торгувати можна і з канібалами» (за Лойд Джорджом). Це спроба відвернути Мао Тсе-Тунґа шляхом Тіта від Москви, але в обличчі тих здобутків, які дає йому Москва, ніхто не перевершить її. Адже ж Індія-Китай, Тібет, Маляї, Корея — це сфера впливів Мао Тсе-Тунґа. Захід не подарує Індії Мао Тсе-Тунґові на те, щоб перевершити Москву.

Ајзенгауер зробив тактичну помилку, висуваючи свої пропозиції миру, замість заждати на пропозиції Маленкова. Так відсунено в американському конгресі відому «резолюцію свободи», очікуючи якихось вислідів «мирної кампанії». Ајзенгауер, що почав був твердо накреслювати свою політику, опинився, мабуть, під впливом тих самих кіл, що й Рузвельт, тобто Кеннанів, Болєнів та інших політиків школи Гопкінса. Викинення з Москви Кеннана мабуть мало метою зробити його дефетистичну концепцію сприйнятливою на Заході, бо немає сумніву, що вся політика Кеннана з його різними АКВНР-ами — це об'єктивна служба Москві. Ајзенгауер виглядає тепер на троянського коня демократів у республіканському Білому Домі. Даллес незмінно протилежно інтерпретує виступи Ајзенгауера, а його постійне підкреслювання про гіперльояльність насуває думку, що «щось тріщить у данській державі».

Невдалий виступ Ајзенгауера, як по відношенні до ССРСР, так тим більше до поневолених народів («двоподіл світу» в психологічній війні) узявся дещо виправляти Черчілль, мабуть за згодою Ајзенгауера, пропонуючи «триподіл світу», гарантію статус кво і східне Льокарно, щоб «визволити» ССРСР від страху перед війною. Він знає, що ніхто і ніколи здобутого мечем добровільно не віддав, тому пропонує залишити все так, як є, але скріпити Німеччину і взаємно між собою забезпечитися...

Але суть не у виголошених промовах Айзенгауера і Черчілля. Тенденції ці існували давно. Безнадійні спроби британських лейбористів нав'язати торговельні взаємини з Кремлем, як і теж безнадійні намагання Черчілля знайти якусь рівновагу поміж доларовим і стерлінговим бльоком — приневолюють його ще раз робити «пролом» на Схід, хоч він свідомий неупішности своїх кроків. Єдина з цього користь для Великобританії хіба та, що вона формально вперше перестала бути підголоском Вашингтону. Таким чином Великобританія прагне взяти ще ці рештки Європи в свою концепційну орбіту, що частково їй і двалося, а подруге — консерватисти з внутрішньо-політичних мотивів хотіли показати британським громадянам, що вони прагнуть миру і не є «паліями війни». А безуспішність цієї мирної акції має ще більше скріпити воєнні настрої та переконати всіх про необхідність збройної розправи.

Доларовий блок обмежує Великобританію настільки, що вона не завжди може, наприклад, купувати збіжжя в Канаді, а мусить звертатися до советських сателітів. Політичний і мілітарний вплив ЗСА на сферу Великобританії — є разюче хвилюючий, от хоч би поїздки Даллеса і Стассена в арабський світ і взагалі в досі безспірну домену британців. Ріст промисловости Німеччини коштом ринків Великобританії за допомогою (матеріальною) ЗСА випирає британців більше, як колинебудь з їх старих домініонів саме в час, коли поширюється агресивність СССР зокрема на британський коммонвелт і цілу імперію. Одною з можливих небезпек є також ріст Німеччини до таких розмірів, коли Захід став би уважати її передмур'ям і рівноважником до СССР, а в той час у російській імперії відбувалася б петрифікація всіх сателітів, як складових її частин, з умовою вільної торгівлі між Заходом і ними. Правильне і єдинодоцільне ставлення Заходу на поневолені Росією народи не потребує надавати завеликого значення Німеччині. І в цьому пункті в далекій перспективі британська антинімецька політика буде сприяти нашій концепції.

Повторяємо ще раз: не варто сьогодні надавати більшого значення в цій забріханій атмосфері словам, заявам і договорам, бо це лише швидкопроминальні звитки паперу або пусті слова, а реальним фактором сьогодні є силове відношення, тобто реальне відношення сил Заходу і Сходу. Кожний договір віддзеркалює наявне відношення сил у даному моменті і доти він є дійсний, доки це відношення не змінилося в чийсь користь. Ця тактична гра чи то в пляні психологічної війни, чи то в пляні реальних намагань договоритися з СССР — ще буде продовжуватися. Перспективно розглядаючи розвиток світових подій, є більше даних

на те, що концепцію розподілу російської імперії Великобританія підтримує скоріше, ніж ЗСА, хоч політичний курс ЗСА є більше антибольшевицький і більше сьогодні нам відповідає, ніж примирливий британський.

Як Німеччина так і Росія стали вже загрозою для ослабленої Великобританії, якої стара концепція балансу «оф повер» в Європі вже скрахувала, якщо брати до уваги Німеччину-Росію-Францію. Найбільшою безповоротною помилкою було те, що Великобританія підкорилася вимозі Рузвельта примусити Німеччину до безумовної капітуляції, що знівечило безповоротно британську традиційну засаду. І тому замість чотирьох потуг в Європі сьогодні є одна — Росія. Великобританія вже не може бути «язичком у вазі», ані не може змобілізувати, як це було донедавна можливо, цілого світу проти ворога своїх засад. І Німеччина і Росія як імперії, навіть у кордонах до 1939 р., сильніші від Великобританії. Висновок: Великобританія ще може грати належну їй політичну роль тоді, коли підтримує розвал російської імперії і ввійде в пряме відношення з відновленими на її руїнах самостійними державами, зокрема Україною. За таких умов зайва сильна Німеччина, як заборало проти Росії, а Франція, Великобританія, Україна і інші держави чорноморського комплексу, з передпіллям Туркестану, зліквідують тиск російської імперії на коммонвелт і уможливають Великій Британії порядкувати відносини на своїх просторах. Ця проста обставина, що Великобританія — з причин своєї слабости — виключена від ривалізації за світову гегемонію, і тільки часово ще займає третє місце до того часу, поки зросте сила Німеччини (80 млн. німців до 50 млн. британців) — заставить її протиставитися монополії і в розгарі боротьби 150 млн. американців, з невичерпними ресурсами, будуть мусити закономірно підтримувати відосередні процеси в СРСР і його розвал, якщо не схочуть у цілому віддати нову «демократичну» російську імперію, що виникла з ласки ЗСА, як ринок збуту для Волстріту. Великобританії, як слабшому партнерові, є легше політично й економічно в'язатися з низкою держав, відокремлених від російської імперії, ніж з одним комплексом, у якому завжди матиме перевагу сильніший. Найкращим доказом є сьогодні Німеччина, де безподільно домінують ЗСА і протиставляють Німеччину Великобританії, яка вже нині є цитом ЗСА в Європі.

Як ми вже згадували, за американські гроші німецькі товари виписують британську продукцію із світових ринків. Численні американські гіганти-концерни воліють проводити свій масовий збут продукції через одного посередника, ніж диференціювати його. Економічні категорії мислення американців заставляють їх ігнорувати суть імпортних ринків Європи.

Якщо Великобританія схоче і зможе в чомусь конкурувати з ЗСА, то хіба політичним досвідом і правильною політичною концепцією перебудови поневоленого світу, в чому її єдина можливість урятуватися від ролі Геллади, Риму чи Персії часів Ксеркса. Ні матеріальними ресурсами, ні технічним ані людським воєнним потенціалом вона навіть приблизно не дорівнює ЗСА чи Росії. Тому чим скоріше Великобританія заверне з лінії підтримки уніфікаційних заходів у світі, великопростірних конституцій, тим краще для неї. Диференціація, а не уніфікація, національні держави, органічні одиниці, а не світові колоси — є в інтересі коммонвелту і всіх тих, хто за розвал російської імперії, хто проти світової імперії. Триподіл світу веде фактично до чотиріподілу або й до п'ятиподілу, а в чергуванні німці дуже скоро переженуть британців. Наша концепція створює здорові основи і для німецького народу, бо відкидає шкідливі тенденції шукання за чужими просторами, а каже жити з власної праці на своїй території. Вона корисна і для французького народу, який з упадком тепер уже нетворчої британської конструкції рівноваги сил старого типу, (яка провалилася з хвилиною підкорення волі Черчілля Рузвельтові в Касаблянці) — не потребуватиме східнього російського союзника проти німців.

Наша концепція не є ані протибританська, ані протифранцузька, як і не є протиамериканська, чи протинімецька. Вона створює здорові підвалини миру, добробуту й порядку для всіх, хто їх прагне. Народи, що перестали бути імперіальними, зовсім не обнизили ні життєвого рівня, ні не втратили своєї гідності, а навпаки — лише скористали (як, напр., шведи). Втрата імперії не є ніколи для народу нещастям, коли він життєздатний і відповідно переорганізовує своє життя, уже не достосовуючи його до ривалізації зброєнь і оборони імперії, а до своїх національних потреб. Британська імперія виправдувалася для Європи так довго, як довго могли в тіні її меча жити свободні деякі малі й середні народи Європи.

В останній світовій війні Великобританія не оправдала себе, спроневірившись в основній zasadі своєї європейської і світової політики, вона програла вперше війну і мир і допомогла Росії стати світовою потугою. Черчілль оцінив фальшиво силу Великобританії, відповідаючи на раціональні передбачення й перестороги Еспанії гордою заявою, що після війни Великобританія буде найбільшою мілітарною потугою, чого не сталося. Друга світова війна пересунула терези потуги за океан, вона остаточно провалила концепцію поділу світу поміж низку імперій і поставила на порядок дня дві діаметрально протиставні ідеї:

1) світова імперія, на яку є лише два претенденти (Росія і ЗСА), з тенденціями захищати її силою;

2) національні держави, тобто ідея розвалу всіх імперій.

Світ сьогодні стоїть перед такими альтернативами і контрастами, між якими фактично немає середини, і всі неутральні будуть розтриті або поглинені одною із сторін. Характеристично, що обидва претенденти на світових володарів заграють поза сферою їх впливів з протиставною їх цілям ідеєю, тобто національно-визвольною чи національною ідеєю, прагнучи на певному етапі йти з нею разом з одночасним надужиттям її. Так, напр., ЗСА підтримують національно-визвольну ідею у сфері впливів Великобританії, Франції, а недавно Голландії, щоб неутралізувати большевицьку гру на національній ідеї в свою користь, але заперечують її (національну ідею) у сфері російських впливів. Це є доказом, що ЗСА не є рішені підтримати на теренах поневолених Росією народів тої найбільш розривної сили — національній ідеї, яка б рознесла російську тюрму народів. Тут треба виключити припущення, що офіційні кола Заходу не зорієнтовані в цьому питанні. ЗСА бажать корисної для себе бази компромісу з СССР або опанування цього простору в такій чи іншій єдинонеділимській формі, як це, напр., у певному матеріально-мілітарному сенсі є з Францією чи було на початку з Німеччиною у формі демонтажів, дезіндустріялізації, згідно з пляном Моргентауа. Здійснення національної ідеї на теренах сучасного СССР кладе край усяким світовим імперіям, тому їх прихильники так завзято заперечують національну ідею. Отже, не відповідає дійсності, що ЗСА не хочуть, щоб концепцією розвалу російської імперії зражувати собі самих росіян. Автором безумовної капітуляції Німеччини був не Черчилль, а Рузвельт, отже ЗСА не боялись тоді зразити собі німців. ЗСА знають, що прихильність 120 млн. неросіян рівноважить ворожість 80 млн. росіян, тим більше, що перші є свідомі своєї боротьби за слушну справу, якій морально і політично жаден росіянин опонувати не може, бо ставить себе в становище гнобителя. Збереження цілоти простору російської тюрми народів, хоч би навіть у формі «демократичної Росії», має метою постанови там свої «високі комісаріяти» та зробити міжнародний базар для збуття «керпакетів» і «кока-колі». При такій постановці є зрозуміла підтримка американцями лівих тенденцій тітоїзму та націонал-комуністичних експериментів.

Якщо б росіяни могли визволитися від чаду імперіалізму і твєрезо глянути на справу, то зрозуміли б, що єдиним рятунком для них є вже сьогодні стати на захист російської національної держави в її етнографічних кордонах, зрікаючись імперії, яку вони і так утратять у користь ЗСА або поневолених народів. Втрата їх

імперії в цій війні — неминуча. А національна ідея рятує і для них суверенність. Доба імперій безповоротно вмерла і як може якась імперія втриматися в колісці волі — Європі, коли на найбільш відсталих континентах вона вже завалилася невідклично!? Як можуть росіяни думати, що їм американці подарують імперію? І що варта ця імперія з ласки ЗСА? — Окупація теренів, вирощування т. зв. «демократії» знизу, насаджування комісарів, подібно, як недавно в Німеччині, чи творення своєрідних «Остміністеріюнів»? (З цією метою може ще й сучасних національних партизанів-повстанців схочуть замінити партизанами якогось КЦАБ-у! А якщо під претекстом «тимчасовости» схочуть зберігати колгоспний лад, то напевне покличуть на службу ідейних захисників цього ладу і не випадково сьогодні всі большевицькі коляборанти є на листі американських співробітників). Згодом імовірно відбудуться й вибори паралельно до «перевиховання» в «демократичнім дусі»... В американців немає сьогодні пляну, щоб поневолені народи СРСР самі творили своє вільне державне життя без «опікунів», вони прямо кажуть, що не хочуть допустити до того, щоб «недемократичні» елементи прийшли до влади. А під «недемократичними елементами» вони розуміють елементи самостійницькі, бо єдинонеділимські і тітовські елементи для них є «демократичними». Їхній «демократизм» полягає в тому, що вони не спроможні втриматися власними силами, і потребують чужої допомоги проти власних народів, щоб міцно закувати їх у кайдани, а через те і є послушні чужим силам.

Очевидно, ЗСА мають ще й інші варіанти, але істота всього така: ставка на ліві й праві опортуністичні елементи народів з-поза залізної заслони, бо незалежно від свого світоглядного й ідейно-політичного обличчя опортунізм достосовується до всього. Соціяліст стає ундистом, а ундист соціялістом, (так, напр., під німцями майже всі українські соціялісти і ундисти гармонійно співпрацювали з фашизмом). І вистачить, щоб ЗСА вказали якийсь політичний, ними підтримуваний напрямок, а вже збігаються туди зліва і зправа. Маємо приклад з КЦАБ-івської політики угруповань Національної Ради. Всі вони мають свої «світогляди», «позиції» і «програми», але фактично нічим не різняться між собою і можуть сидіти за одним столом. Один буде боронити в принципі колгоспи, інший погодиться на їх «тимчасовість» і компроміс для захисту статус кво чи позицій, назначених американцями, завжди буде знайдений у всьому. І ніхто з представників тих угруповань не зрезигнує з своїх партійних засад та урочисто застережеться проти цього, але всі разом — скапітулюють.

Також немає сумніву, що як і ЗСА, так і Великобританія пішли б на компроміс з Росією коштом поневолених народів СРСР, як-

що б вона погодилася відступити принаймні частину із загарбаних нею після 1944 р. територій. Враховуючи, однак, цю обставину, що немає ніяких шансів на тривалий мир і війна є неминучою, незалежно від того, що постановили б на якихось Бермудах у плані тактичної психологічно-політичної гри з ССРСР і скільки б ще було зустрічей «трьох» чи «чотирьох», — ми нашої визвольної концепції і наших позицій не потребуємо змінити. Наша політика розрахована на організацію власних сил, незалежно від миру чи війни, яку (війну) трактуємо лиш як одну з нагод для революції. Великобританія буде стримувати вибух війни, буде висувати на гарячі місця ЗСА, щоб вони поносили головний тягар, прагнучи таким способом принаймні частково вирівняти неспівмірну пропорцію сил ЗСА і Британії. Тому немає даних сподіватися активної політики Великобританії на фронті поневолених народів, а радше треба чекати здержливості в офіційному плані. Натомість неофіційно Великобританія буде надалі захищати іншу як ЗСА концепцію на Сході Європи, тихцем підтримувати навіть матеріально («Кавказ», «Мілли Туркестан») антикцабські, антиєдинонеділимські позиції. Це не випадково в час мобілізації КЦАБ-ів (ч. 1 і ч. 2) британці постягали з усіх кінців Європи і Америки кавказьких провідників до Мюнхену, щоб зберегти хоч частину політичних організацій поневолених народів від КЦАБ-івських позицій.

У вирішальний момент Великобританія буде примушена або практично стати на одному боці розподілу світу (очевидно, на боці ЗСА), або буде виєлімінована Росією і ЗСА з великої світової гри. Великобританія вже сьогодні потребує Західньої Європи, щоб могли зустрічатись на таких чи інших Бермудах, і треба було аж переповненої залицаннями до Росії промови Черчілля, щоб Айзенгауер признав партнерство Великобританії. Але в загальному плані Великобританія щойно тоді може бути співтворцем і партнером, коли вона підтримуватиме концепцію поневолених Росією народів в той час, як ЗСА ставитимуть на єдинонеділимську карту. Співзвучність ставки Великої Британії на ту саму карту, що й ЗСА — це для Великої Британії мала користь.

Не вважаємо що з будь-якої зустрічі чотирьох головних потуг колинебудь вийде щось корисного для світу, навпаки — всі такі зустрічі завжди виходили в некористь людства, як про це свідчить Мюнхен, Ялта і Потсдам. На таких зустрічах завжди когось продавали або зраджували.

Ще перед своїм сконанням Сталін кинув фразу: противоріччя між західніми союзниками є більші, ніж поміж ними і ССРСР. І вислід: Айзенгауер відмовляє Черчіллеві залишити непорушною сферу британських впливів і не комплікувати становища стер-

лінгвого блоку прониканням долями, включно з Канадою, де 3/4 всіх великих концернів є в руках капіталістів ЗСА. Черчілль ганить Францію, яка проситься до передпокоїв Кремля, а сам запропонував триподіл світу і гарантію «звільнення» Росії від страху перед війною, замість звільнити себе і вільний світ від страху перед дауном, який щораз більше стискає в своїх «обіймах» рештки вільного світу. Всі разом обманюють себе можливістю досягнення миру з Росією, наче б не знаючи що Росія вже давно з ними воює: з Францією — в Індокитаї, з Великобританією — на Маляях, а з ЗСА — в Кореї. Тому зовсім не істотно, що закінчилася хвилево війна в Кореї, чи буде зустріч «чотирьох» з тим чи іншим вислідом, бо при кожному висліді — такі зустрічі прискорять тільки війну. Замість надій прийдуть розчарування і всі побачать ще раз, що мир можна досягнути тільки зброєю. Всі мирні тиради — це лиш гра на шахівниці психологічної війни, в якій Захід так далеко себе принижує, що президент і прем'єри відповідають на газетні статті московської «Правди», яка офіційно навіть не є органом уряду. А різні Маленкови й Молотови навмисно наказують писати такі статті, щоб погратись з Заходом, як кіт з мишою.

Основна проблема для західного світу під сучасну пору — це визначення ворога. Але Захід протягом 35 років існування московського большевизму не спромігся ще уточнити, хто є його ворогом. А щоб вести психологічну чи мілітарну війну, треба насамперед визначити проти кого йде бій. Якщо це визначення буде фальшиве, то неправильно буде вся політична, а за нею і стратегічно-мілітарна концепція війни. Ціле плянування в тому аспекті на Заході є по суті невірне, доказом чого є різні АКВНР-и, СОНР-и, АКБВ-и і КЦАБ-и. Друга помилка Заходу — це фальшива ставка на тітоїстські ідеї, або на такі ідеї, що зближені до комунізму. І третя — це затрата віри в єдиноправильність своїх вартостей і правд, проникнення чужих ідей, яким Захід, хоч і частково, признає також слухність, чого не робив по відношенні до гітлеризму чи фашизму.

Оці вище з'ясовані розвиткові тенденції американської і британської політики під сучасну пору для української визвольної справи не то що не корисні, а шкідливі. Але непохитно заступаючи нашу концепцію розвалу російської тюрми народів і побудови вільних національних суверенних держав, знаємо, що ми є тою третьою силою, якої ідейно-моральні заложення в побудові вільного світу мусять перемогти.

С. О.: Тенденції американської і британської політики, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 8, стор. 5-9.

МІЖ МИРОМ І ВІЙНОЮ

Наші передбачення з-перед двох років щодо розвитку міжнародної ситуації підтверджуються. Хвилі припливу і відпливу мирних намагань повторюються, як теж повторюються спроби американців та британців дійти до порозуміння з ССРСР ціною двоподілу чи триподілу світу при одночасному озброєнні і скріпленні (обосторонньому) психологічної війни. Кожний намагається згуртувати на своєму боці якнайбільше факторів сили, щоб мати аргументи при переговорах і, у випадку недоговореності, в неминучій війні.

Ми писали, що Америка в 1954 р. буде готова до війни, але так само буде готова замиритися з ССРСР при умові двоподілу світу і змоги торгувати з принаймні частиною советського сателітного комплексу, зокрема з Китаєм. Не вважали ми тоді, що прийде швидко до замирення на периферіях, наприклад, в Кореї, бо саме в інтересі Росії було і є якнайбільше і якнайдовше в'язати сили ЗСА на побічних фронтах Азії, де остаточного вирішення бути не може. Щобільше, як довго існує американський фронт в Азії або французький в Індо-Китаї, чи британський у Маляях — наївно навіть говорити про неутралізацію Китаю чи його відтягування від Росії, бо саме ці побічні фронти щораз сильніше пов'язують Китай з Москвою. Всі вони мають ту саму мету: протиставити азійські народи Заходові під гаслами національного визволення і боротьби проти колоніального імперіялізму. Свого атуту бунтарської ролі в Азії Росія офіційно — бо неофіційно ніколи — зречеться лише тоді, коли вже стоятиме там так твердо, що й без того зможе реалізувати дороговказ Миколи II і Леніна, що шлях до Європи і всього західного світу веде крізь Азію.

Росія за останніх часів ще інтенсивніше, ніж перед двома роками, висувала національну ідею проти ідеї імперіяльно-колоніальної, не зважаючи на ті суперечності, що існують у самому ССРСР між голою дійсністю національного знищення і проголошуваними на експорт ідеями національної суверенності.

Ми передбачали, що питома вага поневолених народів, хай лише в тактичному пляні внутрішньо-політичного тиску, зростатиме. Елементи психологічної війни щораз більше конкретизувати-

муться, проте зміст ідеї чи концепції, з якою Захід, зокрема ЗСА, наступають на ССРСР в психологічній війні, буде антирежимний, а не антиімперіяльний. Роля України зростатиме, але натиск відомих кіл ЗСА йтиме не в напрямі використання її воєнного і ідейного потенціалу для побудови справедливого світу, а в бік зловживання українського чинника для скріплення реставраторських (в іншій, вже не червоній формі) плянів російської імперії. Деякі кола ЗСА будуть намагатися ще більше як досі включитись в українську революційно-визвольну боротьбу не так для того, щоб її ідейно, політично і матеріально скріпити, а для того, щоб опанувати її зсередини. Для цих кіл ЗСА український революційно-визвольний фронт був, як бачимо досі, інтересний не як чинник далекосяжної ваги проти московсько-большевицької імперії, розсадження її зсередини і побудови самостійних соборних національних держав, але як інструмент гри з метою послаблення російської імперії до означеної межі, щоб після того обернутись, можливо, проти цього інструменту. Звідти й постійні намагання диригувати українським визвольним рухом, а не співпрацювати з ним. Тому ЗСА не цікавляться евентуальними союзниками — Кавурами, які не відкидають чужої допомоги, але як партнери, а не як представники агентури. Правильність наших передбачень потверджують сьогоднішні АКВНР-и, АКВБ-и, КЦАБ-и і МАК-ЦИ-и, як теж намагання розсадити український протиросійський фронт зсередини.

Стихійні рушії формування нації, яка повинна мати свою історію, свої традиції, цементуватись у вогні і крові, економічні причини, що спонукають шукати ринків збуту, замкнених Росією в Європі і Азії, політичні моменти, які вимагають змінити дотеперішню світову рівновагу, що витворилася після виключної перемоги Росії в II-тій світовій війні (у війні програній передусім Англією, а теж ЗСА, що престижево зросли до значіння небувалої потуги, але ефективно війну програли, бо втратили свої ринки збуту з-перед II-гої світової війни і то майже виключно на користь Росії), мілітарна ситуація і геополітичне становище, погіршене на шкоду ЗСА в порівнянні з 1941 р. — все це ставить перед ЗСА певну альтернативу. І ніщо цієї альтернативи за останні два роки не усунуло, вона, навпаки, ще більше загострилась.

Чому воєнний потенціал Заходу не зростає?

Замість скеровувати свою динаміку коштом Росії, ЗСА використовують її для проникання сфери західних великодержав. Таким чином західній воєнний потенціал не зростає, а навпаки, слабшає, бо:

а) дедалі більше елементів, наприклад, британської потужности пересувається на бік ЗСА,

б) це змушує британців шукати карколомних засобів, щоб розв'язати пояс, що затісне їх,

в) це поширює дисгармонію в західньому таборі, немов підтверджуючи підступну тезу Сталіна про зростання конфліктів між західніми альянтами,

г) за рештки Європи починаються перегони між ЗСА, Великобританією і Францією.

А тією Європою фактично вже стали трохи не самі німці, тобто Західня Німеччина. Загалом кажучи, через таке мішання карт потенціал Заходу аж ніяк не зріс, а навпаки — зменшився, бо посилились розбіжності таки серед західніх потуг.

Сьогодні великодержави не мають вже що ділити, хіба що самих себе. Тому ще вчора ділену шкуру берлінського ведмеда намагаються вже зшивати, щоб якось включити Німеччину Аденуера в оборонний потенціал Заходу.

Тим часом Росія перетравлює підбиті нею країни, відкриває нові фронти, наприклад, Ляос, виграє на персько-британському конфлікті, намагається ізолювати кожного з західніх альянтів, скріплює двофронтову війну всередині та ззовні кожної нації під облудними гаслами клясової боротьби або національного визволення серед залежних націй по цей бік залізної заслони, або безпосереднього русофільства чи то російської рівноваги сил супроти неіснуючих небезпек минулого (як от страху Франції перед Німеччиною, з применшуванням безпеки з боку Росії і т. п.). Вона скріплює неутралістичні тенденції в світі, зокрема в країнах Передньої і Середньої Азії, цілої Африки і Південної Америки; коротко кажучи — одних розкладає, на інших нападає збройно, ще інших неутралізує, приготвуючи в такий спосіб світ до того, щоб його собі підкорити. Маючи перевагу її внутрішньої політики у західній сфері та зберігаючи ініціативу, Росія покищо диктує методи дії, не зважаючи на те, що перевага економічних ресурсів залишається на боці Заходу, а так само й справедливіша ідея, якби лише Захід хотів підняти її на прапор. Ця ідея є найбільшим атутом Заходу, бо матеріяльні моменти, включно з геополітичними, більш-менш вирівнюються по обох боках. Якщо, напр., ЗСА мають величезну перевагу щодо палива, то Росія геополітично має змогу опанувати всі ресурси Азії та оперувати ними, замість постачати все з-за океану. Так само справа ініціативи щодо відкриття фронтів лежить по боці Росії, як потуги двоконтинентальної (що, зрештою, має і свої негативи).

Ключ до перемоги Заходу

Ключ до перемоги Заходу полягає в тому, що він може схилити в свою користь *людину*, що є найважливішим чинником у кожній війні. Тому перемога буде за тією стороною, яка в тій війні остаточно *матиме з собою людину*, тобто поневолені нації. Отже, при вирівняних матеріяльних шансах і при необмеженій модернізації військової техніки, суть справи полягає в *правильній концепції психологічної війни*, що її логічним завершенням був би *координаційний штаб* першого (а в розумінні Заходу — другого) фронту, тобто повстанських армій поневолених народів — штаб спертий на означеній політичній концепції, що співдіяв би з західним альянтським штабом, чого Захід на сьогодні взагалі не визнає.

Всі ми відчуваємо і наявно бачимо партизанські війни, організовані Росією, сперті на опрацьованих теоріях партизанських боїв і повстань, теоріях, які вивчаються по той бік залізної зашлони, тоді як на Заході не з'явилося досі жадного твору, складеного в цьому пляні, і взагалі нехтується цей рід найнебезпечнішої війни. Хоч ніхто не знає імен кремлівських керманічів страшно психологічної і партизанської, громадянської та де-не-де — за облудно застосованими гаслами — національно-визвольної війни колоніяльних народів, але це є страшний штаб людей у темряві, якому навряд чи дорівнює інструктований Дон-Левінім або Лайонсом адмірал Стівенс із своїми перекинчиками типу Гу-лая або Канатбая.

Стратегічно-мілітарна концепція советів і приготування до третьої світової війни

СССР нестримно йде до війни та остаточної розправи. Цю тезу ми висували два роки тому і не вважаємо, щоб абищо з основного змінилося. Вся економіка незмінно організується під кутом зору неминучої війни. Всякі передишки — це лише етапи нової мобілізації сил і їх перегруповування. Ціла стратегічно-мілітарна концепція советів достосована до їх політичної концепції війни: іти двома шляхами — *зовнішньої агресії і внутрішньої диверсії та громадянських війн*. Тому поруч з викраденням таємниці атомної бомби є ще партизанські штаби, поруч з комуністичними переворотами є підсилювання й скерування в комуністичне річище визвольних рухів колоніяльних і напівколоніяльних народів.

Крах під час другої світової війни гасел світової революції в середовищі поневолених Москвою народів і визнання банкрутства комуністичних ідей навіть народженою вже за

комуністичного режиму молоддю, що стихійно пробудилась як національна, а не інтернаціональна, прикладом кажучи, українська а не советська молодь — змусили большевиків різко повернути до ідеї «вітчизняної війни», до гасел Суворова і Кутузова, навіть до Хмельницького (це останнє тенденційно перекручене в нав'язанні пізніше до Переяслава). Прийшла ставка на «вибраний російський народ», на російський расизм, шовінізм, виразний і явний імперіялізм, бо треба було мати носія месіянізму — «богосця». Ним є нині в СРСР російський нарід. І це становить чергову суперечність між фразами про світову революцію на експорт для західних снобів та для мільйонів французьких, італійських чи китайських комуністів, і голою *цілеспрямованістю* російського народу, що йому ставить перед очі світове панування одного народу над усіма іншими. Цей месіянізм, ця віра російського народу, ця його — якщо хочете — екзальтація, становить не меншу причину неминучості війни, аніж загроза краху советського господарства. Економічні причини скрізь є лише однією з причин неминучості війни, проте ніколи не є єдиною причиною.

Колективізація, соціалізація, етатизація — головні засоби національного поневолення

Соціяльну колективізацію перепроводжується в першу чергу для того, щоб, обезволивши людину, легше її поневолювати. Бо колективізація в усіх своїх відмінах і формах допомагає опанувати й зв'язати волю людини, а через це — і цілого народу. Саме тому її проводиться безоглядно, хоч би як безмірно вона знижувала продукційний рівень, бо інакше москалі не спромоглися б держати під своїм ярмом майже половину Європи та Азії. При виборі між пониженням життєвої стопи та послабленням продукції, або закономірним визволенням, свого роду самоврятуванням із кліщів, Росія мусить вибрати колективізацію, соціалізацію, етатизацію і т. п. Хліборобські країни, як от Болгарія, Мадярщина, Румунія, Польща, ціла Прибалтика, будши насильно об'єднані в один комплекс з не менше хліборобськими країнами поневолених народів СРСР, не мають хліба. Їм загрожує голод, хоч іще недавно вони чималою мірою забезпечували харчами Великобританію, Німеччину, Італію. Росія мусить видобувати з них максимум продукції для фінансування озброєнь і лише рештки її залишаються для «визволених від капіталізму» народів. Колективізація і соціалізація є на сьогодні лише в другу чергу категоріями економічними, засобами економічного визиску та гноблення, а в першу чергу — це засоби національного поневолення, найновіша форма імперіялізму за доби розквіту національної ідеї (про мілі-

тарний бік цієї справи була вже мова на сторінках «В.Ш.»). Адже не інакше було і з німецьким імперіялізмом гітлерівської доби: це теж був націонал-соціалізм, теж була націонал-соціалістична Арбайтерпартай.

Тоталітаризм — це повна форма імперіялізму. Сьогодні — це не великі й золоті часи чесних і хоробрих лицарів з їхнім: «Іду на вас». У меркантильному світі лицарів вішають і зраджують, як от Михайловича замінили Тітом, повсталу за намовою Варшаву лишили кривавитись до кінця, а героїчну УПА і неповторного Чупринку лишили на поталу — лишили самотніх, без зброї, амуніції, харчів, ліків, воювати за всіх проти тієї потуги, що загрожує цілому світові. Сьогодні певні кола Заходу плямують елементи лицарськості як «фашизм». Кожен, хто не згоден себе продати, хто стоїть за свою правду і своє право, хто самостійник, а не безхребетний гнучкошиенко, хто хоче постояти за якусь ідею — і то за величну ідею, бож за ідею свободи власної нації і волі людини — хто проти всякого рабства — той таврується цими колами як «фашист». А всі підніжки та всяка грязь Гітлера і всяке сміття Сталіна, що ще за недавніх років служили тоталітаристам і допомагали їм ліквідувати антинацистів та антибольшевиків — в очах відомих кіл Заходу є сьогодні «справжніми демократами». Отак ті відомі кола демократії Заходу компромітують самі себе. Виходить, за нашою тезою, що тоталітарні зразки наймодернішої форми імперіялізму переціплюються на означені кола демократичного Заходу, бо імперіялізм, хоч би якого народу, вже неспроможний панувати інакше, як послуговуючись відпадками тоталітарної державної машини. Невже доживемо часу, коли західній світ так само зберігатиме колгоспи, як це робив Гітлер в Україні, під претекстом, мовляв, інакше неможливо пустити швидким темпом продукцію в рух, або ж зібрати чи посіяти хліб?

В обличчі цієї безглуздої пропаганди деяких західніх кіл, що застерігаються проти повалення колгоспів, напрошується наша сугестія, що дехто з нових «визволителів» схоче далі зберігати цю форму поневолення, про що говоритимемо ще окремо.

Колективізація, світова комуністична революція — все це гашиш для народів, майстерно і по-діявольськи вміло кинений російськими загарбниками і деякі кольорові та частини білих народів вірять у це, екзальтуються з цієї фата-моргана, що обіцяє їм національну волю і соціальне визволення, скинення колоніального рабства і новий світ правди, справедливості й волі. Вони, скинувши колоніальне рабство або поваливши т. зв. капіталістичний устрій і здійснюючи, під прапорами московських ідей кому-

ністичного тоталітаризму, не голі відірвані гасла, але устрій у цих рамках, у яких ці гасла єдино могли б бути реалізовані (тобто в рамках тотальної колективізації, тотального удержавлення, тотальної елімінації приватної ініціативи, тотального заперечення релігії, тотального фактичного заперечення волі людини-одиниці, що видвигає *людину*, а не отару) — опиняються в жорстокій дійсності ще гіршого рабства, під новим окупантом, гнобителем нації, який, не маючи змоги панувати попередньою методою, заснував нову і тим зашморгнув петлю на їх шиї. Це одчай мандрівника в пустині, коли фата-моргана зникла і, замість оази, мете піском, а спека звалює з ніг.

Українці та всі інші поневолені Москвою народи є вилікувані від тієї наркоманії. Вони твердо борються проти окупанта, який — поза фізичною силою — вже нічим не спроможний вдержати їх у неволі.

Є. Оскільський: Між миром і війною, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 9, стор. 1-3.

СУЧАСНИЙ СТАН У ССРСР І ПОЛІТИКА МОСКВИ

Смерть Сталіна нічого не змінила

Смерть Сталіна була важливою подією тією мірою, якою за тиранічної системи може бути кожна помітніша подія, що, як одна з численних нагод, може зрушити приховані сили. Большевицька система трималась не самим лише Сталіном. В її основі лежить партійна диктатура, що виростає з глибших основ, а не діяльність однієї людини. Деспотизм (це вже таємниця полішинеля) — властивий російській духовості, історії російського народу, його характерові. Росіяни люблять деспотів, здебільшого вбивають лише м'якодухих, а переважна більшість царів-тиранів вмирала нормальною смертю і залишалась в історії «великими», тим часом як царі «реформатори» ставали жертвами атентатів. Тому не випадково місце Сталіна зайняв безоглядний Маленков, що ніколи не був на Заході й вже своєю зовнішністю справляє враження розбійника. Росія тужить за новим тираном. Ця обставина, що ще мине якийсь час, заки котрийсь із кандидатів у змаганні жорстокости остаточно займе місце Сталіна, може стати нагодою для розгорнення внутрішніх зрушень в ССРСР. Такою могла бути теж і минула війна або намагання «укрупнити колгоспи», або, у зв'язку з підбиттям нових теренів, розподіл тиску на решти підвладних країн. Можливих нагод є багато, а однією з таких нагод могла бути смерть Сталіна. Сподівання та спекуляції на тому, що за відсутности «авторитету» Сталіна ССРСР вже почне сам собою тріщати — принесуть розчарування. Сталін був авторитетом для росіян і для комуністів, а московської імперії ні одні, ні другі не будуть валити. Поневолені Москвою народи, як українці, не втратили жадного «авторитетного» володаря і зовсім не відчують неприсутности Сталіна, ані його смерть не створила — у всякому випадку досі не створила — кращих умовин національно-визвольної боротьби. Сталін, Маленков, Жуков, Болдирев чи Мельгунов — це по суті те саме.

Фальшивий розрахунок Заходу

Розрахунок Заходу на те, що передишка, яку Захід дає Советському Союзові, вможливить боротьбу діядохів, якщо ССРСР не

почуватиметься zagrożеним іззовні — провалиться. Думка, що агресивна політика Заходу довела б радше до внутрішньої консолідації советського режиму, є поверхова. Вона впливає з хибного припущення, начебто революцію в ССРСР робитимуть преторіянці або комуністичні «апаратчики».

Це заперечує історія революції в російській імперії, бо ні революцію 1905 р., ні революцію 1917 р. не робили преторіянці, а робили їх елементи протиставні не лише самому режимові, але й російській імперії в цілому. Заклик підтримуваного деякими американськими колами НТС-у до Чуйкова, щоб той виступив проти Сталіна — оце і є сенс політики відомих кіл ЗСА стосовно до внутрішніх зрушень в ССРСР. Агресивна політика Заходу по смерті Сталіна мала б той позитив, що вона скріпила б зрушену тією подією на поверхні стихійну боротьбу поневоленних народів, піднесла б мораль національно-визвольних рухів, дала б їм нового поштовху. Примирлива політика Заходу виявила його слабкість, а також і помилковість ставки на ворохобні елементи серед кадрів режиму — і вона підвела. Може бути суперництво між армією і партією, або ж між МВД і державним апаратом, але залишати їхній взаємній гризні самовикінчування режиму — передчасно й неслухно. Помилкою є думати, що смерть Сталіна звільнила шлях далекосяглим процесам усередині ССРСР: мовляв, Сталін був уосібненням усього реакційного, а тепер мають прийти до влади «поступовці», народолюбні елементи, демофіли, коли не чистокровні демократи. Поширюється поголоска, що Будьонний, Ворошилов, Тимошенко «признались» до свого українського походження і мали таємну нараду в Кремлі (перед ким таємну? Адже все що в Кремлі — таємне! Може таємно перед Маленковим?). Про зм'якшення режиму і мир із Заходом, про припинення периферійних воєн — нема кінця сподіванням. Амнеція для неполітичних в'язнів, а одночасно передача під судову компетенцію МВД низки правопорушень, які навіть за Сталіна належали до звичайної судової компетенції — виявляє не злагіднення, а зміцнення терору. Західний світ, немов засліплений, не бачить того, що є, тобто дійсности, а тільки те, що він *хотів би* бачити здійсненим. Закон про амнецію опублікувала вся світова преса, але надрукованого в тій же самій «Правді» закону про скріплення судової влади МВД, тобто про поширення його юрисдикції, соромливо не завважується.

При владі лишилися «соратники» Сталіна і співтворці сталінського режиму. Сталін міг стримувати або скріплювати в партії ті чи інші тенденції, але нам ідеться не про зміни в партії, а про розвал імперії. Вожді ССРСР, від Жукова до Маленкова, засудже-

ні жити і вмирати вкупі так, як кожна група злочинців. Персональні зміни в уряді і партії не означають зміни монопартійного режиму, що виростає з історичного підложжя російської ментальности та характеру народу.

Як фахівець національного питання, Сталін посідав у кабінеті Леніна один з найважливіших ресортів і якщо останньо він уже був на кінці своєї національностевої «латини», то і його спадкоємцям — ані «поступовцям», ані «реакціонерам» — вже не вдається затушувати це питання будь-якими облудними формулами.

Чи Сталін був «авторитетом»?

Західній світ, замість використовувати кожную нагоду, в цьому і смерть Сталіна, для зрушення й підтримання народів ССРСР, поручає Богові російський нарід, бо він, мовляв, втратив свого батька і на нього може тепер грянути нещастя.

Сьогодні бачимо, що сподівання Заходу про загострення взаємин між ССРСР і компартіями сателітів по зникненні «авторитету» Сталіна — не справджуються. Вислід постійної ставки на «тітоїзацію», на сателітні комуністичні партії, на Берутів, Запотоцких, Гречух, а не Чупринок і йому подібних — не дає Заходові нічого. Авторитет Сталіна для підкорених поляків чи болгарів є такий самий, яким був авторитет Гітлера для підбитих французів чи сербів, або ж Петра I-го для мазепинців. Це авторитет великого ката. Для Китаю Мао Тсе-Тунґа авторитет Сталіна є подібний до гітлерового авторитету для Італії Муссоліні. Це страшна річ, що п'ята колона, комуністичний розклад, масонство і т. д. так здеправували національне відчуття на Заході, що він не розуміє, що для нечисленного словацького народу його Тіссо є стократ більшим за Гітлера, Олександра, Наполеона чи Ганнібала. Народи супроводять прокляттям пам'ять Сталіна-гнобителя, а припускати їхнє ставлення до вішателя, ніби до якогось авторитету, означає признавати ідеям і чинам Сталіна позитивну вартість, конструктивні ефекти саме для тих поневолених народів, тобто, з точки погляду Заходу, заперечувати себе самого. З оцих комплексів меншевартости випливало прогайнування нагоди до мобілізації поневолених народів з приводу смерти того ката, що символізував для них гноблення.

Ключова роля України. Екзальтація російського народу

Ключову ролю України в цьому питанні мусів посередньо визнати ЦК кілька днів після уконституювання кабінету та партійних властей, коли недосвічений у національному питанні Маленков був змушений передати свій пост катові України Хрущову,

що вкупі з Кагановичем має досить досвіду щодо геноциду і знає українські умови.

Документи з советської преси і вістки з українського підпілля підтверджують припущення, що Москва може запланувати і провести новий голод з метою зломати в першу чергу дух спротиву українського підпілля. Маленков, Жуков, Хрущов — це дальший процес русифікації та екзальтація російського народу месіянізмом і спасення світу через світову революцію з тим, що її несе виключно і єдино москаль, уже не прагнучи навіть ділитися з деякими жидівськими елементами в ССРСР, як це ще донедавна було. Екзальтація виключна, бо не може бути двох месій. База носіїв «світової революції» дуже звузилась — аж до членів одного-єдиного народу; це вже неприхований імперіалізм чистої води, без усяких покровителів. Цей процес розгорнув Сталін, проголосивши тост на честь «великого й передового» російського народу, а закріплює його Маленков. Отже, які процеси стримував за свого життя Сталін? Різниця, мабуть, лише в тому, що Сталін не міг змінити місця свого народження в Грузії, а Маленков та Жуков — москалі з крові й кости.

Національно-визвольні рухи — Ахіллова п'ята ССРСР

На Заході невірно потішали себе, що з смертю Сталіна прийшла доба миру, що всі миролюбні жести ССРСР диктовані тиском Заходу і т. п. Основною причиною різних амністій, миролюбних загравань, дозволу на поширення присадибних наділів у головних містах України і взагалі цілої мінливості советської політики в її зовнішніх формах, є тепер внутрішній тиск національних рухів, а не зовнішнє становище. Якби всередині ССРСР все було впорядку, большевики давно вже маршували б на Захід. Їх здержує від нападу лише внутрішній тиск, національно-визвольний процес. Саме тут лежить ключ до загадки, чому ССРСР досі не вирушив до атлантийського побережжя. ССРСР свідомий того, що розпочата війна неминуче доведе до його розвалу не так силою американських танків і бомб, як скоріше силою внутрішніх національно-визвольних революцій.

Все зовнішньо-політичне загравання ССРСР слід оцінювати не зі становища тієї чи іншої промови американських державних мужів, але з становища внутрішнього спротиву поневолених Росією народів. Тому йде невсипуще «чищення» советських республік, тому появляються поступки ССРСР, про які лише в пресі читаємо з різними амністіями включно. Большевики постійно повторюють фразу, яка подає розгадку дуже численних явищ, а саме: «Коли в нас, в ССРСР, буде дружба і єдність усіх народів ССРСР,

нам нема чого боятись ніяких зовнішніх ворогів». Всі миролюбні загравання, всі полегли, всі зниження цін і т. п. — скеровані на єдине: досягти т. зв. єдності народів ССРСР. Внутрішнє становище диктує більшовикам їхні загравання в зовнішній політиці, навіть поступки в Кореї зумовлені саме цим, бо постійний неспокій у Кореї і неспроможність більшовиків скинути американців з причілка в море, психологічно комплікує їхнє становище супроти народів у ССРСР. Тому більшовикам дуже на руку — власне з внутрішніх причин — мирні жести тих чи інших західних політиків, бо вони скріплюють переконання, що Захід не хоче воювати, всупереч прагненням поневолених народів.

Маленков проковує Захід на компромітацію

Метою т. зв. мирної офензиви Маленкова було розвіяти надії поневолених Росією народів, що по смерті Сталіна політика Заходу буде агресивніша та показати їм, що нема підстав того сподіватися. Тому, мовляв, мовчіть і терпіть, не підносіть голови! Промова Черчілля була ударом по революційних настроях, що скріпились були по смерті Сталіна. Те, що совети друкують «in extenso» всі промови та коментарі західних чинників, теж має метою показати поневоленим народам, як безнадійно зраджує їх Захід, віддаючи поневолених на поталу Москві. Не для того совети публікують ті промови, щоб заімпонувати Заходові своєю миролюбністю, а виключно для того, щоб показати народам за залізною заслоною якими хиткими є західні політики, як вони їх підводять і яким слабим є Захід. Тому советські політики мовчать, а советська преса пише без жадних зобов'язань зі свого боку, виманюючи дедалі нові поступки Заходу для його ж таки компромітації перед поневоленими народами в ССРСР. Айзенгауер пустив був пробний «бальон» із згадкою про свободу — бодай була мова про якусь свободу — і відразу обмежив її до самих сателітів, — а Москва лише посміхнулась. Вскочив Черчілль і сказав, що його цікавить «статус кво» і що він хоче звільнити Москву від страху перед Заходом! *А тим часом Москва має страх не перед Заходом, а перед поневоленими нею народами*, і промова Черчілля звільнила Кремль не від страху перед Заходом, а послабила страх ССРСР перед поневоленими народами, показавши їм, що Захід кожночасно готовий на згоду.

Москва веде політику лявірування

Примат внутрішньої політики диктує Москві політику лявірування.

Внутрішня політика впливає на всі міжнародні загравання Москви. Не випадково Москва не згадує імени Сталіна, щоб так-

тично звалювати на нього вину за минуле та створювати ілюзію, начебто нові можновладці — «ліпші» (отже, щоб народи не підносили голови зависоко, бо тепер, мовляв, покращає). Тому з смертю Сталіна відразу відбулися зовнішні зміни різних фасад, щоб, заки будуть проведені нові фізичні винищування, не дати людям усвідомити нагоду для дії.

Ми робимо з теперішньої ситуації на відтинку т. зв. мирної офензиви ССРСР такий висновок: Москва, загрожена внутрішніми національно-визвольними аспіраціями, почала творити ілюзії змін в ССРСР, звалюючи вину на Сталіна і даючи до розуміння, що надійдуть полегші, бо винуватий уже сконав. Москва бо є свідома того, що наколи б Захід долучився до спротиву народів ССРСР і висунув правильні та сприйнятні для них ідеї, то революції розсадили б ССРСР ізсередини. Тому Москва, звалюючи вину за минуле на Сталіна, фіктивно залицяється до не російських народів ССРСР, а водночас далі винищує непокірні елементи, а разом з тим прагне дискредитувати Захід, саме коли є нагода до наступу, вже спровокувавши його до заяв про готовість до замирення за всяку, тобто скандальну ціну. Така нагода для західнього наступу вже минула. Захід вже черговий раз скомпромітований. Тому Москва прийняла найопортуністичнішу промову Черчілля гірше, ніж раніше промову Айзенгауера, і поставилась у небувало аrogантський спосіб, ні в чому ані на йоту не поступаючись. Дискредитувавши Захід іще раз, Москва досягла того, чого вона прагнула стосовно до свого внутрішнього становища. Відтепер треба сподіватись скріплення зовнішньополітичної лінії агресії ССРСР. Перемир'я в Кореї має метою розчарувати бойові лави національних борців, що були розгойдані надіями на агресивну політику ЗСА, вихопити їм якимись малими поступками гострий вітер з-під вітрил, а потім розпочати дальшу кампанію проти Заходу. Прихід Айзенгауера до влади і перші його кроки, здавалось, скріпили були морально фронт поневолених народів. Це Москва вже зрівноважила. Айзенгауер вступив в сліди Трумена, хоч Даллес та інші ще тримаються попереднього курсу. Перемир'я в Кореї було подиктоване Кремлеві внутрішніми причинами, тобто щоб згасити, нехай маленьке, жевріюче вогнище, яке все ще скріплювало в ССРСР военні настрої та давало надії на розгорнення гльобального зудару; внутрішня ситуація в ССРСР, ситуація тиску національно-визвольних революцій не дозволяла дальшого толерування того вогнища, і тому ССРСР хоче тимчасово припинити ту невеличку війну — звичайно ж, з якомога більшими користями для себе та з якнайбільшою компромітацією Заходу, щоб потім, сяк-так упоравшись у себе всередині, поновити зовнішню війну там само або деінде.

Висновки з нашої оцінки

Західній світ вийшов із цієї останньої воєнно-мирної кампанії потерпілим і скомпромітованим так перед собою самим, як і перед поневоленими народами. Таким чином він іще раз сам послабив свої позиції, замість користати з кожної нагоди послаблення ССРСР та скріплювати фронт поневолених ним націй, що являється найважливішою і ключовою проблемою наших днів. Ми навіть готові піти так далеко, щоб ствердити, що сьогодні, власне, немає іншої, важливішої світової проблеми, а все обертається довкола неї. Подібно до того, як ССРСР віддав на смерть на фінляндському фронті маси українських вояків, навмисне давши їм непридатну зброю, а пізніше в інший спосіб обманув своєю згоодною небоєздатністю Гітлера, так і тепер він типово азійськими хитрощами спровокував західніх політиків на поступки, що компромітують їх в очах поневолених народів, намагаючись таким чином послабити фронт поневолених націй і внеможливити їх єднання з Заходом — згідно з засадою, що «за єдності та дружби народів ССРСР (тобто дружби з російським окупантом) немає страху перед зовнішніми ворогами». Не зовнішнє становище в світі, але насамперед його власне внутрішнє становище окупанта примушує Советський Союз шукати тимчасового перегляду своєї політики назовні. Бо й усе те, що діється заради задурення народів в ССРСР з фікціями зниження цін, збільшення присадибних городів по містах у характері приватного землекористування, а також і амністії, усунення комісарів МВД з всесоюзними міністрами включно, звільнення лікарів-жидів — все це диктоване не міжнародніми обставинами, не бажанням поліпшити їх, але тиском народніх мас, національних революцій. Це не Маленкови чи Жукови несподівано «покращали» (бо вони ні в чому не кращі за Сталіних), ані не Айзенгауери та Черчіллі спричинились до московських «поступок», — тільки тиск національних сил, в першу чергу України; тому і кат України Хрущов став генеральним секретарем, а другий кат Кагановіч теж відповідно скріпив свою позицію. Большевики бояться зриву національних революцій — це є ключ до розуміння всіх їхніх лявірувань та миролюбства на словах. Смерть Сталіна стала доброю нагодою для тих загравань Кремля. Це й готував вже і сам Сталін, коли він писав, що дві системи можуть існувати одна поруч другої, подаючи тим Заходові гасла для нинішніх заяв Айзенгауера про зустріч на півшляху, заяв Черчілля про східне Льокарно і т. і.

Звільнення лікарів-жидів — це два гриби в борщ, начебто ССРСР щось змінює в своєму безправному судівництві, і що буде, мовляв, краще, бо навіть міністри ССРСР зазнають падіння, а по-

друге — дати ще раз жидам (і Кагановичові в тому числі) шанси виправдати себе. Що так воно є — тобто, що все це загравання є диктоване внутрішніми мотивами, а не силою паперової атлантийської армії — виявляється з того, що поряд із т. зв. мирною офензивою, яка вже скріпилась, мордують, напр., у східній зоні Німеччини населення голодом, запровадивши спеціальну карткову систему, та винищують церкву, як могутній чинник ідейного спротиву. Все йде за пляном. В ССРСР існує примат внутрішньої політики над зовнішньою, в цьому ключ до розуміння всіх маленковських «голубів миру». Це ще раз потверджує нашу тезу: істотною проблемою світу є проблема національностей. *Національні революції є причиною всього змінювіхвіства ССРСР.*

Чинник поневоленних народів, зокрема по той бік залізної заслони, і далі недооцінюється. Роля поневоленних народів, як окремої сили, як фактично вирішного елементу в сьогоднішній розгрі, набуває виключної ваги. На ділі ж справа йде про них — але без них. Це треба нарешті виразно сказати, що весь змаг між великодержавами йде за поневолені народи, як об'єкт або суб'єкт подій. Немає нічого простішого, аніж запитати ті народи, чого вони прагнуть, і як вони уявляють своє визволення. Кожен хоче їх «ущасливити», але на свій власний, а не тих народів, лад. Властиво, нині в світі немає вже нічого, крім кількох великодержавних імперіялізмів з їхніми незначними, зараженими імперіялізмом підголосками, і поневоленних націй. Форми та ступені поневолення є дуже різні — від колоній до мандату, від псевдодержави в рамках ССРСР (а це є найгіршою формою рабства) аж до члена Французької Унії. Отже той, хто сьогодні нехтує проблему поневоленних народів, взагалі є не з цього світу. Ще ніколи в історії людства не було стільки рабів, як сьогодні.

В кінцевому висновку можна поділити світ на поневоленних і тих, кому загрожує поневолення. ССРСР, надуживаючи національними ідеями та соціальними кличами, великою мірою зосереджує свою увагу на комплексі поневоленних або незадоволених західними великодержавами народів. Чимбільше загострюються відносини в світі, тим яснішим стає, що проблема поневоленних народів є фактично єдиною світовою проблемою, і що від її розв'язки залежить усе — мир, добробут, життя мільйонів, знищення чи розвиток. Україна є найчисленнішим і найважливішим поневоленим народом у рамках російської імперії. Ставлення західних великодержав до України є взагалі пробним каменем їхньої політики супроти поневоленних народів. Дотеперішня політика не дає підстав для світових прогноз. Проте усвідомлення питомої ваги поневоленних народів послаблює, а то й анулює їхнє почуття осамітнености.

Наша концепція — єдино правильна і незмінна

Єдиною певною ставкою є *орієнтація на власні сили*, спільний фронт поневолених Росією народів, з Україною в авангарді.

Найсильнішим чинником зовнішньої політики є розбудова того фронту, а не жадні гри, загравання, дешеві комбінації. Наша сила повинна бути вміло продемонстрована і наші акції повинні гармонійно в'язатись в одну струнку міжнародню політичну будову. Наша сила полягає в чіткості наших позицій, прямому захисті ідей незалежності, тобто національної ідеї. Нам треба й надалі стояти осторонь від усяких великопростірних сполучень і сприяти природній співпраці народів на основі визнання взаємної незалежності в етнографічних кордонах. Всякі федерації і тому подібні конструкції України, щодо себе, відкидає. Двосторонні чи тресторонні договори для гарантії кордонів, для співпраці, співборони, торгівлі, митної політики, знесення закордонних віз, і т. і. — можуть відбуватись і без федерацій, а при повній суверенності кожного партнера. Розроблення чорноморської концепції, в характері альянсу чи бльоку держав є на часі: одне море єднає, два чи більше морів роз'єднують, і тому «інтермаріюм» мусів умерти.

Ми посідаємо *найздоровішу* концепцію — концепцію *національних держав* та засаду прямого стосунку до всіх можливих партнерів, при підтримуванні світових інституцій, як гарантії тривалого миру, на основі рівноправності всіх учасників.

У британському коммонвелті відбувається процес якнайбільшого унезалежнювання народів, наділювання їх дедалі більшими суверенними правами, але Європа — колиска свободи — хоче ущасливлювати своїх членів зреченням певних атрибутів суверенності. Керівники європейських націй уважають, що їх співпраця можлива лише тоді, коли обмежити свободу-суверенність, а коммонвелт уважає, що він може втриматись лише тоді, коли його члени матимуть дедалі більше прав самостійних партнерів.

Воююча Україна вважає, що вона конче потребує не лише акцептування своєї суверенності, але ще більше — *відділення* від Росії. Революційнішим за гасло суверенності є нині на Сході гасло розвалу російської імперії, бо ж фразами про «суверенну» УССР оперують всюди. «Велика Русь скувала в єдине народи» — так співають там за наказом. А ми маємо це роз'єднати, розвалити. На Заході кличі самовизначення, самостійності, суверенності ще є найреволюційнішими, щойно по них іде гасло самовідділення, а це значить, що Америка вкупі з КЦАБ-ом-АКВНР-ом мають іще доганяти КПСС... Большевики крадуть чужі гасла, навіть гасло суверенності, але так далеко вони не підуть, щоб визнати

відділення необхідним атрибутом суверенности, а без цього її немає.

Ті самі засади застосовуємо і до інших поневолених большевизмом народів: наша визвольна концепція — це *фронт поневолених Росією народів*, їхні національно-визвольні революції, що мають на меті відбудову самостійних національних держав, які матимуть змогу в'язатися в довільні альянси чи бльоки — чого ми сьогодні не передрішаємо.

Геополітичний комплекс кожного народу є для кожного очевидним. Ми не знайдемо багато розумнішого чогось для України за передпереяславські комбінації Хмельницького або глибоко продумані пляни Орлика, достосовані до нових умовин. Чорне море існує по сьогодні, і воно визначає нам дуже багато чого, як також і шлях до Середземного моря не змінився. Є реальні умовини, реальні вороги, реальні союзники, є на основі національного принципу відкритий шлях до більш або менш тривалих пов'язань. На сьогодні стоїть насамперед питання *визволення і закріплення держави*, а не те, щоб подобатись тим чи іншим західнім колам якоюсь випрацьованою до ґрунту концепцією. Західній світ не тому наставлений до нас неприязно, що ми не маємо якоїсь розпрацьованої «Унії Монтана» або роздрібнюємо становище на Сході, бо ж Західня Європа має свою багатогранну диференціацію держав — з Люксембургом, Ліхтенштайном, Андоффою чи Монако — чого ми зовсім не маємо в пляні запроваджувати. Для нас ідеться про відновлення кількох, а не численних держав. ЗСА зовсім не впадають у розпач з приводу роз'єднування Африки, коли усамостійнюються різні Ліберії, Марокко, Лібії і тому подібні Етіопії, або ж в Азії — Філіппіни чи Індонезії. ЗСА, навпаки, навіть деякою мірою сприяють роз'єднанню коммонвелту — чи не єдиної в світі більш-менш добровільної спільноти держав.

Кожен, хто проповідує федерацію, не вірить у сили свого народу і його незалежність, будовану на власних силах, а тоді даному народові й федерація чи якась інша великопростірна концепція не допоможе. Або федерація є вуалькою для політиків різних народів, щоб з її допомогою підкорити сильнішому народові інші народи, тобто — це форма імперії. Не через те нашої боротьби не підтримують певні західні кола, що ми не маємо розпрацьованих концепцій майбутнього, а тому, що вони проти нашої самостійности в засаді. Росіяни теж нічого іншого — поза їх формою імперії — не мають розпрацьованого на майбутнє, але ніхто не заперечує їм прав. Так само не тому відомі кола Заходу є проти нас, що в нас немає єдиного центру, адже росіяни мають кілька центрів, а ті кола їх підтримують, — точно так, як нацисти

відмовлялись від визнання ідеї української самостійности, мовляв, з причин браку центру, а коли такий єдиний центр утворився, вони замкнули його творців під ключ. Українська еміграція є політично найбільше вироблена, здисциплінована, жертвенна, приклад для всіх інших; але цього певні західні кола не хочуть бачити так само, як і того, що Україна сьогодні єдина воює в такому розмірі проти московсько-більшевицьких імперіялістів. Не приписуймо собі більше вини, ніж маємо. Компетентні американці знають напевно більше про Україну, ніж про Ліберію чи Ляос, але підтримують самостійність цих останніх, а нашу — ні. Але наш час ще прийде.

Богдан Озерко: Сучасний стан в ССРСР і його політика, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 9, стор. 4-8.

ЗАХІД, РОСІЯ І УКРАЇНСЬКА ВИЗВОЛЬНА СПРАВА

Хто є ворогом світу?

Західній світ не зумів досі точно окреслити свого ворога. Він бачить лише інтернаціональний комунізм з осідком у Москві. Натомість майже не розпізнаний Заходом майстерно прихований російський імперіялізм. І в цьому саме велика слабкість Заходу, бо так само як революція, тобто національно-визвольна війна мусить знати, хто є її ворогом, так і зовнішня війна мусить бути спрямована й стратегічно підготована проти чітко окресленого притивника-ворога. Фальшиве визначення ворога призводить до поразки, бо ворог, приховавши свої справжні пляни, у відповідний час використовує дезорієнтацію свого противна. Коли ворогом є лише імперіялістична комуністична кліка в кожному народі за залізною заслоною, то відповідальність за її злочини розкладається на всю здобуту територію і на всі народи, що вилонили цю кліку, а в тому числі й на український нарід. Більше того, всю стратегію війни конструюється інакше, ніж тоді, коли ворогом є один, точно означений нарід. І саме такого уточнення ворога не хочуть деякі американські кола та приготавляють плян окупації, яка мала б проводитися з допомогою частин якихось КЦАБ-ів під єдинонеділимським прапором.

Точніше кажучи, пляни КЦАБ-ів-АКВНР-ів мають інший, загальніший характер, аніж плян такого адміністрування території, яке включало б її в комплекс дії світового ринку. Знаючи, що Росії не перемогти без «автохтонів», заздалегідь беруть власовський плян Гітлера і реалізують його. Він не має в собі нічого оригінального, революційного, ризиковного. З досвіду Мек-Артура в Кореї, що не був в силі дати собі раду з 30.000 комуністичних партизанів, з досвіду Франції в Індокитаї, яка безуспішно воює *лише* проти партизанів, бо там інших військ Го Чи-Мінь не має і не виставляє, роблять висновок: допускати відділи КЦАБ-ів та його Квіслінгів, чи Гах проти можливих червоних партизанів і советської армії.

Коли ж ворогом людства є російський імперіялізм та його носій — російський народ, то всі Гречухи та Пономаренки — звичайні

собі «Гав-Гави». Тоді плян війни мусить виглядати зовсім інакше, а адміністрування окупованої території автоматично переходить у руки даного народу, його національного уряду. В ситуації такого визначення ворога, тобто визначення, хто ним фактично є, ворожою територією є лише Росія (Московія), а всі інші країни — це заприязнені країни, як колись Франція де Голя, і вони стоять на боці альянтів. У такій ситуації фронти ясні: крім росіян усі поневолені ними народи стають вилучені з табору ворогів Заходу, бо вони є на його боці.

У цій ситуації повстанські національно-революційні армії стають основою всього плянування: їх скріплюється зовні, поповнюється кадрами з еміграції, на них організується фронт проти росіян. Вони перебирають захист території і ведуть національну війну проти національного ворога. Цього не можуть робити соціально-політичні антирежимні кцабівські чи інші подібні денікінські, мутатіс мутандіс, творіння проти оборонців даної системи чи захисників імперії, що сягає під Берлін, ціною зменшення її (за згодою американців) до кордонів 1939 р. Можна серйозно сумніватися, чи знайдеться російський патріот, що щиро воював би за це. Можна воювати за національну державу, щоб взагалі зберегти свою незалежність, і це дає, з морального погляду, силу; але воювати лиш з кон'юнктурних мотивів — з ласки ЗСА — за зменшення імперії, яка і так буде сателітом ЗСА, ледве чи хто серйозно схоче. При такій концепції Захід втрачає і росіян і не росіян. Воюватиме сам проти всіх, а поневолені народи матимуть два фронти, які вони, до речі, вже мали.

Політична концепція розвалу російської імперії дає у висліді такий мілітарно-стратегічний плян, який діаметрально протилежний до концепції зберігання імперії. Політична концепція, яка враховує суверенітет націй і вибір ними свого внутрішнього соціального та політичного ладу і яка теж ставить на революцію як на головний фактор, а зовнішню війну трактує як необхідний, але не єдиний елемент, — не може бути плянована без господаря і не готуватиме плянів «перезиховання» націй, бо це лише фарса і претекст для створення нової форми панування над націями.

Стає ясно: КЦАБ і АКВНР — це ані суверенітет російської імперії з кордонами 1939 р., ані тим більше не суверенітет націй — це прямо «з'єдинені держави» якоїсь Індонезії, але під американським протекторатом, з тим, щоб москалі були «форарбайтерами», що роздавали б неросійським народам отримувани від американців «керпакети», які за українське залізо і за азербайджанську нафту, за пшеницю і бавовну отримували б зголоднілі колгоспники з написом «Зроблено в ЗСА». Про те, що такий плян

«перевиховання» поневолених народів ССРСР існує в ЗСА— говорять Гарвардський і Колумбійський університети, з проф. Армстронгом включно, який прямо сказав, що ЗСА ніколи не допустять т. зв. «тоталітарних» груп до влади, тобто людей з хребтом.

Сама антикомуністична політична концепція, яка не є одночас антиросійською, повністю затирає фронти між Сходом і Заходом. Так само, як за нацизм не відповідав, наприклад, норвезький народ, хоч мав Квіслінга, ані бельгійський народ не відповідав за Дегреля, не відповідає й український народ за комунізм, хоч мав Скрипника. З цього погляду треба інформувати Захід, що українських комуністів не існує, що це є запродавці Москви і зрадники українського народу, що українці не були творцями комунізму, його не виробували, — тільки впали його жертвою...

Недоцільно й шкідливо підтверджувати українську державно-творчу здібність Тимошенками і Ворошиловими. Наприклад, В. Пік німцям слави не приносить, як також не приносить її німецького роду ген. Айзенгауер, що не хотів подати руки переможеному в чесному бою в Африці німецького генералові фон Арнімсу.

За комунізм-большевизм несе відповідальність російський народ, всю відповідальність з інших народів — згідно з фактичним станом — треба зняти.

Перед російським народом можна лише поставити чітке гасло національної держави для нього, подібно як для всіх народів. Це ж не до подумання, щоб винуватому в різних злочинах промощувати шлях до дальших злочинів. При універсальному застосованні національної ідеї прийде розв'язання кожної проблеми — без реваншів, пімсти, насильства.

Політична концепція розвалу російської імперії вважає ворогом лише одну країну; тому мілітарно-стратегічна концепція мусить конструюватися на взір війни проти Німеччини в 1939-1945 рр., а не як війна водночас проти окупованих нею країн, які навпаки, треба, долучити до фронту союзників.

Політична концепція збереження російської імперії, тобто концепція лише антирежимної, а не антиімперіальної війни, буде мілітарну стратегію на фактичній негачії відосередніх національних процесів та однаково вважає за ворога означених росіян і означених українців чи туркестанців.

Перспективи гарячої війни

Ми вже підкреслювали, що війна антиросійська і антикомуністична в її стратегічному розгляданні, мусить зовсім інакше ви-

глядати, ніж війна лише антикомуністична. А з вибухом гарячої війни відступити від раз прийнятого плану дуже важко. Коли атомна бомба впаде на Одесу так само, як на Москву, того вже не можна буде завернути.

Роля повстанців при модерних методах війни ще більша, ніж була в минулій світовій війні. Наприклад, загроза атомних налетів приневолуватиме тримати регулярні армії осторонь від міст, а це означає виставляти їх під кулі повстанців в лісах і горах. З другого боку, якщо існували б національні армії, які отримали б технічну допомогу Заходу, зайві були б окупаційні війська. Ці війська мали б розправлятися передусім лише з московськими арміями на їх етнографічній території, отримавши право перемаршу через територію поневолених народів, подібно як у випадку кампанії Айзенгауера у Франції. Концентрична атака з півночі і півдня (Чорне море — Кавказ), при співдії другого фронту повстанських армій, розв'яже позитивно хід війни. У випадку єдинонеделімської політичної концепції чи радше протекторату — немає фронту повстанських національно-визвольних армій на рідній території. До того ж цей фронт може бути скерований також і проти Заходу так, як під час другої світової війни проти большевиків і одночасно проти німців. Рівнобіжність і протилежність поглядів серед західних альянтів можуть вможливлувати поневоленим народам деяку гру, як це робила й УПА під час німецько-советської війни, виграваючи, наприклад, мадярів проти німців.

Наставлення Туреччини є очевидно антиросійське, сприяюче розвалові російської імперії. Це створюватиме також сприятливі умови для нашої визвольної дії. Можливий конфлікт з Туреччиною за Крим, який альянти можуть обіцяти туркам, все ж не прикриє перед турецькою політикою безмірного позитиву відтиснення Росії від Чорного моря. Дружба чорноморських країн, Туркестану та інших поневолених Росією народів створить такий могутній военний потенціал, що доконані факти приневольять західних альянтів зревідувати своє становище щодо збереження російської імперії. Навіть якщо альянти почнуть від власовщини, то під тиском життя й боротьби, під тиском доконаних фактів муситимуть еволюціонувати до концепції УПА. Допоміжною в ідейній площині буде вся національно пробуджена Азія. Те, що українська держава постане у вирі цієї завірюхи, коли ми самі її не розбазаримо зрадою, опортунізмом, нерішучістю, — є аксіомою. Ми ще ніколи не мали такої шанси, як тепер, в епоху пробудження і нової весни народів — цим разом уже цілого світу, включно з усіма кольоровими континентами. Тільки не втраймо віри і не йді-

мо на жадні торги ідеями і кров'ю нашого національно-визвольного руху. Спроба творити світову імперію з метою заглушити нуртуючий під поверхнею вулкан (бо ідея волі шириться як пощесть) не видержить і розвіється як чад, який хвиливе декого з нас задурманює перед силою ЗСА чи ССРСР. У нас є більша сила, бо духовна. Жадні технічні досягнення з водневими бомбами не зрівноважать її. 1917 р. Росія була в таборі переможців, але її розсадила зсередини національна ідея. І може сьогодні цілий офіційний світ стояти за збереження «демократичної» російської імперії, можуть ЗСА плянувати протекторати чи мандати ОН на нашій території, — але завтра все те перевернеться догори дном, коли події принесуть *доконані факти*, коли ми самі не поступимося з наших позицій. Наша непохитність струсне нові потенції, зрушить нові сили, лавіна визвольної революції котитиметься, як за Хмельницького, коли також проти нас стояв майже цілий світ. Під час минулої світової війни, коли ми були між молотом і ковадлом, коли проти нас йшла, з одного боку, тоталітарна Німеччина з усіма своїми союзниками, що мимоволі стали нашими ворогами, а з другого — тоталітарна Росія з її союзниками, — в тій жорстокій добі ми витримали і поставили власну армію — УПА, єдину цього роду в світі, яка до сьогодні бореться. Сьогодні ситуація безмірно краща: Росія — єдиний наш ворог — є ворогом усіх народів. Це ствердження є ключове для всіх міркувань. Та тим дивніші є розтіч і безвір'я, що поширюються в нас, коли обставини для нашого визволення, якщо ми самі себе не заперечимо, дають нам одноразову шансу. В міжнародньому укладі відносин наша національно-визвольна боротьба і революційна стратегія доконаних фактів, досягнених власними силами, має, отже, сприятливу ситуацію; але якщо ми тих власних сил і самостійно доконаних фактів, як це було 1941 р., не матимемо, то з самої лише сприятливої кон'юнктури ми своїх цілей не досягнемо. За нашу самостійність ніхто в конфлікт з ЗСА не вступить; але нас підтримають різні держави і свободолобні країни, різні нам прихильні кола Заходу, якщо ми диспонуватимемо хай невеликою, але *реальною* і ефективною діючою силою, *власною*, суверенною армією в Україні, армією, яка стоятиме проти всіх чужих ворожих сил за УССД. Опінія світу буде надто вразлива, щоб спокійно знести ліквідацію нашої армії американськими бомбами в час війни проти Росії. Треба думати, що довкола УПА-ОУН, особливо у вирішні дні, відбуватиметься гостра гра, скерована на те, щоб нашу силу, передусім збройну, перетворити на диверсійну агентуру й елімінувати людей, що стоять цьому на перешкоді. Намагання опанувати зсередини крайову боротьбу, зокрема її репрезентантів за кордоном, ідуть засильно, щоб їх не бачити. Але по-

літичною маріонеткою український визвольно-революційний табір ніколи не стане.

Політика доконаних фактів, треба сподіватися, прихилить на наш бік остаточно і американців, які є народом, що шанує свободу.

Росія, комунізм і антикомуністичні сили

Є незаперечною аксіомою, що носієм поневолення є російські імперіялісти і російський народ. Окремою справою є відділяти в тактиці та акції розкладу і демобілізації російських імперіялістичних сил — російський народ від «владь імущих». Майстром у цьому був виявився Черчїлл під час другої світової війни, який звернувся до італійців з закликом скинути Муссоліні з прем'єрства. Але в стратегічному пляні мусить бути якийсь пункт атаки, чіткий противник.

Носієм комунізму-большевизму і колективізму є теж російський народ. Отже, атака проти російського імперіялізму є одночасно атакою проти комунізму-большевизму. Носієм і заборолом ідеї розкламу, поневолення, знищення є Росія, отже, ліквідація зла в центрі є одночасно його ліквідацією на периферіях. Ідеологічна війна йде таким чином проти носія ідеї поневолення, знищення, руїни, отже — проти Росії.

Конечною є чіткість конструктивних ідей, бо вплив російської ідеї, тобто вплив комунізму, сягає дуже далеко в світі. Комунізм став російською ідеєю теж тому, що Росія сама явно-славно проголосила себе його захисником, носієм, прапороносцем. Російський месіанізм — це комуністична віра.

Ці самозрозумілі ствердження тому важливі, що ідеї майбутньої війни мусять бути інші, ніж досі бували у війнах. Колись були у війнах лише зрадники за гроші, з боягузства і т. п. Сьогодні є зрадники з ідеї!

Колись плянувалося, підшукуючи різні комбінації союзників, сьогодні треба кинути властиві ідеї.

Ще ніколи зовнішня політика не була такою важливою функцією внутрішньої сили народу, сили ідейної, політичної, як сьогодні. Ідейний бік визвольного табору, зокрема на еміграції, тому такий важливий, що він звертає увагу Заходу на *ідейний* бік конфлікту, на те, з якими гаслами йти. Сьогодні правильне ведення зовнішньої політики вимагає передусім *ідейно-політичної чіткості* в того, хто її веде. Захід має на Сході за собою цілі народи, але він з різних причин не хоче мати їх союзниками, ані активізувати їх, коли ССРСР у нього вдома веде громадянську війну. Треба твердо стояти на наших ідейних позиціях, щоб не завести в блуд Захід, який маневрує інколи несвідомо з тітоїзмом та соціалізмом-

колективізмом. Допасовування деяких західніх кіл до таких хвилевих поглядів приносить шкоду цілій антибольшевицькій боротьбі. Було б трагедією, коли б майбутня війна йшла під іншими ідеями й гаслами, ніж визвольна війна Заходу, і навпаки. Зовнішня політика мусить повністю гармонізуватися зокрема в ідейно-політичній площині з моторичними ідеями революційно-визвольного процесу. З цього погляду ЗП УГВР, як формально управлений речник Краю, робить своїм наближенням до майстрєнківщини трагічну помилку, авторитетно запевняючи західній світ, начебто його ідейний шлях боротьби з большевизмом на базі тітотізму є правильний.

Фальшивість ідейно-політичної системи, яку деякі західні кола протиставляють большевизмові — дуже небезпечна річ; заки її виправиться, багато прихильників Заходу серед поневолених народів дезорієнтується, насторожиться до Заходу.

ЗСА мають технічну перевагу, але геополітично і людською масою переважає ССРСР. Отже, треба перехилити терези, здобувачи маси від ССРСР. І в тому ключ перемоги; а це спроможна зробити лише ідея! Це зовсім очевидне, що ССРСР може сьогодні захопити всю Європу та навіть Азію, не беручи до уваги Туреччини. Стратегічно — це не важко зробити. Атомними бомбами можна бльокувати порти так, що ЗСА будуть довгий час здані на літунську доставку постачання. ЗСА, отже, можуть воювати *лише* тими масами, що є під ССРСР, і то передусім повстанською методою, як це большевики роблять у Індокитаї. Отже, найважливіша і єдина стратегічна ціль мусить бути в тому, щоб здобути душу народу. Це мусить тямити також і Англія, якій нічого не допоможе лявірування, опортунізм і залицання до большевизму; бо Малєнков однаково її не пощадить, і атомна бомба не мине Лондону. Не допоможе перемир'я в Кореї, а навпаки — пошкодить, бо скривавленим південним корейцям лишають нез'єднану Корею, яку поділили тоді, коли Рузвельт віддав був Північну Корею під владу ССРСР. На тілі малого народу погодилися великі. Тафтових ізоляціоністів не забезпечить ізоляція, бо Малєнков знайде їх через Розєнбергів в Нью-Йорку, а без вільної торгівлі економіка ЗСА лусне, бо з зайняттям Європи та Азії советами вже не буде куди плисти американським кораблям. Отже, ізоляціонізм — це вже мертвє річ. ЗСА мусіли і мусять боронити Європу, чи хочуть вони цього чи ні. ССРСР не хоче ніколи добровільно здати ані сателітів, ані Східньої Німєччини, без большевизації цілої Німєччини. Тому ця гра Черчїлла безуспішна. Треба тут відзначити, що ЗСА своєю рєлятивнєю, але все ж таки безкомпромісовою твердістю, ближчі до нашої антибольшевицької лінії, ніж Англія з її лявіруванням і перепльовуванням навіть

Ечїсона. Всї цї загравання даремнї: є одна база злагоди — капїтуляція перед Кремлем або капїтуляція Кремля, якби вїн погодився зректїся Нїмеччини, яка вже завтра створила б аналогїчну ситуацію як 1941 року, але вже на спїлку з Англією та ЗСА. Є ще й такий варїант: обидвї сторони свїдомо йдуть на вїдбудову Нїмеччини і через 20 лїт її «пускають» проти Росїї, яка тим часом перетравить сателїтїв, змобїлізує Азїю до остаточної розправи, а Захїд, торгуючи з СССР, допомагатиме йому загнuzдати нас. Бо при обопїльному винищуваннї нас у мирний час, ледви чи буде рація пїдїматися зі зброєю, щоб приглядатися новїй українській Корей, а потїм погодитися. Але ця стара англїйська рецепта вже нереальна, бо Англія сьгодні вже не в силї задержати рївновагу. Нїмеччина, при незмїнній силї Росїї, переросте Англію понад голову; старї порядки вже нїколи не повернуться. Америка ж, спїльно з Нїмеччиною, на старїй брїтансько-французькій тезї будувати не будуть, бо ця конструкція була застосована до зовсїм їнших умов — до ситуації їснування свїтової брїтанської потуги, якої вже немає, а її мїсце перебрала Америка, що геополїтично мусить захищати їнші, а не брїтанські концепції. Лишається незмїнною дилема: або ЗСА зумїють вїдкрити залїзну заслону, або вони програють. Все третє є лише переходового характеру, вклучно з Бермудами, зустрїчами (чотирьох) і т. їн. СССР робить лише незначнї і легкї поступки, з метою сїяти дезорїєнтацію, але вїд лїнії не вїдходить. Вчора розтрубїли про розстрїл т. зв. американських шпигунїв, нїнї подали про розв'язання Контрольної Ради, завтра може бути чергова позїрна поступка, але факт залишається фактом: чотирї розстрїли, а Розенбергїв стратили з трїрїчним спїзненням, хоча їх зрада коштуватиме життя мїльїонїв невинних людей.

Сьгодні обидвї сторони мобїлизують сили до остаточної розправи, не залишаючи жадної нагоди, щоб виправдати себе перед народом, намагаючися спробувати всього, аби припїзнити неминуче. Тому, з погляду цього вже долею призначеного кривавого зудару Заходу з большевизмом, для нас немає суттєвого значення, чи примирлива на словах полїтика Черчїлла чи нї, бо замирення неможливе, а всї промови є лише тактичними маневрами, хоч, з другого боку, безперечно симпатичнїша нам розкїшна постава Айзенгауера, хоч нї той, нї той України не згадують, а хїба сателїтїв. Очевидно, не можна нїкому заборонити триматися власних їнтересїв, або вїдчувати страх за вислїд вїйни, вїдповїдальнїсть за рїск і т. їн. Але приневолувати в'язнїв боротися за нову тюрму, перемальовану на бїло, з триголовим орлом і кїлькадесятьма зїрками, замїсть однїєї — це вже верх не-

справедливості. І, власне, цей аспект американської політики тривожить нас і наставляє негативно до замірів ЗСА. Ніяка офіційна постава Британії, що з тихою доброзичливістю стосовно до деяких самостійницьких рухів вичікує, не є загрозливою, бо є ще вигляди прихилити її до нас, принаймні теоретично.

Кінцева оцінка

Таким чином стає ясно, що у справі пропозиції Айзенгауера про двоподіл світу, Черчілль волів іти за триподіл, Піне — за чотириподіл, Аденауер і де Гаспері — за п'ятиподіл і т. п. Отже, всі пропозиції треба трактувати, як маневри в психологічній війні перед своїми суспільствами і перед ворогом, щоб довести, що всі заходи вичерпано, а друга сторона відмовилася. Це має бути виправданням необхідності збройної розправи. Не треба вірити словам, треба дивитися на діла, на машину зброєння. З тієї причини не те нас тривожить, а тривожить нас відсутність правильної концепції боротьби та плянів стосовно до поневоленого світу і до визначення його ролі в цьому світовому змаганні. Ані промови Айзенгауера, ані Черчілля, ані ідея ізоляціонізму Тафта не повинні нас хвилювати, бо ані двоподілу, ані триподілу світу реально не постане. ЗСА не покинуть Європи, ані Азії, а все це робиться у великому пляні підготовки до остаточної розправи. Ідея Тафта являється тиском на Європейську Оборонну Спільноту, заради зміцнення власних ресурсів мілітарної сили Європи, і напевно Тафт був оголосив свою промову за згодою Айзенгауера, як от у британському парламенті ставлять заздалегідь замовлені запитання, щоб інколи маркувати розбіжність, для роз'яснення чи атакування когось чи чогось при незручній позиції урядових кіл. Єдине, що нас нині мусить тривожити, це позитивні пляни Заходу стосовно до Росії і призначена для неї роля. Це те, що ми маємо пильно розважати, добиваючись правильної постави до нас. Це питання політичної і мілітарно-стратегічної концепції війни і її цілей! Якби мир тривав далі, нашою метою було б змагати до визволення українського народу всіма засобами, навіть революційними.

Політична концепція і, похідна з неї, стратегічна — це співпраця двох фронтів, тобто вільного світу і повстанських армій поневолених народів; ідеологічна база війни — ставка на протилежні, а не на подібні до большевизму-комунізму ідеї, та відродження на Заході віри в свої правди проти сумнівів і зневіри. Слушно зазначив д-р Гундгаммер, голова баварського парламенту, що «сумнів — це язва нинішніх днів». Ось такі загальні перспективи і оцінка ситуації на дальшу мету.

Смертельні горизонти розкриваються в Азії перед Заходом у випадку теперішнього порозуміння в Кореї, точніше — перемир'я, бо Москва завжди матиме змогу відновити бій, зреорганізувати свої сили в Кореї та, впорядкувавши постачання, яке є тепер утруднене американськими літаками, використає перший з черги момент, щоб розпочати війну наново. Будуть у безконечність воювати азіяти з азіятами. Коли ж перемир'я в Кореї мало б бути куплене ціною вступу червоного Китаю до ООН, тоді ця організація була б підмінована: у великій п'ятці були б троє завжди проти, при хиткості двох інших.

Визнання червоного Китаю комплікує справу Формози та Індії, які орієнтуються на Захід. Це революція в укладі сил в Азії, проникнення там протизахідніх настроїв, послаблення надії поневолених большевизмом народів в Азії на допомогу для їх визволення, безмірне скріплення позиції Росії. Це фактично програма в Азії на дальшу мету. Замирення в Кореї — це удар по всіх антибольшевицьких рухах в Азії, зокрема в Індо-Китаї, втрата надії на визволення в Північній Кореї, резигнація з корейської соборности, яку поставили були собі західні альянти.

Смерть Сталіна повинна бути використана для нанесення нищівного удару. Тим часом Захід приглядається процесам в СРСР і дурить себе надією на миролюбність Маленкова чи Жукова. Чим довше це триватиме, тим більші будуть жертви, а війни буде тяжко уникнути, її можна буде лише на деякий час відсунути, зі шкодою для Заходу. Час не працює для вільного світу, бо відсування війни послаблює визвольні рухи і довір'я до Заходу. Відсування війни лежить сьогодні в інтересі СРСР. Зрештою, відпруження не означає миру.

До сил, які в ідейній площині піднялися на бій з большевизмом, належить Церква. Проте, треба відзначити, що її агресивність послабла. Католицизм на Заході перестав бути войовничим рухом, Ватикан шукає компромісу в сателітних країнах і в певному сенсі навіть гальмує агресивність деяких західніх кіл. Релятивізм закрався і в його ряди. До болючих проблем дня він не нав'язує, бувши фактично в деякому відношенні абстрактним рухом, що недобачас національних і соціальних перемін у світі. До українських визвольних змагань він досі підходив радше з американської точки зору. Проте Ватикан є великою силою в світі і було б помилково нехтувати його. Не зважаючи на його, в певному сенсі, вагаюче ставлення до ідеї хрестового походу, він є найпевніша ідейна антибольшевицька сила, хоч досі на фальшивих єдиноділимських рейках. Протестантська церква в цьому відношенні ще податливіша і обличчя її не ясне, її загравання

з казённою московською церквою (яке було донедавна), свідчило про повне нерозуміння духу російськості. Нині протестантизм поволі випростовує свою лінію і твердо переходить у табір безкомпромісових борців проти большевизму. Православні церкви, на жаль, розбиті, і їх вклад в антибольшевицьку ідейну боротьбу міг би бути багато більшим, якби відродилися люди, що стоять на їх чолі. Сьогодні велика більшість європейських країн, що поневолені большевизмом, є православного віровизнання. З цього погляду, відповідна постава православних ієрархів була б найбільшого значення, більшого за поставу інших віровизнань. Боротьба проти Росії мусить бути тотальна, всього світу і на всіх ділянках життя, бо Росія наступає ідейно, політично, мілітарно, економічно. Готуючи революційний зрив, змагаємо до прискорення зудару різними приступними нам способами. Зудар трактуємо як нагоду до розгорнення революційної повстанської акції в пригожому нам моменті. У випадку війни, нам треба буде змагати до того, щоб ідейний бік конфлікту, його політична мета, а через те й уся стратегія були базовані на сприятливих для нас основах. Щоб перший фронт, який ми творимо, був координований з Заходу, але за належної передумови. Інакше не буде основ для співпраці. Ні на які половинчасті розв'язання не йдемо, тому наша постава до теперішньої політики ЗСА, тобто АКВНР-КЦАБ, ясна й проста — негативна. Ми не маємо в пляні ні з ким загравати, ані нікого спеціально підтримувати в якійсь грі. Ми негуємо сучасну політику ЗСА стосовно до нас, покищо лише теоретично, висуваючи наші позитивні пляни.

Українська держава — це революція на мапі світу, бо це розвал російської імперії, яка сьогодні загрожує всьому світові. Або буде радикальний поворот тієї політики, і тоді ЗСА підуть з українськими революціонерами, або ж буде й далі очікувальна політика, тоді партнерами є лише дрібні душі. Які люди можуть спричинитися до ліквідації тиранії на одній чверті земної кулі? Треба революційних характерів і ясних ідей, щоб стати переможно на прох з Москвою. Таких людей не існує серед опортуністичного табору. Доки Захід не почне шукати таких людей, він негуватиме нас. Наше завдання полягає не в тому, щоб просунутися якимось у ряди американських чи англійських вибранців з допомогою, або без допомоги УККА, аби лиш бути при «чомусь», але в тому, щоб, ставлячи безкомпромісово проблему суверенності України, спричинитися до основної зміни політики офіційного Заходу супроти України, і то не достосованням до актуальної кон'юнктури, але протиставленням їй наших концепцій і метод, нашою окремою політичною дією.

У кожному народі мусить бути група чи гурт людей, що є прапорносцями: вони падають на шляху, але прапора не кидають. За впавшими, його підіймають нові і несуть до мети.

Було б добре і чесно для нас, якби ми й надалі такими залишились.

Богдан Озерко: Захід, Росія і українська визвольна справа, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 10, стор. 3-7.

ЗА ЄДНІСТЬ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ ЄВРОПИ І АЗІЇ

Зовнішньополітична світова ситуація і загострені взаємини поміж великодержавами дають поневоленим народам нагоду для розгорнення їх боротьби за суверенність. Поневолені большевизмом народи мусять мати власну лінію поведінки, незалежну від тієї чи іншої настанови світових потуг. Дотеперішня політика західніх великодержав наявно доказала, що ті народи, які покладаються виключно на чужу допомогу та достосовують свою політику до політики великодержав, роблять помилку. Наявний доказ — Корея, яку поділили по другій світовій війні. Коли сьогодні корейці протестують проти дальшого поділу Кореї, то це означає, що інтереси великодержав Заходу і поневоленої нації не співзвучні. Корея — наочний показник того, що недобре орієнтуватись виключно на чужі сили і розраховувати на них. Корея — це теж вияв для поневолених большевизмом народів того, як може відбуватись торгівля народами без найменших викидів сумління і без узгляднення їхньої волі. В Кореї американці виступили проти задурманених Росією частин азійських народів, тоді як фактично советські війська не брали участі у війні. В дійсності війна в Кореї є важним політичним ударом для Заходу, бо формально ціла ООН воювала проти північних корейців та «добровільних» дивізій Мао Тсе-тунґа — і не дала собі ради... Це занепад престижу ЗСА і ОН в Азії. Можливо, що ЗСА думають воювати далі «азійцями проти азійців»: національні китайці можуть включитися в можливо наново викликану війну в Кореї. Американці хотіли б, може, грати ролю, подібну до Росії, тобто допомагати національним азійцям у такій формі, як це донедавна робила в Кореї Росія. Але тут вони повинні тямити, що всебічний тиск червоного Китаю і червоного Сибіру з їх людськими масами завеликий, щоб ЗСА могли такими методами виграти зудар. Цього роду обзкровлення в Азії є лише на руку Росії, бо ті простори, що ще лишились під виключним впливом Заходу або ще є незалежні, були б не в силі витримати натиск червоної навали. СССР ідейно сильніший, бо поєднав національну ідею з «соціальною справедливістю», проповідуваною серед залежних націй. Периферійні війни є завжди на користь Росії, тим більше в Азії з огляду

на те, що Росія оперує по внутрішній лінії, маючи кращі геополітичні умови та посідаючи великі масиви території і населення. Єдиний шлях до перемоги Заходу веде через зосереджену атаку російської етнографічної території — джерела зла.

Розчарування поневолених Росією народів з приводу невдач ЗСА і ОН у Кореї, тобто у війні проти «добровільних» військ червоного Китаю і проти збаламученої частини корейського народу, якого Америка не була в силі визволити, хоч поставила була собі таку мету, призведе до ще більшої зневіри супроти Заходу і до скріплення позицій Росії, тим більше, якщо червоний Китай був би прийнятий до ОН і рухи антикомуністичного спротиву в Індо-Китаї, Маляї, Бірмі, були б приборкані. Нещастя Азії в тому, що Москва зловживає визвольними рухами залежних країн проти Заходу. Для цих народів наша УПА повинна бути прикладом, бо під час останньої війни ми прийняли боротьбу на два фронти. Сьогодні трагедія цих народів у тому, що там не видно *суверенної* лінії їхніх змагань. Ми бачимо, з одного боку, для прикладу кажучи, Бао-Дая, фактично французького ставленника, і Го Чі-Міня — більшовицького ставленника. Але ще не видно суверенного чинника цих народів, не видно їхньої ОУН, їхньої УПА. Мабуть лише індонезійські борці були саме такими двофронтовими борцями, як ОУН і УПА під час другої світової війни, що довело до суверенітету Індонезії. Боротьба Чіянґ Кай-шека, з огляду на його неправильні соціальні ідеї, не мала успіху, як теж завдяки розкладовій роботі різних Летіморів, які хотіли мати не партнера, а клієнта і головню вели політику Москви в користь Мао Тсе-тунґа, розклавши рух Чіянґ Кай-шека.

Активізація Чіянґ Кай-шека є на часі, можливо, в Кореї, бо армія його старіється. Але в Кореї, при нагоді чергового швидкого вибуху війни, вони могли б бути придатні. Немає даних на те, щоб Чіянґ Кай-шекові дозволили йти на червоний Китай. Можливо, що ЗСА хочуть уступитися з цієї корейської війни, яку вели безуспішно власними силами, щоб залишити її азійцям-антибільшовикам і знайти в тому позицію, аналогічну до СРСР — воювати чужими руками проти Росії. Досягнувши єдиного успіху, а саме, що більшовики вже не можуть без спротиву атакувати світ, як це було донедавна, корейська війна переходить в аннали, як доказ розгри великодержав, а не щирого бажання допомогти визволитися. Можливо, що її досвід покаже поневоленим народам і залежним націям, що їм треба зосереджуватися на власну політику, на твердий бльок поневолених і безпосередньо загрожених більшовизмом націй, які не давали б себе надуживати великодержавам, але об'єднано вели б свою суверенну щодо Заходу, а во-

рожу щодо Росії політику. Безпосередньо загрожені і поневолені більшевизмом народи Європи і Азії мусять усвідомити собі, що їх сила непоборна. Насправді нині йде змаг за них. Проблема поневолених народів є головною проблемою світу, яка дає ключ до розв'язки війни і миру, бо за їх багатства, ринки збуту, стратегічно-політичне становище змагаються імперіялістичні сили.

Нещастя Азії в боротьбі проти більшевизму лежить у тому, що там змагаються імперіялістичні інтереси деяких західніх великодержав з наступаючою російською імперією. Західні великодержави хочуть врятувати те, що вже неможливо врятувати. Вони лише частково поступаються супроти національних прагнень поневолених досі народів чи залежних країн, — а російська імперія йде теоретично далі, з допомогою зрадливої ідеї обману, і обіцяє свободу, коли прийняти її ідею-гашиш. Якщо в Азії викристалізується суверенний рух боротьби за визволення, безкомпромісовий як супроти західніх імперій, так і проти підступних російських намагань, — буде вона врятована від більшевизму, бо народні маси підуть за тими, хто, відкликаючись до своєї власної сили і ідеї правди, вестиме незалежну від сторонніх сил політику. Тому треба привітати цей спонтанний націоналістичний відрух південних корейців, які маніфестують проти диктату умов перемир'я, і заяву Сінґмана Рі, що він воюватиме проти волі ЗСА аж до перемоги або смерті. Воля і соборність Кореї — це клич її кращих синів. Ці моменти поволі нагадують Азії її власну спроможність і крапля по краплі усвідомлюють її, що вона має покладатися на свої сили. Азія встає поволі, але незламно. Протести південних корейців проти торгівлі їхніми землями нагадують дещо стиль боротьби УПА-ОУН. Той самий дух оживає всюди. Чим скоріше виявиться єдність змагань народів Азії і Європи, підбитих і загрожених більшевизмом, тим скоріше прийде перемога. Це станеться через самоусвідомлення сили кожного народу і ставку на себе самого та на концепцію спільного фронту поневолених і безпосередньо загрожених Росією націй.

Сьогодні вже прийшов час, щоб об'єднаний фронт народів, поневолених більшевизмом, або безпосередньо загрожених ним в Європі і Азії, що не мають імперіялістичних прагнень, починав пляново й систематично діяти по лінії своїх виключних інтересів, і використовував протиріччя поміж великодержавами в свою користь, борючись проти Росії, виходячи з своїх суверенних позицій та користуючися свідомістю західніх великодержав у тому, що їм теж загрожує більшевизм і російський імперіялізм. Сьогодні ситуація чимраз більше стає такою, що в обличчі зростання

фронту поневоленних ми можемо скоріше ставити вимоги до західних великодержав, ніж вони до нас.

Сьогодні національна проблема стала найдразливішою проблемою в світі. Тому можемо з задоволенням ствердити, що ми оцим вступили в епоху національної ідеї як панівної ідеї — сили 20 століття.

Було б рішуче помилково думати, що ми включаємо себе в якийсь світовий інтернаціонал поневоленних народів. Ми є лише в бльоку поневоленних большевизмом народів, а визвольну боротьбу інших народів розглядаємо зокрема з того погляду, наскільки надуживання її большевиками скріплює військовий потенціал нашого ворога або наскільки скерування її проти большевизму його послаблює. Якщо б большевики не примазувалися до неї, ця боротьба не мала б прямого стосунку до нас, хоч морально ми могли б їй співчувати. Так, як індійців не цікавила наша боротьба за волю, так не цікавила б нас безпосередньо їхня боротьба. Ми прагнемо мати антибольшевицькі великодержави нашим союзником у боротьбі. Якщо залежні, колоніальні і напівколоніальні народи йдуть збаламучені з большевизмом, то вони зменшують потенціал наших можливих союзників у боротьбі проти большевизму. Якби західні великодержави були політично далекокомислячими, вони висунули б одночасно теж національну антиросійську програму і, підтримуючи національну ідею, розсаджували б російську тюрму народів зсередини так, як це роблять большевики на колоніальному Сході. Помилкою є думати, що підтримка ускладнювала б західним великодержавам їх становище, бо ж поневолені Росією народи — це стародавні нації з державними традиціями, а не відсталі марокканці чи індонезійці. Порівняння становища народів залежних від Заходу і народів поневоленних Росією — завжди вийде на користь Заходові, коли він розкриватиме дійсність за залізною заслоною також і перед залежними від нього країнами. Рятувати Захід можливо не шляхом завоювання багатонаціональної російської імперії і відосередніх процесів у ній, але шляхом ствердження мети і виявлення загрози, що чекає і ті народи по цей бік залізної заслони, які йтимуть назустріч большевицьким ідеям. Большевизм не допоможе їм визволитися, але закріпить їх поневолення. Не інтернаціонал поневоленних народів, але координаційний осередок поневоленних большевизмом народів — така наша формула. Нашим ворогом є російська імперія! Нашими союзниками можуть бути західні великодержави, якщо вони визнають УССД і будуть за розвал російської імперії.

Ідея УССД вже настільки заактуалізувалася в західньому світі, що немає сумніву щодо її грядучої перемоги. Загроза большевизму для світу і визвольна боротьба українського народу та її

провідна роля серед поневолених большевизмом народів висунули Україну не як проблему, але як сталу вартість. Резолюція щодо визволення поневолених народів, висунена своєчасно в американському конгресі як найважливіша точка в психологічній війні і реальна мета майбутнього, є безумовно сперта на потенціалі боротьби поневолених народів, зокрема — України. Війна і революція, що грядуть, принесуть розв'язку національної проблеми в російській імперії на нашу користь. На Заході, а, зокрема, в ЗСА це виразно видно, як навіть довкола КЦАБ-у все метушиться, щоб якось там обійти національну проблему. Єдине, що перешкоджає американцям змонтувати бльок поневолених народів в їхньому пляні — це національне питання.

КЦАБ-МАКЦ — це прекрасна лекція національностевої політики. КЦАБ-МАКЦ має саме той цікавий бік для Заходу, що він вже нині показав Ахіллову п'яту Росії. Місяці і роки монтують американці свої СОНР-и, КЦАБ-и, МАКЦ-и, — все безуспішно. Здається, що успішнішої пропаганди проти «єдинонеділимої» не було б, якщо тільки наш український фронт витримає.

Тоді замість просторих томів друкованих праць буде показане на життєвих фактах, що неможливий спільний фронт імперіалістів із самостійницькими силами поневолених народів. Компромітація з приводу КЦАБ-у, АКВНР-у, МАКЦ-у — є найкращою пропагандою для розвалу тюрми народів. Українці, які йдуть назустріч АКВНР-ові, КЦАБ-ові, МАКЦ-ові не лише зраджують свій народ, але й заперечують національну засаду будови нового ладу на руїнах російської імперії. Вони роблять подвійну шкоду, бо крах КЦАБ-у, МАКЦ-у, АКВНР-у і АКВБ-у — це зроблена за американською ініціативою, при співучасті росіян і за їх негативною поміччю, пропаганда проти «єдинонеділимої», показ неможливості для росіян і неросіян жити вкупі. Хто іде до КЦАБ-у чи МАКЦ-у потверджує тим можливість спільного котьолка. Провал КЦАБ-у-МАКЦ-у, це, отже, не лише чергова невдача однієї якоїсь спроби, це аргумент за розподіл імперії. Дотеперішня метушня вже принесла досить аргументів проти «єдиної неділимої» для тих, хто є доброї волі.

Як воно не було б, українська справа з порядку денного ніколи вже зійти не може. Дивлячись на розвій подій, ми є тієї думки, що загальне становище в світі, зростання відосередніх національно-визвольних процесів, зокрема в ССРСР, а також і в цілому світі, створює небувало позитивну основу для розгорнення нашої справи і для самої УССД. Великодержави Заходу, бажаючи приборкати російську внутрішню диверсію в їх країнах, також мусітимуть із тієї ж причини піти на послаблення Росії, тобто на її розвал. УССД не підтримуватиме жадних диверсій усередині

чужих держав, бо це не її справа. Росія це робить, бо прагне таким чином завоювати ті країни за допомогою розкладу й облудної ідеї. Ми не маємо в пляні підбивати жадні країни, а також ми не є інтернаціоналістами і не підтримуємо інтернаціоналізму, що фактично є новою формою імперіялізму щодо поневолених народів.

Німеччина, як один із чинників у боротьбі проти більшовизму, приносить позитиви. Але Німеччина, як головна сила, на яку покладається західній світ — може привести до збереження єдиної-неділимої Росії, а, можливо, і до порозуміння з Польщею коштом наших земель, у кордонах до 1939 р.

Якщо було б можливе порозуміння з поляками на базі визнання з їх боку приналежності ЗУЗ до УССД — воно було б корисне для скріплення єдиного протимосковсько-більшевицького фронту. На жаль, при теперішній поведінці поляків немає — поза незначними групами — даних на зговорення. Тому недоцільно годувати себе ілюзіями.

Та обставина, що сьогодні ми маємо лише одного діючого ворога — Росію, серйозно полегшує українську проблему. Ще так недавно ми мали чотирьох окупантів, з усіма їх зв'язками на Заході. Тепер, хоч ті зв'язки тут і там діють, все ж таки силове відношення змінилося і три колишні наші окупанти є фактично в однаковому становищі з нами. Такої полегшеної ситуації, як тепер, ми досі не мали. Отже, треба використати ту обставину, що є лише один ворог, який одночасно є ворогом цілого світу.

Існуюче ще досі на Заході непорозуміння щодо визначення ворога — поволі роз'яснюється. Інтернаціональний комунізм без збройного і матеріального заборала в Росії не був би для Заходу такою вже серйозною загрозою, як є тепер. Західній світ, хоч поволі, але щораз більше усвідомлює собі, що йому ближчі, наприклад, українські антибільшовики-націоналісти, ніж його власні комуністи. Цей внутрішній фронт Росії, що вона його веде всередині націй, щораз більше спонукує Захід переглянути свій погляд на визначення ворога; він бачить, звідкіля йдуть фінанси і хто організує диверсію. Розенберги працювали не для абстрактного, а для реального московського комунізму. Без Москви Летімери, Гісси, Фукси, Розенберги — були б фігурами без значення. Тому Захід мусітиме пов'язати російський імперіялізм з комунізмом в одне нерозлучне і, бажаючи ліквідувати комунізм, мусітиме ліквідувати його забороло в центрі: російську тюрму націй.

Маємо всі дані дивитися в майбутнє з вірою. Українська справа має світліші, ніж досі, перспективи, і немає причин для песимізму.

Богдан Озерко: За єдність поневолених народів Європи і Азії, «Визвольний Шлях», Лондон, 1953, кн. 11, стор. 9-11.

ІДЕЇ, ЛЮДИ, БОРОТЬБА

Часто доводиться чути завваги, що закордоном немає і не може бути революційно-визвольної акції, що кадри революційної організації є такими ж «з'їздачами еміграційного хліба», як і кожний опортуніст чи прихильник інтервенції як єдиного шляху «визволення». Закордоном, мовляв, «немає революції», а тим самим немає і жадних різниць поміж революціонерами й опортуністами, поміж націоналістами і їхніми противниками. Одначе це далеко не так. Призабувають наївні, що наш ворог є ворогом усього людства, тереном його дії — є терен усього світу, методи його дії вимагають революційної протидії, а не сальонових дискусій і пустих балачок. І саме низку цих проблем хочемо вияснити в наших статтях.

Кадри — основний чинник революційної дії та вимога ідейної чіткості

Провідні кадри — це головна сила кожної революції. Від їх якостей, моралі, політичної вироблености і віри в свою ідею залежить успіх чи невдача революційної дії. Недотягненням було те, що ми, хоч присвячували цьому питанню багато уваги, все ж таки замало займалися вироццуванням кадрів. Априорний погляд, що наші кадри вже виховані, що вже засвоїли собі всі підставові якості революціонерів і далі вдосконалюватимуть самі себе, — не цілком правильний. Присвячуючи головну увагу дії нашої Організації на Рідних Землях, ми не доглянули, що відсутність тут наявного критерія провірної, автоматичної селекції революційного кадру, безперервної проби його якості, готовости й ідейности — вможливила перебування в наших рядах деякої кількості духово-постарілого, зледацілого й безвартісного елементу.

Під цим кутом великим позитивом, який уможливив нам вдержати в наших рядах гро революційного елементу, було акцентування нами масових акцій, пов'язаних не лише з популярними сьогодні на Заході антикомуністичними тенденціями, але також з нашою революційною боротьбою проти всякого російського ім-

періялізму, а тим самим і проти тих проросійських згубних тенденцій, які ще досі мають вирішальний вплив у політиці деяких західних кіл. Отже, ми йшли і йдемо проти течії. Наші акції проти репатріації, де члени Організації захищали в таборах насильно репатрійованих, ризкуючи власним життям, наші масові демонстрації на вулицях столиць і великих міст майже в цілому світі в ситуації приязні західних потуг з ССРСР, коли військова поліція (напр., у Мюнхені) розганяла танками демонстрантів, а передусім обов'язок і постійна перспектива для кожного члена Організації включитися в безпосередню визвольну боротьбу на Рідних Землях, як теж фізичні удари з комуністами закордоном (Канада, ЗСА), в яких пробойовим елементом були наші члени й симпатки — пригадували нашим кадрам їх властиву ролю борців за визволення українського народу з-під московсько-більшевицьких гнобителів, ролю майбутніх співкерівників революції, а не каварняних політиків чи невдоволених ребелянтів. Незатертий і промінюючий на всю Організацію закордоном вплив залишали ці друзі, що відходили в Україну і деякі з них уже поклали свої голови в героїській боротьбі з ворогом за визволення українського народу. Це постійно пригадує кожному націоналістові про його основну мету, про його обов'язки, від яких йому не вільно ухилитися. Більше того, кожний справжній націоналіст-революціонер бачить у цьому своє головне призначення. Бо не на еміграції, а на Рідних Землях відбуватиметься вирішальний бій за УССД. Тому головним завданням наших кадрів є включитися в безпосередню визвольну-революційну боротьбу в Україні. Вони також свідомі того, що жертвна визвольна акція закордоном має метою створити єдиний солідарний фронт усіх українців у цілому світі в боротьбі проти московсько-більшевицьких окупантів, здобути на Заході приятелів і прихильників нашої визвольної боротьби на Батьківщині та створити відповідні передумови для остаточної перемоги нашого революційно-визвольного зриву. Наш актив є тут на те, щоб — як авангардна сила на еміграції — поривав за собою широкі кола у всесторонній дії на антиросійському й антикомуністичному та інших загрозливих для нас ворожих відтинках. Він має мобілізувати українську еміграцію на властивий фронт проти ворога та має бути прикладом для інших політичних груп і організацій у ставленні української суверенної політики.

Автор цих рядків низкою статей у «В. Ш.», «Шляху Перемоги», як і словом на святі 25-ліття ОУН в Манчестері з особливим підкресленням звертав саме увагу на властивий фронт проти ворога, щоб другорядні внутрішньоукраїнські справи не

заступали головної мети: боротьби з ворогом. А то доходить до того, що українці починають себе взаємно більше поборювати, ніж ворога. Такий стан є застрашаючим явищем і тому апелюємо до всіх завернути з цього фальшивого, корисного тільки для ворога шляху.

Немалою хибою є неясність щодо інтерпретації суті нашої Організації, тобто партії чи організації — отже, захисника інтересів частини нації чи цілоти? Ця двоєдушність є також причиною декомпозиції в доборі людей. Інші є завдання партії, а інші революційно-визвольної організації. Українська революція — це національно-визвольна війна проти російської імперії. Вона має повернути знову традиції України і на них творити й упорядковувати українське життя в усіх його ділянках. Ми маємо завалити сучасне, тобто чуже, а повернути наше старе, тобто традиційне, українське. Отже маємо відродити Україну Володимироваго тризуба, Україну Шевченка, здійснити ідеї підпільної України наших днів. України, знам'я якої хрест і меч. А наші соціальні традиції не можуть достосовуватися до заведених силою комуно-російських порядків, чи советського «виховання», а до соціально-національного почуття українського народу, збереження й виплеканого на традиціях наших батьків і пращів. Наші кадри завжди мусять про це пам'ятати.

Для організації, яка стає захисником цілої нації, мусять бути аксіомою те, що консолідувати народні маси в боротьбі чи акції проти ворога можна лише дією, а не механічною метою консолідації партій. Напр., двадцять добрих, політично вишколених революціонерів-пропагандистів, організаторів чи бойовиків є більшим досягненням, ніж сотні міжпартійних засідань, що звичайно є змарнованим часом. Сила української революції не лежить у механічному пов'язанні різнорідних елементів, а в кадрах революційної Організації, яка має органічне пов'язання з народними масами. Здобування прихильності серед тих елементів, які тільки декларативно стоять на позиціях суверенности української визвольної політики, не має тривалої вартости чи більшого значення для нашої визвольної революції. Бо в практичній дії ті елементи, пристосовуючись до певних умов чи кон'юнктури, зречуться своїх декларативних позицій. Фальшивою є також орієнтація на практичну утилітарність наших поодиноких визвольних гасел, тобто не можна узалежнюватися від того, чи моментально є тактично й корисно видвигати їх, чи ні. Ми стали великим революційно-визвольним табором, що прийняв у рамки своїх організаційних клітин різнорідні елементи та імпазантно вийшов на поверхню цілоти українського життя,

але з одночасною великою загрозою: небезпекою, що його ядро розплинеться в гетерогенності. Ми заакцептували забагато кількості, а призабули якість. Байдужість до вічних правд, до світоглядних проблем в ідейно розхитаних людей, заслаба чуйність на особисту мораль привели до розрядження деякого з кадрів і зануку мобілізуючих семафорів. І так у той час, коли ворог ставить свої недискусійні, чіткі й ясні догми, як лезо меча, в нас почали хитатися незмінні правди й до голосу приходив релятивізм. Ми сказали, що боремося за свободу одиниці, але свобода — це тільки рамки для здійснення квалітативно визначених вартостей, для здійснення певних ідей. Отже, є свобода від чогось і є свобода для чогось! Свобода не є самоціллю, а лише передмовою, яка вможливило діяти добре або зле. Зокрема глибоке розуміння свободи дає християнська концепція: вільна воля людини — вибрати і завжди наново змагатися за добро. Проголосивши свободу людини, ми не уточнили, для чого треба людині свободи і не визначували, в яких межах повинна людина користуватися свободою, щоб вона могла творити добро, а уникати зла.

Християнська концепція свободи не була належно в нас розвинута. Відсування набік основних проблем життя, в тому релігійної, саме в час, коли безбожництво нищить суттєві вартості людини, було б утечею з одного відтинку боротьби. Погляд, що наука мола б доказати, чи правда на боці християнського ідеалізму чи матеріалізму, є неправильний. Бо це не так питання науки, як питання віри, без якої життя людини є життям без змісту. Таку віру мусить мати кожна людина, кожний нарід. Комуністичній вірі замало протиставлювано чітку і ясну нашу віру. Тому одного дня дехто станув на роздоріжжі, як Геракл на розпутті, не знаючи, куди йти. В той же самий час, як для прихильників комунізму стоїть ясний і чіткий семафор, для багатьох некомуністів стоїть стрілка: невідоме. Тенденції зробити з нашого визвольного руху, зокрема з ОУН, лише техніків революції, збиранину людей різнорідних програмово-світоглядних поглядів, почавши від визнаців християнізму аж до його противників, від прихильників приватної власности до прихильників колгоспної системи, — треба протиставити незмінну суть нашої Організації, тобто ствердження, що ми є суспільно-політичний і світоглядний рух, як це правильно уточнює П. Полтава в «Елементах революційности українського націоналізму». Без ідеологічно-світоглядової підбудови втратимо суть, а через те і молодь, бо без цього вона занидіє, позбавлена віри у вищі абсолютні правди.

В попередніх числах «В. Ш.» ми доказували цитатами з крайових матеріалів, що крайові позиції не перечать поглядом, висловлюваним у цій статті. Воююча Україна, її визвольно-революційні кадри стоять на християнських і національних позиціях волі людини і соціальної справедливості. Треба відрізнити тактично-стратегічні прийоми революційних кадрів в Україні від суттєвих правд, які вони визнають. Напр., у листівках до росіян українське підплля не буде закликати до боротьби проти росіян, але в листівках до українців — це основна справа боротьби. І наші позиції закордоном повністю відповідають ідейно-політичній настанові кадрів в Україні, які ніколи не стануть на позиції діалектичного матеріалізму та не підуть на службу ерфуртського обманця і його переємників з півночі. Україна була і є антимарксистська, антикомуністична, хоч би як хто хотів інакше її представляти.

Суть деякої декомпозиції в кадрах Організації була не у відсутності т. зв. демократизації, бо в основних справах Організації завжди рішала більшість, якої істотним моментом є якість. Кризою революційних рухів найчастіше є проникання їх чужорідними ідеями і людьми, що мають не раз інші, неревольюційні концепції, а також брак у них революційних характерів. Людей міряється величиною ними виконуваних завдань, їх спроможністю подолати прийняті на себе обов'язки революції.

Наша Організація є організацією підпільною і провадить боротьбу з ворогом — московсько-большевицькими гнобителями і їх п'ятима колонами — не тільки на Рідних Землях, а всюди там, де діє ворог, тобто на теренах усього світу, а тому мусить зберігати риси організації мілітарно-політичної з революційною дисципліною, бо вона знаходиться не лише в політичній, але й збройно-політичній боротьбі. Наші завдання супроти Краю вимагають таких самих якостей кадрів, якими відзначаються кадри на Рідних Землях: ідейність, характерність, очайдушність, сміливість. Кадри українського підплля на Рідних Землях мають бути для нас прикладом моралі людської і моралі бійця, який не знає можливості скласти зброю перед ворогом чи здатися в полон. Вони дають нам приклад людини і приклад вояка підплля України. Тут у кожному відношенні ми маємо шукати ідеал нашого члена, ідеал націоналіста.

Як національно-визвольний рух ми відкликаємося не лише до політичних, але й моральних вартостей, яких прикладом мають бути наші кадри. Характер борця — це суттєва вимога. Ми виростили на суворих засадах і їх треба привертати й скріпляти всюди там, де вони зникають. Почерез наші кадри це

духове оновлення мусить відбутися в цілої нашої політичної еміграції, бо інакше пануватиме байдужість, хаос і сварки. Якщо віра зникає і дух руїни огортає людей, тоді не можуть нас «спасати» жадні паперові «устрої» чи «конституції». Силу людям дають великі дороговкази, візії і змагання за них, а не персональні спори, анархічні поступування, дрібні міжпартійні торги. Великі характери показуються у хвилинах великої проби. Фразами не можна вилонити й виростити революційних кадрів, але акцією. Наш визвольно-революційний рух кріпшав і зростав не лише завдяки теорії, а передусім завдяки нашим діям, акціям в ім'я недискусійних ідей. Не раз виглядає так, що наче б нема великої різниці в паперових програмах такої чи іншої партії, але вся різниця, а навіть прірва між ними показується щойно в дії, де крім декларацій іде риск, жертвність і рішучість у боротьбі за свої ідеї. Наприклад, ОУН-солідаристів була пішла на співпрацю з німцями, а революційна ОУН — пішла на боротьбу з ними, хоч на папері обидві ОУН мали не дуже то відмінні програми. Однаце, ОУН-солідаристів зігнорувала фразу про безкомпромісову революційну боротьбу, відклавши її реалізацію на пізніше, бо, мовляв, не можна проти обох окупантів рівночасно воювати, а революційна ОУН зайняла безкомпромісову революційну поставу до обох окупантів, хоч прийшлося їй провадити боротьбу на два фронти. Отже, тільки наші дії розмежовують нас від різних псевдонаціоналістів; вони очищують зерно від полови. Очевидно, вони мають не тільки морально-виховний аспект, але зокрема політичний, як шлях до практичного здійснення нашого визволення.

Для таких великих і важких завдань треба відповідних людей, треба кадрів, одуховлених визвольними ідеями. Ідеї, люди, боротьба — це три нерозривні елементи революційно-визвольного процесу.

З. Карбович: Ідеї, люди, боротьба. «Визвольний Шлях», ч. 12 (12-86), Лондон, 1954, стор. 20-24.

